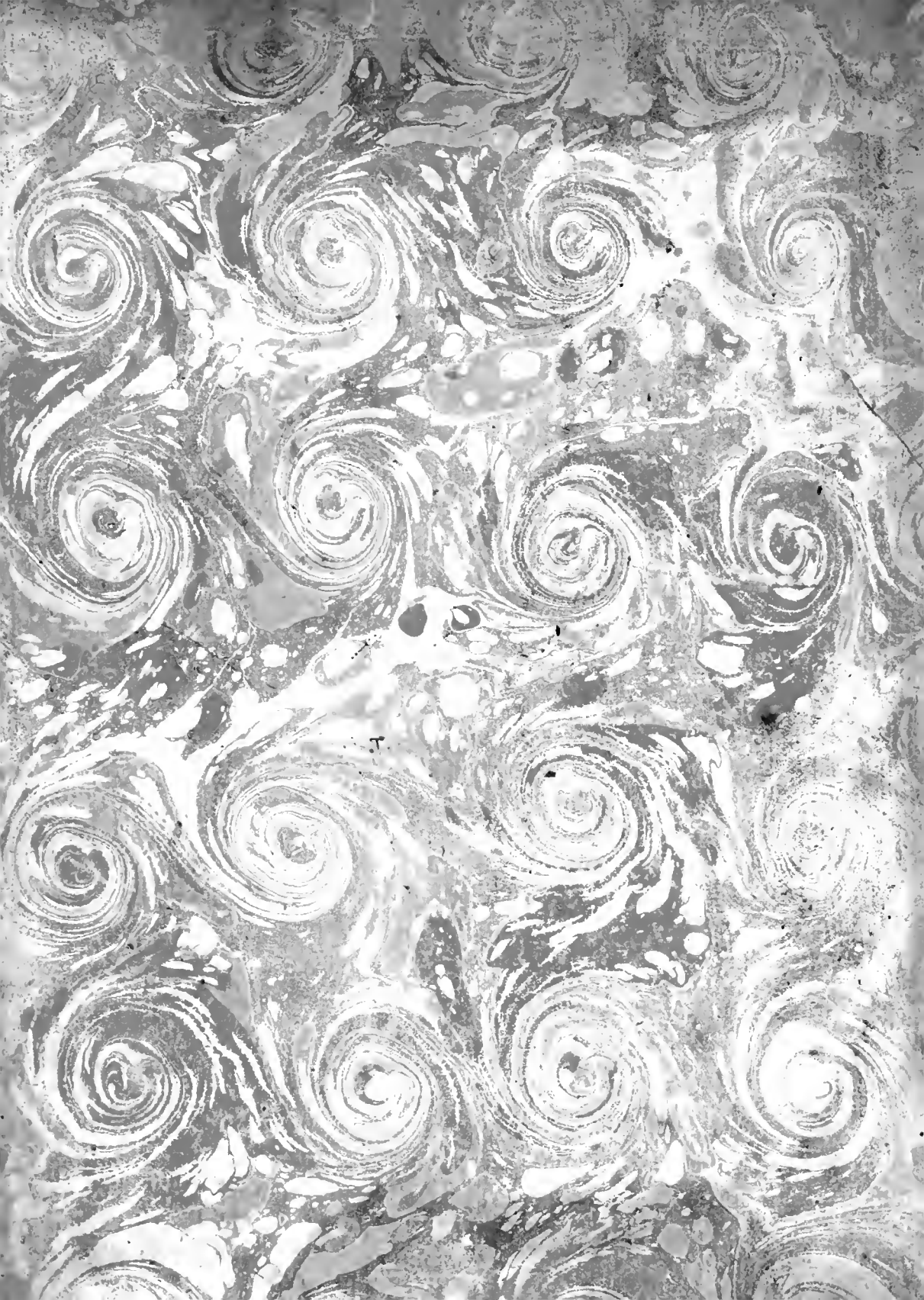

THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

Rare Books

Gr N. 18 2.50 gpd
C

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII

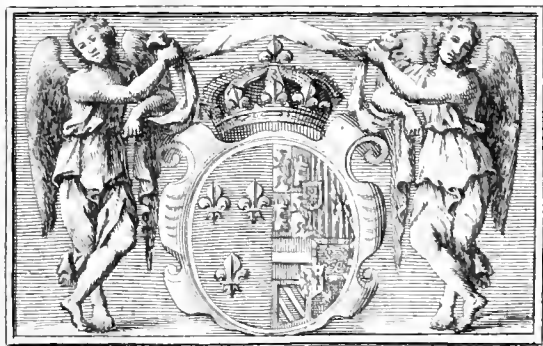
V. C. ET INL. EXCONS. ORD. EXMAG. OFF. ATQUE PATRICII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBROS QVINQUE
INTERPRETATIONE ET NOTIS
ILLUSTRAVIT

PETRUS CALLYUS, Regius Eloquentiæ & Philosophiæ
Professor in Academiâ Cadomenfi,

Jussu Christianissimi

REGIS,

IN USUM SERENISSIMI
DELPHINI.

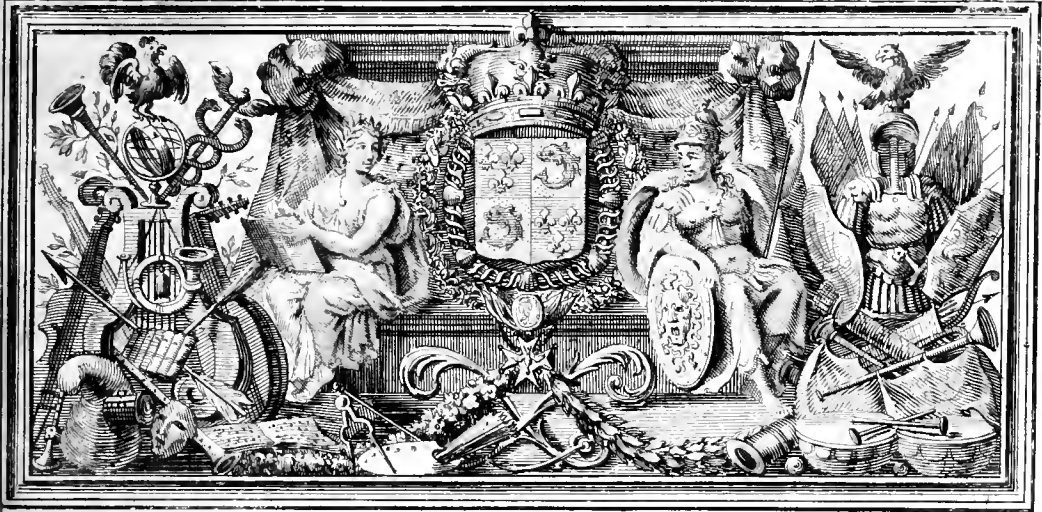

LUTETIÆ PARISIORUM,
Apud L'AMBERTUM ROULLAND, Regiæ Christianissimæ
Typographum atque Bibliopolam, viâ Jacobæâ, sub Scuto Regiæ.

M. DC. LXXX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

L. 87

SERENISSIMO
DELPHINO
 PETRUS CALLYUS.

UIDQUID LUDOVICUS MAGNUS, augustus parens Tuus militatur, SERENISSIME DELPHINE, id omne magnum est: seu populos regit; seu hostes expugnat; seu utrisque concessâ pace gratificatur. Sed insoles, & in-

stitutio Tua regionum operum opera sunt maxima. Tu quidem, velut nobile speculum, regales cum animi, tum corporis dotes ab ipso acceptas sic reddis, nihil ut in Te desideretur, quod imperatoris majesta-

208. c. 1. v. 1. c.

E P I S T O L A.

tis esse possit: Tuam verò institutionem, quam Rex ille sapientissimis suis consiliis exorsus est, selectissimisque viris corroboravit, magnificentissimo librorum apparatu ita perficit, ut ineffabili quadam necessitudine quantum filius parente, tantum parens filio regum omnium præstantiam vincat. Ecce, continuato illius jussu, inter antiquos auctores emicat SEVERINUS BOETIUS, seque Tibi sistit, ut meliori quodam jure, sic majori spe fructuum uberimorum.

Omniùm certè ejusmodi auctorum meritissimò BOETIUS Tibi se sistit. Illi enim advena Gallicorùmque institutorum penitus ignari, præcone indigebant, qui predicatâ eorum dignitate, aliquam in Aulâ iisdem compararet existimationem: Hic pridem à Philippo Pulcro Galliarum rege, literarum literatorùmque amantissimo principe, honorificentissimè exceptus, propè domesticus est, aulicorùmque morum tam gnarus, quàm ab Aulicis notus. Illi prophani, nullâ, nisi quam fortè à novis interpretibus acceperunt, pietate commendantur: Hic sacer, Christianâ Martyris splendidius, quàm Romanâ Patricij micat purpurâ. Illi in uno duntaxat dicendi genere versati, aut solutam sine strictâ, aut strictam sine solutâ orationem habent: Hic utriusque sermonis scientissimus, ut persuadet orator eloquens, sic poëta suavis delectat. Illi Musis mollioribus inspirati, suis sententiis si non ledunt, lesam ostendunt mentem, quam sanare nequeunt: Hic, docente severiori Philosophiâ, perturbationes, errorum vitiorùmque cau-

E P I S T O L A.

fas, ita detegit, ut ad mentis salutem multum conferre posse videatur.

Si verò Auctor ille faciles ad Te habuerit aditus, SERENISSIMÉ DELPHINE, majorem doctrina virtutisque accessionem se sperabit facturum, non solum in Te; sed in omnibus etiam adolescentibus, ad quos, velut à capite ad membra, regie Tuæ institutionis forma derivatur.

Magnum quidem est, Te Geographiam, Chronologiam, Historiam tam prophanam quam sacram, eximiâ latinitate cumulatas perfectissimè callere: sed longè majus, illius, quam insitam habes cum de Te, tum de Deo notitiæ philosophicum; quod BOETIUS hîc suggerit, accipere incrementum: ille etenim priores disciplina huic posteriori, non secus ac mancipia domina famulantur. Hâc informatione princeps tantò altiùs populos supereminet, quantò sui conscius, Conditorisque intelligens, divitiis, honoribus, voluptatùmque illecebris, quibus regale solium circumfundi solet, contemptis & humiliores de semetipso & sublimiores de divinâ majestate concipit sensus. Non omittenda erant ea, quæ animo Tuo verè regio impressæ sunt, artes ingenue: sed illa, quam BOETIUS inspirat, humane divineque nature notitia Tibi omnino necessaria videtur: suis etiam scepra non carent miseriis, quibus philosophicum illud Consulis Romani remedium utiliter potest adhiberi.

Quamvis autem augustum Tuum genus, & præstantissima Tua eruditio Te adeo evexissent, ut aureus hic liber magno Tibi deinceps usui esse non posset,

E P I S T O L A.

grande tamen *Tuum* DELPHINI decus id à Te videtur postulare, illum ut librum Tibi legi cures, cum alias ob causas, tum maxime, ut BOETIUS Gallicis Academiis, à quibus pari, quâ olim à Romanis mœnibus, injustitiâ dudum exsulavit, Tuo regali exemplo restituatur: turpe nimirum regno Christianissimo sacrum hunc doctorem Virgilio, Ciceroni, Aristoteli, caterisque religionis Christianæ hostibus postponi, eoque magis, quod ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimus auctor & magister nostras Christianorum scholas affluentibus doctrinarum omnium copiis ditaverit. Grammaticam, fugatâ barbarie, sanctos fabularum usus docuit: Rhetoricam lectissimis verbis verissimisque sententiis ornavit: Philosophiam obscuritate liberatam ita excoluit, ut quicumque huic parere voluerit, is omne ætatis tempus possit sine molestiâ transigere.

Patere ergo, SERENISSIME DELPHINE, virum pariter nobilem, doctum, & sanctum Regiam ingredi, cateris auctoribus Tuis annumerari, & inter illas, quas in literis feliciter consumis, operas Tibi audiendum proponi: sanctitatem hinc cum doctrinâ, utramque cum nobilitate sic animadvertes conjunctam, ut quicquid ibidem erit obvium, id augustâ Tuâ haud indignum origine, & ad Tuam scientiam augendam & ad coronam æternam, cui reges omnes studere debent, consequendam conducere plurimum possit. Cadomi Kal. Novemb. anno Domini M. DC. LXXIX.

P R Æ F A T I O.

INTER plurima Boëtij nostri opera, præstantissimum celeberrimumque est illud, quod inscribitur *Consolatio Philosophiæ*. Sed quæ hæcenus edita sunt hujus operis commentaria, hæc tam imperfecta fuerunt, ut non immeritò ad usum SERENISSIMI DELPHINI nova institui mandentur. De antiquis, novisque pauca præloquar.

I.

Antiqua, inquam, consolationis philosophicæ, aut potius minùs recentia commentaria sunt imperfecta: quæ enim commendes? eâ-ne, quæ S. Thomæ tribuuntur? an ea, quæ sunt Raymundi Palasini Albiensis dicti Valderici? an quæ Jodoci Badij Ascensij? an quæ Joannis Bernartij Belgæ? an quæ Theodori Sitzmanni Thuringi? an quæ Renati Vallini Nannetensis? Plura, etiam diligentissimè conquisita, videre non potui. Sed hæc omnia aut ridicula sunt, aut ad patefaciendas Boëtij cogitationes minimè idonea.

Primum enim quæ S. Thomæ tribuuntur in hanc consolationem Philosophiæ commentaria, hæc ridicula sunt: nam ut infinita omittam, quis temperet à risu, legendo hæc lib. 1. prof. 1. *Eleys, inquit, est civitas Græcia, in quâ studuit Aristoteles: unde studia sua dicuntur Eleatica. Academia autem fuit civitas vel villa, in quâ studuit Plato; unde studia sua dicuntur Academica:* aut hæc lib. 2. Met. 5. ad ista verba, Tyrio miscere veneno: *Thirus, ait, est vermis venenosus, in cujus sanguine intingitur purpura:* aut hæc lib. 3. Prof. 8. *Alcibiades, inquit, mulier fuit pulcherrima, quam videntes quidam discipuli Aristotelis duxerunt eam ad Aristotelem, ut ipsam videret, quâ visâ dixit: Si homines linceos oculos haberent, ut quaque obstantia penetrarent introspectis visceribus, corpus quod apparet pulcherrimum, turpissimum videretur:* aut hæc ejusdem lib. Met. 8. ad hæc, asperis echinis: *echinus, inquit, est piscis parvus semipedalis, qui adharendo videtur retinere navem: ubi exvins, Latinis remora, cum echinis confunditur. Infinitus sim, si omnes hujus commenti potius, quàm commentarij in Grammaticam, Poësim, historiam, & mentem ipsius Boëtij errores contendam enumerare. Quare hoc opus non crediderim esse S. Thomæ.*

Videtur autem hoc opus esse Thomæ cujusdam, natione Angli, patriâ Vvalensis, ordine Dominicani, cui etiam tribuitur Summa Logicæ, quæ vulgo S. Thomæ Aquinatis nomine impressa legitur: quòd enim Thomas ille diceretur *Anglicus*, & Dominicanus esset, propter eundem Ordinem, & quandam appellationis similitudinem, errore typographorum dici potuit primùm *Angelicus*; postea S. Thomas. Hinc ab isto commentore lib. 2. Met. 1. citatur Alanus, qui non floruit nisi sæculo decimo quarto, cùm tamen S. Thomas vixerit anno 1274. Hinc puto, hunc Thomam Anglicè locutum lib. 1. Prof. 4. ubi

P R Æ F A T I O.

Coemptio, inquit, est institutio super aliquâ portione dandâ de re emendâ vel vendendâ, & vocatur vulgariter UNGELT, quamquam fortè, errante typographo, sermo fuit depravatus, gallicè dicimus *monopole*. Nescio etiam quomodo à S. Thomâ dici potuisset ad finem 2. Metri lib. 1. hæc Marquardus.

Ac ne putes, me hæc temere fingere, consulere poteris cùm Vallinum, tum etiam Ascensium, qui pariter negant, S. Thomam esse horum commentariorum auctorem. *Non tamen continuo Sancti Thomæ crediderim*, inquit Ascensius præfatione in hos Boëtij libros, cùm neque phrasim eius redoleant, neque fecunditatem illam mirabilem, quæ in cæteris doctrinis eius est, assequantur, neque tempori congruant: nam Alani opuscula, quem plusculos annos post ipsum sanctum Thomam objisse tradunt earum rerum periti, nonnumquam allegant.

Deinde commentaria Raymundi Palasini Albienfis diâi Valderici in tribus præsertim versantur: 1. in brevissimis quibusdam nominum aliquot obscuriorum interpretationibus, margine libri inscriptis. 2. in longiori quadam lectione astronomicâ, ad exponendas vices Hesperii occidentem modò sequentis, modò orientem præcæntis solem: *pro quorum intellectu*, inquit ad Metr. 5. lib. 1. est opus Archimedære, id est conficere figuras, quarum inventor Archimedes fuit. *Notetur quid circulus, quid centrum, quid area, quid circumferentia?* Egregiæ annotationes! 3. in quæstionibus, quas vocat *Crætonicas* circa quintum librum; quarum, inquit, hæc principalis volitat quæstio, videlicet utrùm, divinâ providentiâ existente, liberum arbitrium sit hominibus. Ubi interpres ille videtur sententias Boëtij animo non comprehendisse.

Quamobrem ex his tribus primum nobis videtur non sufficere; secundum redundare; tertium impedimento esse ad mentem Boëtij hîc percipiendam.

Postea Ascensius, ut ipse jactitat prædictâ præfatione, *docuit carminum leges & varietates; fabellas quoque & historias diligentius recitavit; & latinitatis aut servatæ aut neglectæ virtutem aperuit, dolens quòd græca verba subinde incerta reperire nusquam potuit.*

At interpres iste, quamquam sibi magnopere placeat, apud alios tamen malè audit: *Ascensius Badius*, inquit Theodorus Sitzmanus, de quo statim dicitur, *hunc aliosque optimos auctores quisquiliis merisque affaniis inquinare impudenter dicam, an imprudenter non abstinuit.* Quod Ascensij vitium quamvis non constaret, idem nihilominus Ascensius ipso non excessit Grammaticæ limites, ultra quos ad accuratam horum librorum intelligentiam aliquid majus desideratur.

Subit Joannes Bernartius, qui, paucis in solutam, paucioribusque in strictam hanc Boëtij orationem notatis, seipsum videtur illustrandum ornandumque ita suscepisse, ut ubi primum vel minimam nanciscitur occasionem eorum, quorum recordatur, dicendorum; hæc sive ad institutum conducant, sive non, congerat, suam potiùs eruditionem, quam auctoris mentem expositurus. Hic, inquit prædictus Sitzmanus, *librum hunc nobis tradidisset multò terfiozem, si licuisset: sed immaturâ morte sublatu in rationem Libiina venit, telamque, quam erat exorsus, imperfectam reliquit.*

Succedit ipse Theodorus Sitzmanus, qui totus est in componendis variis lectionibus, ut quam meliùs exponere sensa Boëtij existimaverit, hanc expunctis cæteris moneat retinendam. » Quibus tamen, ut ipse de semetipso ait,

P R Æ F A T I O.

non rarò inspergit alia quædam , vel ex philologiâ , cui unicè hæctenus fuerat « addictus ; vel ex jurisprudentiæ politicæ-ve penu ; vel ex orbe illo disciplina- « rum , quæ studio sapientiæ famulantur petita. *Quod profectò , addit , non « aliam ob causam feci , quàm ut gratâ vice nunc prodessem , nunc delectarem , hoc est , utile dulci miscerem.*

Fidém-ne liberaverit suam hic interpres , æquus lector judicet. Ego verò existimo , primùm quidem ipsum Orationis Boëtianæ contextum , quem recensuit , aliis perspicacioribus oculis indignissè ; deinde hunc interpretem alios veterum liberorum interpretes imitatum , non tam aliorum quàm sui gratiâ scripsisse : unde ita citavit alios sive oratores sive poëtas , qui more Boëtij locuti fuerant , ut cùm unum auctorem suscepisset explicandum , plures , nullo expofito , nobis proponat interpretandos , homo felicitis memoriæ.

Denique Vallinus , nostro judicio , omnium optimè de Boëtio meritus est : contextum enim sapissimè corruptum emendavit : quamobrem , ut ipse de se ait , *optimos quosque codices consulimus contextumque ex eorum plerumque consensu recensimus. Ii autem fuisse duo manu exarati Sancti Victoris ; duo ex bibliothecâ Thuanâ iidemque vetustissimi ; ex regiâ unus ; itemque duo mei , sed recentiores. Græcus quoque eorumdem librorum codex , quos Græcè interpretatus est Maximus Planudes ex eâdem bibliothecâ regiâ. Ex editis verò Florentinus anni 1513. & alius quivis optimus.* Quinetiam idem Vallinus quosdam hujus opusculi locos , quos obscuriores putavit , suis notis illustrare conatus est. Propterea quæ Lugduni Batavorum , novem abhinc annis , typis mandata sunt , Variorum in hanc Philosophiæ consolationem commentaria , hæc Joannis Bernartij , Theodori Sitzmani , & Renati Vallini notis , velut cæmentum sine calce , constant.

Ipse tamen Vallinus , omisâ omni verborum interpretatione , tacitaque Boëtianâ disputandi ratione , notas adhibuit tam raras tamque breves , ejus ut labor , alioqui utilis , ad perfectam hujus operis cognitionem habendam sufficere non possit. Et hæc antiqua sunt , sive potiùs minùs recentia Consolationis philolophicæ commentaria.

I I.

Prædicta commentariorum in consolationem philolophicam vitia optimè animadvertit vir ut gente , sic doctrinâ omnique virtutum genere præstantissimus , Carolus Sancta-Mauræus , Montaufertij Dux , SERENISSIMI DELPHINI Moderator , & pro singulari suâ , in rebus principum consulendis prudentiâ , ægrè tulit , facta prudentissimi illius Aulici , cujus consiliis quandiu usus est rex Theodericus , tandiu vitam optimo imperatore dignam egit , obscurioribus verbis velata latere. Idipsum etiam novit illustrissimus Ecclesiæ Princeps Jacobus Benignus Bossuetius , Condomensis Episcopus , ejusdem SERENISSIMI DELPHINI Præceptor , & pro eximiâ suâ in divinis Mysteriis sapientiâ doluit , cogitata sapientissimi illius theologi , quo docente humana libertas cum divinâ providentiâ conciliatur , compressiori quodam differendi modo occultata ignorari. Id quoque vidit clarissimus vir Petrus Daniel Huetius , nostræ quondam Cadomenfis Academiæ alumnus ; cujus etiam operâ idem *Serenissimus Princeps* ad literarum & sapientiæ studia utitur , & pro incredibili suâ in

P R Æ F A T I O.

omnibus disciplinis eruditione ingemuit, elegantia excellentissimi hujus cum oratoris, tum poetæ, in quo tamquam in ultimo Romanorum herede dices purioris latinitatis reliquiæ servabantur reconditæ, dicta inter obscuros barbari sui sæculi auctores permista contemni. Illa, inquam, præclara Galliæ nostræ lumina improbam hanc querebantur Boëtij, hujusque consolationis philosophicæ sortem, cum jussi sumus hos Boëtij libros ad usum SERENISSIMI DELPHINI interpretatione & notis adornare. Meliôr-ne, an deterior præteritis videbitur noster hic labor non possumus divinare: sed præscriptas nobis has, quæ sequuntur, leges eâ quâ potuimus, diligentia observare studuimus, ad perpetuum singularis in Deum pietatis; in Regem observantiæ; & in literas amoris monumentum.

I. Uti sumus lectione, quam, consultis sanioribus libris, recensuit Renatus Vallinus, exceptis paucis vocibus, quas, ut ibidem monuimus, validissimis conjecturis convicti mutandas existimavimus. Quoniam verò parum interest, lectorem veterum errores nosse, ideo propositâ novâ lectione verâ, arbitrati sumus omitti posse veterem falsam, & quidem eò lubentius, quod cum nullus ferè fuerit hujus operis locus, qui aliquando non fuerit corruptus, ad fastidium usque repetendæ fuissent variæ lectiones. Quamquam ne huic etiam officio deessemus, ad finem nostri operis varias lectiones Vallini retulimus ad numeros hujus libri accommodatas.

II. Proposuimus duplex genus argumentorum, ut unâ veluti cogitatione lector animadvertere possit, quid in toto illo opere, & qualibet ejus parte contineatur. Primum est idea totius operis: ubi formatis quibusdam argumentat onibus, mentem lectoris efficacius commovendo, Boëtij sensa magis demonstrare sumus conati. Alterum est summarium uniuscujusque capituli; in quo non solum dicenda, sed dicendorum ordinem breviter complexi sumus.

III. Quamvis hi tituli, *Metrum*, *Prosa*, à recentioribus horum librorum interpolatoribus fuerint inveci, & juvandæ duntaxat memoriæ causâ adpositi; iisque omnes veteres libri, & optima editio Florentina careant, ut advertit prædictus Vallinus, hos tamen non omittendos esse duximus: quoniam nunc ita in usu sunt, ut quoties laudatur Boëtius de Consolatione Philosophiæ; (laudatur autem sæpissime) toties hi tituli nominentur. Quid verò has notas neglexisse noceat, expertus est ipse Vallinus: cum hujus editione non sine magno temporis dispendio, ad fidem auctoris Boëtium appellantis probandam uti valeamus: unde contemnitur.

IV. Genera versuum, quibus hic usus est Boëtius, propositis eorum legibus, antè non inavimus, quàm eorundem interpretationem & notas aggredieremur: quod ex his plura sint minùs usitata, tyronibus præsertim, quorum gratiâ græcas quoque dictiones, quibus hi versus significari solent, utpote obscuriores, vitavimus. Versus hi multiplicis sunt generis, nec interest numerari; sed carmina, quæ ex his versibus constant, ad sex & viginti genera revocantur.

V. Subjecimus interpretationem, strictæ quidem orationis continuatam, solutæ verò interruptam; eorum more, qui ante nos jussu LUDOVICI

P R Æ F A T I O.

MAGNI, ad usum SERENISSIMI DELPHINI in poëtas scripserunt, aut oratores Latinos; ut qui adolescentes literis operam navant, his nihil desideretur eorum, quæ ad majorem in artibus ingenuis profectum possint conferre.

V. I. Notas nostras addidimus; non illas quidem longiores; ne inanem eruditionem videremur ostentare; neque etiam breviores, ne nostrorum commentariorum alia quærenda essent commentaria: sed ad juventutis usum aptatas: id quippe unum optarunt viri sapientissimi, quorum curis commissa fuit regia SERENISSIMI DELPHINI institutio. Sic Principi instituendo studentes, reliquæ juventuti informandæ laboraverunt, ad summum reipublicæ literariæ commodum, regniq; Gallici decus.

VI. Operæ pretium existimavimus, integrum hoc opus interpretatione & notis illustratum duobus hinc inde interponi indicibus; quorum prior est rerum præcipuarum, quæ in toto hoc opere explicato occurrunt; posterior vocabulorum, quæ in his quinque consolationis philosophicæ libris leguntur: ubi curavimus vocabula, quæ nobis visa sunt barbara, aut saltem minùs latina, diversis characteribus formari: ut lector id latinitatis vitium moneretur, nec nostra tamen commentaria frequentioribus ejusmodi notis turgerent. Si nostrum hoc ausum doctiores excitaverit ad absolvendum, prolatâ auctoritate, aliquod ex ejusmodi vocabulis, id non ingratum erit nostræ temeritatis præmium. Non omnia novimus, doceri semper paratissimi.

Nihil denique istorum omnium priùs attingendum arbitrati sumus, quàm instar aliorum SERENISSIMI DELPHINI scriptorum proposuerimus 1. vitam Boëtij; 2. testimonia variorum cum de Boëtio tum de ejusdem scriptis; 3. generalem librorum Consolationis philosophicæ ideam; 4. aliquam ejusmodi librorum censuram: hæc enim quilibet horum scriptorum de suo Auctore præfari consuevit; si exceperis generalem operis ideam, cujus exemplum etsi non habeamus, ex ipsâ tamen, uti speramus, non mediocris utilitas erit.

ANICII MANLII SEVERINI

BOËTII

VITA.

I.

a Confolat. Philof.
l. 1. p. 5. *Tua civi-
tatis antiquiffimam
legem.*

BOËTIUS natus est Romæ ^a, circa annum Domini quadringentesimum feptuagesimum quintum, æquævus Joanni Summo Pontifici; Justino Imperatori; Fulgentio, Ennodio, & Caffiodoro doctoribus Ecclesiasticis. Nomen genufque matris non fcimus: fed pater ejus fuit Anicius Manlius Flavius Boëtius, vir ipfe confularis, filius Boëtii illius, qui ^b præfecturam prætorii gerens, imperante Valentiniano tum interemptus fuit, cum Aëtius patritius, dux fortiffimus, cujus ut laborum fic victoriarum ille femper fuerat particeps, ejuſdem imperatoris manu interfectus est.

b Caffiodorus in chronico ad confulationem Aëtii & Studii anno Chrifti 454.

II.

c Sic inferibuntur libri Confolationis Philofophiæ.

Hic autem, de quo nunc agimus, Auctor vocatur ^c *Anicius Manlius Severinus Boëtius*, prænomine fcilicet nomini cognominique poſtpoſito. Nimirum hoc erat in uſu apud antiquiores Romanos, ut idem homo tribus aliquando donaretur appellationum generibus, quæ dicebantur ^d prænomen, nomen, & cognomen. Prænomen, ut vox ipſa ſonat, eſt appellatio, quæ appellationi gentis præponi ſolet: qualia ſunt nomina, quæ apud nos vocantur propria, ut *Ludovicus*: Nomen, appellatio gentis, ut *Hectorides*: Cognomen, appellatio familiæ ejuſdem gentis: ut *Borbonides*. Ut autem sæpe prænomen nomini, & nomen cognomini olim anteponebatur, ſic non rarò, ^e inverſo ordine, ut nunc, poſitis nomine & cognomine, prænomen ſubjiciebatur. Sic ergo auctor noſter nomine gentis dicitur *Anicius*; quòd ex ^f antiquiffimâ nobiliſſimæque Aniciorum gente eſſet prognatus. Sic nomine familiæ dicitur *Manlius Severinus*, quia ex Manliis Severinis ortus erat: ſive fuerint duæ familiæ, quarum alteram, nimirum Manliorum per patrem, alteram videlicet Severinorum per matrem attigerit: ſive eadem fuerit familia cognomine altero dicta Severinorum, propter illam ſeveritatem, quâ T. Manlius, qui ob detractum Gal-

d Valerius Maxim. ſive Probus libello de prænomine.

e Ut Flavius Veſpafianus, & Flavius Sabinus fratres, apud Suetonium.

f S. Hieron. ep. ad Demetriadem. *Illis ſanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus eſt, qui non metuerit conſulatum.*

ANICII MANLII SEVERINI BOETII VITA.

lorum duci à se occiso *torquem*, inde *Torquati* cognomen in familiam intulit, filium ^a securi cædi iussit, quòd contra edictum, ductorem Tusculanorum singulari certamine provocantem interfecerit. Sic proprio nomine dicitur *Boëtius*, sive ut quibusdam scribitur *Boëthius*, aut aliis *Boëthus*, ab auxilio, quod primus, cui istud prænomen fuit impositum, tulit: *βοηθός* quippe Græcis est *adjutor*: propterea plures olim, ut apud ^b Laërtium, Plutarchum ^c, ipsum nostrum ^d auctorem hòc prænomine donati sunt.

I I I.

Cùm verò noster Boëtius ^e duodecim saltem annis natus amisisset patrem, hic ^f amicorum propinquorumque curis commissus, Romæ primùm, postea ^g Athenis studuit: ubi in grammaticâ, philosophiâ, mathematicisque disciplinis tantum profecit, ut plura non solùm Euclidis, Nicomachi, Pythagoræ, Ptolemæi, & Archimedis, verùm etiam ipsius Aristotelis ^h græca opera latinè reddiderit, reliqua ejusdem philosophi opera similiter redditurus, ipsumque cum magistro suo Platone conciliaturus, si fata tulissent.

Neque verò vir ille doctissimus in exponendis modò auctorum operibus versatus est, sed plura ipsè excogitavit, excogitataque ad felicem exitum perduxit. Testis est admirabile hoc philosophiæ consolationis opus: ubi Ciceronem de animorum immortalitate, quòd filia desiderium levaret, disputantem imitatus, in hòc Ciceronem superavit, quòd, cùm Cicero carmine tunc non utatur, Boëtius utramque orationem ita permiscet, ut quicquid eruditionis, aut à Grammaticâ, aut à Rhetoricâ expectari potest, illud ibidem mirum in modum eluceat. Testis illa Boëtii Logica, ubi præter antiquas Porphyrii, Aristotelisque opiniones, suam ipse proposuit de *Categoriis*, *divisione*, *definitione*, & *sylogismis* doctrinam, quâ ratio bene disserendi plurimùm promoveri potest. Testis opus illud in septem partes distributum, quod propterea, Varronis exemplo, *Hebdomades* inscribitur, in quo, quoad superest, Mathematicorum more propositis quibusdam effatis, multa docet de eo quod *bonum* est, & *unum*. Testes libri quinque de musicâ, cujus ita peritus fuit, ut instrumenti musici, vulgo ⁱ *chiterini* inventor habeatur. Testis singulare illud ^k externis etiam regibus notum expetiturque inventum duorum horologiorum; quorum alterum ^l *aquis sub modulo fluentibus temperabatur*; alterum *Solis immensâ comprehensâ illuminatione distinguebatur*.

Quin etiam Boëtius de theologis optimè meritus, scripsit cùm de mysterio Sanctissimæ *Trinitatis* ad Symmachum, & ad Joannem Ecclesiæ Romanæ Diaconum; tum de *In-*

^a Virgil. 6. *Æneidos* v. 824. *Særumque securi Alpice Torquatum.*

^b In vita Zenonis.

^c In *Symphiacis*.

^d Comment. in *Porphyr.*

^e Elapso scilicet anno Christi 487. siquidem ejus pater consul fuit hòc ipso anno.

^f *Consol. Philos.* l. 2. prof. 3. *Desolatium; parente summorum te utrorum cura suscepit.*

^g *Cassiodor. l. r. var. ep. 45. Atheniensium scholas longè positus introisti.*

^h S. Antoninus citans Sigebertum 2. part. hist. tit. xi. cap. 15.

ⁱ In *supplem. chron.*

^k *Cassiodor. l. 1. var. ep. 45.*

^l *Ibid.*

ANICII MANLII SEVERINI BOETII

a Magdeburgenses Centuria 6. c. x. & ante hos S. Antoninus 2. part. h' st tit. xi. cap. 15. ex Vincentio.
b Sic loquitur ipse Boëtius l. de duab. natur. & unâ personâ Christi.

carnatione. De ^a *Trinitate* quidem, ne suspectus foret Christianis, quòd ex Synodo contra hæreticos congregatâ sese subduxisset, veritus ne sibi propter suam eloquentiam causa committeretur agenda: de ^b *incarnatione* verò, ut *extremi sibi que contrarii Nestorii atque Eutychis summo verentur errores.*

I V.

Sed quantò doctior Boëtius, tantò majori studio coluit virtutem, suo erga Deum, & homines officio diligentissimè functus. Quales fuerint illius in divinam majestatem cogitationes vel ex eis patet, quæ inspirante philosophiâ in aureo illo philosophicæ consolationis opusculo ^c protulit: nihil enim tum docuit, nisi quod ipse ^d fecerit, nec tantâ facilitate tunc præstare potuit, nisi quod à teneris annis continuatâ pietate exercuerit. At singularis benevolentia Boëtii in omnes homines, miseros præsertim, ex hõc etiam est manifesta, quòd cum ^e ingenti salutis suæ periculo Senatuum populosque omnes cum gravissimâ oratione, tum etiam objectâ periculis auctoritate protexerit: quodque ^f fuerit in pauperes liberalis.

V.

Atque propter has præclaras animi dotes factum, ut Festus ^g Senatûs princeps filiam suam Helpen Siciliæ alumnam Boëtio propriam dicaverit, stabili que junxerit connubio. *Ea autem Helpes*, inquit Vallinus ^h, *dotibus animi longè corporis fortunaque bona superavit: scripsit enim versus emendatissimos, scribentique marito suavissimus genius adse-dit. Desideravit autem ex eâ liberos: quamquam nonnulli dicant, Boëtium ex eâ duos filios Patritium & Hypatium suscepisse.* Addunt, eundem Boëtium amatam hanc suam uxorem hõc ultimo carmine profecutum fuisse:

*Helpes dicta fui, Sicula regionis alumna,
 Quam procul à patriâ conjugis egit amor:
 Quo sine mæsta dies, nox anxia, flebilis hora,
 Nec solùm caro, sed spiritus unus erat.
 Lux mea non clausa est, tali remanente marito,
 Majorique anima parte superstes ero.
 Porticibus sacris jam nunc peregrina quiesco
 Indicis aterni testificata thronum.
 Ne qua manus bustam violet, nisi fortè jugalis
 Hac iterum cupiat jungere membra suis,
 Ut thalami tumulique comes nec morte revellar,
 Et socios vita nectat uterque cinis.*

Sed hæc venustam Boëtii pœsim non redolent: saltem maximam partem.

Propter eadem doctrinæ virtutisque ornamenta ⁱ Symma-

^c Præsertim ab initio libri tertii.

^d Ennodius Episcop. Ticinensis l. 7. ep. 13. Boëtio.

^e Consol. Phil. l. 1. prof. 4. *Inde cum impetris graves, &c.*
^f Magdeburgenses ex Procopio l. 1. de bello Goth., &c. Cent. 6. c. x.

^g Consol. Philof. lib. 2. prof. 3. *Cum tanto splendore fecerorum.*

^h In vita Boëtii. Eadem dicit Lilius Gregorius Gyraldus de Poëtar. hist. dial. 5.

ⁱ Consol. Phil. l. 1. prof. 4. *Sover etiam Symmachus sanctus.*

V I T A.

chus, princeps quoque Senatûs, defunctâ Helpe, Rustici-
nam filiam suam eidem Boëtio dedit uxorem, ex quâ, inter
alios Liberos, duos suscepit filios, quorum alter avito no-
mine Symmachus, alter paterno Boëtius dictus fuit; quique
adhuc pueri ^a consules facti sunt: ideo enim hi filii à suo
patre dicuntur ^b *viri consulares, quorum jam ut in id ætatis*
pueris vel paterni vel aviti specimen elucet ingenii.

V I.

At verò singulari cùm doctrinæ, tum etiam virtuti Boë-
tii referri debet acceptum, quòd ille vel ab adolescentiâ
summis dignitatibus ornatus fuerit. Primùm quidem ad-
huc juvenis ^c in Patrum Senatorumque ordine positus, pa-
tricius fuit. Deinde anno suæ ætatis circiter trigésimo quin-
to fuit ^d consul. Postremò ætate provectior Magister fuit
^e officiorum: quas quidem dignitates ut non suscepit, sic
non gessit, nisi ^f communi bonorum omnium studio: hinc
iniquis improborum omnium consiliis sese semper opposuit:
hinc ^g Conigastum exactorem, miserorum civium fortunam
invadentem, sæpius repressit: hinc ^h Triguillam regiæ do-
mûs præfectum, ab inceptâ jamque perpetrâtâ prorsus inju-
riâ revocavit: hinc pro ⁱ Campaniâ contendens, ne injusta
coëmptio exigeretur, effecit: hinc ^k Paulinum consularem
virum, Albinum, pluresque alios cùm plebeios, tum etiam
patricios viros non sine magno sui periculo protexit.

V I I.

Quamobrem Boëtius tantas, improborum præcipuè, in
se concitavit inimicitias, ut, unde laudandus erat, inde ac-
cusatus fuerit apud Theodericum, qui immoderato tam su-
premæ auctoritatis, quàm Arianæ religionis amore Boëtium
perdere statuit.

Boëtius quidem propter ^l prædictas animi dotes, gravis-
simas in se concitavit, improborum præsertim, inimicitias:
quidam enim ^m Aulici, qui quòd majori pollerent auctori-
tate, eò majori sese credebant injuriâ lædi à Boëtio, quem
ⁿ sibi injusta molientibus semper experiebantur adversari,
summo eundem Boëtium odio prosequerentur: hinc tres
improbi delatores ^o Gaudentius, Opilio, & Basilius, quo-
rum duo priores ^p ob fraudes innumeras exsilio destinati;
tertius regio ministerio depulsus, obæratuque plurimùm,
sive suo sive perditorum pariter hominum consilio ^q, Boë-
tium apud regem Theodericum accusârunt.

Verùm idem Boëtius, unde laudandus erat, inde accu-
satur: quòd enim non plebeios solùm, sed patricios quoque
viros tueri studuisset, hinc inferebant ipsum læsæ majestatis
reum, ^r pro Senatu contra regem stetit. Sed quòd idem
in omni doctrinarum omnium, mathematicarum præcipuè

^a Ibid. lib. 2. pro. 3.
Duos pariter consu-
les liberos tuos domo
provehit sub frequen-
tiâ patrum, sub plebis
alacritate vidisti.
^b Ibid. prof. 4.

^c Consol. Philos.
1. 2. pro. 3. *Proterea
sumptis in adolescen-
tiâ negatas senibus
dignitates.*

^d Ennodius 1. 8.
epist. 1.

^e Consol. Philos.
1. 3. prof. 4. *Cum
Decorato gerere ma-
giſtratum.*

^f Ibid. lib. 1. pro. 4.
*Nullum me ad magi-
ſtratum, nisi commu-
ne bonorum omnium
ſtultum, detulisse.*

^g Ibid.

^h Ibid.

ⁱ Ibid.

^k Ibid.

^l Ibid. *Inde cum im-
probis graves inexo-
rabilesque discordia.
m Ibid. *Palatini
canes.**

ⁿ Ibid. *Nihil apud
aulicos reservari.*

^o Ibid.

^p Ibid.

^q Ibid. *Quibus de-
ferentibus perculsi su-
mus.*

^r Consol. Philos. 1.
1. prof. 4. *Senatum
dicimur saluum esse
voluisse.*

ANICII MANLII SEVERINI BOETII

genere præstaret, inde (quæ sæculorum ignarorum fors fuit) ^a magicis artibus sive, ut nostri loquuntur, *fortilegio* mentem polluisse mentiebantur.

^a Ibid. Sa riligio me comperitiam polluisse mentis sunt.

Denique Theodericus suâ partim, partim religionis Arianae causâ, ex prædictis delatoribus oblatam perdendi Boëtii occasionem ultro accepit. Audivit nimirum ille Arianus princeps, Justinum Imperatorem optimum, non solum ^b subiectos sibi populos paterno amore prosequi; sed hæreticos omnes Arianâ lue pollutos, exceptis saltem Gothis, Constantinopoli totoque Oriente egredi iussisse. Hic veritus ne, asseratâ religione Catholicâ, Romani Justino addictiores cum populum tum semetipsum Arianum expellerent, ad reliquorum terrorem, Boëtium sibi suspectum puniri curavit. Propterea ^c quo die ipse rex Theodericus edixerat, ut Opilio, & Gaudentius, ni intra præscriptum diem Ravennâ urbe decederent, notas insigniti frontibus pellerentur in exsilium; hinc ipso iidem improbi delatores, in gratiam regiam revocati, Romam ab ipso rege missi sunt, absentem Boëtium delaturi. Delationi injustæ acquievit Senatus, suoque ^d decreto innocentem, uescientem, indefensumque suum patronum ^e & morti damnavit & proscriptioni, quas Theodericus, sibi metuens ab imperatore Justino, bonisque omnibus, exsilio, saltem per aliquod tempus, permutandas putavit.

^b Sabellicus lib. 2. Ennead. 8.

^c Consol. Phil. lib. 1. prof. 4. Opilio. m atque Gaudentium cum ob innumeras multiplicisque fraudes in exsilium regia censura decrevisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese adium deseruisse tuerentur, comperitumque id regi foret, edixit ut ni intra præscriptum diem Ravennâ urbe decederent, notas insigniti frontibus pellerentur. Atque eodem

die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est.

^d Ibid. An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo? ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat.

^e Ibid. Ob stadium properatus in senatum morti proscriptioneque damnatur.

V III.

Boëtius ergo, anno reparatæ salutis circiter quingentesimo vigesimo secundo, adeoque ætatis suæ circiter quadragesimo septimo, ^f imperante Theoderico, in exsilium missus, in agrum Mediolanensem, sive, ut alii volunt, Ticinum relegatus est: quod quidem exsilii tempus videtur posse colligi ex primo consolationis philosophicæ carmine: ibi enim ipse Boëtius ait, suam senectutem, quam vocat inopinam, venisse malis properatam, canitiemque intempestivam suo capite diffundi: sed inopina senectus canitiesque intempestiva homini non accidunt, nisi ante annum ætatis suæ quinquagesimum. Quocumque tandem, & quando exsulaverit Boëtius, hujus exsilium non profugium portusque supplicii, sed supplicium ^h fuit: huic etenim circumscriptus fuit brevis ⁱ habitandi locus: ubi nefas illi erat, propinquos, amicos, familiares ^k, libros ipsos videre. Hic autem Boëtius suam vitæ morumque integritatem posteris demonstraturus ^l, tristemque suam cogitationem gratâ cum suæ men-

^f Id inferri potest ex veteri Boëtii statuâ marmoreâ, de quâ infra.

^g Consol. Philof. 1. 1. metro. l. v. 9. Venie enim properata malis inopina senectus Et dolor ætatemj' s'iste inesse suam:

Intempestivi funduntur vertice cani.

^h Ibid. prof. 4. Per se satis eminet fortunæ in nos sevientis asperitas.

ⁱ Ibid. Nihil ne te ipsa lo facies movere

^k Ibid. Hæcine est bibliotheca
^l Ibid. Cujus rei ferriem atque veritatem, ne laedere posteros queat sty'o et am memorique mandavi.

V I T A.

tis, tum etiam ipsius Dei cogitatione fugaturus, admirabile hoc philosophicæ consolationis opus cogitavit, cogitatumque scriptis mandavit. Sed dum sanctissimâ illâ distinetur occupatione vir illustrissimus, alterum prodit Justinii imperatoris edictum, quo Arianos omnes, ne exceptis quidem Gothis, aggressus, jubet Episcopos omnes hæreticos à suis sedibus dimoveri, eorumque Ecclesias Romanæ religionis ritu consecrari. Theodericus Arianis ad se confugientibus id novit: quare missis Constantinopolim ^a legatis, Joanne nempe Thusco Episcopo Romano; & Episcopo Ravennateni; Agapeto, & Patricio consulibus Romanis; atque Theodoro, & Importuno Senatoribus, viris præstantissimis, postulare ab Justinio jussit, ut Ariani Episcopi, & Sacerdotes loco suo moti restituerentur: quod nifia fieret, fore ut brevi Roma & tota Italia cadibus, & incendiis quoque adversum Orthodoxos repleatur. ^b Cùm autem legati in itinere opinione diutiùs morarentur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum & Boëtium exconsules, viros catholicos gladio truncidavit. ^c Deinde Joannem Papam ex legatione reversum, eo quod honorificè ab orthodoxo imperatore exceptus, & muneribus donatus fuisset, cum sociis, Ravennæ in vincula conjectum pædore, siti, & inediâ necavit: sed rex impius dignum quoque factis suis invenit vitæ exitum: nam ex eo tempore, quo Symmachum, Boëtium, Joannem Thuscum Episcopum Romanum, & alios injustè interfecit, in summum animi mœrorem incidit, ita ut oblatos in mensâ pisces imaginaretur interfectorum capita esse. Tandem verò nonagesimo die à morte Joannis Papæ subitanè morte periit.

^a Sabellicus l. 2. Enneade 8.

^b Sabellicus ibid. Paulus Diaconus l. 15. c. 5.

^c Verus Boëtii situs marmorea, quæ Romanæ servatur in adibus Justiniani v. c. indicat, Boëtium sublatum fuisse circa annum vitæ suæ quinquagesimum. ^d Paulus, Diaconus l. 15. Procopius lib. 1. de bello Gothico. Pomponius Laetus, &c.

I X.

Modus porrò, quo Boëtius interfectus est, non ita constat: sed ^e Ticini monstratur turris lateritia, Boëtii carcer, quò Ticini incolæ à Majoribus suis docti asserunt missos à Theoderico Tribunum & satellitem; illum, ad monendum Boëtium, ut, si salvus esse vellet, quicquid erat conjurationis, aperiret; hunc ad interficiendum, si renueret aperire. Addunt satellitem, ubi Boëtius se nullius in regem facti conscium esse dixisset; ejusdem Boëtii cervicem ita detruncasse, hanc ut ipse Boëtius utrâque manu divulsam sustinuerit; deinde interrogatus à quonam se percussum existimaret, responderit ab impiis; tum profectus in vicinum templum, flexis ad aras genibus, sacra perceperit; tandemque æternam gloriam consecuturus expiraverit.

^e Julius Martianus Rota, in vitâ Boëtii.

Hinc Boëtius ^f in numero sanctorum Martyrum habitus, ejusque memoria Ticini decimo Calendas Novembris quot-

^f Ibid.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII VITA.

annis celebratur: non secus ac Ravennæ memoria Symmachi quinto Calendas Junii; quod uterque pro fide contra Arianos mortem oppetierit.

Ib id.

Hinc etiam ejusdem Boëtii sepulchrum, quod Ticini in æde S. Augustino sacrâ, etiamnum visitur, pluribus elogiis decoratum fuit: olim quidem sic

Ecce Boëthius adest in cælo magnus, & omni

Perpectus mundo, mirus habendus homo.

Qui Theodorico regi delatus iniquo

Ticini senium duxit in exilio.

In quâ se mœstum solans dedu urbe libellum;

Post ictus gladio, exiit e medio.

Nunc verò sic

Mœoniâ & Latîâ linguâ clarissimus, & qui

Consul eram, hic perii missus in exilium.

Et quia mors rapuit, probitus me vexit ad auras,

En nunc fama viget maxima, vivit opus.

Suis igitur Boëtius notabilis est Majoribus, eruditione, virtutibus, uxoribus, Liberis, dignitatibus, inimicis, & morte. 1. Majores ejus, Anicii fuerunt, & Manlii, viri inter antiquos nobilesque Romanos tanti, paucos ut habuerint pares, superiores certè nullos. 2. Eruditio ejusdem singularis, quâ ut ultimus omnium ex antiquis Romanis aliquid literarum monumentis consecravit, sic primus omnium Aristotelicam disciplinam Latinis literis illustrare cepit; tantæ caterum apud posteros auctoritatis, ut ab ejusdem sententiâ nulla fermè sit provocatio. 3. Virtus illius in tempestate quieta fuit; luxit in tenebris; pulsa loco mansit tamèn atque hæsit in patriâ; splenduit per sese semper, nec alienis unquam sordibus obsolevit. 4. Uxores, Soceris Festo & Symmacho, Patriciis omni laude majoribus, similes; quarum altera versificando imitata est; altera pulchrâ prole parentem fecit maritum. 5. Duo filii, paternæ avitæque virtutis heredes, frequente senatu, populisque lætantibus, proveci sunt pariter consules ex ædibus paternis in curiam, ubi pater, iisdem curules insidentibus, regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruit. 6. Dignitates huic familiæ credideris innatas: has quippe, etiam senibus negatas, Boëtius ipse habuit ab adolescentiâ. 7. Nec inimici fuerunt nisi improbi, magnum eximiæ virtutis argumentum. 8. Denique Boëtius Deum unicè diligens, pro avitâ religione sanguinem fudit; circa annum Christi D. xxv. ætatis suæ L.

TESTIMONIA VARIORUM

TESTIMONIA VARIORUM

DE BOETIO, ET EJUS SCRIPTIS,

AB IPSA BOETHII ÆTATE AD NOSTRA USQUE TEMPORA,

NON INTERRUPTA SÆCULORUM SERIE,

CONTINUATA.

UAMVIS non idem fuerit sæculorum, quæ à Boëtio ad nos usque fluxerunt, in literas amor, sapiusque idcirco interrupta fuerit virorum literatorum memoria, singulari tamen Dei privilegio factum, ut sua sint quibuslibet his sæculis de meritis Boëtii testimonia. Præcipua seligemus.

QUINTVM SÆCVLVM,

nimirum

A nato notoque Boëtio ad annum Christi 500.

PRISCIANUS Grammaticus, patriâ Cæsariensis, vir non solum in grammaticis, & rhetoricis, verum etiam in philosophicis mathematicisque versatissimus, libro de ponderibus & mensuris, *Boëtius*, inquit, *probitatis & omnium scientiarum verticem attingit.*

SEXTVM SÆCVLVM;

nimirum

Ab anno 500. ad an. 600.

I.

ENNODIUS, sive ut quibusdam legitur, Evodius, Episcopus Ticinensis, vir cum strictâ tum etiam solutâ oratione suâ clarissimus libro septimo epistolarum, epistolâ decimâ tertiâ Boëtio. » Tu, inquit, in me, emendatissime hominum, dignaris prædicare virtutes, quem in annis puerilibus sine ætatis præjudicio, industria fecit antiquum: qui per diligentiam impleo omne quod cogitur; cui inter vitæ exordia ludus est lectionis assiduitas & deliciae sudor alienus. In cujus manibus duplicato igne rutilat, quæ veteres face fulserunt. Nam quod vix majoribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.

Ejusdem Episcopi, libro octavo epistolarum, epistolâ primâ eidem Boëtio Consuli facta. » Optimæ spei plenus, inquit, cui tantum capio, ad curam officii epistolaris adspiro. Decet enim vestris fascibus hæc præfatione delibari; & inter purpuras possessoris luce crescentes, qualicumque non abstinere colloquio. Numquid solius doctrinæ beneficiis amor agnoscitur, nec fas esse credendum est, prodire in medium desideria rusticantis? Simplicius innocescunt vota nullo peritiæ velata præstigio. Ergo nos hoc sumus ore, quod pectore. Non amara præcordiorum delentificis possumus mutare sermonibus. Pudens laudator est, cui in concinnatione blandimenti dicenda mens suggerit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera

TESTIMONIA VARIORUM

» familiæ vestræ bona custodit, nova multiplicat; & quod plus est apice digni-
 » ratis, dignos facit esse culminibus. Redditur quidem vestræ gloria ista origini,
 » sed quod est clarius, merito impetrante personæ. Fuerit in morem veteribus;
 » curulum celsitudinem campi sudore mercari, & contemptu lucis honorum lu-
 » ce fulgere; sed aliud genus virtutis quæritur, postquam præmium facta est
 » Roma victorum. Noster candidatus post manifestam decertationem, debitum
 » triumphum, dum nunquam viderit bellâ, fortitur. Judicio exigit laureas, &
 » congregari non necessarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladios & Demo-
 » sthenis enituit, & utriusque propositi acumina, quasi natus in ipsâ artium
 » pace, collegit. Nemo dissonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ;
 » nec præcipua gentium bona in societatem dubitet convenire. Unus es qui
 » utrumque complecteris, & quicquid viritum distributum poterat satis esse, avi-
 » dus maximarum rerum possessor inclutis. Eloquentiam veterum, dum imita-
 » ris, exsuperas. Dicendi formam doctissimis tribuis, dum requiris. Est apud
 » me epistolæ vestræ, quæ hujus rei fidem faciat, veneranda compositio. Urinam
 » quæ a vobis diriguntur, tam essent crebra quàm suavia! Dicatis forsitan, Par
 » fuit propinquum laudare, in commune augmentum laborantem: quia non est
 » proprium, quod quasi singulariter videtur palmata conferre. Venit ad me
 » equidem portio de curuli; sed si mihi conceditis, plus erigor de genio & stu-
 » diis sublimati. Interdum accesserunt ista de casibus, soli contigerunt illa virtu-
 » ti. Prope inops ad scipionem adducitur suffragij Consularis, qui tantum de
 » parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio est, Latiaris scientia, & vena
 » purpurarum.

II.

Cassiodorus, qui intelligentiam sacrorum cum notione profanorum, utram-
 que cum summâ sanctitate conjunxit, nomine regis Theoderici, cujus *Cancellarius*
 erat, plures ad Boëtium misit epistolas. Una est quadragesima quinta li-
 bri primi epistolarum Cassiodori, sicque effertur,

» Boëtio viro illustri Patricio Theodericus Rex.
 » Spernenda non sunt, quæ à vicinis regibus præsumptionis gratiâ postulantur:
 » dum plerumque res parvæ plus prævalent præstare, quàm magnæ possunt obtri-
 » nere divitiæ. Frequenter enim quod arma explere nequeunt, oblectamina sua-
 » vitatis imponunt. Sic ergo pro Republicâ & cum ludere videmur. Nam ideo
 » voluptuosa quærimus, ut per ipsa, serâ compleamus. Burgundiorum itaque
 » dominus à nobis magis opere postulavit, ut horologium, quod aquis sub mo-
 » dulo fluentibus temperatur, & quod Solis immensi comprehensa illuminatione
 » distinguitur, cum magistris rerum, ei transmittere deberemus. Quatenus
 » impetratis delectationibus perservando, quod nobis est quotidianum, illis videat-
 » ur esse miraculum. Merito si quidem respicere cupiunt, quod Legatorum suo-
 » rum relationibus obstupescunt. Hoc te, multâ eruditione saginatum, ita nos-
 » se didicimus, ut artes, quas exercent vulgariiter nescientes, in ipso disciplina-
 » rum fonte potaveris. Sic enim Atheniensium scholas longè positus introisti;
 » sic palliatorum choris miscuisti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam fece-
 » ris esse Romanam. Didicisti enim, quâ profunditate cum suis partibus Spe-
 » culativa cogitetur: quâ ratione Activa cum suâ divisione discatur; deducens
 » ad Romuleos Senatores, quicquid Cecropidæ Mundo fecerant singulare.

DE BOETIO ET EJUS SCRIPTIS.

Translationibus enim tuis Pythagoras musicus, Ptolomæus astronomus leguntur «
 Italis. Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Aufoniis. «
 Plato theologus, Aristoteles logicus Quirinali voce disceptant: Mechanicum «
 etiam Archimedem Latialem Siculis reddidisti. Et quascumque disciplinas vel «
 artes fecunda Græcia per singulos viros edidit, te uno auctore patrio sermone «
 Roma suscepit. Quos tantâ verborum luculentia reddidisti claros, tantâ lin- «
 guæ proprietate conspicuos, ut potuissent & illi opus tuum præferre, si utrum- «
 que didicissent. Tu artem prædictam, ex disciplinis nobilibus natam, per qua- «
 drifarias Mathesis januas introisti. Tu illam in naturæ penetralibus confiden- «
 tem, auctorum libris invitantibus cordis lumine cognovisti: cui ardua nosse «
 usus miracula, monstrare propositum est, molitur ostendere, quod obstupef- «
 cant homines evenisse: miroque modo naturis conversis facti detrahit fidem, «
 cum ostendet ex oculis visionem. Facit aquas ex imo surgentes, precipites ca- «
 dere; ignem ponderibus currere, organa extraneis vocibus insonare; & pere- «
 grinis flatibus calamos compler, ut musicâ possint arte cantare. Videmus per eam «
 defensionem jam nutantium civitatum, subito tali firmitate consurgere, ut ma- «
 chinamentorum auxiliis superior reddatur, qui desperatus viribus invenitur. «
 Madentes fabricæ in aquâ marinâ siccantur: dura cum fuerint ingeniosâ dispo- «
 sitione solvantur: metalla mugiunt: Diomedis in ære grues buccinant: æneus «
 anguis insibilat: aves simulate friciniunt; & quæ propriam vocem nesciunt, «
 ab ære dulcedinem probantur emittere cantilenæ. Parva de illâ referimus, cui «
 cælum imitari fas est: Hæc enim fecit secundum solem in Archimedis spherâ «
 decurrere: hæc alterum zodiacum circulum humano consilio fabricavit. Hæc «
 lunam defectu suo reparabilem artis illuminatione monstravit: parvamque ma- «
 chinam, gravidam Mundo, cælum gestabile, compendium rerum, speculum «
 naturæ, ad speciem ætheris incomprehensibili mobilitate volutavit. Sic astra, «
 quorum licet cursum sciamus, fallentibus tamen oculis, prodire non cernemus. «
 Stans quidam in illis transitus est: & quæ velociter currere vera ratione cog- «
 noscis, se movere non respicis. Quale est, hoc homini etiam facere, quod «
 vel intellexisse potest esse mirabile? Quare cum vos ornent talium rerum prædi- «
 canda notitia, horologia nobis, publicis expensis, sine vestro dispendio, desti- «
 nate. Primum sit, ubi stilus diei index per umbram exiguam horas consuevit «
 ostendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda «
 magnitudo Solis discurret, & fugam Solis æquiparat, quod motum semper «
 ignorat. Inviderent talibus si astra sentirent, & meatum suum fortasse defle- «
 terent, ne tali ludibrio subjacerent. Ubi est illud horarum de lumine venien- «
 tium, singulare miraculum, si has & umbra demonstrat? Ubi prædicabilis in- «
 defecta rotatio, si hoc & metalla peragunt, quæ situ perpetuo continentur? «
 O artis inestimabilis virtus, quæ dum se dicit ludere, naturæ prævalet secreta «
 vulgare. Secundum sit, ubi præter Solis radios hora dignoscitur, noctes in «
 partes dividens: quod ut nihil deberet astris, rationem cæli ad aquarum potius «
 fluentia convertit: quorum motibus ostendit, quod cælo volvitur: & audaci «
 præsumptione concepta ars elementis confert, quod originis conditio denega- «
 vit, universæ disciplinæ cunctus prudentium labor naturæ potentiam, ut tan- «
 tum possint nosse, perquirat. Mechanisma solum est, quod illam ex contrariis «
 appetit imitari: & si fas est dicere in quibusdam etiam nititur velle superare. «

TESTIMONIA VARIORUM

„ Hoc enim fecisse dignoscitur Dædalum volare. Hoc ferreum Cupidinem in
 „ Dianæ templo sine aliquâ alligatione pendere. Hoc hodie facit muta can-
 „ tare, insensata vivere, immobilia moveri. Mechanicus, si fas est dicere, pe-
 „ ne socius est naturæ; occulta referans; manifesta convertens, miraculis ludens;
 „ ita pulchre simulans, ut quod compositum non ambigitur, veritas æstimetur.
 „ Hæc quia studiosius te legisse comperimus, prædicta nobis horologia quan-
 „ tocius transmittere maturabis. Ut te notum in illa parte mundi facias, ubi ali-
 „ ter pervenire non poteras. Agnoscant per te exteræ gentes, tales nos habere
 „ nobiles, quales leguntur auctores. Quoties non sunt credituri qui viderint?
 „ quoties hanc veritatem lusoria somnia putabunt? & quando fuerint a stupore
 „ conversi, non audebunt se æquales nobis dicere, apud quos sciunt sapientes
 „ talia cogitasse.

Altera epistola ejusdem Cassiodori est quadragesima libri secundi, quæ sic
 se habet.

„ Boëtio Patrio Theodericus Rex.

„ Cum Rex Francorum, convivij nostri famâ plectus, à nobis citharædum
 „ magnis precibus expetisser, solâ ratione complendum esse promissimus, quod
 „ te eruditionis musicæ primum esse noveramus. Adjacet enim vobis doctum
 „ eligere, qui disciplinam ipsam in arduo collocatam, potuistis attingere. Quid
 „ enim illâ præstantius, quæ cæli machinam sonorâ dulcedine modulatur, &
 „ naturæ convenientiam ubique dispersam virtutis suæ gratiâ comprehendit. *Et*
 „ paulo post. Sed quoniam nobis facta est voluptuosa digressio (quæ semper gra-
 „ tum est de doctrinâ colloqui cum peritis) citharædum, quem a nobis diximus
 „ postulatum sapientia vestra eligat præsentî tempore meliorem, facturus ali-
 „ quid Orphei, cum dulci sonogentilium fera corda domuerit. Et quantæ no-
 „ bis gratiæ fuerint actæ, tantæ vobis ex nostrâ æquabili compensatione referen-
 „ tur, qui & imperio nostro paretis, & quod vos clarificare possit, efficitis.

Idem Cassiodorus ad finem libri Dialecticæ de eodem Boëtio ita loquitur.
 „ Illud, inquit, competens judicavimus recapitulare breviter, quorum labore in
 „ Latium eloquium res istæ pervenerint: ut nec auctoribus gloria sua pereat: no-
 „ bis plenissimè rei veritas innotescat. Isagogen transtulit patricius Boëtius, com-
 „ mentaque ejus gemina derelinquens. Categorias idem transtulit Patricius
 „ Boëtius, cujus commenta tribus libris ipse quoque formavit: Peri herme-
 „ nias supra memoratus patricius Boëtius transtulit in Latinum, cujus commenta
 „ ipse duplicia minutissima disputatione tractavit... Supra memoratus patricius
 „ Boëtius de syllogismis hypotheticis lucidissimè pertractavit, &c.

III.

Procopius, Cæsariensis ex Palæstinâ, rhetor & sophista inter varias suas hi-
 storias scripsit de bello Gothorum libros tres, in quorum primo quod Græcè
 dixit de Boëtio, sic Latine redditur.

„ Symmachus, & ejus gener Boëtius Patricij, alto majorum sanguine, princi-
 „ pes verò Senatûs Romani, & Consules fuere, philosophiæ & aequitati supra cæ-
 „ teros mortales studuerant, multisque egenis tum Romanorum, tum externo-
 „ rum opibus suis subvenere. Hi ad ingentem gloriam eVecti, deterrimos quos-
 „ que in sui invidiam concitarunt: quibus delatoribus Theodericus rex persuasus,
 „ vitos clarissimos perinde ac res novas molientes occidit, eorumque bona om-

DE BOETIO ET EJUS SCRIPTIS.

nia publicavit. Sed paucis post diebus canenti illi cum ingentis piscis caput « ministri adposuissent, illud Theoderico visum est capite esse Symmachi nuper « occisi, denibus quidem in inferius latrum in partibus, oculis vero torvè & furi- « bundè intuentibus minari sibi plurimum videbatur. Unde prodigij novitate « petteritus, membrisque præter modum tremebundus & horrens, in lectum ci- « tato gradu se recepit identidemque sibi rogarum vim magnam ingeri jubendo « paulum quievit. Elpidio deinde Medico omnibus, quemadmodum accidissent, « explicatis, in Symmachum Boëtiumque paratum à se scelus deflebat: quo « denique deplorato ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longè « post moritur: cum primum hoc & ultimum injuriæ exemplum in sibi subjectos « idcirco exercuisset, quia non, uti consueverat, diligenter peruestigatâ causâ, « in tantos viros animadverterat.

Idem auctor libro tertio prædictæ historiæ de uxore Boëtij superstitè locu- « rus hæc ait. » Unde vel Rusticianæ Boëtij quondam uxori & Symmachi filix, « id reliquum fuit ad vitam & ad miseriarum cumulum ut servili & rustico habi- « tu induta, quæ egentibus facultates suas erogaverat, panem cæteraque ad vi- « ctum necessaria ab hostibus mendicaret: domos enim circumeundo foresque « oppulsando, cibum dari sibi suppliciter precabatur nil profusus huic ignominia « eâ re afferente. Et certè Gothi in Rusticianæ mortem conspiraverant, illi obji- « cientes quod exercitus Romani ducibus pecunias largiens, Theoderici statuas « disturbasset, eadem Symmachi patris Boëtijque marini ulta. Totilas tamen « nullâ hanc affici injuriâ permisit sed eam alialque omnes ab contumeliâ immu- « nes conservavit.

S E P T I M V M S Æ C V L V M ;

nimirum

Ab anno 600. ad an. 700.

BE D A, venerabilis dictus propter vitæ sanctitatem morumque gravitatem, « tanti fecit Boëtium, ejusque doctrinam, ut commentarios scripserit in Boë- « tij librum de Trinitate. De eodem Boëtio honoratè & honorificè multa passim « hic auctor prædicat.

O C T A V V M S Æ C V L V M ;

nimirum

Ab anno 700. ad an. 800.

PA U L U S Diaconus, qui rogatu Adelburgæ filix Desiderij regis multa ad « Eutropij historiam addidit, libro septimo hujus appendicis, postquam dixisset Joannem Papam, Theodorum, Importunum, & Agapitum consulares viros, aliumque Agapitum Patricium ad Justinum Legatos in itinere demoratos fuisse, addit: » Theodericus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum exconfu- « lem ac patricium, & Boëtium seniore & exconsulem Catholicos viros gladio « trucidavit.

N O N V M S Æ C V L V M ;

nimirum

Ab anno 800. ad an. 900.

I.

AD O, Viennensis Archiepiscopus, qui breviarium Chronicorum ab origi- « ne Mundi ad sua usque tempora productum composuit loquens de Joanne

TESTIMONIA VARIORUM

„ summo pontifice ait » cùm rediens Ravennam venisset, Theodericus eum cum
 „ comitibus cæteris carceris afflictione peremit, invidiâ ductus, quia Catholicae
 „ pietatis defensor Justinus eum honorificè suscepisset. Quo tempore Symma-
 „ chum atque Boëtium consulares viros pro Catholica pietate idem Theodericus
 occidit.

II.

Anastasius Apostolicæ bibliothecæ custos & instaurator, qui propterea di-
 citur Bibliothecarius, in suâ Pontificum historiâ ad Joannem 1. hæc de Boëtio
 „ scribit. » Eodem, inquit, tempore, cùm hi superscripti, id est Papa Joannes
 „ cum Senatoribus, Theodoro exconsule, Importuno exconsule, Agapito ex-
 „ consule (Agapito patricio defuncto Thessalonica) positi essent Constantinopo-
 „ li, Theodericus rex hæreticus tenuit duos Senatores præclaros & exconsules,
 „ Symmachum & Boëtium, & occidit interficiens gladio.

D E C I M V M S Æ C V L V M ;

nimirum

Ab anno 900. ad an. 1000.

Cùm ossa Boëtij multis abhinc sæculis jacerent neglectu temporum minis
 honorata, Otho tertius Imperator eadem marmore includi jussit : inscrip-
 to elogio, quod composuit Gerbertus Ravennas Archiepiscopus, Magister olim
 Augusti, is qui summus Pontifex creatus, Sylvester secundus dictus est, qui-
 que non secus ac Boëtius ob exquisitam reconditarum rerum scientiam
 Magus falsò est habitus ab imperitis. Elogium autem illud his versibus ex-
 pressit,

- „ *Roma potens dum jura suo declarat in orbe,*
- „ *Tu pater & patriæ lumen, Severine Boëti,*
- „ *Consulis officio rerum disponis habenas,*
- „ *Infundis lumen studiis & cedere nescis*
- „ *Græcorum ingeniis, sed mens divina coërceat*
- „ *Imperium mundi. Gladio bacchante Gothorum*
- „ *Libertas Romana perit : tu Consul & exsul*
- „ *Insignes titulos præclarâ morte relinquis.*
- „ *Nunc decus Imperij, summas qui prægravat artes*
- „ *Tertius Otto suâ dignum te judicat anlâ ;*
- „ *Eternamque tui statuit monumenta laboris,*
- „ *Et bene promeritum meritis exornat honestis.*

V N D E C I M V M S Æ C V L V M ;

nimirum

Ab anno 1000. ad an. 1100.

I.

SI GERBERTUS monachus Gemblacensis, ordinis S. Benedicti, qui inter
 historicos non ultimum locum habet, in suo de scriptoribus illustribus
 opere, dubitat, num Boëtius conferendus, an præferendus philosophis & sæ-
 cularibus & Ecclesiasticis ? » B O Æ T I U S, inquit cap. 37. vir consularis con-
 „ ferendus, vel præferendus philosophis & sæcularibus & Ecclesiasticis ; quia
 „ nos ambiguos esse facit, an inter sæculares, an inter Ecclesiasticos scriptores
 „ fuerit illustrior ? Laudent eum sæculares, quòd Isagogas, quòd Perihermene-
 nias,

DE BOETIO ET EJUS SCRIPTIS.

nias, quòd Categoriastranstulerit de Græco in Latinum, & exposuerit; quòd “
 Topica Ciceronis exposuerit, quòd antepredicamenta, quòd libros de topi- “
 cis differentiis, de cognitione Dialecticæ & Rhetoricæ, & distinctione rhe- “
 toricorum locorum, de communi predicatione potestatis & possibilitatis, de “
 categoricis & hypotheticis syllogismis libros, & alia multa scripserit; quòd “
 Arithmeticam & Musicam latinis scripserit. Nos Ecclesiastici laudamus “
 eum, quòd librum de sanctâ Trinitate scripserit, quòd exiliatus à Theodo- “
 rico Gothorum & Italarum rege, pro eo quod tueri volebat libertatem Ro- “
 manæ urbis, scripsit librum de consolatione Philosophiæ. . Hic ab eodem “
 rege Theodorico occisus est. “

I I.

Honorius Augustodunensis Ecclesiæ Presbyter in Chron. Boëtius, ait, “
 Patricius vel consul scripsit librum de sanctâ Trinitate, & alium de conso- “
 latione, & quadrivium de Græco transtulit, id est Arithmeticam, Musicam, “
 Geometriam, Astronomiam. Dialecticam verò explanavit. A Theodorico “
 Gothorum rege *Mediolani* interficitur. “

DVODECIMVM SÆCVLVM ;

nimirum

Ab anno 1100. ad 1200.

I.

JOANNES Saresberiensis natione Anglus, Episcopus Carnotensis, qui
 inter alia opera scripsit polieraticum sive de nugis curialium & vestigiis
 philosophorum, in hoc eodem opere, libro septimo, capite decimo quinto,
 hunc Boëtii librum de consolatione philosophiæ plurimum commendat. » Si,
 inquit, mihi non credis, liber de consolatione Philosophiæ revolvatur atten- “
 tius, & planum erit hæc in contrarium cedere. Et licet liber ille Verbum “
 non exprimat incarnatum, tamen apud eos qui ratione nituntur, non me- “
 diocris auctoritatis est; cum ad reprimendum quemlibet exulceratæ mentis “
 dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat. Nec Judæus quidem nec “
 Græcus sub pretextu religionis medicinæ declinet usum, cum sapientibus “
 in fide & in perhidiâ desipientibus sic vividæ rationis confectio proficiat arti- “
 ficiosa, ut nulla religio quod miscet abominari audeat, nisi quis rationis ex- “
 pers est. Sine difficultate profundus est in sententiis, in verbis sine levita- “
 te conspicuus, orator vehemens, efficax demonstrator. Ad id quod se- “
 quendum est, nunc prolabitur suadens, nunc quasi stimulo necessitatis im- “
 pellens. “

I I.

Huic addi potest auctor libri de spiritu & anima, qui inter opera S. Au-
 gustini refertur: si tamen vera est conjectura Vincentii in speculo historia-
 li, & Abbatis Trithemii qui asserunt hunc auctorem esse Hugonem à San-
 cto Victore, quippe qui florebat anno Christi 1130. hic enim auctor, qui-
 quis sit, non solum ducit honori referre cogitationes & verba Boëtii capite
 undecimo dicens: *Mens nunc caput summis inserit, nunc desidit in infima*
 & cetera quæ habentur metro 4. libri quinti consolationis philosophiæ; sed
 capite trigesimo septimo ejusdem Boëtii auctoritate utitur: *Boëtius*, inquit,
dicit intelligentiam solius Dei esse admodum paucorum hominum.

TESTIMONIA VARIORUM
DECIMUM-TERTIUM SÆCVLVM;

nimirum

Ab anno 1200. ad an. 1300.

SANCTUS Thomas omni nostrâ prædicatione major, mirum in modum commendat merita Boëtii, non quidem suis in libros de consolatione philosophicâ commentariis: siquidem hæc, ut probavimus, germana non sunt Sancti Thomæ opera, sed suâ potiùs frequenti hujus auctoris laudatione, quâ Boëtium æquans summis Ecclesiæ doctoribus, ejusdem auctoritate utitur ad faciendam fidem. Sic 1. p. q. x. a. 1. æternitatis definitionem, quam ipse dicit à Boëtio positam, cæteris posthabitis, particulatim explicat: *Æternitas*, inquit, *est interminabilis vita tota simul & perfecta possessio, ut habetur 5. de consol. prosa 2. circa principium*. Sic q. 29. ejusdem partis in argumento *sed contra*, assert personæ definitionem quam dicit esse Boëtii lib. de duab. nat. hancque particulatim exponit: *Persona*, inquit, *est rationalis naturæ individua substantia*. Et sic de cæteris.

DECIMUM-QUARTUM SÆCVLVM;

nimirum

Ab anno 1300. ad an. 1400.

I.

PHILIPPUS pulcher Francorum Rex, ut refert Petrus Bertius præfatione in libros Boëtii de consol. tanti fecit hos consolationis philosophicæ libros, ut quamvis ipse latinè intelligeret, tamen pro beneficio habuerit, quòd ipsi Joannes Magdunensis, poëta, ut tunc ferebant tempora, eruditus eos Gallice à se redditos inscripsisset: adservatur ejus Operis exemplar adhuc hodie Lutetiæ in Bibliothecâ Augustinianorum.

II.

Maximus Planudes, Monachus Constantinopolitanus, nihil moratus superbam Græcorum consuetudinem, qui Latinos libros Græcè reddere non solent, tanti habuit libros Boëtii de consolatione philosophiæ, illos ut græco sermone fuerit interpretatus. Et hoc exemplar servatur in Bibliothecâ Regis.

DECIMUM-QUINTUM SÆCVLVM;

nimirum

Ab anno 1400. ad an. 1500.

LAURENTIUS Valla, Patricius Romanus, vir ipse eruditissimus, non modò ait, Boëtium latinè loqui, quemadmodum refert Julius Scalliger; verùm eundem Boëtium vocat eruditorum ultimum, præfatione in libros suos Dialecticos. » Nec, inquit, aliter sentit eruditorum ultimus, » Boëtius, magis, ut mihi videtur, Platonicus, quàm Aristotelicus: quos auctores parum inter se distare docturum se quodam loco promissit.

II.

Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus, Ordinis Prædicatorum 2. parte histor. titul. xi. cap. 2. §. 4. de Boëtio honorificentissimè scripsit. » Cùm, inquit, Theodoricus rex Gothorum rempublicam in Italiâ opprimeret temporibus prioribus, Boëtius senator clarissimus, ut infra dicitur de sapientiâ ejus, amator reipublicæ in multis Regi se pro justitiâ opponebat,

DE BOETIO ET EJUS SCRIPTIS.

cumque & propter generis nobilitatem & eloquentiam apud omnes de eo magna esset opinio, etiam ab ipso rege timebatur: quare ut creditur subornatis quibusdam ut ipsum crimine lætæ majestatis accusarent, dixerunt quod ipse proditâ civitate Romanâ Anastasium principem in Italiam evocaverat, ut rempublicam de manu Theodorici liberaret: quamobrem sumptâ occasione ipsum cum quibusdam aliis Romanis nobilibus apud Papiam exilio relegavit, ubi in carcere positus librum de philosophiæ consolatione scripsit: ubi demum ab eo interficitur.

Et capite 15. citans Sigebertum. » Eo tempore, inquit, Symmachus patricius rempublicam Romanam illustravit, & cum eo gener ejus Boëtius vir consularis, conspicuus in utraq; linguâ, eruditione omnium artium liberalium, quas pœnè omnes è Græco in Latinum transtulit eloquium.

I I I.

Jacobus Philippus Bergomensis Ordinis Eremitarum S. Augustini in supplem. Chronic. ad ann. Christi 500. » Boëtius, inquit, Anitius Manilius Severinus, Christianissimus vir, & consulari dignitate insignitus, poëtaque ac philosophus celeberrimus, Symmachique patricii gener iisdem temporibus Romæ clarissimus fuit. Hunc quidam Manilium vocant, eo quod à Manilio Torquato originem duxisse tradant. Qui cum verè Catholicus esset, nec Arianis etiam persepe rogatus obtemperate vellet, & ipse à Theoderico rege sub velamento atetate libertatis post socerum suum Ticini exulare jubetur, & postmodum instigantibus hæreticis perpetuo carceri damnatur: in quâ quidem calamitate constitutus, ad recreandum animum suum, cum in mathematicis doctissimus esset, Chiterinum è nervo primus excogitavit & excidit, quod quidem modernis temporibus, musicis celebre instrumentum habetur. Ibidem quoque constitutus ad multorum utilitatem præclarissima atque innumerabilia quasi edidit opuscula & quæ ad manus devenere hæc ipsa sunt. *Et postea*: Hunc denique virum optimum & sanctum Theodericus rex cum in sententiam suam omnino flecti non posset, Arianorum rabie concitatus, post longum carceris squalorem, impetrante Justino seniore Augusto, anno scilicet Domini nostri 520. apud Papiam pro catholicâ fide occidi jussit: cujus corpus ibidem in Divi Augustini templo adhuc habetur conditum. Et sunt qui dicant eum in Catalogo Sanctorum eam ob rem fuisse relatum, & Sanctum Severinum vocitatum.

I V.

Hermolatis Barbarus, Patricius Venetus, Archiepiscopus & Patriarcha Aquilegiensis, in suâ præfatione quam habuit, cum libros Aristotelis domi caput prælegere. » Qui, inquit, putant, hunc aditum patere nemini, qui Scholas illas philosophiæ numquam intraverit, in magno versantur errore: quandoquidem tales Scholas nec Marcus Varro, nec Brutus, nec Plancius, nec Chalcidius, nec Boëtius ingressi: non Alexander, non Themistius, non Porphyrius, non Jamblichus, non Simplicius, philosophi tamen eminentissimi, & Aristotelis interpretes juratissimi fuere.

V.

Angelus Politianus, qui excellens cum poëta tum orator, multa tam Græcè quàm Latinè edidit opera, in suis Miscellaneis cap. 1. de Boëtio sic

TESTIMONIA VARIORUM

loquitur. » Quis Boëtio vel in Dialecticis acutior? vel subtilior in Mathematicis? vel in Philosophiâ locupletior? vel in Theologiâ sublimior?
 » Quem tanti juniores etiam Philosophi longè (arbitror) omnium perspicacissimi fecerunt, ut Aquinatem Thomam, divum hominem, Magnumque illum Thomæ præceptorem (Deus bone, quos viros!) habere meruerit enarratores: nimirum in his, inquit Vallinus, quæ S. Thomas in Boëtii libros de Trinitate & de Hebdomadibus scripsit; quod commentaria in libros Boëtii de consolatione Philosophiæ, quæ vulgo Sancto Thomæ tribuuntur, hujus sanctissimi doctoris non sint.

DECIMUM-SEXTVM SÆCVLVM;

nimirum

Ab anno 1500. ad an. 1600.

- J**OANNES Tritenhemius Abbas Spanheimensis in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. » Boëtius, inquit, Manlius Severinus, Consul ordinarius Romæ, Philosophus, Orator, & Poëta insignis, in divinis scripturis doctus, & in sæcularibus literis omnium suo tempore eruditissimus, gener Symmachi patricii fuit. Vir græco & latino copiosissimè imbutus eloquio, quippe qui multa volumina tam Aristotelis quàm aliorum Philosophorum de Atticâ linguâ transtulerit in Latinam: ingenio subtilis, sensu promptus, atque Catholicus; sermone nec Tullio inferior, quem Sancti Benedicti constat amicitiam habuisse, & in monte Cassino cum Tertullio Placidi monachi patre senatore in ejus mensâ comeditisse. Scripsit multa præclara volumina, de quibus ego repperi subjecta.
- » Ad Symmachum Socerum suum Romanæ urbis patricium de sanctâ Trinitate lib. 1. incipit: *Investigatam d'utiss. &c.*
 - » De Unitate Trinitatis lib. 1. incipit: *Quæro an Pater & Filius, &c.*
 - » De duabus naturis in Christo lib. 1. *Anxiè te quidem. &c.*
 - » De fide ad Joan. Diaconum lib. 1. *Christianam fidem novi.*
 - » De Unitate & Uno lib. 1. *Unitas est qua, &c.*
 - » De Eisagogis Porphyrii lib. 2. *Hierantia anni temp.*
 - » In secundam ejusdem editionem lib. 1. *Secundus hic.*
 - » In Categorias Aristotelis lib. 2. *Expeditis his, &c.*
 - » In Perihermenias ejusdem lib. 1. *Magna quidem libri.*
 - » In editionem ejusdem secundam lib. 6. *Alexander in.*
 - » De divisionibus lib. 1. *Quam magnos studiosos.*
 - » De definitionibus lib. 1. *Dicendi ac disputandi.*
 - » Ad Categoricalis syllogismos introduct. lib. 1. *Multa veteres Philo-*
 - » *sophi.*
 - » In Topica Ciceronis lib. 6. *Exhortatione tua, &c.*
 - » De differentiis Topicis lib. 4. *Omnis ratio differendi.*
 - » De syllogismo Categoricali lib. 2. *Multa Græci veteres.*
 - » De syllogismo hypothetico lib. 2. *Cum in omnibus.*
 - » De hebdomadibus lib. 1. *Postulas ut ex hebdom.*
 - » De Arithmetica lib. 2. *Inter omnes præca.*
 - » De Musica lib. 5. *Omnium quidem perceptio.*
 - » De Philosophicâ consolatione lib. 5. *Carmina qui quondam.*

DE BOETIO ET EJUS SCRIPTIS.

In Geometricam Euclidis lib. 3. *Qui vero, mi Patriti.* “
 De disciplinâ Scholarium, ut aliqui volunt, lib. 1. *Vestra.* Indignus est “
 ille liber, qui tanto viro tribuatur, nec etiam docti hunc Boëtio tribuunt. “
 De locis Rhetoricis lib. 1. “
 De prædicatione potestatis lib. 1. “
 Epistolarum ad diversos lib. 1. “
 Alia quoque nonnulla scripsisse dicitur : sed ad notitiam meam non venerunt. “
 Moritur eodem anno ; quo Symmachus Patricius, & Joannes Papa sub Ana- “
 stasio Imperatore, jussu Theodorici Regis ad Ravennam post diurnum exi- “
 lium in carcere jugulatus, Anno Domini DXXIV. Indict. 2. & sub nomine Se- “
 verini Catalogo Sanctorum insertus dicitur. “

I I.

Julius Cæsar Scaliger, vir in republicâ literariâ celeberrimus, Boëtium sæ- “
 pissime laudat : ut in Hypercritico » Boëtij Severini, inquit, ingenium, erudi- “
 tio, ars, sapientia facillè provocat omnes auctores, sive illi Græci sint, sive “
 Latini. Sæculi barbarie ejus Oratio soluta deterior invenitur : at quæ libuit “
 ludere in poësi, divina sanè sunt, nihil illis cultius, nihil gravius : neque den- “
 fitas sententiarum venerem, neque acumen abstulit candorem. Equidem cen- “
 seo paucos cum illo comparari posse. Valla docet illum Latinè loqui : at Val- “
 lam Boëtius bene sapere. Hinc idem Scaliger de eodem Boëtio canit, in “
 Divis.

Divine enumeres ingentia semina mentis : “

Dotibus accedant Curia, lingua, lares. “

Haut satis est : adpone polum, pars esse Boëtii “

Capere : at nondum munera totâ capis. “

I I I.

Lilius Gregorius Gyraldus etiam inter doctos notissimus Boëtium pariter “
 summis laudibus extollit, de Poëtar. Histor. Dial. 6. » Sed, inquit, hujus “
 ætatis alios adferamus, quos inter Boëtius Anicius Manlius Severinus, Roma- “
 nus Patricius & exconsul, qui à nostris plerisque in Martyrum Catalogo ad- “
 scribitur. Hic cum Symmacho & ipso Patricio, Boëtij, ut plerique omnes “
 tradunt, focero à Theodorico Gothorum Rege prius Ticinum relegati, dein- “
 de necati sunt, quòd in libertatem populûm Romanum viderentur velle vin- “
 dicare. Fuit Boëtius, ut scitis, in omni disciplinâ egregè doctus, quod vobis “
 liquidò ex ejus monumentis constare potest. Sed quod ad præsentem mate- “
 riam attinet, in pangendis versibus mirâ usus est facilitate. De illo plura colli- “
 gere, supervacaneum, quando ejus volumina nota sunt omnibus. Ejus certè “
 ingenium ad eas artes, quæ supra literas sunt, mirum in modum celebratur ab “
 ejus occisore Theodorico Rege. “

I V.

Magd. burgenses Centuria 6. cap. 10. de Episcopis & doctoribus. » Boë- “
 tius, inquam, Anius, Manilius, Severinus, Patricius & Consul, vir Græcè “
 & Latinè doctissimus fuit, & multos in philosophiâ aliisque disciplinis, tum “
 solutâ tum ligatâ oratione conscriptos libros posteris reliquit. “

V.

Justus Lipsius, qui cum ob eximiam suam doctissimam, tum maximè ob in-

TESTIMONIA VARIORUM

genum animi candorem doctis pariter ac probis omnibus colitur, non solum laudat Boëtium in civili suâ doctrinâ aliisque suis operibus, sed scribens ad Janum Bernartium cognatum suum, de consolatione ab hoc illustratâ & emendatâ, hos protulit Phaleucos;

» *En Boëtius ille, qui sophorum*
 » *In primis sophus esse gloriatur:*
 » *Qui doctum nimis, & satis disertum*
 » *Scriptum hoc edidit, omnium bonorum*
 » *Ecum judicio. Sed id tenebras*
 » *Avo aut ingenio sнопte, habebat;*
 » *Quas Bernartius ille, flos meorum*
 » *Belgarum pepulit, facemque claram*
 » *A se pratulit: hanc sequere, quisquis*
 » *Doctrinæ sapientiaque cultor*
 » *Non audire, sed esse, concupiscis.*

D E C I M V M - S E P T I M V M S E C V L V M ;
nimirum

Ab anno 1600. ad hanc nostram atatem 1779.

INFINITION sim, si quæ hõc nostro sæculo in laudem Boëtii dicta sunt, hæc omnia recensendo enumerate velim; nullus enim est aut historiographus, aut theologus, qui de illustrissimo illo auctore non fuerit ornatè & honorificè locutus. Consule si placet Baronium annal. Ecclesiast. tom. 7. ad an. 522. D. Petrum à sancto Romualdo in thesauro Chronologico tom. 2. ad an. 510. aliosque omnes historiographos: vide reverendum Patrem Caussinum in libro quem inscripsit *la Cour Sainte*, ubi proponendo ideam viri quem vocat *homme d'Etat*, pluribus agit de nobilitate, de doctrinâ, de consiliis, de morte Boëtii. Lege etiam si lubet Gerardum Joannem Vossium de poëtis latinis cap. 5. » Quibus, inquit, temporibus in Oriente Zeno posteaque Anastasius, in Italiâ Odoacer, & exinde Theodericus rexit, claruit Anitius Manlius Boëtius Severinus, vir Latinè & Græcè doctissimus, in omni disciplinarum genere excellens quòque Roma à Varronis temporibus non habuerit undecumque doctiorem. Quantum idem carmine va- luerit, ostendunt libri quinque de consolatione philosophiæ, quos exul Ticini scripsit. Omnino nihil in poësi venustius habuit illud ævum, vel etiam quod proximè antecessit.

IDEA LIBRORUM BOETII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ.

PUS hoc, mole parvum, doctrinâ maximum, est series argumentorum naturali lumine cognitorum, quibus mens humana adversis casibus suscitata, ad primam causam ultimamque finem attentione sic erigitur, ut hæc exutis præjudicii veritati assequendæ virtutisque colendæ aprior efficiatur.

Propterea hoc opus inscribitur Consolatio Philosophiæ, distribuiturque in tres partes, quarum prima complectitur afflictionem Boëtij; secunda consolationem Philosophiæ; tertia contraria, quæ illius consolationis vim minuire videntur, argumenta cum responsionibus.

AFFLICTIO BOETII.

BOËTIUS suarum miseriarum^a ut conscius, sic impatiens, contrarias undique exquirat cogitationes, quibus mœror possit si non fugari, saltem minui: hinc animum convertit^b ad præsides carminum musas sibi quondam familiares: sed harum remedia, ceu nova tristitiæ irritamenta, excipit fugatque cogitatio philosophica; cujus ope Boëtius animadvertit, se in summâ rerum omnium, non^c ignorantione modo, sed etiam^d inertia versari. Tum ancto sensim Philosophiæ^e lumine, recognoscit primum quidem ipsam^f Philosophiam; deinde cum antiquos, tum recentiores philosophos similibus miseriis impugnatos quidem, sed non^g expugnatos: ita ut tamen veteri præjudicio ductus, non desistat cum Philosophiâ^h de suo exilio conqueri, causatus solumⁱ hominem videri divinis legibus solutum, & præpostero veluti ordine pœnas præmiaque accipere.

LIBRI I.
^a Metro 1.
^b Prosâ 1.
^c M. 2.
^d P. 2.
^e M. 3.
^f P. 3.
^g M. 4.
^h P. 4.
ⁱ M. 5.

CONSOLATIO PHILOSOPHIÆ.

POST QUAM Philosophia præmonuit, 1.^k exilium adversamque fortunam Boëtij malè sic vocari; 2.^l mentem Boëtij nondum posse validioribus remediis curari; 3.^m se deinceps usuram illâ, quæ est in Boëtio, cum sui tum Dei notione, quamquamⁿ perturbationibus obscuratâ; eadem Philosophia tria proponit, ad consolandum Boëtium, argumentorum genera; quorum primum minoris; secundum majoris; tertium maximi dicit esse ponderis.

^k P. 5.
^l M. 6.
^m P. 6.
ⁿ M. 7.

Primò, inquit, qui sese commisit arbitrio dominæ, quam novit tam inconstantem, quam allicientem, & mali non rariùs, quam boni parentem, is cum eâ non debet conqueri de malo sibi illato, præsertim si plus boni, quam mali ab eadem acceperit: dominus enim & domina abique ullâ

IDEA LIBRORUM BOETII

LIBRI II. Mancipii injuriâ suo jure uti possunt: nec mancipium, quod malè excipi poterat, conqueri tum potest, cum bene excipitur.

a Prosâ 1.
b Metro 1.
c P. 2.
d M. 2.
e P. 3. M. 3.
f P. 4. M. 4.

Atqui tu, ô Boëti, te commisisti arbitrio ^a fortuna, quam nosti ^b naturaliter tam ^c inconstantem, quam ^d allicientem boni malique dominam, & à quâ plus boni ^e accepisti, quam mali: cum, eâdem fortunâ duce, acceperis, puer optimam educationem, adolescens summos honores, vir optimum focerum, optimam uxorem, optimos Liberos, &, quod præstantissimum est, optimum semper animum, quibus discere potuisti, pari prudentiâ & summas & infimas condiciones homini esse fugiendas.

Secundò, inquit, nec est justa conquerendi ratio de amissis iis, quæ tantum abest, ut bona sint, ut potiùs sint mala humanæ mentis: bonum quippe est, adeoque gratiæ potiùs, quam querelæ causa, privari malis.

f P. 5.
g M. 5.
h P. 6.
i M. 6.
k P. 7.
l M. 7.
m P. 8.
n M. 8.

Atqui quæ amisisti, ô Severine, divitias nimirum, & cætera id genus quæ vocas bona, hæc ^f mala potiùs sunt animi, quam bona; miseriæ potiùs quam felicitatis causæ: propterea enim ^g ætas Majorum nostrâ fuit felicio; quòd illi minori, quam nos, horum cupiditate tenerentur: propterea ^h potentia in improbo Magistratu fedem nacta plurimas edit strages, quod nimis patet exemplo ⁱ Neronis: propterea ^k fama ipsa, quâ optimus quisque videtur duci, tamquam alterâ vitâ, ^l mortem geminat tandem aliquando fatiscens: propterea ^m fortuna, quæ vulgo dicitur prospera, mentem involvens tenebris, eandem inducit cum in errorem, tum in vitium, à quibus fortuna, quæ vulgo habetur adversa, sic liberat, hæc ut ad veritatem & virtutem, adeoque ⁿ amorem divinum excitet.

LIBRI III. At nisi hæc concesseris esse mala, fatearis necesse est, in his non esse nisi falsam felicitatem ^o, quæ antè pellenda est, quam verâ felicitate fruaris: unde

Tertiò, inquit, non etiam justè conqueritur ille, qui amissis iis duntaxat, in quibus falsâ assumptione felicitas versari creditur, tantò aptior est ad assequendam veram felicitatem: hic enim tantò liberior est à miseriis, quæ unica conquestionis causa.

Atqui tu, ô Manli, amissis iis duntaxat, in quibus falsâ assumptione felicitas versari creditur, tantò aptior es ad assequendam veram felicitatem.

Primùm quidem ea duntaxat amisisti, in quibus falsâ assumptione creditur esse felicitas: tale enim est generatim ^p omne bonum creatum, ad quod malè applicatur ^q ingenita nobis summi boni cogitatio. Tales sunt ^r divitiæ. Tales ^s magistratus. Talis ^t potestas. Talis ^u gloria. Talis ^x voluptas corporis. Talia ^y omnia bona caduca.

f P. 2.
g M. 2.
i P. 3. & M. 3.
f P. 4. & M. 4.
i P. 5. & M. 5.
n P. 6. & M. 6.
x P. 7. & M. 7.
j P. 8. & M. 8.
z P. 9.
a M. 9.
b P. 10.
c M. 10.
u P. 11.
c M. 11.
f P. 12.
g M. 12.

Deinde aptior ^z es propterea ad assequendam veram felicitatem, nimirum veram summi boni cogitationem, aspirante tamen Deo, qui idcirco ^p invocandus est: aliquod enim est ^b summum bonum, videlicet Deus, cui cogitando omnis homo ^c vacare debet, tamquam ^d ultimo rerum omnium fini: quod ut doceatur homo ^e, suam mentem attentius meditetur: hæc ^f quippe meditatione discet, omnia esse facta à Deo, à Deo regi, & ad Deum esse referenda: hæc cogitatione ^g felices sumus,

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ.

nec infelices, nisi inspectis rebus caducis eadem cogitatio aut deleatur, aut saltem obscurtur.

ARGUMENTA CONSOLATIONI PHILOSOPHICÆ
contraria cum responsionibus.

Quò antiquiora sunt præjudicia, eò difficiliùs hæc exuuntur; propterea Boëtio prædictis commoto plura suppetunt, quæ adversus illam Philosophiæ doctrinam opponat; sed suæ non defunt Philosophiæ responsiones.

LIBRI IV.

I. Si ^a Deus, *inquit Boëtius*, mundum regeret nec virtus præmio, nec vitium suâ careret pœnâ: cùm tamen contrarium experiamur.

^a Prosâ 1.

Nec ^b virtus præmiis, *inquit Philosophia*, nec suis caret vitium suppliciiis. 1. Enim ^c probi Deo adhærentes cogitatione, humanâ sunt in patriâ, à quâ improbi exsulant. 2. ^d Probi sunt potentes, improbi impotentes, ex eo ^e præsertim, quòd illi moderentur, hi suis obsequantur perturbationibus. 3. ^f Probi in Deos, improbi in ^g bestias mente convertuntur: hinc improbi ^h miserimi sunt, quorum idcirco ⁱ præstat misereri.

^b Ibid.

^c Metro 1.

^d P. 2.

^e M. 2.

^f P. 3.

^g M. 3.

^h P. 4.

ⁱ M. 4.

II. Sua sit probis felicitas, sua improbis miseria, *dicit Boëtius*, cur præterea, Deo mundum regente ^k, & probi incommodis, & commodis improbi afficiantur?

^k P. 5.

Plura, *dicit Philosophia*, responderi possunt. Primùm enim quamvis ^l germana tantæ dispositionis causa ab homine ignoraretur, eidem tamen homini non propterea dubitandum, quin omnia rectè fierent ^m: admirari id homo potest, ut vulgus miratur effecta cælestia. Deinde hæc ⁿ vices non minùs providentiæ divinæ sunt, quam fati; quare, ut cetera, in quodam circuitu versantur: sic ^p fortuna, etiam adversa, utpote quæ à Deo oritur, ad Deum referenda, ut ^q homo non nisi post susceptos labores fruatur optatis.

^l Ibid.

^m M. 5.

ⁿ P. 6.

^o M. 6.

^p P. 7.

^q M. 7.

III. Quòd ^r omnia providenti, *inquit Boëtius*, nihil possit esse inopinatum, nullus, Deo mundum regente, in mundo erit casus: quicquid in contrarium doceat experientia.

LIBRI V.

^r Prosa 1.

Nullus, *reponit Philosophia*, ^s erit casus Deo: sed casus erit hominibus: sicut dux ^t naves constanti duorum fluminum cursu abreptæ, suo quælibet, casu sibi invicem occurrere possunt.

^s Ibid.

^t Metro 1.

IV. Positâ ^u divinâ Providentiâ, *instat Boëtius*, non stabit humana libertas, cujus tamen unusquisque homo conscius est.

^u P. 2.

Ut sua ^x cuilibet menti stat libertas, *respondet Philosophia*, sic sua humanæ stabit: saltemque ^y Deus, cujus est omnia cernere, novit modum, quo humana libertas cum divinâ providentiâ possit conciliari.

^x Ibid.

^y M. 2.

V. ^z Quomodò, *querit Boëtius*, providentiæ divinæ, utpote certissima, conciliari poterit cum humanâ libertate, quippe quæ est experta necessitatis? ^a an quia ut in ceteris, sic in hõc mens humana nec omnia nescit, nec omnia novit, ut à notis progredi nitatur ad ignota?

^z P. 3.

^a M. 3.

IDEA LIBROR. BOETHII DE CONSOL. PHILOS. *

a P. 4.

b M. 4.

c P. 5.

d M. 5.

e P. 6.

Hæc ^a concordia, *Philosophia refert*, idcirco videtur difficilis, quia divina prænotio humanam infinitè superans, mentè humanâ non capitur. Sic, quicquid Stoïci ^b putent, plures sunt in eodem homine cognoscendi modi, quorum alii alios ita transcendunt, ut quod intelligere possumus, illud non propterea possumus imaginari. Sicut ^c ergo ex imbecillitate nostræ imaginationis, non debet negari nostra intelligentia; sic ex imbecillitate intelligentiæ humanæ, divina futurorum liberorum prænotio neganda non est. Non, inquam, propterea negari debet intelligentia humana, quæ idcirco data videtur homini, ^d præ cæteris animantibus, hic ut ad cæli conspectum excitetur. ^e Deus igitur, utpote æternus, futura libera, ceu præsentia, illâsâ hominis libertate, novit.

CENSURA LIBRORUM BOETII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ.

UOS hi libri habuerunt adversarios, quorum alij adjuncta esse, alij omiſſa hęc in opere quædam conqueruntur. Utrisque respondere jam conabimur.

I.

Henricus Glareanus, cui nonnulli adſtipulantur, exiſtimat, *prefatione in Opera Boëtij*, ſolutam hujus operis orationem, quod hæc barbarior ſit, à Boëtio non fuiſſe ſcriptam: ex quo non ſolum dubitat; ſed inficiatur, quidquam hujus operis germanum eſſe Boëtij factum.

Ad quod respondeo, primùm ſolutam ſtriſtamque hujus operis orationem ejuſdem eſſe auctoris; deinde auctorem hunc eſſe Boëtium; poſtremò Boëtium non abs re gemino philoſophici oratoris, & poëtæ officio functum, modò barbare, modò Latine locutum fuiſſe.

Primùm quidem ſtriſta ſolutaque conſolationis philoſophicæ oratio ejuſdem auctoris eſt: quandoquidem, demtâ alterutrâ hęc oratione, nullus eſt ſuperſtitis nexus: vide enim (ne plura hęc deſcribamus) quomodo ſine proſâ, primi carminis ultimus hic verſus,

*Qui cecidit, ſtabili non erat ille gradu.
cohæreat cum hęc ſecundi carminis primo verſu,
Heu quàm præcipiti merſa profundo
Mens hebet!*

Vide etiam quantum diſjungantur ſine verſibus interjectis poſtrema primæ, & prima ſecundæ *Proſæ* hæc verba: *Philoſophia his verſibus de noſtra mentis perturbatione conqueſta eſt: ſed medicina, inquit, tempus eſt, non querela.* &c.

Deinde auctor ille eſt Boëtius: cùm omnes ſcriptores, quorum ſuprà mentionem fecimus, quinque libros conſolationis philoſophicæ inter germana Boëtij opera recenſeant: nullo enim alio argumento convinceris, *Æneida* legitimum eſſe Virgilij opus.

Poſtremò non abs re Boëtius in toto hęc opere barbara verba miſcuit Latinis. Voluit quippe philoſophici oratoris officio functus, verbis ad ſenſum vulgi tunc barbari accommodatis uti, ut philoſophica ejus cogitatio faciliùs auditorum animis comprehenderetur: in philoſophiâ enim, quod optimè notat Tullius, *reſ ſpectantur, non verba penduntur*. Voluit verò poëtæ perſonam ſuſtinens linguâ, ut aiunt, deorum loqui: non ſolum ut eorundem auditorum animi gravioribus ſententiis laſſati recrearentur: hanc etenim ob cauſam idem Boëtius, Platonem plureſque alios veteres imitatus, ſuos libros in diſputatione & dialogo ſcripſit: verùm etiam ut latinitatem rudiori ſuo ſæculo jam ſeneſcentem, & ad interitum properantem veluti è faucibus mortis eriperet;

CENSURA LIBRORUM BOETII

ut cùm barbaros armis ab Italiâ prohibere consul non posset, barbariem ab Europâ suis saltem versibus doct̃or ejicere conaretur. Propterea in aliis ejus operibus cùm philosphicis, tum etiam theologicis prædicta barbaries aliquando occurrit: at ejusdem versus ter si sunt, elegantes, & propè divini: ut fateatur ipse Glareanus.

I I.

Petrus Bertius, cui etiam video plures assentiri, arbitratur, *præfatione in hos Boëtij libros*, Boëtium totum hoc consolationis philosophicæ opus, proit̃ instituerat, non absolvisse, eidemque fuisse propositum ex doctrinâ quoque Christianâ, ea superioribus addere, quibus ad considerationem æternæ vitæ animus humanus attolli possit: tum quia » Non est verisimile, inquit, partem illam à Christiano homine mortem ob oculos habente fuisse præteritam eumque, qui de sanctâ Trinitate in carcere scripsit, consolationem in adversis non petivisse ex disciplinâ Christi, & doctrinâ rerum credendarum ac sperandarum libris sacris explicatâ. Tum etiam quia idem Boëtius passim promisit, inceptis, festinavit absolvere majora, viamque quâ mens in patriam evehatur, apertire.

At tanta quidem fuit Boëtij pietas, ut nemini dubium esse possit, quin vir ille sanctissimus, sicut in prosperis sic in adversis, Christum cogitaverit. Sed quicumque animo complexus fuerit eam, quam proposuimus, hujus operis ideam, hic certè opus hoc absolutum esse fatebitur: huc enim deductum est, quò lumen naturale sive Philosophia, quæ, ut cum Tertulliano loquar, mens est *naturaliter Christiana*, poterat tendere. Propterea quamvis in toto opere multiplex sese obtulerit sacri textûs citandi occasio, id non fecit Boëtius nisi semel, usus his sapientiæ verbis: *disponit omnia suaviter*.

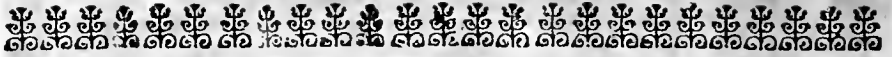
Potuisset ergo Boëtius de suâ Consolatione philosophicâ locutus dicere, quod Justus Lipsius postmodum de suâ *Constantiâ* dixit. » Si mihi, inquit, Theologum agere propositum, aberravi: si Philosophum, cur culpant? Haurimus enim è lacunis, inquirunt, quæ licet è purissimo divinarum literarum fonte. Hic-ne me vocant? At ego ex animo testor & respondeo, non aliam me viam salutis nosse, quàm hanc, quæ per unum illum & directum limitem ducat: ad quem tamen percurrendum humanas etiam literas laxamenti aliquid afferre censeam, imò adjumenti. Augustini consilium esse scio, quæ à philosophis scripta sunt, colligere, & *in usum nostrum vindicare, possessoribus illis injustis erepta*. Hoc sequi volui, & peccavi. Peccassem fateor, si purum hunc & mysticum religionis nostræ liquorem corrupissem veteri aliquâ & olenti fæce. At contrâ institi: & sordentem per se parumque mundam doctrinam depurgare atque illustrare aggressus sum novo isto sole. Cui bono autem id non bonum sit? In pugnâ, equitum aut statarij militis præcipuam operam esse scimus: spernis ideo sagittarios & funditores? In domo exstruendâ architecti maximam laudem & usum: tollés-ne operas igitur & ministros? Idem hic cense. Divinæ illæ literæ veritatis, veræ virtutis & constantiæ solidæ effectrices: nec tamen humanam prorsus sapientiam sperne. Eam dico, quæ non se effert, sed servit placidè & ancillatur. Lapidés, cæmenta, calcem ex veteri & diu lapsò ædificio illo Philosophiæ comportamus: ne invidellucellum hoc architecto, & patiari materiam hanc substerni saltem in funda-

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ.

mentis. At enim sacra illa meliora, nec verbis abstinendum fuit? Meliora fa-
teor: sed adde etiam graviora. Lacertos meos expendo & artus artesque li-
bro: cur onus mihi imponi patiar, cui non sum ferendo? Theologis, id est
magnis altisque viris (& eximios multos hæc ætas tulit) magna ista & alta re-
linquo: mea cymba leget litus. Philosophum ego agam sed Christianum.

Quicquid verò Lipsius intenderit, noster Boëtius hæc suâ Philosophiæ Con-
solatione, suis non solum, sed alienis etiam cæterorum hominum morbis, per-
turbationibus nimirum, apta quærit remedia. Quæ autem duci potuissent ar-
gumenta ex sacrâ doctrinâ, & exemplis cum Christi, tum Sanctorum Patrum,
hæc Christianis quidem, aut fortè etiam Judæis, nequaquam verò paganis
prodesse potuissent: cum philosophica, quibus utitur, argumenta utpote na-
turali lumine omnibus hominibus insito fundata, omnibus omnino hominibus
ad curandos perturbationum morbos maximo usui esse possint.

Neminem porrò movere debet, quod Boëtius *passim promiserit, incæperit,
festinaverit absolvere majora*: cum enim prædictum lumen naturale nihil
aliud sit, quàm notio menti humanæ divinitus impressa, sive cogitatio, quâ
Deus utpote magister non minùs, quàm principium & finis humanæ mentis,
eamdem mentem docet viam salutis æternæ; cunquæ ipsa ejusdem mentis atten-
tio, quædam sit interrogatio sive precatio, quâ ipsa mens Dei discipula mayo-
rem eruditionem poscit rogatque suum præceptorem Deum, magis illustrare
paratissimum; propterea auctâ nostrâ ad hanc primam Veritatem attentione,
prædictum lumen ita crescere potest, ut viam quâ mens in patriam revehatur,
aliquo modo possit aperire: quamquam, ut religio Christiana docet, hanc viam
feliciter obire non possimus, nisi monstrante, præeunte, & adjuvante Christo,
qui est *via, veritas, & vita*.

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM, quæ in his Boëtij Commentariis occurrunt.

A.

CHÆMENIA quid? *p4-*
ginâ 315.
adminiculum cur dicatur?
135.
admiratio quid, & unde?
291.

adytum quid? 93
æternitas definitur. 348
Ætna mons. 143
ævum quid? aliud perpetuum, aliud cer-
to definitum tempore. 37
differt ab æternitate, & tempore. 121
Agamemnonis labores. 307
Alcibiades non fuit mulier. 213
ambiguum quid? 324
ambitio & ambitus. 155. & 216
amnis unde dicatur? 89
amor *inadaquatè* & *adaquatè*. 167
Anaxarchus linguam dentibus abscissam
in tyrannum expuit. 148
anxium quid? 120
anxietas. 137
appetitus voluntarius & naturalis. 227
Aquila ventus. 79
Arcturus unde? 67. & 289
arca fortunæ. 95
arena vel harena quare? 105
arvum quid? 138. & 173
ab affluetis non fit *passio*. 251
attentione Deum precamur. 91
autumnus cur ita vocetur? 21.

B.

Bacchi munus vinum. 80. & 139
Beatitudo alia res, alia modus. 176
Boëtius bene meretur de omnibus. 45
exulat immeritò. 49
objecta sibi crimina pluribus purgat. 58
ignem agnoscit *purgatorium*. 281
Boreas ventus. 27
Brutus Romanæ libertatis assertor. 163
Busiris ab Hercule interfectus. 148.

C.

CAsus admitti potest & rejici. 313
Catullus Nonium convitio conse-
cratur, nec in hoc erravit Boëtius. 192
cognitio impeditur perturbationibus. 88
cognoscimus intelligentiâ, ratiocinatio-
ne, imaginatione, & sensu. 336
Criterion sive norma veritatis. 341.

D.

DEus cognoscitur mundi ordine. 83
est causa omnium. 206
invocandus homini aliquid molienti. 219
hominem docet. 258
Dij poëtris paganis superi & inferi. 252
dolia duo in Jovis limine. 103.

E.

EBrio similis qui bonis adhæret cadu-
cis. 179
Epicurus & Epicurei. *ibid.*
ἐπιταρῆ Pythagoreis. 58
exsul alius corpore, alius mente, hic
numquam exulat invitus. 72.

F.

FAbula quid? 254
Fama brevioribus loci temporisque an-
gustis semper continetur. 156
fatum definitur. 294
fortuna omnis bona est, nec nisi abuten-
tium vitio mala. 304.

G.

GRatiam habere, agere, & refer-
re. 101.

H.

HAbentæ ab equis ad alia transferun-
tur. 281
heres alius suus, alius externus. 112
Hesperus Grammaticis, Historicis, Poë-
tis, & Philosophis quid? 65

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM.

Homero Sol omnia cernit & audit.	322	nobilitas quid ?	205
homo rationale animal atque mortale.	85	nox duplicis generis: altera post, altera ante Solis occasum.	17
animal bipes rationale.	337	nurus voluntas est; unde numen est ipsius Dei voluntas.	122.
erigitur corpore ad cœli conspectum.	146.		

I.

I mortalitas mentis humanæ probatur.	159
imperij forma triplex.	72. & 146
improbi misericordiam potius quam iram nostram debent excitare.	286
impunitas fraudes parit.	61
ingenuus dicitur fons, homo, ager.	173
insensilia sensilibus vulgo proponuntur.	9.

L.

L ethargus & corporis & mentis morbus.	25
lex alia humana, alia divina, quæ æterna, naturalis, & <i>positiva</i> .	115
Liberis carens infortunio felix.	210
libertas generatim definitur.	318
humana est facultas ad utrumlibet.	319
varia pro variis meritis.	320
lumen mentis non extinguitur, sed offunditur corpore.	242
Lyncæis oculis videre.	212.

M.

M achinæ Boëtio dicuntur corpora animata.	238
mel post amara dulcius.	174
mens humana inter Deum, & corpus media ab hōc & ab illo afficitur.	22
Modus & pars differunt.	217
moliri iter, insidias, arcem.	242
multum quid ?	140
Musæ Boëtio aliæ Poëticæ, aliæ Philosophicæ.	12
Musica ars cum canendi, tum componendi carminis.	94.

N.

N atura unde dicatur?	21
alia in genere causæ, alia in genere formæ.	<i>ibid.</i>
cur obscura ?	<i>ibid.</i>
natura vocatur Deus.	181
Nero luxuria sævientis.	197
eiusdem sævitia.	151
nimbi imbres quare ?	27
nobilis unde dicitur ?	121

O.

O rex unde dicitur ? cur scribitur <i>obice</i> & <i>obice</i> .	89
oculi fixi constantem mentis cogitationem significant.	176
ὄνος λύρας asinus lyra: auditor quare dicitur ?	42
Orphei fabula, huiusque cantus vires.	251
ostentum quid ?	99
ostrium quid ?	196.

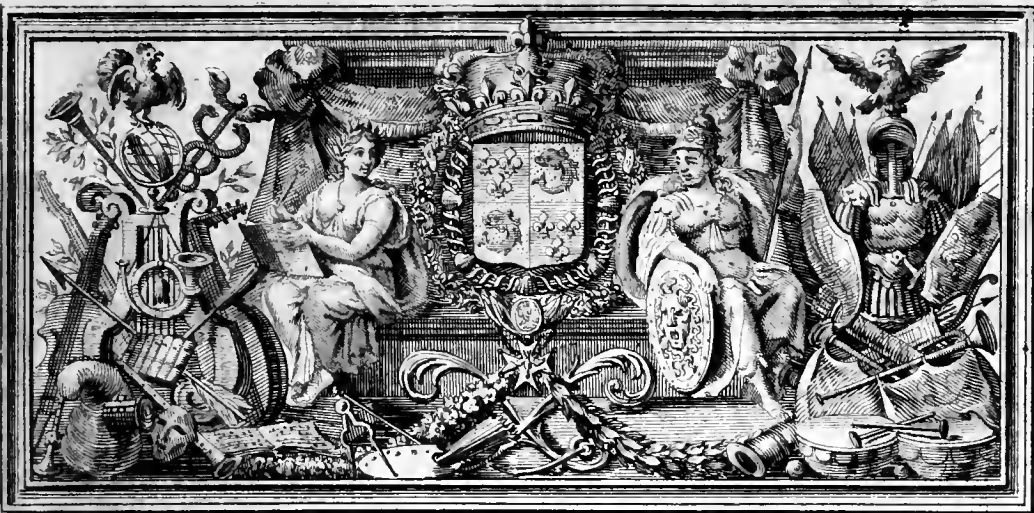
P.

P apæ ! interjectio admirantis quare ?	264
Papinianus jurisconsultus ab Antonino Caracalla interfectus.	200
pars & modus quomodo differunt ?	217
Parthus fugiendo pugnat.	315
Paulus misertus calamitatum regis à se capti flevit.	103
paupertas, angustia rei familiaris.	121
pectus significat aliquando voluntatem.	24
perenne unde dicitur ?	127
perjurium quid ?	69
sua est perjurio pœna.	<i>ibid.</i>
perurbationum definitus non est numerus, quatuor tamen apud antiquos.	90
vinci solent principes libidine, irâ, tristitiâ, & spe.	270
Philosophia describitur specie mulieris de cœlo lapsæ.	9
ejus oculi ardentes; statura ambigua, vestes, quas ipsa composuit, obscuræ; dextera libellos, sceptrum sinistra gestabat, ab eadem pag. ad	11
magistra est omnium virtutum.	31
nutrix humanæ mentis.	30
scientia divinarum humanarumque rerum.	43
supero cardine delapsa sive divinitus data.	31
vultu placido loquitur.	71
philosophus sapientiæ studiosus.	241
Phœbus cur dicitur Sol ?	28
π & θ cur in vestibus philosophiæ.	11
piscari in aëre, venari in mari paradoxa cur dicantur ?	214

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM.

Platonis sententia de recordatione.	245	quos vicerat, resectis palpebris, inter-	148
penitentia definitur.	210	fectus est	109
polus quid?	113	remedium quid?	94
populorum suffragia, etiam tempore Boë-		Rhetorica palmæ, Dialectica pugno simi-	21.
rij, contulisse ad dignitates obrinden-		lis.	
das, hinc patet, quod eidem Boërio		rimari quid sit?	
objicerent, ob ambitum dignitatis sacri-			
legio ipsum conscientiam polluisse.	57	S.	
præcipitatio quid?	162	Sacrilegium, cujus accusatur Boë-	
alia corporis, alia mentis.	80	tius.	35
præfectus annonæ magna olim dignitas		salum, mare.	247
apud Romanos.	295	Sapientia aeterna disponit omnia suavi-	6
præmium definitur.	271	ter.	37
pretiosum quid & quomodo?	132	semem veritatis in mente.	20, & 213
principium suum omnia repetunt.	182	senectus alia naturalis, alia violenta.	
ptobi in deos, improbi in bestias con-		serenus dicitur de corpore & de men-	
vertuntur.	272	te.	
prodigium quid?	92	Spiritus Universi.	
profanus dicitur cum locus, tum homo.	13		
Providentia divina definitur.	293	T.	
hujus plura argumenta.	300	Tagus aurifer.	234
ejusdem cum libertate humanâ difficilis		Tigris & Euphrates ex eodem fon-	316
concordia.	324	te.	327
purpura venenum Tyrium.	141	Tirexiæ vaticinatio: aut erit aut non.	103.
purpureus vocatur nigror, candor, rubor,		Tragedia & Comœdia quomodo diffe-	
& quilibet alius color & decor.	79.	runt?	
Q.		V.	
Qualitates elementorum, quas vo-		Vadam quid?	316
cant alterativas, & motrices.	223	vestes scindere mos antiquus affli-	3
quercus ante inventas fruges populis vi-		ctorum.	19.
ctum suppeditabat.	78	victor idem quod voti compos.	308.
R.		Ulyssis casus, & Herculis labores.	
Recolere dicitur etiam de mente.	117		
Regulus consul à Carthaginensibus,			

Cetera accuratiori vocabulorum indice, ad finem hujus Operis addito, notantur.

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER I. INCIPIT.

METRUM I.

UOD vocatur Elegiacum. Est autem Elegia carmen constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior hexameter Heroicus sexto loco spondeum, quinto dactylum, quatuor reliquis indiscriminatim spondeum, vel dactylum habet: posterior pentameter Elegiacus quinto quartoque loco anapæstos; tertio spondeum; duobus primis promiscuè spondeum, aut dactylum obtinet.

ARGUMENTUM.

BOëtius observato discrimine, 1. inter priores, & præsentes suos versus; 2. inter prosperam, & adversam suam fortunam; 3. inter florentem, & caducam suam ætatem; 4. inter accessum, & recessum suæ mortis; ex inconstantia suis amicis probat, non fuisse felicem rerum suarum statum.

CARMINA qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mœstos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camenæ,

INTERPRETATIO.

EGO, qui olim perfecî poemata, dum studia mea florerent. Heu ipse afflic-
tus compellor aggredi versus tristes. Ex
Musa lacerata suggerunt mihi, quæ oportet

NOTÆ.

1. *Carmina.*] Carmen à canendo dictum, ut sicut, auctore Vossio, à *geminum* est *germen*; sic à *canimen* sit *carmen* n in r converso, quemadmodum in pluribus aliis. Hinc carmen est stricta oratio, ex pluribus versibus composita, quam Poëtæ canere dicuntur: sicut Virgilius *Æneida* incipiens ait, *Arma virumque cano*: carmen enim vocatur longius quoddam vatis opus: ut epigramma; sic Catulli epigrammata inscribuntur *carmina*; ut ode; sic odæ Horatij appellantur *carminum libri*: ut quodlibet poemata; sic liber primus Lucetij ab eodem dicitur *carmen* l. 6.

Commemorate quod in primo quoque carmine claret.

At unicus versus non solet appellari *carmen*: nisi fortè hic, sententiâ inclusâ, poemati non impar videatur: sicut Virgilius, *Æn.* v. 287. canit.

Postibus adversis figo & rē carmine signo:

Æneas hac de *Danaï* victoribus arma.

2. *Modos.*] *Versus*: Modus enim generatim est mediocritas, quam ultra citraque non est rectum: quemadmodum docet Horatius, lib. i. serm. sat. i.

Est modus in rebus: sunt certi denique fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Hinc *moderatus* idem quod *temperatus*; *modestus*, quasi *modum servans*; *commodum*, quasi *cum modo*. Si autem alicubi, maxime in sensu, mediocritas servanda, præsertim verò in eo qui sit auribus, quarum iudicium, auctore Tullio, est superbissimum: ex quo fit, ut *Musica* & *Poësis*, quæ in hoc saltem

cognatæ dicuntur, quod eodem auditu percipiuntur, in quibusdam *modis* versentur: *in musicis*, inquit Tullius l. de or. *numeri, & voces, & modi*: Horatius verò *carm.* l. 2. od. i. v. ult. *Quære modos levioere plectro*; od. 12. v. 4. *aptari cithara modis*: l. 3. od. 3. v. ult. *magna modis tenuare parvis*: od. 9. v. x. *dulces docta modos & cithara sciens*: & de arte poët.

Accesit numerisque modisque licentia major.

Propterea qui versus componit, hic Virgilio, Ovidio, Horatio, & cæteris dicitur *modulari*; sicut Cicero l. 2. de nat. *Tibia* dicuntur *modulatæ canentes & fidicula numerosè sonantes*.

Sicut autem carmen non dicitur, nisi de integro quodam poemate, ita *modus* non videtur dici, nisi de versibus, huius operis partibus: unde Boëtius, qui verba hæc inter se opposuerat in duobus his primis versibus; *peregi, & cogor inire; studio florente, & flebilis, arbitera* continuans nunc opponit etiam *carmina, & modos mœstos*; sicque lectorem docet, qualis erat afflictus, quantumque mutatus à Boëtio sive scipso florente.

3. *Camena.*] *Musa*, quæ dicuntur *Camena*, non à cantu amœno, ut quidam aiunt, sed non secus ac carmen, à canendo, ita ut prius dicerentur *Carmina*: quod nimirum, Musis veluti inspirantibus, sicut carmina sive canrus; aut quòd, inquit Festus, canant. *Musæ antiquorum laudes*: quamobrem scribendum *Camena*, non *Camæna*. Hæ autem *Musæ* nunc perhibentur la-

Et veris Elegi fletibus ora rigant.

5. Has saltem nullus potuit pervincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.

INTERPRETATIO.

ret scribere ; Versibusque fletibus aspergunt } metus potuit adducere has saltem musas,
vultum meum lacrymis sinceris Nullus } ut non comitarentur meam viam. Eæ-

NOTÆ.

cera, quòd sortis Boëtianæ participes, illo florente florere, eodemque afflicto affligi, pannosæ & lacetis similes viderentur : antiquæ enim erat afflictorum mos, vestes scindere : unde lib. Job. cap. 1. v. 20. tunc surrexit Iob & scidit vestimenta sua : & lib. 1. Reg. cap. 4. v. 12. Vir de Benjamin ex acie venit in Silo in die illâ, scissâ veste & conspersus pulvere caput. Ipse Virgil. Æn. 12. v. 609.

Demittunt mentes : it scissâ veste Latinus,

Conjugis attonitus fati urbisque ruina

Hæ tandem Musæ dictare dicuntur Boëtio scribenda ; quòd Poëtæ fingant, nihil à se sive ore sive scripturâ emitti, nisi quod sibi fuerit, inspirantibus Musis, cognitum : quare hi magnum quoddam carmen non solent aggredi, nisi iisdem Musis invocatis : sic Homerus $\lambda \beta$: dicitenunc, inquit, mibi Musa, qua domos cœlestes incolitis : vos enim Deæ estis, & adestis, & omnia novistis. Nos autem famam dumtaxat accepimus ; neque quicquam scimus : sic Horatius Sat. 1. 1. Sat. 5. Musa velim memores : sic Virgil. Æn. 7. v. 641.

Pandite nunc Heliconæ, Deæ, cantusque movete. . .

Et meministis enim, Divæ, & memorare potestis :

Ad nos vix tenuis fama perlabitur auræ.

4. Elegi.] *Versus fletibus sive miserabiles* : Elegus enim, unde Elegia, est carmen versuum hexametrorum pentametrorumque alternis dispositorum ad tristitiam præsertim significandam : hinc Horatius, l. de arte poët.

Versibus impariter junctis querimonia primùm ;

Post etiam inclusa est voti sententia compos :

Quis tamen exiguos elegos emisit auctor Grammatici certant & adhuc sub iudice lis est.

Idem carm. l. 1. od. 33.

Albi ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ, neu miserabiles Decantes elegos.

Unde Ovidius l. 2. fast. in initio.

Nunc primùm velis Elegi majoribus iis : Exiguum, meminì, nuper eratus opus.

Scilicet versus illi idcirco vocantur Elegi, quòd iidem in funeribus præsertim adhiberentur : $\epsilon \lambda \epsilon \gamma \omega \varsigma$ enim fletus dicitur $\alpha \pi \delta \tau \omega \epsilon \epsilon \lambda \epsilon \gamma \omega \nu$, quæ fletum vox est apud Aristophanem : quam obrem Ovidius 3. de arte eleg. 1. ait :

Flebilis indignos Elegeia solve capillos :

Heu nimis ex vero nunc tibi nomen inest. Quemadmodum fletus Elegorum nunc à Boëtio vocantur veri ; quòd nimirum ex tristitiâ, quæ solita est Elegorum materia, oriantur, hisque Elegi dicuntur ora rigare, sicut à Virgilio 6. Æncid. v. 699.

Sic memorans, largo fletu simul ora rigabat.

5. *Has saltem.*] *Musas* : nam ex omnibus bonis, quibus homo affici potest, quæque sunt vel exteriora, ut divitiæ, honor, amici, liberi, & parentes ; vel interiora, sive corporis, ut robur, pulcritudo, & sanitas ; sive mentis ; ut scientia, & virtus ; sola mentis bona hostium incursum non sunt obnoxia : quare Ovid. 3. Trist. el. 7.

Nempe dat & quodcumque libet fortunæ rapuque, Irus & est subitò, qui modò Cræsus erat.

Gloria felicitis olim viridisque iuventæ,
Solantur mœsti nunc mea fata senis.

INTERPRETATIO.

dem Musa, quæ fuerunt gloria mea: | consolantur nunc adversam fortunam se-
juventa quondam fortunata & virida, | nis tristis.

NOTÆ.

*Singula quid referam? nil non mortale
tenemus,*

Pectoris exceptis ingenijque bonis.

*En ego cum patriâ caream, vobisque
domoque*

*Rapraque sint, adimi qua potuerunt
mibi:*

*Ingenio tamen ipse meo comitorque
fruoque:*

Casus in hoc potuit juris habere nihil.

Id expertus est Boëtius, qui agente Theoderico, non solum opes, dignitates, bonamque valetudinem amisit, sed à suis etiam desertus amicis, quippe qui terrore imperatoris, qui Romanum quoque non dubitavit evertere, visum fugerunt: quamobrem Boëtius solis animi bonis in suo exilio comitatus est, scientiâ videlicet & virtute: sed cum de sua virtute aperte loqui non ita deceret virum modestissimum, nominatis Musis, scientiâ saltem comitis meminit. Sic Ovid 4. Trist. el. 1.

*Me quoque Musa levat, Ponti loca iussa
petentem:*

Sola comes nostra perstitit illa fuga.

Sola nec insidias inter nec militis ensem,

*Nec mare nec ventos, barbariamque
timet.*

Non omittam, quod Grammatici docent, saltem natum esse à captivis, qui nihil aliud præter salutem à victore petunt.

7. *Gloria.*] Honos, bona fama, & gloria ita inter se differunt, ut honos quoddam sit genus, cui subjiçatur primum quidem bona fama; deinde gloria: quare sicut honos, sic gloria generatim est bona virtutis alienæ existimatio, signo aliquo manifestata: sed honos potest esse unius, bona fama, non nisi multitudinis; & gloria, etiam Optimatum bene de te existimantium:

hinc, auctore Scaligero, gloria dicitur quasi *gloria*: quomodo ara, lares, arena, quasi *asa, lares, asena*: gloria autem oritur ex *γλωσσα*, id est lingua, quod gloria sit fama ingens de alicujus virtute ac meritis. Hinc de se Boëtius.

— *Volito vivu' per ora virum.*

Quod imitatur Virgil. Æneid. 12. v. 235.

*Succedat fama, vivisque per ora
feratur.*

Fama autem non aliâ de causâ habetur ingens, nisi quod hæc per mentes & per ora quoque Optimatum vagatur: huc respiciens Tullius pro Mar. *Gloria*, inquit, *est illustris & pervagata multorum & magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritum.* At quaeritur hinc scientiæ-ne, an virtutis fuerit ingens illa Boëtij fama? qui pro virtute Boëtij sentiunt, hi legendum putant, *solatur*, quod Syntaxis alioqui non staret: quasi Boëtius laudator temporis acti se puero, dixerit se senem eâ consolatione sustentari, quod per juventam, & virtute & gloriâ virtutis præmio, affectus fuerit. Nos autem pro scientiâ pugnantem, arbitramur, gloriam hanc fuisse Musarum, de quibus in versu ultimo agitur: unde legendum putamus, sicut in omnibus antiquis codicibus legitur *solantur*: quasi ab eodem Boëtio dicatur: *Musa est quas dum juvenis florere, gloriam consecutus sum, nunc afflictu senem me consolantur.* Et certè cum mens humana pluribus simul cogitationibus vehementer affici nequeat, propterea dum in jucundam cogitationem sedulo incumbit, sæpius tristi cogitatione, veluti hujus immemor, non videtur affici: sic qui perfecto sceleris

Venit enim properata malis inopina senectus,
 10. Et dolor ætatem iussit inesse suam.
 Intempestivi funduntur vertice cani,
 Et tremit effæto corpore laxa cutis.

INTERPRETATIO.

Nam senectus festinata arumnis, accessit mihi improvisa, & mæror effecit, ut atas sua esset in me. Canities pramatura | *spargitur per meum caput, & mea pellis, confectis membris, rugosa contremiscit.*

NOTÆ.

conscientiæ stimulis vexantur, iidem ludo, colloquiis, aut qualibet aliâ exercitatione, tanquam consolatione tristem hanc cogitationem permulcent: sic pater inopinatâ filij dilectissimi morte afflictus, diligenti venationis labore tanquam consolatione luctum ita abstergit, ut hujus immemor videatur: Ovidius 4. Trist. el. 1. canit.

Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est:

Mens intenta suis ne foret usque malis.

*Hoc est cur cantet vincit quoque compe-
 pede fossor,*

*Indocili numero cum grave mollit
 opus.*

*Cantat & innitens limosa pronus arena,
 Adverso tardam qui velut amne rati-
 tem.*

*Quique refert pariter lentos ad pectora
 remos,*

*In numerum pulsâ brachia versat
 aquâ.*

*Fessus ut incubuit baculo saxoque resedit
 Pastor, arundineo carmine mulcet oves.*

*Cantantis pariter, pariter data pensa
 trahentis*

Fallitur ancilla decipiturque labor.

*Fertur & abductâ Lyrneside tristis A-
 chilles*

Æmoniâ curas attenuasse lyrâ.

*Quum traheret Sylvas Orpheus & dura
 canendo*

Saxa bis amissa conjuge mæstus erat.

Sic ergo Musa levat Boëtium: Verùm tria hîc supersunt observanda. Primum quidem observanda vis cæsura in his verbis, *felicitis olim*: cæsura enim, quæ nihil aliud est in versu, quàm residua prioris scansionis syllaba, quâ po-

terior scansio incipitur, syllabam aliâ brevem producere potest; quòd nimirum, veluti initium sequentis vocabuli, ita elevari debet pronuntiando, ut reliquas ejusdem vocabuli syllabas sustinere possit: exempla sunt cuique obvia: Virg. Æn. 4. v. 64.

Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Deinde observandum discrimen, quod nonnulli ponunt inter *juventus*, *juventas*, & *juventa*: nam *juventus*, inveniunt, est multitudo juvenum, *juventas* est dea, & *juventa* atas: sed hæc non constant: nam Sallustius *juventum* vocavit *atatem*. Postremò observanda atas Boëtij, qui quamvis hîc seipsum dicat *senem*, tum tamen, cum hæc scriberet, nondum attigerat quinquagesimum ætatis suæ annum: propterea addit se non tam annorum, quàm ærumnarum serie senuisse sic.

9. *Venit . . . Senectus.*]

Ratio- nem affert Boëtius, cur se dixerit *senem*. Senectus quippe, quæ auctore Tullio definiti potest *occasus vita*, ex eo contingit, quòd fibris, ex quibus solidæ corporis animati partes constant, retardatis, eandem partes solidæ ad tantam duritiem perveniant, ut non modò non crescant, sed nec nutriri possint. Hinc canities, rugæ, & tremor oriuntur. Canities quidem à senectute oritur, quòd succus, ex quo fiunt capilli, minùs actus corpusculorum rotundorum figuram induit: propterea enim albescunt nix, ova, charta, ipsam etiam atramentum in spumam conversum: propterea candescunt lintea rori solique exposita: hinc si eadem capillorum materia, recuperato suo pristino motu, hanc figuram

Mors hominum felix, quæ se nec dulcibus annis

Inferit, & mœstis sæpe vocata venit.

INTERPRETATIO.

*Illa mors hominum est fortunata, quæ non | adest, afflictis frequenter impiorata.
se se immittit florentibus temporibus, & |*

NOTÆ.

mutet, canities exiit: ut in iis aliquando contingit, qui valetudinis vitio canuerant. Rugæ etiam à senectute oriuntur: quòd libræ cutis, quæ antea motu distendebatur, morata alix aliis sic incumbant, ut sulcum mentis, vultum arate videantur. Denique senes tremere solent, propter inopiam spirituum à cerebro per nervos diffusorum.

Duplex autem est senectus, nempe naturalis, & violenta: prior annorum, posterior arumnarum longâ serie accidit: unde Ovid. l. 1. de pont. El. 5.

*Iam mihi deterior canis aspergitur atas,
Iamque meos vultus ruga senilis arat. . . .*

*Confiteor facere hoc annos: sed & altera causa est,
Anxietas animi continuusque labor. . . .*

Me quoque debilitat series immensa laborum:

Ante meum tempus cogor & esse senex.

Atqui Boëtius non de annosâ suâ senectute conqueritur: si quidem hæc non incipit ante annum vitæ quinquagesimum, quem nondum attigerat Boëtius; quando hæc scripsit: sed de ærumnosâ solùm suâ senectute hic loquitur, quam idcirco dicit 1. *properatam malis*, quòd arumnæ fuerint illius senecturis causæ: 2. *inopinam*; quòd hæc ante tempus ad fuerit: 3. *statem doloris*, quòd cum atas senilis dolorem afferre soleat, dolor Boëtio attulerit statem senilem: hinc canities Boëtij vocatur *intempestantia*, quòd exilio, carcere, cæterisque calamitatibus acciderit: quemadmodum Scaliger. Exercit. 312. in Cardan. narrat, quendam subito mortis terrore correptum unius noctis spatio canuisse.

Cum porrò canities, rugæ, & tre-

mor senectutis non minùs ærumnosâ quàm annosâ sint comites, propterea horum fit mentio versibus XI. & XII, quasi fuerint effecti corporis effecta. Nempe effecta vocatur primùm quidem parens quæcumque, quæ foetum edidit, deinde parens, quæ frequenti partu lassata parere tandem desinit, denique res quavis, quæ exhaustis viribus ita languet, nihil ut possit producere. Sic Virgil. l. 1. Geor. v. 81.

Effætos cinerem immundum jactare per agros.

13. *Mors hominum felix.*] Cum locutio sit cogitationis interpret, qualis est cogitatio, talis esse debet hominis locutio: verè enim Christus Mat. XII. v. 34. ait: *ex abundantia cordis os loquitur.* Sic Dido Æneid. 4. pro diversis, quibus in Æneam afficitur, cogitationibus diversa loquitur, ut hunc modo à Dijs, modò à feris genitum dicat

Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum. . . .

Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus auctor

Perside: Sed duris genuit te cantibus horrens.

Caucasus, Hyrcanaque admörunt ubera tigris.

Cum igitur Boëtius nondum consulerit Philosophiam, non intelligentiâ sed præjudicio ductus loquitur. Non, inquam, loquitur duce intelligentiâ: diceret enim in prosperâ fortunâ cum Tullio mortem propter incertos casus quotidie imminere, & propter vitæ brevitatem nunquam longè abesse: in adversâ verò eandem mortem moras compensare æternitate melioris vitæ, inquam introducit. At idem Boëtius loquitur suadente præjudicio, voluptate nimirum & ægitudine, quibus mens-

15. Eheu, quàm surdâ miseris avertitur aure,
 Et flentes oculos claudere sæva negat!
 Dum levibus malefida bonis fortuna faveret;
 Pœnè caput tristis merferat hora meum.
 Nunc quia fallacem mutavit nubila vultum,
 20. Protrahit ingratas impia vita moras.

INTERPRETATIO.

<p><i>Hæc quantum inexorabilis mors recedit ab hominibus calamitosis, & quantum crudelis recusat obstruere oculos lacrymantes! Cum fortuna ob inconstantem gratiam temerè credita, mihi aspiraret, non multum</i></p>	<p><i>absuit, quin dies mœsta terminaverit meam vitam: jam verò, quoniam fortuna ad-versa convertit aspectum mendacem, animæ mea improba producit incos dies injunc-tos.</i></p>
---	--

NOTÆ.

humana in prosperâ ad versâque fortunâ afficitur: qui enim voluptate afficitur, huic mors illa videtur *felix*, quæ se dulcibus annis non inserit: qui verò ægritudine animi laborat, eidem mors, quæ sæpe vocata venit, ita *felix* videtur, ut crudelior sit, quo veluti surda, vitam finit duci longiorem. Atque inde Boëtius colligit, nequidem his legibus mortem sibi fuisse felicem: cum mors in prosperâ præceps voluerit, in adversâ autem fortunâ tarda noluerit vitam auferre: quod satis manifestum erit observatis quibusdam, quæ sequuntur, vocabulis.

15. *Surdâ aure.*] Surdus dicitur homo, qui aure impeditâ non audit: quare cum auris insitis præsertim sordibus impediatur, propterea *surdus* sive ut veteres loquebantur, *sordus* videtur dici per contractionem quasi *sordidus*. Sed, nomine hinc ad solam mentem translato, ille etiam dicitur mente surdus, qui quodam affectu contrario impeditus orantem non exaudit: unde Stat. 2. Silv.

Odisti que chelyn surdaque averteris aure.
 Mors autem à Poëtis fingitur veluti quædam persona, quæ, pro diversis suis affectibus, invocantes possit exaudire, vel non exaudire.

16. *Claudere oculos.*] Tantum est oculorum in vitâ hominis servandâ momentum, ut vita in motu, mors in

quiete oculorum versari vulgo dicatur: propterea is censetur vivere, qui fruitur; moti verò qui caret luce, quæ oculis percipitur. Hinc Æneid. 4. v. 450.

Tum vero infelix, fatis exterrita Dido Mortem orat: tædæ cæli convexa tueri: Quò magis inceptum peragat lucemque relinquat. . .

17. *Fortuna malefida.*] Cui male creditur: Cum enim fortuna insana sit, cæca, bruta, globosique saxi instar volubilis, sicut perhibent Philosophi, propterea quos attollit, eosdem statim deprimat. Unde Horatio, Carm. l. 1. od. 35. fortuna est

Præsens vel imo tollere de gradibus Mortale corpus, vel superbos Vertere fumeribus triumphos.

18. *Hora merferat caput.*] Tempus Poëtis dicitur causa rerum: Unde aliud prosperum quod favet, aliud adversum quod nocet. Hora autem quædam est temporis pars, quæ quòd ferè *mergat* Boëtium, idcirco vocatur *tristis*.

20. *Impia vita.*] Impius est, qui de Deo, parentibus, aut iis qui parentum vices gerunt, malè meretur: unde herba quædam, quæ quòd nata parentes surculos suffocet, *Impia* appellatur. Vita autem, quam hæctenus Boëtius instar cuiusdam parentis, fovere studuerat, de eodem videtur malè mereri in hoc, quod recessum suum procrafti-

Quid me felicem toties jactastis amici?

Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

INTERPRETATIO.

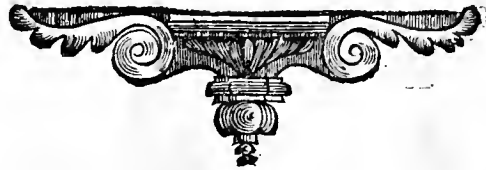
O amici, quare dixistis tam sate, me esse beatum? qui lapsus est, ille non sta-

NOTÆ.

nans, ejusdem Boëtij ærumnas producat. Sic Quintilianus in Proem. l. 6. instrum. *impium* vocat *vivacitatem*.

21. *Amici.*] Boëtius alloquitur suos amicos, ut pote qui cum antea Boëtium felicem dixissent, ipso exitu nunc sui erroris convinci possunt. Scilicet hominum animis insita est felicitatis & miseriam notio: unde miseriam fugimus, felicitatem prosequimur naturaliter. Cùm autem ut illa notio, sic hæc propensio sit Dei illustrantis mentisque munus, propterea utraque illa cogitatio ratione sui ita recta est & uniusmodi in omnibus hominibus, ut non nisi propter perverfam hominis malè applicantis voluntatem iniqua sit & multiplex. Hinc, pro vario perturbationum impetu, alius divites, alius potentes, alius aliis bonis creatis affe-

ctos putat esse felices: Sic ergo ex amicis Boëtij, dum hic floreret, nonnulli ipsum dixerant beatum, quòd opibus abundaret; cæteri, quòd magistratum gereret: Sed omnes nunc exitu convincuntur, Boëtium non propterea dici debuisse felicem: lapsus quippe certum est instabilitatis argumentum, & miseria præsens probat nullam fuisse præteritam felicitatem: si quidem cùm metus amittendæ prosperitatis quædam sit miseria, idcirco nulla hominis prosperitas haberi potest felicitas, nisi hæc fuerit particeps constantiæ, cujus ille sit conscius: jactata autem illa Boëtij prosperitas constans non fuit: quandoquidem ille de gradu dejectus est: hincque manifestum est aliquem potuisse cadere, quod idem ceciderit.

P R O S A I.

A R G U M E N T U M.

D E S C R I B I T U R Philosophia, quæ, fugatis Poëticis Mu-
sis, ad Boëtium in lectulo jacentem accedit, magnam
mentis ejus perturbationem deploratura.

HÆc dum tacitus mecum ipse ^a reputarem, querimoniamque lacry-
mabilem ^b styli officio designarem, ² adstitisse mihi supra ^c ver-
ticem visa est mulier reverendi admodum vultûs,

I N T E R P R E T A T I O.

a *recogitarem.* b *calami ope notarem.* | c *caput meum.*

N O T Æ.

1. *Styli officio.*] Stylus est graphium, quo veteres in cerâ exarabant: hœc autem veluti calamo se usum dicit Boëtius ad scribendos versus prædictos, quos vocat *querimoniam lacrymabilem*, quodd sunt Elegi: Elegi enim sunt versus miserabiles.

2. *Adstitisse.*] Est hoc in more positum, non modò apud Poëtas, verùm etiam apud Oratores, ut quod sensu percipi non potest, id objectâ quadam re sensili, sibi primùm, deinde auditoribus suis cogitandum proponant: ut quæ veritas primùm hîc latere videtur, hæc difficultate inveniendi magis ardeat inventa. Hinc *familiale est Syris & maxime Palæstinis*, inquit S. Hieron. in cap. 18. Matth. *ad omnem sermonem suum parabolâ jungere, ut quod per simplex præceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exemplarum tenetur.* Hinc vulgata apud Auctores *symbola* quæ vel rebus, vel verbis, vel picturis sive rerum imaginibus

sunt. Quâ de re doctius nihil dici potest, quàm quod à nobilissimo Huctio, conquistis undique exemplis dicitur in opusculo *de origine Romanensium*, quod, si placet, consules. Atqui Philosophia, ut pote quæ in quadam mentis cogitatione versatur, sensu percipi non potest: quamobrem hanc, objectâ quadam re sensili, Boëtius arbitratus est sibi primùm, deinde nobis esse proponendam. Philosophiæ autem hîc proponuntur 1. origo, 2. natura, 3. subjecta materies, 4. voces, 5. species, 6. usus.

I. Igitur origo Philosophiæ in hœc proponitur, quod *mulier visa* sit Boëtio *adstitisse supra verticem*: cum enim Philosophia nihil aliud sit, quàm lumen naturale paulò longiùs diffusum, hæc à Deo, à quo lumen naturale est, oritur: unde Tullius 1. Tuscul. *Philosophia*, inquit, *omnium mater artium, donum & inventum deorum.* Quare hæc Philosophia non nisi in sublimi loco

- 3 oculis ardentibus, & ultra^a communem hominum valentiam perspicacibus, colore vivido, atque inexhausti vigoris; quamvis ita^b avi plena foret, ut nullo modo nostræ crederetur ætatis. 4^c Statura discretionis ambiguae. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram^d cohibebat; nunc verò pulsare cælum summi verticis cacumine videbatur: quæ cum caput aliud extulisset, ipsum etiam cælum penetrabat, respicientiumque hominum^e frustrabatur intuitum.

INTERPRETATIO.

a communes hominum vires videndi. | ferentia. d continebatur. e fugiebat as-
b antiqua. c altitudo ejus erat varia dif- | pectum.

NOTÆ.

& supra caput videri debuit, tanquam de calo lapsa. Hinc autem Philosophia videtur reverendi admodum vultus sive honorandi: id quippe reverendum sive honorandum putamus, quod aut origine, aut ætate, aut sapientiâ, aut virtute, aut quacumque dignitate cæteris præstare judicamus. *Philosophia*, inquit Cicero, *virtutis continet, & officij, & bene vivendi disciplinam, quam qui proficitur, gravissimam sustinere personam videtur.*

3. *Oculis ardentibus.*] II. Natura Philosophiæ hic proponitur: Nam in eo versatur ipsa Philosophiæ natura, quod sit cognitio clara & distincta, quâ mens humana, vitatis præcipitatione & præjudicio, quibus homines vulgò falluntur, veram certamque de rebus subiectis ferat sententiam: *omnis enim*, inquit Tullius 3. de Or. *optimarum rerum cognitio atque in iis exercitatio Philosophia nominatur.* Atqui quod Philosophia nunc dicatur *oculis ardentibus & perspicacibus*, inde intelligitur cognitio esse clara & distincta; quod dicatur *ultra communem hominum valentiam*, intelligitur hæc vitari præcipitatio & præjudicium, quibus homines in errorem induci consueverunt; quod dicatur *colore vivido & inexhausti vigoris*, intelligitur Philosophia esse veri certique judicij procreatrix & quasi parens; sed quod, quamvis *avi plena*, *inexhausti vigoris* dicatur esse, intelligitur eadem Philosophia continuatâ meditatione ita

firmari, vires ut acquirat eundo.

Quædam hic observare poterit Grammaticus: Primum quidem hanc verborum constructionem, *reverendi vultus, oculis ardentibus*: quamvis enim Valla dicat, rarum esse in unâ locutione utrumque hunc *casum* reperiri; id tamen vitiosum non est: quandoquidem Plinius, teste eodem Valla, ita loquitur: & Cicero dicit *Lentulum eximia spe, summa virtutis adolescentem.* Vid. Nov. Meth. Deinde nomen hoc *valentiam*, quo Boëtius utitur quoque l. 3. Prof. 9. & l. 4. Prof. 2. non videri ita usitatum apud Latinos. Idem valet quod potentia *Páum*: hinc romanæ urbis interpretationem nonnulli inferunt, auctore Soliuv c. 2. *Sunt*, inquit, *qui videri velint Roma vocabulum ab Evandro primum natum, cum opidum ibi offendisset quod extractum antea Valentiam dixerat juventus latina; servataque significatione impositis prius nominis Páulus Græcè, Valentiam Latine nominatam.*

4. *Statura discretionis ambigua.*] III. Proponitur subjecta Philosophiæ materies: Philosophia enim primum versatur circa ipsum hominem, considerando Mentem & Corpus, ex quibus homo constat: notio quippe hominis omnium videtur prima: propterea prædicta mulier nunc ad communem sese hominum mensuram cohibebat. Deinde Philosophia, cognito humano corpore, versatur circa reliqua corpora, etiam

5. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio, ^a indissolubilique materiâ perfectæ; quas, uti post eâdem prodente, cognovi, suis manibus ipsa texerat. Quarum ^b speciem, veluti fumosas imagines solet, caligo quædam neglectæ vetustatis obduxerat. ^c Harum in extremo margine Π in supremo verò Θ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, gradus quidam ^c insigniti videbantur, quibus ^d ab inferiore ad superius elementum scisset adscensus. Eandem tamen vestem violentorum quorumdã sciderant manus, & particulas, quas quisque potuit, abstulerant.

INTERPRETATIO.

a individua. b formam. c inscripti. | d ab imâ ad summam litteram.

NOTÆ.

circa cœlum: quatenus horum corporum cognitio ad vitam hominis conservandam conducere potest: unde eadem mulier nunc pulsare cœlum summi verticis cacumine videbatur. Postremò Philosophia, cognitâ præsertim mente humanâ, versatur circa Mentem omnium perfectissimam Deum: à quo ita docemur intrinsecus, ut quandiu non cognoscitur summè verax, tandiu ignoretur prima Veritatis regula: hinc ista mulier, cum caput altius extulisset, ipsum etiam cœlum penetrabat. Verùm quod Deus percipi nequeat sensu, quo homines vulgò percipere dicuntur, idcirco eadem mulier cogitando Deum respicientium hominum frustrabatur intuitum.

5. Vestes erant.] IV. Voces Philosophiæ mirâ hic arte proponuntur: nam 1. voces Philosophicæ sunt ipsius Philosophiæ vestes: quia voces sunt integumenta & involucria cogitationum: Philosophia autem, utpote cognitio, quoddam est cogitationis genus. 2. Voces Philosophicæ sunt tenuissimis filis, subtili artificio, indissolubilique materiâ perfectæ: quoniam hæc dictiones sunt humiles, ad intelligentiam potiùs, quàm ad pompam accommodatæ, & individuâ inter se necessitudine conjunctæ; quas cum Philosophi ipsi, maximam partem, invenerint; ideo Philosophia hæc suis manibus texuisse ipsa pethibetur, earumque propterea spe-

ciem, veluti fumosas imagines solet, caligo quædam neglectæ vetustatis obduxisse. Quo fit, ut Boëtius, cujus eximia latinitas in versibus emicat, barbaras quædam dictiones, non nisi apud Philosophos usitatas, in solutâ suâ oratione usurpare non dubitaverit.

6. Harum in extremo margine.] V. Species Philosophiæ nunc proponuntur. Est enim, inquit noster Boëtius præfat. in Porphyri. Philosophia genus: species verò ejus duæ: una, quæ θεωρητικὴ dicitur: altera, quæ πρακτικὴ id est, speculativa & activa. Prior illa species, quæ littera Θ significatur, in merâ veritatis contemplatione: posterior autem, quæ litterâ Π, in exercitatione virtutis versatur, ut docet S. Aug. l. 8. de civ. D. cap. 4. ubi Socrates, inquit, in activâ excelluisse memoratur. Pythagoras verò magis contemplativa quibus potuit intelligentiâ viribus institisse. Proinde Plato utrumque jungendo Philosophiam perfecisse laudatur.

Theoria quidem in supremo, Praxis in extremo margine legebatur, quòd iudice ipso Aristotele, contemplativa præstet actuosa: gradus tamen sunt, quibus ab unâ ad alteram adscensus fiat & descensus: quia nec exercitatio virtutis sine veritatis contemplatione potest; nec contemplatio veritatis sine exercitatione virtutis debet esse. Tandem manus hominum violentorum, qui scilicet præcipitatione aut præjudicio Philoso-

- 7 Et dextera quidem ejus libellos, sceptrum verò sinistra gestabat.
 8 Quæ ubi ^a poëticas Musas vidit, nostro assistentes ^b toro, fletibusque meis verba dictantes, commota paulisper, ac torvis inflammata ^c luminibus. Quis, inquit, has ^d scenicas meretriculas ad hunc
 5. agrum permisit accedere? quæ dolores ejus non modò nullis remediis foverent, verùm dulcibus insuper alerent venenis? Hæ sunt enim quæ ^e infructuosis affectuum spinis, ^f uberem fructibus rationis legem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo, non liberant.

INTERPRETATIO.

a *presides carminum.* b *lecto.* c *oculis.* d *theatrales.* e *sterilibus.* f *fecundam.*

NOTÆ.

phati, neque veritati considerandæ, neque virtuti exercendæ studuerunt, voces philosophicas partitæ sunt, & particulas, quas quisque potuit, abstulerunt. Rom. 1. *Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*

7. *Dextera . . . libellos . . . sceptrum sinistra gestabat.*] VI. Denique Philosophiæ usus proponitur: nam Philosophia utilis est ad cæteras disciplinas capessendas, & ad regendos animos, quod libellis sceptroque significatur. Primum quidem Philosophia utilis est ad cæteras disciplinas capessendas: quatenus hinc erroris vitandi, inde verò veritatis inveniendæ leges præscribit: unde Tullius sæpe, *Philosophia*, inquit, *omnium mater artium: laudandarum omnium artium procreatrix & quasi parens: nec verò sine philosophorum disciplina genus & speciem cujusque rei cernere, neque eam definiendo explicare, nec tribuere in partes possumus, nec judicare qua vera qua falsa sunt, neque cernere consequentia, repugnantia videre, ambigua distinguere: quod Philosophiæ officium libellis significatur: libellus enim dicitur à liber: liber autem, auctore Isidoro lib. 6. c. 12. est interior tunica corticis, qua ligno coheret, in qua antiqui scribebant: unde Plin. l. 13. c. 11. *In palmaram, inquit, foliis primò scripturatum deinde quarundam**

arborum libris, quod & Cassiodorus indicat l. 11. Var. ep. 38. ubi de chartâ: ex quo factum est ut liber & libellus ea significarent, quæ in iis scripta continerentur. Deinde eadem Philosophia utilis est ad regendos animos: animi quippe reguntur cum sedatis perturbationibus, tum veritate de rectâ, quibus Philosophia vacat: hinc, ut postea dicitur, Plato docuit tum beatas fore Respublicas cum aut Philosophi regerent, aut Reges philosopharentur: quod alterum Philosophiæ officium sceptrum significatur: sceptrum enim imperij signum est: unde Lucretius l. 5.

Ergo regibus occisis subversa jacebat

Pristina majestas soliorum, & sceptrâ superba.

Quod porrò dextera sit sinistrâ agilior, ut Philosophia ad docendum paratior, quàm ad regendum; propterea *dextera quidem ejus libellos, sceptrum verò sinistra gestabat.*

8. *Qua ubi poëticas Musas.*] Musæ feruntur esse Virgines quædam, quæ, Phœbo præside, carminibus operantur. Hæ Boëtio sunt duplicis generis, nempe *Poëtica*, & *Philosophica*: illæ perturbatione; hæ notatione clarâ & distinctâ ductæ judicant.

Poëticæ Musæ dicuntur, quæ perturbationibus obcecatur quicquid perturbationis est, illud perobant, & loquuntur: unde pro diverso genere aut perturbationum aut eorum, quibus perturbationes excitari possunt, hæ Musæ

9 At si quem a profanum, uti vulgò solitum vobis, blanditiæ vestræ detraherent, minùs molestè ferendum putarem, nihil quippe in eo nostræ b operæ læderentur.

INTERPRETATIO.

a extraneum & vulgarem. b labores.

NOTÆ.

vulgo novem numerantur. Hinc eas Plato l. 10. de Rep. putat è suâ civitate esse expellendas. Rectè, inquit Tullius 2. Tusc. à Platone educuntur Poëta ex eâ civitate, quam finxit ille, cum mores optimos & optimum reipublica statum exquireret: cui consentiens S. Aug. l. 2. de civ. D. c. 14. Platoni, inquit, potius palma danda est, qui cum ratione formaret, qualis esse civitas debeat, tanquam adversarios civitatis, poëtas censuit repellendos. Homo quippe seu veritati seu virtuti studeat, exuere potius debet veteres, quàm novas induere perturbationes. Hinc Musæ istæ nunc dicuntur assistentes toro Boëtij, illiusque stertibus verba dictantes: quia nunc Boëtius videretur perturbatione obrui, nihilque aliud quàm quod perturbatio dicitur, proferre. Hinc eadem Musæ torois Philosophiæ luminibus aspici feruntur: quoniam veritas, cui inveniendæ Philosophia studet, perturbationibus, quibus hæ indulgent Musæ, impeditur. Vetus est, ait Plato l. 10. de Repub. Philosophia & Poëtices dissenso. Hinc ipsæ Musæ nunc vocantur Meretricula Scenica, & Seirenes usque in exitium dulces, quòd blanditiis, rebus fictis, & cantibus suis in errorem vitiumque inducant: seirenes enim quibusdam sunt Meretrices, quæ deceptos navigantes ad summam egestatem redigant: aliis sunt monstra marina mulieribus partim similia, quæ vocis suavitate prætereuntes nautas sopiant sopitosque devorent: unde Ovid. 3. de art.

Monstra maris Seirenes erant, quæ voce canorâ

Quaslibet admissas detinere rates.

Propterea eadem Musæ dicuntur dolores Boëtij dulcibus insuper alere venenis; affectuum spinis rationis segetem ne-

care; mentes assuefacere morbo, non liberare.

Philosophicæ autem Musæ dicuntur, quæ perturbationibus exutæ ut clarè distincteque cognoscerent, sic judicant: unde nunquam falluntur: has Plato l. 10. de Rep. laudans vocat divinum genus, easque in suâ civitate admittit. Hæ, fugatis Musis Poëticis, Boëtium deinceps docebunt.

9. At si quem profanum.] Profanus dicitur & locus & homo. 1. locus profanus is vocatur, qui quasi procul à fano positus, sacer non est: quo modo Æn. 12. v. 778.

— Tuque optima ferrum

Terra tene: colui vestros si semper honores,

Quos contrâ Æneada bello fecere profanos.

2. Homo profanus ille habetur, qui quasi etiam à fano procul, sacris non est initiatus: quemadmodum Æneid. 6. v. 258.

— Procul ô procul este profani,

Conclamat vates, totoque absistite luco,

Philosophia ergo nunc cum hominem vocat profanum, qui præceptis philosophicis non imbutus, ab ipsâ Philosophiâ alienus est: sic Horatius imperitos homines & à Musis alienos, à suis carminibus, tanquam profanos à sacris, arcens, canit. l. 3. carm. od. r.

Odi profanum vulgus, & arceo:

Favete linguis: carmina non prius

Audita, Musarum Sacerdos

Virginibus puerisque canto.

Quate Philosophia, quæ nunc utitur hæc loquendi formâ, quæ Græcis & πωσιωνσις, Cicconi Reticenti dicitur, quâ videlicet oratio sic contrahitur, ut vix appareat quid diciturus fuerit orator, ita videtur loqui: Si, ô Musæ Poëti-

10 Hunc verò ^a Eleaticis atque Academicis studiis innutritum & Sed abite potius ¹¹ Seirenes usque in exitium dulces, meisque eum Musis curandum sanandumque relinquire. His ille ^b chorus increpitus, dejecit humi mœstior vultum, confessusque rubore verecundiam, lumen tristis excessit. At ego, cujus acies lacrymis mersa caligârat, ne dignoscere possem, quamnam hæc esset mulier tam imperiosæ auctoritatis, obstupui, visusque in terram defixo, quidnam deinceps esset actura, expectare tacitus cœpi. Tum illa propius accedens, in extremâ lectuli mei parte confedit, meumque intuens vultum luctu gratulor, atque in humum mœrore dejectum, his versibus de nostræ mentis perturbatione conquesta est.

INTERPRETATIO.

a *Dialecticis & Platoniciis.* b *turba | objurgata.*

NOTÆ.

cæ, aliquem philosophiæ ignarum, ut vester mos est, à ratione ad perturbationis obsequium detraheretis, id minus molestum mihi videretur: sed Boëtium in omni philosophiæ genere versatissimum. . . cætera reticentur. Sic Juvenalis.

Majorum primus quisquis fuit ille tuorum

Aut pastor fuit aut illud quod dicere nolo.
Sic Virgilius versu notissimo,

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

10. *Hunc verò Eleaticis atque Academicis.*] *Dialecticis & Platoniciis:* Studia enim dialectica vocantur *Eleatica:* quia Dialectica ferrur inventa à Zenone, qui quòd ottus sit ex Eleâ, vocatur Eleates. Est verò Elea, auctore Strabone l. 6. civitas Lucaniæ à Phocensibus condita, Parmenidis, & Zenonis Pythagoricorum patria. Studia autem Platonica appellantur *Academica,* quòd Plato primus in Academiâ philosophiam professus sit. Est verò Academia nemosus extra & prope Athenas locus, qui priùs dictus fuit *ἐκαδὲμία* ab *Ecademo* Heroë: unde Horat. Epist. l. 2. epist. 2.

*Scilicet ut possem curvo dignoscere vestrum,
Atque inter Sylvas Ecademi quarere verum.*

Atqui Boëtius in *Dialecticis & Platoniciis*

doctrinis exercitatissimus fuit: in *Dialecticis* quidem: quia dialecticos libros Aristotelis (qui judicio Ciceronis l. 1. de Orat. de ratione differendi multò plura quàm omnes magistri multoque meliora dixit) transtulit & commentariis illustravit. In *Platoniciis* verò: progressu enim patebit, Boëtium Platoniorum opiniones rectè intellexisse, iisque fuisse addictissimum.

11. *Seirenes usque in exitium dulces.*] Seirenes Græcè *σεῖρῶνες*, unde & per ei & per i longum scribitur, duplicis sunt generis, nempe terrestres, & marinæ. Terrestres, fucorum genus, nostris Physicis dicuntur *ἀπὸ τοῦ σεῖρα* quod bestiolæ illæ contractâ membranâ curvatæ jaceant: de his loquitur Plinius l. 11. cap. 16. sed de his nunc non agitur. Marinæ sic dictæ vel *ἀπὸ τοῦ σεῖρος* à vinculo, vel *ἀπὸ τοῦ σεῖρον* à decipiendo, quòd cantu suo imprudentes advenas devinciant decipiantque, feruntur Acheloi fluvij & Calliopes filia; supernæ virginibus, infernæ piscibus similes. Tres numerantur, Parthenope, Leucosia, Ligea, quarum una voce, altera tibiis, tertia lyrâ canat, omnes tantâ cantûs dulcedine, ut nautas sopitos naufragio perdant. Ovid. 3. de art.

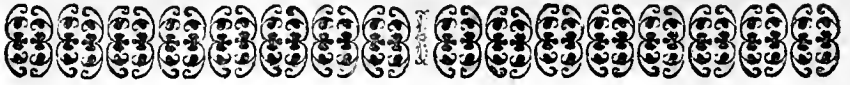
Monstra maris Seirenes erant, qua voce canorâ.

Quaslibet admissas detinere rates.

Ex quo factum est, ut quicquid animos hominum corrumpit, illud *Siren* vocetur, sicut Horatio serm. l. 2. sat. 3. *vitanda est improba Siren desidia*. Sic igitur Musæ Poëticæ perturbationum parentes, aut saltem nutrices nunc vocantur *Seirenes ad exitum* sive ad perniciem *usque dulces*: hinc eadem Musæ jubentur abire subeuntibusque Musis Philosophicis locum cedere, non antè tamen quàm ab ipsâ Philosophiâ pergraviter reprehensæ, suamque tristitiam testatæ: unde *chorus ille* dicitur

inreptus (increpari idem quod verbis aliisve signis gravibus reprehendi) & *dejecisse humi mæstior vultum*. Abiit tandem chorus ille & *limen tristis excessit*; optimis enim Philosophiæ institutis non priùs imbui possumus, quàm Musas illas, simileſque perturbationum veritati inveniendæ contrariarum causas valere iusserimus. Quamquam illæ perturbationes sæpe remotis his causis adhuc perseverant: unde Philosophia de Mentis Boëtianæ *perturbatione sic conquesta est*.

M E T R U M I I.

QUOD generatim lyricum à lyrâ, utpote lyræ sive fidibus aptatum, speciatim *Alemanium* ab inventore dicitur. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet componitur ex quatuor ultimis versûs Heroïci pedibus, ita ut post secundum pedem syllaba superfit.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA Mentis Boëtianæ perturbationem descriptura, veterem ejus de cœlo, & de omni naturâ scientiam cum eâ confert, quæ nunc videtur ejusdem de rebus omnibus, ignoracione.

Heu, quàm præcipiti mersa profundo
Mens hebet, & , propriâ luce relicta,

I N T E R P R E T A T I O.

Heu quantum mens humana immersa | tunditur, suoque lumine posthabito,
perturbationum mari rapido altoque ob-

N O T A.

1. *Præcipiti mersa profundo Mens.*] Quæ mens suis perturbationibus, præsertim verò nimia rerum caducarum sollicitudine afficitur, hæc ab iis immergitur, veluti quodam mari, quod sit & profundum & præceps. Profundum quidem; quòd illa affectio menti sit altissimis radicibus infixæ: præceps verò, quòd eadem affectio, instar cujusdam furia concitata, præcipitem mentem in errorem vitiumque abripiat.

2. *Hebet.*] Hebere propriè dicitur gladius, cujus acies retusa est, translatione verò illud omne, cujus motus languet. Sic Virgil. *Æn.* 5. v. 395.

— *Sed enim gelidus tardante senectâ*

Sanguis hebet, frigentque effæta in corpore vires.

Sic Tullius 1. Tuscul. *quemadmo-*

dum, inquit, qui acutis oculis deficientem solem intuentur, aspectum omnino amittunt, sic mentis acies seipsam intuens nonnumquam hebescit. Atqui mens humana quantò magis perturbationibus obruitur, tantò minùs veritatem contemplari potest: adeoque hebet. Hinc S. Gregor. prol. 2. part. in Ezechielem: *Mens, inquit, quantum circa terrena plus satagit, tantò in his quæ sunt cœlestia, minùs videt.*

2. *Propriâ luce relicta.*] Menti nostræ instum est ab ipso nostræ mentis auctore Deo quoddam lumen, quo ipsa se mens erroribus vitiisque exutam cognoscere conjunctamque cum divinâ mente sentire possit: sed hoc lumine frui nolunt ij, qui suis obsecuntur perturbationibus.

Tendit

Tendit in externas ire tenebras ;
 Terrenis quoties flatibus aucta ,
 5. Crescit in immensum noxia cura !
 Hic quondam cœlo liber aperto

INTERPRETATIO.

nititur ruere in caliginem exteriorem, cum sollicitudo nocens, aspirationibus terrestribus turgida, augetur summo incremento! Hic Boëtius olim non impetratus cœlo pa-

NOTÆ.

3. *In externas ire tenebras.*] Licet quædam menti nostræ insita vel potius innata sit cognitio, quod tamen mens eadem finita sit suisque perturbationibus obnoxia, propterea duplici subjacet tenebrarum generi, domesticæ videlicet & externo. Domesticæ tenebræ versantur in ignoratione eorum, quæ nec possumus nec debemus cognoscere: de his tenebris vulgo dicitur,

Nescire quædam magna pars sapientia.

• *Externæ verò tenebræ sunt ignorantia eorum, quæ cum possumus debeatque cognoscere, perturbationibus obcæcati nescimus: sic quidam in fumina sui Deique ignoratione versantes, quas cogitationes in solum Deum conferre deberent, has in res creatas conferunt. Ut autem cæteris perturbationibus, sic nimiam præsertim rerum caducarum sollicitudine obcæcamur: unde nunc mens humana dicitur in externas ire tenebras, quoties in immensum ejusmodi cura crescit. Cum porro eadem mens humana ex ignoratione illâ in errorem, ex errore in vitium, ex vitio in pœnas æternas lapsa cadat, propterea auctor noster hæc scribens potuit ea cogitare quæ referuntur Matthæi 22. *ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ubi S. Gregor. interiores tenebra, ait, sunt cæcitas cordis: exteriores tenebra, æterna damnationis nox.**

4. *Aucta terrenis flatibus.*] Voluptate nimirum, & hominum, quibuscum vivimus, exultatione, quibus, ut ignis flatibus, nostra perturbatio alitur. Nimirum cum mens humana conjungatur primum quidem cum corpore, deinde cum illis sive rebus sive perso-

nis, quibus prima illa conjunctio videtur servari, propterea hæc rerum caducarum cura, agente corpore, nascitur, agentibusque cum rebus tum personis corroborata crescit: res quidem agunt suo contactu: personæ verò suâ de rebus istis exultatione, quam exemplo demonstrant: sed hæc crescente curâ minuitur virtus mentis: unde divinus præceptor Christus Matth. 6. hanc sollicitudinem pluribus confutat argumentis, summam Dei providentiam commendaturus: unde S. Paul. ad Philip. 4. *nilil, inquit, solliciti sitis: unde S. Petrus ep. 1. c. 5. omnem, ait, sollicitudinem vestram projicientes in Deum: quoniam ipsi cura est de vobis* quibus positus nihil mirum, si hæc cura hic dicatur noxia.

6. *Hic quondam.*] Boëtius. Nimirum à quæstione infinitâ, quam Græci *ἄπειρον* appellant, ad definitam controversiam, quam iidem dicunt *ἐπιπέδον*, progressa Philosophia, commendat eam, quæ quondam fuit in Boëtio, rerum naturalium notitiam, præsentem ejusdem ignorationem statim dictura. Præterita autem Boëtij notitia, ut nunc dicitur, magna fuit tam de cœlo, quàm de terrâ. Primum enim Boëtius cœli sciens, cognovit 1. solem, lunam, & stellas 2. Ventos, qui à sideribus velut effectus à causis oriuntur 3. Spiritum Universû, à quo, velut à causâ ipsa sidera moventur. Deinde verò idem Boëtius terræ sciens, cognovit varias anni tempestates 1. vernam, 2. autumnalem variasque naturæ causas. Hinc idem Boëtius nunc dicitur *liber cœlo aperto*; quatenus ejus mens, veluti excussio

Suctus in ætherios ire meatus,
 Cernebat rosei lumina Solis,
 Visebat gelidæ sidera Lunæ,
 10. Et quæcumque vagos stella recursus
 Exercet, varios flexa per orbés,
 Comprensam in numeris victor habebat.

INTERPRETATIO.

sente, solitus suâ cogitatione ascendere | de, & quotquot stella habent reversiones
 ad regiones cælestes, aspicebat radios Solis | errantes, conversa per circuitus diversos, has
 purpurei, intuebatur formam Luna frigi- | summâ collectas peritus tenebat.

NOTÆ.

corporis jugo factoque sibi per abditas
 ipsius ætheris plagas itinere, cogita-
 tionem non modò attingit, sed etiam
 pervadit cælum: quare additur, *Sue-
 tus in ætherios ire meatus. Quæ omnia*
seorsum exponenda.

8. *Cernebat rosei lumina Solis.*] I. Boë-
 tius cognovit solem; cujus doctrinæ,
 ut & sequentium melior testis esse non
 potest, quàm ipse Boëtius de se sub
 personâ Philosophiæ locutus. *Sol, au-
 tem,* inquit Tullius 1. de nat. Deor.
*dictus est, vel quia solus ex omnibus sibe-
 ribus est tantus: vel quia cum exortus est,*
obscuratis cæteris sideribus solus apparet:
 quare qui hujus sideris naturam perspe-
 ctam habuerit, hic in cogitatione rer-
 um cælestium versatissimus haberi
 potest.

9. *Visebat gelida sidera Luna.*] II. Boë-
 tius cognovit lunam; sicut ipse etiam
 testatur. *Luna,* autem, inquit Tullius
 2. de nat. De. à lucendo nominata: ea est
 enim *Lucina:* itaque ut apud Græcos *Dia-
 nam* eamque *Luciferam,* sic apud nostros
Lucinam in pariendo invocant, qua eadem
Diana. Scilicet ut sol per diem solus,
 sic luna per noctem sola lucere videtur,
 unde vocatur noctiluca: unde etiam ejus
 notitia magnam astrologiæ Boëtij af-
 ferr accessione. Sed cur Philosophia
 hic vocat *sidera luna?* cum luna unica
 sit, sidus autem videatur signum ex plu-
 ribus stellis compositum, ut Aries,
 Andromeda, &c. quia inquam sidus
 dicitur corpus omne, quod splendidâ
 suâ formâ à communi cæterorum tur-

bâ distinguitur: sic enim eleganter di-
 citur: & *habet sua sidera tellus:* sidus
 quippe dicitur ab *εἶδος* forma sive spe-
 cies, Spiritu in, mutato, quod ra-
 rum non est. Cur verò luna vocatur *ge-
 lida?* nisi quod Luna præest nocti, quæ,
 absente sole, vicino die est frigidior.

10. *Et quæcumque vagos stella recur-
 sus.* III. Boëtius, se etiam teste, cog-
 novit pariter stellas: non solum quod
 spectat earum qualiratem, quod mag-
 num esset; verum etiam, quod majus
 est, quod attinet ad earumdem quanti-
 tatem. Stellæ autem duplicis sunt ge-
 neris, nempe incerrantes, & vagæ.
 Stellæ incerrantes, quæ vulgo dicuntur
fixæ, sunt sidera lucida, quæ eandem
 inter se distantiam, sensu arbitro, sem-
 per servate videntur: hæ autem stellæ
 innumerabiles sunt: unde Genes. 15.
Numera stellas, si potes, & S. Aug. 16.
 de civ. D. c. 23. *nec,* inquit, *omnes eas*
videri posse credendum est: nam quanto
quisque acutiùs intuetur, tanto plures vi-
det: quin omnes Philosophi fatentur in
lacteâ viâ innumeram esse ejusmodi
stellatum multitudinem: quare hanc
multitudinem perspectam habere non
potuit Boëtius. Stellæ autem vagæ, quæ
vulgo dicuntur planeta, sunt sidera opa-
ca, quæ invicem modò accedunt, modò
recedunt: quare inter illa Sol, ut pote
sidus lucidum, à recentioribus Philoso-
phis non recensetur. Illi verò planeta
alii sunt majores, qui palam ante ocu-
los omnium versantur, nempe Saturnus,
Jupiter, Mars, Venus, Mercurius, Luna;

Quinetiam caussas, unde sonora
 Flamina sollicitent æquora Ponti;
 15. Quis volvat stabilem spiritus orbem,

INTERPRETATIO.

Præterea consueverat inquirere *caussas*, | *mavis aquatam*, easque reddere: non se-
 quibus venti frementes turbent planitiem | cus ac quisquam spiritus convertat cælum

NOTÆ.

& hos numero comprehendere potuit Boë-
 tius: alij sunt minores, qui non nisi
 summo cum labore animadvertuntur:
 quales sunt prope Saturnum, Jovem,
 & Martem, qui propterea dicuntur Sa-
 tellites Saturni, Jovis, & Martis. Imò,
 ut cum Senecâ loquar, multi præter
 hos per secretum eunt, nunquam hu-
 manis oculis euntes: Neque enim om-
 nia Deus humanis oculis nota fecit.
 Quod tandem Philosophia hic non lo-
 quatur nisi de planetis, iisque majori-
 bus vel ex eo patet quod dicat has *stel-
 las vagos recursus exercere*; quatenus re-
 currendo ab eo quod primum renuc-
 runt iter, recedunt, & *varios per orbis
 festi*, quatenus sui sunt singulis, quos
 animadvertimus, planetis circuitus.
 Denique *viator* idem est quod voti com-
 pos: sic enim, auctore Servio, intelli-
 gendus est Virgil. 3. Georg. v. 8.

— Tentanda via est, quâ me
 quoque possim

Tollere humo, victorque virum volitare
 per ora.

13. Unde sonora flamina.] IV. Boë-
 tius se quoque fatetur cognovisse ven-
 torum causas. Ventus enim generatim
 est motus aeris huc & illuc effluentis:
 hinc *ventus* Scaligero de caus. l. 1. c. 67.
 pluribusque aliis dicitur a *veniendo*; quod
venire sit *moveri*, *ventus* autem aeris mo-
 tus. At ventus duplicis est generis pro
 duplici modo, quo aer huc illucque ef-
 fluere potest. Alter ventus sit nube cor-
 ruente, non secus ac videmus casu ar-
 botis, turris, aut cujusdam alterius in-
 gentis corporis ventum excitari, nimi-
 rum, propter illum corporum motorum
 circuitum, sine quo nullus in mundo
 fieri potest motus. Hòc modo oriun-
 tur tempestates sæpe quidem in terris,

sed sæpius in mari. Alter ventus fit
 vaporibus à sole per aëra rarefcentibus,
 quemadmodum videmus ventum fieri
 in pomo, ligno viridi, & vulgato vase,
 quod *Æolipilam* vocant, dum hæc igni
 admoventur. Atqui Boëtius cognitis
 sideribus præsertim verò sole, ejusmodi
 ventorum causas cognovit: quandoqui-
 dem sole movente aliquando fit, ut aut
 nubes corruat, aut vapor rarefcat per
 aëra, quod cum frequentius contingat
 in mari quam in terris propter mayo-
 rem aut nubium imminentium aut va-
 porum exurgentium copiam, idcirco
sonora flamina nunc perhibentur *aquora
 Ponti sollicitare*: mare enim appellatur
 & *aquor* & *Pontus*: *aquor* quidem, quòd
 aquæ superficies æquatis undique pon-
 deribus, planissima sit: unde Tullius 2.
 Acad. 99. *Quid tam planum videtur,
 inquit, quàm mare? ex quo etiam aquor
 illud poëta vocant.* Pontus verò, si quibus-
 dam credamus, ab Euxino: nisi tamen
 ipse Euxinus dicatur Pontus, ex eo
 quod mare omne nominatur Pontus,
 fortè à *πόνος labor*, quoniam plenum
 est laboris. Virgil. Ecl. 9. v. 57.

Et nunc omne tibi stratum solet aquor, &
 omnes,

Aspice, ventosi ceciderunt murmuris
 aura.

Et Ecl. 6. v. 35.

Tum durare solum & discludere Nereæ
 ponto.

Ex quibus patet quàm ingeniosè ven-
 ti dicantur *sollicitare* sive turbare *aquo-
 ra Ponti*: cum aquor propriè non tam
 mare notet, quàm ejus planitiem, quæ
 flantibus ventis turbatur.

15. Quis volvat stabilem spiritus or-
 bem.] V. Boëtius addit, se cognovisse
 illum Univerſi spiritum, quem Plato,

Vel cur Hesperias fidus in undas
 Casurum, rutilo surgat ab ortu:
 Quid Veris placidas temperet horas,
 Ut terram roseis floribus ornet:

INTERPRETATIO.

constans, aut quare astrum in aquas ves- | *pureo; quid moderetur dies tranquillos Ve-*
peritinas lapsurum eminent ab oriente pur- | *ris, ut decoret terras floribus purpureis:*

NOTÆ.

Aristoteles, Cicero, Virgilius pluresque ex antiquis auctoribus agnoverunt: qui quidem spiritus nihil est aliud, quam corpus quoddam subtilius, quod per cætera corpora diffusam hæ: juxta leges motus à Deo ipso statutas movet. Virgil. Æn. 6. v. 724.

Principio calum, ac terras, camposque liquentes,

Lucentemque globum Luna, Titaniaque astra

Spiritus intrus alit: totamque infusa per artus

Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantium

Et quæ marmoreo fert monstra sub aquore Pontus.

Ignis est ollis vigor, & cælestis origo Semimibus: quantum non noxia corpora tardant

Terrenique hebetant artus, moribundaque membra

Hinc metuunt supiuntque, dolent, gaudentque: nec auras

Respiciunt, clausa tenebris & carcere cæco.

Hinc Philosophia nunc docet spiritum illum *volvere stabilem orbem* & causam esse non solum cur sidera orientantur & occidant, verum etiam cur *rutilus* sit eorundem ortus. Primum quidem *voluit stabilem orbem*: quia convertit cælum, quod cum eadem semper magnitudine, figurâ, & motione, sensu iudice, afficiatur, idcirco dicitur *stabile*: propterea enim terra ipsa, mare, & aër, in quibus tamen magna est formarum vicissitudo, *stabilia* corpora vo-

capitur. Deinde causa est, cur sidera orientantur & occidant: sicut enim nâvis ab eâ, quâ circumfunditur, aquâ abripitur, ita sidera, præsertim opaca, cuiusmodi sunt Planetæ, & Cometæ, ab eo quo circumfunduntur, spiritu converti possunt. Poëta autem ortum obitunque astrorum describentes, hæc & ab aquis emergere, & in aquas peracto cursu reverti fingunt: sic aiunt: *Eois quæ Sol exurgit ab undis. Sese alto quæ gurgite tollunt Solis equi. Croceum linguens aurova cubile. Ruit Oceano nox. Sol quoque & exoriens & cum se condet in undas &c.* iidemque aquas illas in quas sidera se condunt, vocant *Hesperias* ab eâ stellâ quæ vocatur *Hesperus*: *infima* enim, inquit Tull. 2. de nat. D. *quinque errantium terraque proxima stella Venereis quæ quæspæos Grace, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur solem: cum subsequitur autem, Hesperus.* Unde Virgil. Ecl. 10. v. 77.

Ite domum saturâ, venit Hesperus, ite capella.

Denique idem spiritus efficere potest cur ortus siderum sit *rutilus*, denudando scilicet vel relaxando nubes, quibus lumine variè modificato, varij exhiberi possunt colores:

18. *Quid Veris.*] VI. Boëtius subiungit sc̄ tempestatem vernam cognovisse. Ver, ut ait Varro l. 4. de l. l. sic dicitur, *quod tum vivere incipiunt virgulta ac vertere se tempus anni, nisi quod lones dicunt s̄np.* Tempus omnibus notum, quod hic commendatur cum à propriâ ratione, tum ab effectibus suis. A propriâ quidem ratione, quæ in hoc versatur quod Ver sit placida tempe-

20. Quid dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus gravidis influat uvis,
Rimari solitus, atque latentis
Naturæ varias reddere causas.

INTERPRETATIO.

Quid fecit, ut autumnus abundanter fœ- | *fas diversas referre.* Ille, inquam, Boë-
cundus instillet vinum racemis tumidis, | *tius cœli quondam terrarumque peti-*
suetus scrutari, & occulta Natura caus- | *tus,*

NOTÆ.

flas, sole nimirum tunc dies noctibus
aquare: unde dicitur: *Quid veris pla-*
cidas temperet horas: ab effectibus verò
nempe à floribus, quibus moderata il-
la anni tempestat *terram ornat*, quique,
quòd rosarum colores referant, vocan-
tur *rosei* ut eleganter explicat Virgil. 2.
Georg. v. 123.

Ver adeo frondi nemorum, ver utile Syl-
vis:

Vere tument terra, & genitalia semina
poscunt, &c.

20. *Quid dedit ut . . . autumnus.*]
VII. Boëtius concludit se pariter cog-
novisse autumnum. *Autumnus* autem
sive ut nonnulli scribere malunt, *Au-*
etumnus, quibusdam, referente Festo,
sic appellatur, quòd tunc maximè au-
geantur hominum opes, coactis agro-
rum fructibus: unde Virgil. 2. Georg.
v. 520.

Glande sues lati redeunt: dant arbuta
sylva

Et varios ponit fetus autumnus: & alie
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.

Unde etiam *Autumnus* nunc à Philo-
sophiâ dicitur *pleno fertilis anno gravidis*
influere uvis: *Plenus* enim hic idem quod
refertus: sicut Virgil. 2. Georg. v. 4.

Huc pater, o Lenæ: tuis hic omnia plena
Muneribus, tibi pampineo gravidus au-
tumno

Floret ager, spumat plenis vindemia la-
bris:

Influere verò idem quod *abundare*: si-
cut Seneca ait *fortuna influentis dona*.

21. *Rimari.*] *Persecutari, penitus in-*
quirere: qui enim naturæ causas penitus
inquirat, is instar canis venatici omnia
debet lustrare: unde *Physicus*, inquit

Orator. 1. de nat. D. est *speculator venat-*
torque natura.

23. *Natura varias reddere causas.*] *Natu-*
tura à nascor dicitur, ut cœsis à quæ:
quare *Natura*, in genere causæ efficien-
tis, est causa, à quâ res, præsertim sen-
sibilis, nascitur: in genere verò formæ,
Natura dicitur insita cujuslibet corporis
forma, quâ illud à cæteris distingua-
tur. Sic conciliari possunt discrepan-
tes Philosophorum opiniones: *Namque,*
inquit Tullius 2. de nat. D. *alij natu-*
ram censent esse vim quamdam sine
ratione cientem motus in corporibus necessa-
rios: alij autem vim participem rationis at-
que ordinis. . . Sunt autem qui omnia natu-
tura nomine appellent, ut Epicurus qui ita
dividit omnium, qua sint, naturam esse
corpora & inane, quaque his accidunt.
Scilicet *natura* in genere causæ, duplex
est, nimirum prima, nempe *Deus,*
cujus solertiam, inquit idem orator ibid.
nulla ars, nulla manus, nemo opifex conse-
qui possit imitando: & secunda, videli-
cet quoddam corpus divinitus motum:
hoc enim *vis est sine ratione ciens motus*
in reliquis corporibus necessarios. At *natu-*
ra in genere formæ, est unumquodque
corpus, & si ita placet Epicuro, atomi
& inane. *Quicquid sit,* non agitur hic
nisi de *natura*, in genere formæ. Hæc
autem *natura* obscura quidem est, sed
suas habet causas, quibus ut *Physici*
student inquirendis, sic inquisivit eas,
invenitque Boëtius. Hæc, inquam,
natura obscura est: quia non generali
duntaxat, sed singulari debet percipi
cogitatione, quæ utpote ab infinitis
propemodum adjunctis pendens, diffi-
cillimè obtineri potest. Suas tamen na-

- Nunc jacet effæto lumine mentis,
 25. Et pressus gravibus colla catenis,
 Declivemque gerens pondere vultum,
 Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

INTERPRETATIO.

Nunc luce mentis debilitatâ jacet stupidus, | propter gravitatem vinculorum, pro d-
 & veluti constrictus vinculis ponderosis cir- | lor, cogitur spectare terram parentem tanti
 cæ collum, habensque faciem depressam | stuporis.

NOTÆ.

tura, hæc habet causas: nihil enim fit sine suâ causâ. His causis inquirendis student Physici, ut quamdam, quâ à cæteris hominibus secernantur, felicitatem sibi possint comparare: nam

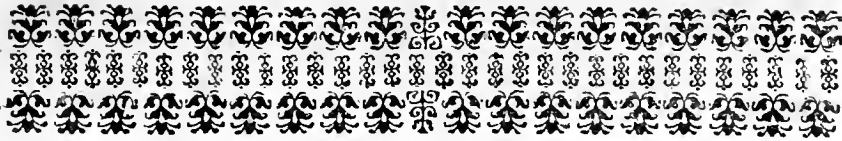
Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Has denique causas perspectas habuit Boëtius, quippe qui rimari solus cœlum terramque, consueverat latentis naturæ varias reddere causas. Sed heu!

24. Nunc jacet.] Mens humana sic mediâ est inter Deum, à quo condita conservatur, & corpus, cujus est forma, ut quò magis Deo, aut corpori

moventi obsequitur, eò magis gnarâ fiat, aut ignarâ: *Corpus enim, ut dicitur Sap. 9. quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Deus verò Joân. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hinc perturbatio rectè nunc perhibetur reddere effectum lumen mentis, & instar gravium catenarum vultum ad terram deprimere: Sed Boëtius dicitur catenis pressus colla, supple secundum: Sicut Virgil. *Os humerosque Deo similis.*

PROSA II.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA Medici personam fuscipiens, Boëtio attentius considerato, eundem interrogat: Sed eodem tacentente, conjicit ipsum laborare lethargo, quem ut curet, illius oculos mortalium rerum nube caligantes suâ veste detergit.

SED ^a medicinæ, inquit, ^b tempus est, non querelæ. ^c Tum verò Stotis in me intenta ^e luminibus;

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b tempus est sanandi, | non invetendi. c oculis.

NOTÆ.

1. *Medicina tempus est.*] Ut corporis ac mentis suæ sunt ægritudines, quamobrem sua est utriusque medicina: unde Cic. 3. Tusc. qq. *Medicina animi, inquit, cur non tam desiderata, tam culta, tam grata, & probata quàm corporis?* Philosophia autem, ut pote quæ in cogitatione versatur, mentis exercet medicinam; observatis tamen iis quæ à medicis corporum observari solent: hinc enim 1. ægros attentius considerant: nam *medico diligenti*, inquit Tullius 2. de Or. *priusquam conetur agro adhibere medicinam, non solum morbus ejus, cui mederi volet, sed etiam consuetudo valentis & natura corporis cognoscenda est.* 2. ægros alloquuntur, ut quod suâ meditatione cognoscere non potuerant tam de morbo, quàm de consuetudine valentis & naturâ corporis, id percuntando & interrogando eliciant. 3. ægris præsertim silentibus manum admovent, ut tactu judice, prædicta evidentius cognoscantur: inventâ enim morbi

causâ curationem esse inventam medici putant. 4. ægros consolantur, causati aut nullum esse morbum, aut curationem ejus esse facilem: *Medici enim inquit Orator. 2. de div. quamquam sæpe intelligunt, tamen nunquam agris dicunt, eo morbo eos esse morituros.* Atqui ira Philosophia nunc se gerit erga Boëtium.

2. *Tum verò totis in me intenta luminibus.*] I. Philosophia Boëtium attentius considerat: ut factâ attentione non solum morbum Boëtij, cui mederi vult, sed etiam consuetudinem valentis, & naturam mentis cognoscat: attentio quippe animi ita propria est Philosophiæ, ut hæc præcipitatio & præjudicium, insensissimi veritatis invenienda hostes, vitentur: Mens porò dicitur *totis in aliquid intenta luminibus*, cum aliquid ita cogitat, nihil ut ei supersit virium ad aliud cogitandum. Sic Virg. 4. Æn. v. 100.

— *Habes totâ quod mente petisti.*

3. Tūne ille es, ait, qui nostro quondam lacte^a nutritus, nostris educatus alimentis, in virilis animi robur evaseras? Atqui talia^b conruleramus arma, quæ nisi prius abjecisses, invictâ te firmitate tuerentur. Agnoscis-ne me? Quid taces? pudore, an stupore siluisti?
5. mallet pudore; sed te, ut video, stupor oppressit. Cumque me non modò tacitum, sed elinguem prorsus mutumque vidisset, 4. admovit pectori meo leniter manum, &

INTERPRETATIO.

a puer primùm; deinde adolescens; postea | vir Philosophus. b tibi dederamus.

NOTÆ.

3. Tūne ille es.] II. Philosophia Boëtium alloquitur, ut quod attentâ meditatione de statu mentis Boëtij videtur non potuisse cognoscere, illud ab eodem Boëtio percuntando & interrogando eliciat. Ac primùm quidem Philosophia Boëtium interrogat de præterito mentis Philosophiam doctæ statu, cujus initium, progressum, & perfectionem optimè comparat cum homine, qui virilem ætatem adepturus lacte primùm, postea cibo graviore alitur: *Nostro quondam lacte nutritus, nostris educatus alimentis, in virilis animi robur evaseras.* Sic S. Paulus similes Christianæ vitæ periodos describens, 1. Cor. 3. ait: *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi. non escam: nondum enim poteratis: & Hebr. 5. facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo:* ad quod respiciens S. Petrus ep. 1. cap. 2. *sicut modò geniti infantes, inquit, rationabile sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.* Lac autem Philosophiæ, sunt principia, quæ solâ animi attentione innotescunt, cibus autem gravior, sunt conclusiones, quæ ex ejusmodi principiis majori quodam labore inferuntur. Deinde eadem Philosophia Boëtium interrogat de præsentis statu illius mentis, quæ non ob aliam causam dicitur cecidisse, perturbationibus victa, quam quod *abjectis armis Philosophicis*, his noluerit uti. *Arma* autem illa, sunt præcepta Philosophica.

Sed Philosophiæ interroganti non respondet Boëtius, non pudore quidem, qui teste Horatio aliquando *in fans prohibet profari*, sed stupore, quod sit veluti durities mentis, qua

etiam sollicitata non sentit, propterea & cogitationem & locutionem, cogitationis signum, impedit: hinc Boëtius *stupore oppressus* dicitur non modò *tacitus, sed elinguis prorsus, & mutus*; quasi *tacitus* intelligatur qui linguam habens linguâ non utitur; *elinguis*, qui linguâ captus saltem balbutire potest; *mutus* denique qui nullatenus potest loqui. Sic Tullius dixit *mutum forum, elinguem curiam, & tacitam civitatem.* De stupore locutus Virgilius 3. Georg. v. 510. canit, de tauris,

Non umbra altorum nemorum, non mollia possunt

Præta movere animum, non qui per saxa volutus

Purior electro campum petit annis: at ima

Solvuntur latera atque oculos stupor urget inertes.

4. *Admovit pectori meo manum.*]

III. Philosophia Boëtio admovet manum, ut evidentius percipiat morbi illius causam. Sicut autem Medici cognito corde, bonam vel malam corporis valetudinem cognoscunt, quòd cordis motus causa sit reliquarum corporis affectionum: ita Philosophia, cognitâ hominis voluntate, rectam aut pravam mentis cogitationem percipit, quòd voluntas causa sit reliquarum cogitationum tam laudabilium quàm vituperabilium, ita ut non antè in errorem aut vitium labi possimus, quàm voluerimus: propterea Philosophia nunc *manum* dicitur *admovere pectori*: pectus enim significat voluntatem: quemadmodum apud Ciceronem: *Amicus per se amatur toto pectore.*

5 nihil, inquit, periculi est, ^a lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est, recordabitur facile, ^b si quidem nos antè cognoverit. ^c Quod ut possit, paulisper ^c lumina ejus, ^d mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Hæc dixit, oculosque meos fletibus undantes, contractâ in rugam veste siccauit.

INTERPRETATIO.

a lethargia sopitus est. b dummodo. c oculi. d caducarum.

NOTÆ.

5. Nihil periculi est.] IV. Philosophia consolatur Boëtium, ut ipse Boëtius, spe salutis conceptâ, quæ illi deinceps proponuntur remedia, his utatur lubentius: propterea Philosophia ait 1. nihil esse periculi: quia cum mens nostra sit immortalis, hæc nullis nisi errorum vitiorumque est obnoxia periculis: hic autem nihil advertitur nisi oblivio quædam, quæ imminentis erroris aut vitij nota non est: 2. mentem Boëtij generatim pati lethargum: nam Lethargus est violenta cerebri compressio, unde torpor & inexpugnabilis ferè somni necessitas, rerum omnium oblivio, & mentis defectio nascitur: hinc qui hoc morbo afficiuntur, hos Medici tandiu curant percuti, pungi, uri, aliisque modis cruciari, donec, relaxato cerebro, vigilia, attentio, & memoria in iisdem renovata nascatur: Mens igitur propter quamdam similitudinem tum dicitur pati lethargum, cum rerum antè cognitarum immemor hebere videtur: quod communis dicitur illusarum mentium morbus, quatenus mentes nunquam errant, nisi immemores primorum veritatis principiorum, præcipitatione & præjudicio judicent: 3. mentem Boëtij speciatim esse oblitam sui: est enim vel maximum, inquit Tullius 1. Tusc. animo ipso animum videre: & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut se quisque noscat: non enim credo id præcipit, ut membra nostra aut staturam figuramve noscamos, neque nos corpora sumus, neque ego tibi dicens hoc corpori tuo dico: cum igitur, nosce te, dicit, hoc dicit, nosce animum tuum: nam corpus quidem quasi vas est aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te: hunc igitur nosse nisi divinum esset, non esset hoc acro-

ris cuiusdam animi præceptum, sic, ut tributum Deo sit, hoc est, seipsum posse cognoscere. Ex quibus sequitur, mentem humanam non prius posse philosophari, quam seipsam noscat, ut quæ oblita sui est, hæc speciatim lethargo laborare merito dicatur: 4. mentem Boëtij paulisper tantum esse oblitam sui, quod antècepta animo notio sui sit innata: unde ad primam Philosophiæ admonitionem eadem mens recordabitur sui.

6. Quod ut possit.] Denique Philosophia Boëtium deinceps curatura, ejusdem oculos, mortalium rerum nube caligantes, fletibusque undantes contractâ in rugam veste absterfit, & siccauit: quæ continuato prædicto Philosophiæ symbolo, non tam de corpore, quam de mente intelligenda sunt.

Primum igitur oculi Boëtij mortalium rerum nube caligabant, quod ejus mens caducarum rerum perturbationibus, amore v. g. aut desiderio obscurata videbatur.

Deinde iidem oculi fletibus undabant; quod ejusdem mens propter amissas res caducas afficeretur tristitiâ, cujus signa sunt fletus.

Præterea Philosophia oculis Boëtij contractâ in rugam veste absterfit, siccauitque. Absterfit quidem & siccauit, quia mentem exuit perturbationibus præcipuis, unde prædictæ tenebræ & tristitiæ: contractâ verò in rugam veste, hoc est, verbis Philosophicis oratione conjunctis: usu quippe cogitationes cum verbis, quibus significari solent, ita conjunctæ sunt, ut sapissimè hæc cogitationes, non, nisi verbis in memoriam revocatis, recordemur: supra autem dictum est vestes Philosophiæ esse voces philosophicas.

M E T R U M I I I .

C A R M E N constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior hexameter Heroicus; posterior tetrameter, cujus quatuor pedes imitantur quatuor primos Heroici versūs pedes; frequentiore tamen dactylo.

A R G U M E N T U M .

B O Æ I U S canit se, aspirante Philosophiâ, sic illustratum fuisse, sicut nubibus vento fugatis, terra pristinam recuperat lucem.

T U N C me discussâ liquerunt nocte tenebræ,
Luminibusque prior rediit vigor:
Ut cùm præcipiti glomerantur sidera Coro,

I N T E R P R E T A T I O .

Tunc, inquit Boëtius, tenebra disceserunt à me, caligine dissipata, & lux pristina revertit oculis meis: quemadmodum quando stella involvuntur à Coro rapido, vento occiduo,

N O T Æ .

1. *Tunc me.*] Mens Boëtij perturbationibus obscurata suum prius lumen amiserat: non secus ac oculi corporis, accedente nocte, tenebris involvuntur. Sed vix Philosophia, cuj novum sidus, emicuit, cùm ejusdem Boëtij mens, perturbationibus sedatis, suo priori lumine recreata capit, ut antè consueverat, videre.

3. *Ut cùm.*] Eximia similitudo, si ve oratio traducens ad mentem ex corpore dispari simile: hinc autem terra refert mentem; sol, Philosophiam; nubes, perturbationes; venti, spiritus perturbationum parentes; nox & dies alterni, alternas ignorationem & intelligentiam referunt.

3. *Glomerantur sidera.*] *Glomero* dicitur à *glomus* un *ploton* de *sil* quare cùm

glomus ex eo fiat, quod filum filo circumactō involvatur, *sidera* nunc dicitur *glomerari*, quòd hæc nubibus circumfundentibus involvantur: neque enim putandum est, Boëtium existimasse stellas posse ventis ita moveri, ut iisdem ad se invicem accedentibus quoddam fiat stellarum agmen. Hòc fere modo Virgil. 1. Georg. v. 323. canit.

Et sædam glomerant tempestatem imbribus atris.

Collecta ex alto nubes.

3. *Coro.*] *Corus* si ve *Caurus* ventus est flans ab occasu æstivo: unde hic ventus sic contrarius est motui, quo aër abortu in occasum cietur, ut nubes contrariis hinc & inde motibus compressæ cogantur, copiosum imbrem, nisi aliter

Nimboſiſque polus ſtetit imbribus,
 5. Sol latet, ac nondum cœlo venientibus aſtris,
 Deſuper in terram nox funditur.
 Hanc ſi Thraciæ Boreas emiſſus ab antro
 Verberet, & clauſum referet diem,

INTERPRETATIO.

Et cœlum velatur nubibus pluviarum factum | ſpeluncâ Thraciæ ortus flagellet hanc ter-
 cundis, ſol abſconditur, & nox irruit ex | ram & aperiat lucem abſconditam,
 ſublimi in humum. Si Boreas ventus ex |

NOTÆ.

diſſolvantur, emiſſuræ. Virg. 5. Æn.
 v. 125.

— Quæ tumidis ſubmerſum tun-
 ditur olim

Fluctibus, hyberni condunt ubi ſidera
 Cori

4. Nimboſiſque imbribus.] Imbres nimboſi dicuntur, quòd hi nube tanquam ſua materiâ incluſi contineantur: nimbus enim non ſecus ac nubes generatim illud dicitur quod nubit ſive operit: unde nimbus, inquit Iſidorus l. 19. c. 31. eſt faſciola tranſverſa ex auro aſſuta in linteis, quod eſt in fronte ſaxinarum. Ex quo Plautus nimbatum meretricem dixit. Scilicet nubes, quæ nihil eſt aliud quàm vapor caliginofus, in ſublimi aëris circumfundentis pondere libratus, deorſum ferri poteſt duobus modis, & pro diverſo deſcenſûs ſui modo, diverſos habere effectus: vel enim nubes integra deſcendit, vel fruſtatim; ſi integra deſcendat, fulguris, fulminis, tonitruï, præſertim verò tempeſtatis parens eſſe poteſt. Si autem fruſtatim deſcendat, hujus tres eſſe ſolent formæ; nimirum nix, pluvia, & grando: nam villoſi nubis globuli cadendo vel ſervant vel mutant ſuam formam: ſi ſervant, ningit: ſi verò mutant, hi aut liqueſcunt tantùm, tumque pluit; aut dureſcunt liquati, tumque cadit grando.

4. Polus ſtetit.] Cœlum obductum fuit. Sic enim Virgilius Ecl. 7. v. 54.

Stant & juniperi & caſtanea hiriſuta.

Æneid. 6. v. 300. de Charonte, cujus oculi flammâ regi videbantur.

Canities inclita jacet, ſtant lumina
 — flammâ.

Æneid. 12. v. 407. de cœlo quod pulvere obductum erat.

— Iam pulvere cœlum.

Stare vident.

Hinc additur 5. Sol latet.

5. Nondum cœlo venientibus aſtris.] Nox enim Poëtis præſertim, duplicis eſt generis. Altera naſcitur occidente ſole, emicantibusque cæteris aſtris, quæ propterea otiri dicuntur: de hâc nocte loquitur Virg. 2. Æn. v. 250.

Vertitur interea cœlum & ruit Oceano nox,

Involvens umbrâ magnâ terramque polumque.

Altera oritur, etiam ante ſolis occaſum, ipſo cæterisque aſtris latentibus, de quâ loquitur idem Virg. 1. Æn. v. 94.

Eripiunt ſubitò nubes cœlumque diem-
 que

Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.

Et de hâc nocte nunc agitur: unde dicitur fundi in terram deſuper, nondum cœlo venientibus aſtris, quæ ſcilicet occidente ſole emicare ſolent.

7. Boreas.] Boreas eſt ventus flans ab ortu æſtivo: quamobrem ſimili motu, quo aër ab ortu ad occaſum circumactus, cietur. Hinc autem omnia, quæ de iſto vento dici ſolent, poſſunt inferri. Primò enim ventus hic è regione Cori ſpirat: quia Corus flat ab occaſu æſtivo: unde utriuſque hujus venti noſter auctor nunc meminit. Secundò idem ventus vehemens eſt: quoniam unâ cum aëre fertur ad occaſum: cum autem omnis ventus vehemens, ſit fri-

INTERPRETATIO.

Sol apparet, & emissus luce repentinâ, | perstringit splendore suo

N O T Æ.

gidus, propterea Virgilius Ecl. 7. v. 51.
canit,

*Hic tantum Boreas curamus frigora,
quantum*

*Aut numerum lupus, aut torrentia
flumina ripas.*

Atque hinc fortè nominis istius interpretatio: *Bopéas* cuius videtur dici à *βοῶν* clamor & *πέα*, decurro, quòd ventus ille, ut pote vehementior, cum sonitu currat. Tertio ille ventus serenus est, quòd cum aëre concurrens nubes coactas, materiam imbrium, dissipet. Unde Ovid. 6. Meta.

*Apta mihi vis est, quâ tristia nubila
pello,*

*Et fractis concutit, nodosaque robora
verto.*

Unde etiam nunc dicitur *clausum referare diem*, hoc est fugare nubes, quibus, etiam ante Solis occasum, nox facta est.

7. *Emissus ab antro.*] Optimè Boreas, aut quilibet alius Mundi ventus, à tempestate diversus, *ab antro* emitti dicitur, ut 1. Æn. v. 64.

*Sed pater omnipotens speluncis abdidit
atris.*

Quemadmodum enim ventus pomorum, castanearum, ligni viridis, imò & globi aëni, quem *Æolipilam* vocant, movente igne, ex quibusdam veluti antris, vaporibus scilicet, quâ data porta, rarefciendo ruentibus oritur: sic prædictus Mundi ventus ex circumstantibus terrâ, montibus, & nubibus, veluti ex magnis quibusdam speluncis, agente sole, vaporibus nimirum, quâ minus resilitur, rarefciendo currentibus flare consuevit: unde Virgil. 1. Æn. v. 55.

Nimborum in patriam, loca facta furentibus Ausfris

Æoliam venit. Hic vasto rex Æolus antro

*Luctantes ventos tempestatque sonoras
Imperio premit, ac vinculis & carcere
franat.*

*Illi indignantes magno cum murmure
montis*

Circum claustra fremunt, &c.

7. *Threicio*] Sive *Thracio*: quòd Boreas quidam eodem, quo ventus hic, nomine donatus, fuerit Thrax: vel quòd ventus hic comparatione loci, ubi scribebat Boëtius ex Thraciâ videretur flare: Sic Virg. 12. Æneid. v. 365.

*Ac velut Edoni Borea quum spiritus
alto*

*Insonat Ægæo, sequiturque ad litora
fluctus*

*Quâ venti incubuere, fugam dant
nubila cælo.*

Edoni enim Græcè ἠδωνοί, Straboni gens est Thracica. Porro *referare* idem est quod *aperire*: *referare* enim contrarium est *seris*: sicut *claudo*, & *recludo*; *velo*, & *revelo*; *tego*, & *retego* sunt contraria: *seræ* autem sunt, quibus remotis fores panduntur, ut ait Varro, vel ut ait Festus, fustes, qui opponuntur foribus: Ovid. 1. 6. amor. *Excute poste seram.* Hinc Virg. 12. Æn. v. 584.

Urbes alij referare iubent, & pandere portas.

9. *Phœbus*.] Phœbus sive Apollo fertur Jovis & Latonæ filius, eodem partu cum Dianâ editus in insulâ Delo. Medicinæ inventor, divinandi, cantandi, & versificandi adeo peritus, ut harum artium Deus habitus sit. Poëtis, ut nunc, sæpius solem significat, ut ipsius nominis interpretatio probat: *φωῖβος* enim Græcè, Latine est *splendendus*, hinc dicitur *emicare* & *subito vibratus lumine*: *emicare* quidem dicitur, quatenus fulget: *mico* enim est à *mica*, quatenus hæc dicitur de arenulis fulgentibus: ac dicitur *subito vibratus lumine*, quatenus sol continuato lumine

10. Mirantes oculos radiis ferit.

INTERPRETATIO.

oculos stupentes.

NOTÆ.

ad terras usque emittitur: Sic Virgil.
Æn. 8. v. 524:

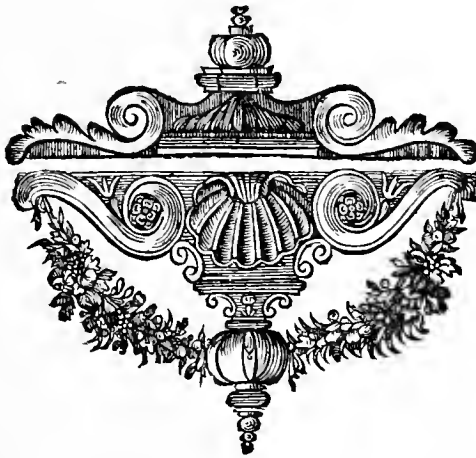
Namque improvise vibratus ab aethere fulgor.

10. *Mirantes oculos.*] Admiratio non nisi mentis est: quandoquidem admiratio in quâdam mentis cogitatione versatur: sed hâc mentis affectione

fixi oculi etiam mirari dicuntur. Scilicet *arguti nimis oculi*, inquit Tullius, quemadmodum animo affecti sumus, loquantur. Claudian. carm. 24. v. 69.

Quantum profueris, quantum servaveris urbem

Attonitis metire oculis.

PROSA III.

ARGUMENTUM.

BOëtius, recognitâ tandem parente Philosophiâ, ab eadem percuntando accipit, ut antiquos sic recentiores Philosophos ab ignaris improbisque vexatos fuisse.

¹ **H**AUD aliter trititiæ nebulis dissolutis, ^b hausi cœlum, & ad cognoscendam medicantis faciem ^c mentem recepi. Itaque, ubi in eam deduxi oculos ² intuitumque defixi, respicio ³ nutricem meam.

INTERPRETATIO.

^a simili modo. ^b respiravi. ^c animum | erexi.

NOTÆ.

1. *Haud aliter.*] Non secus ac nubibus, afflatu Boreæ, dissolutis, sol emicat, sueque lumine oculos spectantium in sui admirationem convertit, ego Boëtius nebulis perturbationum, præsertim verò trititiæ meæ, instinctu Philosophiæ, fugatis, cæpi paululum respirare, animumque erigere ad contemplandam eam, quæ quòd extrahat errores & viria radicitus, *medici officium exercere* videtur, Philosophiam. Sua autem hæc verba Boëtius videtur mutuatus à Virgil. *Æn.* 10. v. 898.

— *Contra Tyrrenus ut auras
Suspiciens hausit cœlum, mentemque
recepit.*

Ubi *hausit cœlum* idem, quod *respirare*; *mentem* verò *recipere* idem, quod *animum erigere*: respirare enim propriè corporis est, quatenus hoc pulmonum ope per asperam arteriam spiritum alternis excipit, ac reddit: Sed propter quamdam similitudinem dicitur etiam de mente, quatenus notionum, quas à

rebus cognoscendis accipit, conscia assensionem & quoddam votum emittere videtur: sic Tullius pro *Seft.* *Respirasse homines videbantur, nondum re seorspe Reipublica recuperanda.*

2. *Intuitum defixi.*] *Attentâ cogitatione consideravi*: ut enim cognitio clara & distincta quædam est veritatis, cui inveniendæ vacat Philosophia, norma; ita nec Philosophicas res nec ipsam Philosophiam cognoscendo assequi possumus, nisi attentiori eaque frequenti mentis meditatione: qui secus fecerit, hic in præcipationem & præjudicium, præcipua errorum vitiorumque capita, labatur necesse est.

3. *Respicio nutricem meam.*] *Mea* nimirum *mentis*: cum enim vita humanæ mentis, sit cogitatio; propterea Philosophia, cujus ope cogitatio fovetur auctisque viribus adolescit, non immeritò mentis humanæ *nutrix* vocatur: Sic Ovidio *nox* dicitur *curatuta nutrix*.

4 in cujus ab adolescentiâ^a Laribus obversatus fueram, Philosophiam. Et quid, inquam, b tu in has exsilij nostri solitudines, ô^c omnium magistra virtutum, 7. c^c supero cardine delapsa venisti? an ut tu quoque

INTERPRETATIO.

a domesticis penetralibus. b ego Boëtius. [c à cælo.

NOTÆ.

4. In cujus. . . laribus.] Id est, *scholis*: lar enim focus est: hinc Lares Poëtis sunt dij patrij sive domestici, & si credamus Apuleio, mentes parentum, qui quòd olim domi humarentur, suam putabaatur semper curate familiam: unde Tullius, *Dij*, inquit, *quos Græci Satyros appellant, nostri, opinor, Lares*. Atqui *Schola* Philosophicæ, non abs re dicitur ejusdem Philosophiæ focus: quandoquidem ibi lumen naturale, quod potest dici quadam mentis humanæ vita, ab ipsis præcipitationis præjudicijque incursum tutum, curantibus optimis præceptoribus, fovetur. Quare cum Boëtius infans missus fuerit Athenas, ubi annos decem & octo cum aliorum Philosophorum, tum Platonis præsertim & Aristotelis lectioni vacavit, rectè dicitur *Laribus Philosophiæ ab adolescentiâ obversatus*: propterea Philosophia supra ægrè ferebat *Musas Poëticas* eidem Boëtio assidere.

5. In exilij nostri solitudines.] Theodericus Ostrogothorum Rex, cui Boëtius antea fuerat dilectissimus, tantam impiis quibusdam, Boëtium falsò accusantibus, adhibuit fidem, ut ille hunc Ticinum vulgo *Papiam* relegarit, tanquam in exilium: quam in solitudinem idcirco accedit Philosophia, quòd in solitudine præsertim mens ab omni hominum commercio liberata, suis cogitationibus formandis unicè vacare possit: sic Plaro philosophaturus non Athenas, sed Academiam, suburbanum Gymnasium, elegit: Sic Musæ desertissimos montes incolere finguntur.

6. Omnium magistra virtutum.] Phi-

losophia enim, auctore Tullio, *virtutis continet & officij & bene vivendi disciplinam, quam qui profiteretur, gravissimam sustinere personam videtur*. Et certè virtus generatim, juxta ipsius Aristotelis mentem, definiiri potest affectio mentis ut voluntaria sic recta. Duplicis est generis, nempe *dianoëtica & moralis*. Prior est affectio mentis notioni claræ & distinctæ consentientis. Posterior affectio ejusdem mentis mediocritatem laudabilem in humanis cogitationibus, locutionibus, operibusque constituentis: quare prior *prudentiâ*; posterior *temperantiâ* à Cicerone vocatur: utriusque autem præcepta præscribit Philosophia adeoque *omnium est magistra virtutum*.

7. Supero cardine delapsa.] *Divinitus data*: lumen enim naturale, ut pote quod ab ipso mentis humanæ conditore oritur est, divinitus est datum. Philosophia autem nihil est aliud quàm lumen naturale modificatum: *lumen* quidem, hoc est notio, quæ sola est mentis lumen: *naturale* veidò, id est ab ortu divinitus datum, sive à naturâ insitum ingenitumque: *modificatum* denique, quatenus est primùm clarum & distinctum; deinde paulò longius diffusum; postremò veri certique judicij norma. Sic Socrates, referente Themistio orat. 1. Philosophiam in hominum genus *divinâ duntaxat sorte delapsam fuisse testatus est*. Sic Cicero passim: *Philosophia, inquit, donum & inventum Deorum; quo bono nullum optabilius, nullum præstantius, neque datum est mortali generi Deorum concessu atque munere, neque dabitur*.

- ⁸ mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa; ^a te, alumne, defererem, nec ^b sarcinam, quam mei nominis invidiâ sustulisti, communicato tecum labore partiter? Atqui Philosophiæ ^c fas non erat, ^d in comitatum relinquere iter innocentis. Meam scilicet ^e criminationem vererer, &, quasi novum aliquid acciderit, perhorrescerem? ⁹ Nunc enim ^f primum censes apud improbos mores laceffitam periculis sapientiam? ¹⁰ Nonne apud veteres quoque,

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b onus. c non licebat. | nondum.
d solum. e accusationem. f putas. ne }

NOTÆ.

8. *Mecum rea falsis criminationibus.*] Gaudentius, Opilio, & Basilus apud Theodericum Regem falsò accusarunt Boëtium 1. quòd hic impedivisset, quominus Senatus lætæ majestatis convinceretur 2. quod de vindicandâ in libertatem Italiâ scripvisset, 3. quòd ad obtinendas dignitates suffragia corrupisset, quod crimen Latinis *ambitus*, Græcis *ἄπονομία* vocabatur, latifque legibus puniebatur; aut saltem quod ad hunc finem impiis artibus usus fuisset.

Atque hæc, teste ipsâ Philosophiâ, sunt *sarcina*, quam Boëtius *nominis Philosophici invidiâ sustulit*, quamque propterea eadem Philosophia *communicato* cum Boëtio labore *partiri* cupit, ejusmodi *criminationibus* assueta. Sunt, inquam, hæc criminationes *sarcina*: nam *sarcina* onusest, quod homo ad vestem victumque secum solet deferre profecturus: ex quo factum est, ut quodlibet onus inutile & molestum *sarcina* diceretur: unde Ovid. ep. 3.

Non ego sum classi sarcina magna tua.

At easdem criminationes Boëtius Philosophici *nominis invidiâ sustulit*: quòd Philosophicis præceptis addictissimus, talis esset, qualis ab Horatio describitur, Carm. l. 3. od. 3.

Iustum & tenacem propositi virum

Non civium Ordo prava jumentium

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solidâ: neque Auster, &c.

Quare, continuatis ejusdem Philosophi-

phiæ præceptis, cò majori cum patientiâ Boëtio hæc criminationes ferendæ sunt, quò antiquior est illa Philosophiæ & Philosophorum fors.

9. *Nunc enim primum censes.*] Interrogatio, quasi dicat, *censes ne?* modus loquendi Latinis non inusitatus. Nectandum non extinctam, sed *laceffitam* duntaxat dici *sapientiam*: extinctis enim sapientibus non propterea extinguitur sapientia, quippe quæ versatur in cogitatione, cui vel tyrannorum furor nocere non potest: in hoc similis virtuti, quæ ut ait Claudian Carm. 17. v. 1.

— *Protium sibi solaque lætè
Fortuna secura nitet.*

Laceffitur tamen: quoniam dictis factive improbis provocatur: quod laceffiri est: unde Virgil. Ecl. 3. v. 51.

*Efficiam posthac ne quemquam voco
laceffas.*

Sicque laceffita fuit primum quidem apud veteres, deinde apud recentiores Philosophos.

10. *Nonne apud veteres.*] I. Sapientia, quæ ab ipis Pythagoræ temporibus, dici cœpit Philosophia, apud veteres sapientes & Philosophos ex eo laceffita fuit, quòd præstantissimi inter illos exilio & morte ipsâ à stultis improbisque hominibus affecti fuerint. Notari potest hic loquendi modus: *certamen certavimus*: non enim id Græcis duntaxat familiare est, ut nonnulli aiunt, sed etiam Latinis: sic Terentius dixit *vi-*

ante nostri Platonis ætatem, magnum sæpe certamen cum stultitiæ temeritate certavimus^a ? eodemque superstite¹² præceptor ejus Socrates injustæ victoriam mortis, me adstante^b, promeruit ? Cujus^c hereditatem cum deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, cæterique pro suâ quisque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemque, velut in partem prædæ, traherent, vestem, quam meis teneram manibus, disciderunt, abreptisque ab eâ panniculis, totam me sibi cessisse credentes, abiere. In quibus, quoniam quædam nostri habitus vestigia videbantur, meos esse^d familiares imprudentia rata, nonnullos eorum^e profanæ multitudinis errore pervertit.

INTERPRETATIO.

^a nos Philosophia. ^b Philosophiâ. | ^c doctrinam. ^d domesticos. ^e aliena.

NOTÆ.

vere vitam; gaudere gaudium; Cicero servire servitutum; Horatius ludere ludum: ut noster auctor infra dicit ludere ludum, ornare ornamentis.

11. *Ante nostri Platonis ætatem.*] Plato natus est Athenis circa annum Mundi 3626. Hic in omni doctrinarum genere, sed in Philosophiâ præsertim excelluit: unde Philosophiâ nunc vocat suam, illumque statuit tanquam notissimum philosophum, in quo, ante quem, & post quem sapientia sive Philosophiâ malè excepta fuit. In ipso quidem Platone sapientia malè excepta fuit: nam ipse Plato iniquitate Dionysij Siciliæ Tyranni, cui se ille commiserat, inquit Cicero, in maximis periculis infidiisque versatus est. Ante eundem Platonem sapientia malè etiam excepta fuit: si quidem Solon Atheniensis, Anaxagoras, & Pythagoras in exilium: Æti fuerant: Zeno verò Eleates alijque optimi viri morte damnati: sed ejusdem Platonis præceptor Socrates: ut statim dicitur, eodem supplicio affectus fuit. Denique post eundem Platonem sapientia malè excepta fuit in Caniis, in Senecis, in Soranis, in ipso Boëtio: quæ omnia seorsum probanda sunt.

12. *Præceptor ejus Socrates.*] In Socrate, inquam, ante Platonis ætatem sapientia malè excepta fuit: nam Socrates, cujus tanta sapientia fuit, ut hinc

præceptor Platonis fuerit, inde verò Epicurei ac Stoici ab illius partibus stare gloriaentur, ob suam sapientiam morte damnatus est. Primum quidem Socrates circa annum Mundi 3600. natus adeoque ante Platonis ætatem florens, fuit sapientissimus: nam a rebus occultis, & ab ipsâ naturâ involutis avocavit *Philosophiam*, ut de virtutibus & vitiis quæreret, causatus quæ supra nos, nihil ad nos pertinere: is non solum verbo sed exemplo etiam ad honestè vivendum suos auditores hortabatur: tantam quippe in omni vitâ servavit æquabilitatem, ut sive in prosperis, sive in adversis rebus, eundem semper vultum, nec hilarem magis, nec magis turbatum ostenderit. Deinde idem Socrates præceptor fuit Platonis: unde Tullius 3. de Orat. *Socrates*, inquit, *cujus ingenium variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, literam nullam reliquit.* Postea idem Socrates accusatus, quod de diis malè sentiret, *capite damnatus est*; sed *injustissimè*: si quidem, auctore ipso Tullio, 1. de Or. *omnium sapientissimus sanctissimeque vixit*: propterea populus mortem ejus ita doluit, ut ejusdem accusatores partim morte, partim exilio punierit, ipsique Socrati statuam æream posuerit: *obit tamen adstante Philosophiâ*: nam, ut ait Tullius ibid, *elegantissimam Lysia orationem, quâ pro se in judicio uteretur.*

Quod si nec ¹³ Anaxagoræ fugam, nec ¹⁴ Socratis venenum, nec ¹⁵ Zenonis tormenta, quoniam sunt ^a peregrina, novisti; at ¹⁶ Canios,

INTERPRETATIO.

^a remota loco & tempore.

NOTÆ.

respuit, & ita in judicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed ut magister aut dominus videretur esse judicum. In quo victoriam mortis promeruit: quod, judicio ipsius Ciceronis, mors illa, quæ naturæ debita, non solum pro patriâ, sed etiam pro veritate est potissimum reddita, aut meliorem quàm qui est in vitâ, aut certè non deteriorem affert statum. Denique ipsius Socratis doctrinam, quæ quoniam instar pecuniæ ejus morte ad aliquos pervenit, idcirco vocatur ejusdem hereditas, partiti sunt Epicurei ac Stoïci, quorum illi Epicuro, hi Zenone duce philosophantur: nam duæ præcipuæ sunt philosophorum antiquorum sectæ, à quibus cæteræ promanarunt: nempe *Ionica*, cujus auctor dicitur Thales Milesius; & *Italica*, cujus caput fuit Pythagoras. *Ionica* duæ celeberrimæ extiterunt familia, nempe Academicorum, & Peripateticorum: *Italica* pariter duæ, nimirum Stoïcorum, & Epicureorum, qui, ut loquitur S. August. l. 8. de civ. D. c. 7. *posuerunt judicium veritatis in sensibus corporis, eorumque insidis & fallacibus regulis omnia qua discuntur, metienda esse censuerunt*; qui quæ propterea reclamantem renitentemque Philosophiam experti, philosophicam vestem, id est dictiones, quibus tegetentur, disciderunt verosque philosophos mentiti sunt.

13. *Anaxagoræ fugam.*] In Anaxagorâ etiam ante Platonis ætatem sapientia malè excepta fuit. Anaxagoras enim ipso Socrate antiquior, docente Tullio, dixit materiam infinitam, sed ejus particulas similes inter se minutas, eas primum confusas, postea in ordinem adductas mente divinâ. Ex quo confecit, solem non esse Deum, sed lampadem ardentem: ac propterea in exilium pulsus, aut potius libenter pro-

fectus est: ferrur quippe agros & patrimonium sua reliquisse, ut discendi quærendique divinæ delectationi toto se animo dederet. Consule Diogenem Laërtium.

14. *Socratis venenum.*] De Socrate jam dictum est: superest genus mortis illius: decessit autem hausto succo cicuta venenato, quo Athenienses ad publicum mortis supplicium utebantur: hinc *Socrates*, inquit Cicero, cum pœnè jam in manu mortiferum illud teneret poculum, locutus ita est, ut non ad mortem trudi, verùm in cælum videretur ascendere: & Seneca Epist. 67. *Calix*, inquit, *venenatus, qui Socratem transtulit è carcere in cælum.*

15. *Zenonis tormenta.*] In Zenone etiam ante Platonis ætatem sapientia malè excepta fuit. Zeno enim ipso quoque Socrate antiquior multa propter suam sapientiam tormenta passus est: sed quænam illa fuerint, quisve illorum auctor non constat. Probabilius est Zenonem, dum hic Eleam patriam in libertatem vindicare conaretur, Nearchi tyranni jussu cruciatum, inter tormenta linguam dentibus præcidisse & in Cyprii regis interrogantis faciem expuisse. *Anaxarchum, Democritum à Cyprio tyranno excarnificatum accepimus*, inquit Tullius, *Zenonem Eleatem in tormentis necatum*, nempe à Nearcho tyranno. Sicque apud veteres philosophos lacescita est sapientia.

16. *At Canios.*] II. Eadem sapientia etiam apud recentiores philosophos lacescita fuit: nam Julius Canius sive ut vult Lipsius, Canus eodem quo Seneca sæculo natus, præstantissimus philosophus, à Caio, cum quo diu altercatus fuerat, morte damnatus, hanc cum incredibili animi constantiâ subit, ut refert ipse Seneca l. de tranq. c. 14.

17 at^a Senecas, 18 at Soranos, quorum nec pervetusta, nec^b ince-
lebris memoria est, scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detra-
xir, nisi quod nostris moribus^c instituti, 19 studiis improborum dis-
simillimi videbantur. Iraque nihil est quod admirere, si in hōc²⁰ vi-
5. tæ^d salo, circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maximè
propositum est, 21 pessimis displicere.

INTERPRETATIO.

a^a Senecam & Soranum philosophos. | b^b indicta. c philosophicis. d mari.

NOTÆ.

17. *At Senecas.*] Seneca philosophus, S. Paulo æquævus, primo à Christi natiuitate sæculo floruit, præceptor Neronis, à quo cum ingentibus diuitiis cumulatus fuisset, morte damnatus est: *Quamuis*, ut ait Suetonius in vita Neronis, *sape comæentum petenti, bonisque cedenti persanctè iurasset, suspectum se frustra, periturumque potius, quàm nociturum ei.* Hic philosophus sibi *venas præsecans*, inquit vetus interpres Juvenalis Sat. 5. *crurumque venas abrumpens, & durante tractu lentitudineque mortis, hausto veneno, & postremò calida aqua stagnum introiens, exanimatus est.* Nimirum, ut ipse Seneca amicos admirabili constantiâ, antequam moreretur, allocutus ait: *Neroni sciienti nihil aliud supererat, post matrem fratremque interfectos, quàm ut educatoris præceptorisque necem adjiceret.*

18. *At Soranos.*] Bateas Soranus, præstantissimus item philosophus, Senecæ æqualis, justitiâ atque industriâ offensiones ejusdem Neronis ita auxit, ut ad mortem actus fuerit ab eodem tyranno, qui magnitudinem imperatoriam cæde insignium virorum, quasi regio facinore ostentare videbatur, ut ait Cornelius Tacit. Annal. l. 16.

Ne putes hic *Camos, Senecas, & Soranos* significare imitatores & sequaces ejusmodi philosophorum, quemadmodum arbitrat^r Thomas Anglicus: ipsi sunt philosophi, qui propter maiorem *εὐλασίαν* numero plurali exprimuntur: Sic dicimus *Alexandros, Augustinos, &c.*

19. *Studiis impiorum dissimillimi.*] Idcirco enim improbi odio habent probos, eisque nocent, quia horum illorumque cogitationes, locutiones, & opera inter se sunt contraria: quemadmodum docemur Sapientiæ. 2. *Circumueniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplina nostra. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutata sunt vis ejus. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo: & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.*

20. *Vita salo.*] Salum est mare, sic dictum à salis sapore: hinc *Salacia* Poëtis, quod salum ciet, & *insu a*, quasi *insalo*, dicitur. Cæsar l. 3. bell. civ. *Multitudine*, inquit, *navium perterriti, & salo nauseaque confecti.* Vita autem hominis quoddam mare est, quod ut hoc, sic illa *circumflantibus agitetur procellis.* Propterea Cicero orat. in Pisonem: *Alios*, inquit, *ego vidî ventos, alias prospexi animo procellas: aliis impendentibus tempestatibus non cessi.*

21. *Pessimis displicere.*] Philosophorum enim propositum sive votum in hōc versatur, quod virtuti studeant: virtus autem, ut pote quâ improborum vita damnari videtur, pessimis displicet,

Quorum quidem tamen²² numerosus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temere, ac passim^a lymphante raptatur. Qui si quando contra nos^b aciem struens valentior incubuerit, nostra quidem dux^c copias suas in arcem con-
 5. trahit; illi verò circa diripiendas inutiles^d sarcinulas occupantur. At nos desuper irridemus, vilissima rerum quæque rapientes, securi totius furiosi tumultus, eoque vallo muniti, quo grassanti stultitiæ adspirare fas non sit.

INTERPRETATIO.

a bacchante. b militans. c ratio. d onera.

NOTÆ.

22. Numerosus exercitus.] Stultorum major est, quam philosophorum numerus, juxta illud Ecclæ. 1. *perversi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.* Nimirum philosophorum est vitare præcipationem & præjudicium ad inveniendam veritatem, quod ut difficile, sic paucorum est. Stultorum verò præcipatione & præjudicio in errorem primum, deinde in vitia labi, quod ut infinitis fere modis fieri potest, sic & facillimum & plurimorum est. Sed multitudo non absolvit stultitiam, nec minus sunt vituperabiles, quod plures sint stulti.

Hinc illa stultorum turba spernenda est; nullo duce regitur, sed errore temere lymphante, adeoque circa diripiendas inutiles sarcinulas occupatur. 1. Spernenda est: nam virtus veræ sapientiæ comes individua & semper & sola libera est, quæ, etiam si corpora capta sunt armis & vinculis constricta, jus tamen suum atque omnium rerum impunitam libertatem tenet. 2. Nullo duce regitur: in

hoc enim vitij & virtutis asseclæ differunt, quod hi certis; illi nullis teneantur legibus, quod virtus uno modo, vitium infinitis haberi possit: norma enim unica sit, necesse est. 3. Errore lymphante raptatur; hoc est errore in furorem agente: *lymphatus* enim dicitur, qui, ceu à Nymphis-lymptharum præsidibus actus, in furorem abreptus est: ita Virgil. 7. Æn. v. 377.

Immensam sine more furit lymphata per urbem.

4. Circa inutiles sarcinulas occupatur: suis quippe obsecuta perturbationibus, omnes suas curas cogitationesque ponit in caducis rebus, quæ velut pondus inutile mentem ita opprimunt, hanc ut non sinant veritatem virtutemque colere. Contrà verò sapientia, quæ ratione tanquam duce regitur, spretis caducis rebus, veritati virtutisque sic vacat, ut non modò instar sideris emicet, sed turris instar inexpugnabilis ab omnibus stultitiæ telis sit tuta.

M E T R U M I V .

QUOD vocatur Phaleucum à Poëtâ qui dicebatur φαλευκος. Est autem Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet *endecasyllabus* constat spondeo, dactylo, & tribus trochæis.

A R G U M E N T U M .

HOMO Metûs Speique liber, inquit Philosophia, non movetur; aut periculis maris, terræ, & cœli; aut tyrannorum furoribus; quibus Spei Metusque servus, oppressus jacet.

Quisquis composito serenus ævo, .

I N T E R P R E T A T I O .

Quicumque, compositâ suâ vitâ, tranquillus

N O T Æ .

1. *Serenus.*] *Serenus* dicitur à Græco ξηρός, quod est *siccus*. Hinc à *serum*, est *sereno*; à quo *serescere*, quod est *siccari*: unde Lucretius l. 1.

Denique fluctifrago suspensa in littore vestes

Vvescunt, eadem dispersa in sole serescunt.

Propterea quæ nubes in auras vanescentes terram siccari sinunt, hæ vocantur serenæ Virgilio 1. Georg. *serenas ventus agit nubes*. Ex quo factum est, ut frons excussis rugis *serena* diceretur Marciali & aliis. A fronte denique vox illa translata est ad ipsam mentem, quatenus hæc libera est à perturbationibus, quibus rurbari solet. Sic nunc accipitur: Sicque à Latinis auctoris accipi solet. Lucret. lib. 2.

Qua placidum ducunt ævum, vitamque serenam.

1. *ævo.*] Id est, *vitâ*. *Ævum* enim dicitur à Græco αἰών, hoc autem quasi αἰὼν ἄνδρῳ *semper existens*: sed res vivens non censetur existere, nisi quatenus vitâ suâ afficitur: hinc pro diverso genere vitæ, ævum aliud est perpetuum, quod mentium est: aliud certo definitum tempore. Hic agitur de ævo sive vitâ hominis: quemadmodum ab Horatio dicitur homo *ævi brevis*: & à Virgilio de apibus, 4. Geo. v. 206.

Ergo ipsas quamvis angustus terminus ævi

Excipiat: neque enim plus septima ducitur ætas.

Ævum autem sive vita hominis rum dicitur *componi*, cum secundum ipsam Dei voluntatem, quæ prima est morum regula, regitur: ex quo summa oritur animi tranquillitas.

Fatum sub pedibus dedit supertum,
 Fortunamque tuens utramque rectus,
 Inuictum potuit tenere vultum;
 5. Non illum rabies minæque Ponti
 Versum funditus excitantis æstum,
 Nec ruptis quoties vagus caminis

INTERPRETATIO.

contempsit mortem imperiosam, & inspi- | *mitam; hunc non sollicitabit aut furor*
ciens constanter fortunam prosperam ad- | *terrorque maris agitantis summos imosque*
versamque, valuit servare faciem indo- | *fluctus suos,*

NOTÆ.

2. *Fatum.*] Id est *mortem: fatum* |
 enim à *fando* videtur dici, quasi *volun-* |
tas, decretum, iussum, & dictum Dei: |
 nam *quid aliud est fatum,* inquit *Minu-* |
tius felix in Octavio, quam quod de |
unoquoque nostrum Deus fatus est: quam- |
obrem cum divinâ voluntate sit statu- |
tum omnibus hominibus mori, Hebr. 9. |
 idcirco mors etiam Christianis vocari |
 potest *fatum:* ut nunc vocatur: *fatum* |
 autem sive mortem *sub pedibus dare* |
 videtur, qui commissus Dei arbitrio, nec |
 petit vivere nec metuit mori: *libera te,* |
 inquit Seneca ep. 80. *primum metu mor-* |
tis; illa nobis primum jugum imponit; |
deinde metu paupertatis. Sic Virgil. 2. |
 Geor. v. 490.

Felix, qui potuit rerum cognoscere cau- |
sas, |
Atque metus omnes & inexorabile fa- |
tum |
Subjecit pedibus strepitumque Acheron- |
is avari.

3. *Fortunamque tuens utramque rectus*]
 Fortuna Ethnicis erat numen, à quo il-
 lud omne putabant procedere, cujus
 causam ignorabant: nam Fortuna, in-
 quit Tullius 1. Acad. *efficit multa im-*
provisa nobis propter obscuritatem ignora-
tionemque causarum. Hinc illam saxi
 insiar globosi prædicabant volubilem,
 quod globosi circuitus non citius, quam
 eventus, quorum causas ignoramus,
 sese excipiant. Hinc illam fecere du-
 plicem, secundam scilicet, à quâ bona
 saltem exteriora; & adversam, à quâ

mala contraria proficiscerentur: quod
 ignoratâ causâ sapius ab uno ad alte-
 rum statum transcamus. Rejecto au-
 tem falso numine, hinc intelligun-
 tur res prosperæ & adversæ, quas qui
 virtutem colit, sic intuetur *rectus* ut
 neque deprimatur afflictarum pondere,
 neque vento prosperarum erigatur: le-
 gitur ex *vultu,* qui cum nec tristior ad-
 versis, nec hilarior secundis fiat, *in-*
uictus manet. Non possum tacere ver-
 ba Horatij 3. Carm. od. 3. quamvis om-
 nibus nota,

Iustum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium.

Nec vultus instantis tyranni

Mente quatit solidâ, neque Auster

Dux inquieti turbidus Adriæ,

Nec fulminantis magna Iovis manus:

Si fractus illabatur Orbis

Impavidum ferient ruina.

5. *Non illum rabies minæque Ponti.*]
 1. Mare ventis præsertim agitarum
 turbarumque adeo terribile est, ut vi-
 ris etiam fortissimis metum incutere
 posse videatur: unde Horatius Carm.
 l. 1. od. 3.

Illi robur & as triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci:

Commisit pelago ratem

Primus nec immut præcipitem Africam:

Decertantem aq̄ ilonibus

Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,

Hinc dicuntur *rabies minæque maris:*
rabies quidem, quod more rabidi fu-
 rentisve canis huc & illuc rapiatur:

Torquet fumificos Vesevus ignes,
Aut celsas soliti ferire turreis
o. Ardentis via fulminis movebit.

INTERPRETATIO.

aut mons Vesuvius, cum inconstans emit- | fulminis accensi, quod consuevit percutere
tit flammam fumantes facto exitu, aut iter | alta adificia.

NOTÆ.

mina verò, quòd sublimes fluctus mor-
tem intendent: Sic enim Virgil. 1. Æn.
v. 166.

*Hinc atque hinc vasta rupes geminique
minantur.*

In cælum scopuli.

Atqui quisquis pedibus subiecit fatum,
ille his maris periculis non movetur:
quòd hæc nihil aliud sint, quàm præ-
lagia mortis, quàm ille contemnit.
Mare autem vocari *Pontum* jam diximus
Met. 2. v. 14.

8. *Vesuvius.*] II. Terra etiam, ea
præsertim quæ è suo sinu emittit ignes,
terribilis est: neque tamen hanc, prop-
ter prædictam rationem, metuit qui
sub pedibus dedit fatum. Hujusmodi est
Vesuvius. Vesuvius autem qui & Vesu-
vius, mons est Campaniæ prope No-
lam, ex cujus cacumine sæpius erum-
punt ignes, morte præsertim Plinij in-
fames: aiunt enim celeberrimum hunc
auctorem, qui cognoscendi hujus ignis
studio eò se contulerat, fumo flammis-
que inde emissis extinctum fuisse. Hu-
jus montis meminit Virgilius 2. Geor.
v. 224. ubi ejus fertilitatem commen-
dat.

*Talem dives arat Capua & vicina Ve-
sevo*

Ora jugo.

Ignes quidem Vesevi sunt *fumifici*:
quia oriuntur ex terrestri exhalatione,
quæ quandiu terris inclusâ constringi-
tur, fumus est, at liberius per aëra iter
nacta flammam concipit, statim prop-
ter majorem partium concretionem pri-
stinam fumi formam resumptura: prop-
terea *ex eo* monte, ut aiunt Conimbric.
Meteor. tract. 12. cap. 3. *aliquando nu-
bes ascendere visa est, quæ pini semilitu-
dinem & formam referebat.* At ignes hi

non emigant, nisi *ruptis caminis*, sive
exitu sibi facto: quoniam si exhalatio,
prædicta ignis subterranei materia, viam
invenisset factam; in auras potiùs abjis-
set, quàm in ignem: quòd eùm fiat,
interruptis vicibus, propterea mons
ille nunc vocatur *vagus*.

10. *Via fulminis.*] III. Cælum,
præsertim fulminans, adeoque fulgu-
rans, & tonans maximè terribile est:
quòd præsentem intentare mortem vi-
deatur. Hinc qui malæ conscientiæ sti-
mulis sive potiùs furiis agitantur, hi
fulmina præcipuè, adeoque fulminum
prælagia, fulgura & tonitrua metuunt:
sicut C. Cæsar Caligula qui, ut loquitur
Suetonius, *Deos tantopere contemne-
ret, ad minima tonitrua & fulgura conni-
vere, caput obvolvère; ad verò majora
præcipere se è strato, sub lectumque condere
solebat:* Sicut etiam quilibet impius, ju-
dicio Juvenalis l. 5. Sat. 13. fulmine
terretur.

*Hi sunt qui trepidant & ad omnia ful-
gura pallent*

*Cùm tonat: exanimes primo quoque
murmure cæli:*

*Non quasi fortuitus nec ventorum ra-
bie, sed*

Iratus cadat in terras & judicet ignis.

Fulmen autem & fulgur non solùm
origine, verùm etiam naturâ conve-
niunt. Conveniunt quidem origine,
quòd utrumque, Varronis arbitrio in
4. de l. l. a *fulgore* dicatur. Conve-
niunt etiam naturâ, quòd utrumque
sit exhalatio accensa. At differunt,
quòd fulgur vix natum, perit: fulmen
non priùs extinguitur, quàm ad terras
usque pervenerit, simile his stellis,
quas, inquit Virgil. 1. Geor. v. 365.

— Vento impendente videbis

Quid tantum miseri feros tyrannos
Mirantur sine viribus furentis?
Nec speres aliquid nec extimescas,
Exarmaveris impotentis iram:

INTERPRETATIO.

*Eur infelices ita stupent tyrannos crudeles, que metuas, tumque exarmabis furorem
accensos furore inani. Nihil optes, nihil- effrenati infirmique tyranni:*

NOTÆ.

*Præcipites caelo labi noctisque per umbras
Flammaram longos à tergo albescere tra-*
ctus.

Propterea nominatur hic *via fulminis* ardentis, diciturque fulmen solitum *cel-
sas ferire turres*. Nimirum accensa illa exhalatio nubibus excussa, aut per nubium latera emittitur, aut per inferiorem nubis subjectæ partem. Si primum: fulminis via sic obliqua est, illud ut sublimia potius, quam humilia sibi obviam habeat. Si verò alterum: quemadmodum mensa corio supposita, corium reddidit perforatu facilius, sic corpus sublime nubi subjectum, nubem, quâ illud huic respondet, reddit fragiliorem, adeoque viam sibi parat, quâ fulmine ruente percutiatur. Verùm nec fulmen illud, potest malum inferre gravius morte, quam cum non metuat ille, de quo nunc agitur; idcirco nec fulmine movetur. Senec. in Thyest. v. 347.

Rex est qui posuit metus. . .

Quem non concutiet cadens

Obliqui via fulminis. . .

Qui tuto postus loco,

Infra se videt omnia,

Occurratque suo libens

Eato: nec queritur mori.

It. *Quid feros tyrannos.*] Denique qui neque fluctuum marinorum furoribus, neque ignium subterraneorum incendiis, neque Jovis fulminantis ictibus terretur, hic multò minus metuit tyrannos, quorum minor esse videtur nocendi potestas. Tyrannus apud veteres idem erat quod *rex* sive *princeps*: atque ita fortè vocatus à turribus sive sublimibus ædificiis, in quibus manere

solent reges: unde Horatius pauperum tabernas regumque turres opponit l. i. Carm. od. 4.

*Pallida mors æquo pulsat pede pauperum:
tabernas*

Regumque turres; ô beate Sexti.

Sic Virgilius de tyranno loquitur 7. Æn. v. 266.

Pars mihi facis erit dextram tetigisse ty-
ranni.

Sed apud recentiores auctores tyrannus ille solùm dicitur princeps, qui supremâ suâ potestate abutitur: quo modo idem Virgil. 9. Æn. v. 365.

*Convocant, quibus aut odium crudele
tyranni,*

Aut metus acer erat.

Neque verò ejusmodi tyrannos timet, qui magnitudine & fortitudine animi præditus, nihil à rebus creatis aut sperat aut metuit: *Harum enim virtutum*, inquit Cic. 3. de offic. est proprium nil extimescere, omnia humana despiciere; nihil quod homini accidere possit, intolerandum putare. Ex quo idem Orator conficit fortitudinem esse dolorum laborumque contemptionem. Quare magnanimis viris ferri tyranni habentur sine viribus furentes. Igitur

13. *Nec speres aliquid nec extimescas.*]

Hæc est sententia Platonis, quam sibi deinceps usurpaverunt Stoïci, unanimmique consensu approbarunt omnes cum oratores tum poëta. Plato enim in Philebo ait oportere eum, qui intelligendâ sapiendique vitam elegit, nullatenus gaudere vel dolere. Seneca ille Stoïcus de beatâ vitâ c. 5. potest, inquit, beatus dici qui nec cupit nec timet, beneficio rationis, Cicero, versu 11. & Virgilius,

At

15. At quisquis trepidus pavet, vel optat,
 Quod non sit stabilis, sui que juris,
 Abjecit clypeum, locoque motus
 Nectit, quâ valeat trahi, catenam.

INTERPRETATIO.

Sed quicumque metuit tremens, aut sperat, | sui, deposuit scutum, & suâ sede disiectus
 is, quoniam non est constans & compos | componit vincula, quibus rapi possit.

NOTÆ.

versu 2. huius metri citatus: quibus
 addi potest Martialis l. 10. ep. 47.

Quod sis, esse velis, nihilque malis:
 Summum nec metuas diem, nec optes.

Scilicet mens caducarum rerum spei
 metusque libera, hinc à corpore erro-
 rum vitiorumque fonte liberatur, inde
 verò Deo veritatis virtutisque princi-
 pio conjungitur: quare *exoramas iram*,
 cuius est duntaxat aut auferre bonum
 quod optes, aut inferre malum quod ti-
 meas; quique tibi irascitur, hic *im-
 potens* est: sive quia quò ira libidoque
 rapiunt, sequitur, talis enim homo,
 etiam Ciceroni *impotens* dicitur; sive
 quia nocere non potest.

15. *Quisquis... pavet vel optat.*] E
 contrario quicumque metu aut spe ca-
 ducarum rerum afficitur, is; 1. *non
 est stabilis*, quòd vel supplicio vel præ-
 mio mens ejus à primâ veritatis virtu-
 tisque normâ recedere sit parata; 2. *sui
 juris non est*, quòd mancipia non tam ser-
 vi dominorum, quàm ille cupiditatum
 vel timorum; 3. *abjecit clypeum*, quòd
 magnitudo fortitudoque animi, quam
 abjecit, sit ipsius animi robur & tutela;

4. *loco motus*, ut miles extra suum ag-
 men; quòd tranquillitas animi, à quâ
 recessit, propria sit ejusdem animi sedes;
 5. *nectit catenam quâ valeat trahi*; quòd
 spem metumque, quibus ut cæteris per-
 turbationibus mens humana rapitur,
 conceperit, conceptoque fovere stu-
 duent.

Neque aliud nobis hîc videtur anno-
 tatione dignum, nisi fortè interpretatio,
 & usus hujus vocis *clypeus* v. 17. *Cly-
 peus* autem, *clupeus*, *clipeus*, *clypeum*,
clupeum, & *clipeum* neque origine neque
 usu nobis differre videntur. Origine
 quidem *clypeum*, (idem dicas de cæ-
 teris,) judice Salmasio, dicitur *κατὰ
 μετάθεσιν ex κύκλιον in orbem actum*
 sive *ovatum*; quòd ea sit figura hujus
 corporis. .Usu verò *clypeus* sive *clypeum*
 est textum rotundum, quòd ad pom-
 pam, insculpris cælatur imaginibus, &
 ad pugnam, lævam militis partem te-
 git: unde à corpore ad mentem trans-
 latum id nomen, nunc magnitudinem
 fortitudinemque animi, ut dictum est,
 significat.

P R O S A I V .

A R G U M E N T U M .

BOëtius de intelligentiâ prædictorum, suoque vulnere à Philosophiâ interrogatus, memoratis primùm quidem loco, habitu, & vultu, quibus non ita pridem excipere solebat Philosophiam, deinde verò præceptis, quæ & à Philosophiâ acceperat, & diligenter executus fuerat, injustas refert sui ex-filij causas.

Sentis-ne, inquit ^a, hæc, atque animo illabuntur tuo? Es-ne ^b ὄνος λυγρός? Quid fles? Quid lacrymis manas? ^c Ἐξασθε μὴ κεύθε νόφ: Si operam medicantis expectas, oportet vulnus detegas.

I N T E R P R E T A T I O .

a Philosophia. b asinus lyra. c dic, | neque mente regas.

N O T Æ .

i. *Sentis-ne hac.*] I. Boëtius interrogatur à Philosophiâ de intelligentiâ prædictorum: cùm enim auctore Tullio i. Acad. *neque hoc quicquam sit turpius, quàm cognitioni assertionem approbationemque præcurrere*; propterea Boëtius non antè debuit de prædictis ferre iudicium, quàm illa animo illapsa suo perceperit: hinc Philosophia rogat Boëtium, sit-ne istorum, sicut *asinus est lyra*, auditor tantùm, ὄνος λυγρός? Nimirum tanta est tamque nota asini stupiditas, hic ut Græcis Latinisque hominibus in proverbio sæpius fuerit, ad significandam hominis ignoratorem. Sic dicitur ὄνος ἐν πιθηκοῖς *asinus inter simias*: ὄνος ἐν μελίτταις *asinus inter apes*, dum stultus inter callidos, aut piger inter sedulos occurrit. Sic ὄνε κεφαλήν μὴ πλάγειν νίτρω *as-*

ni caput ne lavas nitro, dum prohiberis operam perdere in docendis rudibus: quemadmodum Horatius ait l. i. Saty. Sat. 1.

*Infelix operam perdas: ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.*
Sic ὄνος πρὸς ἀυλὸν *asinus ad tibiam*: ὄνος λυγρός *asinus lyra* suppl. auditor; si-ve ut alij legunt, ὄνος πρὸς λόρον *asinus ad lyram*: prior lectio non solum est nostri Auctoris, sed ipsius etiam Varronis in Satyra quæ testamentum inscribitur apud Agellium l. 3. c. 16. *liberi*, inquit, *si erunt ὄνοι λυγροὶ ex-heredes sunt*. Alterutrum autem ex his dicitur ad significandum hominem, qui quamvis voces patulis auribus excipiat, verborum tamen significationem non percipit.

Præterea idem Boëtius interrogatur

Tum ego ^a collecto in vires animo : ^b An ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminent fortunæ in nos sævientis asperitas? Nilhil-ne te ^c ipsa ^d loci facies movet? Hæccine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in ^e Laribus ipsa delegeras? in quâ ^f mecum sæpe residens, de divinarum humanarumque rerum scientiâ differebas? ^g Talis ^h habitus, talisque vultus erat, cum tecum ⁱ naturæ secreta rimarer, cum mihi ^j siderum vias radio describeres, cum ^k mores nostros totiusque vitæ rationem ad cœlestis ordinis exemplar formares?

INTERPRETATIO.

a Boëtius. b respondeo. c ὁ Philo-] tudo. g *Physicam*. h *Astronomiam*. i Mo-
sophia. d domo nostrâ. e an. f habi-] ralem.

NOTÆ.

de causâ suorum fletuum, suarum lacrymarum: *Quid fletus? Quid lacrymis manas?* quod vocatur ejus *vultus*, quodque *medicanti Philosophia oportet detegere*: morbus enim non sanatur indictâ ignoratâque ejus causa. Hinc Philosophia Boëtium ad loquendum hortatur his Homeri verbis, *Ἐξούδα μὴ κεύθε νόον* *Fare nec occultes animo.*

2. *Loci facies.*] II. Boëtius meminit adjunctorum, quibuscum antè, & tunc excepit Philosophiam; ut ex utriusque statim discrimine *fortuna in ipsum sævientis asperitas* cognoscatur ab ipsâ Philosophiâ, cujus natura & species, quibus Boëtius instructus fuerat, proponuntur. Primum quidem adjuncta hæc, sunt *locus, habitus, & vultus* Boëtij. *Locus* antè fuit *bibliotheca* sive locus librorum, cujus *parietes*, ut infra dicitur, erant *ebore ac vitro compti*: quales esse consueverant ædes divitum, teste Horatio l. 2. *Carm. od. 18. Locus* tunc est sordidus & obscurus *carcer*. *Habitus* antè bona; tunc mala corporis animique affectio. *Vultus*, qui ut mentis sic reliqui corporis sermo quidam tacitus est, antè hilaris; tunc tristis. Deinde natura Philosophiæ aperitur, antiquâ hæc Philosophiæ definitione, *divinarum humanarumque rerum scientia*: *Philosophus* enim inquit Tullius l. de Orat. *is est, qui omnium rerum divinarum atque humanarum naturam causasque poscit.*

Sed non una est apud auctores horum vocabulorum interpretatio: nostro iudicio hic *res divina* sunt mentes; *res* verò *humana* sunt corpora: cum enim mens omnis sit aut Deus aut Deo similis, non abs re vocabitur *res divina*: similiter cum corpus omne sit aut humanum aut humano simile, poterit etiam dici *res humana*. Omnis autem Philosophia versatur in scientiâ mentis & corporis, eorumque, quibus duæ illæ res affici possunt, modorum. Denique Philosophiæ species, quibus Boëtius instructus dicitur, hic numerantur tres, nempe *Physica*, quæ *natura secretâ rimatur*, hoc est, *valde quarit vel in rimis quoque*: sicut hoc verbum interpretatur *Festus*; *Astronomia*, quæ *siderum vias radio describit*; hoc est, *virgâ, quâ descriptis quibusdam figuris varia terrarum cælique partes ob oculos ponuntur*; & *Ethica* sive *Moralis*, quæ *mores nostros totiusque vitæ rationem ad cœlestis ordinis exemplar format*; hoc est, ad voluntatem divinam, quæ sicut est prima omnium causâ, sic prima est actionum humanarum regula. Hinc Propheta Rex, *Psal. 142. doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu.* Hinc S. Paulus *Act. 9. Domine quid me vis facere.* Hinc etiam noster Auctor l. 2. met. ultimo: *O felix hominum genus, si vestros animos amor, quo cælum regitur, regat.*

3 Hæcine præmia referimus tibi obsequentes? Atqui tu hæc sententiam Platonis ore sanxisti, Beatas fore respublicas, si^a eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset. Tu ejusdem viri ore hanc sapientibus^b capeffendæ reipublicæ necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque civibus urbium relicta gubernacula, pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod à te^c inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi. 4 Tu mihi, & qui te sapientium mentibus inseruit Deus, ^d conscij, nullum me
10. ad^e magistratum, nisi commune bonorum omnium studium detulisse.

INTERPRETATIO.

a Philosophi regerent, aut reges philosopharentur. b administranda, c studendo. d testes estis. e procuracionem muneris publici.

NOTÆ.

3. Hæcine præmia.] III. Boëtius meminit præceptorum Philosophicorum, quorum tanta est ad rempublicam optimè administrandam utilitas, ut idem Boëtius cum ipsâ Philosophiâ meritò conqueri videatur de suis calamitatibus: hæcine, inquit, præmia referimus tibi obsequentes? Summa, inquam, est præceptorum Philosophicorum ad rempublicam optimè regendam utilitas; quòd his veluti principiis nitatur virtus, ut præsentis sic futuræ felicitatis semen. Hinc Plato l. 5. de repub. suggerente ipsâ Philosophiâ, ait, beatas fore respublicas; si eas vel studiosi sapientiæ regerent; quatenus Philosophi in magistratum veniunt; vel earum rectores studere sapientiæ contigisset; quatenus qui in magistratum venerunt, Philosophi fiunt. Hinc ejusdem viri, nimirum Platonis dialogo 6. de repub. ore hanc sapientibus capeffenda reipublica necessariam causam esse monuit Philosophia, ne improbis flagitiosisque civibus urbium relicta gubernacula, pestem bonis ac perniciem inferrent: ut enim optimi Moderatores suis præceptis exemplisque subditos ad virtutem ducunt: sic mali suo saltem exemplo ad vitium. Nam ita profecto est, inquit Lipsius in præfatione Politicorum, arctâ quâdam catenâ devincti sumus, qui imperamur cum imperante. Et ut in corpore mens sana aut insana esse non po-

test, nisi ut pariter vigeant aut langueant ejus functiones: non item in hæc societate princeps. Ad virtutem ille præt? Sequimur: ad vitia? inclinamus. Bene beateque agit? floremus. improperè? labimur aut ruimus cum illo. Atque ut à sole in subiecto hoc orbe lux aut tenebra: sic à Principe apud subditos prava pleraque aut recta. Casar ille non animosè magis, quàm verè dixit:

— Procerum motus hac cuncta sequuntur.

Humanum paucis vivit genus.

Hinc ipse Boëtius hanc auctoritatem secutus quod à Philosophiâ inter secreta otia, sive cæterorum hominum colloquiis & interpellationibus non impeditus, didicerat, transferre in actum publicæ administrationis optavit, à theoriâ, uti loquuntur, ad praxim progressus.

4. Tu mihi.] IV. Boëtius addit se præcepta Philosophica diligenter executum fuisse, seque eo duntaxat sine ad Magistratum accessisse. Vallinus monet scribendum hîc esse magistratum; quòd Boëtius fuerit magister officiorum, quæ dignitas passim magistratus appellatur, quodque ea, quæ Boëtius præclare à se facta mox recenser, in eâ dignitate constitutus fecerit. Sed hæc ita fuerint, nihil hîc mutandum arbitramur, quòd generalis hic loquendi modus aprior sit ad probandum Boëtium præceptis Phi-

5 Inde cum improbis graves, ^a inexorabilesque discordiæ, & quod conscientiæ libertas habet, pro tuendo jure, spreta potentiorum semper ^b offensio. ⁶ Quoties ego Conigastum in imbecillis cujusque fortunæ præpositum domûs, ab inceptâ, perpetrataque jam profus injuriâ dejeci!

INTERPRETATIO.

a implacabiles. b inimicitia. c occurrens. | d vulgo Intendant de la Maison Royale.

NOTÆ.

lofophicis semper fuisse addictissimum, ita ut ne ad unam quidem dignitatem, nisi communi bonorum omnium studio impulsus pervenerit: quâ de re ut nullus superesset dubitandi locus, jusjurandum, affirmationem religiosam adhibet: *Tum mihi & Deus conscij.* Sic S. Paulus Roman. 1. & ad Philipp. 1. jurat: *testis mihi est Deus.* Sic jurat Nilus Æncid. 9. v. 428.

O Rutuli, mea fraus omnis: nihil iste, nec ausus,

Nec potuit: cælum hoc & conscia sidera testor

Oprimè tandem Deus dicitur Philosophiam sapientium mentibus inseruisse: nam Philosophia cognitione & amore optimarum rerum contineretur: Sicut autem Deus creando Materiam, eidem figuram & motum sic impressit, ut quicquid subinde huic materiæ accedit figuræ & motûs, id nihil aliud sit, quàm quidam prioris figuræ & motûs modus, sive ut loquuntur *determinatio*: haud aliter Deus creando mentem humanam, eidem notionem & inclinationem de eo quod *Est* sive de ipso Deo ita impressit, ut quicquid postea in eâdem mente oritur notionis & inclinationis, saltem optimarum rerum, id nihil aliud sit, quàm quidam prioris notionis & inclinationis modus, sive ut aiunt *determinatio*. Hinc Lucretius lib. 5.

Nam si, ut ipsa petit majestas cognita rerum,

Dicendum est: Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,

Qui princeps vita rationem invenit eam, qua

Nunc appellatur sapientia: quique per

artem

Fluſſibus è tantis vitam, tantisque tenebris

In tam tranquillo, & tam clarâ luce locavit.

5. *Inde cum improbis.*] Quodd videlicet præceptis Philosophicis addictus non nisi communi bonorum omnium studio ad magistratum accesserit Boëtius, eidem fuerunt cum improbis graves, inexorabilesque discordia: hinc enim diversa Boëtij & improborum cogitationes: hinc pro tuendo jure spreta potentiorum semper offensio: quæ est conscientia libertas: conscientia enim hic nihil est aliud quàm mens veri bonique ut conscientia sic convicta: tanta est autem hujus conscientia libertas, ut ab omnibus hominum injuriis sit tuta. Hinc plurima fuerunt Boëtij in suos cives beneficia, de quibus seorsum dicendum est.

6. *Quoties ego Conigastum.*] Primum Boëtij in suos cives meritum. *Conigastus*, sive ut scribit Cassiodorus, *Cunigastus* vir fuit potens apud regem Theodericum, quod vel ex eo patet, quodd, referente Cassiodoro l. 8. ep. 28. Athalaricus rex ad eum scripserit, eundemque illustrem appellavit. Hic autem *Conigastus* eâ quâ apud Theodericum pollebat, auctoritate abusus, in imbecillis cujusque fortunæ faciebat impetum, quem Boëtius pro suâ virtute læpius repressit magister officiorum *obvius*: hujus quippe Magistratûs erat Præfectos provinciarum judicare, & querelis Provincialium acceptis, de iis ad principem, cujus in aulâ versabatur, referre.

7. *Quoties Triguillam.*] Secundum Boëtij meritum, primo tantò majus,

Quoties miseros, quos infinitis calumniis ⁸ impunita ^a Barbarorum semper avaritia vexabat, objectâ periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas tum privatis rapinis, tum publicis ^b vectigalibus pessumdari, non aliter, s. quàm qui patiebantur, indolui.

INTERPRETATIO.

a Gothorum. b tributis iniquis.

NOTÆ.

quantò Triguilla, Conigasto non impar improbitate, eodem erat Conigasto potentior: Triguilla enim erat regie Theoderici domûs præfectus.

3. *Impunita Barbarorum avaritia.* Tertium Boëtij meritum prioribus cōmajas, quod plus sit turbæ, quàm unius improbalis consiliis resistere. *Barbarus* autem antiquitus ille cuilibet Genti dicebatur, qui, quòd extraneus, vulgarem loquendi modum non tam pronuntiare quàm murmurando confundere videbatur: hinc nonnulli conjiciunt vocem hanc, *barbarus*, esse de numero eorum vocabulorum quæ quod rem à se significatam æmulari videantur, *πενοπέβα* sive *falticia* vocari solent ut *balare*, *boare*, *hinnire*: alij ejus originem inferunt ex Arabico *barbar* murmuro. Hinc Græcis quicumque Græci non erant, *barbari* dicebantur: Sicut Latinis, quicumque non erant Latini. Unde Horatius Epod. 9.

Sonante mistum tibiis cæmen lyra,

Hæc Dorium, illis Barbarum?

Quod autem extranei illi, ut pote moribus dissimiles, in cives suam crudelitatem exercere consueverant, fieri potuit usu, ut *barbarus* idem esset quod *crudelis*: hinc autem *Barbari* & extranei & crudelis sunt: si quidem intelliguntur *Gothi*, quorum *impunita avaritia* cives semper vexabat, nisi hæc Boëtij curis reprimeretur: cives autem illi dicuntur *Provinciales*, quia alienis vivebant legibus ac insuper vectigales erant sive stipendiarij. Nimirum cùm Provincia

propiè sit regio à populo Romano ut distans sic armis devicta aut quomodocumque in potestatem adducta quam magistratui suo administrandam subjecerat (Provincia enim sic dicitur quasi regio procul vincenda aut potius victa) propterea Romanis alij erant *Socij*: alij *Provinciales*: *Socij* suis; *Provinciales* alienis vivebant legibus: unde Cicero Verr. 6. & in Manilianâ hos merito distinguit: *bellum*, inquit, *grave & periculosum vestris vectigalibus atque sociis*. Atque hos *Provinciales* Boëtius tantâ animi magnitudine protexit, ut nemini ullam passus fuerit infetri injuriam: *numquam me*, inquit, *ab jure ad injuriam quisquam detraxit*; aut si non obstante ejus diligentia, contigerit, *Provincialium fortunas tum privatis rapinis*; (ut à Conigasto & Triguillâ,) *tum publicis vectigalibus*. (ut ab ipso Theoderico, qui apud Cassiodorum Var. 5. cp. 39. *ad suum commodum amplius festinat exigere*) *pessumdari, non aliter, quàm qui patiebantur, indoluerit*: velut Job, qui cap. 29. *pater fuit pauperum & causam quam nesciebat, diligentissimè investigabat: contrebant molas iniqui & de dentibus illius aufererat prædam*. Denique vectigal sic dictum quòd è vecturâ pendatur, tributum erat quod *Provinciales* Romanis solvebant pro commercio, pro agris, pro sylvis, nec non etiam pro sale: unde quatuor erant vectigalium genera; nempe *portorium, decuma, scriptura, & salis naturæ redditus*.

Cùm , acerbæ famis tempore , gravis atque inexplicabilis ^a indicta ^b coëmpcio profligatura inopiâ Campaniam provinciam videretur , certamen adversum ^b præfectum prætorij , communis commodi ratione suscepti , rege ^c cognoscente contendit , & ne coëmpcio exigeretur , evici.

INTERPRETATIO.

^a vulgo monopol. ^b vulgo Capiraine [des Gardes. ^c Theoderico.

NOTÆ.

9. *Indicta coëmpcio.*] Quartum Boëtij meritum prædictis idcirco majus, quòd Boëtio tunc pugnandum fuit, non solum adversus quosdam privatos, verum etiam adversus Præfectum prætorij, & adversus ipsum principem; sine cujus auctoritate hæc coëmpcio non fiebat. Coëmpcio autem Romanis certa erat conubij forma, quâ uterque conjux alterius bona ita emebat, ut alter alterius heres fieret: *Iurisconsultorum ingenio*, inquit Cicero pro Mur. *senes ad coëmpciones faciendas interimendorum sacrorum causa reperti sunt.* Hinc coëmpcio dicitur etiam illud commercium, quo Provinciales etiam inviti, urbi vel exercitui annonam parvo nullo-ve pretio suppeditare coguntur. Sic, auctore Suida, *onus illud quod Iustinianus Bithynia, Phrygia, & Thracia incolis frumenti Byzantium perferendi conditione durissimâ imposuit, coëmpcio*, Græcis *συναγοή* vocatum fuit. Ex quo rursus fieri potuit ut commercium illud, quo omnibus speciebus ab uno coëmpcis omnes species non nisi ab uno vendi possunt, coëmpcio diceretur, vulgo *monopolium*. Constat hic non intelligi coëmpcionem conjugum: sed non æquè constat, inquit Sitzmanus, *utrum Provinciales à fisco species annonarias emere cogentur? an eas fisco vendere forensibus pretiis compellerentur?* Verùm cum coëmpcio hæc *indicta* fuerit *acerbæ famis tempore*; cum dicatur *gravis atque inexplicabilis*; cum *profligatura inopiâ Campaniam provinciam videretur*; cum *commune commodum* hæc læderetur; propterea arbitramur hæc coëmpcione utrum-

que significati, & Provinciales prædictas species fisco vendere minori pretio, & ab ipso eadem majori pretio emere cogendos: hinc Boëtius *adversus præfectum prætorij certamen suscepit*, rege Theoderico *cognoscente contendit*, & *ne coëmpcio exigeretur, evicit*: Sed quid *Campania*? quid *præfectus prætorij*? Campania regio Italiæ fertilissima: hanc post Plinium describit Florus l. 1. c. 16. *Omnium*, inquit, *non modò Italia, sed toto orbe terrarum, pulcherrima Campania plaga est. Nihil mollius calo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius solo: ideo Liberi Cereisque certamen dicitur. Nihil hospitilium mari: hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, & tepentes fontibus Baiæ: Lucrinus, & Avernus, quadam maris otia. Hic amicti vitibus montes Gaurus, Falerinus, Massicus, & pulcherrimus omnium Vesuvius Ætnæ ignis imitator. Urbes ad mare, Formia, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeij, & ipsa caput urbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam Carthaginemque numerata. Præfectus autem prætorij, ut ait Rosinus, dicitur, qui militibus ius præerat, quos Imperatores in sui custodiam allegerant. Nimirum apud Romanos, regibus exactis, iidem qui quòd consulere Senatium, Consules; quòd judicarent Judices, sunt appellari; Prætores quoque sunt dicti, quòd populo præirent: sed crescente populi Romani imperio, magistratus ita multiplicati sunt, ut qui in urbe præessent, Consules, qui verò in exercitu, Prætores dicerentur: à Præ-tore autem est Prætorium.*

¹⁰ Paulinum ^a consularem virum, cujus opes ^b Palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis ^c hiantium faucibus traxi. Ne Albinum consularem virum ^d præjudicatæ accusationis pœna corripere, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satis ne in me magnas videor ^e exacerbasse discordias? Sed esse apud cæteros ^f tutior debui, qui mihi amore justitiæ nihil apud aulicos, quo ¹¹ magis essem tutior, reservavi.

INTERPRETATIO.

a qui aliàs consul fuit. b aulici canibus | rium. d falsa. e exacerbasse. f eos præ-
impudentiores. c virorum cupidius optan- | sertim, quibus opem tuleram.

NOTÆ.

10. *Paulinum consularem*] Quintum Boëtij meritum omnibus prædictis tantò præferendum, quantò apud Romanos Socij præstabant Provincialibus: non enim hîc de Provincialibus tantum, sed de Sociis, imò & de consularibus viris *Paulino & Albino*, quos *Palatini canes*, & *Cyprianus delator* impugnabant, bene meritus est Boëtius. Primum quidem *Paulinus*, qui quòd ex Deciorum familiâ fuerit, vocatus est Decius, consul fuit anno Christi 498. unde nunc appellatur *consularis*: consularis enim vir est, qui aliquando consul fuit, apud Tullium. Deinde *Albinus*, qui quòd ex eadem Deciorum familiâ fuerit, etiam dictus est Decius, consul fuit anno Christi 493. quare nunc quoque dicitur *vir consularis*: hunc *Albinum* oderat *Cyprianus* frater *Opilioni*, de quo statim dicitur: quamobrem ipsum accusavit, dictusque propterea *delator*: deferre quippe in foro, accusare est. At *Paulinum* insectabantur quidam aulici, qui nunc vocantur *Palatini canes*: *Palatini* quidem, quòd palatium sive domum principis habitent aut saltem frequentent: domus autem principis ex eo dicta fuit *palatium*, quòd ab Octavij Augusti temporibus Imperatores omnes Romani habitant in monte *palatino*. *Canes* verò vocantur, sive quia præfecti custodiæ, instar canum, ad fores assistunt: sive quia cani-

bus impudentiores, eos à quibus læsi non sunt, mordent eorumque opes, si non reipsâ, saltem spe atque ambitione devorant hiantes. Postremò utrumque hunc consularem virum Boëtius à tantis periculis liberavit, in quo præsertim præcepta Philosophica executus est: quamobrem meritò nunc suas exaggerat discordias hæc interrogatione: *Satis-ne in me magnas videor exacerbasse discordias?* ubi non legendum, ut plures legunt, *exacerbasse*: quandoquidem verbum hoc (quod sciam) latinum non est: sed potiùs *exacerbasse*, ut legunt Valdericus, Bernartius, Sitzmanus, qui ait, in manuscriptis Rittershusij legi *exacuisse*: quod verbum idem est quòd *exacerbasse*.

11. *Magis essem tutior.*] Pleonasmus, quo usus est Plautus cum dixit: *magis majores nugas agere: hoc magis est dulcius*: Valerius Maximus; *magis invidiâ quàm pecuniâ locupletior*: Cicero; *se ab omnibus desertos potiùs, quàm abs se defensos esse malunt*: & auctor culicis apud Virgilium,

Quis magis optato queat esse beatior
aro

Nisi tamen *magis* construatur cum *optato* potiùs, quàm cum *beatior*. Ex his omnibus constat, quantâ diligentiam Boëtius executus fuerit præcepta Philosophica.

Quibus

¹² Quibus autem deferentibus ^a perculsi sumus? ^b quorum ¹³ Basilius, olim regio ministerio depulsi, in delationem nostri nominis, ^c alieni artis necessitate compulsi est. ¹⁴ Opilionem verò, atque

INTERPRETATIO.

^a exfulavimus. ^b viris scilicet iniquis, [inter quos. ^c vulgo accablé de debtes.

NOTÆ.

12. *Quibus autem deferentibus*] V. Boëtius injustas refert sui exsilij causas. Exsilij quidem sui meminit his verbis, *perculsi sumus*: neque enim legendum, ut quidam recentiores legunt, *perculsi*; sed potiùs, ut veteres, *perculsi*: sic autem Cornelius Tacitus annal. l. 14. n. 57. *Perculso Senecâ, promptum fuit Rufum Feniâ imminuere*. At injustas memorat ejusdem exsilij causas; primùm quidem ex parte accusantium, quos nunc vocat *deferentes*: *defero* quippe in foro idem est quod *accuso*, in causâ capitali, judice Tullio: deinde ex parte criminis, quod aut non allegatur, aut allegatum nullatenus probatur: sicut deinceps probabitur.

13. *Quorum Basilius.*] Primùm igitur delator sive accusator in causâ capitali, ipsius Ciceronis judicio, verus esse debet: quamobrem si aliquo præjudicio actus videatur, omnino audiendus non est: hinc Tullius pro Mur. *nolo, inquit, accusator in judicium potentiam afferat, non vim majorem aliquam, non auctoritatem excellentem, non nimiam gratiam*: cum igitur judicium ex ipsâ perturbatione antè captum sit præjudicium veritatis maximè contrarium, quicumque non nisi quadam perturbatione actus videbitur deferre sive accusare, ille, ut pote falsus delator accusatorve, ita rejici debet, ut quæ inde sequeretur pœna, hæc iniqua habenda esset. Atqui delatores Boëtij ita se habuerunt: Hi enim tres duntaxat numerantur, nimirum *Basilius, Opilio, & Gaudentius*, quorum *Basilius* alieni artis necessitate: *Opilio & Gaudentius* fraudibus, ob quas in *exsilium ire jussi sacrarum se se adium defensione tuebantur*, Boëtium detulerunt.

Basilius apud Cassiodorum modò laudatur, modò vituperatur. Laudatur

quidem l. 2. variar. & epistolâ decimâ, in quâ de ejus uxore Agapitâ quæ dicitur *spectabilis fœmina*, agitur, & epistolâ undecimâ, in quâ legitur: *Basilius vir spectabilis datis precibus intromavit, Agapitam conjugem suam de propriis penetibus à quibusdam, vitio sollicitationis, abductam*. Et certè in his versata rebus firmum docetur perdidisse consilium. *Quid enim facere potuit probum, qua nullis cu'pis extantibus reliquit maritum*. Vituperatur verò Variar. l. 4. tum epist. 22. ubi ipse Theodericus dicit *Basilium & Prætextatum artis sinistra jam diu contagione pollutos*, tum ep. 23. ubi idem princeps *Præfectum urbis declarasse Basilium atque Prætextatum magicis artibus involutos* scribit. Si autem Basilius hic idem fuerit, qui nunc à Boëtio nominatur, potuit propter *magia* crimen regio ministerio depelli: unde *alieni artis necessitas*, quâ Boëtium injuriâ detulit.

14. *Opilionem.*] Fuit Opilio pater, & Opilio filius. Prior, ut ait Sirmundus, comes sacratum Largitionum fuerat sub Odoacre, quod indicare videtur Theodericus apud Cassiodorum variar. l. 5. ep. 41. *Gloriatur, inquit, Cyprianus etiam non extremâ luce natalium: nam pater huic, sicut meministis, Opilio fuit, vir quidem abjectis temporibus ad excubias tamen Palatinas electus. Qui multò amplius crescere potuit, nisi fides sub avidissimâ remunerationis sterilitate jacuisset*. Posterior verò, frater hujus Cypriani, non secus ac pater fraterque ad idem sacrarum Largitionum culmen erectus est; sed post mortem Boëtij, nimirum sub Athalarico anno Christi 528. Unde idem Athalaricus apud Cassiodorum var. l. 8. ep. 16. quæ inscribitur *Opilioni comiti sacrarum*, sic loquitur

¹⁵ Gaudentium, cum ob innumeras multiplicesque fraudes ire in exsilium^a regia censura decrevisset, cumque illi parere nolentes, ¹⁶ ^b sacratum sese adium defensione tuerentur, compertumque ¹⁷ id regi ^c foret, ^d edixit, ut ni intra præscriptum diem ¹⁸ Ravenna urbe decederent, ^e notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostrane artes ita meruerunt? an illos accusatores justos fecit præmissa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, si minus accusatæ innocentia, at accusantium ^f vilitatis?

INTERPRETATIO.

a edictum principis. b templis velut asy- | matici. f infamia.
lis. c Theoderico. d statuit. e stig- |

NOTÆ.

tur: securè tibi credimus quod toties tuo generi commissum fuisse gaudemus. Pater his fascibus præfuit, sed & frater eadem respenderit claritate: quod non obstat quin hic Opilio filius, à Theoderico, ob innumeras multiplicesque fraudes ad exsilium damnatus fuerit, unà cum Gaudentio.

15. Gaudentium.] Gaudentius homo vix notus nisi suis fraudibus, suâque hâc iniquâ Boëtij delatione.

16. Sacrarum adium defensione.] Ut quædam apud Ethnicos, sic omnia apud Christianos templa semper fuerunt asy- la; loca scilicet adeo sacra, ut nemo, qui ad ea confugisset, inde ad supplicium trahi posset: ἀσυλον quippe dicitur quasi, ubi spoliare nefas. Nonnulla, inquam, templa apud Ethnicos asy- la fuerunt: Nam Virgilius canit. 2. Æn. v. 761.

Et jam porticibus vacuis, junonis asylo,
Custodes læti Phoenix & durus Ulysses
Prædam asserabant.

Similiter Æn. 8. v. 342.

Hinc lucum ingentem quem Romulus
acer asylum

Rettulit & gelidâ monstrat sub rupe Lu-
percal.

At omnia apud Christianos templa asy- la semper fuerunt: ut constat ex codice Theod. l. 9. tit. 47. de his qui ad Ecclesias confugiunt: & Concilio Toleta- no 6. can. 12. Hinc Cassiodorus var.

l. 2. ep. 11. & lib. 3. ep. 47. eorum meminit, qui conscij facti sui, intra Ec- clesiæ septa refugientes declinare se credide- runt præscriptam legibus ultionem: non se- cus ac Opilio atque Gaudentius, de quibus nunc agitur.

17. Id regi foret.] Theoderico regi Italia: postquam enim hic Odoacrem Italorum regem vicisset interfecisset- que, Italia: rex factus est, anno Chri- sti 409.

18. Ravennâ urbe.] Ravenna urbs est Italia: in orâ litoris Adriatici, quæ exundante mari non mediocrem accipit cœni palustris partem: unde Silius l. 8. Lenta paludosa proscindunt stagna Ra- vennæ.

Hinc orti feruntur plures illustres vi- ri, ut Cassiodorus Senator; Sancti A pol- linaris, Vitalis, Gervasius, & Protas- ius, nec non Petrus ille Ravennas in sacrâ Theologiâ celeberrimus. In hâc autem urbe regni sui sedem Theoderi- cus post Odoacrem constituit, eadem- que successores quoque reges Gothi in- coluerunt: sed in eâdem urbe Opilio & Gaudentius manere sic constituerant, ut hinc notarum, quas Threicias vocat, Cic. pœnâ excedere jussi fuerint.

18. Notas insigniti frontibus.] Suppli- cium hoc primum quidem fuit servor- um; deinde quorumlibet reorum in- famium viliumque. Supplicium fuit servorum: cum enim Domini in ser-

19 At cuius criminis ^a arguimur, summam quæris? ²⁰ Senaturn dicimur saluum esse voluisse.

INTERPRETATIO.

^a accusamur.

NOTÆ.

vos, tamquam in homines, quos occidere potuissent, servatos jus vitæ necesse habere se purarent, propterea in eisdem servos quod placuisset supplicium exercere se posse arbitrabantur. Unde Juvenalis l. 5. Sat. 14. v. 21.

Tum felix, quoties aliquis, tortore vocatus,

Vritur ardenti duo propter lintea ferro.

Et Martialis l. 2. epig. 29.

Et numerosa linunt stellantem splenia frontem:

Ignoras quis sit? splenia tolle, leges.

At supplicium idem reorum postea infamium viliumque fuit; Seneca enim l. 3. de ira cap. 3. *Varis, inquit, vinculoꝝ genera, varia poenarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, & bestiarum immanium cavea:* inter hos Cujacius observ. l. 7. cap. 13. recenset calumniatores. Hi porro dicuntur notas insigniti: sicut Horatio, *Quodlibet indutus;* & Virgil. *flores inscripti nomina regum;* more Græcorum intelligendo *ἄρα secundum, per, &c.*

Ex his autem omnibus patet delatores Boëtij injustos audiendos non fuisse: Unde addit: *quid huic severitati posse adstrui videtur?* quasi dicat: cum in eiusmodi homines tam severe actum fuerit, cognitis eorundem vitiis, iisdem deferentibus fides non debuit adhiberi, & tamen quo die nos detulerunt, inquit Boëtius, *eodem nostri nominis delatio, veluti iustissima, suscepta est. Nostra ne artes ita meruerunt?* non certe cum veritatem virutemque semper colere studuerimus. *An illos accusatores iustos fecit promissa damnatio?* Nullatenus: imò verò damnati, suo crimine id saltem meruerunt, ut ipsis, etiam verum dicentibus, fides nulla adhiberetur: quare si fortuna cæca non foret, *hanc puduisset si minus accusata innocentia, at accusantium vilitatis:* Injusta ergo hæc

exsilij causa ex parte accusantium.

19. *At cuius criminis arguimur?*] Deinde injusta est prædicti exsilij causa ex parte criminis; quippe quod aut allegatum non est, aut non probatum: *Summa enim sive numerus criminum quæ Boëtio objiciebantur, in his versatur:* 1. quòd *Senatum voluerit esse saluum:* 2. quòd ejusdem *Senatus delatorem impediverit:* 3. quòd *ad restituendam rempublicam Romanam literas composuerit:* 4. quòd *sacrilegio conscientiam polluerit.* Sed hæc omnia aut crimina non sunt, aut à Boëtio aliena: sicut deinceps demonstrabitur.

20. *Senatum dicimur saluum esse voluisse.*] Primum Boëtij crimen. Senatus apud Romanos erat consilium constans ex senioribus: unde Tullius in Catone: *consilium & ratio & sententia nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri senatum appellassent.* Apud Lacedæmonios quidem *ij, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam appellantur senes:* quare Ovid. 5. Fastorum.

Magna fuit quondam capitis reverentia canis

Inque suo pretio ruga senilis erat.

Martis opus juvenes, animosaque bella gerebant,

Et pro diis aderant in statione suis.

Viribus ille senex, nec habendis utilis armis,

Consilio patria sepe ferebat opem.

Nec nisi post annos patuit tunc curia senos,

Nomen & ætatis mite senatus habet.

Iura dabit populo senior finitaque certis Legibus est ætas, unde petatur honor.

Scribit autem Plutarchus, Romulum ex optimatibus centum creasse Senatores, eorumque collegium ex ætate Senaturn appellasse: quod, formâ saltem continuatâ, usque ad ipsa Boëtij tempora perseveravit: primumque Boë-

- Modum desideras? ^a delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatuum majestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur ô magistra ^a censes? ^b infitiabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nec unquam velle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris ^c opera cessabit. An optasse illius ^d Ordinis salutem nefas vocabo? Ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper mentiens imprudentia, rerum merita non potest immutare: nec mihi Socratico decreto fas esse arbitror, vel oculuisse veritatem, vel concessisse mendacium.

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b negabimús-ne. c cu- | ra objecta. d Senatús.

NOTÆ.

tij crimen dicitur, quòd voluerit amplissimum hunc Ordinem esse salvum, rum scilicet, cum innocentem Senatuum majestatis crimine accusatum defendit ac liberavit: quod non negat Boëtius à se factum: *Volui*, inquit, *nec unquam velle desistam*: sed negat esse crimen: *an optasse illius Ordinis salutem nefas vocabo?* quamquam enim ipse Senatus suis de Boëtio decretis effecerit, ut qui perturbatione judicaret, is nefas putaret optasse illius Ordinis salutem: Boëtius tamen, ratus aliorum in se peccatum sibi non dare peccandi licentiam, nefas putavit sibi, vel oculuisse veritatem, silendo bona quæ in Senatu noverat, vel concessisse mendacium, loquendo mala, quæ de Senatu fangebantur. Optimè Socrates apud Platonem l. 6. de repub. oportet odisse mendacium, diligere veritatem.

21. Delatorem ne documenta deferret, quibus Senatuum majestatis reum, &c.] Secundum Boëtij crimen, quod tamen cum primo ita conjunctum est, ut si illud crimen non fuerit, quemadmodum crimen non fuisse dictum est, hoc etiam crimen esse non possit: quare si *fatebimur*, inquit Boëtius, *nos voluisse Senatuum esse salvum; impediendi delatoris opera cessabit*. Sed ut hoc percipiatur dicendum quid majestas, & quid majestatis crimen?

Majestas est supremus honos, quo populus tenetur afficere principem, velut spirantem Dei imaginem: *subjecti estote*, inquit S. Petrus epist. 1. cap. 2. *omni hu-*

mana creatura propter Deum: sive Regi quasi præcellenti; sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum: quia sic est voluntas Dei . . . Deum time: Regem honorificate. Quòd autem honos, cujus majestas est quædam pars sive species, sit honorantis, reverentia verò circa quam eadem majestas versatur, honorati principis; propterea Poëtæ finxerunt Majestatem filiam esse Honoris & Reverentiæ: audi Ovidium l. 5. Fast.

Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu

Corpora legitimis imposuere toris.

Hinc sata Majestas, qua mundum temperat omnem:

Quaque die partu est edita, magna fuit.

Nec mora, consedit medio sublimis olympo,

Aurea purpureo conspicienda sinu.

Crimen ergo majestatis illud dicitur, quod est adversus honorem principibus debitum: quare cum forma imperij Romani aliquando fuerit *populi status*, ideo crimen majestatis apud Jurisconsultos est, quod adversus populum Romanum, vel securitatem ejus committitur: & Rei majestatis d. l. 1. ff. ad le. jul. maj. dicuntur qui ejusmodi crimen committunt: quamquam enim honor sit genus majestatis, sermone tamen communi, ut loquitur Vives, honor & majestas ita distinguuntur, ut majestas dicatur persona ipsa quam supremo ho-

Verum id quoquo modo sit, tuo, sapientiumque judicio, æstimandum relinquo. Cujus rei seriem, atque veritatem, ne latere postero queat, ^a stylo etiam memoriæque mandavi. Nam de ²² compositis falso literis, quibus libertatem arguor sperasse Romanam, quid attinet dicere? Quorum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuisset. Nam quæ sperari reliqua libertas potest? Atque utinam posset ulla! Respondissem Canij verbo: qui cum à ²³ C. Cæsare Germanici filio conscius contra se factæ conjurationis fuisse diceretur: Si ego, 10. inquit, scissem, tu nescisses. ²⁴ Quâ in re non ita sensus nostros mœror hebetavit, ut impios scelerata contra virtutem querar molitos: sed quæ speraverint, effecisse vehementer admiror. Nam deteriora velle, ²⁵ nostri fuerit fortasse defectûs: posse verò contra innocentiam, quæ sceleratus quisque conceperit, ²⁶ inspectante Deo, mon- 15. stri simile ^b est.

INTERPRETATIO.

a calamo. b & veluti paradoxum.

NOTÆ.

nore afficimus: sicut Cicero 2. de nat. D. *sustinendi*, inquit, *muneris propter imbecillitatem difficultas minimè cadit in majestatem deorum*: sicut etiam nos Galli loquendo de Rege dicimus; *Se Majesté*. Senatus porro Romanus temporibus Boëtij accusatus fuit, quòd adversus Theodericum Italie regem, honoremque illi debitum aliquid molitus fuerit: sed hunc innocentem defendit liberavitque Boëtius, quod crimini eidem vertitur: *delatorem*, inquit, *ne documenta deferret, quibus Senatui majestatis reum faceret, impedisse criminamur*.

22. *De compositis falso literis.*] Tertium Boëtij crimen in hoc versatur, quod feratur composuisse literas, quibus Romanam libertatem sperasset: sed literas istas non à Boëtio, sed ab ejus inimicis scriptas probasset vel ipsa delatorum confessio, si eidem Boëtio data fuisset delatorum interrogandorum facultas.

23. *C. Cæsare Germanici filio.*] *Germanicus*, ex Suetonio in Caligula, *Drusus* & minoris Antonia filius, omnes corporis animique virtutes habuit, & quantas nemini cuiquam contigisse satis constat. *A Tiberio patruo adoptatus, quaesturam quin-*

quennio antequam per leges liceret & post eam consulatum statim gessit. Habuit in matrimonio Agrippinam, ex qua novem liberos tulit, inter quos fuit Caius Cæsar, qui quia manipulario habitu inter milites educabatur, Caligula nomen castrensi loco traxit. Hic autem non minore livore ac malignitate, quam superbiâ sevitiæque patnè adversus omnis ævi homines grassatus est: sed eundem bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri: unâ verò alteraque conspiratione detectâ, aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt perfeceruntque.

24. *Quâ in re*] Accusatione sive nominis delatione in Boëtium factâ.

25. *Nostri defectûs.*] Cur bonum melius-ve velimus, causâ quærenda extra nos, quippe qui 2. Corinth. 3. *non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est*. At cur malum deterius-ve velimus, causâ est in nobis, quorum utpote infirmorum est posse peccare.

26. *Inspectante Deo.*] Quòd Deus sit summè bonus, admittatione videtur dignum, probos ab improbis, Deo inspectante, opprimi: unde id monstri si-

- Unde ^a haud injuriâ ²⁷ tuorum quidam familiarium ^b quæsit : si quidem Deus, inquit, est, unde ^c mala? bona verò unde, si non ^d est? Sed ²⁸ fas fuerit ²⁹ nefarios homines, qui bonorum omnium, totiusque Senatûs sanguinem petunt, nos etiam, quos ³⁰ pro pugnare bonis.
5. Senatuque viderant, ³¹ perditum ire voluisse. Sed num idem ³² de patribus quoque merebatur? Meministi, ut opinor, ^e quoniam me diciturum quid, facturumve præfens semper ipsa dirigebas. Meministi, inquam,

INTERPRETATIO.

a non immeritò. b ô Philosophia. c quippe bona sine Deo esse nequeant. e Senatoribus quæ à Deo esse non possunt. d cum } ribus ipsis. f ô Philosophia.

NOTÆ.

mile videtur, quasi præter ordinatum naturæ ordinem.

27. Tuorum quidam familiarium] Plato quidem 10. de leg. & post illum Seneca hoc argumentum tractavit. Quisquis autem fuerit auctor hujus dilectumatis: si Deus est, unde mala? at si non est, unde bona? nichil videtur conditio ejus, qui ex bonis ait, quam illius qui ex malis negat Deum existere: quoniam quot bona, tot sunt Dei existentis argumenta: nullo autem malo contra potest Deum non existere.

28. Fas fuerit.] Id est, liceat: fas enim, inquit Festus, dicitur à fando: quasi fatum à diis vel saltem à deorum ministris Sacerdotibus: sicut jus à jubeo quasi jussum à Magistratu: unde Virgil. 1. Geor. v. 268.

Quippe etiam festis quadam exercere diebus

Fas & jura sinunt.

Cum igitur nihil magis licitum sit, quam quod à Deo jussum dictumque fuerit, idcirco fas fuerit idem quod licent.

29. Nefarios homines.] Improbos. Nefandum, inquit Asconius Pedianus in 3. contra Verrem, est non fandum: nefarium, quod sacra polluit farre pio solita celebrari: ergo nefarij sacrilegi. At putaverim nefarium ab eadem esse origine, à quâ nefandum, quod vir improbus dignus non sit, qui fando celebretur: sic dicitur detestabilis quem testari nefas.

30. Propugnare bonis Senatuque.] Id est, est, pro bonis & pro Senatu: Sic Terentius: mihi peccat, si quid peccat: sic vulgatum illud, tibi militat ather.

31. Perditum ire.] Non perditos ire: quoniam, ut grammaticè loquar, supina sunt nomina substantiva, quare nec genus mutant pro diverso genere alterius nominis substantivi: ait enim Tullius madefactum iri Graciam sanguine; nec etiam numerum: cum Livius dicat, latrocinia iri sublatum: sed nemo hæc nescit.

32. De patribus.] Senatoribus: Senatores enim dicuntur patres & ætate & officio, ut docet Sallust. initio belli Catilinarij: hi, inquit, vel ætate vel curæ similitudine, Patres appellabantur. Ætate quidem, quod instar patrum sint natu grandes: sic quippe ab ætate senili dicti sunt Senatores, ut jam monuimus. Officio verò, quod sicut patres filios suos, ita illi rempublicam curent: hos enim, inquit Festus, initio urbis condita Romulus centum delegit, ut agrorum partes attribuerent tenuioribus proinde ac liberis ac pecuniis dividerent. Vide, ut crescat injuria Boëtio illata: nam magna est injuria, innocentem Boëtium odio haberi ab improbis, major eundem ab his revera opprimi; maxima, ab iis qui & ætate & officio tenebantur ipsum tueri: sed incomprehensa & ineffabilis, ab iisdem, de quibus ipse Boëtius dictis factisve optime meritus fuit.

33 Veronæ 34 cùm^a rex avidus communis exitij, 35 majestatis crimen in Albinum delatum, ad cunctum Senatûs Ordinem transferre moliretur, universi innocentiam Senatûs, 36 quantâ mei^b securitate periculi defenderim. Scis me hæc & vera proferre, & in nullâ unquam mei 5. laude jactasse. Minuit enim quodam modo 37 se probantis conscientie secretum, quoties ostendendo quis factum, recipit famæ pretium. Sed innocentiam nostram^c quis 38 exceperit eventus, vides. Pro veræ virtutis præmiis falsi sceleris pœnas subimus.

INTERPRETATIO.

a Theodericus. b contemptu. c quis-] nam fuerit exitus & finis nostra integritatis.

NOTÆ.

33. Veronæ.] Veronæ est civitas Venetiæ quæ à Gallis condita, duce Brenno, à quo Brenona primùm, deinde Veronæ, auctore Justino l. 20. dicta est. Ex hac urbe præstantes viri orti sunt; ut Catullus, Julius Scaliger, & ut quibusdam placet, Plinius.

34. Cùm rex.] Theodericus, qui erat rex Italiæ.

35. Majestatis crimen in Albinum] De crimine majestatis dictum est in hac prosâ annotatione 19. de Albino verò annot. 10. sicut & de Senatu annot. 20.

36. Quantâ securitate periculi.] Securitas, inquit Philosophi, est recta placidaque mentis, mala impendentia non curantis, constitutio: ut enim à curâ dicitur curiosus qui curâ præter modum uititur, teste Varrone 5. de l. l. sic à curâ est securus, qui est sine curâ: Hinc securitas hic est periculi incuria sive contemptus. Sic Virg. Æn. 7. v. 302.

Quid Syrtes, aut Scylla mihi: quid vasta Charybdæ

Profuit? optato conduntur Tibridis alveo.

Securi pelagi atque mei.

37. Se probantis conscientia secretum.] Conscientia generatim nihil aliud videtur, quàm mens cùm sui tum suæ cogitationis sciens: unde Tullius 3. de off. Cùm jurato, inquit, dicenda sententia sit, meminerit Deum se habere testem, id est, ut ego arbitror, mentem suam: unde etiam ut clarâ distinctaque cognitione, sic conscientiam convincimur:

quare Quintil. Inst. orat. l. 5. conscientia, ait, mille testes: sensus interprete non eget. Hinc autem conscientia duplicis generis est, nempe bona & mala: Conscientia in utramque partem magna vis est, ait Cic. pro Mil. ut neque timeant qui nihil commiserunt, & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccarint. Conscientiam bonam, rectè factorum convincimur: unde recordatio jucundissima, quæ nunc dicitur conscientia se probantis secretum, quod ut laude sui communicatur sic minuitur, ut pote minùs secretum: propterea statuunt Stoici ne te quæsieris extra: & Macrobius in Somn. Scip. l. 2. c. 10. Virtutis, inquit, fructum sapiens in conscientiam ponit, minus perfectus in gloriam. Sed divinè magis Spiritus Sanctus, cùm Proverb. 27. laudet te alienus, & non os tuum; extraneus & non labia tua; tum etiam Matthæi 6. cùm facis elemosynam, noli tubâ canere ante te, sicut hypocrita faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Conscientiam verò malam, malefactorum convincimur: unde recordatio tristis: suam enim quemque scelus agitat amentiaque afficit, inquit Tullius pro Sext. Ros. sua mala cogitationes conscientiaque animi terrent.

38. Exceperit eventus.] Interceperit exitus: nam excipere inter plures alias significationes idem est atque incautum comprehendere: ut apud Ciceronem ad Att. admoniti sumus, inquit, ut cavereamus ne exciperemur à Casare, quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, celerius

- Et cujus unquam ^a ³⁹ facinoris manifesta confessio ita iudices habuit ⁴⁰ in severitate concordēs, ⁴¹ ut ^b non aliquos vel ipse humani error ingenij, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? ⁴² Si inflammare factas ædes voluisse; si sacerdotes impio jugulare gladio; si bonis omnibus necem struxisse diceremur: ⁴³ præsentem tamen sententia confessum, convictum-ve punisset.

INTERPRETATIO.

a *gravioris alicujus sceleris.* b *ut ne unus* [*tentiâ, aut humano errore, aut misericordiam judex à communi reliquorum sententiâ discederet.*]

NOTÆ.

etiam, quam nos possemus eò, quò intendat venturus esset. Et apud Virgil. *Æn.* 10. v. 386.

— *Nam Pallas ante ruentem, Dum furit, incautum, crudeli morte sodalis.*

Excipit: atque ensē tumido in pulmone reconat.

Eventus autem Ciceroni 1. de *Juv.* est alicujus exitus negotij: unde 2. de *Orat.* *Conflia*, inquit, *primum*; deinde *acta*; postea *eventus*: propterea quicquid sive boni sive mali casu accidit, id eventus solet dici: quare idem Orator: *qui sciunt, ait, quid aliis acciderit, facile ex aliorum eventibus, suis rationibus possunt providere*: Virgil. *Æn.* 10. v. 159.

Hic magnus sedet Aeneas, secumque volutat

Eventus belli varios.

Et Ovid. 2. de *ponto*.

Nam timor eventus deterioris abest.

39. *Facinoris.*] *Grandioris alicujus criminis: facinus enim à verbo facio deducitur: quamobrem est insigne aliquod factum sive bonum sive malum: in bonam quidem partem accipitur à Sallustio in bello jugur. Multa, inquit, & præclara rei militaris facinora fecerat: in malam verò à Tullio 3. offic. ab hoc, ait, nulla fraus, nullum facinus aberit: atque hoc ultimo modo nunc accipitur.*

40. *In severitate concordēs.*] *Severitas propriè judicis est, quatenus hic nihil de supplicio, aut levitate aut affectu animi remittit: propterea severitati, & facilitas & misericordia opponuntur: propterea etiam qui in sua sententiâ*

permanet, is perseverare dicitur. At *concordēs* ij habentur, qui inter se consentientes unius videntur esse animi: quod enim, iudice Tullio 1. *Tusc.* quibusdam *cor ipsum animus videatur, ex hoc excordes, vecordes, concordēsque dicuntur.* Sic Virg. *Ecl.* 4. v. 46.

Talia secla suis dixerunt currite fufis Concordes stabili fatorum Numine Parca.

41. *Vt non aliquos.*] Voluit Auctor hic notare & facilitatem & misericordiam, quibus severitas judicis mutari potest. Facilitas quidem notatur *humani errore ingenij*, quod innatâ suâ infirmitate, errantis instar, modò huc, modò illuc inclinatur: error enim propriè eorum est, qui viâ ignari extra institutum iter deflectunt: unde Virgil. 5. *Æn.* v. 590.

Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi.

Falleret indeprensus & irremediabilis error

Misericordia verò notatur fortuna condicione cunctis mortalibus incertâ: nam misericordia est affectio hominis adversus alterius res, ceu casus, quibus propter maximam fortunæ inconstantiam ipse obnoxius sit, dolentis.

42. *Si inflammare, &c.*] In enumerandis sceleribus hæc crescit oratio: nam grave scelus, *inflammare sacras aedes*; gravius, sacerdotes, *impio jugulare gladio*; gravissimum; *bonis omnibus necem struxisse.*

43. *Præsentem tamen sententia confessum convictum ve punisset.*] Homo iudex sententiam non fert, nisi auctoritate Dei, cujus vices agit; quamobrem ille

Nunc

Nunc 44 quingentis ferè passuum millibus procul moti, atque indefensi, ob studium propentius in Senatum, 45 morti, proscriptionique damnatur. 46. Ô meritos, de simili crimine neminem posse convinci! cujus dignitatem reatus ipsi etiam, qui detulere, viderunt: quam 5. uti alicujus sceleris admistione fuscarent, 47 ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt.

INTERPRETATIO.

a ab iis iudicibus, à quibus damnatur. b Ô nostri iudices: nullus vestrum potest convinci simili crimine; quod nimium ipsis etiam delatoribus nullum ita videtur, illud ut ficto sacrilegij scelere larvatum proponere studuerint.

NOTÆ.

sententiam Deo dignam ferat necesse est: sicut ergo Deus neminem nisi convictum damnat: sic homo pariter neminem nisi convictum damnare debet. Convincitur autem reus vel suâ confessione, vel aliis testimoniis, quibus satisfacere nequit; quod cum non possit fieri, nisi reo præsentem, propterea reus imprimis citandus, deinde interrogandus, audiendusque, quod tamen Boëtio negatur: usque adeo injusta est ea, quæ afficitur, pœna.

44. *Quingentis fere passuum millibus.*] Tantum ab urbe in quâ damnatus est Boëtius, distabat Ticinum, ubi idem Boëtius inclusus detinebatur. Est autem Ticinum Insubriæ civitas, quam recentiores *Papiam* vocant, à Ticino fluvio præterlabente nomen habens.

45. *Morti, proscriptionique.*] Proscriptio duplicis generis etiam apud Ciceronem. Alia est proscriptio rerum, quatenus hæc, inscriptis quibusdam tabulis, venales significantur: Sic Tullius pro Flacco dixit *prædiorum proscriptiones*. Alia proscriptio *personarum*, quatenus hæc scripturâ in exilium ita relegantur, ut hic tuta non sit earum salus: sic idem Tull. pro Rosc. *cavete*, inquit, *per deos immortales, ne nova & multò crudelior per vos proscriptio instaurata esse videatur*. Cùm autem hic Boëtius *mortis proscriptio* isque meminerit, idcirco locutus videtur de ultimo hoc proscriptio generis. Ex quo patet Ennodium in Panegyrico regis Theoderici, oratoriæ ma-

gis hæc, quàm verè dixisse: *Nullus incommoda proscriptiois ingemiscit*.

46. *O meritos, de simili crimine neminem posse convinci.*] Quasi dicat: Ô Senatores hujus in nos lata sententiæ concilios (vos enim jam nostra compellat oratio) Ô meritos neminem vestrum posse convinci simili crimine; quod nimium propensus habuerit *studium in Senatum*: quo nihil elegantius esse possit ad exaggerandam hinc magnanimitatem Boëtij, inde omnium Senatorum ignaviam.

47. *Ob ambitum dignitatis sacrilegio*] Quartum Boëtij crimen est *sacrilegium*: sed in quo versetur hoc *sacrilegium*, non ita manifestum est. Gallicus Boëtij interpretes *de la Boucherie* id vitij in hoc versari arbitratur, quod Boëtius suffragia ad magistratum consequendum necessaria dolo sibi conciliaverit; quod Latini *crimen ambitus*, à circumeundo supplicandoque; Græci *ἑμεροπία* vocant; quodque latis legibus puniebatur. Alij verò, ut Thomas, & Ascensius id vitium putant fuisse, quod vulgò dicimus *fortilegium*, quo nomine videtur uti ipse Plinius l. 28. c. 4. ad significandas quasdam magicas superstitiones: unde fortè pro *sacrilegio* legendum, *fortilegio*: quæ quidem opinio his rationibus confirmari potest. 1. enim ipsis Boëtij temporibus, qui arte quadam, ut præstabat Boëtius, cæteris præstare videbantur, hi non rarò *artis magica* accusabantur: testis Cassiodo-

Atqui & ⁴⁸ tu ^a insita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, & sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat: instillabas enim auribus cogitationibusque quotidie meis Pythagoricum illud ^b *ἐπιθεῖν*. Nec conveniebat vilissimorum me spiri-
5. tuum præsidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut consimilem Deo faceres.

INTERPRETATIO.

a ô Philosophia. b sequere Deum.

NOTÆ.

rus l. 4. var. ep. 22. & 23. ubi Basilij & Prætextati hujus criminis accusatorum causa quinque Senatorum judicio committitur, ut nec opprimantur innoxij nec leges evadant criminosi. 2. quibus argumentis se Boëtius de ejusmodi crimine purgat, hæc tantam non habent pro *democopiâ*, quantam pro *sortilegio* virtutem; ut itatim videbitur. 3. non tam *ambitûs*, quam *sortilegij* crimen in Philosophiam refundi potest: quandoquidem prius etiam ignarorum; posterius non nisi doctorum dicebatur esse. At qui hoc ipso, inquit Boëtius postea, *videbimur affines fuisse maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus.*

Verùm, inquis, crimen *ambitûs* rectè dicitur *sacrilegium*: quòd hoc violentur leges, & sacramentum, sine quo ad Magistratus antiqui non pervenire solebant. Crimen vero *magia* non ita bene dicitur *sacrilegium*. At, inquam, primum si legendum fuerit pro *sacrilegio*, *sortilegium*, ut fortè legendum; hæc difficultas nulla est. Deinde *sortilegij* non minùs, quàm *ambitûs* crimine violantur leges & sacramentum, quo nimirum aquis lustralibus initiati malos Genios ejuravimus: hinc Cassiodorus prædictâ epist. 21. *versari*, inquit, *non licet in magicis artibus, temporibus Christianis.* Postremò sacrilegus, unde sacrilegium, dicitur quasi sacra legens sive furans: legere enim etiam furari est: unde Virg. Ecl. 9. v. 21.

Vel qua sublegi tacitus tibi carmina nuper.

Sed qui prædictæ superstitioni vacat,

is cultum Deo debitum furatur. Nunc videnda argumenta, quibus illud crimen Boëtius purgat.

48. *Tu insita nobis.*] Primum argumentum, quo Boëtius se à prædicto purgat crimine, desumitur ex parte ipsius Philosophiæ, quæ menti humanæ insita, hanc ita se jungit à rebus caducis, ut eandem conjungat cum rebus perpetuis, non iis quidem *vilissimis*, sed earum uni & primæ, nimirum Deo, cujus similitudinem habet. Est quidem Philosophia menti humanæ, id est *nobis insita*: quia tota versatur in cogitatione, cognitione scilicet clarâ & distinctâ, & judicio quod hæc cognitione fundatur: cogitatio autem optimè dicitur qualitas mentis humana, sive *nobis insita*. Eadem Philosophia mentem humanam se jungit à rebus caducis, hoc est, *omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellit*: quoniam omnibus moderatur mentis affectibus, adeoque huic præsertim rerum caducarum cupiditati, quæ & *homines reâdit cacos* apud Cicero- nem, & *radix omnium malorum est* apud Apostolum 1. Tim. 6. Ipsa Philosophia mentem humanam conjungit cum rebus perpetuis: ut videlicet parte illâ, cum quâ mens humana, instinctu Philosophiæ, societatem inuit, æternum perseverante, æternus esse possit amor, æternaque idcirco illa, quæ illius amoris comes est individua, voluptas. At Philosophia non finit mentem humanam sic adherere rebus perpetuis creatis, quas malos Genios vocamus, ut *sub ejus oculis sacrilegio locus sit: instillat enim auribus cogitationibusque quotidie no-*

49 Præterea ^a penetral innocens domus, honestissimorum ^b cætus amicorum, locus etiam Symmachus sanctus, & æquè ac tu ipsa reverendus, ab omni nos hujus criminis suspicione defendunt.

INTERPRETATIO.

a locus interior secretiorque. b societas.

NOTÆ.

stris Pythagoricum illud *ἐν τῷ θεῷ* sequere Deum, quod etiam habetur Deuteron. 13. *Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem ejus: ipsi servietis, & ipsi adharebitis.* Denique cum Philosophia hominem faciat Deo *confimilem*, non quidem corpore, quemadmodum expressit Virgilius: *os humerosque Deo similis*: Deus quippe est corporis expertus: sed mente; efficiens scilicet ut mens nostra instar Dei cogitans nec erroribus nec vitii indulgeat; propterea eadem Philosophia mentem nostram ita conjungit cum Deo tanquam cum primo veritatis virtutisque magistro, ut non conveniat vilissimorum nos *(spirituum) præsidia captare*. Vilissimi autem illi spiritus sunt mali Genij, quorum ope homines quidam periditi mira præstare creduntur, non solum à Christianis, docente sapius sacro textu; sed etiam ab ipsis paganis. Unde Virg. Ecl. 8. v. 69.

Carmina vel cælo possunt deducere lumen:

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssæi: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis

Horat. Epod. od. 17.

An qua movere cercas imagines, Vt ipse nosti curiosus, & Polo Deripere lunam vocibus possim meis.

Possim crematos excitare mortuos Desiderique temperare poculum.

Ovid. & alij.

49. Præterea penetral. J. Alterum argumentum, quo Boëtius se purgat à prædicto crimine, accipitur ex virtute præstanti domesticorum, amicorum, & affinium, cum quibus idem Boëtius antiquam habuit necessitudinem. Cum enim virtus & vitium ita sint contraria ut nulla esse possit virtutis vitijque

societas; si acta fuerit inter quemdam virum, & probos domesticos, amicos, affinesque societas, cerrè vir ille non debet esse suspectus illius præsertim criminis quod illis familiaribus nec ignotum esse potuit nec itreprehentum. Cum ergo crimen *fortilegij*, ut pote quod ut gravius, sic & frequentius & manifestius est crimine *ambitus*, non possit non cognosci & non reprehendi à sanctissimis familiaribus, si Boëtius ætissimam habuerit familiaritatem cum probis domesticis, amicis, & affinibus; is certè reus esse nequit criminis *fortilegij*: habuit autem Boëtius hanc familiaritatem: 1. quidem cum probis domesticis: nam ut dicitur *prosa* 3. lib. 2. *felicissimus fuit cum conjugis pudore tum mascula prolis opportunitate*, ita ut duos pariter *consules liberos suos domo proveli sub frequentia patrum, sub plebis alacritate viderit*: hinc nunc dicitur *penetral innocens domus*: penetral quippe est locus interior, dictus à *pena*: *penus* autem, inquit Festus, *vocatur locus intimus in ade Vestæ, regetibus septus*: unde Virgil. 1. Georg. v. 379.

Sapius & sectis penetralibus extulit ova Angustum formica terens iter.

2. cum probis amicis: adfuit enim semper illi *honestissimorum cætus amicorum*. 3. cum probis affinibus: nam *locus ejus Symmachus sanctus, & æquè ac ipsa Philosophia reverendus fuit*. Quantum autem fuerit ille locus Symmachus colligi potest tum ex Cassiodoro, qui ait Var. l. 4. ep. 6. *Theodericum regem ad ipsum ut virum patritium scupis, petenti non concedatur licentia recedendi de urbe*, & ep. 22. *eundem regem voluisse ut idem Symmachus cum quatuor aliis Senatoribus de causâ prædictorum Basilij & Prætextati judicium ferret; &*

- Sed ô nefis! illi verò ¹⁰ de te ^a tanti criminis fidem capiunt, atque hōc ipso videbimur affines fuisse maleficio, ¹¹ quòd tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus. Ita non est tatis nihil mihi profuisse tuam reverentiam, nisi ultro tu meâ potiùs offensione lacereris.
5. At verò hic etiam nostris malis cumulus accedit, ¹² quòd ^b existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunæ spectat eventum, eaque tantùm judicat ¹³ esse provisa, quæ felicitas commendaverit. Quo fit, ut existimatio bona prima omnium deserat infelices.

INTERPRETATIO.

a tu ô Philosophia nostra es criminis occasio. b plures fortuna veluti affi- | sentientes, non ut judicandum, sed ut à fortuna judicari videtur, judicant de merito.

NOTÆ.

ep. 51. eundem regem Symmacho iterum scribentem dixisse *Symmachum Romanam decorasse domuum pulcritudine*; tum etiam ex Prisciano Cæsarienti l. de ponderibus & mensuris; & Ennodio quibus dicitur ille *Symmachus omni virtuti luce fulgere, & ceteris tanquam virtutum exemplar proponi posse*. Propterea Philosophia infra l. 2. pro. 4. *viget*. inquit, *incolumis pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer*.

50. *De te criminis fidem capiunt.* Id est, propter te, ô Philosophia, tantum illud crimen de me credunt: sic enim Seneca: *majora monstra veris vix capiunt fidem*: sic ipse Virgil. *Æn. 5. v. 01.*

Hic primum fortuna fidem mutata novavit

51. *Quod tuis imbuti disciplinis*] Solent nimirum ij, qui aut præcipitatione aut præjudicio judicant, temerarium de iis quæ ipsi ignorant, proferre judicium: quemadmodum S. Judas in suâ epist. his expressit verbis: *quacumque ignorant, blasphemant*. Sic ignara plebecula insolitos motus eorum, quos aut *Sortiavios* aut *lycanthropos* vocat: qui sæpius perturbati cerebri aut læsa imaginationis sunt, malis Genjjs refert acceptos Sic nonnulli existimarunt artem conficiendi aurum à Dæmonibus esse, ut ait Delrio disquisit. mag. l. 1. Sic Galenus 2 de diff. feb. c. 7. & cap. 10. de simpl. med. fac. de semetipso locutus ait se propter singularem suam eruditionem positum

fuisse in numero eorum, qui malorum Geniorum artibus adjuti morbos depellant. Sic ergo Boëtius, qui ut loquitur Theodericus rex apud Cassiodorum l. 1. Var. ep. 45. *multâ eruditione saginatus fuit, ut artes, quas exercent vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaverit*; propter summam suam eruditionem visus est huic affinis fuisse maleficio. Quare cum nemo dici possit ex eo esse affinis crimini *ambitijs*, quod sit eruditissimus; sicut de crimine *sortilegij* dicitur, inde concluditur Boëtius non *ambitijs* sed *sortilegij* crimine accusatus fuisse; sed immerito: sicut ex prædictis demonstratur: hinc tamen non desinit ipsa Boëtij existimatio apud plurimos minui

52. *Quod existimatio plurimorum.* &c.] Scilicet plurimi judicando, non cogitatione clarâ & distinctâ, quæ in nobis est prima veri judicij regula, sed præcipitatione & præjudicio feruntur: sic quòd amore divitias, odio paupertatem prosequantur, de divitiis bonam, de pauperibus verò malam habent existimationem: sic amici Job, quòd hunc viderent calamitatibus oppræsum, eundem judicarunt improbum: *quo fit. ut existimatio bona prima omnium deserat infelices*: hinc vulgus, quæ felicitas commendaverit, ea tantùm judicat esse prudentis.

53. *Esse provisa*] *Ab homine*: Solet quippe vulgus ab eventu prudentiam

Qui nunc populi rumores, ^a quàm dissonæ, ^b multiplicæque sententia, piget reminisci. Hoc tantùm dixerim, ultimam esse adversæ fortunæ ^c sarcinam, quod dum miseris aliquod crimen affigitur, quæ ⁵⁴ perferunt, meruisse creduntur: & ego si quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fœdatus, ob beneficium, supplicium tuli. Videre autem videor nefarias ⁵⁵ sceleratorum ^d officinas ⁵⁶ gaudio letitiaque fluitanteis: ⁵⁷ perditissimum quemque novis delationum fraudibus ^e imminetentem: ⁵⁸ jacere bonos, nostri ⁵⁹ discriminis terrore prostratos: fugitiosum quemque ad ^{10.} audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmiis invitati: ^f infontis autem non modò securitate, verum ipsâ etiam defensione privatos. Itaque libet exclamare.

INTERPRETATIO.

a de Boëtio. b aliis damnantibus defendentibus aliis de plebe viris. c onus. d domos. e intentum. f innocentes.

NOTÆ.

hominis ita inferre, ut ejus videt exitum infelicem, hunc malè adeoque imprudenter incæpisse negotium concludat: id quidem sibi objicit Ovidius, sed id ipsum statim refutat.

*Exitus acta probat: carcat successibus opto
Quisquis ab eventu facta notanda putat.*

54. *Quæ perferunt, meruisse creduntur.]* Quòd nimium prædicti homines viderint quosdam propter sua scelera justè punitos fuisse, idcirco hòc præjudicio ducti, quoscumque vident propter delatum crimen affigi, hos judicant quæ perferunt, meruisse. Sed id temeritatis est: cum enim homo iudex tam injustitiæ, quàm justitiæ possit esse particeps, idcirco sustinenda assensio de causis miseriarum, ne præcipitet judicaturus.

55. *Sceleratorum officinas.]* Officina sic dicta quasi *opificina*, quædam est domus pars, in quâ opus fit: unde differt ab *apotheca*, in quâ servatur, & à *tabernâ*, in quâ venditur opus jam factum. *Domus* igitur vel etiam mentes impiorum hominum, in quibus causa adversus Boëtium per summam malitiam ficta est, non abs re vocantur *officina*.

56. *Gaudio letitiaque fluitantes.]* Sicut

enim vas præ liquoris copiâ effluere sive exundare dicitur: sic mens præ gaudij copiâ fluitare dici potest: nam *animus*, inquit Terentius, *luxuriâ & lasciviâ diffluit*; quodque latius atque uberius excrefcit, id effluere dicitur Virgilio 2. *Geor. v. 36.*

Inde ubi jam validis amplexa stirpibus ulmos

Exierint: tunc stringe comas; tunc brachia tonde:

Ante reformidant ferrum: tunc denique dura

Exerce imperia & ramos compefce fluentes.

57. *Perditissimum fraudibus imminetentem.]* Impunitas enim perditorum, similitum hominum fraudes parit.

58. *Iacere bonos.]* Quia, ut dicitur *Lucæ 23. si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* si tantus tantaque virtute præditus Boëtius tam male excipiat, quid sperare possint ceteri virtutum cultores?

59. *Discriminis terrore.]* Discrimen idem est quod periculum: sicut enim erinis est à Græco *ὑπερ*, quod proprie est *dirimere*; sic discrimen est à *δια* *ὑπερ*, quod etiam *dirimere* est sive

separare: unde capillos à se invicem distinctos vocamus *discriminatos*. Claudian. de Nupt. Hon.

— *Hac morsu numerosi dentis eburno*

* *Multifidum discrimen arat.*

Atqui quo periculo aliquis jaçtatur, hoc à cæterorum hominum cœctu videtur se jungi.

Cæterum Boëtius paucis hîc resumat suas calamitates, earum causam, & quæ ex his consequuntur mala. Calamitates sunt 1. quod *bonis omnibus sit*

pulsus. 2. quod *dignitatibus exutus*. 3. quod *existimatione fœdatus*. Causa calamitatum est multiplex ejusdem Boëtij, in Senatum præcipuè, *beneficium*, pro quo *supplicium tulit*. Mala quæ ex his consequuntur, sunt primùm quod fontes *impunitate* non modò *ad malè deferendùm*; sed etiam *ad audendum*, imò *ad efficiendum quodlibet facinus* ferantur: infantes verò *secunditate* & *defensione* priventur. Itaque liber exclamare.

M E T R U M V.

QUOD à Pindaro vocatur Pindaricum. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet tetrameter, sæpius spondeum, anapæstum, dactylum, & spondeum habet: sed his legibus neglectis, id unum curat Boëtius, ut sint quatuor pedes.

A R G U M E N T U M.

BOëtius, consideratâ lege constantissimâ, quâ Deus alternas Lunæ, Veneris, dierum, tempestatumque vices regit, miratur solum hominem ita videri legibus solutum, ut prapostero veluti ordine & impiis prospera, & piis adversa contingant: tum rogat Deum, ut his tandem dare velit finem.

O Stelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus folio,

I N T E R P R E T A T I O.

O Deus creator cœli stellati, qui consi- | dens in folio sempiterno, convertis ip-

N O T Æ.

1. *Stelliferi orbis.*] Cœli: Cœlum enim, etiam iudice Tullio, duplicis est generis. Alterum aërium, in quo nubes, imbres, ventique coguntur. Alterum stelliferum, quod à domiciliis nostris altissimum, omnia cingit & coërcet, extrema ora & determinatio mundi. De hoc autem secundo cœli genere ideo nunc loquitur Boëtius, quod dicturus sit de legibus, quæ cum in inferioribus corporibus, tum etiam in astris observantur, quas quidem leges Deus ipse statuit à primo momento, quo hæc corpora condidit: propterea Deus nunc cogitatur, ut conditor.

2. *Qui perpetuo nixus folio.*] Solium generatim est sedes, in quâ plures simul considerare nequeunt: *Solia*, enim,

inquit Festus, *appellantur sedilia in quibus non plures singulis possunt sedere*: quasi solium dicatur quod solum unum capit. Speciatim verò solium est sedes regia vulgo *in Throno*, sic accipitur à Virgil. sæpius; ut 7. *Æneid.* v. 169.

Imperat & Solio medius confedit avito.

Deus autem nunc spectatur, quatenus est rex: unde versu 27. dicitur *merito rector cohibere modo*; & vers. 46. *Rapidos rector comprime fluctus*. In hoc autem regnum Dei differre à cæteris, quòd hæc mutationi sint obnoxia, illud verò æternum sit & immutabile: quare nunc dicitur *perpetuum*; cui facta illa vocis interpretatio, quâ *solium* dicitur *sedes solida*; ut terra, quod solida sit, appellatur *solium*.

Rapido cœlum turbine verfas
 Legemque pati sidera cogis,
 5. Ut nunc pleno lucida cornu,
 Totis fratris & obvia flammis,
 Condat stellas Luna minores;
 Nunc obscuro pallida cornu,
 Phœbo propior lumina perdat.

INTERPRETATIO.

sum cœlum vertigine celeri, & adigis as | ignibus fratris sui Solis opposita occultet
 tra subire tuum imperium, ita ut Luna | parva sidera; modò obducto orbe pallens
 modo integro orbe illuminata | cunctisque | amittat lucem vicinior Soli.

NOTÆ.

3. Rapido turbine.] Turbo Gallicè un
 tourbillon à turbando dicitur, quod factò
 quodam circuitu materia sic turbetur, ut
 summa imis, anteriora posterioribus,
 dextra sinistris succedant. Sic ventus
 quidam, qui Lucretio vocatur *versabun-*
du, quique corpora obvia circumagit,
 vocatur *turbo*: unde Virgil. 2. Æn.
 v. 416.

*Adversè rupto ceu quondam turbine
 venti*

Configunt.

Sic trochus, vulgatum puerorum lud-
 brium, appellatur *turbo* Virg. Sic fu-
 si pensilis circuitio Catullo dicitur *tur-*
bo. Sive autem cœlum credatur solid-
 um, sive liquidum, ibi perennis est
 materiæ motæ circuitio, adeoque *tur-*
bo.

4. Legemque pati sidera cogis.] Ut cor-
 pus primum non movetur, nisi ab ipso
 Deo, à quo conditum est; sic idem cor-
 pus non movetur nisi secundum eas,
 quas ipse Deus statuit immotasque ser-
 vat motus leges: optimè enim Ovi-
 dius,

Nâ ita sublime est supraque pericula ten-
dit;

Non sit ut inferius suppositumque Deo.

Sic corpus quod movetur, ab aliquo
 alio moveatur, necesse est: sic corpus
 immotum, non movet, &c. ejusmodi
 de quibus in philosophis. Hinc Sapiencia
 æterna Proverb. 8. *Quando Deus, in-*
quit, præparabat cœlos, aderam: quando
cœrta lege & gyro vallabat abyssos; quando

æthera firmabat sursum, & librabat fontes
aquarum: quando circumdabat mari ter-
minum suum, & legem ponebat aquis, ne
transirent fines suos, &c.

Cum igitur sidera, corpora sunt, hæc
 non solum à Deo sunt, sed legibus ab
 ipso Deo constitutis servatisque moven-
 tur: adeoque Deus cogit sidera legem pati:
 propterea Deus nunc dicitur regere
 alternas Lunæ, Veneris, Mercurii, Tem-
 pestatumque annuarum vices: sicut
 deinceps explicandum.

5. Ut nunc pleno lucida cornu.] I Qui-
 dem agitur de Lunâ, cujus vices in hoc
 versantur, quòd modò sit plena, modò
 curvata in cornua. Plena est luna, sive
 pleno lucida cornu, cum Soli, interjectâ
 terrâ, è diametro opposita lumen sola-
 re mediâ sui parte ad nos remittit: hoc
 est, totis fratris obvia flammis: Poëtis
 enim Diana, quæ alio nomine dicitur
 Luna, & Apollo, qui alio quoque no-
 mine dicitur Sol, sunt soror fraterque
 ab Jove ex Latonâ eodem partu proge-
 niti. Tunc autem Luna condit stellas mi-
 nores: quia minus lumen obscuratur of-
 funditurque majori lumine: quamvis
 autem stellæ, maximam partem, mag-
 nitudine Lunam superent, stellæ ta-
 men, ut pote magis diffusæ, minus lu-
 mini quam Luna ad nos diffundunt: hinc
 Luna, ut ait Varro 4. de l. l. dicitur
 quasi lucina quòd sola noctu lucet: hinc
 etiam Luna vocatur majus lûdus, & stel-
 læ, minora sidera, non solum in sa-
 cro textu, sed etiam vulgo, & apud

Et.

10. Et qui primæ tempore noctis
 Agit argentes Hesperus ortus,
 Solitas iterum mutet habenas,
 Phœbi pallens Lucifer ortu.

INTERPRETATIO.

Ut etiam Hesperus, qui ortus primo noctis | frigidarum, idem Lucifer mutet rursus fræ-
 spatium ducere videtur agmen stellarum | na consuetæ in ortu Solis pallidus.

NOTÆ.

Latinos auctores. Horat. Carm. l. 1. od. 12.

*Crescit occulto velut arbor ævo
 Fama Marcelli: micat inter omnes
 Iulium sidus, velut inter ignes
 Luna minores.*

Eadem verò Luna curvatur in cornua, sive obscuro est pallida cornu, cum à prædicto plenilunij loco recedens, ad solem ita accedit, ut hinc decrecendo ad interlunium, inde crescendo ad plenilunium redeat: propterea Phœbo propior lumina perdit: non omnino: si quidem semper media Lunæ pars à sole illuminatur, sed quæ nos respicit: unde melius homo quàm Luna diceretur lumen solare perdere.

10. Et qui prima tempore noctis.] II. Agitur de Venere, cuius vices in eo consistunt, quòd modò subsequatur solem occidentem, Hesperus, modò eundem solem orientem antegrediatur, Lucifer: sed ad clariorem hujus sideris intelligentiam sua ad Grammaticos, Historicos, Poëtas, & Philosophos de hac stellâ referenda est doctrina.

Grammaticis Hesperus, Hesperugo; Vesper, Vesperugo; Lucifer, φως φό-
 εος; stella tam serotina quàm marutina, idem sunt Veneris sidus: nam Cicero 2. de nat. D. Infima est, inquit, quinque errantium, terræque proxima stella Veneris, quæ φως φόεος, Latine Lucifer dicitur, cum antegreditur solem, cum subsequitur autem, Hesperus: unde Marcialis Epig. l. 8. ep. 21. Phosphore, vede diem. Et Virgil. Ecl. 10. v. 77.

Ite domum satura, venit Hesperus, ite capella,

Historicis Hesperus, Atlantis peri-

tissimi Astronomi frater, Astronomiæ pariter studiosissimus, qui cum altissimum montem, eum fortè quem à fratre Atlantem nominaverunt, conscendisset, ut inde sidera diligentius contempleretur, seu morte, seu morbo, seu quodam alio casu impeditus, in patriam nunquam rediit: unde plebecula, superstitioni dedita, ipsum inter astra in cœlo collocatum fuisse existimavit, ipsique propterea divinos honores exhibuit: hinc duæ Hesperix: altera Hispania, altera Italia. Prior Hesperia dicitur à sidere cognomine, quòd regnum hoc Græcis, instar hujus sideris, sit occidentale: de hac loquitur Horatius 1. Carm. od. 36.

Qui nunc Hesperia sospes ab ultimâ

Posterior Hesperia vocatur à prædicto Hespero Atlantis fratre, qui à germano pulsus, Italiam tenuit, eique nomen sive à se sive à suâ patriâ desumptum imposuit. De hac Virg. Æn. 1. v. 534.

Est locus, Hesperiam Græci cognomine dicunt.

Poëris Hesperus in stellam conversus, quæ quibusdam Venus; aliis auroræ filius. Cum autem iisdem Poëtis Sol quadrigis; Luna bigis vehatur; Hesperus uno leortum equo utitur, sed hunc ita alreinat, ut manè album, serò fuscum ascendat: propterea Hesperus nunc dicitur solitas iterum mutare habenas.

Philosophis denique Hesperus sive Venus est planeta, qui per cœlum liquidum, ut palca per aquas abripi solent, raptus modò supra, modò infra solem sic movetur, ut emendicato Solis lumine relucens eandem fere, quas Lu-

- Tu frondifluæ frigore brumæ
 15. Stringis lucem brevior morâ :
 Tu, cum fervida venerit æstas,
 Agileis noctis dividis horas.

INTERPRETATIO.

Tu contrahis diem in minus spatium frigore brumæ decondentis frondes: tu distingas horas noctis promptas tum, cum æstas calida accessit.

NOTÆ.

na, luminis vicissitudines subeat. Faventur autem hanc stellam modò antegredi orientem, modò sublequi occidentem solem: sed id diverso modo explicant, pro diverso Mundi systemate, de quo dicere non vacat.

Constat ergo apud omnes Hesperum sublequi occidentem solem: unde nunc merito dicitur *prima tempore noctis agere argentes ortus*; sive ducere nocturna sidera, quibus regnantibus terra frigescit. Constat pariter Luciferum, qui idem sidus est quod Hesperus, antegredi orientem solem: unde nuac optimè dicitur *solitas iterum mutare habenas in ortu phæbi sive solis*. Pallet tamen propter majus solis orientis lumen.

14. *Tu frondiflua frigore brumæ*]
 III. Agitur de diebus, quorum præcipuæ vices in hoc versantur, quòd hyeme breviores, æstate longiores sunt. Nimirum dies hic est mora Solis supra nostrum horizontem ab ortu ad occasum progredientis: quare nox huic diei opposita est mora ejusdem Solis infra nostrum horizontem ab occasu in ortum regredientis. Cum igitur Sol non æquali semper intervallo à duobus polis distans terram circumeat, sed nonnumquam ad Austrum magis, aliquando magis ad Aquilonem accedat, secutus orbem, qui Zodiacus dicitur, propterea dies modò brevior est, modò longior. Brevior est Sole accedente ad Austrum, quod fit ab æquinoctio autumnali ad Solstitium hybernium, scilicet à vigesimo tertio Septembris ad vigesimum secundum Decembris: quod tempus vulgo appellatur *brumæ*, a brevitate dierum, ut ait Vossius post Varronem

& Festum; quæ propter recessum Solis & frigida est, & arbores frondibus exuit: hinc dicitur, *Tu frondiflua frigore brumæ, Stringis lucem brevior morâ*. Longior autem est Sole accedente ad Aquilonem, quod fit ab æquinoctio verno ad Solstitium æstivum, videlicet à vigesimo primo Martij ad vigesimum secundum Junij, quo tempore incipit æstas calida, adeoque noctes brevissimæ sunt: propterea nunc dicitur: *Tu cum fervida venerit æstas, Agileis noctis dividis horas*. Sic Ovidius Trist. l. 5. el. 11.

Nec mihi Solstitium quicquam de noctibus aufert.

Efficit angustus nec mihi brumæ dies.

Hic duo observari poterunt. Primum quidem vocem hanc, *frondiflua*, quamvis non ita fuerit in usu apud antiquos auctores, aptissimam tamen esse ad significandum id quod pluribus expressit Virgil. Æneid. 6. v. 309.

Quàm multa in sylvis autumnii frigore primo

Lapsa cadunt folia.

Deinde horas, ex quibus sive dies sive nox brevior componitur, vocari *agiles* sive *promptas*: quia horæ duplicis sunt generis: aliæ æquales, aliæ inæquales inter se. Æquales dicuntur illæ, quæ sive hyeme sive æstate sexaginta semper ut aiunt *minutis* æqualibus constant: quâ ratione dicimus solem per viginti quatuor horas ab uno cœli puncto ad idem regressum totam circumvisse terram. Inæquales verò dicuntur, quæ cum sint duodecima tantum sive diei sive noctis pars, crescentibus decrescen-
 tibusque sive diebus sive noctibus crescere debent & decrescere.

Tua vis varium temperat annum,
 Ut quas Boreæ spiritus aufert,
 20. Revehat mitis Zephyrus, frondeis;
 Quæque Arcturus semina vidit,
 Scirius altis urat segetes.

INTERPRETATIO.

Virtus tua sic moderatur annum diversum, ut qua folia flatus Boreæ tollit, hæc Zephyrus lenis reddat, & quas segetes Arcturus

fidus, inspexit satas, easdem canicula sidus alterum comburat menses adultas.

NOTÆ.

13. *Tua vis varium temperat annum.* IV. Agitur de ipsis anni tempestatibus, quarum vices in hoc versantur, quod ut Ver reddit frondes, quas Autumnus abstulerat, sic Æstas maturet, quas Hyems vidit feri, segetes: duæ priores tempestates significantur ventris, qui tunc temporis regnare solent, Autumnus quidem Boreâ; Ver verò Zephyro: duæ autem aliæ tempestates signis exhibentur cælestibus; Hyems Arcturo, Æstas Scirio.

Boreas ἀπὸ τῆς βοῆς dictus, quòd sit turbulentus ac sonorus, ventus est (apud eos quidem, qui octo duntaxat ventos agnoscebant, quorum unus à meridie; alter à Septentrione; tres ab ortu totidemque ab occasu flarent) ab ortu, spirans; sed (apud eos qui duodecim vel plures ventos posuerunt) Septentrionalis: quare propter accessum Solis ad Septentrionem per Æstatem, quam excipit Autumnus, ventus ille per Autumnum flare consuevit, adeo ut illi referri possit acceptum, quod arbores frondibus exuantur, quodque tunc orientur procellæ: unde Virg. I. Geor. v. 311.

Quid tempestates autumnii & sidera dicam?

Zephyrus sic dictus quasi ζῶνφόρος sive τῆς ζῆν πέπων vitam ferens; quòd eo plantæ redivivæ germinant pullulentque: unde Plinio dicitur *genitalis Mundi spiritus*; est ventus ab occasu Æquinoctiali flans. Hic, inquit Plinius l. 18. c. 34. *Ver inchoat aperitque terras, tenui frigore saluber. Hic vises putandi,*

frugesque tuandi, arbores ferendi, pomis inferendi, oleis tractandi jus dabis, afflatuque nutritium exercebit: propterea Latinis vocatur Favonius à favendo quia faveat genituræ: Lucretius l. 3.

— *Viget genitabilis aura Favoni.*

Et Catullus carm. de nupr. Pelei & Thet.

— *Quos propter fluminis undas.*

Aura parit flores tepidi facunda Favoni.

Arcturus quasi ἀρκτὺς ὄρεα, urse cauda, est stella in signo Bootis prope caudam majoris ursæ. Observant autem sidus illud ortu suo comitari solem orientem à mense Octobri, quo tempore terra semina suo sinu infusa fovete solet: propterea nunc dicitur: *quæque Arcturus semina vidit.* Sic Virgilius I. Georg. v. 67.

At si non fuerit tellus facunda sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.

Et versu 204.

Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis Hædorumque dies servandi.

Scirius denique sive ut alij scribunt, *Sirius*, sic dictus à σείρω exsiccò: unde & Sol, teste Suida, σείρω vocatur, est stella fulgentissima in ore majoris canis, quæ ortu suo solem orientem comitatur à mense Julio, quo tempore seges matura ardescere videtur. Quòd autem stella hæc in ore majoris canis appareat, idcirco vulgo appellatur *canicula*: sed quòd tunc Sol, cujus orientis comes est, majori suo æstu terras urat, propterea sidus hoc tanti caloris accusatur ira ut Scirius à Poëtis dicitur *astifer*. Sic noster Auctor: *Scirius al-*

- Nihil antiquâ lege solutum
 Linquit propriæ stationis opus.
 25. Omnia certo sine gubernans,
 Hominum solos respuis actus
 Merito rector cohibere modo.
 Nam cur tantas lubrica versat
 Fortuna vices? premit infontes
 30. Debita sceleri noxia pœna.

INTERPRETATIO.

Nihil liberum à veteri lege omittit operam [tissimi moderatoris: quare enim fortuna
sua conditionis. Tu moderatus omnia sta- [instabilis alternat iam magnas varietate-
bili modo, dedignaris tantum continere [tes? supplicium crimini debitum vexat in-
actiones hominum, ut decet, instar sapien- [nocentes.

NOTÆ.

ras urat segetes. Sic Virgilius 4. Georg.
 v. 425.

Iam rapidus torrens sitientes Scirius In-
dos

Ardebat cælo, & medium Sol igneus
orbem

Hauserat, arebant herba, & cava flu-
mina siccis

Faucibus ad limum radij tepesacta coque-
bant.

Et Æneid. 3. v. 14.

— *Tum steriles exurere Scirius*
agros:

Arebant herba & victum seges agra ne-
gabatur.

Optimè autem notat Gassendus *caniculam* falsò accusari ejusmodi æstûs: quemadmodum canities falsò accusaretur mortis, quam obierunt senes castæ Susannæ delatores. Scilicet tantum abest, ut canicula causa sit hujus æstûs, ut potiùs apud populos quibus per nostram ætatem imminet, frigus magis vigeat: quare, ait idem philosophus, meliori jure populi illi *caniculam* accusare possent sui frigoris; quàm nos nostri caloris: si virtus de cælo lapsa, quam barbari *insipientiam* vocant, id effecti, ut vulgo præstare creditur, re ipsa præstaret.

23. *Nihil antiquâ lege solutum*] Prædicta corpora, ad quorum exemplum de cæteris judicandum est, certis ita continentur legibus, ut quo modo legimus

sefe habuisse apud Majores nostros, eodem hæc nunc videamus le habere: Deus quippe *omnia hæc certo sine gubernat*: sive ut dicitur Sap. 8. *attingit à fine ad finem fortiter & disponit omnia suaviter.*

26. *Hominum solos respuis actus*] Quasi dicat. Cùm cætera divinâ providentiâ ita administrantur, ut suæ singulis vicibus respondeant vices, unus tamen homo ita videtur à Deo derelictus, ut res humanæ temerè ac fortuitò agi videantur, si quidem cùm bonis prospera, malis adversa debeantur, contra bonis adversa, malis prospera accidunt: unde nonnulli de divinâ providentiâ dubitant: Claudianus lib. 1. in Rufinum, v. 1.

Sape mihi dubiam traxit sententia mentem,

Curarent superi terras, an nullus inef-
set

Rector, & incerto fuerent mortalia ca-
su? &c.

Hinc noster auctor: *nam cur tantas lubrica versat fortuna vices.* De fortunâ dictum est metro 1.

29. *Premit infontes debita sceleri noxia pœna.*] Ut supremus omnium moderator Deus infinite justus est, sic sua quibuslibet vitiis, Deo ita statuente, debentur supplicia, quæ quia nocent seu corpori seu menti, propterea vocantur *pœna noxia*. At pœna hæc infontes premit, quatenus hi nocentium imperio

At perversi resident celso
 Mores folio, sanctaque calcant
 Injustâ vice colla nocentes.
 Latet obscuris condita virtus
 35. Clara tenebris, justusque tulit
 Crimen iniqui.
 Nil perjuria, nil nocet ipsis
 Fraus, mendaci compta colore.

INTERPRETATIO.

Sed mores improbi sedent in summo tribu- | famiam impio debitam. Perjuria non no-
nali, & fontes iniquâ vicissitudine prote- | cent ipsis nocentibus; fraus velata specie
runt capita pia. Virtus splendida delutescit | fallaci non nocet iildem.
abscondita caligine opacâ, & pius habet in- |

NOTÆ.

subditi, ab iisdem injusta patiuntur, ita
 ut eorum virtus pœnâ vitiis debitâ ve-
 luti involuta lateat. Sic Claudian. lo-
 co cit.

Sed cum res hominum tantâ caligine
volvî
Adspicerem, latosque diu florere no-
centes
Vexarique pios: rursus labefacta cade-
bat
Relligio.

31. *Perversi mores.*] Modus hic nomi-
 natur pro re modificatâ: non enim tam
 motes perversi, quam qui moribus per-
 versis afficiuntur homines in celso folio
 resident, ornati nimirum primis digni-
 tatibus.

32. *Sanctaque colla*] Similiter pars
 hic ponitur pro toto: si quidem sanctos
 potius homines, quam illorum colla
 calcant nocentes. Sed ut posterior hic,
 sic ille prior loquendi modus poëtis præ-
 sertim usitatissimus est.

33. *Injustâ vice.*] Quod injustum vi-
 deatur probos ab improbis premi: vi-
 cem enim dicimus quod alternis facimus
 patimurve: hinc *vicissim*, & *vicarius*.

34. *Latet obscuris condita virtus clara*
tenebris] Paradoxum videtur *virtutem*
claram obscuris conditam tenebris latere:
 hæc tamen ex eo possunt conciliari;
 quod virtus obscura sit aliis hominibus;
 clara verò cum menti ejus qui virtutem
 colit, tum Deo qui virtutem ipsi menti

infudit. Sic *virtus*, ait Tullius pro
 Sest. *in tempestate quieta est, & lucet in*
tenebris, & pulsa loco manet tamen atque
hæret in patriâ splendetque per sese semper,
nec alienis unquam sordibus obsolescit.

35. *Iustusque tulit crimen iniqui.*]
 Crimen hic non significat culpam, qui-
 pe quæ folis inest nocentibus: sed po-
 tius infamiam, quæ culpam sequi debe-
 ret, ut homos virtutem. Sic Tullius in
 Verrem ait *laudem imperatoriam crimini-*
bis avaritia obteri. Nimirum crimen
 generatim id omne est, quo aliquis à
 cæteris distinguitur separaturve: unde
discrimen. Cum autem infamia hæc im-
 proborum esse deberet, hæc proborum
 nunc esse dicitur, additurque modos,
 quibus nocentes, cæteros affligere so-
 lent, videlicet *perjurium*, *fraudem*, &
vim, nihil ipsis nocentibus nocere.

37. *Nil perjuria*] I. Perjurium est,
 aut falsum jurare, aut quod ex animi
 sententiâ juraveris, id non facere: hinc
 in perjurio, auctore Tullio, fides jus-
 jurandumque negligitur: hinc sua est,
 eodem auctore, 2. de leg. perjurio pœ-
 na; divina quidem, exitium; humana
 verò, dedecus. Nocentibus tamen, in-
 quit Boëtius, *nil nocent perjuria*: usque
 adeo *injusta sunt vices*.

37. *Nil nocet ipsis fraus.*] II. Fraus
 dicitur adulatio dolosa: propterea nunc
 dicitur *mendaci compta colore*. Scilicet
 homo vulpeculam imitatus, quod vi

- Sed cùm libuit viribus uti,
 40. Quos innumeri metuunt populi,
 Summos gaudent subdere reges.
 O jam miseris respice terras,
 Quisquis rerum fœdera nectis.
 Operis tanti pars non vilis
 45. Homines, quatimur fortunæ salo.
 Rapidos rector comprime fluctus,
 Et, quo cælum regis immensum,
 Firma stabiles fœdere terras.

INTERPRETATIO.

At ubi placuit ipsis, uti suis viribus, tum | portia non abjecta operis tui tam magni,
 gestiunt subicere sibi principes magnos, | factamur astu fortuna: compeſce modera-
 quos gentes innumerabiles timent. O Deus | tor procellas violentas fortunæ, & quâ lege
 qui moderaris neceſſitudines rerum, nunc | gubernas ingens cælum, eadem confirma-
 intuere terras calamitaſas. Nos homines, | firmatas terras.

NOTÆ.

obtinere nequit, id mendacibus factis
 dictis-ve aſſequi conatur: quod, in-
 quiebant veteres, odio dignum majore:
 adeoque ſuo aſſiciendum ſupplicio: ni-
 hilominus, ait Boëtius, ordo rerum ita
 præpoſterus videtur, ut ipsis fraudulen-
 tis fraus nil noceat.

39. Cùm libuit viribus uti.] III. Vis,
 inquit Romanus Orator, pro Cec. eſt
 quæ periculo, aut decedere nos alicun-
 de cogit, aut prohibet accedere: & hoc
 à ratione eò magis alienum eſt, quòd
 mutatis rerum vicibus etiam illi, qui-
 bus debetur obſequium, vi ſubjiciantur:
 ut nunc dicitur: Quos innumeri
 metuunt populi, ſummos gaudent ſubdere
 reges: quamobrem neque id crimen im-
 punitum eſſe debeat: cùm ramen præ-
 dictis nocentibus nihil videatur nocere.

42. O jam miseris respice terras.] Ad
 Deum, à quo carmen incœperat, re-
 vertitur Poëta, ipſumque rogat, ut mi-
 ſeras reſpiciat terras, quas nimirum in-
 colunt homines, indigna ferentes.

43. Quisquis rerum fœdera nectis.] Præ-
 dictas ſcilicet cauſarum effectorumque
 naturalium viciffitudines.

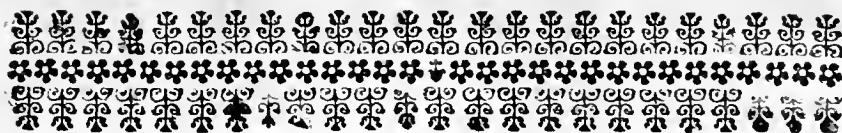
44. Operis tanti pars non vilis homines.]
 Homo quidem pars eſt rerum à Deo con-
 ditarum: ſi quidem neque à ſemetipſo,

neque à nihilo fieri potuit: ſed idem
 homo pars eſt non vilis: quòd ea etiam, à
 quibus cogitari non poteſt, ipſe cogitet.

45. Quatimur fortuna ſalo.] Ut Poë-
 tis ſic Oratoribus ſolum eſt mare; quòd
 nimirum in mari multus ſit ſalis ſapor:
 hinc Salacia & Venilia apud Poëtâ uſi-
 tantur ad ſignificanda ea maris decre-
 menta & incrementa, quibus bis in die
 detumere & tumere ſolet Oceanus. Sa-
 lacia quippe ſunt fluctus maris à litore
 ad ſalum redeuntis: Venilia autem flu-
 ctus ejuſdem maris ab alto ſalo ad litus
 venientis. Non immeritò autem dicitur
 fortuna ſalum cùm ab aliis auctori-
 bus, quòd ſicut à mari ſic à fortunâ plu-
 ra ſunt bona & mala ſed inconstantiffi-
 mè: tum præſertim à noſtro auctore,
 quòd hic amaros experiatur fortunæ ca-
 ſus.

46. Rapidos rector comprime fluctus.]
 Id eſt, violentos motus fortunæ, quæ eſt
 veluti inſanum mare.

47. Quo cælum regis fœdere, firma ter-
 ras.] Homines ſic moderare, ut quemad-
 modum non ſolum in cœlo, ſed in re-
 liquis operibus tuis, ſuæ ſuis reſpon-
 dent vicibus vices, ſic apud homines, &
 virtutibus præmia & vitijſ ſupplicia
 reddantur.

PROSA V.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA cum Boëtio partim dissentiens, consentiens partim, hunc arguit, quòd & se exsulem dixerit, & fortunam adversam fuerit conquestus: laudat verò, quòd ut locutus est, sic bene egerit, remedium interim ad perturbationes sedandas quæsitura.

HÆc ubi continuato dolore ¹ a deblateravi, ² illa ^b vultu placido, nihilque meis quæstibus mora: ³ Cùm te, inquit, ^c mœstum lacrymantemque vidissem, illico ⁴ miserum,

INTERPRETATIO.

a stultè locutus sum. b Philosophia. | c ò Boëti.

N O T Æ.

1. *Deblateravi.*] Alij legunt *delatravi*, sive *dilatravi*: sed vox quâ utimur tam apta est ad significandam eam, quam nunc Boëtius habet de prædictis cogitationem, tamque facilè potuit propter similem pronuntiationem in vulgatas voces mutari, ut hæc illam oblitterasse videantur: quod attendenti patebit. Nimirum *deblaterare*, inquit Festus, est *stultè loqui*: Nam βλάκας stultos vocant Græci: hinc Blaterones sunt homines in verba projecti, inquit Agellius l. 1. c. 15. *importuni locutores, qui nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus distillant* Normani vocant *bavards*; nec ita ineptè: qui enim præcipites sic loquuntur, hi infantium instar, salivâ effluente buccas & vestes aspergere solent!

2. *Illâ vultu placido.*] *Philosophia* scilicet, quippe quæ omnium rerum moderatrix est. Hinc *sapiens* sive philoso-

phus Ciceroni 4. *Tusc. is est qui moderatione & constantiâ quietus animo est, sibi que ipse placatus, ut neque tabescat molestiis, neque frangatur timore, nec sitienter quid appetens ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiens deliquescat.*

3. *Cùm te mœstum lacrymantemque vidissem.*] Inquit Philosophia. Lacrymæ quidem seipsas produunt: tristitia autem & lacrymis & ocalorum situ noscitur: oculi enim sunt, inquit Orator 3. de Or. quorum tum intentione, tum remissione, tum conjectu, tum hilaritate motus animorum significamus.

4. *Miserum cognovi.*] Miser, ut Cujacio pluribusque aliis placet dicitur à μίση odi quod misera conditio omnibus sit exosa. Miseram autem illam Boëtij conditionem Philosophia cognovisse potuit ex lacrymis & tristitiâ prædictis: hæc enim sunt miseriæ comites.

- s exfulemque cognovi. Sed ^a quàm id longinquum esset exsilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. *Sed tu procul à patriâ non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsus existimari mavis, te potius ipse pepulisti. Nam id ^b quidem de te nunquam cuiquam fas fuisset.
- §. Si enim ^c cujus oriundus sis patriæ reminiscaris, ^c non, uti Atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: Sed ^d *ἓς καί τῶν ὄντων, ἓς βασιλεὺς*; qui frequentiâ civium, non depulsione latatur:

INTERPRETATIO.

a quântum hoc exsilium distaret. b nemo [na regebantur: sed hujus d unus est dominus, unus rex.]
potuisset te pellere. c tua patria non regitur imperio multitudinis; sicut olim Athe-

NOTÆ.

§. *Exfulemque.*] *Exsul* sive ut veteres legebant *exsol* ille dicitur, qui ex solo disturbatus abest: hinc aiunt scribendum *exsul*, non *exul*: sed id tanti non est: cùm litera *x* ex literis *c* & *s* componatur. Cognovit autem Philosophia hoc Boëtij exsilium non ex tristitiâ & lacrymis tantum: his quippe non exsilium potius, quàm quilibet alia miseria significatur: sed ex ipso, in quo Boëtius lacrymabatur, loco: qui ut patet Boëtio conjunctus potuit & ab auctore reticeri & à lectore facillè intelligi.

Verùm cùm exsilium dicatur patriæ privatio, cumque hominis patria alia dicatur corporis, alia mentis, propterea exsilium non solum de corporibus à natali Solo expulsis, sed etiam de mentibus à cælo sive potius à Deo remotis intelligi potest: unde quamvis Boëtius in prædictis suis carminibus de prioriduntaxat exsilio locutus fuerit, Philosophia tamen, occasione acceptâ, de posteriori exsilio loquitur, simulataque suâ ignoratione innuit *exsilium non adeo longinquum esse*; quod nimirum mens hominis, quamcumque is incolat terrarum regionem, nec longiori propterea, nec breviori intervallo à cælesti patriâ distet: bene quippe Anaxagoras quærenti, nulla-ne patriæ ipsi esset cura? mihi, inquit, patriæ cura & quidem summa est: digitum in cælum intendens. Optimè S. Paulus 1. Cor. 5. monet nos *habere domum æternam in cælis*: quod apud Christianos est vulgatissimum.

Propterea ab hâc patriâ nemo pellitur: *tu procul à patriâ non quidem pulsus es*: nam hoc est discrimen inter patriam corporis & patriam mentis, quod etiam inviri possimus à patriâ corporis expelli: à patriâ vero mentis, nimirum à cælo sive potius ab ipso Deo non nisi volentes recedamus: huc enim tendimus, hic commoramur affectibus mentis, quorum sumus dominj. A patriâ tamen cælesti aberramus aliquando, *sed aberrasti*: quatenus liberè voluntas nostra deficit à diviniâ voluntate, quæ ut est prima rerum omnium causa, sic prima est actuum humanorum regula: quamobrem *si te pulsus existimari mavis, te potius ipse pepulisti* tuâ scilicet voluntate, tuo consensu, cujus ita dominus es, ut *id de te nunquam cuiquam fas fuisset*. Tanta quippe est mentis humanæ libertas, ipsa ut nec errore nec vitio, quibus à cælesti patriâ arcemur, nisi eadem liberè voluerit, contaminari possit.

6. *Cujus oriundus sis patriæ reminiscaris.*] Incæptus de patriâ cælesti sermo continuatur: hujus autem patriæ reminisci duntaxat Boëtium oportet: quia Boëtius sive à Deo, sive suo Marte, sive etiam magistrorum adminiculis instructus, multis abhinc annis noverat cælum suam esse patriam: sed notio hæc affectibus fortè obscurata: hinc illud non tam scire primum, quàm reminisci debebat.

7. *Non uti Atheniensium.*] Triplex est patriæ regendæ modus, sive triplex ⁸ *cujus*:

8 cuius agi frenis, atque obtemperare iustitiæ, summa libertas est. An ignoras illam tuæ civitatis antiquissimam legem, quâ sancitum est, ei jus exulare non esse, quisquis in eâ sedem fundare maluerit?

INTERPRETATIO.

a habens, id est, imperio. b legibus. | c Roma & cali.

NOTÆ.

imperij forma, videlicet Principatus, Status Optimatum, & Status populi: nam *cunctas nationes & urbes*, ait Cornel. Tacit. l. 11. *Populus, aut Primores, aut Singuli regunt.* Athenienses quidem ab Optimatibus primùm, à Populo deinde leges acceperunt, unde non solum depulsione civium bene meritorum latati, sed mori eos aliquando coëgisse feruntur. At cœlestis nostra patria neque Populo, neque Optimatibus, sed uno duntaxat Principe regitur: ut enim ait Homerus Iliad. 6.

— εἷς καίκενος ἑλθε
Hæus unicus esto

εἷς βασιλεύς
Unicus & princeps.

Scilicet ut solus Deus est mentis humanæ conditor; sic solus Deus est ejusdem mentis moderator, propterea Deus 1. Timoth. 6. & alibi dicitur *rex regum & dominus dominantium.* Rex autem ille supremus *latatur frequentia civium:* propterea enim humanum genus condidit, perditumque Unigeniti filij morte reparavit: hinc Christus Joan. 10. *Alia, inquit, oves habeo, quæ non sunt ex hęc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient & fiet unum ovile & unus pastor.* Idem Rex supremus non *latatur depulsione civium:* nam 1. Timoth. 2. *Salvator noster Deus omnes homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire. Vivo ego, dicit omnis Deus, Ezechielis 13. nolo mortem impij sed ut convertatur impius à viâ suâ & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini, domus Israël.* Hujus denique summi Regis voluntate regi, *summa libertas est:* sed id longiori quâdam interpretatione videtur indigere.

8. *Cuius agi frenis atque obtemperare iustitiæ, summa libertas est.*] Libertas, inquit Tullius 1. de off. & parad. 5. *est potestas vivendi ut velis;* non solum extrinsecus, inquam, motibus scilicet corporis; sed etiam intrinsecus, nimirum cogitationibus mentis. Duobus autem modis homo potest velle, adeoque vivere. Primùm quidem sequendo divinam voluntatem, quæ ut prima causa, sic prima est nostræ voluntatis regula: & hæc est summa libertas, quæ est in nobis, dum volumus esse felices, quæ fuit in Christo, cum æterni Patris mandata viator implevit, quæ erit in omnibus beatis Deum æternâ felicique necessitate amaturos. Deinde desectendo à divinâ voluntate sive peccando: & hæc est infima libertas, quam optaremus felici quadam necessitate Deî semper amandi permutari. Quoniam autem divinam voluntatem sequi possumus & vitando malum & faciendo bonum juxta illud Psal. 36. *declina à malo & fac bonum;* hinc summa libertas hominis est non solum in hęc quod declinet à malo, sive Deî frenis agatur; sed in hęc etiam, quod faciat bonum sive divina iustitiâ obtemperet, servans nimirum legem Dei honesta imperantis & prohibentis contraria. *Lex Domini, Psal. 18. immaculata convertens animas. testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis; iustitiâ Domini recte.*

9. *Tua civitatis antiquissimam legem*] Philosophia duplici significatione hujus vocis civitas utens, id notat quod & Romæ & cœlo, unde oriundus Boëtius, possit convenire. Scilicet antiquissimæ Romæ leges neminem exilij damnabant: unde Tullius pro Cæcinnâ: *exsilium, inquit, non supplicium est sed per-fugium: portusque supplicij: Nam qui vo-*

Nam ¹⁰ qui ^a vallo ejus ac munimine continetur, nullus metus est, ne exsul esse mereatur. At ¹¹ quisquis inhabitare eam velle desierit, pariter definit etiam mereri. ¹² Itaque ¹³ non tam me loci hujus, ^b quam tua facies movet. ¹⁴ Nec bibliothecæ potiùs comptos ebore ac vitro parietes: quam tuæ mentis sedem requiro. In quâ non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam ^c meorum sententias collocavi.

INTERPRETATIO.

a *præsidio*. b *Ticini*, ubi te dicis exsulare. c *philosophicorum*.

NOTÆ.

lunt pœnam aliquam subterfugere aut calamitatem, eò solum vertunt; hoc est sedem & locum mutant: itaque nullâ in lege nostrâ reperietur, ut apud ceteras civitates, maleficcium ullum exsilio esse multatum. At cœlestis patriæ leges multo minùs quemque exsiliij damnant: quicumque enim intra regni cœlestis limites voluerit permanere, summo illius Regi obsecuturus, hic numquam exsulabit: si quidem nemo ab illo regno nisi voluntariâ rerum caducarum contrariarumque affectione arceatur. Porro de civitate cœlesti passim loquitur S. Augustinus in libro quem inscripsit *de civitate Dei*.

10. *Qui vallo ejus ac munimine continetur.* Vallum est murus è terrâ, ad fossa oram aggestus, crebris sudibus sive palis munitus. Munimen verò generatim illud omne castrorum præsidium, quo hosti aditus præcludatur: hæc autem nunc accipiuntur non solum propriè, quatenus intelliguntur de patriâ corporis; sed etiam quâdam loquendi translatione, quatenus de cœlesti mentis patriâ intelligi possunt. Cùm autem Boëtius Christianissimus fuerit, is nominato civitatis cœlestis vallo Christum cruci affixum, munimine verò gratiam quam Christus suâ morte nobis promeruit, potuit intelligere: quicumque enim hœc præsidio munitur, huic non est metuendum, ne patria cœlestis exsul esse mereatur. Hæc fere ratione locutus S. Paulus ad Ephes. c. 6. *Confortamini*, inquit, *in Domino & in potentiâ virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei,*

ut possitis stare adversus insidias diaboli.

11. *Quisquis inhabitare eam velle desierit, desinit etiam mereri.* Non enim patriam cœlestem inhabitamus meremurque nisi bonâ voluntate: totum habet, inquit S. Aug. l. 50. Homil. Homil. 8. *qui bonam voluntatem habet. Ipsa est qua potest sufficere, si cetera non sint. Si autem sola desit, nihil prodest quicquid habitum fuerit. Sola sufficit, si adsit: Cetera omnia nihil prosunt, si sola charitas desit.*

12. *Itaque.* Factâ mentione duplicis patriæ, duplicisque propterea exsiliij, postitque horum omnium discrimine, Philolophia iis omnibus, de quibus Boëtius Prosa 4. hujus lib. conquestus fuerat, responsura, optimas quasdam infert conclusiones.

13. *Non tam me loci hujus, quam tua facies movet.* I. Boëtius quæsierat; *nihil-ne te ipsa loci facies movet?* respondet Philolophia: *non tam*, inquit, *quam tua facies*, in quâ velut in speculo, mentis tuæ dejectio videtur: quòd tanta Philolophiæ non sit cura terrenæ, quanta cœlestis patriæ; nec tanta corporis, quanta mentis à natali Solo exfulantis.

14. *Nec bibliotheca potiùs.* II. Boëtius quæsierat: *hæcine est bibliotheca quam certissimam tibi sedem nostris in Laribus ipsa delegeras?* reponit Philolophia: *non tam*, ait, *bibliotheca, quam mentis tuæ ornamenta, sententias scilicet philosophicas requiro.* Consueverant autem olim Potentes ornare suas domos auto, ebore, aut saltem vitro, eo scilicet sine quo nunc plures magnificas habere ædes, sumptuosa parare convivia, numerosâ

Et tu quidem ¹⁵ de tuis in commune bonum meritis vera quidem, sed pro multitudine gestorum ^a tibi, pauca dixisti. ¹⁶ De objectorum ^b tibi vel honestate vel falsitate, cunctis nota memorasti. ¹⁷ De sceleribus fraudibusque delatorum rectè tu quidem ^c strictim attingendum putasti, quòd ea meliùs uberiusque ^d recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. ^e Increpisti etiam vehementer ¹⁸ injusti factum Senatùs. ¹⁹ De nostrâ etiam ^f criminatione doluisti.

INTERPRETATIO.

a à te. b eorum qua vitio vertebantur. | guisti. f accusatione nostri.
c compressus. d considerantis. e redar-

NOTÆ.

fatellitum turbâ comitari student, ut in cæteris hominibus admirationem, honorem, timorem, & cæteras ejusmodi cogitationes excitent. Sic Virg. 1. Æn. 729.

Fis strepitus tectis, vocemque per ampla volutant

Atria: dependent lychni laquearibus aureis

Incensi: & noctem flammis funalia vincunt.

Sic Horatius Carm. 1. 2. od. 18. Scipsum à Potentibus scernit.

Non ebur, neque aureum

Meâ residet in domo lacunar, &c.

15. De tuis in commune bonum meritis.] III. Boëtius dixerat, nullum se ad Magistratum nisi commune bonorum omnium studium impulisse. Tu mihi, inquit, & qui te sapientium mentibus inseruit Deus, conscij, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium desulisse: respondens Philosophia id non fatetur modò, sed etiam exaggerat: de tuis, ait, in commune bonum meritis vera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi, pauca dixisti.

16. De objectorum tibi vel honestate, vel falsitate.] IV. Boëtius addiderat, sibi objecta fuisse cum honesta, tum falsa: honesta quidem, ut quòd innocentem Senatam majestatis crimine postulatum defenderit ac liberaverit: Senatam, inquit, dicimur salvum esse voluisse: falsa verò, ut quòd magicis artibus studeret: ob ambitum, ait, dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse men-

titi sunt: quibus respondens Philosophia allerit neminem latere illa & honesta & falsa: cunctis, inquit, nota memorasti.

17. De sceleribus fraudibusque delatorum.] V. Boëtius dixerat, se injustè delatum à Basilio, Opilione, & Gaudentio, quorum primus in delationem alieni aris necessitate compulsus est: duo alij ob innumeras fraudes ad exsilium damnati sacrarum sese adiuvum defensione tuebantur: respondet Philosophia rectè hac strictim attingi, quòd ea meliùs uberiusque recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Scilicet cum loquamur non solum verbis, sed & nutu, & gestu, & cæteris ejusmodi vocis humana adjunctis, ipsum etiam vulgi silentium aliquando eloquens plura significat, quàm multa loquacitas; quæ tamen his de rebus vulgo non defuit.

18. Injusti factum Senatùs.] VI. Boëtius meminerat, Senatam usque adeo ingrati animi fuisse, ut sua in ipsum Boëtium decreta emisserit. Suis, inquit, de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat respondet Philosophia probatque, Boëtium increpuisse etiam vehementer injusti factum Senatùs.

19. De nostrâ etiam criminatione.] VII. Boëtius conquectus fuerat, quòd cujus maleficii ipse accusaretur, idem in ipsam Philosophiam refunderetur: de te, inquit, tanti criminis fidem capimus, atque hòc ipso videbimur affines fuisse maleficio, quòd tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus: Philosophia autem, veluti memor hujus Boëtij in Scip-

²⁰ Læſe quoque ^a opinionis damna fleviſti. ²¹ Poſtremus adverſus fortunam dolor ^b incanduit, conqueſtuſque eſ non æqua meritis præmia penſari. ^c In extremo Muſæ ſævientis, uti quæ cælum, terras quoque pax regeret, vota poſuiſti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diverſumque te dolor, ira, mœror diſtrahunt, uti nunc mentis eſ, nondum te validiora remedia ^d contingunt. Itaque ²² lenioribus paullisper utemur, ut quæ in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore molleſcant.

INTERPRETATIO.

a exiſtimationis. b efferbuit. c denique.] d commovent.

NOTÆ.

ſan affectûs, queſtum probat: *de noſtrâ,*] ait, *etiam criminatione doluiſti.*

20. *Læſa quoque opinionis damna fleviſti.*] VIII. Boëtius ſubjunxerat, ſc immérité bonam apud multos exiſtimationem amiſiſſe: quod, inquit, *exiſtimatione plurimorum non rerum merita, ſed fortuna ſpectat eventum.* Et hoc immérité fieri annuit Philoſophia.

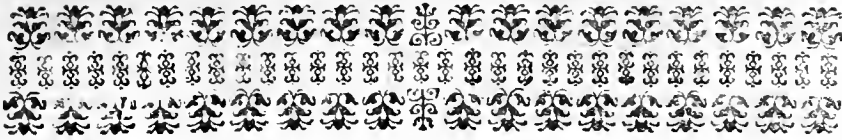
21. *Poſtremus adverſus fortunam dolor.*] IX. Boëtius præſertim conqueſtus fuerat de injuſtitia fortunæ non aqua meritis præmia rependentis: *videre,* inquit, *videor nefarias ſceleratum officinas gaudio lætitiæque ſuſcitantes; inſontes autem non modo ſecuritate, verùm ipſâ etiam deſenſione privatos.* Hinc idem Boëtius Deum compoſitis verſibus rogavit, ut quâ pace cælum regit, eâdem terras regere dignaretur: *Muſa* autem hæc nunc dicitur *ſævientis*, quòd ne ipſi quidem Deo videatur parcere, dicens Metro 5. hujus libri,

*Omnia certo ſine gubernans
Hominum ſolos reſpuiſ actus
Merito rector cohibere modo.*

Quibus querelis deinceps reſpondebit Philoſophia: ſed antea ipſius Boëtij mens quibuſdam præjudiciis exuatur necesse eſt. Præjudicia autem illa naſcuntur ex affectibus v. g. dolore, irâ,

& cæteris, quibus idcirco remedium aliquod adhibendum eſt: *quoniam,* inquit Philoſophia, *plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diverſumque te dolor, ira, mœror diſtrahunt, uti nunc mentis eſ, nondum te validiora remedia contingunt.*

22. *Lenioribus utemur.*] Egregia comparatio ex corporibus deſumpta: quemadmodum enim corporis tumor ex eo accidit, quòd humoribus alicubi quietibus corpus illic dureſcendo inſeſtur, eoque magis quò major humorum copia illuc affluens motum quiete perturbaverit: ſic tumor mentis ex eo contingit, quòd perturbationibus illic inſiſtis mens veluti dureſcendo inſeſtur, eoque magis, quò major perturbationum copia eodem affluerit ibidem permanſura. Quare ſicut tumor corporis non priùs auferitur, quàm hòc in mollietatem quamdam, blandioribus remediis, redacto, prædicti humores majori corporum ſubeuntium motu abripiantur: ita mens tanto perturbationum agmine non priùs liberatur, quàm, ipſâ creſcentibus paulatim argumentis veluti molliatâ, prædictæ affectiones majori cogitationum ſanctarum virtute procul pellantur: hoc & illud prudentis eſt Medici.

M E T R U M VI.

QUOD ab inventore dici solet Glyconicum. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet trimeter unum spondeum & duos dactylos pedes habet.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA inceptum sermonem continuans, ex eo probat mentem Boëtij nondum posse validioribus remediis curari, quòd sua sint singulis rebus, ut messi, floribus, & vindemiæ divinitus præscripta tempora.

Cùm Phœbi radiis grave
Cancris sidus inæstuat;

I N T E R P R E T A T I O.

Quando signum cœlestis Cancris inardescit perniciosum lumine solari;

N O T Æ.

2. *Cancris sidus.*] I. Exemplo messis probatur suum cuilibet rei tempus convenire: ut negatis fegetibus ad glandes confugas. Cancer igitur hic est unum è duodecim signis Zodiaci, quæ exprimi solent his versibus

Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo;

Libraque, scorpius, arcitenens, caper, amphora, pisces.

Quæque Sol annuum cursum conficiens, unum quolibet mense, percurrere dicitur. Cancer autem in eâ est cœli parte, quam ubi Sol versus septentrionem profectus attingit exeunte Junio, tum nobis diem æstatis longissimum ita efficit, ut non ulteriùs versus septentrionem progrediens, ad meridiem deflectere incipiat: hinc circulus, quem Astronomi ponunt per primum hujus signi gradum transire, vocatur *Tropicus*

Cancris, ubi Solstitium æstivum: unde Manil. l. 3.

— *Cancris cum sidere Phœbus
Solstitium fuit, & summo versatur
Olympo.*

Atqui hoc *Cancris sidus* nunc dicitur *inæstuarè*, quòd tetræ tunc maximo ignis cœlestis motu sive æstu commoveantur: Sic Horat. Epod. Od. 11.

*Quod si meis inæstuat præcordiis
Libera bilis.*

Dicitur etiam *grave radiis Phœbi*: quòd, Sole illud ingresso, vix ferri possit cum corpore propter nimium æstum; tum etiam mente propter eam quam urendo segetes statim perhibebitur afferre, sterilitatem Silius l. 1.

Æstifero Libye torquetur subdita Cancro.
Grave enim generatim illud habetur quod geri vix potest, sive corpore, sive etiam mente: exempla sunt cuique obvia.

Tum qui larga negantibus
Sulcis femina credidit,

5. Elusus Cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus

INTERPRETATIO.

tunc qui mandavit terris sterilibus semen- | minis frugum, is tendat ad quercus glan-
tem copiosam, deceptus promisso Cereris Nu- | diferas. Numquam adeas sylvam pul-

NOTÆ.

4. *Sulcis femina credidit.*] Sulcus an
seillon, iudicio Varronis, dicitur à su-
stollo, quòd aratri vomer terram sustol-
lar: sicut arvum & arationes ab arando;
& porca le rayon sur lequel on seme, quòd
terra porrecta sive iacta utrinque. Quic-
quid autem sit de interpretationibus no-
minum istorum, Poëtis agricola qui
serit, dicitur femina sive anni spem,
sulcis vel terræ credere: adeo ut, si se-
mina, injuriâ temporum, ante mes-
sem evanuerint, dici possit *elusus Ce-
reris fide* sive promisso. Sic Virg. 1.
Geor. v. 221.

*Ante tibi Eoa Atlantides abscondan-
tur*

*Gnosaque ardentis decedat stella co-
rona;*

*Debita quàm sulcis committas semina,
quamque*

Invita properes anni spem credere terra.

*Multi ante occasum Maia capere: sed
illos*

Expectata seges vanis elusit avenis.

Sic Tibullus l. 2. eleg. ult.

— *Spes sulcis credit aratis*

*Semina qua magno fœnore reddat a-
ger.*

Sic ergo propter nimium *Canevi* ina-
stuantis ardorem qui larga negantibus sul-
cis femina credidit, hic

5. *Elusus Cereris fide.*] Ceres Poëtis
est Saturni & Opis filia, ex quâ Jupiter
Proserpinam suscepisse fertur: sed hanc
Cereris filiam Pluto postea rapuit: un-
de Ceres accensis in Ætna monte tædis
totum orbem peragravit filiam quasi-
tura: in laborioso autem illo itinere
Triptolecum Eleusij regis filium se-
rendorum seminum rationem docuit:

hic verò orbem pariter peragrans &
eamdem artem cæteris hominibus com-
municavit. Philosophis autem, si Tul-
lio 2. de nat. D. credamus, Ceres ni-
hil est aliud quàm ipsa terra, sic dicta
vel à gerendo quasi *Geres* immutatâ lite-
râ, à gerendis frugibus; vel à creando,
quasi frugum creatrix. Qui porò id vo-
luerit attentius considerare, is causam
inveniet, cur terra dicatur Saturni &
Opis filia, & cur Jove fœcundata ge-
nuerit Proserpinam, à Platone postea
raptam. Sed hæc nostri non sunt insti-
tuti.

6. *Quernas pergat ad arbores.*] Hoc est
ad quercus glandiferas, tanquam ad pri-
mas hominum altrices coniugiat. Quer-
cus arbor cuique nota. Hæc ante inven-
tas fruges, populis quibusdam dicitur
victum suppeditasse: unde Virgil. 1.
Geor. v. 159.

*Concussaque famem in sylvis solabere
quercu*

Quare cum glans, hujus arboris fru-
ctus, non nisi post segetum messem
adolescet, hæc diversis temporibus ita
adstricta sunt, ut si te seges expectata
fessellit, à quernis arboribus olim glan-
diferis fruges sperare possis. Sic ergo
exemplo messis probatur, sua esse singu-
lis rebus tempora, divinitus præscrip-
ta.

7. *Numquam purpureum nemus.*]

II. Exemplo florum probatur etiam,
suum cuique rei convenire tempus: sig-
nificatur enim, flores, qui sponte nasci
consueverunt, quique nunc nominatis
violis intelliguntur, non esse quæren-
dos tempore hyemali, quo sæviunt *Aqui-
lones*, per purpureum nemus: quare ali-

- Lecturus violas petas,
 Cùm sævis Aquilonibus
 10. Stridens campus inhorruit.
 Nec quæras avidâ manu
 Vernos stringere palmites,
 Uvis si libeat frui;
 Autumno potiùs sua
 15. Bacchus munera contulit.

INTERPRETATIO.

chram ad colligendas violas, ubi ager tur- | *possis potiri racemis: nam Bacchus dedit sua*
batus fuerit crepitans Aquilonibus crude- | *hæc dona Autumno potiùs, quam Verno*
libus. Neque rentes verno tempore vincire | *tempore.*
aut putare vites manu veluti cupidâ, si |

NOTÆ.

quid dicendum de purpureo nemore, de violis, & de Aquilonibus.

Purpureum dicitur à purpurâ. Est verò purpura conchæ genus, cujus liquore olim vestes ringebantur. Quòd autem jam à longo tempore veterum purpura desierit, propterea inductâ hujus vocis ambiguitate, purpureus vocatur nunc quidem *nigror*, ut apud Ciceronem mare nigricans purpureum; apud Ovidium *Uvæ nigrae, purpureæ*; & apud Homerum mors atra dicitur purpurea: nunc *candor*: sicut Horatio olores purpurei, & Ovidio nix vocatur purpurea: nunc *rubor*, ut omnibus Poëtis genæ purpureæ, & sanguis purpureus: nunc *color caruleus*, ut apud Virgilium *viola subluceat purpura nigra*: nunc *color quilibet*, quique ex illo nasci solet, *decor*: pulcritudo enim, judice Tullio 4. Tusc. est quædam apta figura membrorum cum coloris quædam suavitate. Sic Virgil. Ecl. 9. v. 40.

Hic ver purpureum, varios hic flumina circum

Fundit humus flores: hic candida populus antro

Imminet, & lenta texunt umbracula vites.

Atque hoc ultimo modo credimus, nemus nunc vocari *purpureum*.

Violarum duo sunt genera, ut colligitur ex Plinio l. 21. cap. 6. Alia naturâ, alia arte nascuntur: posteriores in hor-

tis; priores etiam in sylvis: de iis autem agitur, quæ, ut ait idem Plinius, *sponte apricis & macris locis proveniunt purpurea latiore folio.*

Aquilo denique est ventus, qui teste Plinio l. 2. c. 47. inter septentrionem, & ortum Solstitialem è regione Cauri fiat. Ventus autem ille frequens est hyeme: quare hyems Plinio dicitur *Aquilonia*, & Poëtis, *rigidis aquilonibus horrens*: unde *sævis aquilonibus* nunc significatur, violas in sylvis non esse quarendas hyeme: usque adeo exemplo florum probatur, suum cuique rei convenire tempus.

11. *Nec quæras avidâ manu.*] III. Exemplo vindemiæ probatur, sua singulis rebus tempora convenire: cum enim vindemia Autumno fiat, frustra hoc tempore *quæras vernos stringere palmites*: quibus verbis distincta Veris & Autumni officia proponuntur. Primum quidem verno tempore alij palmites amputantur: alij vincuntur tantum: quod utrumque dum præstat agricola, *stringere* dicitur: *stringit* enim & frondes quas colligit, ut 1. Georg. v. 305.

Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus

Et lauri baccas, oleamque cruentaque myrta.

Et ramos quos ligat, ut ibid. v. 317.

Agricola & fragili jam stringeret herdea culmo.

- Signat tempora propriis
 Aptans officiis Deus,
 Nec quas ipse coërcuit,
 Misceri patitur vices.
20. Sic quod præcipiti viâ
 Certum deserit ordinem,
 Lætos non habet exitus.

INTERPRETATIO.

Deus notat momenta omnia, sua singulis muneribus accommodans, neque sinit ordinem, quem ipse instituit, turbari. Prop- terea quicquid inconsideratâ ratione linquit ordinem præscriptum id non obtinet jucundos eventus.

NOTÆ.

Atque idipsum dicitur fieri *avidâ manu*: cum enim homo aliquid valde appetit quadam sui corporis parte exequi, tum translata quadam significatione, pars illa dici solet *avida*. Sic aures Ciceroni dicuntur *avida*: *Demosthenes*, inquit de Orat. *non semper implet aures meas: ita sunt avida & capaces, & semper aliquid immensum infinitumque desiderant*. Sic manus ipsa Horatio dicuntur *avida*. Carm. l. 4. od 7.

Cuncta manus avidas fugient heredis, amico

Qua dederis animo.

Quicumque autem vernos palmites stringit, hic ita appetit stringere, ut videatur timere, ne desinat stringere. Deinde Autumnus sic uvis colligendis accommodatur, his ut ille à Poëtis soleat describi: quod vulgarissimum est: Lucret. l. 1.

Præterea cur Vere rosam, frumenta calore,

Viteis Autumno fundi sudante videmus,

Si non certa suo quia tempore semina verum.

Cum confuserunt, patet quodcumque creatur.

Hinc *Autumno sua Bacchus munera contulisse* dicitur, potius quam Verno tempore: quod enim Bacchus inventor vini habeatur, munus Bacchi est vinum, vinum autem non Vere, sed Autumnno compressis uvis fluere consuevit: usque adeo messe, floribus, & vindemiâ con-

stat, sua singulis rebus præscripta esse: divinitus tempora.

16. *Signat tempora propriis aptans officiis Deus.*] Deus enim est prima causa non solum rerum cæterarum, sed modorum etiam omnium quibus res illæ: rectè se habent, adeo ut nihil eorum contingat, nisi secundum leges divinæ voluntate statutas: propterea Ecclesiastæ 3. *omnia tempus habent & suis spatiis transeunt universa sub cælo. Tempus nascendi & tempus moriendi. Tempus plantandi & tempus evellendi quod plantatum est, &c.* Hinc *quas vices Deus coërcuit*: suâ nimirum constantissimâ voluntate, has non patitur misceri sive turbari: Sic Phædrus l. 1. fab. 2. loquitur.

Athena cum florent aquis legibus

Procox libertas civitatem miscuit.

Hinc Philosophi eruere poterunt quadam principia quibus innitantur demonstrationes quas de materiâ Philosophiâ subjectâ conficiant.

20. *Sic quod præcipiti viâ, &c.*] Præcipitatio alia est corporis; alia mentis. Præcipitatio corporis, inquit S. Thomas 2. 2. q. 13. a 3. in hoc versatur, quod corpus à superiori in ima pervenit secundum impetum quemdam proprii motus vel alicujus impellentis non ordinatè descendendo per gradus. Præcipitatio vero mentis est inconsideratum de ignoto judicium: interior quippe veri certique judicii regula, est evidentia: sine quâ si

quã si sententiam ferat , aut errabit aut errandi periculum subibit Philosophus : adeoque *præcipiti via certum deserens ordinem latos non habebit exitus*. Hic porò agitur non de priori sed posteriori duntaxat præcipitatione : quarit enim Philosophia remedia , quibus hæc medeci possit menti Boëtij laboranti ; la-

borat autem errore , qui sanari non potest , nisi veritate contrariã. Cùm igitur primum veritatis inveniendæ impedimentum , adeoque prima erroris causa sit præcipitatio , optimè monet Philosophia non esse præcipitandum ; sed à levioribus primùm remediis incipiendum.

P R O S A VI.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA Boëtium interrogans, eundem cogitateri se Deum & semetipsum partim cognoscere partimque ignorare: unde illo lumine ad pellendas has animi tenebras se deinceps usuram monet, ut scilicet à notis ad ignota; à persuasissimis ad non persuasa fiat progressus.

PRIMUM igitur patris-ne me ^a pauculis ¹ rogationibus statum tuæ mentis attingere, atque tentare, ut, qui modus sit tuæ curationis, intelligam? ^b Tu verò arbitrato, inquam, tuo ^c quæ voles, ut responsurum rogato. ^d Tum illa,

INTERPRETATIO.

^a *Quibusdam quasiunculis.* ^b inquit | inquit Boëtius, tibi respondebo. ^d tunc Philosophia. ^c *quare quod placuerit,* | Philosophia ait.

NOTÆ.

1. *Rogationibus.*] I. Philosophia interrogat Boëtium: quia homo interrogatus, (nisi hic fuerit præceptus & amen- tissimus, quemadmodum loquitur Cicero) animo attendit ad eam, quam habet de materiâ propositâ, notionem, suamque, cujus ipse conscius est, hâc de re sententiam profert: unde auditor potest quædam alia conficere. Sic Socrates, qui parens Philosophia jure dici potest, ut loquitur Tullius 2. de fin. percontando atque interrogando elicere solebat eorum opiniones, quibuscum diserebat, ut ad ea qua ij respondissent, si quid videretur, diceret; qui mos cum à posterioribus

non esset retentus, Arcefilas eum revocavit: instituitque, ut ij qui se audire vel- lent, non de se quærent, sed ipsi dice- rent quid sentirent, quod cum dixissent, ille contra. Hâc arte nunc Philosophia statum mentis Boëtij attingit & tentat, ipsum videlicet revocando ad primas, quas in se experiri possit, notions; quarum beneficio & ab errore veteri liberari & in novam veritatem introduci queat: qui modus est curationis: sed huic arti consentit ipse Boëtius: arbitratu, inquit, tuo qua voles, ut respon- surum rogato.

2. Hunccine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei regimen ineffe^a rationis? Arqui, inquam^b, nullo existimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum operi suo conditorem præsidere Deum scio, nec unquam fuerit 5. dies, qui me ab hac sententiæ veritate depellat. Ita est, inquit^c, nam id etiam paullo ante cecinisti^d, hominesque tantum divinæ exfortes curæ esse deplorasti. Nam de cæteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papæ autem vehementer admiror, cur, in tam^e salubri sententiâ locatus ægrotes.

INTERPRETATIO.

a *mentis ratione prædita.* b ipse Boëtius. c *sanâ opinione versatus.* d *lib. i. met. 5.*

NOTÆ.

2. Hunccine mundum temerariis.] II. Philosophia cogit Boëtium fateri, se Deum partim cognoscere, visò saltem ordine, quo hic mundus regitur. Scilicet quemadmodum amici aliàs cogniri recordamur, auditâ ejus voce, vel visâ ejus scripturâ: non quòd vox vel scriptura hujus amici notionem inferat: sed potiùs quòd adjuncta hæc veterem amici ideam veluti sopitam excitando renouent: ita Dei naturali lumine jam cogniti reminiscimur visò hòc mundo spectatoque ordine, quo uniuersa etiam corpora reguntur: hinc nullo existimaverim, inquit Boëtius, modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur: verum operi suo conditorem præsidere Deum scio: hinc quòd evidens ejusmodi notio optima sit veritatis sive judicij veri certique norma, propterea nec unquam fuerit dies, addit Boëtius, qui me ab hac sententiæ veritate depellat: hinc paullo ante, metro scil. 5. v. 25. cecinit Boëtius.

*Omnia certo sine gubernans
Hominum solos respicis ætus
Merito rector cohibere modo.*

Hinc Philosophia, prolarâ hominîs mira subito accipientis interjectione, vehementer admiratur, cur positis ejusmodi principiis Boëtius in erroris tenebras præcipitet, aut instar languentis in veram sententiam ire dubitet de Deo rebus, etiam humanis, providente: Papæ, hæc est interjectio hominis mira

subitò accipientis, vehementer admiror, cur in tam salubri sententiâ locatus, de Deo res cæteras regente, ægrotes, aut negando, aut saltem dubitando circa ipsum Deum res humanas summâ suâ providentiâ administrantem. Nimirum cum duæ aut plures sententiæ arcuâ quadam necessitudine conjunguntur cum priori quadam sententiâ, quæ propterea habere possit rationem principij, mirum est, hominem præstanti ingenio præditum, cujusmodi erat Boëtius, concessâ priori illâ sententiâ, posteriore in dubium revocare.

Qui enim convenit, inquit Tullius 2. de nat. D. signum aut tabulam pictam cum aspexeris, scire adhibitam esse artem, cumque procul cursum navigij videris, non dubitare quin id ratione atque arte moveatur: aut cum solarium vel descriptum, aut ex aquâ contemplere, intelligere declarari horas, arte non casu: mundum autem, qui & has ipsas artes, & earum artifices, & cuncta complectatur, consilij & rationis esse expertem putare. Quod si in Scythiam, aut in Britanniam spheram aliquis tulerit hanc, quam nuper familiaris noster effecit Posidonius, cujus singula conversiones idem efficiunt in Sole & Luna & in quinque stellis errantibus, quod efficitur in cælo singulis diebus & noctibus: quis in illa barbarie dubitet quin ex sphaera sit perfectæ ratione? Hi autem dubitant de mundo, ex quo oriuntur, & sunt omnia, casu-ne ipsi sit effectus an necessitate aliqua an ratione.

Verum^a aliud perferremur; nescio quid abesse conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo Mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur, advertis? ^b Vix, inquam, rogationis tuæ sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit^c, fecellit^d abesse aliquid, per quod velut^e hiante valli robore, in animum tuum perturbationum morbus^f irrepsit? Sed dic mihi, meministi-ne, quis sit rerum finis? quò-ve totius naturæ tendat intentio? Audieram, inquam^g, sed memoriam mæror hebetavit. At^h quæ scis, unde cuncta processerintⁱ? Novi, inquam^k, Deum-que esse respondi. Et quæ fieri potest, ut principio cognito, quis sit rerum finis, ignores^l? Verum hi perturbationum mores sunt, ea^m valentia est, ut movere quidem loco hominem possint: convellere autem, sibi que totum extirpare non possint.

INTERPRETATIO.

a penitus inspiciamus. b tantum abest ut tua questionem vix intelligam inquit Boëtius. c Philolophia. d nonne rectè judicavi. e rimas agente. f error. g ego Boëtius. h quomodo. i inquit Philolophia. k ego Boëtius. l inquit Philolophia. m virtus.

NOTÆ.

an mente divinâ: & Archimede[m] arbitratur plus valuisse in imitandis sphaera conversionibus, quam naturam in efficiendis, præsertim cum multis partibus sint illa perfecta, quàm hac simulata solertius, &c.

Quid tam furiosum est, ait Salvianus 1. 4. de gubern. Dei, quàm ut aliquis, cum Deum creatorem omnium non neget, gubernatorem neget? & cum factorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit?

3. Nescio quid abesse conjecto.] III. Philolophia cogit eundem Boëtium fateri, se Deum partim ignorare. Nimirum mens nostra Deum inter & corpus nostrum media, & à Deo & à corpore nostro quibusdam cogitationibus informatur. A Deo quidem accipit primam notionem veritatis, primumque felicitatis appetitum, ita ut Deus primus sit mentis humanæ magister & moderator. A corpore verò accipit cum sensum, tum perturbationes; quibus mens ipsa ita aliquando occæcatur, hæc ut illis in errores & vitia, quæ voluntarij sunt mentis humanæ morbi, deducatur. Propterea hi perturbationum, ut nunc dicitur, mores sunt, ea valentia est, ut mo-

vere quidem loco hominem possint, obscuro prædictas cogitationes, convellere autem sibi que totum hominem extirpare non possint, extinguendo omnino prædictas cogitationes: quandiu enim mens humana à Deo, à quo primum condita informataque fuit, conservabitur, tandiu naturali & lumine & appetitu afficietur. Hinc Boëtius à Deo mundum regi, ut etiam dicitur, non ambigit, vigente adhuc illo lumine; non advertit verò quibus gubernaculis Mundus regatur, perturbationibus tenebras inducentibus: idem scit, unde cuncta processerint, Deumque esse respondit: affulgente prædicto naturali lumine: non meminit quis sit rerum finis, quove totius natura tendat intentio, perturbatione, præsertim verò mærore memoriam hebetante. Propterea nescio quid abest, clata scilicet & distincta cognitio Dei, quatenus Deus ultimus est ut cæterarum sic humanarum rerum finis, cujus quidem finis maximum est in moribus momentum: quòd quicquid est virtutis aut vitij in nobis, illud à bono vel malo fine cujus gratia agimus oriatur: atque per

Sed hoc quoque respondeas velim, + hominém-ne te esse meministi? Quidni, inquam^a, meminerim? Quid igitur homo sit, poteris-ne proferre^b? Hoccine interrogas^c, an esse me sciam rationale animal atque mortale? Scio, & id me esse confiteor. Et illa^d: Nihil-ne te 5. aliud esse novisti? Nihil^e. Jam scio, inquit^f, morbi tui, aliam vel maximam causam, 5 quid ipse sis, nosse desisti.

INTERPRETATIO.

^a ego Boëtius. ^b inquit Philosophia. } quam ego Boëtius. ^f Philosophia.
^c inquam ego Boëtius. ^d ait. ^e in-

NOTÆ.

hoc quod abest, veluti hiante walli robore, ut etiam dicitur, in animum Boëtij perturbationum morbus irrepit: ille enim animi morbus nihil est aliud, quam error & vitium, quæ ex his tenebris sive ignorantie nascuntur.

De hoc nomine, *valentia*, dictum est Prosa 1. not. 3.

4. *Hominém-ne te esse meministi?*] IV. Philosophia addit Boëtium semetipsum partim cognoscere, ipsumque ad hanc sui ipsius memoriam revocat, quòd homo in primis de semetipso convinci debeat: hinc præceptum Apollinis, quo monet, *ut se quisque noscat*. Verùm id ultrò præstat Boëtius, non dubitans se esse rationale animal atque mortale: quæ quidem hominis definitio & veterum & recentiorum Philosophorum est: nihilominus ut animadverti potest, sic à nostro Auctore videtur rejici. Animadverti quidem potest illa hominis definitio non solum quòd obscurissima sit, ut attendenti patet: sed etiam quia si bestia cogitare dicantur, quemadmodum dicuntur ab ipsis hujus definitionis patronis, quippe qui putant bestias non *inadequate* solum sed *adequate* uti loquantur, sentiri adeoque cognoscere, ejusmodi definitio etiam bestiis conveniet: canis enim v. g. farentibus istis Philosophis, est *animal mortale*: si verò, ut volunt, idem canis sentiendone cognoscat, negari non potest, quin rationis sit particeps proindeque vocandus *rationalis*: siquidem ratiocinari quidam est cognoscendi modus, & quidem minùs perfectus, quam

clarè & distinctè percipere: propterea enim Deus qui clarè & distinctè percipit, negatur ratiocinari: quamobrem cogitatio canina, ut pote quæ divinæ similior erit, humanâ erit perfectior, si propugnandæ prædictæ definitionis causâ, dicatur canis cognoscere quidem, nec tamen ratiocinari. At verò eadem hominis definitio à nostro Auctore videtur rejici; aut potius ab ipsâ Philosophiâ, quæ Boëtium nunc alloquitur: postquam enim Philosophia à Boëtio quærivisset: *nihil-ne te aliud esse novisti?* & Boëtius respondisset: *Nihil: jam scio*, inquit, *morbi tui aliam vel maximam causam, quid ipse sis, nosse desisti*. Igitur

5. *Quid ipse sis, nosse desisti.*] V. Philosophia cogit Boëtium fateri, se semetipsum partim ignorare: nam, ut elegantè ait Tullius 1. Tusc. *est illud quidem vel maximum, animo ipso animum videre: & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet, ut se quisque noscat: non enim credo id præcipit, ut membra nostra aut staturam figuramve noscamus: neque nos corpora sumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cum igitur, nosce te, dicit; hoc dicit, nosce animum tuum: nam corpus quidem quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te: hunc igitur nosse nisi divinum esset, non esset hoc acrioris cujusdam animi præceptum, sic, ut tributum Deo sit, hoc est, seipsum posse cognoscere.* Atqui Boëtius, quòd quibusdam præjudiciis occupatus se se à bestiarum conditione non satis

- Quare ⁶ plenissimè vel ægritudinis tuæ rationem, vel aditum reconciliandæ ^a sospitatis inveni. Nam ⁷ quoniam tui oblivione confundereis, & exsulem te, & expoliatum propriis bonis esse doluisti. ⁸ Quoniam verò, quis sit rerum finis, ignotas, nequam homines atque nefarios, potentes felicesque arbitraris. Quoniam verò quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has ^b fortunatarum vices existimas sine rectore fluitare. Magnæ non ad morbum modò, verùm ad interitum quoque causæ. Sed ^c sospitatis auctori grates ^d, quòd te nondum totum ^e natura destituit. ⁹ Habemus maximum tuæ ^f fomitern salutis, veram de mundi gubernatione sententiam, quòd eam non casuum temeritati, sed divinæ rationi subditam credis.

INTERPRETATIO.

^a salutis. ^b fortuna prospera & adversa. ^c natura Deus. ^f rudimentum.
^c salutis. ^d habendæ sunt. ^e Auctor

NOTÆ.

secernebat, animum sive mentem suam non satis videbatur cognoscere: hinc in varios lapsus est errores, quos Philosophia hic suscipit enometandos.

6. *Plenissimè vel ægritudinis tuæ rationem, vel aditum reconcilianda sospitatis inveni.*] VI. Philosophia ex eo, quod Boëtius Deum & semetipsum partim cognoverit partimque ignoraverit colligit, primùm quidem causas ægritudinis Boëtij, deinde modum recuperandæ sanitatis ejusdem: causæ morbi sunt ignoratio; modus verò recuperandæ salutis, notio cùm Dei tum sui ipsius: sicut jam dicendum.

7. *Quoniam tui oblivione confundereis.*] Primùm enim quòd Boëtius suam mentem partim ignorans, hujus suæ mentis veluti oblitus fuerit, propterea se *& exsulem & expoliatum propriis bonis esse doluit*, Prosa 4. qui enim mentem suam optimè novit, hic & mentis patriam cœlum, à quo nemo exsulat nisi volens, & ejusdem mentis bona, scientiam & virtutem, hostibus inaccessa esse cognoscit.

8. *Quoniam quis sit rerum finis, ignotas.*] Deinde quòd idem Boëtius Deum partim ignorans, Deum non cogitet ultimum rerum omnium finem; idcirco *nequam homines atque nefarios, potentes felicesque arbitratur*: qui enim sui finis

memor, Deum justum cogitat, hic prosperam impiorum fortunam miseræ æternæ potiùs, quàm ullius felicitatis argumentum esse non dubitet. Ignoratio autem ultimo rerum omnium sine, ignorentur necesse est modi, quibus Deus res omnes ad suos fines destinat: qui verò modos illos ignorat, hic perspicua negans quòd obscura animo non comprehendat, ipsum Mundi rectorem negat: propterea nunc additur: *quoniam verò, quibus gubernaculis Mundus regatur, oblitus es, has fortunatarum vices existimas sine rectore fluitare.*

Verùm illa cùm mentis humanæ, tum etiam Dei ignoratio principium est erroris & vitij: non secus ac clara distinctaque mentis humanæ & Dei cognitio principium veritatis & virtutis: unde tenebræ illæ nunc dicuntur *magna non ad morbum modò*, videlicet errorem, *verùm ad interitum*, nimirum vitium, *quoque causæ.*

9. *Habemus maximum tuæ fomitern salutis*] Postremò quòd Boëtius mentem suam præsertimque Deum supremum Mundi moderatorem agnoscat, idcirco modum recuperandæ salutis sive ut minùs Latiniè dicitur, *sospitatis* obtinet: quod optimè explicatur exemplo fomitern: nam fomes est materia ignescere sic apta, ut unâ ejus parte ignitâ

Nihil igitur pertimescas. Jam tibi ¹⁰ ex hâc minimâ scintillâ vitalis calor ^a illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum tempus est, & ¹¹ eam mentium constat esse naturam, ut quoties abjecerint veras, falsis opinionibus ^b induantur; ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum ^c, ¹² hanc paullisper lenibus, mediocribusque ^d fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris, splendorem veræ lucis possis agnoscere.

INTERPRETATIO.

a exoritur. b imbuantur. c mentis. | d remediis.

NOTÆ.

ceteræ facillimè ignescant: sicut expressit Virgil. 1. Æn. v. 178.

Ac primum silicis scintillam excudit Achates,

Suscipitque ignem foliis, atque arida circum

Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Cùm igitur mens humana aliquâ notione sive lumine affecta, facillimè possit pervenire non solum ad perfectiorem scientiam, quæ nihil est aliud quàm lumen naturale paulò longius diffusum, verùm etiam ad veritatem, virtutemque excolendam, in quo tota ejusdem mentis humanæ salus versatur, idcirco vera de Mundi gubernatione sententia naturali lumine fundata maximus est salutis humana fomes.

10. Ex hâc minimâ scintillâ vitalis calor.] Ex hoc minimo mentis tuæ lumine veritas virtutisque, quæ prima sunt æternæ vitæ semina.

11. Eam mentium constat esse naturam, &c.] Modus enim sive corporis

sive etiam mentis non nisi contrario modo fugatus obliteratur: quamobrem ut vera opinio à mente nostrâ non recedit, nisi falsâ accedente, sic falsâ opinione recedente, vera mentem subit. Ea autem est inter perturbationes & falsas opiniones necessitudo, ut sicut falsæ opiniones ex perturbationibus; ita perturbationes ex falsis opinionibus oriantur: propterea nunc dicitur *ea mentium natura, ut quoties abjecerint veras, falsis opinionibus induantur*, aut ut alij legunt, *imbuantur: ex quibus orta perturbationum caligo*. Quocumque autem modo oriantur perturbationes, his mens humana offunditur: ita ut rectè nunc dicatur *perturbationum caligo verum mentis intuitum confundere*.

12. Hanc paullisper lenibus.] Evanescente quidem perturbationum caligine vera lux menti affulgebit: sed ut in corporibus, sic in mentibus mediocria primum, deinde firmiora remedia adhibenda sunt: sicut jam dictum est.

M E T R U M V I I .

QUOD ab Adone filio regis Cypriorum vocatur Adonium. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet dimeter componitur ex dactylo & spondeo.

A R G U M E N T U M .

UT lumen siderum, nubibus; perspicuitas aquæ, cæno; & cursus fluminis, rupe oppositâ : sic cognitio veritatis impeditur perturbationibus, quæ idcirco pellendæ.

NU B I B U S atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.

I N T E R P R E T A T I O .

Astra involuta caligine nigrâ nequeunt | mittere ullam lucem.

N O T Æ .

Mens nostra veritatem assecutura, primùm ab aliquo veluti sole informetur, necesse est, quòd ipsa sui luminis origo esse nequeat : deinde hujus informationis eadem sit proximè conscia, quòd auctor hujus informationis non informet nisi monendo : postremò ipsa informationis evidentiâ convicta, quòd auctor hujus luminis ducit, cò proprio nutu feratur consentiens : quòd in hòc consentu versetur ipsius veritatis forma. Atqui perturbationes hæc omnia impediunt : sicut triplici exemplo deinceps demonstrabitur : quamobrem rectè concludit Philosophia, veritatis assequendæ causâ, mentem exuendam esse ejusmodi perturbationibus.

1. *Nubibus atris.*] I. Igitur sicut nubes atra cœlum inter & terras interjectæ impediunt, quominus sidera suos

radios ad terras usque emittant : quòd nimirum nubes illæ corpora sint opaca, quorum est lumen remittere : ita perturbationes Deum inter & mentem humanam veluti interjectæ impediunt, quominus Pater ille luminum Deus suos radios ad mentem usque humanam emittat : quòd prædictæ perturbationes, ceu opaca quædam corpora, lucem cœlestem remittant. Huc referri potest quod dicitur Sap. 9. *Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illis abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. . . Mitte illam de cœlis sanctis tuis & à sede magnitudinis tua, ut mecum sit & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te. . . Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut qui poterit cogitare quid velit Deus? cogitationes enim mortalium timida & incerta providentiæ no-*

5. Si mare volvens
 Turbidus Auster
 Misceat æstum,
 Vitrea dudum,
 Parque serenis
 10. Unda diebus,
 Mox resoluto
 Sordida cœno.

Visibus obstat.
 Quique vagatur
 15. Montibus altis
 Defluus amnis,
 Sæpe resistit:
 Rupe soluti
 Objice saxi.

INTERPRETATIO.

Si Auster turbulentus, versans aquora, turbet fluctum, aqua prius perspicua, & similis luci clara, statim disperso luto im-

pura, impedit aspectum. Et qui fluvius discurret è locis sublimibus fluens, hic non raro sistitur scopulo opposito montis fracti.

NOTÆ.

stra: corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

5. *Si mare volvens.*] II. Sicut aqua marina, prius instar vitri pellucida, cœno postea ventis resoluto ita fordescit, ut lumini sit impervia, proindeque immixta corpora occultet: non aliter mens humana cœlesti prius lumini penetrabilis, commotis postmodum perturbationibus ira obscuratur, ut nullo se lumine videat perfundi, & familiaria proinde ignoret.

Neque verò abs re & aqua marina ceteris aquis, & Auster reliquis ventis hinc præfertur: nam aqua marina, ut pote quæ salta, rectam luminis trajectionem magis, quàm dulcis aqua juvat, cæteris paribus, est quacumque aliâ aquâ pellucidior. Auster verò ventus à meridie flans, quòd calidior sit, aquam marinam, commoto cœno, magis videtur perturbare.

14. *Quique vagatur.*] III. Quemadmodum flumen è montibus altis præcipitans, oppositâ montis soluti rupe sistitur: ita mens humana magno quodam naturæ impetu ad assensionem ventalis propensa, oppositâ perturbatione retardatur.

Hic autem Grammaticis observari possunt hæ voces, *amnis, defluus, obex, & saxum.* 1. enim *amnis* teste Varro-
 ne 4. de l. l. est flumen, quod cir-

cuit aliquid: quasi dicatur ex *ἀμνί* & *ῥέω*, vel potius ex *am* circum & *no* hoc est *nato*: quam fortè ob. causam Oceanus, quòd orbem ambiat univertsum, Poëtis vocatur *amnis*. Sic Tibull. l. 3. el. 4.

Iam nox æthereum nigris emensa quadrigis

Mundum, caruleo laverat amne rotas.

2. *defluus* idem quod *labens*: antiquiorem tamen auctorem, qui hæc voce, *defluus*, usus fuerit, invenire non potui: hanc excitare potuit Virgil. 3. Georg. v. 446.

— *udisque aries in gurgite vil-
 lis*

*Mersatur, missusque secundo defluit am-
 ni.*

3. *obex* dicitur ab *objiciendo*, quia foribus objiciatur: hinc apud Poëtas sæpius scribitur *objice*, &, mutatâ etiam hæc scripturâ, prima syllaba produci-
 tur, ut apud Virgil. 4. Geor. v. 422.

Intus se vasti Proteus tegit obice saxi.
 Et Claudian. l. 1. de raptu Proserpinæ.
*Sive quod obicibus discurrens ventus
 opertis.*

4. *saxum* hinc montem significat: ut 2. Æneid. v. 307.

*Accipiens sonitum saxi de vertice pa-
 stor.*

20. Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
25. Gaudia pelle,

Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adfit.
Nubila mens est,
30. Vincitque frenis,
Hæc ubi regnant.

INTERPRETATIO.

*Similiter si tu cupis intueri veritatem no-
tione evidenti, & tenere judicando iter-
trium semitâ rectâ, remove latitiam, re-
move metum, expelle spem, neque aegritudo*

*pertineat ad tuam mentem: cum enim hæc
perturbationes dominantur menti, tum
eadem mens obscuratur, & detinetur, ve-
luti totidem vinculis.*

NOTÆ.

20. *Tu quoque si vis.*] Cùm ergo præ-
dictæ perturbationes tantum sint impe-
dimentum ut claræ distinctæque cogni-
tionis, sic etiam veræ sententiæ habenda:
si cupias & evidenti cognitione veri-
tatem percipere, & quò evidentia illa
rectâ ducere potest, judicando sequi,
tu mentem præjudiciis sic exue, ut ne-
que gaudio, neque timore, neque spe,
neque dolore, neque qualibet aliâ per-
turbatione ductus sententiam feras: ut
enim his affectionibus, veluti quibus-
dam nebulis, mens perceptura obscura-
tur, sic iisdem tanquam frenis rectè
judicatura cohibetur. Propterea Virgi-
lius significaturus animum his affecti-
bus obscuratum suæ etiam originis obli-
visci, canit. 6. Æn. v. 733.

*Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gau-
dentque: nec auras*

*Respiciunt clausa tenebris & carcere
caco.*

25. *Gaudia pelle.*] Perturbatio versa-
tur in quadam commotione mentis à
corpore ortâ: quamobrem cùm commo-
tio illa infinitis propè modis fieri
possit, definitus esse non potest pertur-
bationum numerus. Hic tamen nume-
rantur quatuor perturbationum genera,
quod novum non est: nam Cicero pas-
sim docet, perturbationes esse quatuor,
nempe *latitiam, libidinem, metum, &
aegritudinem*: ex quibus duas priores ait
nasci ex duobus opinatis bonis, læti-

tiam quidem ex præsentibus; libidi-
nem ex futuris; duas verò posteriores
ex duobus malis opinatis, metum qui-
dem futuris, aegritudinem præsentibus.
Sic Horatius Epist. l. r. Epist. 6.

*Gaudeat, an doleat: cupiat, metuat-ve:
quid ad rem?*

Ejusdem numeri meminit S. Augusti-
nus, S. Hieronymus, pluresque alij post
Virgilium loco mox citato. Et certè
quemadmodum quatuor principalibus
ventis, reliqui venti; sic quatuor prin-
cipalibus perturbationibus reliquæ per-
turbationes possunt significari; quod
non nemo, testimonio Conimbricen-
sium, sic expressit,

*Spes levat arreptos: metus alto à vertice
fluctus*

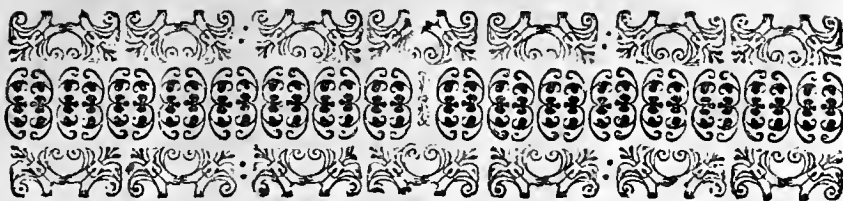
*Dejicit: hinc animum pulsat furibun-
da voluptas:*

*Inde dolor: fluctus ceu fracti fluctibus
altum*

*Clamorem ingeminant: piceis abscon-
dita nimbis*

*Nec radios fundit ratio nec vela guber-
nat.*

29. *Nubila mens est.*] Mens enim
humana prædictis perturbationibus com-
mota aut veritatem non percipit; aut si
illam percipiat, ab assensione veritati
perceptæ dandâ prohibetur: quamobrem,
veritatis ejusdem gratiâ, mens humana
ejusmodi perturbationibus, ut reliquis
præjudiciis, liberetur necesse est.

ANICII MANLII SEVERINI
 BOËTII
 CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
 LIBER SECUNDUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA præfata causam ægritudinis Boëti-
 næ esse fortunæ prioris affectum, rhetorico more Boë-
 tium persuadere conatur, ipsum non debere affligi de
 inconstantia fortunæ, quam noverat naturaliter incon-
 stantem, quamque ut dominam sibi proposuerat, quò ipsa du-
 cere vellet, sequendam.

POSTHÆC paullisper obtulit^a, atque ubi¹ attentionem meam mo-
 destâ taciturnitate collegit, sic exorsa est:

INTERPRETATIO.

^a *Philosophiæ.*

NOTÆ.

1. *Attentionem meam collegit.*] Qui-
 cumque enim voluerit mentem non so-
 lum præjudiciis exuere, sed etiam ve-
 ris informare disciplinis, is animo at-
 tendat necesse est: primùm quidem ad
 causas præjudiciorum: deinde ad viam
 veritatis inveniendæ: hæc enim atten-
 tione, veluti prece quadam, Auctorem

luminis veritatisque Deum rogamus, ut
 mentem nostram, quâ in nos propen-
 det, benevolentia instruat. Hæc autem
 mentis attentio non auditoris solum, sed
 ipsius etiam loquentis silentio excitari
 solet: *modestâ*, ut nunc dicitur, *taci-
 turnitate.*

- Si penitus ² ægritudinis tuæ causas, habitumque cognovi, ³ fortunæ prioris affectu, desiderioque tabescis; ea tantum ² animi tui statum, sicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo ^b multiformes illius ⁴ prodigij fucos, ⁵ & eo usque cum his, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem; dum intolerabili dolore confundat, quos ^d insperata reliquerit. Cujus si ^c naturam, mores, ac meritum reminiscere, nec habuisse te in eâ ^e pulcrum aliquid, nec amisisse cognosces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revocare laboraverim.

INTERPRETATIO.

a fortuna. b varias hujus monstri præfamiliariter. d ex inopinato. e grande. stigias. c novi fortunam eò usque blandiri

NOTÆ.

2. *Ægritudinis causas habitumque.*] Hoc est, id à quo fit, idque in quo versetur illa ægritudo, quâ mens Boëtij afflicta jacer.

3. *Fortunæ prioris affectu desiderioque tabescis.*] Cùm jam constet ex prædictis causam hujus ægritudinis esse perturbationem, superest duntaxat dicendum, quænam sit illa perturbatio. Optimè autem profertur fortunæ prioris affectus & desiderium. Boëtius enim videtur, hæcenus fortunam prosperam expertus, hanc temere credidisse immutabilem: unde tanto nunc illius desiderio tenetur, ut dissipatis solidioris ejus corporis partibus, ut metallum igne solet, liquefieri & solvi videatur, quod *tabescere* est.

4. *Prodigij fucos.*] Prodigium si credamus Ciceroni; id vocatur quod prædicat futurum: *prædictiones* enim, inquit 2. de nat. D. & *præsentiones rerum futurarum, quid aliud declarant nisi hominibus ea que sint, ostendi, monstrari, portendi, prædici: ex quo illa ostenta, monstrata, portenta, prodigia dicuntur.* Cùm igitur fortuna ita sit inconstans ut prospera adversam, adversa prosperam veluti prædicere videatur, idcirco fortuna potuit hic vocari *prodigium*. Fucus verò herbæ marinæ genus, quo vestes tinguntur: unde Horatius Carm. 1. 3. od. 5.

— Neque amissos colores
Lana refert medicata fuce.

Quòd autem mulieres præsertim illius herbæ colore uti soleant ad mentium oris colorem, inde fieri potuit, ut quodcumque mendacium vocaretur *fucus*: sicut simulata apud *fucus* appellatur. Varia autem sunt mendacia fortunæ, quippe quæ, hominis fallendi causâ, inlat Protei formas se vertit in omnes: quocirca Philosophia dicere meritò potest hinc *multiformes fortuna fucos*.

5. *Et eo usque, &c.*] Locus hic nonnullis ira videtur obscurus, ut gratiâ hujus intelligendi, putaverint addendum esse, *exercet*, aut saltem *exercere*. Sed nihil addendum putamus: sic enim reddi potest: *intelligo fortuna fucos, & familiaritatem cum eis quos eludere nititur, eò usque blandissimam, dum, &c.* Blandus autem ille dicitur, qui suavibus sed fallacibus utitur verbis: quo nomine nullum aptius imponi potuit fortunæ, quippe quæ si non verbis, saltem factis non minùs fallacibus quàm suavibus uti consuevit: ut *intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit*.

6. *Naturam, mores, ac meritum.*] Philosophia adhuc loquitur de fortunâ, Ethnicorum more, veluti de quodam Numine: unde quemadmodum de quadam mente diceret, sic de fortunâ nunc dicit *naturam, mores, & meritum*. *Natura* hujus falsi Numinis esset res cogitationis particeps; *Mores* ejusdem, modus cogitandi: *Meritum* denique, bo-

Solebas enim præsentem quoque, blandientemque ^a virilibus ^b inces-
 sere verbis, eamque ^c de nostro adyto prolatis insectabare senti-
 tiis. Verùm ^d omnis subita mutatio rerum, non sine quodam quasi
 fluctu contingit animorum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper
 5. à tuâ tranquillitate discesseris. Sed ^e tempus est, haurire ^f te aliquid
 ac degustare molle, atque jucundum, quod ad interiora ^g transmis-
 sum, validioribus haustibus ^h viam fecerit. Adsit igitur rhetoricæ sua-
 dela dulcedinis, quæ tum tantùm ⁱ recto calle procedit, cùm nostra
 instituta ^j non deserit; cumque hæc ^k i, ^l Musica, ^m Laris nostri vernu-
 10. la, nunc leviores, nunc graviores ⁿ modos succinat.

INTERPRETATIO.

a generosis. b reprehendere. c Philosophicis. | κ ars componendi canendique carminis.
 d animo. e mentis. f remediis. g re- | l mancipium Philosophiæ. m carmina
 cte differit. h Philosophica. i rhetoricâ. | canet.

NOTÆ.

num vel malum quod ab hõc numine
 fit: quam enim fortuna erigit prospera,
 eundem adversa deprimit.

7. De nostro adyto prolatis.] Id est
 Philosophicis. Adytum enim est sacer lo-
 cus, quò nulli, præterquam Sacerdo-
 ti, adire fas est: adytum quippe nomen
 Græcum ab α quod vocant privativum
 & δῦον quod est ingrediendi, ortum: quam-
 obrem Ethnicis locum, ex quo oracula
 reddebantur, vocabant αδύτων: Æn. 2.
 v. 114.

Suspensæ Eurypilum scitatum oracula
 Phœbi

Mittimus: isque adytis hæc tristitia dicta
 reportat.

Cùm igitur suum dicatur esse Philo-
 sophiæ templum, sua oracula; suum
 etiam erit Philosophiæ adytum, ex quo
 suas sententias proferat: quibus senten-
 tiis Boëtius, dum prosperitatem habe-
 ret, cæterorum oratorum more, uti so-
 lebat ad incessandam præsentem blandien-
 temque fortunam.

8. Omnis subita mutatio, &c.] Mens
 humana tantâ necessitudine conjuncta
 est, primùm quidem cum humano corpore,
 deinde cum rebus externis, his
 ut mutatis illa mutetur cogitando: sic
 corpore male affecto mens dolet: sic non
 sine quadam animi ægritudine avelli-
 mur à patriâ, ab amicis, ab opibus: at-

que hæc mutatio tantò magis sentitur,
 quantò magis subita: nam ut ait S. Gre-
 gor. homil. 35. minus jacula feriunt
 qua prævidentur: gravius nocet quod-
 cumque inexpectum accidit.

9. Tempus est.] Continuatâ cã, quam
 Philosophia supra adhibuit, compara-
 tione, à corporibus notis ad mentes
 cognoscendas eadem Philosophia nunc
 progreditur. Scilicet quemadmodum
 gustus organa, haustis primùm tenuio-
 ribus mollioribusque cibis, ipso usu ita
 disponuntur, ut gravioribus postea su-
 stinendis fiant apta, juxta illud Martia-
 lis, Epigram. l. 5. epig. 77.

Profecit poto Mithridates sape veneno,
 Toxica ne possent sava nocere sibi.

Tu quoque cavisti canando tam malè
 semper,

Ne posses unquam, Cinna, perire
 fame.

Sic mens humana, auditis primùm le-
 vioribus argumentis, aptior redditur ad
 percipiendâ graviora argumenta, qui-
 bus ab erroribus suis possit liberari.
 Propterea Philosophia firmiora deinceps
 argumenta propositura, nunc in-
 cipit à levioribus, quæ solutâ partim,
 partimque strictâ oratione exponit. Le-
 viora autem hæc argumenta dicit esse
 & suadela & rhetorica dulcedinis: suadela
 quidem: suadela enim sive suada est vir-

Quid est igitur ¹⁰ ô homo, quod te in mœsticiam luctumque dejecit? ¹¹ novum ^a credo aliquid, inusitatumque vidisti. Tu, fortunam putas erga te esse mutatam? erras. Hi semper ejus mores sunt, ista natura. Servavit circa te propriam potiùs in ipsâ sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum blandiebatur, cum tibi falsæ illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti ^b cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ sese adhuc aliis velat, tota tibi prorsus innotuit. Si probas ^c, ut te moribus ^d, ne queraris. Si perfidam perhorrescis, sperne atque abjice perniciosâ ludentem. Nam quæ nunc tibi est tanti causâ mœro-
 10. tis, hæc eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo unquam poterit esse securus. An verò tu pretiosam æstimas abituram felicitatem? & cara tibi est fortuna præfens nec manendi fida, & cum discesserit, allatura mœrorem? Quod si nec ex arbitrio retineri potest, & calamitosos fugiens facit, quid est
 15. aliud fugax, quàm futuræ quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademque in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunæ minas, nec exoptandas facit esse blanditias.

INTERPRETATIO.

fortè. b fortuna varias formas. c fortunam. d ejusdem fortunæ.

NOTÆ.

tus persuasionis, quæ antiquis dicebatur Dea: hinc Græcis vocatur *μηθρά* id est persuasio: *rhetorica* verò *dulcedinis*: quia rhetores, ut pote qui latius loquuntur ad discrimen dialecticorum, qui compressius, præsertim placere student: nec persuadent, nisi clarâ distinctaque notione, quam philosophicis præceptis acceptam referimus, utantur: hinc Tullius ait *sine Philosophiâ non posse fieri eum, quem quarimus, eloquentem*: hinc ipsa Philosophia nunc asserit, suadelam *tum tantum recto calle procedere, cum philosophica instituta non deserit*. Denique quòd Philosophia rhetorica hæc argumenta propositura sit strictâ oratione, ideoque *Musica Laris* Philosophici *vernula* *modos succinat*, necesse est. Musica enim est ars non solum canendi, sed etiam componendi carminis: *musica* quippe non secus ac *museum* dicitur à musis: at *musica* est Laris Philosophici *vernula*: quoniam *vernula* sive *verna* est mancipium ex mancipio natum: in quo differt à servo, qui non nascitur, sed fit alterius juris: musica autem dici

potest mancipium ex mancipio Philosophiæ natum: si quidem musica orta est à Musis, quæ Philosophiæ, veluti ancillæ quædam famulantur. De Laribus vide, l. 1. prof. 3. not. 4.

10. O homo.] Modus iste loquendi est superioris, aut ejus saltem qui significat, se nullam cum eo, quem alloquitur, familiaritatem habere. Sic Terentius: *pro Iuppiter, inquit, tu homo adigis me ad insaniam*. Sic Petrus Lucæ 22. *ô homo non sum: mon ami je n'en suis point*. Hinc autem Philosophia incipit suas ratiunculas rhetoricè proponere, quas si ad dialecticam formam revocare conatus fueris, nonnullas animadvertere poteris repetitiones: nec mirum: notum quippe, quod Zeno dixit, Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressius: sic loquitur Seneca. Quicquid sit, duas præsertim hinc advertimus ejusmodi ratiunculas.

11. Novum credo.] Prima rhetoricæ ratiuncula, quæ sic videtur posse contrahi. Cum mens humana, quemadmo-

¹² Postremò æquò animo tolere oportet, quicquid intra fortunæ
^a aream geritur, cùm semel iugo ejus colla submiseris. Quòd si man-
 nendi abeundique scribere legem velis ei, quam tu dominam sponte
 elegisti, nonne ^b injuriosius fueris, & impatientiâ sortem exacerbés,
 5. quam permutare non possis? Si ^c ventis vela committeres, non quò vo-
 luntas peteret, sed quò flatus impellerent, promovereris. Si arvis se-
 mina crederes, feraces inter se annos, sterileisque pensares. Fortunæ
 te regendum dedisti, dominæ moribus oportet obtemperes.

INTERPRETATIO.

a regnum. b injuriosus. c navigates.

NOTÆ.

dum & corpus veteribus usitatique non commoveatur, tua mens, ô Boëti, non debuit fortunæ eventum commoveri, nisi hic novus fuerit & inusitatus. Atqui nihil hic novi, nihil inusitati: cùm semper & ubique fortuna fuerit in suâ mutabilitate constans, ut nunc experiris. Quare tantum abest, ut fortuna hæc debuisset tibi esse tanti causa mœroris, ut potiùs eadem tranquillitatis causa esse debuisset: reliquit enim te, quam non relicturam nemo unquam poterit esse securus: imò quam esse abituram certus esse debet prudens, quippe qui etiam futura prospicit. Hic porro addendum duntaxat, cur Philosophia nunc dicat *cæci Numinis ambiguos vultus?*

Fortuna nimirum antiquis erat 1. quidem Numen, quòd ignoratis plurimum effectorum causis, hæc non nisi à fortunâ, quam propterea Numen vocabant, oriri posse arbitrabantur. 2. Numen cæcum, sive quòd temere nunc probos malis, nunc improbos bonis afficeret; sive etiam quòd eos plerumque efficeret cæcos quos complecteretur. 3. Numen gerens ambiguos vultus, quod saxi instar globosî, cui idcirco insiliteriungebatur, volubilis quos paulò antè benigno vultu exererat ad gloriam, eòsdem severo ad infamiam traderet. Sic Horat. de Gyge cecinit Carm. l. 2. od. 5.

*Quem si puellarum infereres choro
 Mirè sagaces falleret hospites,*

*Discrimen obscurum solutis
 Crinibus ambiguoque vultu.*

12. *Postremò æquò animo, &c.*] Altera rhetoricæ rariuncula, quæ sic videtur posse exprimi. Quicumque sese alterius iugo sponte submisit, is mores ejus patienter ferat, necesse est: injuriosius alioqui fuerit cùm sibi, rum suo principi: principi quidem, si eidem manendi abeundique legem velut scribere: sibi verò, si impatientiâ sortem exacerbat, quam permutare non possit. Sic navigantes & seminatores, quod se suæque elementis commiserint, ad nutum non appellant, meruntque. Cùm igitur, ô Boëti, te fortuna iugo sponte submiseris; cùm tu fortunam dominam sponte elegeris; cùm fortuna te regendum dederis, æquò animo tolere oportet, quicquid intra fortunæ aream geritur; domina moribus oportet obtemperes.

Area autem dicitur locus vacuus: quasi exaruerit nec possit quicquam generare. Sic vicinitas ædium ædibus vacans dicitur *area*. Sic etiam locus frumentis terendis destinatus vocatur *area*. Potuit autem Philosophia propter hujus ultimi loci similitudinem, Mundum hunc appellare fortunæ *aream* quòd sicut in *area* frumentum à tritore, sic in Mundo homines à fortunâ nunc huc nunc illuc prosperitate vel adversitate versentur.

Tu verò ¹³ volventis rotæ impetum retinere conaris ? At omnium mortalium stolidissimè : si manere incipit, ² fors esse desistit.

INTERPRETATIO.

^a fortuna.

NOTÆ.

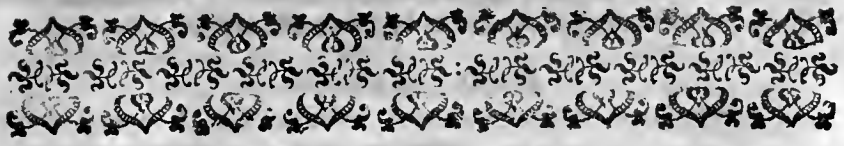
13. *Volventis rotæ.*] *Fortuna*: Veteres quippe fortunam, non modò cæcam & furenti similem, verùm etiam volubili saxo pendentem effinxere; quòd fortuna iisdem videretur omnia non solùm temere & cæco impetu administrare bonis adversa, malis hominibus prospera, sed instar globi vaga, necessitate

quadam naturæ volvi: adeo ut non minoris esset stultitiæ, fortunæ, quàm fiderum reluctari conversionibus. Propterea Baptista Mantuan.

Fidite virtuti, fortuna fugacior un-
dis.

Non manet..

M E T R U M I.

QUOD vocant iambicum Hypponactium. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet sex pedibus constans, paribus quidem iambum, imparibus vero spondeum sapius habet.

A R G U M E N T U M.

FORTUNA instar Euripi, instabilis non solum plures, sed eundem hominem unius horæ spatio erigit deprimisque.

HÆc cum superbâ verterit vices dextrâ,
Exæstuantis more fertur Euripi;

I N T E R P R E T A T I O.

*Vbi hac fortuna alternaverit vices ma-
nu imperiosâ, cadem rapitur instar Euripi exundantis;*

N O T Æ.

1. *Verterit vices*] Quæ alternis fieri solent, hæc appellamus *vices*: hinc *vicissim* idem quod *alternis*. Fortuna autem propter nativam suam inconstantiam omnia alternis mutat, modò pluribus, modò uni prospera & adversa: quod ita frequens & notum, ut Latini *fortunam* appellent *vicem*: ita Cicero passim, *mihî, inquit, necesse est & meam & aliorum vicem permesecere: valuc & meam & vestram vicem do'eo.*

1. *Dextrâ superbâ*] Pars pro toto: fortuna autem Horatio & aliis dicitur *superba*; quòd hominibus altior, hos ad nutum videatur regere. Sic Seneca in Med. v. 205.

Scep'tris superbas quisquis admo'it manus.

2. *Exæstuantis Euripi.*] Euripus vox græca significans fictum. Duplicis est generis: alius arte; alius natura factus.

1. Euripus artificiosus, alveus est mag-

nifico opere aquas in morem fluvij deducens, qui in hoc differt à Nilo pariter artificioso, quòd Nilus hic sit major, Euripus vero minor: de utroque loquitur Tullius 2. de leg. *ductus, inquit, aquarum, quos isti Nilos & Euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit.* 2. Euripus naturalis est pars maris inter Aulidem Bœotia portum, & Eubœam insulam, cujus meminit Strabo l. . . & Plin. l. 2. Hoc mare non instar Oceani æstuat, sed septies sapiusque, unius diei & noctis spatio, tanto impetu recurrit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur: quòd nimium aquæ huc præcipites ob icibus insulis undique remittantur: propterea nunc dicitur *exæstuantis*. Atque inde factum est, ut fortuna, cogitatio humana, aut quælibet alia res mutationi valde obnoxia, diceretur instar Euripi inconstans.

Dudum tremendos sæva proterit reges,
Humilemque victi subleuat fallax vultum;

5. Non illa miseros audit; haud curat fletus,
Ultrouque gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires,

INTERPRETATIO.

fortuna crudelis conculcat subito principes
metuendos, & statim mendax erigit ca-
put abjectum hominis subacti. Hac non
audit afflictos: non flebitur lacrymis, &

ridet sponte questus, quorum ipsa crude-
lis est causa. Sic fortuna ludit, sic probat
vires suas,

NOTÆ.

Philosophia demùm eam, quam fo-
lutâ oratione inceperat, fortunæ in-
constantis probationem versibus conti-
nuans, ejusdem inconstantiam ostendit
etiam in regibus.

3. Proterit reges.] Fortuna aliquando
iplos etiam reges & imperatores impe-
rio & potestate exiit. Sic Lacedamonij,
ut ait Ælianus, cum Thebanorum domini
essent, adeo rursus ab illis fuerunt subacti,
ut Thebani non solum Peloponnesum perve-
nirent, verùm etiam Eurotam transirent,
& Lacedamoniorum terram devastarent.
Sic, referente Ammiano Marcellino,
Dionysius gentium quondam terror Co-
riinthi literario ludo præfectus fuit.

4. Victi subleuat vultum.] Eadem
fortuna victos nonnumquam erigit. Sic
Amyntas Macedo ex prædicto Æliano,
cùm ab accolis finitimisque Barbaris victus
regnum perdidisset, statuebat apud animum
suum regionem etiam in universum relin-
quere, tantùm ut vitam salvam & incolu-
mem servare posset. Dum in his anxius
ageret, quidam ad eum dictum Hellopida
protulit. Itaque occupato illo loco collectif-
que militibus, recuperavit imperium. Sic
ex eodem auctore, Dion Hipparini filius
in exilium missus à Dionysio cum bis mille
militibus eum rursus expugnavit. Ita effe-
cit, ut in quo statu ipse fuisset antea, in
eum jam sua calamitatis auctorem detrude-
ret. Atque hæc fortunæ vicissitudo tantum
malum videtur, hanc ut inter cæ-
teras calamitates imprectur Megara
apud Senecam in Thyeste v. 33.

— Dubia violenta domus
Fortuna reges inter incertos labes.

1. Miser ex potente fiat, ex misero potens.
Fluctuque regnum casus assiduo ferat.

5. Non illa miseros audit.] Fortunam
quippe insanam esse & cæcam & bru-
tam perhibent Philosophi, ex Cice-
rone.

6. Ultrou gemitus, dura quos fecit, ridet.]
Durum est te ridere eum præsertim qui
ex beato factus est miser: tuam enim
miseritiam potius quàm risum ille
deberet provocare: durius eum, cujus
miseriæ injustus auctor fueris: tanti
enim criminis te potius oporteret pæni-
tere: sed durissimum id sponte exequi:
necessitas enim quâ aliquando etiam in-
viti ridemus, posset ejusmodi risus
atrocitatem minuere: cùm igitur for-
tuna ultrou rideat miseros, quos ipsa fe-
cit iniquè, meritò nunc vocatur dura.

7. Sic illa ludit.] Ludere ille dicitur,
qui temere huc illucque discurret: ver-
bum enim à Lydis, qui ex Asiâ, Tyr-
rheno duce, in Hetruriam concessere,
ibique extraordinarios illos motus, quos
postea ludos sive Circenses, sive Thea-
trales vocaverunt, invexere. Hinc
Ludiones sive Ludij, nimirum pueri pu-
beres, elegantibus tunicis induti, ga-
leâ infuper, ense, & parmâ armati, qui
Circensibus & Theatralibus pompis or-
dine incedere solebant, veluti pompæ
duces, Saliis similes: quorum memi-
nit Ovid. 1. de art.

Dumque rudem præbente modum tibi-
cine Thusco

Ludius aquatam ter pede pulsat hu-
mum.

Propterea Horatius bellum vocat lu-

Suique magnum monstrat ostentum, si quis
Vifatur unâ stratus ac felix horâ.

INTERPRETATIO.

Et ostentat ingens miraculum suæ virtutis, | tur simul miser & beatus eadẽ horâ.
quando hæc agente, idem homo vide. |

NOTÆ.

dum Martis l. r. Carm. od. 2.

*Heu nimis longo satiata ludo,
Quem iuvat clamor, galcaque laves,
Acer & Mauri pedis cruentum
Vultus in hostem.*

Quamobrem cum fortuna non solum rideat, ut jam dictum est, sed etiam temere nunc huc, nunc illuc discurrat, instar Martis, prospera modò, modò adversa, optimè perhibetur ludere. Sic fortunæ accessum recessumque idem Horatius vocavit ludum Carm. l. 2. od. 1.

*Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas, & vitia, & modos
Ludumque fortuna gravesque
Principum amicitias & arma.*

Sicut Virgil. Æn. II. v. 426. cecinit.

— *Multos alterna revulsens
Lusit, & in solido rursus fortuna locavit.*

7. *Sic suas probat vires.*] Continuatur prædicta similitudo: qui enim ludunt, hi suas certando experiuntur vires.

8. *Ostentum.*] Opus tantum ut dignum videatur, quod veluti admirabile digito ostendatur.

9. *Vnâ stratus ac felix horâ.*] Maximum sanè levis inconstantisque fortunæ argumentum. Putant nonnulli horam hic significare diem: sed quò brevius temporis spatium hora notabit, eò magis mentem loquentis Philosophiæ manifestabit.

PROSA II.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA introducit fortunam, quæ opes, dignitatesque sui juris esse causata, exemplo cœli, terræ, & maris probat, se potuisse hæc, absque ullius injuriâ, ad arbitrium ut Cræso, cæterisque, sic Boëtio & dare & auferre.

VELLEM autem pauca tecum¹ fortunæ ipsius verbis agitare. Tu igitur an² jus postulet, animadvertite. Quid tu² ô homo^b ream me³ cotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona?

INTERPRETATIO.

^a æquum sit. ^b dicet fortuna.

NOTÆ.

1. *Fortuna verbis.*] I. Philosophia loquentem fortunam introducit: nam *in omnibus rebus*, inquit Cicero 1. de Inv. *similitudo est satiæ mater*: quare Philosophia varietate occurrens satiæ, deinceps utitur illo loquendi modo, quem Rhetores vocant *Conformationem*, quæ tunc est, cum aliqua, quæ non adest persona, consingitur quasi adfit. Et certè cum injustum videatur, quempiam damnari inauditum, non immeritò fortuna nunc introducit, suam in Boëtium de ipsâ fortunâ graviter conquestum causam defensura: at Philosophia vult, se præside, verba fortunæ à Boëtio attentius considerari, ne hic aut præcipitatione aut præjudicio actus sententiam iniquam de ipsâ fortunâ ferat. Potest autem hic fortunæ sermo sic contrahi. Si iniquum est, inquit, te de eo conqueri Numine, à quo non modò nullam injuriam, sed quodcum-

que habueris bonum, accepisti, injustæ sunt prorsus & iniquæ illæ, quibus me quotidie afficis, querelæ: si quidem non modò nullam tibi intuli injuriam; opes & dignitates, ut pote meas, auferendo: verùm etiam quicquid habueris boni, opum videlicet & dignitatum, illud totum mihi, tanquam illarum dominæ debes: quemadmodum cœlo, unde nox, debetur dies; terræ, unde sterilitas, debetur fertilitas; mari, unde tempestates, tranquillitas, Jovi ipsi, unde mala, bona debentur. Sic Cræsum, sic regem Persarum, absque ullâ eorum injuriâ, excepi. *Tu igitur an jus postulet, animadvertite.*

2. *O homo.*] Jam monuimus, nos sic compellere eos, cum quibus volumus videri nullam nos habere familiaritatem. Prof. 1. hujus lib.

3. *Cotidianis.*] Alij scribunt, *quotidianis*: pro diversâ scilicet hujus vocis

4 Quovis iudice de opum, dignitatunque mecum, possessione contende. Et, 6 si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse monstraveris, ego jam tua fuisse, quæ repetis, sponte concedam. Cùm te matris ex utero natura produxit, 7 nudum rebus omnibus, inopem-
 5. que suscepi, meis opibus fovi, &, quod te nunc impatientem nostri facit, a favore prona indulgentius educavi, & omnium, quæ mei sunt juris, b affluentia & splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manum c libet, 8 habe gratiam, 9 velut usus alienis: non habes jus querelæ, tamquam profus tua perdidideris. Quid igitur ingemiscis? nulla
 10. tibi à nobis est allata violentia. 10 Opes, honores, ceteraque talia mei sunt juris. Dominam famulæ cognoscunt; mecum veniunt, me abeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quæ amissa conquereris, nullo modo perdidisses.

INTERPRETATIO.

a officiosissima. b abundantia. c placet.

NOTÆ.

interpretatione: si enim *quotidianum* dicatur à *quot* sive *singulis diebus*, ut placet Cornuto apud Cassiodorum; quemadmodum dicitur *quot Calendis*, *quot mensibus*, *quot annis* optimè scribitur *quotidianum*: si verò dicatur à *continenti die*, sicut dici putat Marius Victorinus
 1. 1. scribendum erit *cotidianum*.

4. *Quovis iudice.*] Cùm nemo iudex fuerit in suâ causâ, bene fortuna ad iudicem provocat: sed ad quemlibet melius, ne ulla sit anteoccupationis suspicio.

5. *Possessione.*] Possessio hîc jus est possidendi. Sicut Tull. pro *Quin. bonorum possessio spectatur*, inquit, *non in aliquâ parte, sed univèrsis quæ teneri & possideri possunt.*

6. *Si cuiusquam mortalium.*] Fieri posset, ut quæ Boëtij non sunt bona, hæc quorundam aliorum hominum essent; tamen ne ullus superfit conquerendi locus, fortuna ponit nullius hominis propria esse, quæ deinceps enumerabit bona.

7. *Nudum rebus omnibus.*] II. Fortuna caufatur, sua esse bona, quæ Boëtius conqueritur se amississe. Cùm homo ex duplici parte constet, mente nimirum & corpore, propterea bonum hominis, quod vulgo definitur id quod *hominis est conveniens*, duplicis est generis:

alterum mentis, alterum corporis. Bonum mentis versatur in cogitatione, eâ præsertim cuius homo dominus est: atque in ejusmodi bonum fortuna nihil potest. Bonum verò corporis in hoc præsertim consistit, quod homo ex utero suscipiatur; susceptus foveatur; foveus educetur; educatus opibus & dignitatibus cumuletur: quæ omnia fortuna esse dicuntur: unde fortuna hîc; *cùm te*, inquit, *matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus inopemque suscepi, meis opibus fovi, indulgentius educavi, & omnium quæ mei juris sunt, affluentia & splendore circumdedi.*

8. *Habe gratiam.*] Habere, agere, & referre gratiam sæpius sic differunt, ut habere sit cogitationis, agere sit verbi, & referre sit operis boni in eum à quo beneficium accepimus. Propterea Tullius pro *Corn. omnibus*, inquit, *amicis salutis meæ, si minus ad referendam gratiam satisfacere potui, ad prædicandam certè & habendam satis sum facturus, & alibi passim.*

9. *Velut usus alienis*] Bona enim animi, ut jam diximus, nostra sunt; cetera aliena, & ipsis, si placet, fortunæ nutibus subjecta.

10. *Opes, honores, ceteraque talia mei sunt juris*] Jam fortuna probat, prædicta corporis bona sua esse: id autem

- ¹¹ An ego sola meum jus exercere prohibebor? ¹² Licet cælo, proferre lucidos dies, eosdemque tenebrosis noctibus condere. ¹³ Licet anno, terræ vultum nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere. ¹⁴ Jus est mari, nunc^a strato æquore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam, ^b inexplata hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus. Rotam voluti ili orbe versantur, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed eâ lege, uti ne, cum^c ludicri mei ratio poscet, descendere injuriam putes. An tu^d mores ignorabas meos? ¹⁵ Nesciebas Cræsum regem Lydorum Cyro paulo antè formidabilem, mox deinde miserandum rogi flammis traditum, misso cœlitus imbre defensum?

INTERPRETATIO.

a placido. b insatiabilis. c ludi. d meam | ludendi consuetudinem.

NOTÆ.

probat argumento vulgari: effectum censetur illius causæ, quâ accedente aut recedente, effectum illud adest aut abest: propterea dies censetur effectus Solis, quòd presente aut absente Sole, dies est aut non est: sed illa est, inquit fortuna, inter me & prædicta bona necessitudo: si quidem *mecum veniunt, me absente discedunt*. Adde quod hæc bona aut tua sunt, inquit, aut mea: sed tua non esse ex hoc est evidens, quod *si tua forent, eadem nullo modo perdidisses*: quando quidem bonorum, quæ tua sunt, ita dominus es, hæc ut, nisi prius volueris perdere, non perdas: hæc autem bona, quæ amissa conquereis, nunquam voluisti amittere.

11. *An ego sola.*] III. Fortuna probat exemplis, sc prædicta corporis bona jure posse dare & auferre: quòd deterior esse non debeat fortunæ, quam cæterarum causarum conditio. Exempla autem ista sunt quatuor.

12. *Licet cælo.*] Primum fortunæ exemplum. Cælum Sole, quem continet, præsentem *diem lucidum* facit: sed idem cælum, Sole absente, *noctem* facit *tenebrosam*. de die gratulantur, de nocte non queruntur homines.

13. *Licet anno terra vultum.*] Secundum fortunæ exemplum. *Terra vultus*, juvantibus astris, *nunc floribus frugibus-*

que redimitur; nunc nimbis frigoribusque confunditur: de floribus frugibusque gratias homines habent: de nimbis & frigoribus querelas non proferunt.

14. *Jus est mari.*] Tertium fortunæ exemplum. *Mare nunc strato æquore blanditur: nunc procellis ac fluctibus inhorrescit*, tranquillitatem homines arbitrantur favorem: sed procellam non putant injuriam: quare ergo, inquit fortuna, nos ad constantiam nostris moribus alienam, *inexplata hominum cupiditas alligabit?* De ludo & de rota fortunæ jam dictum est hoc libro. Hic autem fortuna dicitur *ludum ludere*; sicut Terentius dixit *gaudere gaudium*, Cicero *servire servitatem*; vulgus *vivere vitam*.

15. *Nesciebas Cræsum*] Cræsus ultimus rex Lydiæ, ditissimus, à Cyro rege Persarum victus fuit; cumque iterum rebellasset, iterumque victus esset, ignibus additus, de pyrâ clamavit, ô Solon, Solon, Solon; interrogante Cyro, quis ille Solon esset; ait Cræsus: Solon vir sapientissimus olim me monuit, neminem esse in hac vitâ felicem, quod nunc experior. Tunc Cyrus varietatem fortunæ cogitans, ignem quem jusserat extinguere, vidit cælo famulante repitimi: quod Ausonius sic expressit lib. de ludo septem Sap.

Clamore magno ter Solonem nuncupat.

¹⁵ Num te præterit Paullum Perſes regis à ſe capti^a calamitatibus piis impendiſſe lacrymas ? ¹⁷ Quid tragœdiarum clamor aliud deſſet, niſi indiſcreto ic̄tu fortunam felicia regna vertentem ? Nonne adoleſcentulus ^b ¹⁸ *δύο τὰς τίθες, τὸν μὲν εἶνα κακῶν, τὸν δὲ ἔτερον καλῶν*, in Jovis limine jacere didiciſti ? Quid ſi uberiùs de bonorum parte ſumpſiſti ? Quid ſi à te non tota diſceſſi ? Quid ſi hæc ipſa mei mutabilitas juſta tibi cauſſa eſt ſperandi meliora ? Tamen ^c ne animo contabefcas, & intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere deſideres.

INTERPRETATIO.

^a miſerias fleviſſe non ſine pietate. ^b duo | tem bonorum. ^c quicquid ſit.
dolia, unum quidem malorum, alterum au-

NOTÆ.

Quâ voce Cyrus motus extingui jubet Gyrum per omnem, & deſtrui ardentem pyram :
Et commodum profuſus imber nubibus Repreſſit ignem.

16. Num te præterit Paullum Perſes regis.] Perſe Philippi filius, ultimus Macedonum rex, victus fuit apud Samothracas à Paulo Æmilio, Romano Conſule, & cum filiis in triumphum ductus: hunc ut captum ad ſe rapi vidiffet Paullus, ejus fortunam miſeratus flevit, & aſſidere ſibi juſſit. Plutarchus in vita Æmilij addit, victum Perſen inediâ ſe confeciſſe, aut certè ob ereptum ſomnum interiſſe.

17. Quid tragœdiarum clamor.] Tragœdia eſt carmen graviffimum, quo principum virorum calamitates luſtuoſo quodam exitu terminata depinguntur: quamobrem Tragœdia differt à Comœdiâ, quæ tranquillo lætoque exitu continetur: unde Horat. 2. Carm. od. 1.

Paulum ſevere Muſa tragœdia Deſit theatris

Hinc tragœdias movere dicuntur illi, qui tumultus quosdam excitant: cui favet nominis interpretatio: aiunt enim nonnulli tragœdiam diciquafi *τραγῶδιαν* à *τραχὺς* aſper, quòd agat de rebus duris arque aſperis, uti de cœdibus ac mortibus Heroum. Propterea nunc meritò dicitur *tragœdiarum clamor* nihil

aliud deſlere, niſi indiſcreto ic̄tu fortunam felicia regna vertentem.

18. *δύο τὰς τίθες*, &c. duo dolia, unum quidem malorum, alterum autem bonorum Nimirum Platonici videntes hominum mentes, quas conditas longè priùs, quàm corporibus conjunctas arbitrabantur, miſeram unas, alias felicem vitam agere, ſinxerunt, duo ante fores Jovis eſſe vaſa plena, unum quidem bonorum, alterum malorum, quorum alterutro potæ mentes in corpora infunderentur, felicem propterea aut miſeram in terris fortem habituræ: quod Homerus Iliad. ω ſic expreſſit.

Præterea poſuiſſe Iovem duo vaſa loquuntur

Ante fores primoque domûs in limine cœli

Quæ ſint muneribus dandis mortalibus agris

Plena, bonis aliud, pejoribus illud abundet:

E quibus, ut voluit, Deus omnia fortibus aquis

Diſtribuit generi humano, ſimul omnia miſcens,

Nunc bona, nunc mala; nunc lævâ, nunc lænce ſecundâ:

Cui mala contigerint, cura hunc exponit iniqua,

Triſtibus arumnis, miſerique laboribus ævi:

*Vivet enim neque diis gratus, neque gen-
tibus ullis.*

Doctrinam hanc didicerat Poëtius *adolescens*: sive quia Athenis, ubi al-
adolescentiâ studuerat, vasa hæc in
templo Jovis descripta proponebantur:
sive quia placita Platoniorum doctus
fuerat.

Quartum porò illud est exemplum,
quo fortuna utitur ad probandum se
merito potuisse Boëtio pro pera & ad-
versa inferre: ex quo concludit, se
propter bona, gratiâ potiùs, quam
propter mala, injuriis debere affici.
Præsertim cum nullum sit tempus, quo
fortuna non videatur Poëtio magis fa-
vere, quam nocere: præterito enim,

quo opibus & dignitatibus donatus fuit,
plus boni accepit, quam mali: *uberius,*
inquit fortuna, *de bonorum parte sump-*
sisti: præsentem, quo constantem saltem
amicos habet, etiam aliquid boni obtri-
net: *à te,* inquit eadem fortuna, *non*
nota discessi: futuro denique, quo pri-
stinas suas opes dignitateque recupera-
re potest; felicior fortè erit: *hæc ipsa*
mei mutabilitas. inquit fortuna, *justa*
tibi causa est sperandi meliora. *Quam-*
quam autem nihil horum esset: duran-
dum: qualibet enim societatis alicujus
pars communibus tenetur suæ societa-
tis legibus: *ne igitur animo contabescas.*
& intra commune omnibus regnum loca-
tus, proprio jure vivere non desideres.

M E T R U M I I.

C A R M E N constans duplici genere versuum alternorum, quorum prior *asclepiadæus* spondeo, dactylo cum syllabâ, & duobus dactylis constat, posterior *phœreæratius* spondeo, dactylo, & spondeo. Excipitur tamen versus decimus octavus, cujus primus pes est anapæstus: *sitis ardescit habendi*: nisi, ut conjicit Ascensius, legi debeat, *vis ardescit habendi*.

A R G U M E N T U M.

Q U ò major, inquit fortuna, opum honorumque accessio, Quèd magis, crescente eorumdem cupiditate, homo videtur egere.

S I quantas rapidis flatibus incitus
 Pontus versat arenas,
 Aut quot stelliferis edita noctibus
 Cælo sidera fulgent;
 5. Tantas fundat opes, nec retrahat manum
 Pleno copia cornu:

I N T E R P R E T A T I O.

Quamvis maxima ubertas afferat tam multas divitias, manu nunquam cessante fundere, quam multas arenas mare commotum vehementibus ventis volvit; aut quam multa astra, producta noctibus stellatis, in caelo micant:

N O T Æ.

2. *Pontus.*] Speciatim Euxinus est, generatim mare, quod frequentissimum est apud poetas: vide Metr. 2. lib. 1. v. 14.
2. *Arenas.*] Quid sit arena, nemo nescit: sed alij *arenam*; alij *harenam*, pro duplici nominis hujus interpretatione, scribunt: vel enim vox ista oritur ab *arendo*, quòd arida bibulaque sit: sicut Horatius *arenas* sapius vocat *arentes*; tumque scribitur *arena*; vel oritur ab *harendo*, quòd aquas hauriens hæreat, fugato nimirum liquido alio corpore, quo insito mollescebat: & tunc scribitur *harena*: quemadmodum in veteribus libris legitur.
3. *Stelliferis edita noctibus.*] Nox Poëtis mater siderum habetur: sicut Tibullo lib. 2. El. 1.
- Ludite: jam nox jungit equos, curramque sequuntur*
Marris lascivo sidera fulva choro.
 Propterea sidera nunc dicuntur *edita* sive producta *noctibus stelliferis*, id est, stellas ferentibus.
6. *Pleno copia cornu.*] Cornu copiarum *κερας αμαλθειας*, est summa ubertas. Nimirum Diodorus scribit, Hammonem perambulantem juxta Ceraunios montes conspectam à se virginem for-

- Humanum miseram haud ideo genus
 Cesseret flere querelas.
 Quamvis vota libens excipiat Deus
 10. Multi prodigus auri,
 Et claris avidos ornet honoribus,
 Nil jam parva videntur:
 Sed quæ sita vorans læva rapacitas
 Altos pandit hiatus.
 15. Quæ jam precipitem frena cupidinem
 Certo sine retentent,
 Largis cum potius muneribus fluens
 Sitis ardescit habendi?

INTERPRETATIO.

Homines tamen non propterea desistent queri miserè. Etiam si Deus plurimæ pecunie largus, annuat libenter hominum precibus, decoratque homines cupidos honoribus illustribus; bona nihilominus antè acquisita flocci penduntur. Quin cupidi-

tas crudelis, absumens parva, aperit profundas voragines. Quales nunc habena continent stabili termino, avaritiâ inconstanter atam: quandoquidem ardor habendi amplius donis cumulatus crescit magis ac magis.

NOTÆ.

mâ pulcherrimam, Amaltheam nomine, adamasse, filiamque ex eâ genuisse, specie ac robore corporis insignem, Amaltheam verò propinquæ præfecisse oræ, quæ, quia referebat cornu bovis, occiduum cornu nominata fuit. Quoniam verò regio illa vineis cæterisque fructiferis arboribus referta erat, factum est, ut ager omnis frugum abundans; mensa variis cupediis instructa; liber multo doctrinæ genere refertus; epistola plurimi commodi parens; homo ipse multiplici virtute præditus dicatur *cornu copia*. Horatius passim, ut Carm. l. 1. od. 17.

*Dî me tuentur: dis pietas mea
 Et Musa cordi est. Hinc tibi copia
 Manabit ad plenum benigno
 Ruris honorum opulenta cornu.*

8. *Flere querelas.*] Nova phrasis, inquit Sitzmannus, quam non facile apud alios invenias auctores. Neutrum active ponitur, addito nomine cognata significationis. Sed nihil hic novi: neutrum enim semper regere potest accusativum nominis cognata significationis: quemadmodum dicitur, vivere vitam, gaudere

gaudium; ludere ludum; servire servitutum; peccare peccata. Quinetiam nomina hæc quoties supprimuntur, toties debent veluti expressa intelligi.

12. *Nil jam parva videntur.*] Tantus est mentis humanæ in confors corpus amor, ut divitias & dignitates, quibus veluti totidem propugnaculis mutua corporis mentisque conjunctio videtur servari posse, mens ipsa cupiat non modò, sed verbis cogitationem referentibus Deum sæpius roget: quare virtutis fuit, & quidem Deo gratissimæ; quòd Salomon, optione ejusmodi bonorum sibi delatâ, iisdem contemptis sapientiam à Deo petierit 3. Reg. cap. 3. quare etiam Christus Dominus pluribus argumentis illud desiderium reprimit Matth. 6. In toto Evangelio, inquit interpretes, nullus animi affectus tanto studio ac tot argumentorum machinis à Christo oppugnatur & evellitur. Ar amor ille, adeoque bona existimatio hominis in divitias & dignitates non versatur nisi circa ejusmodi bona, quæ nondum habentur: postquam enim homo, factò experimento, novit, hæc bona au-

Numquam dives agit qui trepidus gemens

20. Sese credit egentem.

INTERPRETATIO.

Quicumqueavidus & suspirans sese existimat pauperem, hic nunquam vivit dives:

NOTÆ.

gere potius, quam minuere miserias, habita tenet, mutataque subjecta suæ existimationis sui que amoris materia; nondum habita simili desiderio profequitur: nil jam parva videntur. Juvenalis.

Interea pleno dum crescit sacculus are, Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Propterea avaritia, quæ nunc dicitur *sæva rapacitas*, instar cujusdam monstri insatiabilis, perhibetur *quæ sita vorare & altos hiatus pandere*. Propterea etiam nulla *frena* possunt *præcipitem cupidinem certo sine retinere*; quod nimirum *sitis habendi, acceptis numeribus crescens ardescat*.

19. Numquam dives agit.] *Fortuna ex dictis infert, eos, qui haberi solent divites, revera divites non vivere (agere*

enim hic, ut apud Terentium, idem est quod *vivere*) quod, inquit, ejusmodi dives, præterquam quod *sese credit egentem*, & *gemit* amissas opes, & *timet*, ne præsentem amittat: *trepidus gemens*. Id prius exposuerat Claudianus libro 1. in Ruff. v. 196.

Quid vesane ruis? teneas utrumque licebit

Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes, Iungantur solium Cræsi, Cyrique tiara. Nunquam dives eris, numquam satiaberis questu

Semper inops quicumque cupit.

Scilicet cum dives, ut ait Varro 4. de l. l. à *divo* dicatur, ille tantum dives, qui tanquam Deus, & aliis & sibi nihil indigere videtur.

P R O S A I I I .

A R G U M E N T U M .

PHILOSOPHIA, quicquid hactenus sive solutâ, sive strictâ oratione dictum, illud leve quoddam esse doloris remedium confessa, bona commemorat, quæ, duce fortunâ, Boëtius à curatoribus, populo, uxore, & liberis, puer, adolescens, maritus, & pater accepit, quæque propter fortunæ varietatem, quòd abierint, abituræ pariter hujus miseræ argumentum esse possunt.

His igitur^a si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profectò contrà¹ b hisceres non haberes. Aut si quid est, quo querelam tuam jure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego^c:² Speciosa quidem ista sunt, inquam, d obliæque rhetoricæ s. ac^e musicæ melle dulcedinis; tum tantùm, cùm audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cùm hæc auribus infonnare desierint, insitus animorum mœror prægravat.

I N T E R P R E T A T I O .

a Verbis. b reponeres. c Boëtius. [d & illita. e pœfess.

N O T Æ .

1. *Hisceres.*] *Hiscere* dicitur ab *hiare*: *hiare* autem propriè est spiritum aperto ore emittere: quare *hiscere* is propriè dicitur, qui loquendi gratiâ, diductis labris, os aperit. Hinc Tullius s. Philip. respondere ne ad hac aut omnino *hiscere* audebis? & Virgil. 3. *Æn.* v. 313.

Implevit clamore locum; vix pauca furenti

Subjicio, & raris turbatus vocibus hisco.

2. *Speciosa.*] Quæ scilicet à fortunâ introductâ, sive solutâ sive strictâ oratione dicta sunt, hæc si non vera sunt, saltem quamdam veri speciem habent.

Sic Horatius de arte

Interdum speciosa locis, morataque rectè Fabula

Et Ovid.

— Speciosaque nomina culpa

Imponis Medea tua, quin aspice quantum

Aggrediare nefas.

Speciosus enim est à *specie*: *species* ab antiquo verbo *specio* *video*: unde *aspicio*, *inspicio*. &c. quamobrem *species* Latinis, Græcis *ιδέα* nihil est aliud quàm notio. Hinc quod obscurâ confusave alterius notione proponitur, id alienâ

Et illa ^a, ³ ita est, inquit. Hæc enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis adversus curationem doloris fomenta quædam sunt. Nam quæ in profundum sese penetrent, cum tempestivum fuerit, admovebo. Veruntamen ne te existimari miserum velis, ⁴ an numerum modumque tuæ felicitatis oblitus es? Taceo quod ^b desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit; ⁶ delectusque in affinitatem principum civitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus, quam proximus esse cœpisti.

INTERPRETATIO.

^a Philosophia. ^b defuncto patre.

NOTÆ.

specie proponi dicitur: sicut Philosophi aiunt, malum specie boni amari: sicut etiam dicta fortunæ nunc dicuntur *oblita rhetorica ac musica melle dulcedinis*: ita ut, ut pote voce, nutu, gestu cæterisque adjunctis grata, tum tantum, cum audiuntur, oblectent, statim propter graviores mœroris sensum è memoriâ pellenda: nam *malorum altior sensus est: insitus animorum mœror prægravat.*

3. Ita est, inquit.] I. Philosophia fateatur, quicquid hactenus sive solutâ sive strictâ oratione dictum est, illud nullum, aut leve quoddam esse doloris remedium: *nondum*, inquit, morbi remedia, sed adhuc contumacis adversus curationem doloris fomenta. Ubi 1. Remedium est corpus, quod morbo contrarium, morbum expellit: propterea remedium dicitur à re quod est contra & mederi: propterea etiam Ciceroni nulla remedia qua vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm qua sunt salutaria. At remedium à corporibus transfertur etiam ad mentes, quæ contrariis quoque sanantur. 2. Contumax dicitur, quod contracto quodam sive animi sive corporis tumore, & difficilius disjicitur, & majori impetu incurrit commotum: sicut enim ab audeo, audax; à teneo, tenax; sic à contumeo, contumax: hinc etiam oritur contumelia, quod hæc sit injuria ab animo, qui fastu tumeat ac turgeat, profecta. 3. fomentum illud appellatur, quod doloris causam leviter movendo, tumorem videtur fovere ac mollire. Hic autem Philosophia fidem

suam liberat: promiserat enim fore ut Boëtio cutando leviora primùm, deinde graviora adhiberet. Propterea, quæ in profundum sese penetrent, inquit, cum tempestivum fuerit, admovebo.

4. An numerum modumque tuæ felicitatis.] II. Philosophia enumerat bona, quæ Boëtius, veluti duce fortunâ, videtur accepisse, afferens eorum numerum & modum; sive ut loquuntur, quantitatem & qualitatem: nimirum quot, & qualia fuerint.

5. Desolatum parente.] Primùm quidem Boëtius puer perhibetur felix fuisse curatoribus. Nimirum Boëtius hujus nostri Boëtij alius fuit avus, alius pater. Avus, cum Præfecturam Pratorij gereret, à Valentiniano imperatore unâ cum Aëtio Patritio innocens in Palatio interfectus est anno Christi 455. ait enim Cassiodorus in Chronico: *Aëtio & Studio Consulibus, Aëtius Patricius in Palatio manu Valentiniani Imperatoris extinctus est: Boëtius vero Præfectus Pratorij amicis ejus circumstantibus interemptus.* Pater verò eodem Boëtio puero, obiit. Hinc noster Boëtius dicitur desolatus parente: at ejusmodi amicorum curâ puer Boëtius educatus, & Athenas, disciplinarum omnium notitiam adepturus, missus est.

6. Delectus in affinitatem principum civitatis.] Deinde Boëtius dicitur felix foceris, Festo nimium, & Symmacho, principibus civitatis. Festus quidem, & Symmachus fuerunt principes civitatis Romanæ: nam *Patricij Festus & Symma-*

Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, 7. cum conjugis pudore, tum 8. masculæ quoque prolis opportunitate prædicavit? Prætereo (libet enim præterire communia) 9. sumptas in adolescentiâ negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tuæ cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poterit ne illius memoria a lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi sub frequentia b patrum, sub plebis alacritate vidisti; cum eisdem in curia 10. curules c insidentibus tu regis laudis orator, ingenij gloriam, facundiæque meruisti:

INTERPRETATIO.

a diei. b Senatorum. c sellas, supra | quas in curru insident.

NOTÆ.

chus, inquit Ennodius Paranesi didascalica, *omnium disciplinarum materiâ & constantes formâ sapientia, ab urbe sacratissimâ non recedunt. In ipsis est nobilis Curia Principatus, quos vidisse, erudiri est.* Idem fuerunt Soccri Boëtij, quippe qui duxerat Elpidem filiam Festi, & hæc defunctâ Rusticianam, Symmachi filiam; quatum uxorum prior dicitur non probitatis tantum, sed etiam literarum laude celebris, imprimisque Mularum amans. Tantisdemum Soccri Boëtius fuit felix: siquidem felicitatis est honorari ab honoratissimis viris: *maxima jucundissimaque laus est, inquit Tullius pro Mur. quæ ab eis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt.* Boëtius autem ex eo honoratus fuit præsertim ab his honestissimis viris, quod ab iisdem primum fuit dilectus, deinde delectus in affinitatem: *prius carus, quam proximus: quis ergo Boëtium non prædicet felicissimum cum tanto splendore socerorum.*

7. *Cum conjugis pudore.*] Præterea Boëtius dicitur felix conjuge: quod utraque ejus conjux, Elpis videlicet, & Rusticana, summâ fuerit virtute prædita: quod pudore optimè significatur: pudor enim, ait Tullius 2. de fin. est moderator cupiditatis. Cum autem Philosophia, quæ numero plurali dixerat soceros, nunc singulari tantum dicat conjugem, ideo credo crediderim, non fieri hæc mentionem, nisi unius ex uxoris

Boëtij, nempe Rusticianæ, quæ sola tunc superstes erat, cum hæc scriberetur.

8. *Masculæ prolis opportunitate.*] Insuper Boëtius commemoratur felix liberis; masculâ præsertim prole. Filij enim Boëtij, si non Patritius & Hypatius, saltem Symmachus & Boëtius Consules facti sunt: propterea hæc consules, & infra consulares liberos vocat Philosophia: propterea eadem Philosophia nunc addit, *memoriam hujus diei, quoniam nimirum Boëtius vidit duos pariter consules liberos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate, quo idem regia laudis orator, ingenij gloriam facundiæque meruit, quo circumfusa multitudinis expectationem triumphali largitione satisfecit, non posse quantalibet ingruentium malorum mole deleri.*

9. *Sumptas in adolescentia dignitates.*] Boëtius, antequam videret suos liberos Consules, ipse, adhuc adolescens, fuit Patritius, & fortè etiam Consul: quæ dignitas rarò ante annum trigésimum conferebatur: quamobrem populi etiam suffragiis felix nunc significatur.

10. *Curules insidentibus.*] Curules vocantur non solum homines, qui jus habebant ponendæ imaginis; sed etiam sellæ, supra quas illi in curru insident, quæ sellæ propterea videntur à curru dictæ curules; sicut ab eboe cælaro vocantur aliquando ebur: unde Ho-

cum ¹¹ in circo ¹² duorum medius consulum circumfusæ multitudinis expectationem, triumphali largitione satiasti. Dedisti ^a, ut opinor, verba fortunæ, dum te illa demulcet, dum te, ut delicias suas, fovet. ¹³ Munus, quod nulli unquam privato commodaverat, abstulisti. Vis-ne igitur cum fortunâ ¹⁴ calculum ^b ponere? ¹⁵ Nunc ^c te primùm liventi oculo perstrinxit. Si numerum modumque lætorum tristiùm-ve consideres, adhuc te felicem negare non possis. Quod si idcirco te fortunatum esse non existimas, quoniam quæ tunc læta videbantur, abierunt; non est quòd te miserum putes, quoniam, quæ 10. nunc creduntur mœsta, prætereunt.

INTERPRETATIO.

a fortunam tum tibi faventem laudavi- | avec la fortune. c incipit te iniquo ocu-
sti. b repetere rationes à fortunâ comper | lo intueri.

NOTÆ.

rat. l. 1. Epist. ep. 6.
Cuilibet hic fasces dabit: eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur.
 Et Ovid. 4. de pont. el. 9.
Signa quoque in sellâ nossem formata curuli,
Et totum Numida sculpsit dentis opus.
 11. In circo.] Circus Græcè *κόλως* generatim est omnis ambitus, gyros, orbis, circulus: unde Cicero in Arat.
Vidisti magnum candentem serpente circum
Læteus hic nimio serpens candore notatur.
 Hic autem circus est locus ovatus, in quo, auctore Tarquinio prisco, Romani ludos faciebant: quamobrem ludi illi à loco dicti sunt *circenses*. Usu verò receptum erat, ut quicumque Consul creatus fuisset, hic profusis opibus ejusmodi ludos institueret: alioqui nec populo gratus nec amplissimi magistratûs personam, ut par est, sustinere videbatur.
 12. Duorum medius consulum.] Nempe filiorum. Primus apud Romanos locus, inquit Lipsius, est medius; proximus, dexter. Inter Consulares verò non qui sapius, sed qui priùs fuerat Consul, alteri præferebatur: quare Boëtius non solum ut pater, sed etiam ut Consul medius sedere debuit.
 13. Munus quod nulli privato] Nul-

lus enim, etiam princeps, eò felicitatis pervenit, ut eodem anno duos filios, ætate solitâ nondum proventus, consulum dignitatibus ornatos videret: quemadmodum vidit Boëtius. Vidit quidem Roma eodem anno videlicet 395. Olybrium & Probiuum, duos Probi filios, in consulatu collegas: sed hi puerum exuerant: unde postumus exclamare cum Claudiano carm. 1. v. 72.
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor?
 14. Calculum ponere.] Calculus generatim lapillus est: speciatim verò signum notissimum, quo computantes utimur: hinc Plinius jun. l. 2. ep. epist. 14. in conditionibus, inquit, deligendis ponendus est calculus: Juvenalis Sat. 9.
 — Ponatur calculus, adsint
Cum tabulâ pueri.
 Cum fortunâ igitur calculum dicitur ponere, qui factâ bonorum malorumque à fortunâ acceptorum comparatione, digitis, articulis, lapillis, aut quibuslibet aliis notis computat, utrorum major sit summa.
 15. Nunc te primùm liventi oculo perstrinxit.] Innuit Philosophia, adversitatem præsentem Boëtij longè minorem esse præteritâ ejusdem prosperitate: quasi dicat: fortuna à teneris annis prospera, nunc adversa esse incipit, eaque non factis, sed oculo tantùm inveni-

An tu in hanc ¹⁶ vitæ ² scenam nunc primùm subitus, hospesque venisti? nullam-ne humanis rebus inesse constantiam reris, cum ipsum sæpe hominem ^b velox hora dissolvat? Nam etsi rara est fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitæ dies mors. quædam fortunæ est etiam ^c manentis. Quid igitur referre putas? Tu-ne illam moriendo deseras, an te illa fugiendo?

INTERPRETATIO.

a theatrum. b brevissimum tempus. | c constantis.

NOTÆ.

dente, nec graviter quidem; sed perstringendo leviter; quin si quid intolerabile videatur, illud citiùs evanescet: quare si numerum modumque latorum trisiumve consideres, adhuc te felicem negare non possis.

16. Vita scenam.] Scena Græcis σκηνή umbraculum, primùm fuit camera ex arborum in se cubantium ramis ac frondibus sive naturâ sive arte composita, in quâ verno præsertim tempore à pastoribus carmina diversis sonis cantabantur: unde Virgil. 1. Æn. v. 166.

Hinc atque hinc vasta rupes, geminique minantur

In cælum scopuli: quorum sub vertice latè

Æquora tuta silent: tum sylvis scena coruscis

Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

Deinde scena, fuit occultus theatri locus, in quo actores sive aulæis sive aliis quibusdam velis lecti latere solebant: postremò brevis sed integra theatri actio, in quâ sæpius idem homo diversas personas, tristes modò, modò lætas agit: quâ ratione vita hominum dici potest scena: cum ipsum sæpe hominem velox hora dissolvat, & in vitâ humanâ lætis succedant tristitia; ut in mundo, dici nox, Zephyro Auster, tranquillitati tempestas succedit: quâ de re sequitur carmen.

M E T R U M I I I.

C A R M E N constans duplici genere versuum alternorum, quorum prior Sapphicus ex coreo, spondeo, dactylo, & duobus coreis; posterior Glyconicus ex spondeo sarpus, & duobus dactylis componitur.

A R G U M E N T U M.

P H I L O S O P H I A, alternantibus die & nocte; Zephyro & Austro; tranquillitate & tempestate maris, probat nihil genitum esse constans.

C U M polo Phœbus roseis quadrigis
 Lucem spargere cœperit,
 Pallet albentis hebetata vultus
 Flammis stella prementibus:

I N T E R P R E T A T I O.

Vbi primum Sol rubeo curru quadrijugo | nocturna sidera vetusa ignibus instantibus
rectus incœpit diffundere diem per cœlum, | Solis, contracto candore, pallent:

N O T Æ.

1. *Polo.*] Polus, Græcè *πόλος* generatim est omnis circuitus: nam dicitur *ἀπὸ τῆς πόλει* quod est *vertere*: speciatim verò est cœlum, quòd cœlum vertatur: quare immota axis extremitas, non nisi κατ' ἐπιπέδου ab Astronomis vocari potuit *polus*.

1. *Phœbus.*] Sol: de Phœbo l. 1. met. 3. v. 9. Sic Lucretius lib. 5.

Dum roseâ face Sol inferret lumina cœlo.

1. *Roseis quadrigis.*] Sol à Poëtis fingitur curru vehi quadrijugo, sive quem rapiant quatuor equi: nempe Iyris, Eois, Æthon, & Phlegon, quibus ignis, lux, ardor, & flamma, quatuor præcipua Solis effecta; nec non etiam

quatuor præcipua dici horæ significatur. Ovidius 2. Metam. v. 153.

Interea volucres Pyroeis, Eois, & Æthon

Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus aras

Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.

Sol autem oriens majori lumine suo dicitur hinc diem spargere, inde verò stellâs minores, quæ per noctem regnabant, fugare: propterea Sol nunc perhibetur *lucem spargere*; & *stella* secundum *albentes* luos *vultus hebetata prementibus* Solis ipsius *flammis pallere*: quæ est vicissitudo noctis & diæ; de qua hic primum agitur.

5. Cùm nemus flatu Zephyri repentis
 Vernis intrubuit rosis,
 Spiret infantum nebulosus Auster,
 Jam spinis abeat decus:
 Sæpe tranquillo radiat sereno
10. Immotis mare fluctibus;

INTERPRETATIO.

Vbi sylva spiritu Zephyri placide calentis purpuravit rosis verna tempestat; si Auster caliginosus flet petulanter, statim | ornamentum à rosariis recedat, necesse est. Non raro pelagus quiescentibus undis splendet serenitate tranquillâ;

NOTÆ.

5. Zephyri.] Secunda vicissitudo, de qua hic agitur, est ventorum, Zephyri nimirum & Austri, quorum hic illum ita excipit, ut quod prioris flatu oritur, hoc spirante posteriore intereat.

Zephyrus ergo est ventus flans ab occasu æquinoctiali: unde lenis est & tepens, terrasque propterea dicitur fecundare: Hinc Græcis dicitur *Ζεφυρος* quasi *Ζονφόρος* vitam ferens; Latinis vero Favonius, quasi genitilis mundi spiritus, à fovendo, inquit Plinius l. 16. c. 25. Virgil. 2. Geor. v. 330.

Parturit almus ager Zephyrique tepentibus auris

Laxant arva sinus.

Propterea nemus nunc dicitur vernis rosis intrubuisse, flatu Zephyri repentis.

Auster vero est ventus à meridie flans: unde quibus populis mare est ad meridiem, his Auster vocatur transmarinus. Hic autem Ventus & humidus & calidus habetur. 1. Humidus habetur, quod humores, quos septentrio disjicit, colligat: Sic Virgilio *humidus*; Horatio *udus*; Ovidio *aquaticus*; Claudiano *madidus*; S. Augustino *pincerna pluviarum*; & Boëtio *nebulosus* est. 2. Calidus habetur, quod à meridie flet. Sive autem humore suo, sive calore, sive utroque ventus hic animalibus, plantis, præsertimque floribus dicitur nocere: unde Virgil. 1. Geor. v. 444.

Arboribusque satisque Notus pecorique sinifer.

Et Ecl. 2. v. 38.

Eheu quid volui misero mihi; floribus Anstrum

Perditus & liquidis immisi fontibus apris.

Præsertim vero rosis Auster noxius: hinc Statius 3. Sylv. 3.

Pubentesque rosa primos moriuntur ad Austros.

Propterea Auster hic dicitur *spirare infantum*, hoc est, infano modo; & hoc eodem vento spirante perhibetur *decus abire spinis*: hoc est, rosa interire: rosa enim, florum regina, spinarum ut progenies sic decus est: quamobrem Antonius Hallæus nostræ Universitatis Normanæ quondam decus in carmine de rosâ cecinit, ut solebat, elegantissimè:

— *Ortiis tamen ipsa memento*

O rosa pulchra tui: informis te spina creavit.

9. Sæpe tranquillo.] Tertia vicissitudo, quæ hic adducitur in exemplum, est tranquillitatis tempestatique maris. Primum quidem tranquillitas maris describitur. 1. *serenitate tranquillâ* sive tranquillitate serenâ (*tranquillum* enim & *serenum* Grammaticis sunt nomina *substantiva*) quod mare tranquillum sit ventorum expert: 2. *immotis fluctibus*: quod absentibus ventis mare solito duntaxat motu actum non turbetur. 3. *radiis*, quos mare tranquillum remittat: mare enim pro diverso modo, quo radios præsertim solares remittit, nunc luminis, nunc coloris & quidem varij videtur particeps: unde Tullius Acad. *mare*, inquit, *illud quod nunc favonio nascente, purpureum videtur, nobismetipsis caeruleum videbatur, manè flavum, quodque nunc, quia à sole colluces, albes-*

Sæpe ferventeis Aquilo procellas
 Verso concitat æquore.
 Rara si constat sua forma mundo;
 Si tantas variat vices,
 15. Crede fortunis hominum caducis,
 Bonis crede fugacibus.
 Constat, æternâ positumque lege est;
 Ut constet genitum nihil.

INTERPRETATIO.

nec rarò Aquilo excitat tempestates vehementes, turbato mari. Si ergo in universò terrarum orbe eadem forma est infrequens, sè mundus mutat tantas vicissitudines, ito nunc, confide divitiis fragilibus

mortalium; confide bonis fluxis. Statutum est, & sempiterno Dei decreto stabilitum, ut nihil, quod genitum fuerit, contanter perseveret.

NOTÆ.

cit, & vibrat, dissimileque est proximo ei continenti. Lumen igitur incurrens in fluctus tranquillos sive quietos, ab his eo fere modo, quo à speculo remittitur: quare sicut speculum, ita aqua placida potest & oculos perstringere & adversis oribus ora referre pro diversâ ratione, quâ lumen his corporibus remissum oculos afficit: hic autem non agitur nisi de radiatione: quippe quæ longius quàm alter effectus speculi diffundi potest. Ita describitur tranquillitas maris.

11. Sæpe ferventeis.] Deinde ejusdem maris tempestas versatur in vehementi motu, quo mare à ventis, præsertim ab Aquilone cietur. Aquilo autem, Græcis Boreas, ventus est ab ortu æstivo spirans. Hic ventus vehementior est: fortè quod eodem, quo ær ab ortu in occasum ferri solet, motu feratur: hinc, auctore Festo, Aquilo vocatur, quod instar aquila vehementissimo volatu feratur: hinc iudice S. Augustino, terrarum scopæ est. Notari potest hæc antithesis marinæ tranquillitatis & tempestatis: iteratâ enim hæc voce, sæpe, Aquilo opponitur tranquillo; ferventes procella, sereno; versum aquor, immotis fluctibus.

13. Constat mundo] Sic Plinius jan. constat magistratibus reverentia. Et Virgil. Æn. 5. v. 743.

— Qua nunc animo sententia constet.

15. Crede fortunis.] Faceta & elegans dissimulantiâ, quam Græci εἰσφοβία vocant, quâ Philosophia aliud, quàm sentiat, dicens eò magis de bonis caducis detrahit, quò magis eisdem videtur tribuere fidei. Sic Seneca in Medea v. 221.

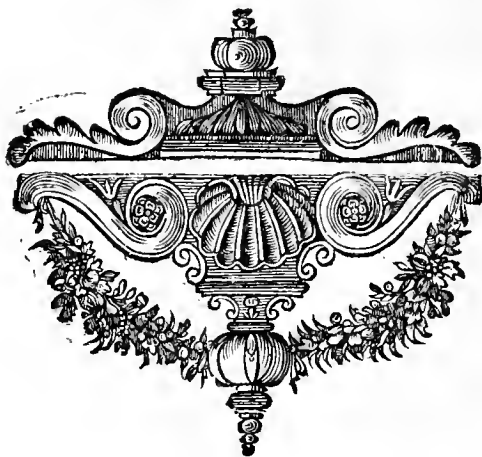
Confide regnis, cum levis magnas opes
 Huc ferat & illuc casus.

17. Constat, æternâ positumque lege est.] Lex est voluntas principis honesta impetantis & prohibentis contraria: quamobrem quot voluntatum principum, tot legum genera esse possunt. Duplex autem est ejusmodi voluntas, divina scilicet, & humana; quare etiam duplex est lex, nimirum divina, & humana. De humanâ hic non agitur. At lex divina pro triplici modo, quo considerari potest, triplicis rursus est generis, videlicet æterna, naturalis, quæque vulgò vocatur positiva. Lex æterna, est divina voluntas, quatenus hæc non secus ac Deus, cujus est, ex omni æternitate fuit: de hæc lege locutus Cicero 2. de legibus: hanc video, inquit, sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingenius excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum, sed æternum quoddam, quod universum mundum regeret, imperandi prohibendique sapientiâ,

Lex naturalis, est eadem divina voluntas, quatenus, insitâ atque innatâ specie, hominibus innotescit: de hâc loquitur idem Tullius 1. de leg. *Lex, inquit, est ratio insita in naturâ, qua jubet ea qua faciendâ, prohibetque contrariâ.* Lex quæ vulgo dicitur *positivâ*, est eadem Dei voluntas, quatenus hâc signo manifestata innotescit: sed hâc Christianis alia est vetus, alia nova. Cùm igitur nihil fiat, nisi illâ Dei æterni voluntate, nihil etiam sit, nisi æternâ le-

ge. Sed apud philosophos eorum quæ fiunt quædam dicuntur *creari*; quædam *generari*. *Creantur* ea, quorum nulla est, nisi exterior causa: nimirum *Res*. *Generantur* verò ea, quorum præter exteriorem causam, quædam est materia; nempe *Modi*. Res perseverant, sed modi mutantur: *æternâ positumque lege est, ut constet genitum nihil.* Unde Seneca in Hercule cæteo v. 1099.

Quod natum est poterit mori,

PROSA IV.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA rursus propositis focero, uxore, Libe-
ris; animo quoque, quorum Boëtius est compos, probat
eundem felicem magis, quàm infelicem esse habendum.

TUM ego^a, vera, inquam, commemoras ô¹ virtutum omnium nu-
trix, nec² infitiri possum prosperitatis meæ velocissimum cursum.
Sed hoc est quod³ b recolentem vehementius^c coquit. Nam in omni ad-
versitate fortunæ infelicissimum

INTERPRETATIO.

a Boëtius. b memorem. c affligit.

NOTÆ.

1. *Virtutum omnium nutrix.*] Philosophia: cum enim Philosophia sit cognitio clara distinctaque eorum, quæ ad optimam vitæ morumque rationem pertinent, cumque evidentiâ sit veri & certi iudicij norma, propterea eadem Philosophia instar prudentissimæ matris ad bene iudicandum primò, deinde ad honestè vivendum auditores alumnos inducit. Hinc, iudice Tullio, Philosophia est *mater omnium benefactorum & benedictorum; est cultura animi, quæ extrahit vitia radicitus: virtutis continet & officij & bene vivendi disciplinam.*

2. *Infitari.*] Vel ut alij malunt, *inficiari*, pro diversâ nimirum nominis interpretatione, idem est quod *negare*. *Inficior* enim oritur ab *in* & *facio*, quasi fecisse negem: tumque scribendum per *c inficior*, aut potius oritur ab *in* & *fateor*, quasi *non fateor*: latini enim dixerunt aliquando, *infiteor*, sicut etiam hodie dicunt, *confiteor*: tumque scribendum per *t infitior*: malletm hoc ultimum.

3. *Recolentem vehementius coquit.*] *Memorem magis affligit: recolere* enim dicitur à *colere*: *colere* autem propriè est *arare*: Sed quod terra arando versetur, factum est, ut verbum illud translatum fuerit ad significandam eam, quâ mens nostra veluti commoveretur, cogitationem: hinc cultus parentum, qui in cogitatione præsertim versatur: hos quippe ex eo dicimur colere, quod eisdem mente præsertim veneremur: hinc etiam *recolere* idem est, quod iteratâ meditatione cogitare, in memoriam revocare, reminisci. Exempli passim occurrunt. *Coquere* verò idem quod *angere* sive etiam *cozere*: similitudo sumitur à corporibus; quòd quemadmodum corpora, quæ coguntur coguntur-ve, partibus ad sese invicem accedentibus, magis comprimi adeoque ad minores loci angustias redigi soleant, ita mens tristi suâ cogitatione ita constringi videtur, ut cæteris rebus cogitandis minus apta, ulterius diffandi nequeat cogitando.

- 4 genus est infortunij, fuisse felicem. Sed quod tu, inquit^a, 5 falsæ opinionis supplicium luis, id rebus jure imputare non possis. Nam si te hoc⁶ inane nomen fortuitæ felicitatis movet, quàm plurimis maximisque abundes, mecum repntes licet. Igitur si quod^b in omni fortunæ tuæ censu pretiosissimum possidebas, id tibi divinitus illæsum adhuc, inviolatumque servatur, 7 poteris-ne meliora quæque retinens, de infortunio jure^c causari? Atqui viget incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, 8 Symmachus socer, &, quod vitæ pretio^d non segnis emeret, vir totus ex sapientiâ, virtutibusque factus, 9 suarum securus, tuis ingemiscit injuriis.

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b inter omnia fortuna {bens. c nihil injuriarum sibi timens. tua bona. c accusare calamitatem. d lu- }

NOTÆ.

4. Genus infortunij fuisse felicem.] Non quidem re (quod enim præterit, id non est amplius, adeoque, ceu nihilum, re non potest ipsa affligere) sed cogitatione: sicut enim memoriâ malorum præteritorum recreamur: hæc olim meminisse juvabit, Virg. quòd hæc de quadam nostrâ potestate, industriâ, aut quadam aliâ bonâ qualitate admonemur: sic bonorum præteritorum memoriâ affligimur, quod hæc nostræ infirmitatis convincamur: quemadmodum enim placet potuisse, sic displicet homini gloriæ avido non posse.

5. Falsæ opinionis supplicium.] Est quidem supplicium sive poena mentis, memoria præteritæ prosperitatis: siquidem, ut dictum est, mens hæc memoriâ affligitur: sed supplicium illud falsæ opinionis est: cum ex hoc oriatur, quòd mens præcipitatione & præjudicio acta falsò judicavit præteritam illam prosperitatem constantis alicujus boni rationem obtinere. Quamobrem id supplicium rebus jure imputare non possis: nemo quippe errat nisi volens.

6. Inane nomen fortuitæ felicitatis.] Cum metus amittendæ ejus, quæ inconstans foret, felicitatis sit vera miseria, idcirco nulla ipsa est felicitas, nisi constans: quòd igitur fortuita felicitas, instar fortunæ, à qua orti dicitur, sit inconstans, propterea hæc nihil habet felicitatis nisi inane nomen.

7. Poteris-ne meliora retinens de infortunio jure causari.] Sed esto, inquit Philosophia, quæ fortuita, sit vera felicitas: cum maximam partem bonorum, quæ fortunæ accepta referti debere arbitraris, retineas, felix potius quàm infelix de infortunio jure non potes causari. Causari, vel ut nunc à pluribus scribitur, causari propriè nihil est aliud quàm causam alicujus effecti querere aut afferre: Sic Virg. Eclog. 9. v. 56.

Causando nostros in longum ducis amores.

Quare Boëtius, qui hactenus de adversâ fortunâ conquestus, ab eâ videtur tantæ inconstantæ causas quasivisse, non malè nunc dicitur causari: quamvis immeritò causetur: ut jam Philosophia demonstrabit, enumerando bona meliora, quæ Boëtio supersunt, nempe socerum, uxorem, Liberos, ipsum quoque animum.

8. Symmachus socer.] I. Philosophia commendat Symmachum socerum Boëtij. Plures fuerunt Symmachij, quorum stemma, si placet, legere poteris apud Jacob. Sirmondum ad 7. lib. epist. Eruodij. Hic autem agitur de Symmacho, qui consul fuit sine collega sub Odoacre anno Christi 485. quique à Theoderico rege inter alios delictus est iudex in causâ Basilij & Prætextati, qui magicarum artium accusabantur: ut refert Cassiodor. l. 4. var. cp. 22.

9 Vivit uxor ^a ingenio modesta, pudicitia^e pudore præcellens, &, ut omnes ejus dotes breviter includam, ^b patri similis. Vivit, inquam, tibi que tantum, vitæ hujus exosa, spiritum servat, quòque uno felicitatem minui tuam, vel ipsa concesserim, tui desiderio lacrymis, ac dolore tabescit. ¹⁰ Quid dicam Liberos ^c consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel ^d paterni, vel ^e avari specimen elucet ingenij? ¹¹ Cum igitur præcipua sit mortalibus vitæ cura retinendæ, ô te si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quæ vitâ nemo dubitat esse cariora! Quare sicca jam lacrymas. Nondum est ¹⁰. ad unum omnis ^f exosa fortuna,

INTERPRETATIO.

a Rusticana. b Symmacho. c qui jam | f ancoras.
consules fuerunt. d Boëtij. e Symmachi. |

NOTÆ.

Hujus enim Symmachi duæ fuerunt filia; nempè Galla, de quâ præter Fulgentium loquitur Gregor. Magnus 4. Dial. 13. & Rusticana Boëtij uxor, ex quâ alter Symmachus natus est, Boëtij parentis collega in consulatu, & prædicti Symmachi nepos. Neque verò præstantissimus ille vir *suarum injuriarum securus* ita erat, ut videbatur Boëtio propter eam, quâ apud Theodericum valere videbatur, gratiam & auctoritatem: inconstans enim ille rex impiis delatorum criminationibus incitatus, Symmachum focerum unâ cum Boëtio genere occidi jussit, auctore Procopio l. 1. de bello Goth.

9. *Vivit uxor.*] II. Philosophia laudar uxorem Boëtij, eam scilicet, quæ vocabatur Rusticana, Symmachi filia. Duæ quippe fuerunt alternis Boëtij uxores: prima Festi filia, dicta Elpis; mulier doctissima, quæ absque liberis decessit: altera filia Symmachi, vocata Rusticana; *ingenio modesta; pudicitia pudore præcellens, uno verbo patri Symmacho similis.*

10. *Quid dicam Liberos.*] III. Philosophia celebrat Liberos Boëtij, memor cum dignitatis, tum etiam ingenij, quo præditi fuerunt. Meminit quidem dignitatis, quâ instructi fuere; nimirum consularis

apud Latinos dicitur vir, qui aliquando consul fuit: hos autem Boëtij *Liberos* nunc Philosophia vocat *consulares*. Meminit etiam ingenij, quod in his etiam pueris, tantum erat, ut in his *vel paterni* videlicet ipsius Boëtij; *vel avari* nimirum Symmachi *specimen eluceret ingenij*. Quod demum dicitur, *in id ætatis pueris*, modus est loquendi Tullio etiam familiaris: *ita viximus*, inquit l. 6. Epist. ep. 20. *Et id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostrâ culpâ nobis acciãant, fortiter ferre debeamus.*

11. *Cum igitur, &c.*] Ex prædictis Philosophia concludit, Boëtium adhuc esse felicem: quasi dicat: cuiuscumque suppetunt ea, quæ vitâ nemo dubitat esse cariora, ille felix haberi potest: felix enim qui summo fruitur bono; quale esse videtur illud, quod est ipsâ vitâ carius: si quidem vitæ retinendæ, ut pote præstantissimo bono præcipua est mortalibus cura. Arqui tibi Boëtio suppetunt ea quæ vitâ nemo dubitat esse cariora; focer videlicet, uxor, & Liberi omni-virtutum genere præstantissimi. Crediderim hac verba, ô te si tua bona cognoscas, non fuisse dicta sine memoria istorum Virgilij 2. Æn. v. 458.

O fortunatos nimum, sua si bona norint,
Agricolæ!

nec tibi nimium valida¹² tempestas incubuit, quando tenaces hærent ancoræ, quæ nec presentis solamen, nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hæreant, inquam^a, precor; illis namque manentibus, utrumque res se habeant,^b enatabimus. Sed¹³ quantum decus ornamentis nostris decesserit, vides. Et illa,¹⁴ promovimus, inquit^c, aliquantum^d, ¹⁵ si te nondum totius tuæ sortis piget. Sed¹⁶ delicias^e tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuæ beatitudini tam luctuosus atque anxius conqueraris. Quis est enim tam^f compositæ felicitatis, ut non aliquâ ex parte cum statûs sui qualitate¹⁷ g rixetur? ¹⁸ h Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, & quæ vel numquam tota proveniat, vel numquam perpetua subsistat.

INTERPRETATIO.

a ego Boëtius. b evademus. c Philosophia. d aliquem fecimus progressum. e molliem tui animi. f perfectâ. g disceptet. h acerba.

NOTÆ.

12. *Tempestas.*] Allegoria ipsi Cicero ni usitatissima: ubi nominatâ tempestate intelligi debet fortunæ levientis impetus, quod utroque homines videantur obrui: nominatis *ancoris tenacibus*, familiares constantissimi, quod utriusque & *presentis solamen*, & *futuri spes temporis adesse possit*. Quamobrem sicut, manentibus ancoris, nauris remanet spes *enatandi*; sic, remanentibus prædictis familiaribus, Boëtius meliorem sperare potest fortunam.

13. *Quantum decus ornamentis nostris decesserit.*] Amisissis videlicet opibus dignitatibusque nostris.

14. *Promovimus aliquantum.*] Aliquem in tui consolatione profectum fecimus, inquit Philosophia: *promovere* enim aliquando idem quod *proficere*: ut apud Terent. in Hecyr. *abibo hinc; praesens quando promoveo parum.*

15. *Si te nondum totius tuæ sortis piget.*] Si nondum te omnino infelicem putas: differunt *puer* & *piger*; quod prius turpitudinem, posterius noxam rei videatur potius significare: unde Cicero prodrom. *me non solum piget stultitia mea, sed etiam puer.*

16. *Delicias.*] Hoc est, *animi molliem*. Deliciæ enim ab eo videntur dictæ, quod animus his alliciat, dicuntur enim ab *de*, & *lacio, traho*; inde *lactat*,

illectat, delectat, oblectat, allicit, illicit, elicit: Sic Lucret. l. 5.

Qua lacere in fraudem possent victosque tenerent.

Unde fortè nostrum Gallicum *lacer, un-lacer*. Hinc quod animus qualibet perturbatione, sed amore præsertim & voluptate alliciat, propterea quælibet perturbatio, sed amor præsertim & voluptas delicia vocantur: quo fit ut deliciæ modò in bonam, modò in malam partem accipiantur: sicut ergo mollietis corporis in hoc versatur, quod illud facile possit in quemcumque locum versari; sic delicatus dicitur ille animus, qui contrariæ affectioni obnoxius undique potest facile flecti: qualis Philosophiæ videtur Boëtius, ut pote qui *abesse aliquid sua beatitudini tam luctuosus atque anxius conqueratur.*

17. *Rixetur.*] *Disceptet*. Rixa, lis est sive contentio inter duos plures-ve homines, quorum alter repetit quod alter reddere renuit: quare nisi lux divina affulgeat, in omni hominum genere perpetuus sunt rixa: quòd homo & status ejus ceu quædam partes ita opponantur, ut ille homo quædam videatur à suo statu repetere, quæ status hic renuit reddere: nemo hîc ex omni parte beatus.

18. *Anxia res est humanorum conditio bonorum.*] Anxium dicitur illud, quod

19. Huic

19^a Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. 20^b Hunc nobilitas notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus, esse mallet ignotus. 21^c Ille utroque circumfluus, vitam cœlibem deslet. 22^d Ille nuptiis felix, orbus liberis, alieno censum nutrit heredi.

INTERPRETATIO.

a unus opibus abundat, sed cum pudet sua | pertate premitur. c tertius cœdices & no-
ignobilitatis. b alter nobilis est, sed pau- | bilis se conjuge carere dolct. d opes parat.

NOTÆ.

solicitudine mœstâ premit: anxium enim dicitur ab *ango*: hoc à Græco ἀγνώ *suffoco, constringo* primum quidem fauces, deinde mentem: hinc *angustus* & *angustia*, cum quis tantis difficultatibus premitur, ut quò se vertere debeat, ignoret. Atqui humanorum conditio bonorum sollicitudine mœstâ animum premit: quòd enim humana hæc conditio aut nunquam absoluta fuerit, aut nunquam perennis, semper locum relinquit aut appetendæ absentium bonorum adeptionis, aut timendæ præsentium jacturæ: unde animi anxietas: ut pluribus exemplis deinceps confirmabit Philosophia.

19. Huic census exuberat.] Primum exemplum est de divitibus, iis scilicet, quibus, quòd hi opibus abundant, census dicitur exuberare. Census enim à censendo dictus opes significat: unde Claudian. *caim.* 17. v. 231.

Additòque hominum cumulent æraria censu.

Exuberare autem abundare est, quasi extra ubera profuere. Sic Virgil. 1. Georg. v. 191.

At si luxuria foliorum exuberat umbra. Et Georg. 2. v. 516.

Nec requies quin aut pomis exuberet annus.

Aut factu pecorum.

Atqui ejusmodi divites in hóc sibi videntur infelices, quòd quibus sanguine conjuncti sunt, hi nobiles non sunt: sed est pudori degener sanguis.

20. Hunc nobilitas notum facit.] Secundum exemplum est de nobilibus viris: hic autem Philosophia videretur vim facere in verbo, dum dicit, nobilitas notum facit, nobilis enim à notum, sicut à

motum mobilis dicitur, ut nobilis sit, quasi nominis claritate notus. Atqui & his nobilibus sua esse potest paupertas supplicium: angustia rei familiaris inclusus, esse mallet nobilis quidam ignotus: optimè autem paupertas vocatur angustia rei familiaris: Nam sicut dives suis palatiis, agris, vitibus, nummis, armentis, hominibusque subditis, quibus veluti circumfunditur, eò auctoritatis potestatisque videtur dilatatus, ut se facillè credat inexpugnabilem, juxta illud Proverb. 8. substantia divitis urbs roboris ejus; sic pauper suâ tabernâ, agello, viriculâ, & puerorum sarcinâ veluti obrutus coangustatur: hinc Horatius *Carm.* 1. 3. od. 2. pauperiem vocat angustiam.

Angustiam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militiâ puer
Condiscat:

21. Ille utroque circumfluus.] Tertium exemplum est de iis, qui pariter divites sunt & nobiles; sed qui in hóc se putant infelices, quòd vitam ducant conjugij expertem: vitam cœlibem deslet: vita enim conjugij expertis, vocatur cœlebs: fortè quia cœlesti similis.

22. Ille nuptiis felix.] Quartum exemplum est de eo, qui uxore felix est: quòd prædictis nuptiis optimè significatur: quamvis enim nuptia non sint sine utroque conjuge, melius tamen nuptia dicuntur de uxore quàm de marito: quòd cum illa sponsa deduceretur ad maritum, faciem flameo nuberet sive velaret: hinc nupta, connubium, &c. Magna porrò felicitas mariti, cujus est optima uxor: donum cœleste est. Proverb. 19. domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens, Az

- ²³ Alius prole lætatus, filij, filia-ve^a delictis mæstus illacrymat. Iccirco nemo facile cum fortunæ suæ conditione concordat, inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat: Adde quod felicissimi cujusque delicatissimus sensus est, &, nisi²⁴ ad^b nutum cuncta
 5. ²⁵ suppetant, ²⁶ c omnis adversitatis insolens, minimis quibusque prosterneatur, ^d adeo perexigua sunt, quæ fortunatissimis beatitudinis lummam detrahunt.

INTERPRETATIO.

a vitiis. b ad arbitrium omnia adsint] parva.
 c nulli adversitati assuetus. d usque adeo]

NOTÆ.

felicitas hæc sæpius orbitate turbatur: orbis liberis, alieno censum nutrit heredi: Seneca in Hippolyto v. 1248.

O triste fractis orbitas annis malum!

Heres ab herodictus, quasi is sit bonorum dominus, apud Jurisperitos duplicis est generis: nempe suus, & externus. Sui Heredes, ut dicitur Instit. l. 2. tit. 19. §. 2. ideo appellantur quia domestici heredes sunt & viro quoque patre quodammodo domini existimantur, veluti filius, filia, nepos, neptis ve ex filio, & deinceps ceteri liberi. Extranei verò, qui hæc vocantur alieni heredes dicuntur ceteri, ait Vinnius, qui non sunt sui & domestici. At quantum homo se suosque amans suis heredibus lætatur, tantumdem de extraneis sive alienis afflicatur. Ecclesiastæ 4. considerans reperi & aliam vanitatem sub sole. Unus est & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis, nec recogitat dicens: cui laboro & fraudo animam meam bonis: in hoc quoque vanitas est & afflictio pessima.

23. Alius prole lætatus.] Quintum exemplum est de eo qui prole natâ lætatur. Quod homo ad Dei imaginem conditus æternitatem appetat, quodque hanc in terris assequi non valeat, hinc fit ut parens uterque ortâ prole, veluti magnâ sui parte sibi olim successurâ læteretur: Joan. 16. mulier non meminit pressura propter gaudium, quia natus est homo in mundum. At quantâ lætitiâ parentes perfunduntur natis liberis iisdemque virtutem colentibus, tantâ iidem afficiuntur tristitiâ, si hos liberos vide-

rint vitiis indulgere: parens filij filia-ve delictis mæstus illacrymat: ut nunc dicitur: Proverb. 10. filius sapiens lætificat patrem: filius verò stultus mæstitia est matris suæ. Nimirum quod liberi videantur sanior perenniorque parentum pars, hos parentes optant semetipsis meliores.

24. Ad nutum.] Ad voluntatem. Nurus à nuendo sive movendo dicitur propriè motum corporis significat: sic movendo caput oculos-ve dicimur annuere & abnuere vel venuere. Quoniam verò ille corporis nostri motus nostram voluntatem consuevit indicare; hinc factum est, ut, signo pro re significatâ accepto, nutus non modò humanam, sed divinam quoque voluntatem significaverit: ex quo etiam numen ipsam Dei voluntatem notat, ut apud Virg. 11. Æn. v. 336.

— Numine Divino

In flammis & in arma feror.

Et versu 777.

— Non hæc sine numine Divino Eveniunt.

25. Suppetant.] Adsint: quia enim quod petitur, id sæpius impetratur, usus obtinuit, ut suppetere idem sit quod adesse, quasi petendo impetratum Hinc suppetia, quas sibi suppetere rebus adversis periclitantes expetunt.

26. Omnis adversitatis insolens.] Nulli adversitati assuetus. Insolens enim quasi non solens: solens autem is dicitur, qui id, in quo totus est, facit; quasi in solo unoque hoc negotio versatus: quare insolens adversitatis is est, qui adversitati

27 Quàm multos esse ^a conjectas, qui sese ^b cælo proximos arbitrentur, si de fortunæ tuæ reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exilium vocas, incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum, nisi cum putes ^c: contraque ²⁸ beata ^d fors omnis est æqualitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui cum ²⁹ dederit impatientiæ manus, ³⁰ statum suum mutare non optet? ³¹ Quàm multis amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo resperfa est! quæ si etiam fruendi jucunda esse videatur, tamen, quò minùs, cum velit, abeat, retineri non possit.

INTERPRETATIO.

a non dubitas. b beatos. c aliquid in te, si a quo animo feratur. e putaveris eo esse miseræ. d felix qualibet conditione, si a quo animo feratur. e putaveris eo esse miseræ. d felix qualibet conditione, si a quo animo feratur. e putaveris eo esse miseræ.

NOTÆ.

non est assuefactus. Atque hic, ut nunc additur, *minimis quibusque prostermitur* adversitatis; quòd mens ejus his motibus non assueta, minimo turbetur: ut enim *ab assuetis non fit*, sic *ab insuetis fit passio*: quemadmodum loquuntur Philolophi: uique adeo *perexigua sunt quæ fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt*. Summa Arithmeticis, est universitas quædam, quæ ex pluribus minoribus addendo conficitur, aut ex quâ minorem subtrahendo, quædam restat: quamobrem *summa beatitudinis* hîc nihil est aliud, quàm beatitudinis fastigium *le comble du bonheur*.

27. *Quàm multos.*] Sextum exemplum est de ipso Boëtio, de cujus fortuna reliquiis si pars minima pluribus aliis hominibus contingeret, hi felices, sese cælo proximos arbitrarentur: cum tamen ipse Boëtius sese putet infelicem.

28. *Beata fors.*] Beatus homo, cujus mens cogitando ita constans est, ut instar libræ æquatis ponderibus firmata nec erigatur prosperis, nec adversis deprimatur. Sed homo ille rarus est in terris: nam quis est ille tam felix, qui cum

29. *Dederit impatientiæ manus.*] Impatientiæ vincii se passus fuerit: sic loquitur Tullius de amic. atque, inquit, ad extremum dat manus, vincii se patitur: nimirum cum manibus præsertim homo sese tueri soleat, ubi primùm intelligi-

tur victas manus dedisse, hic intelligitur victus.

30. *Statum suum mutare non optet.*] Instar hominis ægri, qui cujuslibet futûs impatiens, partes se vertit in omnes.

31. *Quàm multis amaritudinibus, &c.*] Jam movuimus, mentem humanam veluti mediam inter Deum, humanumque corpus, quatenus est opus Dei & forma hujus corporis, & à Deo & à corpore humano commoveri: hinc autem putamus oriri amaritudinem & dulcedinem humanæ felicitatis; dulcedinem quidem à Deo commovente; amaritudinem verò à corpore: quare cum homo quandiu perseverat, ab utràque hâc causâ afficiatur: idcirco nihil homini dulce est nisi cum amaro conjunctum: quamobrem de quacumque corporis voluptate dici potest, quod Lucretius de amore dixit l. 4.

Eximia veste, & victu, convivio, ludis, Pocula crebra, unguenta, corona, serâ parantur:

Nequicquam: quoniam medio de fontis leporum

Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

Quin ipsa etiam dulcedo in hõc amara, quòd invito ipso homine, qui illâ affici videtur, abeat irrevocabilis; nec retineri possit ad nutum, quo minùs abeat: ut hîc dicitur,

- ³² Liquet igitur quàm sit mortalium rerum misera beatitudo, quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. ³³ Quid igitur ô mortales extrâ petitis intra^a vos positam felicitatem? Error vos inscitiaque confundit. Ostendam breviter tibi^b summæ cardinem felicitatis. ³⁴ Est ne aliquid tibi^c te ipso pretiosius? ³⁵ Nihil, inquires. ³⁶ Igitur si^d tui compos fueris, ³⁷ possidebis ³⁸ quod nec tu amittere unquam velis,

INTERPRETATIO.

a vestram mentem. b ô Boëtii. c tuâ | mente. d tua mentis.

NOTÆ.

32. *Liquet igitur, &c.*] Philosophia ex prædictis exemplis concludit, quod probandum susceperat à notâ 18. felicitatem hominum præsentem nec adeo absolutam esse, ut non anxios tota delectet, nec adeo perennem, ut apud æquanimos perpetua perduret. Jam ipsa Philosophia ad id, unde digressa fuerat, reversa ipsum Boëtij animum considerabit.

33. *Quid igitur, &c.*] IV. Philosophia commendat animum Boëtij, atque primum Mortales frustra extra se petere, ut in amicis, uxore, liberis, uno verbo in corpore, quam habent intra se, videlicet in mente, positam felicitatem: deinde addit eosdem mortales errore inscitiaque confundi: quod nimirum extra se quærant, quam intra se habent, felicitatem: ubi notandum errorem & inscitiam differre cum in aliis, tum in hoc, quod error omnis ab inscitia oriatur, ita ut possit esse inscitia sine errore, sed non error sine inscitia: postea promittit se ostensuram Boëtio summæ cardinem felicitatis; sive id in quo præcipuè versetur summa felicitas: quod enim cardo sit, in quo janua vertitur, in usu est, ut id in quo negotium aliquod vertitur, vocetur cardo. Virg. 1. Æn. v. 676.

— Haud tanto cessabit cardine rerum.

34. *Est-ne aliquid tibi teipso pretiosius?*] Quamquam Boëtius, ut quilibet alius homo, corpore confert & mente conjunctis, nihilominus relicto corpore Philosophia Boëtium ad unam mentis suæ considerationem revocat, quasi ad

primum beatitudinis, quem quærit, fontem: idque vocat totum Boëtium: tibi, teipso: sicut Apostolus Roman. 7. infelix homo, inquit, quis me liberabit de corpore mortis huius? Est-ne igitur, inquit Philosophia Boëtio, aliquid tibi teipso pretiosius?

35. *Nihil.*] Inquit Boëtius: quicquid enim divinitus factum naturalilumine novi, id aut mea mens est, aut corpus quod vulgo dicitur materia: sed mea mens vel ex ipso, est corpore sive materiâ pretiosior, quod materiam hanc, à quâ ipsa cogitari nequit, cogitet ipsamque ad arbitrium huc illucque, sapius cogitando, verset.

36. *Igitur si tui compos fueris.*] Si tuæ mentis tantam habueris & notionem & potestatem, ut illâ notionem ductus hæc potestate nunquam abutaris: compos enim & impos dicuntur à potis: unde dicimus compotem & impotem: sicut ratiocinatur Varro: potis autem dicitur vel à pateo quod pateat illi quicquid velit, vel à Doricâ præpositione πῶν juxta, quod quæ juxta nos sunt, in nostrâ censentur potestate, ut placet Vossio: nam, inquit Servius ad Ecl. 9. Virg. quomodo victores dicimus vti compotes, qui quod volunt faciunt; sic victos è contrario vocamus impotes, qui non possunt facere quod volunt.

37. *Possidebis.*] In tua potestate erit.

38. *Quod nec tu amittere unquam velis.*] Crescente enim tuæ mentis adeoque tuæ originis notionem, crescet & tuus in tuam mentem tuamque originem amor: cum exteriora bona tantò minùs amentur, quantò magis cognoscuntur.

39 nec fortuna possit auferre. 40 Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige: 41 Si beatitudo est summum naturæ bonum a ratione degentis, nec illud est summum bonum, quod eripi ullo modo potest; quoniam præcellit id, quod 5. nequeat auferri: manifestum est, quod b ad beatitudinem percipiendam fortunæ instabilitas aspirare non possit. 42 c Ad hæc, d quem caduca ista felicitas vehit, vel scit eam, vel nescit esse mutabilem. Si nescit, quænam beata fors esse potest ignorantia cæcitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat: quare conti- 10. nuus timor non sinit esse felicem. An e vel si amiserit, negligendum putat? sic quoque perexile bonum est, quod æquo animo feratur amissum.

INTERPRETATIO.

a mentis ratione prædita. b fortuna in- | rea. d qui hæc felicitate mortali afficitur,
constans esse non possit beatitudo. c præ- | hic e etiam si.

NOTÆ.

39. *Nec fortuna possit auferre.*] Mens enim tua tuaque proinde cogitatio ita sunt tui juris, nihil ut in eas inconstans fortuna possit. Potest quidem fortuna quam jactat suam felicitatem tibi optandam proponere: sed persuadendo te fallere non potest nisi volentem: non prius autem id volueris, quam immemor tuæ mentis ejusque originis, specie caducorum bonorum veluti occæcatus fueris.

40. *Atque ut agnoscas, &c.*] Philosophia tandem, propositâ mente humanâ bonisque externis, quibusdam argumentis probat veram felicitatem in mente potius, quam in cæteris bonis versari: quæ quidem argumenta ut percipiantur, notandum apud Philosophos Morales summum bonum duplicis esse generis: aliud quidem in genere Rei: aliud in genere Modi. Prius est res summè perfecta: unde nihil est aliud quam Deus: quare Propheta rex Psal. 143. descriptione factâ potentium, quorum filij, inquit, sicut novella plantationes in juventute suâ; filia composita, circumornata sicut similitudo templi; promptuaria plena erubescantia ex hoc in illud; oves fætosæ abundantes in egressibus suis; boves crassæ; in quorum plateis non est ruina maceria, neque transitus neque clamor; quos deumque beatos dixerunt, addit: beatus

populus cujus dominus Deus ejus. Posterius verò, quod aliter vocatur felicitas sive beatitudo, nobis videtur posse definiiri cogitatio mentis Deo constanter adherentis: quod huic solum cogitationi convenire possit, quicquid naturali lumine cognoscitur convenire felicitati: sicut fustus alibi probavimus. Hic autem non agitur de priori, sed tantum de posteriori summo bono, quippe quod dicitur natura ratione degentis, hoc est mentis humanæ modus.

41. *Si beatitudo, &c.*] Primum argumentum, quod potest sic proponi. Quod bonum eripi potest, hoc est, invito eo cujus est, amitti, illud non est summum bonum; ne quidem in genere modi: quandoquidem in hoc ipso genere melius est illud quod eripi non potest. Atqui omne fortunæ bonum eripi potest: propterea enim fortuna instabilis est. Contra verò bonum mentis cujusmodi est virtus, non potest eripi, hoc est, invito eo cujus est, amitti.

42. *Ad hæc.*] Secundum argumentum, quod potest sic insinuari. Quicumque, fortunâ dante, felix habetur, hic vel scit vel nescit, se invito, hanc fortunæ felicitatem esse mutabilem: sed quovis modo se habeat, revera felix non erit: si enim nescit, hanc fortunæ felicitatem sic esse mutabilem, hic versa-

- 4^s Et quoniam tu idem es, cui persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio, mentis hominum nullo modo esse mortaleis: cumque clarum sit, fortuitam felicitatem corporis, morte finiri: dubitari nequit, si hæc ^a auferre beatitudinem potest, quin omne mortalium.
5. genus in miseriam, mortis sine, labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solùm, verùm etiam doloribus, suppliciiisque quæsisse, quonam modo præfens vita facere beatos potest, quæ miseros transacta non efficit?

INTERPRETATIO.

a *MOYS.*

NOTÆ.

bitur in ignorantia cœcitate, quâ stante nulla beata fors esse potest. At si scit, hanc fortunæ felicitatem sic esse mutabilem, idem hanc felicitatem aut timebit amittendam, aut dolebit; aut saltem negliget amissam, sed ut timor, sic dolor non finit esse felicem, nec magni faciendum, quod a quo animo feratur amissum.

4^s. Et quoniam, &c. | Tertium argumentum quod sic disponi potest. Quæcumque felicitas morte finiri potest, hæc non nisi nomine tenus felicitas est: siquidem felicitas vera, non se-

cus ac ipsa mens humana, cujus est, quamque ut insitum sic multis demonstrationibus persuasum est esse immortalem, immortalis esse debet. Atqui felicitas fortunæ, ut pote quæ corporis est, morte finiri potest: unde plures alterius beatitudinis fructum, non morte solùm, verùm etiam doloribus, suppliciiisque quæsierunt; idque eò potius, quòd vita hæc temere credatur felicitas: si enim vita hæc felicitas veta fuerit, necesse est, ut mors, quæ est hujus felicitis vitæ privatio, vera miseria habeatur.

M E T R U M I V.

CA R M E N constans duplici genere versuum alternorum, quorum prior Anacreontius post primum pedem, qui potest esse vel iambus, vel spondeus, vel etiam anapæstus, duos iambos habet cum syllabâ superflite; posterior Pherecratius spondeum, dactylum, & spondeum: excipitur tamen versus octavus, cujus primus pes est anapæstus.

A R G U M E N T U M.

PH I L O S O P H I A, exemplo ædium, quæ perennes non sunt, si aut sublimiores, ventis percutiantur, aut depressiores, arenis immergantur, docet pari prudentiâ & summas & infimas condiciones homini esse fugiendas, ut quietus tutusque vivat.

Q U I S Q U I S volet perennem
Cautus ponere sedem,

I N T E R P R E T A T I O.

Quicumque optat tutus locare domum | perpetuam,

N O T Æ.

1. *Perennem sedem.* | *Domum per annos plures duraturam*: sedes enim apud Latinos auctores, præsertim poetas, significat domum: *perenne* vero à pluribus annis, per quos durat, dicitur: hinc *perennare* idem quod *diu perseverare*: hinc Anna Perenna, cui veteres vota faciebant, ut annare perennareque commoddè liceret, auctore Ovidio 3. Fast.

2. *Cautus.* | *Tutus*: nam *cautus* à *cavere*: *cavere* autem iudicio Varronis à *cavo*; quod *prisca illi*, inquit Pontanus, qui *Latium etiam ante Aborigines tenuere* plerique *in cavernis habitabant*, qua à *cavando* essent dicta; iis autem & *astus cavebant* & *frigora*, pleraque etiam alia *incommoda*, in illisque se & sua *cautiùs tutaban-*

tur: hinc *cavere, cautio, cautor* à Jurisconsultis dicuntur de iis, quibus divitiarum sunt & securæ Quoniam verò vir prudens, cogitationibus suis veluti prospiciens, se suaque tuetur, idcirco *cautus, cautusque* vocari solet. Horat. de arte.

— *An omnes*

Vesuros peccata putem mea, tutus & extra

Spem venia cautus? vitavi denique culpam.

Et li. 1. Carm. od. 10.

Mercuri facunde nepos Atlantis,

Qui feros cultus hominum recentum

Voce formasti cautus, & decora

Mora palestra,

Stabilisque, nec sonori
 Sterni flatibus Euri,
 Et fluctibus minantem
 Curat spernere Pontum;
 Montis cacumen alti,
 Bibulas vitet arenas.
 Illud protervus Auster
 10. Totis viribus urget;

INTERPRETATIO.

quique studet constans, & non disjici flatibus, ille patiter fugiat verticem montibus strepentis Euri, & temerere matris elati, & arenas bibaces. Auster impetere exundans veluti intentans ruinam suis tuosus omni conatu vexat illum verticem.

NOTÆ.

3. *Stabilisque.* | *Immotus & constans,* suis videlicet, scdibus. Cum autem corpus quiete semel donatum æternam quiete, donec ab alio de sua quiete dimoveatur, ideo duobus duntaxat modis deus fundata potest ruere: primùm quidem motu sensili corporum incurrentium v. g. vento: deinde proprio pondere, fluentibus scilicet iis, quibus domus niti videbatur, fundamentis: Hinc nunc fit mentio *ventorum, fluctuum marinorum, cacuminis montis, & bibularum arenarum.*

4. *Flatibus Euri.* | *Eurus,* inquit *Agellius,* ventus est ab oriente verno, id est, æquinoctiali veniens. Latinis dicitur *subsolanus.* Hic non abs re dicitur *sonorus:* quòd enim vehementiori impetu feratur, solitum aëris ab ortu ad occasum fluentis cursum secutus, propterea sonum ingentem edit. Unde *Virgil.* 2. *Georg.* v. 441.

Quos animosi Euri assidue franguntque feruntque.

6. *Pontum.* | *Pontus* generatim quodlibet mare, speciatim *Euxinum:* fortè quia utrumque plenum laboris: *πόντος* enim *labor* potuit esse origo τῆς πόντου: quicquid sit.

7. *Montis cacumen alti.* | *Cacumen,* vertex est cum arborum tum montium: quòd plures ejusmodi corporum partes surgendo in unum acumen coëant: *cacumen* autem nunc dicitur *montis alti:*

quia quòd mons altior est, eò prædictis ventorum flatibus magis impellitur, adcoque domus hinc fundata ruinæ magis foret obnoxia.

8. *Bibulas vitet arenas.* | *Qua videlicet aquas sorbere possint:* quòd enim his arenis intercipiatur aër vel quodlibet aliud corpus quod aquæ subeunt, ut pote graviori, locum cedat, propterea si arenis istis imponantur ædificia ipsas aquas longè graviora, eadem ædificia fatiscentibus fundamentis statim corruent. *Lucræti* l. 2. *arenam dixit bibulam,*

Litoris incurvi bibulam lavit aquos arenam.

9. *Illud protervus Auster urget.* | *Illud montis cacumen Auster impetit.* *Auster* est ventus ex plagâ cœli meridiana flans. Quod autem *Auster* ex terris in sublime sapius flet, quemadmodum *Boreas* oppositus è contrariò ex sublimi in terras; idcirco *Auster* rectum iter, quoad potest, insistens in summis montium vertices sapius videtur incurere: & propterea nunc appellatur *protervus* à *proterendo,* quia altiora corpora sibi objecta solet proterere. *Seneca* in *Agam.* v. 90.

———— *Nubibus ipsi*

*Inferta caput turris pluvio
 Vapulat Austro: densasque nemus
 Spargens umbras annosa videt
 Robora frangi.*

- Hæ pendulum solutæ
 Pondus ferre recusant.
 Fugiens periculofam
 Sortem sedis amœnæ;
 15. Humili domum memento
 Certus figere saxo.
 Quamvis tonet ruinis
 Miscens æquora ventus;
 Tu conditus quieti
 20. Felix robore valli,

INTERPRETATIO.

hæ verò arenæ disjuncta reuunt portare onus suspensum. Sic tu vitans eventum incertum conditionis, ut videtur, grata, recogita stabilis fundare adem petrâ depres- | *sâ. Tum licet ventus reboet, turbans m-*
ria naufragiis, tu abditus munimine con-
stantis aggeris, eris beatus,

NOTÆ.

11. *Ha pendulum soluta pondus ferre recusant.*] *Ha arena à se invicem disjuncta impositum pondus non possunt sustinere.*

Nimirum sicut libræ, duæ sunt lances alternis sic mobiles, ut si altera graviori pondere onusta deorsum deprimatur; altera sursum attollatur necesse sit: ita in terrâ, aquâ, & aëre quem spiramus, corpora adeo sese sustinent æquaris ponderibus, ut si alterum fuerit gravius, id propendat, altero depresso: sicut infinitis exemplis demonstrari posset. *Ædes autem arenis imposita longè graviores sunt eo liquore, quo interposito arenæ mollescunt.*

Hòc eodem exemplo usus est Christus Dominus Matth. 7. *Omnis, inquit, qui audit verba mea hæc & non facit ea, similis erit viro stulto, qui edificavit domum suam super arenam: & descendit pluvia & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.*

13. *Fugiens periculofam sortem sedis amœna.*] *Haud aliter qui vitare cupit eventum incertum conditionis, quæ videtur jucunda: Sors quippe, inquit Tullius l. 2. de divin. idem propmodum quod micare, quod rales jacere, quod tesseras: in quibus temeritas & casus, non ratio & consilium valet. Hinc fortilegi dicebantur, qui ductis, pueri manibus, fortibus prædi-*

cerent futura. Hinc etiam quod in unam vel oppositam partem fecti potest incertum, illud fors dici consuevit: hujusmodi autem est sedes amœna, quam idcirco Philosophia hæc vocat *periculofam.*

15. *Humili domum memento certus figere saxo.*] *Loca domum in saxo humili: in saxo quidem, ut firmo domus nitatur fundamento: humili verò, ut tempestatibus minùs sit obnoxia.*

17. *Quamvis tonet ruinis miscens æquora ventus.*] *Ventus tonat, cum tonitruo similis magnum excitat sonitum. Miscet autem æquora ruinis, cum naufragus naves cæteraque corpora mari imposita prosternit.*

19. *Conditus.*] *Abconditus: quemadmodum Virgil. 1. Georg. v. 441.*

Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
Conditus in nubem.

20. *Felix robore.*] *Robur quamcumque corporis fortitudinem significat: unde quòd quercus sylvestris inter cæteras arbores fortissima videatur, idcirco hæc robur appellatur.*

20. *Valli quieti.*] *Vallum murus est è terrâ ad fossæ oram aggestus, crebris sudibus sive palis munitus: quamobrem duæ sunt valli partes, nempe agger sive terra, & pali sive sudes, quare vallum quietum est.*

INTERPRETATIO.

contempisq; cœli furoribus, ages vitam | tranquillam.

NOTÆ.

21. *Duces serenus ævum ridens ætheris iras.*] *Vitam duces tranquillam contempto cœli impetu. Ævum enim significat vitam, ut apud Virg. 4. Geor. v. 206.*

Ergo ipsas quamvis angustus terminus ævi

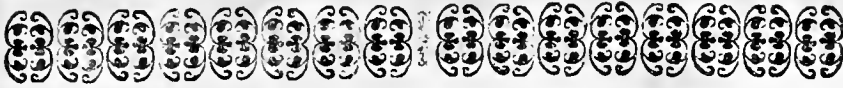
Excipiat.

Et *ira*, quippe quam insolitus corporis motus comitari solet, non ratò violentos non solum hominis, sed & bestiarum, imò etiam inanimatorum

corporum motus significat.

Et hõc etiam exemplo usus est Christus, prædicto cap. 7. Matth. *Omnis, inquit, qui audit verba mea & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram, & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram.*

PROSA V.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA jam validioribus utens argumentis probat, generatim divitias, speciatim pecuniam, gemmas, agros, vestes, famulos, cæteraque id genus, quamvis constant, mentis humanæ bona non esse, sed potius mala, quibus quantò cupidius eadem mens fruitur, tantò minùs felix est.

SED quoniam rationum jam in te meorum fomenta^a descendunt, spaullo validioribus utendum puto. ¹ Age enim, si jam ² caduca & ³ momentaria fortunæ dona non essent, quid in eis est, quod aut vestrum unquam fieri queat, aut non perspectum consideratum-
5. que ^c vilescat? ⁴ Divitiæ-ne vel vestri^d, vel sui naturâ pretiosa sunt?

INTERPRETATIO.

^a mentem subeunt. ^b fluxa. ^c sordescat. | ^d ô homines.

NOTÆ.

1. Age.] Age adverbium dici solet: sed nobis videtur imperativum verbi ago: non secus atque fac verbi facio: propterea si uni tantum loquamur, dicimus, age; si pluribus, agite: hinc voce hæc exhortamur auditorem ad cogitandum, loquendum, aut faciendum. Ad cogitandum quidem ut apud Virgil. Geor. 3. v. 42.

Te sine nil altum mens inchoat: en age segnes

Rumpe moras.

Ad loquendum: ut Æneid. 6. v. 343.

Dic age: namque mihi fallax haud ante repertus.

Ad faciendum: ut Georg. 1. v. 63.

Ergo age terra

Pingue solum primis extemplo à mensibus anni

Fortes invertant tauri.

2. Caduca.] Caducum à cadendo dictum: unde id significat, quod aut lapsum est, aut labitur, aut lapsurum est. Sic Virgil. Æn. 6. v. 481. de lapso,

Belloque caduci

Dardaniada.

Geor. 1. v. 368. de labente,

Sæpe levem paleam & frondes volitare caducas.

Et Æn. 10. v. 622. de lapsuro,

Si mora presentis leti tempusque caduco Oratur juveni.

3. Momentaria.] Fluxa: hæc voce utitur S. Ambrosius: sed eandem non potui invenire apud Latinos auctores, quos vocant classici.

4. Divitiæ-ne vel vestri, vel sui naturâ pretiosa.] 1. Philosophia probat, generatim divitias non esse aliquod mentis humanæ bonum, non solum quòd

- Quid earum ^a potius, ^b aurum-ne, an vis congestæ pecuniæ? Atqui hæc effundendo magis, quam coacervando melius nitent: siquidem avaritia semper odiosos, claros largitas facit. Quod si manere apud quemquam non potest, quod transferitur in alterum: tunc est pretio-
5. sa pecunia, cum translata in alios, largiendi usu desinit possideri. At eadem si ^b apud unum, quanta est ubique gentium, congeratur, cæteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum; vestræ verò divitiæ, nisi comminutæ, in plureis transire non possunt. Quod cum factum est, pauperes necesse est faciant,
10. quos relinquunt. O igitur angustas, inopesque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt!

INTERPRETATIO.

a pretiosus. b tanta.

NOTÆ.

omne fortunæ bonum, cujusmodi sunt divitiæ, extra mentem est attentiusque consideratum sordescit, ut jam dixit; sed etiam quod nullæ divitiæ pretiosæ sunt. Pretiosum ergo nobis id dicitur; quod in nostrâ existimatione versatur: hæc enim nostrâ existimatione fit, ut illius comparandi causâ, quod à nobis poscitur, pretium solvamus: unde *pretiosum* dictum est. Duobus autem modis aliquid versari potest in nostrâ existimatione, pro duplici modo, quo sese habere possunt idæ, ex quibus veluti ex quadam materiâ illa existimatio, ut pote judicium, constat. Primum quidem propter *sui naturam*: quando scilicet prædictæ idæ ita claræ sunt & distinctæ, nihil ut involvant præter id quod à rebus cogitationi subjectis, ut pote earundem causis, acceperunt. Deinde verò propter *vestri, ò homines, naturam*: cum videlicet illæ idæ, præter id quod à rebus cogitationi objectis habent, ipsum judicantis præjudicium involvunt. Optimè igitur Philosophia quærit, an *divitia pretiosa* sint *vestri, vel sui natura*; tum pro comperto ponens divitias *sui naturâ pretiosas* in numero bonorum non esse, sequenti pecuniæ, gemmarum, agrorum, vestium, &

famulorum enumeratione probat eandem divitias nequidem *vestri natura pretiosas* inter bona esse recensendas.

5. *Aurum-ne, an vis congesta pecunia?*] II. Philosophia speciatim dicitur de quibusdam divitiarum generibus, nimirum de pecuniâ, gemmis, agris, vestibus, & famulis, incipit à pecuniâ; quam idcirco dicit non haberi posse pretiosam, quod nec *diffundi* possit, juxta ejus institutum, quin *largiendi usu desinens possideri* ipsum dantem pauperet: nec *congeri avaritiâ*, quin *cæteros sui inopes faciat*, in hęc ipsâ voce, rerum omnium tenuissimâ, tenuior, cum *vox tota pariter multorum repleat auditum*: Nec mitum: quandoquidem vox, ut pote sonus, versatur in quodam tremore aëris, qui quoddam liquidus sit, ab uno homine loquente undique commoveri potest: pecunia autem est numus ex ære primum, deinde ex auro argentò-ve confectus, quo statutis legibus res propter facilius commercium permutari possunt: licet autem plura corpora simul moveri possint, idem tamen corpus non potest pluribus simul locis circumscribi.

- 5 An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hōc splendore præcipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens animæ motu, atque membrorum compage, quod animatæ rationabilique
6. naturæ pulcritum esse jure videatur? quæ tametsi conditoris operâ, sui-que distinctione postremæ aliquid pulcritudinis trahunt, infra vestram tamen excellentiam collocatæ, admirationem vestram nullo modo merebantur. 7 An vos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni^a? Est enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam sereni maris facie
10. gaudemus: sic Cælum, Sidera, Solem, Lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit^b? num audes alicujus talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse distingueris? aut tua in æstivos fructus intumescit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet esse fortuna, quæ à te
15. natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus, animantium proculdubio debentur alimentis. Sed si, quod naturæ satis est, replere indigentiam velis, nihil est quod fortunæ affluentiam petis. Paucis enim, minimisque natura contenta est: cujus satietatem si superfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium.

INTERPRETATIO.

a dicit Boëtius. b ait Philosophia.

NOTÆ.

6. *An gemmarum fulgor oculos trahit?*] III. Philosophia gemmas dicit menti humanæ non debere esse pretiosas, quòd humanæ, quo gemmæ splendent, non sit hominum, sed illorum duntaxat affectio corporum, quæ, cum *inanimata* sint, sic infra mentis humanæ *excellen- tiam collocata sunt*, ut hominis *admira- tionem nullo modo mereantur*. Nimirum gemma est lapis, qui instar vitri pellucens, lumen ideo transmittit, quòd antè liquatus fuerit, quàm lapidesceret. Hinc si aliquid metalli, alteriùs-ve corporis opaci, gemmæ adhuc liquescenti infundatur, gemma pellucere minùs apta coloratur: hinc sius est gemmarum sive pellucantium, sive relucen- tium fulgor, quo oculi ita moventur, ut mens ipsa ad gemmas primùm spe- ctandas, deinde admirandas, & ali- quando etiam amandas excitetur, donec exuta omni præjudicio, advertat hic nihil aliud esse, quàm motum, non so- lum ipsa mente, à quâ cogitatur, in-

feriorem; sed ipsi etiam corporum vitæ, quæ in perenni continuatæque motione versatur, longè postponendum.

7. *An vos agrorum pulcritudo delectat?*] IV. Philosophia addit, neque etiam agros prædictæ menti esse debere pretio- sos: quia cum ager dicatur territorium, quod diligentius cultum fruges affert, ager pretiosus menti haberi nequit, nisi aut sua magnitudine, quatenus termi- nis longissimis circumscribitur; aut suâ figurâ, quatenus tumoris exers, ceu cylindro æquatus fuerit; aut suo motu, quatenus non modò fertilis, sed etiam fructuosus fuerit: *agro bene culto*, inquit Tullius, *nil potest esse nec usû uberius, nec specie ornatus*. Atqui nullo ex his modis ager menti humanæ pre- tiosus esse potest. Non suâ magnitudi- ne: nam *Luna, Sol, sidera, Cælum*, quæ tamen ipsi menti pretiosa non videntur, *pulcerrimi operis portio* sunt quolibet agro major. Non etiam suâ figurâ planâ: si- quidem *mare*: quod nihilominus tanto

- Jam verò ⁸ pulcrum variis fulgere vestibus putas? quarum si grata intuitu ² species est, aut materiæ naturam, aut ingenium mirabor artificis. ⁹ An verò te longus ordo famulorum facit esse felicem? Qui si vitiosi moribus sunt, perniciofa domûs ^b sarcina, & ipsi domino vehementer inimica: siu verò probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quæ in tuis computas bonis, tuum esse bonum liquidò monstratur. Quibus si nihil inest appetendæ pulcritudinis, quid est, quòd vel amissis doleas, vel lateris retentis? Quod si naturà pulcra sunt, quid id tua refert? Nam hæc per se à tuis quoque opibus ¹⁰ c sequestrata placuissent. Neque enim iccirco sunt pretiosa, quòd in tuas venere divitias: sed quoniam pretiosa videbantur, tuis ea divitiis annumerare maluisti.

INTERPRETATIO.

a forma. b onus. c sejuncta.

NOTÆ.

in pretio non est, dum tranquillum est & serenum, aquis equali pondere librat, non solum agro, sed quolibet alio corpore plano planius est: quid enim tam planum videtur, ait Tullius 2. Acad. quàm mare? ex quo etiam æquor illud poëta vocant. Non denique suo motu, siue florens, siue etiam fructuosus: quoniam flores fructusque agrorum extra hominem sunt; aut si horum pars quædam ipsum hominis corpus instar alimenti subear, hæc tam parva esse debet, ut si natura satietatem superfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiat, aut noxiam. Lucretius l. 5.

Quod si quis verà vitam ratione gubernet:

Divitia grandes homini sunt, vivere parçè,

Æquo animo: neque enim est umquam penuria parvi.

8. Pulcrum variis fulgere vestibus.] V. Philosophia probat, neque etiam vestes menti nostræ habendas esse pretiosas; quod quæ vestium grata intuitu species est, hæc non ad nostram mentem, sed aut ad materia naturam, aut ad ingenium spectat artificis. Imo pulcerrima vestis ne à minimâ quidem febre te poterit liberare. Lucretius l. 2.

Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroque rubenti

Iactaris, quàm si plebeia in veste cubandum est.

9. An te longus ordo famulorum.] VI. Philosophia pariter demonstrat, famulorum turbam prædicta menti non esse pretiosam: quia famuli isti vel improbi sunt, vel probi. Si improbi, tantum abest, ut domino pretiosi sint, ut potius perniciofa domûs sarcina, & domino vehementer inimica, quippe qui lege divinâ tenetur famulum & à vitio retrahere & ad virtutem promovere. Hebr. 13. ipsi enim domini pervigilant, quasi rationem pro animabus reddituri. Si verò probi: quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Quare Philosophia meritò concludit beatum hominem non esse, quòd pecuniâ, gemmis, agris, vestibus, & famulis abundet. Horat. Carm. 4. od. 9.

Non possidentem multa vocaveris

Rectè beatum: rectius occupat

Nomen beati, qui Deorum

Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati,

Pejusque leto flagitium timet.

Non ille pro caris amicis

Aut patriâ timidus perire.

10. Sequestrata.] Sejuncta. Sequostratus autem dicitur à sequestro, hoc à sequester, qui est arbiter inter utramque partem sic medius, ut neutrius præju-

Quid autem ^a tanto fortunæ strepitu desideratis? ¹¹ Fugare, credo, indigentiam copiâ quæritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. ¹² Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosâ ¹³ supellectilis varietatem: verumque illud est, permultis eos indigere, qui ⁵ permulta possideant; contraque minimo ^b, qui abundantiam suam naturæ necessitate, ¹⁴ non ambitûs superfluitate metiantur. Itâ-ne autem nullum est proprium vobis, atque insitum bonum, ut in externis, ac sepositis rebus bona vestra quæritis? ¹⁵ Sic rerum versa conditio est, ut ¹⁶ divinum ^c merito rationis animal, non aliter sibi splendere,
 10. nisi inanimatæ supellectillis possessione videatur?

INTERPRETATIO.

a fortunam tuam frequenter appellando, | eos. c titulo.
 tantoque concursu querendo. b indigere |

NOTÆ.

dicio actus judicet: quemadmodum
Æn. 11. v. 133.

Bis senos pepigere dies & pace sequestrâ
Sed vox ista, sequestratus, quâ Arno-
bius l. 5. adv. gen. & Cassiodorus l. 1.
var. cap. 3. uruntur, purioris latinita-
tis non viderur.

11. Fugare indigentiam copiâ quæritis.]
Id unum prætexunt quicumque vehem-
entiori prædictorum studio afficiun-
tur. Scilicet unusquisque homo suæ te-
nuitatis conscius, pecuniâ, gemmis,
agris, vestibus, & famulis, veluti toti-
dem satellitibus circumdatus, his putat
se posse ab omni hostium injuriâ libe-
rari: sed fallitur:

12. Pluribus quippe adminiculis opus est.]
Adminiculum est auxilium, quod ad
manum, sive præsto est: quod autem
prædicta bona perpetuæ sint corruptioni
obnoxia, ideo quod plura possidemus,
eò ad illa conservanda plura nobis ad
manum esse debent auxilia.

13. Supellectilis.] Supellex propriè est
ornamentum aulæ, cujusmodi sunt au-
læa, sedilia, lintea, vasa, cæteraque
domûs utensilia, quod nimirum hæc
pellibus involuta, a militibus, & for-
tè etiam à Legatis ad suos usus porta-
rentur: hic autem supellectilis varie-
tas est prædictorum bonorum externo-
rum multitudo, nomine partis ad ro-
tæm translato.

14. Non ambitûs superfluitate.] Non
solum præsidij causâ, ut dictum est,
sed ambitu etiam prædictis divitiis stu-
demus comparandis, rati nimirum nos
eò majorem de nobis existimationem in
mente cæterorum hominum excitavuros,
quò pluribus majoribusque ejusmodi bo-
nis fruemur: Atque id ex eo evidens
est, quod, si arbitraremur fore ut à
nullo umquam homine videremur, nec
gemmis, nec vestibus, nec ullis ejus-
modi bonis ita inhiaremus.

15. Sic rerum versa conditio.] Mens
quippe mea mei corporis forma est, sed
a Deo & propter ipsùm Deum creata:
quamobrem veluti media inter Deum
conditorem, corpusque consors, ab
utroque sic informatur notionibus, ut
ab utroque in suas trahatur partes: sed
heu! cum Deo unicè diligendo vacare
deberet, infelici cum propria infirmi-
tatis, tum perturbaticnis pondere ad
corpus primùm, deinde ad cætera cor-
pori famulantia truditur, quâ quidem
in re homo, divinum merito rationis ani-
mal, cæteris rebus creatis insipientior,
injuriam facere videtur & Deo & sibi.
Primùm quidem homo est

16. Divinum merito rationis animal.]
Homo enim ut nemo nescit, constat ex
mente & corpore mutuo conjunctis:
mens ratio, corpus animal non rarò ap-
pellatur: sed mente homo similis est

- Et ¹⁷ alia quidem suis contenta sunt : vos autem ^a Deo mente confimiles , ab rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis ; nec intelligitis , quantum conditori vestro faciatis injuriam. ¹⁸ Ille genus humanum terrenis omnibus præstare voluit : vos dignitatem vestram
5. infra infima quæque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum , eocujus est , constat esse pretiosius , cum vilissima rerum vestra bona esse judicatis , eisdem vosmetipsos vestrâ existimatione summittitis ¹⁹ quod quidem haud immeritò ^b cadit. ²⁰ Humanæ quippe naturæ ista conditio est , ut tum tantum cæteris rebus , cum se cognoscit , excellat : eadem tamen infra bestias redigatur , si se nosse desierit. Nam cæteris animantibus sese ignorare , natura est : hominibus verò , vitio venit.

INTERPRETATIO.

a homines. b contingit.

NOTÆ.

Deo : sicut statuitur Genes. 1. *faciamus* , inquit Deus , *hominem ad imaginem & similitudinem nostram* : quatenus videlicet mens nostra res est , instar Dei , cogitans : uide homines 2. Petri 1. *divine consortes naturæ* dicuntur : propterea nunc homo vocatur *animal merito* sive titulo rationis divinum. *Homines* , inquit Tullius de un. *Deorum immortalium quasi gentiles sunt , & divini generis appellantur , & omnium animantium tenent principatum*. Deinde idem homo est cæteris rebus creatis insipientior : quandoquidem.

17. *Alia quidem suis contenta sunt*.] Nam corpora inanimata , plantæ , bestię ipsæ finibus sibi divinitus præscriptis ita continentur , ut nec pecuniæ , nec gemmarum , nec agrorum , nec vestium , nec famulorum desiderio teneantur. Præterea idem homo injuriam videtur facere Deo :

18. *Ille genus humanum , &c.*] Cum enim Deus , ut pote cujus sapientia infinita est , quolibet homine etiam sapientissimo sit sapientior , propterea ille homo injuriam facit Deo , qui ausus suum iudicium divino anteponere , quam dignitatem Deus terrenis omnibus præstare voluit , hanc infra infima quæque detrudidit. Atqui homo prædictis bonis inhiens ita se habet. Bonum enim ita à perfectione versatur , ut quod cuique

bonum , illud eidem , semetipso videatur perfectius , ut pote à quo perfici possit : neque etenim perfici potest , nisi à perfectiori. Quamobrem cum pretiosum , ut supra dictum est , illud habeatur , quod in nostrâ est existimatione , cumque hæc existimatio non , nisi crescente rei subjectæ perfectione , crescere debeat , idcirco quicquid alicui bonum videtur , illud eidem pretiosius videatur , necesse est : quare homo summo famulorum , vestium , agrorum , gemmarum , pecuniæ , & cæterarum ejusmodi rerum abjectissimarum desiderio occupatus , res istas suâ etiam mente pretiosiores , perfectioresque esse existimat , adeoque suo conditori facit injuriam suo illo falso iudicio ;

19. *Quod quidem haud immerito cadit*.] Quod quidem falsum iudicium : nec sine aliquâ causâ est , nec sine aliquo effectu : oritur quippe ex voluntariâ humanæ mentis ignoratione , quæ ignoratio , crescente illo iudicio , crescentibusque adjunctis illi perturbationibus , crescit.

20. *Humana quippe natura , &c.*] Homo in hoc differt à cæteris animantibus , quod ille possit , cæteræ verò animantes non possunt cogitare : quare quod cæteræ animantes sese ignorent , hoc illarum natura est : quod verò homo se ignoret , id ejus vitium est , quate-

21. Quam

21. Quam verò latè patet vester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis exilitatis alienis. At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat, ipsa quidem, quæ sunt apposita, laudantur: illud verò his tectum, atque velatum in suâ nihilominus fœditate perdurat.

5. 22. Ego verò nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minimè, inquires. Atqui divitiæ possidentibus per sæpe nocuerunt, cum pessimus quisque, eoque alieni magis avidus, quicquid auri usquam, gemmarumque est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, 23. qui nunc^a contum gladiumque sollicitus pertimescis, si vitæ hujus^b callem vacuus viator intrasses, coram latrone cantares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desistis!

INTERPRETATIO.

a longum sustem. b semitam.

NOTÆ.

nus præcipitationi & præjudicio obsecutus, ad suam mentem animo non vult attendere: unde iusto Dei iudicio sit ut infra bestias redigatur: nolite fieri inquit David Psal. 31. sicut equus & mulus quibus non est intellectus: ut nimirum sui immemor, instar bestię, huc feratur, quò corpus rapit.

21. Quam latè pater vester hic error.] Est quidem hic error sive falsum iudicium, quatenus homo arbitratur, mentem suam ornari posse ornamentis alienis, videlicet pecuniâ, agris, gemmis, &c. ipsa enim qua sunt apposita, laudantur, quod verò his tectum atque velatum in sua nihilominus fœditate perdurat: cadavera puris pulchris condita sepulchris: stercora nivibus obducta. At ille error latè patet, non solum ratione multorum hominum, qui illo inficiuntur, verum etiam ratione diversorum motuum cum animi tum corporis, quorum error ille est causa: quamobrem homo hõc ipso errore non modò Deo, ut probatum est, sed & sibi ipsi facit injuriam.

22. Ego verò nego illud esse bonum, quod noceat habenti.] Hæc Philosophiæ ratiocinatio interpretatione non indiget. Quod, inquit, nocet habenti, illud habentis bonum esse non potest: bonum quippe favere debet, non nocere. At-

qui prædictæ divitiæ nocent habentibus, cum in aliis, tum in hõc præteritum, quod pessimus quisque eoque alieni magis avidus, quicquid auri usquam gemmarumque est, se solum, qui habeat, dignissimum putat: suâ videlicet perturbatione præteritumque avaritiâ occacatus: unde per fas & nefas opibus studet acquirendis. Plautus in Captiv. Act. 2. Scen. 2.

Odi ego aurum: multa multis suasit perperam.

23. Qui nunc contum, &c.] Philosophia alludit ad hos versus Juvenal. Sat. 10. l. 4. v. 19.

Pauca licet portes argenti vascula puri
Nocte iter ingressus, gladium contumque
timebis,

Et mox ad lunam trepidabis arundinis
umbram,

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Latro autem nunc ille dicitur, qui vias obsidens viatoribus aufert opes, sæpe etiam vitam. Nimirum latro olim erat miles conductus sive factelles, sic dictus quasi latero, quòd stiparet principis sui latus. Quoniam verò ejusmodi homines suâ apud reges auctoritate abusi, viatores aggredi pecuniamque auferre non dubitabant, factum est, ut quicumque viarum obsessores, dicti fuerint latrones.

M E T R U M V.

CA R M E N constans uno genere versuum, quorum quilibet tribus constat pedibus cum syllabâ superflite: tertius pes semper anapæstus: primus & secundus indiscriminatim spondeus, aut anapæstus.

A R G U M E N T U M.

PH I L O S O P H I A, posito discrimine inter vetera, novaque tempora, ait, idcirco ætatem Majorum nostrâ fuisse feliciorem, quòd illi minori, quàm nos, victûs, vestitûs, auri, & regni cupiditate tenerentur.

FE L I X nimum prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,

I N T E R P R E T A T I O.

Ætas prima hominum prisorum erat | nimis beata, contenta suis arvis fertilibus,

N O T Æ.

I. *Prior ætas.*] I. Philosophia ponit discrimen inter vetera & nova tempora. Poëtis quippe quatuor sunt Mundi ætates, nempe aurea; argentea, ærea, & ferrea, quòd quemadmodum ferrum ab ære; æs ab argento; argentum ab auro; sic nepotes à virtute majorum degenerant: unde Horat. l. 3. Carm. od. 6.

Damnosa quid non imminuit dies?

Ætas parentum peior arvis tulit

Nos nequiores mox duros

Progeniem vitiosorem.

Hic autem agitur de ætate aureâ, quæ idcirco vocatur *prior*: de quâ ætate quæ nunc dicuntur, hæc maximam partem dicta fuerunt à Virgil. 1 & 3. Geo. g. Tibullo l. 1. cl. 3. Lucrerio l. 5. Horatio Epod. od. 16. Ovid. 1. Metam. Juvenali Sat. 6. &c.

2. *Contenta fidelibus arvis.*] II. Philosophia tractatura de victu, nimirum cibo potuque aureæ illius sive prioris

ætatis, incipit ab ipsâ ejusmodi victûs causâ, nempe ab *arvis fidelibus*, quibus veteres illi contenti erant. *Arvum* autem, inquit Festus, *ager est necdum factus*: fidele verò id dicitur, quod votis respondens, expectationem possessoris non frustratur: atqui aureâ illa ætate agri nec arati nec sati idipsum præstant. Lucret. l. 5.

Nec robustus erat curvi moderator aratri

Quisquam: nec scibat ferro molivier arva,

Nec nova defodere in terram virgulta, neque altis

Arboribus veteres decidere falcibus ramos:

Quod Sol, atque imbres delevant, quod terra crearat

Sponte sua, satis id placabat pectora donum.

Ovid. 1. metam. v. 109.

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Nec inerti perditâ luxu;
Facili quæ fera solebat
5. Jejunia solvere glande.
Non Bacchica munera nôrant
Liquido confundere melle,

INTERPRETATIO.

neque dissoluta intemperie ignavâ, qua con- | ve Bacchi dona, permiscere cum melle
sueverat, post longa jejunia, pasci glande | fluido;
exeditâ. Hi nesciebant vîna, Liberi si-

NOTÆ.

3. *Nec inerti perditâ luxu.*] Luxus hic vitium est dissoluti animi, quòd hic variis suis cogitationibus, in contrarias veluti partes distractus, instar liquoris motu evanescentis dilui videatur: ut enim à fluo est fluxus; sic à luo est luxus: unde luxuries: sic Terentio adolescens dicitur luxu perditus. Ille autem luxus non abs re vocatur iners: nam iners quasi sine arte generatim significat rem omnem quæ est motûs exers: sicut Ovidio, *nec quicquam nisi pondus iners*. Atqui ille animi luxus primùm quidem cogitationes, deinde corporis ipsius humani motus rectos impedit.

5. *Jejunia solvere glande*] III. Philosophia commendans cibum prioris illius ætatis, breviter notat ea, quæ nostram inter & prisicam victûs rationem animadverti possunt discrimina, quorum alia ad ipsa cibaria; alia ad horum modum pertinent. Primùm enim nostra cibaria exquisita esse solent & arte parata: prisca erant *facilia* & ab ipsâ naturâ suppeditata. Deinde nostra cibaria frequenter sumuntur, & sapius nullâ instigante fame: prisca non nisi post *jejunia* eaque *sera* sive ad ultimum usque diem servata. Postremò nostra cibaria esse solent carnes, pisces, & optimum quodque fructuum terrestrium genus: prisca erant *glandes*, ignobile frugum vulgus; quod pluribus aliis cum Oratorum, tum Poëtarum testimoniis confirmari potest. Virgil. 1. Georg. v. 8.

Chaoniam pingui glandem mutavit aristâ.
Et v. 159.

Concussaque famem in sylvis solabere quercus.

Lucretius l. 5.

Glandiferas inter curabant corpora quercus. . .

Est odium cæpit glandis

Ovidius 1. Metam. Fab. 3. v. 103.

Contentique cibus nullo cogente creatis, Arbuteos fœtus montanaque fraga legabant,

Cornaque, & in duris harentia mora rubetis,

Et qua deciderant patulâ Iovis arbore glandes.

Hinc primi homines vocabantur *καλοπράγοι* & *ὕδραπότοι* glandis edaces & aqua potores: hinc etiam communi ad agio antiquitus dicebatur *άλις δρύς* satis quercus.

6. *Non Bacchica munera.*] IV. Philosophia meminit potûs aureæ illius ætatis, quem dicit versu undecimo fuisse aquam, *Potum quoque lubricus annis*: unde præmittit hos veteres nec vinum *Bacchica munera*, nec mullum *vinum melle mistum* novisse. Vinum enim dicitur munus Bacchi, quòd Dionysius vini inventor dictus fuerit Bacchus sive *βακχος* ab *βακν* quod clamorem notat; quia fortè vinum ad loquendum primùm, deinde etiam ad clamandum potores exciter. Horat. Epist. l. 1. ep. 5.

Quid non ebrietas designat? operata recludit

Spes jubet esse ratas: in prælia trudit inermem:

Sollicitis animis onus eximit: addocet artes,

- Nec lucida vellera Serum
 Tyrio miscere veneno.
 10. Somnos dabat herba salubreis,
 Potum quoque lubricus amnis,
 Umbras altissima pinus.

INTERPRETATIO.

neque inficere lanas candidas Serum popu- | liquidus tribuebat potionem; pinus proceram
 lotum succo purpureo Tyri. Gramen iis- | tribuebat umbras.

NOTÆ.

*Fœcundi calices quem non fecere discrim-
 tum?*

Mulsum autem est potio ex vino & melle permixta facta: unde Græcis *δινόμελι* & *μελίγετον* appellatur. Nimirum quemadmodum vino recens invento aqua, prior hominum potio, infusa fuit, juxta illud Virg. 1. Geor. v. 9.

Poculaque in ventis Achelœia miscuit uvis.
 Sic crescente gulonum libidine, eidem vino mel fuit immixtum, sive ad voluptatem, sive etiam ad producendam vitam: potus quippe ille venas vacuas suâ lenitate mulcere fertur: ex quo fortè à *mulcendo* dicitur *mulsum*. Hinc Cælius apud Horatium reprehendit Aufidium, non quòd mel falerno misceret, sed quòd falerno austero,

*Aufidius forti miscerat mella Falerno
 Mendosè, quoniam vacuis committere
 venis*

*Nil nisi lene decet, leni præcordia mulso
 Prolueris melius.*

Hinc etiam Asinius Pollio centesimum excedens ætatis annum, cum ab Augusto hospite rogaretur, quam maxime ratione illum corporis animique vigorem servasset, respondit, *intus mulso, foris oleo.*

8. *Nec lucida vellera Serum*] V. Philosophia transit ad primas Majorum vestes, quas designavit nominatis illorum toris & tentoriis: tori, erant herbæ; somnos dabat herba salubres; tentoria, arbores, *umbras altissima pinus*: quamobrem prius dixit, hos veteres non novisse vestes sericas, aut purpuram, quâ ringerentur. Seres ergo sunt populi,

quos inter duos amnes Hydaspem & Indum constitutos Orosius scribit l. 3. c. 23. Apud hos quadam sunt arbores tenuissimâ quadam lanâ onusta: sicut plurimis gravissimorum Auctorum testimonio probatur: ut Virgilij 2. Geor. v. 121.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Seneca in Oct. v. 667.

*Nec Maonia distinguit acu
 Quæ Phœbeis subditus Euris
 Legit Eois ser arboribus.*

Claudiani Carm. 1. v. 179.

*Stamine quod molli tondent de stipite
 Seres.*

Sed gravis est disputatio de origine ejusmodi lanæ, an hæc ab arboribus, an potiùs à vermiculis illic degentibus? hoc ultimum videtur probabilius, ut bombyces apud istos populos, veluti apud nos stamen ab alvo gravidâ ducant. Eleganter rugosum ac sordidum illum vermem descripsit grande nostræ Universitatis decus Antonius Hallæus, his versibus,

Est olli mater sanies, dat frondem nutritrix

Pabula, Thyssæo Morus polluta cruore.

Quæ avidam ut clausus latebroso in carcere pavit

Ingluviem, totoque satur jam corpore turget,

Viscera tum vacuans paulatim hinc molle figurat

Lanicium; illuviemque modis in tenuia miris

Net fila, & seretem glomerans convolvit in orbem.

Nondum maris alta secabat,
 Nec mercibus undique lectis
 15. Nova litora viderat hospes.
 Tunc classica sæva tacebant,

INTERPRETATIO.

Nondum ullus homo scindebat navi ma- [undequaque quasitis, conspexerat oras ante
 re profundum, neque peregrinus, opibus] ignotas. Tunc cornua belli crudelia sile-

NOTÆ.

Vt verò emeritus perfecit nobile pensum
 Ex animo similis, pretiosâ ut conditus ur-

Nullaque mortales præter sua litora no-
 rant.

nâ
 Hic jacet: at luci mox redditur; induit
 alas,

Tria supersunt hîc notanda vocabula,
 videlicet *alta*, *mercibus*, & *hospes*. *Al-*
ta maris significant mare profundum &
 à terris remotius. Sic Virgil. 1. Æn.
 v. 38.

Iamque avis, & vermis, neutrumque,
 & denique monstrum est.

Vix è conspectu Sicula telluris in altum
 Vela dabant læti.

Purpura autem, quâ vestes sericæ tin-
 guntur, vocatur *venenum Tyrium*: *vene-*
num quidem, quia liquor est è conchâ
 eductus, qui lanas, inlita veneni visce-
 ra & venas subeuntis, ingressus has in-
 ficit: *Tyrium* verò, quòd Tyrius urbs
 Phœnicia, muricis, prædictæ conchæ,
 piscatu fuerit celebris. Virg. 2. Geor.
 v. 465.

Et Æneid. 2. v. 203.

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla
 per alta.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

13. Nondum maris alta secabat.]
 VI. Philosophia commemorat aurum,
 quod commercio præsertim comparatur:
 commercium autem fit præcipuè ope fa-
 mulantis maris, de quo nunc agitur.
 Sic Lucretius l. 5.

Mercx, sive, ut antiqui loquebantur,
mercis à *mercando* dicitur: unde rem ve-
 nalelem significat eamque præsertim,
 quam nostri *mobilem du meuble* vocant,
 qualis vendi emique solet in nundinis
 hinc & inde lecta. Propterea Numen,
 quod veteri superstitione credebatur lu-
 cro rebusque istis emendis vendendisque
 præesse, dicebatur *Mercurius*, nec aliam
 forrè ob causam hic pingebatur sinistra
 virgulam, dextrâ sacculum numarium
 tenens, nisi quod mercatores his in-
 structi, proficisci solent. *Hospes* deni-
 que sive ut primi latinitatis auctores di-
 cebant, *hostis* is est, quem nunc pere-
 grinum dicimus, Gallicè *un hoste*.

16. Tunc classica sæva tacebant.]

At non multa virum sub signis millia
 ducta

Vna dies dabat exitio: nec turbida ponti
 Æquora ladebant naves ad saxa vivos-
 que.

Sic Tibullus l. 1. cl. 5.

Nondum caruleas pinus contempserat un-
 das

VII. Philosophia agit de regno, cujus
 obtinendi vel amplificandi causâ bucci-
 næ inslantur, arma fumuntur, multus-
 que sanguis funditur. *Classica* igitur
 quasi *calassica* ab antiquo *calo*, *voco*, in-
 quit Isidorus l. 18. c. 4. sunt cornua,
 quæ convocandi causâ erant facta: quem-
 admodum *classis* ab origine eadem dicta,
 eam significat hominum multitudine,
 quæ sive mari sive terrâ, sive domi, sive
 militiæ signo aliquo solet convocari:

Effusum ventis præbueratque sinum.
 Nec vagus ignotis repetens compendia
 terris

Præferat externâ navita merce ratem.
 Sic Ovidius 1. Metam.

Nondum casa suis peregrinum ut viseret
 orbem

Montibus in liquidas pinus descenderat
 undas:

- Odiis neque fufus acerbis
 Cruor horrida tinxerat arma.
 Quid enim furor hoflicus ulla
 20. Vellet prior arma movere,
 Cùm vulnera læva viderent,
 Nec præmia fanguinis ulla?
 Utinam modò noftra redirent
 In mores tempora præfcoſ!
 25. Sed lævior ignibus Ætne
 Fervens amor ardet habendi.

INTERPRETATIO.

bant, nec fanguis gravibus inimicitiiſ effuſus, conſpererat arma horrida: quare etenim ira hoſtilis tentaffet à primis illis temporibus tractare illum ferrum? quandoquidem præmiis illi homines animadvertant fore ut inſurgerentur plaga crudeles,]

abſque mercede ullâ cruoris effuſi. Utinam noſtra atas nunc revertatur ad antiquum illum modum vivendi. Verum: aſtuans libido bonorum caducorum, aſterior flammis Ætneis fervet apud nos.

NOTÆ.

ſic noſtræ etiam ſcholæ, quòd ſint cœtus diſcipulorum convocati, vulgo claſſes appellantur. Hic autem claſſica ſunt ſigna militiæ, ut apud Virgil. 2. Georg. v. 533.

Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat

Needum etiam audierant inſtari claſſica, needum

Impoſitos duris crepitare incuſibus enſes.

Cruor verò fanguis eſt non ſolùm qui corde ruit, ſicut quibusdam placet (quandoquidem fanguis omnis è corde egreſſus ruit) ſed qui extra venas effuſus ut quietſcit ſic friget: cruor quippe dicitur à κρύος frigus: unde κρυός frigidus. Quod cùm horrorem incutere ſoleat, fanguis propterea & acerbis duntaxat odiis fundi, & fuſus arma qua tinguunt, facere horrida nunc perhibetur: propterea etiam nemo, fanguinis fundendi gratiâ, arma primùm voluerit movere, niſi aliquod videatur fanguinis fundendi præmium; ut nunc dicitur, non fuiſſe in illâ priori atate auræ. Ovid. 1. Metam.

Non galea; non enſis erat, ſine militis uſu

Mollia ſecura peragebant otia gentes. Scilicet ut canit Lucretius l. 5.

Sic alid ex alio peperit diſcordia triſtis, Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis:

Inque dies belli terroribus addidit augmentum.

23. Utinam noſtra redirent, &c.] Ita quidem prior ætas moderata fuit circa victum, veſtitum, aurum, & regnum: ſed noſtra in his omnibus cupiendis nullum videtur modum tenere: hinc minùs felicem vitam ducimus, juſtiſſimumque eſt illud Philoſophiæ votum.

25. Sævior ignibus Ætne amor ardet habendi.] Mens quippe humana, hinc ſui ſuaque perfectionis amans; inde verò ſua tenuitatis conſcia naturaliter, non modò ſuum corpus, ſed externas etiam res amore proſequitur, adeo ut ex ſe cateriſque ejuſmodi rebus quædam ſibi videatur fieri ſocietas, cujus ipſa ſit pars non ultima. Hinc cateris hiſce rebus ſtudet aut conſervandis, ſi habeat; aut comparandis, ſi iſſdem careat, ita ut ſi contingat, hanc aliquâ ejuſmodi rerum aut poſſeſſione aut ipſe ſpoliari, veluti de parte ſua ſocietatis detractâ.

Heu, primus quis fuit ille,
Auri qui pondera tecti
Gemmaſque latere volenteis,

INTERPRETATIO.

Heu, quiſnam ille fuit omnium primus, | mas abſcondi natus;
qui eruit pondera auri abſconditi, & gem- |

NOTÆ.

doleat, magis aut minus, prout pars illa plutis aut minoris habebatur. Nec immeritò amor ille nunc dicitur ignibus Ætna ſevior: nam Ætna mons Siciliæ, vulgo mont Gibel perpetuo clarus incendio, frequentiſque ſtrage à Poëtis celebratus. Virgil. 1. Geor. v. 472.

Vidimus urdantem ruptis fornacibus Ætnam,

Flammarumque globos liquefactaque volvere ſaxa.

Illa autem perturbatio, quæ non minus perennis eſt, quàm ignis Æternus, longè plures gravioreſque inducit calamitates. Virgil. 8. Æn. v. 324.

Aureaque ut perhibent, illo ſub rege fuere

Sacula: ſic placidâ populos in pace regebant:

Deterior donec paulatim ac decolor atas Et belli rabies, & amor ſucceſſit habendi.

Ovid. 1. Metam. v. 128.

Protinus erupit vena peioris in ævum Omne nefas: fugere pudor, verumque, fidesque

In quorum ſubiere locum fraudeſque dolique

Inſidiaque & vis & amor ſcleratus habendi.

27. Primus quis fuit ille.] Elegans locutio ad ſignificandam vim prædiſtæ perturbationis. Sic Tibullus l. 1. El. 10.

Quis fuit horrendos primus qui protulit enſes?

Sic Horatius l. 1. Carm. od. 3.

Illi robur & as triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci Commiſit pelago ratem

Primus nec timuit præcipitem Africum

Decertantem aquilonibus,

Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti.

28. Auri qui pondera tecti] Rectè aurum ſuo notatur pondere, non ſolùm quia aurum omnium metallorum eſt graviſſimum: ſed etiam quia eſt omnium præſtantiſſimum, rectè quoque aurum dicitur tectum, præfertim inventori, de quo nunc agitur: ſi quidem aurum intra viſcera terræ incluſum formatur.

29. Gemmaſque latere volentes] In gemmis, ut pote quæ cogitationis ſunt expertes, neque voluntas eſt, neque ullus appetitus: Sed ſi gemmarum originem naturamque advertas attentius, hæ credideris velle latere. Primum quidem gemmæ ſua origine videntur velle latere: hæ enim oriuntur in locis abdiſ, in aquis ſcilicet & in terrâ, ubi inſtar vitæ liqueſcunt primum, deinde in fragilitatem duratæ perlucunt. Secundo eadem gemmæ ſua naturâ videntur velle latere: hæ enim aut tranſmiſſo lumine pellucunt, aut remiſſo eodem lumine relucent. Si pelluceant, hæ aëria, quem ſpiramus, referentes, minus ſunt aſpectabiles. Si verò reluceant, eadem oculorum aciem ita perſtringunt, ut fixis oculis undique non poſſint aſpici.

INTERPRETATIO.

quæ ambo sunt *pericula cara*?

NOTÆ.

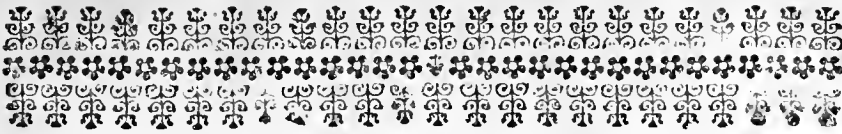
30. *Pretiosa pericula.*] Aurum, & gemmæ *pretiosa* quidem sunt, saltem propter illud, quod homo de his habet præjudicium. At sunt *pericula*, non modò quandiu inclusa latent in natali sede, ex quâ non sine magno fodientis periculo possunt erui; sed etiam post-

quam effossa ab hominibus aut tenentur, aut quaruntur: quippe quæ ut corpori sic menti mortem læpius afferunt. Virg. 3. *Æn.* v. 57.

— *Quid non mortalia pectora cogis*

Auri sacra fames?

PROSA VI.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA spectatura Potentiam ex parte Potentis, Subditi, & ejusdem proprietatis, videt Potentiam; 1. in improbo Magistratu vituperij, in probo non laudis majoris esse causam; 2. in sola corpora sic valere, ut Potens non minùs lædi possit, quàm lædere; 3. nec vitia fugare posse nec infirmitatem: ex quibus concludit Potentiam, non nisi abusu nominis, in numero bonorum poni.

QUID autem ¹ de dignitatibus potentiæque differam, quas vos, veræ dignitatis ac potestatis inscij, ² cælo exæquatis?

INTERPRETATIO.

^a ad cælum usque laudando attollitis.

NOTÆ.

1. De dignitatibus potentiæque.] *Dignitates & potentia sive potestas hic conjunguntur: quoniam non differunt nisi nomine: Dignitas autem, inquit Tullius 2. de Inv. est alicujus honesta auctoritas, quæ cultu, honore, & verecundiâ digna est. Nimirum Dignitas dicitur à digno: dignus, sive ut veteres scribebant dicitur à nomine Græco δίκηνος, ut dignus sit ille, cui æquum est obsequi: cum autem homo homini sit par, æquum non potest esse hominem homini obsequi, nisi Deo, omnium hominum conditore & rege, jubente: hinc omnis dignitas ita a Deo est, ut Regi magistratibusque imperantibus, tanquam personis vices Dei gerentibus subditi teneantur obsequi: Joannis 19. non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Omnis anima, in-*

quit Apostolus ad Rom. 13. potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, &c.

Dignitas ergo sive potestas est quædam veluti forma, quæ propterea spectari potest ex parte Potentis, ex parte Subditi, & ex parte proprietatis, quæ Philosophis minùs latinè loquentibus dicitur *effectus formalis*: atque ex triplici hęc capite Philosophia demceps probabit non solum divitias, de quibus jam egit, sed ipsam etiam *Potentiam* non ita habere rationem boni, ut qui his caruerit, ille propterea habendus sit infelix.

- ² Quæ si in improbissimum quemque ceciderint, quæ^a flammis Æt-
næ cructantibus, quod^b diluvium tantas strages dederint? Certè, uti
meminissè te arbitror, consulare imperium, quod libertatis princi-
pium fuerat, ob superbiam consulum vestri veteres abolere cupierunt,
5. qui ob eandem superbiam priùs regium de civitate nomen abstulerant.
At si quando, quod peritum est, probis honores deferrantur, quid in
eis aliud, quàm probitas utentium placet? Ita fit, ut non virtutibus ex
dignitate, sed ex virtute dignitatibus honor accedat.

INTERPRETATIO.

a igne voraciores. b aquâ rapidiores.

NOTÆ.

2. *Quæ si in improbissimum.*] I. Philo-
sophia agit de viro potente sive ut
aiunt Philosophi de *subjecto potestatis*.
Potens autem ille recens factus vel im-
probus est, vel probus. Si improbus
fuerit, tantum abest, ut hic accedente
potestate melior fiat ut potiùs, instar
ignis vehementissimi, & aquæ rapidis-
simæ, idem magnas strages edat, abu-
sus nimirum suâ auctoritate: testes
sunt reges, consulesque Romani. Si au-
tem fuerit probus, non propter pote-
statem probitas hujus, sed propter pro-
bitatem, potestas laudatur: verùm ad
intelligendum id, quod nunc dicitur
de *regibus & consulibus Romanis*, aliquid
dicendum de imperio, & de variâ ejus
formâ apud Romanos.

Imperium, Græcis πολιτεία, auctore
Lipfio l. 2. polit. cap. 1. est certus ordo in
jubendo, & parendo. Triplex est, inquit,
Principatus, Optimatum, & Populi status.
Miscentur inter se, fateor, & remittuntur
aut intenduntur: sed sic ut propendeat, &
preponderet semper aliqua pars, à quâ jure
ei nomen. Principatus, est imperium
unius, qui propterea vocatur rex aut
princeps. Status Optimatum, est im-
perium plurium, qui quoddam virtute
cæteris videntur præstare, electio-
ne adipiscuntur magistratus. Status
denique Populi, est imperium plu-
rium, qui sorte solùm magistratus ob-
tinent.

Has omnes Imperij formas experti
sunt Romani, Primùm enim habuerunt

reges, quorum *postremus*, inquit Florus
l. 1. c. 7. fuit *Tarquinius, cui cognomen*
Superbo ex moribus datum. Hic regnum
avitum, quod à Servio tenebatur, rapere
maluit, quàm expectare, immisissque in
eum percussoribus, scelere partam potesta-
tem non melius egit, quàm acquisierat.
Deinde habuerunt consules: nam inquit
idem cap. 9. *Bruto Collatinoque ducibus,*
& auctoribus, quibus ultione sui moriens
matrona mandaverat, populus Romanus
ad vindicandum libertatis ac pudicitia de-
cus, quodam quasi instinctu deorum conci-
tatus, regem repente destituit, bona diripit,
agrum Marti suo consecrat, imperium
in eisdem libertatis suæ vindices transfert,
mutato tamen & jure & nomine. Quippe
ex perpetuo annuum placuit, ex singulari
duplex: Ne potestas solitudine vel morâ
corrumpeteret: consulesque appellavit pro
regibus, ut consulere se civibus suis debere
meminissent. Denique ut imperij Ro-
mani forma ab regibus antè ad con-
sules venerat, sic auctore Livio
iterum mutatur ab consulibus ad De-
cemviros. Scilicet crescente prædi-
ctorum consulum superbiâ, aut potiùs
nondum domitâ illâ populi Romani,
quæ ex pastoribus originem duxerat, fe-
ritate tandem aliquando Consulibus
successerunt Decemviri, qui quoddam mul-
ta tyrannicè agerent, damnati sunt eo-
rumque potestas, tertio, ex quo in rem-
publicam introducta fuisset, anno sub-
blata est.

3. Quæ verò est ista vestra^a expectibilis ac præclara potentia? Nonne
 ô^b terræna a: imalia consideratis, quibus qui præsidere videamini?
 Nam si inter mures videres unum aliquem jus sibi, ac potestatem præ
 ceteris vendicantem; c quanto movereris cachinno! + Quid verò si
 5. corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos sæpe^d mus-
 cularum quoque vel morsus, vel in secreta quæque reptantium nec-
 cat introitus? Quo verò quisquam jus aliquod in quempiam, nisi in
 solum corpus, & quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exer-
 cere? Num quidquam unquam libero imperabis animo? Num
 10. mentem firmâ sibi ratione cohærentem de statu propriæ quietis amo-
 vebis?

INTERPRETATIO.

a desiderabilis. b homines. c quantum | rideres. d muscarum vel minimarum.

NOTÆ.

3. *Qua verò est ista præclara potentia?*]
 II. Philosophia tractat de subditis, si-
 ve de materia circa quam prædicta po-
 testas exerceri potest: quod Philoso-
 phis vocari solet *objectum potentia*. Sub-
 jecta autem illa potentia materia neque
 absolutè subest Potenti, neque tanta est,
 ut propterea potentia sit maximi facien-
 da. Non, inquam, materia illa abso-
 lutè subest Potenti: quandoquidem
 omnes homines, ut pote ab eâdem cau-
 sâ & propter eundem finem conditi, ita
 sunt pares, ut seclusâ divinâ volunta-
 te, quâ alij aliis præfunt, non minus
 sit *ridiculum* hominem sibi arrogare au-
 ctoritatem in alios; quàm si *mus in mu-*
rem suum videres exercere imperium:
 quod hîc dicitur. At hæc subjecta ma-
 teries tanta non est: licet enim subditus
 ex mente & corpore constet; non secus
 ac vir Potens; tamen sicut Potens suam
 non exercet potentiam, nisi corpore,
 verbo nimirum, aut facto; sic homo
 viro Potenti non subest nisi corpore:
 quemadmodum Christus docuit Luca
 12. *Ne terreamini ab his, qui occidunt*
corpus, & post hæc non habens amplius quid
faciant: Possit autem in corpus huma-
 num tanti non est: partim quia corpore
 humano nihil imbecillius; partim etiam

quia quod superior potest in corpus in-
 terioris, id ipsum inferiori esse potest
 materia virtutis; aut injuriâ tamen po-
 test inferior in ipsum superioris corpus
 exercere.

4. *Quid, si corpus spectes, imbecillius*
homine.] Primum enim corpore huma-
 no imbecillius nihil reperiri potest:
 quandoquidem musca, exiguum ani-
 mal, humano corpori mortem afferre
 potest, sive pungendo: sicut apes, præ-
 fertim verò crabrones vulgo *froilons*,
 Virg. 4. Geor. v. 236.

Illis ira modum supra est, læsaque ve-
nenum

Morsibus inspirant, & spicula cæca re-
linquunt

Affixa venis, animasque in vulnere
ponunt.

sive etiam viscera subeundo, ut can-
 tharides, de quibus Cicero epist. 1. 9.
 ep. 21. *Caius*, inquit, *accusante*
L. Crasso cantharidas sumpsisse dici-
tur.

Notari possunt hîc duo hæc nomi-
 na, *expectibilis* & *muscularum*, quo-
 rum testem Larinum non novi: mihi
 diceretur *desiderabilis* & *muscarum*. Tu
 videris.

5. Cùm liberum quendam^a virum supplicii se tyrannus adacturum putaret, ut adversum se factæ conjurationis conscios proderet, linguam ille momordit atque abscidit, & in os tyranni sævientis abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, vir sapiens fecit esse virtutis. 6. Quid autem est, quod in alium facere quisquam potest, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accipimus necare hospites solitum, ab Hercule hospite fuisse matatum. Regulus plures^b Pœnorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse^c victorum catenis manus præbuit. Ullám-ne igitur
10. ejus hominis potentiam putas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter valeat, efficere non possit?

INTERPRETATIO.

^a Zenonem, ut quidam aiunt; Anaxarchum, ut alij. ^b Carthaginiensium. ^c ab |

NOTÆ.

5. Cùm liberum quendam virum, &c.] Deinde cruciatus, quos superior in corpus inferioris exercet, quadam esse possunt materia virtutis: sicut contigit Anaxarcho philosopho Democriti sectatori, de quo nunc Philosophia mentionem facit. Anaxarchus enim ille, ut ait Cicero 2. Tuscul. cùm in manus Cyprij Nycarcontis Regis incidisset, nullum genus supplicij deprecatus est, neque recusavit. Hic autem in pilam saxeam coniectus, ibique ferreis malicis contusus, tunde, inquit, tunde Anaxarchi follem: Anaxarchum enim non tundis: Tyranno porrò amputationem linguæ minitante, linguam dentibus abscissam in tyrannum expuit.

6. Quid autem est quod in alium, &c.] Postremò quod superior potest in corpus inferioris, id ipsum non rarò inferiori in corpus superioris potest: cuius rei multa sunt exempla, meminit Philosophia *Busiridis & Reguli*.

Busiris Neptuni ex Libyâ Epaphi filiâ natus, crudelissimus fuit Ægyptiorum tyrannus: hic enim hospites suos Jovi immolabat, ne illi quidem vati, à quo id consilij acceperat, par-

cens: sed cùm eadem insidias Herculi pararet, ab eodem Hercule, unâ cum Amphidamante filio, præcone Chalbe, & ministris ad ipsas aras interfectus est. Virg. 3. Georg. v. 5.

— Quis aut Eurystea durum
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Claudian. Carm. 3. v. 254.

O mites Diomedis equi: Busiridis
aras

Clementes!

Idem Carm. 18. v. 159.

Sic multos fluvio rates arente per annos,

Hospite qui caso monuit placare tonantem,

Inventas primus Busiridis imbuat aras

Et cecidit savi, quod dixerat, hostia sacri.

Regulus verò Consul, qui ut ait Plinius, susus Salentinis triumphavit, primusque Romanorum ducum in Africam, classem trajecit, ab ipsis Carthaginiensibus, (quos hic Philosophia vocat Pœnos), quos vicerat, resectis palpebris interfectus est.

7^a Ad hæc, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, ^b numquam pessimis provenirent. Neque enim sibi solent adversa sociari. Natura respuit, ut contraria quæque jungantur. Ita cum pessimis plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam liquet, ^c naturâ sui bona non esse, quæ se pessimis hærere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunæ muneribus digniùs existimari potest, quæ ad improbissimum quemque uberiora proveniunt. De quibus illud etiam considerandum puto, quòd nemo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: & cuicumque velocitas adest, manifestum est, esse velocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura quod proprium est, nec contrariarum rerum miscetur effectibus, & ultro, quæ sunt adversa, depellit. ⁸ Atqui nec opes inexpletam restinguere avaritiam queunt, nec potestas sui compotem fecerit, quem vitiosæ libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis; & collata improbis dignitas, non modò non efficit dignos, sed prodit potiùs, & ostentat indignos. ⁹ ^d Cur ita provenit? Gaudetis enim res sese aliter habentes falsis compellare nominibus, quæ faciliè ipsarum rerum redarguuntur effectù:

INTERPRETATIO.

^a praterea. ^b hæc. ^c secundum suam | naturam. ^d cur res ita se habet?

NOTÆ.

7. Ad hæc, &c.] III. Philosophia Consideratis *subjecto*, & *objecto*, transit ad *effectum formalem* Potentiæ; quemadmodum loquuntur philosophi. Sic autem contrahi potest hæc ipsius Philosophiæ ratiocinatio. Quicquid naturâ suâ bonum est, illud habentem facit bonum, atque adeo ab eodem contrarium malum fugat: agit enim cuiusque rei natura quod proprium est, nec contrariarum rerum miscetur effectibus, & ultro, quæ sunt adversa, depellit: sic fortitudo fortem; velocitas velocem; musica musicum; medicina medicum; rhetoricam rhetorem facit. Atqui non solum Potentia, de quâ nunc agitur; sed etiam cuncta fortunæ munera, habentem non faciunt bonum, nec ab eo contrarium malum fugant: cum pessimis plerumque dignitatibus fungi dubium non sit; & cuncta fortunæ munera ad improbissimum quemque uberiora proveniant.

cujus speciem nomenque in primis gerunt, præstare videntur: cum neque divitiæ divitem; neque potestas potentem, neque dignitas dignum faciat. Non quidem divitiæ faciunt divitem: quia hæc *inexpletam restinguere avaritiam nequeunt*: quippe quæ avaritiæ crescentibus divitiis crescit: ita ut copia faciat inopem. Non etiam potestas, potentem facit: quoniam hæc cum quem potentem dicunt, ut pote quem *vitiosæ libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis, sui compotem non facit*. Non denique dignitas dignum facit: siquidem *dignitas improbis collata, non modo non efficit dignos; sed prodit potiùs, & ostentat indignos*. Juvenal. Sat. 8. v. 140.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.

9. Cur ita provenit?] IV. Philosophia ex dictis concludit, prædicta malè cum peculiari, tum etiam generali no-

itaque ¹⁰ nec illæ divitiæ, nec illa potentia, nec hæc dignitas jure appellari potest. Postremò idem de totâ concludere fortunâ licet, in quâ ¹¹ nihil expetendum, nihil ² nativæ bonitatis inesse manifestum est, quæ nec se bonis semper adjungit, & bonos, quibus fuerit adjuncta, non efficit.

INTERPRETATIO.

^a propria.

NOTÆ.

mine ab hominibus donari: *gaudetis*, inquit, ô homines, *res sese aliter habentes, falsis compellare nominibus, qua facile ipsarum rerum redarguuntur effectu.*

10. *Nec illa divitiæ, &c.*] Primum enim prædicta malè peculiari suo nomine donantur: quandoquidem quæ vocantur divitiæ, potentia, & digni-

tas, contrariis potius nominibus, ut dictum est, notari deberent.

11. *Nihil expetendum nihil nativæ bonitatis, &c.*] Deinde verò prædicta malè quoque generali nomine vocantur bona: *cum nec se bonis semper adjungant, nec eos, quibus fuerint adjuncta, bonos efficiant*, sicut etiam dictum est.

M E T R U M V I.

QUOD vocatur Sapphicum à muliere, quæ illud invenit. Carmen est constans ex uno genere versuum, quorum quilibet quinque pedes habens, coreum, spondeum, dactylum, & duos coreos obtinet.

A R G U M E N T U M.

NERO, inquit Philosophia, cujus potestas tanta fuit, ut populos ab ortu ad occasum, à septentrione ad austrum diffusos regeret, eò devenit improbitatis, ut Româ inflammatâ, plures Senatores, fratrem, matremque ipsam interfecerit: usque adeo exitiosum est, improbum fieri potentem.

NOVIMUS quantas dederit ruinas,

I N T E R P R E T A T I O.

Scimus, quàm magnas strages Nero fecerit,

N O T Æ.

1. *Novimus.*] Neminem quippe la-
tet, & ut ait Horat. 1. Serm. 7.

— *Opinor*

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

1. *Quantas dederit ruinas*] Nero. Hic Romanis imperavit anno a nativitate Christi circiter quinquagesimo septimo. *Quandiu Senecæ*, cujus præceptis instructus fuerat, consiliis usus est, tandiu optimus habitus est imperator. At præceptore remoto, in omnia probra ac dedecora lapsus est: suæ quippe dignitatis immemor, inaudita dedit infamix, luxûs, avaritix, & crudelitatis argumenta. Primum enim in scenam non tragædus modò, verùm etiam citharædus produit. Deinde nullam ve-

stem bis induit; numquam cartucis minus mille iter fecisse trahtur, soleis quidem mulorum argenteis; auro rete, purpura coccoque funibus nexis piscabatur. Præterea omnium opibus inhians, solus optabat videri dives. Postremò Romæ, quam incendi jusserat, culpam pœnamque transtulit in Christianos, quorum Principes Petrum & Paulum Apostolos morte multavit; quin Senecam magistrum; Antoniam amatam, Britannicum fratrem; Octaviam conjugem; Agrippinam matrem; seipsum tandem, dignum tantæ crudelitatis facinus, interfecit. Vide Suetonium l. 6. Præcipua hujus tyranni facinora deinceps exponuntur.

Urbe flammata patribusque caesis,
 Fratre qui quondam ferus interempto;
 Matris effuso maduit cruore.

INTERPRETATIO.

qui Romam accensa, Senatoribus interfectis, { sanguine sua matris, quam ipse occidit.
 & fratre occiso, olim immanis, fuit tinctus }

NOTÆ.

2. *Urbe.*] Urbs est oppidum muro cinctum. Sic vocatur, inquit, ab orbe, quod urbem condituri, taurum & vaccam futuræ fecunditatis spe jungere solerent, & aratro circumducto designare sulcum, intra quem urbem ædificarent. Sed quod inter omnia oppida mœnibus cincta, Roma quondam principem locum obtinuerit; idcirco Roma *κατ' ἐξοχήν* urbs dicta fuit, iudice Quintiliano. Virg. Ecl. 1. v. 20.

Urberum quam dicunt Romam, Melibæe, putavi

Stultus ego huic nostra similem, quod saepe solemus

Pastores ovium teneros depellere factus...

Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

2. *Flammata.*] Pars accipitur pro toto: non enim integra Roma flammis absumpta fuit, sed ea tantum urbis istius pars quæ obscuris ædibus videbatur informis; quam per ludum accendit Nero, ut Trojæ repræsenteret incendium. *Per sex dies*, inquit Suetonius l. 6. *septemque noctes eâ clade scævum est ad monumentorum bustorumque diversoria plebe compulsâ* Tunc præter immensum numerum insularum, domus prætorum dudum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornata, decorumque adis ab regibus ac deinde Punicis ac Gallicis bellis vota dedicataque, & quicquid visendum atque memorabile ex antiquitate duraverat.

2. *Patribusque caesis.*] Stella enim crinita, inquit Suetonius, qua summis pe-

testatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri ceperat. *Anxius eâ re*, ut ex Babilo astrologo didicit, solere reges talia ostenta cade aliquâ illustri experiri atque à semet in capita Procerum depellere, nobilissimo cuique exitium destinavit. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos: alios diurnum victum prohibitos quarere. Nullus posthac adhibitus delectus aut modus interimendi: quoscumque libuisset; quacumque de causâ, &c.

3. *Fratre interempto.*] Britannico scilicet, quem Claudius ex Messalinâ, ut Neronem ex Agrippinâ susceperat, quemque ut ait Suetonius, non minus amulatione vocis, qua illi jucundior suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est: Et cum ad primum gustum concidisset, comitiali morbo ex consuetudine correptum apud convivas ementitus, postero die raptim inter maximos imbres translaticio extulit funere.

4. *Matris effuso cruore.*] Matrem dicta factaque sua exquirentem acerbius & corrigentem, ait idem Suetonius, ita gravabatur ut minis ejus ac violentiâ territus hanc perdere statuerit. Et cum veneno perterritus sentiretque antidotis præmunitam, lacunaria, qua noctu super dormientem, laxatâ machinâ, deciderent, paravit, quod pluraque alia cum videret votis non respondere, pugione matrem occidit: unde illi versus:

Quis negat Ænea magnâ de stirpe Neronem?

Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

5. *Corpus*

5. Corpus & visu gelidum pererrans,
 Ora non tinxit lacrymis, sed esse
 Cenfor extincti potuit decoris.
 Hic tamen scepro populos regebat,
 Quos videt condens radios sub undas
10. Phœbus, extremo veniens ab ortu:
 Quos premunt septem gelidi triones:
 Quos Notus sicco violentus æstu
 Torret, ardenteis recoquens arenas.

INTERPRETATIO.

Et lustrans oculis cadaver frigidum matris, non rigavit genas ullis fletibus; at non erubuit esse cenfor majestatis intercepta. Nihilominus hic tyrannus modo rabatur imperio gentes, quas Sol oriens oc-

cidenſque cernit, quas septem triones urgent suo frigore, quaſque Auſter calore arido vehemens urit, magis ac magis coquens arenas ferventes.

NOTÆ.

5. Corpus & visu gelidum pererrans.] Adduntur prædictis atrociora, inquit Suetonius, nec incertis auctoribus, Neronem scilicet ad videndum interfecta matris cadaver accurrisse, contractasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse. Hinc nunc dicitur cenfor extincti decoris, quod quemadmodum cenfor de uniuscujusque facultatibus facere solebat, Nero singulas materni corporis partes lustrare, & de singulis sententiam ferre non dubitaverit; non lacrymatus, quod mirum: conscientia enim illa, quâ confessus est exagitari se veluti verberibus furiarum ac tædis ardentibus, quaque agente firis prædicta oborta fuit, eundem ad lacrymas fundendas cogere debuisset: sed vox conscientia tunc propter majorem perturbationis impetum, credo, ab ipso vix audiebatur.

8. Hic tamen, &c.] Sceleſtiffimus tamen ille Nero, ut pote Romanorum Imperator, populos ab ortu ad occasum, & à Septentrione ad Austrum regebat. Nimirum Romanum imperium longè lateque diffusum ad quatuor præcipuas Mundi partes, ortum, occasum, septentrionem, & meridiem pervenerat: unde Virg. Æn. 6. v. 781.

En hujus, Nate, auspicii illa incluta Roma

Imperium terris, animos aquabit Olympo. . .
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
 Augustus Caesar, Divum genus: aurea condet
 Secula qui rursus Latio, regnata per arva
 Saturno quondam: super & Garamantas & Indos
 Proferet imperium: jacet extra sidera tellus
 Extra anni Solisque vias, ubi cælifer Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Hæ autem quatuor Mundi partes hic optimè notantur: ortus quidem & occasus, Phœbo qui veniens ab extremo ortu, condit radios sub undas: Sic Virg. 1. Georg. v. 438.

Sol quoque & exorians, & cum se condet in undas
 Signa dabit: solem certissima signa sequentur.

Septentio verò & meridies, Septem trionibus & Noto torrente arenas: nam Septem triones sunt constellatio borealis, quæ vulgo major urſa dicitur, quæque ex septem præcipuis stellis constans, referre videtur plauſtrum, boves trahentes, & bubulcum ducentem: bo-

- Celsa num tandem valuit potestas
 15. Vertere infani rabiem Neronis?
 Heu gravem sortem, quoties iniquus
 Additur saxo gladius veneno!

INTERPRETATIO.

*An porro potentia sublimis potuit mutare | minum conditionem, quando auctoritas
 furorem Neronis amentis? o miseram ho- | injusta conjungitur cum crudelitate furâ!*

NOTÆ.

ves quippe ab officio olim dicebantur
teriones, quia solum terunt, aut *terri-*
ones, quia terram arant, aut *striones*,
 quia striam faciunt. Notus autem ven-
 tus est à meridie flans, qui ideo cum
 magno calore conjunctus dicitur.

14. *Celsa num tandem valuit potestas.*]
 Hôc presertim Neronis exemplo pro-
 batur potestas habentem non efficere
 meliorem, quod præfens est Philoso-
 phia institutum: si qua enim magna
 unquam fuerit inter homines potestas,
 quæque adeo potuerit potentem redde-
 re meliorem, hæc fuit potestas Nero-
 nis, quippe qui universum terrarum
 orbem imperio suo regebat; hæc ta-
 men potestas, quanta quanta fuit, *in-*
fani Neronis rabiem non potuit vertere.
 Rabies proprie morbus caninus, quo

scilicet canis huc illucque raptus obvia
 quaque aggreditur: sic Nero omnium
 tyrannorum crudelissimus.

16. *Heu gravem sortem.*] Sic Virgil.
Æneid. 7. v. 293 dixit

*Heu stirpem invisam & fatis contraria
 nostris*

Fata Phrygum!

Sic optimè dicitur: *o me perditum! Pro
 Deum atque hominum fidem!*

16. *Quoties iniquus additur saxo gla-*
dus veneno!] *Quoties potestas iniqua*
cum crudeli voluntate reperitur conjuncta:
 nam signum hic accipitur pro re signifi-
 carâ. Sic proverbij instar dici solet:
gladium acutum avertas: Ne puerio gla-
dium, ut ostendatur potestas iis, qui-
bus noceat, non esse committenda.

P R O S A VII.

A R G U M E N T U M.

BOËTIO Philosophiam testanti de modo quo ad dignitates ipse pervenerat, respondet Philosophia, famam, quâ optimus quisque Magistratus videtur duci, quòd hæc brevioribus cum loci, tum temporis angustiis contineatur, flocci esse faciendam, animo præsertim hujus sui exilij, suæque immortalitatis conscio.

TUM ego^a, 'scis, inquam, ipsa minimùm nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: Sed materiam gerendis rebus optavimus, quo^b ne virtus tacita consenesceret. Et illa^c:

I N T E R P R E T A T I O.

a Boëtius. b ut non. c Philoso- | phia.

N O T Æ.

1. Scis, inquam, ipsa] I. Quidem] Boëtius testatur Philosophiam, ut pote] consciam omnium cogitationum, quas Boëtius habuerit, de modo quo Boëtius ipse ad dignitates pervenerit, atque se optasse materiam gerendis rebus, non ambitione, sed ne virtus tacita consenesceret.

Ambitio & ambitus ab eadem origine prodeunt, nimirum ambe circum, & itio utrisque à verbo eo: quamobrem de corporibus primùm, postea de mentibus propter quamdam similitudinem dicuntur: Ambitus sive ambitio in corporibus est locus duorum pedum & semipedis, quo interjecto vicina ædificia ad circummeundi facultatem inter se distant: in mentibus verò est circumducta quædam cogitationum primùm, deinde verborum, factorumque series ad con-

sequendum honorem. Hæc erit ambitio, inquit Tertullianus de hab. mul. c. 4. unde & nomen ejus interpretandum, quòd concupiscentiã apud animum ambiente, nascatur, ad gloria votum. Hanc ambitionem Boëtius ait sibi numquam fuisse dominatam.

Verùm cum virtus in bonâ præsertim versetur cogitatione, quam cæteri homines non vident, quamque tamen aliquando decet cæteros homines cognoscere: Matth. 5. sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est; propterea putavit Boëtius sibi optandam materiam gerendis rebus, ne virtus tacita consenesceret.

- Atqui hoc unum est, quod præstantes quidem naturâ mentes, sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere possit, gloriæ scilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama ineditorum: quæ quàm sit exilis, & totius vacua ponderis, sic considera:
5. ³ Omnem terræ ambitum, sicuti ⁴ astrologicis demonstrationibus accepisti, ad cœli spatium, puncti constat obtinere rationem: id est, ut si ad cœlestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatij profusus habere iudicetur.

INTERPRETATIO.

a inquit. b perfectâ virtute præditas. [c terra.
e circumscriptionem. d magnitudinem.]

NOTÆ.

2. Hoc unum est, &c.] II. Philosophia respondet hanc famam duci mentes, quæ naturâ videntur præstare, sed quæ perfectâ virtute nondum præditæ sunt. Præstant quidem naturâ illæ mentes: quoniam corporum, quibus conjunguntur, motibus, instar voluptuariorum, non obsequuntur. At eadem mentes nondum perfectâ virtute sunt præditæ: nam Matt. 6. *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est:* unde Apostolus ad Gal. 1. *si adhuc hominibus placeam, Christi servus non essem.*

3. Omnem terræ ambitum, &c.] III. Philosophia addit, famam hanc flocci faciendam esse propter breviores loci, quo contineri possit, angustias. Nimirum cum fama hæc nihil sit aliud, quàm optima alterius hominis in tua merita cogitatio, dictio, aut actio, propterea fama hæc latius diffundi non potest, quàm hominum sic cogitantium, loquentium, & agentium genus. Atqui illud hominum genus angustissimis coarctatur loci limitibus: non enim diffunditur ultra terram, quæ collata cum cœlo instar puncti est: non ultra terram habitabilem, quæ est quarta duntaxat pars illius puncti: non ultra eam hujus quartæ partem, in quâ mores nostri vigent: non denique ultra eam morum nostrorum portionem, ad quam tuum nomen tuæque merita per-

venerint, quæ quàm sit exigua ex eo poteris conjicere, quòd ipsum Romanum nomen, quod tamen longè tuo celebrius est, pluribus ignotum sit, quàm notum ejusmodi terræ portionibus: quæ quidem omnia seorsum probanda sunt.

4. Astrologicis demonstrationibus accepisti] Primum quidem globus ex terrâ & aquâ constans, non modò cum extremâ orâ ac determinatione cœli, sed etiam cum illo cœlesti, cui stellæ fixæ inharere vulgo cogitantur, orbe collatus instar puncti ad sensum se habet: quia cum punctum, auctore Euclide, dicatur illud, cujus pars nulla est, ideo ille orbis instar puncti se habebit, cujus diametri immotæ utraque extremitas, & medium ab uno extranei alterius globi puncto æqualiter distabunt: iste quippe globus simplex videbitur & cuiuscumque partis expertus. Atqui prædictus terræ & aquæ globus cum prædicto stellarum fixarum orbe comparatus ita se habebit: cogita enim diametrum hujus terrestris globi, quæ à nostris pedibus ad antipodas per centrum ducatur, quo spatio observabimus à nostris, eodem observabunt antipodas à suis pedibus distare stellæ fixæ, & utrique videbimus hujus cœli medietatem, non secus ac si in centro orbis terrarum versaremur. Propterea Cicero l. 1. Tuscul. *persuadent, inquit, Mathematici terram in medio mundi sitam ad universi cœli complexum, quasi puncti instar obtinere, quod veteres illi vocant.*

Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis quarta fere portio est, sicut Ptolemæo probante didicisti, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. ⁶ Huic quartæ^b si quantum maria, paludesque premunt, quantumque^c siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix
 5. angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de pervulgandâ famâ, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde quod⁷ hoc ipsum brevis habitaculi septum plures in-
 10. lunt nationes, linguâ, moribus, totius vitæ ratione distantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diversitate, tum commercij insolentiâ, non modò fama hominum singulorum, sed ne urbium quidem pervenire queat. Ætate denique Marci Tullij, sicut ipse quodam loco^d significat, nondum Caucasum montem Romanæ reipublicæ fama
 15. transcenderat, & erat tunc adulta^e, Parthis etiam cæterisque id locorum gentibus formidolosa. Videsne igitur quàm sit angusta, quàm compressa gloria, quam^f propagare ac dilatare laboratis? ⁸ Quid, quòd diversarum gentium mores inter se, atque instituta discordant, ut quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum judicetur. Quo fit, ut
 20. si quem famæ prædicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducatur. Erit igitur pervagatâ inter suos gloriâ quisque contentus, & intra unius gentis terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur.

INTERPRETATIO.

a qua habitetur ab iis animalibus, quæ à [deserta patent, .d in somnio Scipionis. nobis cognoscantur. b portioni. c loca] e Romana reipublica. f vos homines.

NOTÆ.

5. Hujus regionis quarta fere portio.] ra loca deserta.
 Deinde quamvis iste terræ & aquæ globus ita exiguus sit, ut puncti rationem habeat, integrum tamen fama non potest occupare? si quidem non major quàm quarta ejus portio, Ptolemæo probante, ab iis, quæ à nobis cognoscantur, animalibus terrestribus, hominibus videlicet & bestiis incolitur. Aut si major quàm quarta pars hujus orbis incolatur, ut nautis longius indies progredientibus novæ terræ habitabiles deprehenduntur; hæc tamen portio non desinit minima haberi: nam
 6. Huic, si quantum maria, &c.] Præterea pars illa non potest integra ab hominibus incolari: sunt enim ibi maria plura; sunt plures paludes; sunt plu-
 7. Hoc septum plures incolunt nationes, &c.] Adde quod brevissimum illud terræ habitatae punctum, tantum est, ut ad illud, ne urbium quidem celeberrimarum, fama pervenire queat. Nam ex his ipsis cultis notisque terris, inquit Tullius in somnio Scipionis, num aut tuum aut cujusquam nostrum nomen ultra Caucasum hunc, quem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnatare? Est autem Caucasus mons Asiæ, inter mare Euxinum & Caspium, vulgo Mont de Circassie
 8. Quid quod diversarum gentium mores, &c.] Denique quamvis tantum foret alicujus nomen, hoc ut pervenire posset ad omnes mundi populos, non

- Sed ^a quàm multos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops delevit oblivio! Quæquam quid ipsa scripta proficiant, quæ ^a cum suis auctoribus premit longior atque obscura vetustas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cum futuri famam temporis cogitatis. Quòd si ad æternitatis infinita spatia ^b pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate lateris? Unius etenim momenti, si decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque spatium definitum est, minimam licet, habet tamen aliquam ^c portionem. At hic ipse numerus annorum, ejusque quantumlibet multiplex, ^d ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se invicem fuerit quædam, infiniti vero atque finiti, nulla unquam poterit esse collatio. Ita fit, ut ^e quamlibet prolixo temporis fama, si cum inexhaustâ æternitate cogitatur, non parva, sed planè nulla esse videatur. Vos autem, nisi ad populatæis auras, inaneisque ^f rutores, rectè facere nescitis, & relictâ conscientia virtutisque præstantiâ de alienis præmia fermunculis postularis. Accipe in hujusmodi arrogantia levitate quàm festivè aliquis illuserit. Nam cum quidam ^g adorns esset hominem contumeliis, qui non ad veræ virtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adjecissetque jam se sciturum, an ille philosophus esset, si quidem illatas injurias leniter, patienterque tolerasset. Ille patientiam paullisper assumpsit, acceptaque contumeliâ velut insultans, jam tandem, inquit, intelligis me esse philosophum?

INTERPRETATIO.

^a non secus ac suos auctores. ^b proferas | tam. ^c quantumlibet longi. ^f concitanconferendo. ^c proportionem. ^d infini | dos. ^g affecisset.

NOTÆ.

propterea ejusdem gloria tanta esset: quoniam quod apud alios laude, id apud alios supplicio dignum judicatur: quòd nimirum populi præjudiciis potius & præcipitatione, quàm evidenti ratione ducti judicent: sic quæ nobis placent vestes, epulæ, cateræve agendi pariendique formæ, hæc exteris nationibus displicent sapius.

9. *Quam multos, &c.*] IV. Philosophia subjungit, prædictam famam nihili putandam esse propter breviores temporis, quò durare possit, limites. Cum enim fama hæc ab alienâ de tuis meritis existimatione pendeat, tandiu duntaxat ista fama durabit, quandiu in aliis hominibus vigeat meritorum tuo-

rum memoria: atqui hæc memoria perennis esse nequit: nam vel decunt scriptores, quibus cerebrum mentemque hominum identidem commoventibus impressa tuorum meritorum vestigia renouentur: vel aderunt.

Si defuerint scriptores, te, non secus ac plures suis temporibus clarissimos viros delevit, oblivio delevit. Sic Romanorum merita veluti sepulta jacuerunt, auctore Sallustio in bello Catilinario, quòd prudentissimus quisque maxime negotiosus erat: ingenium nemo sine corpore exercebat: optimus quisque ne facere, quàm dicere, & sua ab aliis benefacta laudari, quàm ipse aliorum narrare malebat. Sic virorum fortium, qui ante Aga-

Tum ille nimium mordaciter, intellexeram, inquit, ¹⁰ si tacuisses. Quid autem est, quod ad ⁹ præcipuos viros (de his enim sermo est) qui virtute gloriam petunt; quid inquam, est, quod ad hos de famâ post resolutum morre supremâ corpus attingat? Nam si, quod ¹¹ nostræ rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria: cum is, cuius ea esse dicitur, non existet omnino. Sin verò bene mens sibi conscia ^b, terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne omnem terrenum negotium spernet, quæ se, cælo fruens, terrenis gaudet exemptam.

INTERPRETATIO.

a *præstantes.* b *suarum cogitationum.*

NOTÆ.

memnona vixerunt, quòd hi caruerint scriptoribus pœtis, virtus celata latet, iudicio Horatij l. 4. carm. od. 9.

*Vivere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Vrgentur; ignotique longâ
Nocte: carent quia vate sacro.*

Si verò adfuerint scriptores, quòd eorum libri aut injuriâ temporum, aut hominum ipsorum negligentia sapius pereant, nondum constare poterit tibi, tuam famam horum beneficio fore perpetuam. Sed maneat libri, maneatque scriptorum memoria, ita ut de tuis meritis dicere possis, quòd Ovidius cecinit de suis carminibus 15. Metam.

*Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira,
nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vestras,* &c.

Tua nihilominus fama, ipsi etiam Mundo æquæva, brevior esset, quam ut propter eam obtinendam agere possis: præsertim si illa famæ diuturnitas conferatur cum æternitate, quam mens humana duratura est. Nam si brevissima unius momenti mora cum decem millibus annis collata, parva est diuturnitas, certè integra non modò vitæ hominis senioris, sed ipsius quoque Mundi diuturnitas cum æternitate comparata, minima, imò nulla est diuturnitas: quandoquidem inter priores diuturnitates, ut potè ambas finitas, est aliqua; sed inter posteriores, quarum

altera infinita, nulla est proportio; sive ut nunc dicitur *portio*: sic enim loquitur Curtius: *præmium*, inquit, *erit es, qui primus occupaverit verticem, talenta decem. Vno minùs accipiet qui proximus ei venerit, eademque ad decem homines servabitur portio.* Vox, *interminabilis*, quam non semel adhibet Boëtius, minùs latina videtur: Cicero diceret *interminatam*; sicut r. de nat. D. *si immensam*, inquit, *& interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis.*

10. *Si tacuisses*] Simile est illud Ciceronis pro Arch. *Philosophi*, inquit, *in libris, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, & in eo ipso, in quo prædicationem nobilitatemque despiciunt, prædicari de se ac nominari volunt.*

11. *Nostræ rationes credi vetant.*] Plures enim sunt rationes, quibus Philosophia probat mentem humanam esse immortalem, adeoque hominem totum non mori: unicam proferimus ex ipsâ mentis naturâ desumptam. Omnis res sive substantia, cujus nulla est nisi exterior causa, est perennis & perpetua: Deo nimium, à quo est, suum agendi modum, quo illa substantia condita est, continuante: Sic Genios tam malos, quam bonos perpetuos fore credimus: sic ipsa *materia*, quæ vulgo dicitur *prima*, ab omnibus habetur perpetua. Atqui mens humana ita se habet. Est quidem substantia: quia alteri non

inhærens, suis subjacet qualitatibus; at
ejusdem nulla est nisi exterior causa;
efficiens, & finis: quandoquidem ex
materiâ non pendet. Atqui hujus suæ
immortalitatis mens humana ita *con-*
scia est, hanc ut semper appetat, quam-
que sibi tantùm deberet attribuere, hanc
temerariâ quadam assumptione caducis

etiam rebus, cum quibus se quamdam
putat habere necessitudinem, tribuat:
sic parentes in liberis; auctores in scrip-
tis; omnes in superioribus sepulchris
immortalem quamdam vitam habituros
sperant: quare Tullius de Senect. *Opti-*
mi, inquit, *cujusque animus maxime ad*
immortalem gloriam nititur.

M E T R U M V I I .

CA R M E N constans duplici genere versuum alternorum, quorum prior Iambicus sex; posterior pariter Iambicus quatuor habet pedes, sæpius locis imparibus spondeos, paribus iambos.

A R G U M E N T U M .

PH I L O S O P H I A strictâ oratione, quod statim dixerat solutâ, repetens exemplis probat famam, quæ per vitam non nisi exigua esse potest, morte finiri: ita ut quibus fama hæc videtur altera vita, his gemina mors subeunda sit.

Q U I C U M Q U E solam mente præcipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Latè patentès ætheris cernat plagas,

I N T E R P R E T A T I O .

Quisquis inconsiderato animo tendit tantum ad gloriam, & illam putat esse summum

N O T Æ .

1. *Mente præcipiti.*] Sive *præcipitati. ne.* Est autem præcipitatio inconsideratum de ignoto iudicium: prima erroris adeoque vitij origo.

1. *Petit.*] Petere aliquid, propriè corporis est ab unâ in alteram viciniam translati: sed propter quamdam similitudinem dicitur etiam de mente, quatenus hæc voluntate suâ aliquid inclinat.

2. *Summumque credit gloriam.*] *Summum* scilicet *bonum*: cum enim omne quod expetitur, id quamdam habeat boni speciem, propterea necesse est, ut quod præ omnibus expetitur, illud summi boni speciem habeat: fieri autem non potest, ut gloria mortalis videatur summum bonum, nisi is, qui præcipites, notione obscurâ aut confusâ ad iudican-

dum ducuntur: iis nimirum, qui innatâ notione, quâ omnes volumus esse felices, inducti falsâ assumptione homini potius, quàm Deo unicè adherent.

3. *Latè patentès ætheris cernat plagas.*] Tanta est ætheris sive cœli undique diffusæ magnitudo, hanc ut imaginatione assequi non possimus, quo fit ut cœlum à quibusdam Philosophis non *infinitum* quidem, sed *indefinitum* vocetur: hoc est, latiùs diffusum, quàm ut mens nostra imaginando illud possit definire. Hinc cœlo attentius considerato, homo poterit suæ infirmitatis convinci, maximè si cum cœlo veluti immenso conferat exiguam, cuius ille sit minima portio, terram, sive

Arctumque terrarum situm:

5. Brevem replere non valentis ambitum

Pudebit aucti nominis.

Quid ô superbi colla mortali jugo

Frustra levare gestiunt?

Licet remotos fama per populos means

10. Diffusa, linguas explicet,

Et magna titulis fulgeat claris domus,

Mors spernit altam gloriam,

Involvit humile pariter, & celsum caput,

Æquatque summis infima.

INTERPRETATIO.

num bonum; is consideret hinc quidem spatia cœli ingentia; inde verò positionem terra angustam, certè eundem pudebit rumoris dispersi, qui non potest occupare parvam circumscriptionem terrarum. Probi quare homines arrogantes ambiunt incassum liberare corpus suum à servitute mor-

tis? Quamvis fama undique dispersa per gentes diffusas, explicet linguas omnium istarum gentium; grandisque familia splendeat illustribus honoribus, mors tamen tenuit hanc summam gloriam, includit eodem similiter tumulo abjectas sublimesque cervices, & aequat ima supremis.

NOTÆ.

4. *Arctum terrarum situm.*] Ut enim integer terræ & aquæ globus cum cœlo collatus rationem puncti habet, quem admodum diximus; sic terræ habitabilis portio, in quâ privati alicujus hominis merita cognoscantur laudenturque ab hominibus, comparata cum reliquo terrarum orbe, in quo idem homo nec cognosci nec laudari potest, exiguum est puncti illius punctum: quare hunc hominem tum *pudebit aucti nominis*, quod tamen non valet replere brevem ambitum. Sic Alexandrum magnum puduit ex mundis, quos putavit innumerabiles, ne unicum quidem subegisse.

7. *Superbi colla mortali jugo levare*] *Immortalitatem sui nominis sibi in terris comparare*: hōc enim desiderio, ut dictum est, tenentur illi, qui famæ apud posteros acquirendæ student.

9. *Fama per populos means linguas explicet.*] Fama Poëtis fingitur habere rationem personæ, quæ pennis instructa per loca etiam remotissima citissimè feratur, & solutis ore linguaque populi,

hunc ad loquendum excitet. Virg. 1. *Æneid.* v. 461.

Bellaque jam fama totum vulgata per orbem.

11. *Titulis fulgeat.*] Titulus idem quod honor: oritur enim à Græco τίτλος, noe ἄπὸ τῆς τίτυν honorare: unde τιμὴ honor. Hinc stemmata, imagines, aut quæcumque alia honorum signa tituli solent appellari. Claudian. *carm.* 26. v. 144.

Et duplices signat titulos commune tropæum.

12. *Mors spernit altam gloriam, &c.*] Nam statutum est hominibus semel mori, ad Hebr. 9. Horatius l. 1. *carm. od.* 28.

— Sed omnes una manet nox,

Et calcanda semel via leti.

Dant alios furia torvo spectacula Marti:

Exitio est avidis mare nautis.

Mista senum, ac juvenum densantur funera: nullum

Sæva caput Proserpina fugit.

15. Ubi nunc fidelis ossa Fabricij jacent?

Quid Brutus, aut rigidus Cato?

INTERPRETATIO.

Ubi ossa Fabricij fidi nunc jacent? Quid | nunc est Brutus, aut Cato severus?

NOTÆ.

Et eodem lib. od. 4.

*Pallida mors aquo pulsas pede pauperum
tabernas*

Regumque turres, ô beate Sexti,

Quod feliciter vertit noster Malher-
bæus, lib. 6.

*La mort a des rigueurs à nulle autre pa-
reilles,*

On a beau la prier,

*La cruelle quelle est se bouche les oreil-
les,*

Et nous laisse crier.

*Le pauvre en sa cabane, où le chaume
le couvre,*

Est sujet à ses loix,

*Et la Garde qui veille aux barrières du
Louvre,*

N'en défend pas nos Rois.

15. *Fidelis Fabricij.*] Fabricius Con-
sul Romanus apud plurimos cum orato-
res, tum poetas suam præsertim ob fi-
dem celeberrimus, meritò nunc voca-
tur fidelis. Primùm quia à Pyrrho Epi-
rotarum rege magnis muneribus, etiam
quartâ regni parte promissâ tentatus,
adduci non potuit, ut patriam desere-
ret. Deinde quia medicum Timochar-
em contra ejuſdem Pyrrhi regis sui ca-
put spe præmij venenum deficientem ad
dominum suum reduci curavit, quod
admiratus rex ait, Fabricium difficiliùs
ab honestate quàm solem à suo cursu
averti. Unde Claudian. carm. 26.
v. 130.

— *Et nulli pervia culpa*

Pectora Fabricij donis invicta vel armis.

16 *Quid Brutus.*] L. Brutus, sic di-
ctus propter stupiditatem, quam metu
Tarquinij simulabat. Ille Tarquiniiſ
ob violatam Lucretiam expulsis, liber-
tatem Romanis asseruit, unâ cum Col-
latino: unde populus Romanus impe-
nium in eisdem libertatis suæ vindices

transtulit, mutato tamen & jure & no-
mine: quippe ex perpetuo annum pla-
cuit, ex singulari duplex: ne potestas
solitudine vel morâ corrumpetur,
consulesque appellavit pro regibus, ut
consulere se civibus suis debere memi-
nissent. De hoc Bruto sapissime loqui-
tur Claudianus, ut carm. 22. v. 322.

*Sit trabecis ultor Stilicho, Brutusque re-
pertor.*

*Libertas populi primo tunc consule
Bruto*

*Reddita per fasces: hic fascibus expulit
ipsis*

*Servitium: instituit sublimem Brutus
honorem.*

16. *Rigidus Cato*] Sicut Brutus à si-
mulatâ stultitia; sic Cato à verâ prudentiâ
cognomentum est: *catus* quippe,
unde Cato, est sapiens. Aufonius in Mo-
sella *legumque catos fandiſque parentes.*
Propterea plures à suâ sapientiâ dicti
sunt *Catonos.* Juvenal. Sat. 2. v. 40.

Tertius è celo cecidit Cato.

Duo tamen sunt præstantissimi viri,
qui hoc cognomine donati fuerint, quos-
que Philosophia hic potuit intelligere;
Major videlicet, & Minor; ambo sed
diversis temporibus, è Portiâ, gente
Tusculi obscurâ orti. Cato Major, qui
Censorius dictus est, florebat anno Ur-
bis conditæ 570. & ad extremam usque
senectutem pervenit. Cato autem Mi-
nor, qui vocatus est Prætorius, vivebat
ipſo belli Cæsariani tempore: de hoc
Lucanus impudenter cecinit,

*Victrix causa diis placuit, sed victa:
Catonis*

Et Horatius l. 2. Carm. od. 1.

Audire magnos jam videor duces

Non indecoro pulvere sordidos

Et cuncta terrarum subacta

Præter atrocem animum Catonis,

X ij.

- Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quòd decora novimus vocabula
20. Num scire confuntos datur?
Jacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quòd si putatis longiùs vitam trahi
Mortalis aurâ nominis,
25. Cùm sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Jam vos secunda mors manet.

INTERPRETATIO.

Levis eorum memoria notat vanum nomen paucis litteris. At quia cognoscimus nomina hæc pulcra, nonne ex eo fas est vobis, nosse homines, quorum sunt ista nomina, extinctos? Ergo, Homines, jacetis omnino incogniti, nec fama reddit

vos cognitos. Quòd si existimatis vitam vestram magis produci favore humana estimationis; quandoquidem atas tandem aliquando ventura abripiet vobis hanc quæque estimationem; nunc altera mors vobis est expectanda.

NOTÆ.

17. *Signat superstes, &c.*] Mortuo homine superest hujus cadaver; quo corrupto nomen superstes, paucis literis comprehensum scribitur ab iis saltem, qui memoriâ præstant: sed absque ullo defunctorum sensu aut commodo: quare hoc non immeritò inane vocatur.

19. *Sed quòd decora, &c.*] Quòd nomina hæc superbis sepulchris inscripta videamus, argumenta sunt non esse amplius eos, quorum sunt nomina: præscriptum quippe legitur: HIC JACET. Unus est Christi tumulus, cui fas fuerit

inscribere: NON JACET HIC: Marth. 28.

23. *Quòd si putatis, &c.*] Si in superstite illo nomine vitam aliquam versari existimatis, cùm illud etiam nomen tandem aliquando, inductâ oblivione, perire debeat, secundâ morte afficiemini. Sic Sulpitius Carthaginien-
sis de Virgilij Æneide, quæ ab auctore flammis destinata fuisse fertur:

Infelix gemino cecidit prope Pergamon igni,

Et pænè est alio Troja cremata rogo.

PROSA VIII.

ARGUMENTUM.

ADVERSA fortuna, inquit Philosophia, in hęc prospere præstat, quod prospera mentem involvens tenebris, eamdem inducat cum ad errorem, tum ad vitium; adversa vero mentem exuens præjudiciis, hanc veluti manu ducat & ad veritatem & ad virtutem.

SED ne me^a inexorabile contra fortunam^c gerere bellum^b putes, est aliquando, cum de hominibus fallax illa nonnihil^b bene mereatur, tum scilicet, cum se aperit, cum frontem detegit moresque profiterur. Nondum fortè quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio,^b eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim^b plus hominibus^c reor adversam, quàm prosperam prodesse fortunam. ⁴ Illa^d enim semper specie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur:

INTERPRETATIO.

^a implacabile. ^b ideoque. ^c puto. ^d pro- | spera fortuna.

NOTÆ.

1. Gerere bellum.] Declamando in fortunam.

2. Bene mereatur.] Mereri est id agere, propter quod præmium aut pœna rependi debet: hinc cibus prandio posterior, coenâ autem prior, quod hic debeatur mercenariorum laboribus, *merenda* appellatur: hinc etiam qui propter crimen aliquod punitur, pœnas dicitur dare, quasi debitum reddens. Sic Cic. 3. de leg. perniciosè, inquit, *merentur de republica vitiosi principes.*

3. Plus hominibus reor adversam, quàm prosperam prodesse fortunam.] Homo, ut sæpius dictum est, constat ex mente & corpore, quorum illa hęc longè nobi-

lior est: quare quod menti prodest, illud præstat alteri, quod alterum si menti non noceat, soli duntaxat corpori prodest. Atqui fortuna adversa menti prodest; prospera vero, si menti non noceat, ipsi tantum corpori prodest: quod deinceps probandum.

4. Illa enim specie felicitatis.] Prospera enim fortuna notione obscurâ confusaque, quâ mentem informat, eamdem mentem inducit, primùm quidem ad errorem, quo judicet bona caduca summi boni rationem habere, deinde ad vitium, quo eadem mens, contempto Deo, iisdem bonis unicè adhareat.

- 5 hæc^a semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa^b fallit; hæc^c instruit; illa^d mendacium specie bonorum, mentes fruuentium ligat; hæc^e cognitione fragilis felicitatis absolvit. Itaque illam^f videas ventosam, fluentem, sui que semper ignaram: hanc^g sobriam, succinctamque, & ipsius adversitatis exercitatione prudentem.
10. Postremò^h felix, à vero bono devios blanditiis trahit: adversa plerumque ad vera bonaⁱ reduces^k unco retrahit. ⁶ An hoc inter minima æstimandum putas, quòd amicorum tibi fidelium mentis hæc aspera, hæc horribilis fortuna detexit: hæc tibi certos sodalium vultus, ¹ ambiguo-
- que secrevit; discedens, suos abstulit, tuos reliquit^m? Quanti hocⁿ integer, &, ut videbaris tibi, fortunatus emisses? Desine nunc & amissas opes quærere, quod pretiosissimum divitiarum genus est, amicos invenisti.

INTERPRETATIO.

a adversa fortuna. b prospera. c adver- } κ pedo, sive baculo retorto. l incertof-
sa. d prospera. e adversa. f prosperam. } que. m familiares. n incolumis.
g adversam. h prospera. i redeuntes. }

NOTÆ.

5. Hæc semper vera.] Adversa autem fortuna notione, quam aut invenit, aut facit evidentem, mentem ipsam inducit, primùm quidem ad veritatem, quâ judicet solum Deum habere rationem summi boni; deinde ad virtutem, quâ, cæteris possibilibus, Deum unicè diligit. Sic dicitur Proverb. 29. *Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.*

6. An hoc inter minima, &c.] Quem admodum inter bona exteriora amici præcipuum locum obtinent, sic quod

amicorum mentes, aliàs tibi occultas detegit, id bonorum saltem exteriorum pretiosissimum potest haberi; hoc quippe veri à falsis amicis discernuntur. Atqui fortuna adversa id præstat: quandoquidem, fortunâ favente, falsi una cum veris amicis adsunt; sed eadem fortunâ indignante, amicis veris remanentibus, falsi recedunt. Notissimum illud Ovid.

Donec eris felix, multos numerabis amicos:

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

M E T R U M V I I I .

QUOD vocatur Glyconicum. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet ex uno spondeo & duobus dactylis componitur.

A R G U M E N T U M .

PHILOSOPHIA à simulachro amoris ad verum amorem, humanum primùm, deinde divinum progressa, ostendit mundum, elementa, cœlum, mare, populos, conjuges, & soldales amore contineri: unde concludit felices fore homines, si amore divino regantur.

QUOD mundus stabili fide
Concordes variat vices;

I N T E R P R E T A T I O .

Amori debetur quòd mundus constan- | ter mutat vices concordēs;

N O T Æ .

Occasione acceptâ ex ultimis verbis *prosa* superioris, quibus Philosophia significavit, amicos Boëtij fortunâ adversâ probatos, ipsi Boëtio adesse, eundem Boëtium excitat ad spectandum amorem, ejusque effecta. Amor autem non secus ac quælibet hominis affectio spectari potest duobus modis. Primò quidem, ut loquuntur Philosophi, *inadequatè*, quatenus quidam corporis modus est, v. g. commotio sanguinis, spirituum, cæterarumque corporis humani partium ad conservandam societatem naturaliter instituta. Secundò, ut aiunt iidem Philosophi, *adequatè*, quatenus præter prædictum corporis modum, versatur in voluntate hominis adhaerentis rei, velut alteri societatis, cujus ipse homo reliqua pars sit, parti. Hinc pro triplici genere opinionis, quam homo habere potest de parte illâ; (pluris

scilicet, tanti, vel minoris, quam seipsum, faciendo hanc partem) amor triplicis est generis, videlicet pietas, amicitia, & amor simpliciter dictus. In corporibus non est amor, nisi quatenus hic est modus corporis. In Deo non est amor, nisi quatenus est modus mentis. In homine est amor, quatenus est modus & corporis & mentis. Agitur hic primò de amore corporis, qui non tam amor, quàm amoris simulachrum; secundò de amore hominis; tertio de amore Dei.

1. *Quod mundus stabili fide, &c.*]

I. Agitur de simulachro amoris, quod in corporibus animadverti potest: huicque refertur acceptum. 1. quòd mundus, qui nihil est aliud quàm universitas corporum materiâ quidem convenientium, formâ autem discrepantium, in suâ varietate coæors perseveret. 2. quòd

- Quòd pugnancia femina
 Fœdus perpetuum tenent;
5. Quòd Phœbus roseum diem
 Curru provehit aureo,
 Ut quas duxerit Hesperus
 Phœbe noctibus imperet;
 Ut fluctus avidum mare
10. Certo sine coerceat,
 Ne terris liceat vagis
 Latos tendere terminos.
 Hanc rerum seriem ligat
 Terras, ac pelagus regens,
15. Et cœlo imperitans amor.
 Hic si frena remiserit,
 Quicquid nunc amat invicem,
 Bellum continuo geret:
 Et quam nunc fœciâ fide
20. Pulchris motibus incirant,
 Certent solvere machinam.
 Hic sancto populos quoque
 Junctos fœdete continet:
 Hic & conjugij sacrum
25. Castis nectit amoribus:
 Hic fides etiam sua
 Dictat jura sodalibus.

INTERPRETATIO.

quòd elementa contraria habent inter se } rum: hòc cessante, qua consentiunt nunc,
 pacem aternam; quòd Sol deseri lucem } statim dissentient, & tentabunt destruere
 splendidam curru aureo; quòd Luna domi- } machinam, quam nunc constanter cient
 natur tenebris, quas Hesperus egit; quòd } preclaris motibus. Amor continet populos
 mare cupidum aquarum contineat fluctus } inter se conjunctos pace incorruptâ: amor
 limite prescripto: ne iisdem diffusis liceat } confirmat sacramentum conjugiale flammis
 per terras latius extendi. Amor imperans } pudicis: amor denique reddis fidelibus ami-
 cœlo, mari, & terra nectit hanc seriem re- } cis, quòd suum est.

NOTÆ.

elementa, quæ nihil sunt aliud, quàm }
 corpora primò formata, ex quibus cæ- }
 tera consent, fœdus perpetuum te- }
 neant, sive intra sive extra corpora, }
 quæ quòd ex elementis consent, vo- }
 cantur *mixta*. 3. quòd cœlum sidera }
 suis temporibus, & mare fluctus suis }
 locis contineat. De Phœbo & Hespero }
 jara diximus.

22. Hic sancto populos.] II. Agitur }
 de amore humano. Hic multiplicis est }
 generis: triplicis duntaxat nunc memi- }
 nit Philosophia, nempe 1. amoris, qui }
 est inter populos, quo populi æternâ in }
 pace continentur; 2. amoris, qui est }
 inter conjuges, quo sacrum sive sacra- }
 mentum conjugiale confirmatur; 3. amo- }
 ris, qui est inter amicos, quo amicus,

O felix

O felix hominum genus,
 Si vestros animos amor,
 30. Quo cælum regitur, regat.

INTERPRETATIO.

O vos beatos homines, si idem amor Dei, | mentes.
 quo cælum gubernatur, gubernet vestras |

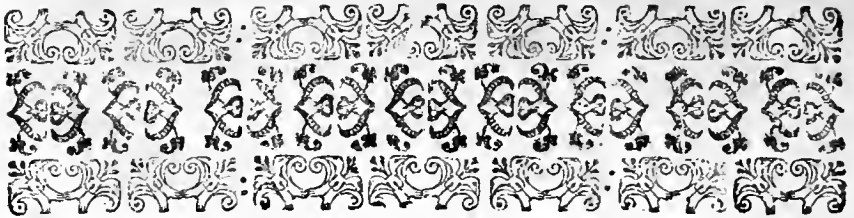
NOTÆ.

amico tanquam alter idem, inducitur ad
 benefaciendum amico, cogitatione,
 verbo, & opere: hæc quippe sunt *sodalium*
juræ.

28. O felix hominum genus, &c.]
 III. Agitur de amore divino, quo non
 modò cælum, sed omnia etiam corpo-
 ra sic reguntur, ut hæc à divinâ volun-
 tate ne latum quidem unguem disce-
 dant. Una est mens humana, quæ quòd
 ab ipso Deo sic fuerit dilecta, ut liber-
 tatis sit particeps, à primâ volendi

amandique normâ, voluntate divinâ,
 recedat. Quare id unum esse debet Phi-
 losophiæ votum, ut eadem mens huma-
 na, contemptâ propriâ voluntate, pro-
 prioque amore, ad voluntatem amo-
 remque Dei sese accommodet, ut san-
 ctos viros imitata, voce cogitatione-
 que summissâ, dicat cum Propheta
 Rege: *doce me facere voluntatem tuam,*
 & cum Apostolo: *Domine, quid me vis*
facere?

ANICII MANLII SEVERINI
 BOËTII
 CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
 LIBER TERTIUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA rursus à levioribus ad validiora argumenta progrediens Boëtium prædictis rationibus ad majora percipienda commotum, paratumque monet, fore ut ipsum, initio à notioribus sumto, ad veram felicitatem ducat.

JAM^a cantum illa finierat, cùm¹ me audiendi avidum, stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paulo post; O, inquam^b, summum lassorum solamen animorum^c, quantum me vel sententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate refovisti! 5. adeo ut jam me posthac^d imparem fortunæ ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paullò acriora esse dicebas, non modò non perhorresco, sed audiendi avidus vehementer efflagito.

INTERPRETATIO.

a *carmen*. b ego Boëtius. c Philoso- | phia. d *vinci posse*.

NOTÆ.

1. *Me audiendi avidum, &c.*] I. Boë- | rum momentis commotus dicitur cùm
 tius prædictis rationum philosophica- | corpore, rum etiam mente. Corpore

Tum illa ^a, sensu, inquit, cum verba nostra tacitus, attentiusque rapiebas, ² eumque tuæ mentis habitum vel exspectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci: talia sunt quippe, quæ restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quoniam te ducere aggredimur, agnosceres. Quoniam, inquam ^b? ³ Ad veram, inquit ^c, felicitatem, ⁴ quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad imagines visu, ipsam illam non potest intueri. Tum ego ^d: Fac obsecro, & quæ illa vera sit, sine ^e cunctatione demonstra. Faciam, inquit illo. ^f la^f, tui causâ libenter:

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b ego Boëtius. c Phi- | f Philosophia.
losophia. d Boëtius repono. e *mora*. |

NOTÆ.

quidem: quod carmen instar musci suavemente cum defixerat stupentem arreclis adhuc auribus, hoc est, immotis & reliquo corpore & auribus, ad facilius audiendum; qui loquendi modus a canibus, leporibus, aliisque bestiis, quarum aures sponte moventur, translatus est ad hominem, cujus aures non ita moventur: prædictæ enim bestię ad sonum melius excipiendum & sistere & aures erigere consueverunt. Mente etiam; quod hæc *vel sententiarum pondere vel canendi etiam jucunditate* ita recreata sit, ut jam se posthac imparcem fortuna ictibus non arbitretur: quo sit ut *remedia qua Philosophia supra dixit esse acriora, non modo non perhorrescat, sed audiendi avida vehementer efflagitet.*

2. *Eum tua mentis habitum, &c.*] II. Idem Boëtius prædictis rationibus paratus dicitur ab ipsâ Philosophiâ. Paratus quidem est prædictis rationibus, quibus sensim tolluntur præjudicia, propter quæ, dicenda ingrata displicerent, non secus ac palato malè affecto cibus etiam suavissimus displicet: *talia sunt quippe quæ restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant* At ab ipsâ Philosophiâ paratus est: cognitio enim philosophica, utpote quæ clara & distincta, principium est, à quo omne non modò iudicium, sed etiam desiderium legitimum oritur: *eumque tua mentis habitum vel ex-*

pectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci, inquit Philosophia.

3. *Ad veram felicitatem.*] III. Philosophia promittit, fore ut Boëtium ducat ad felicitatem; cum enim hic agatur de moribus instituendis; cumque optima morum institutio à fine præsertim pendeat, propterea Philosophia tractationem suscipit de felicitate, quæ morum rectè formandorum finis est: hujus autem felicitatis notio animis hominum insita est: idcirco eadem Philosophia addit

4. *Quam tuus quoque somniat animus.*] Mens enim tum dicitur somniare, cum sopitis exterioribus organibus sensuum, spiritibus impressa cerebro vestigia relegendibus commovetur, juxta illud Claudian. *carm. 27. v. 1.*

Omnia quæ sensu voluntur vota diuino,

Pectore sopito reddit amica quies.

Venator defessa toro cum membra reponit,

Mens tamen ad sylvas & sua iustræ reddit. &c.

Quare in somniis hominum, ut sæpe est aliquid falsi, ita semper est aliquid veri. In his, inquam, sæpe est aliquid falsi; quod sæpe mens somnians exterioribus corporibus tribuat, quod illis non convenit. At in iisdem semper aliquid veri est, v. g. somniantem cogitare: sicut ergo homo non somniat nisi

Sed , quæ tibi caussa notior est , eam priùs designare verbis , atque informare conabor : ut eâ perspectâ , cùm in contrariam partem flexeris oculos^a , veræ specimen beatitudinis possis agnoscere.

INTERPRETATIO.

a mentis.

NOTÆ.

antè captis ab ipso corpore speciebus , sic mens quæ nullum peculiare bonum appetit , nisi duce felicitatis notione , ab ortu divinitus insitâ , non malè dicitur hanc felicitatem somnare : quamobrem , sicut per somnum contingit , illa insita felicitatis notio alienis imaginibus ita obscuratur , ut ipsa felicitas ab ipsâ mente , cui est insita , clarè & distinctè non percipiatur : hinc falsâ assumptione in divitias , aut quodlibet aliud à Deo diversum , velut in sum-

mum bonum suumque ultimum finem , inclinata tendit : propterea querenda

§. *Quæ tibi caussa notior est*] IV. Eadem Philosophia monet , sibi initium sumendum esse à notioribus : in omni quippe methodo semper fit progressus à notioribus ad minùs nota : ut nimirum hâc evidenti notione ducamur & ad investigandum , & ad discernendum id quod queritur , ab eo de quo non est questio.

M E T R U M I.

QUOD vocatur Phaliscum. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet ex tribus dactylis & uno pyrrichio componitur. Quare observari poterit quartus versus, in quo contra communem usum ultima syllaba hujus nominis *Ceres* contrahitur, ut horum *milos, seges, pedes*.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA exemplo corporum; nimirum agri, palati, nec non aëris, malè & bene alternis affectorum, probat, mentem humanam priùs exuendam esse falsâ, quàm induatur verâ opinione bonorum.

QUÏ ferere ingenuum volet agrum,
Liberat arva priùs fruticibus,
Falce rubos, filicemque refecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.

I N T E R P R E T A T I O.

Quicumque cupit seminare campum liberum, ille in primis purgat fundum arboribus, rescinditque falce spinas & filicem, ut Ceres recens procedat, onusta fructu.

N O T Æ.

1. *Serere volet agrum.*] I. Philosophia utitur exemplo agri, qui non priùs potest esse ferax, quam extractis virgultis cultus fuerit.

1. *Ingenuum.*] *Ingenuus* fit ex præpositione *in* & verbo *genuo*, quo usi sunt Varro, Lucretius, pluresque alij pro *gigno*: quare *ingenuus* idem videtur esse quod *ingenuus*: quemadmodum *ingenium* sæpius usurpatur pro naturâ cujusque rei: sicut Virg. 2. Georg. v. 17. *Nunc locus arborum ingenis*. Sic fontes dicuntur *ingenui* sive nativi à Lucretio l. 1. Sic homo dicitur *ingenuus*, cum à primo ortu, nullo servitutis jugo pressus, liber est. Similiter ergo *ager* ille dici potest *ingenuus*, qui nullis plantis

constitus sic liber est, ut ad quodlibet semen concipiendum videatur aptus; quemadmodum à primo ortu fuisse crediderim. Sic gula, quam nulli saporibus præoccupaverunt, *ingenua* vocatur Martiali Epigr. l. 6. ep. 11.

Non minus ingenua est & mihi, Marce, gula.

2. *Liberat arva.*] *Arvum*, inquit Festus, dicimus agrum nondum satum: in agro autem nondum lato nasci solent filix, rubi, & frutices, *de la fougere, des ronces, & toutes sortes de broussailles*; quæ propterea refecanda sunt.

4. *Ut nova fruge gravis Ceres eat.*] *Vt terra sit fecunda*. Ceres enim terra est, quòd, ut omnes sciunt, frugum

5. Dulcior est apium magè labor,
 Si malus ora prius fapor edat.
 Gratiùs astra nitent, ubi Notus
 Definit imbriferos dare sonos.
 Lucifer ut tenebras pepulerit,
 10. Pulcra dies roseos agit equos.

INTERPRETATIO.

Mel opus apium videtur multò suavius; si palatum ante imbuatur sapore ingrato. Si astra fulgent iucundius, cum Notus ventus meridianus cessat edere fragores pluvios.

Postquam stella referens lucem fugavit non-palatum, dies formosa ducit equos rubentes Solis.

NOTÆ.

inventrix habetur & nutritrix. Virg. 1. Geor. v. 147.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram

Instituit, quum jam glandes atque arbuta sacra

Deficerent sylva, & victum Dodona negaret.

5. Dulcior est apium magè labor.]

II. Philosophia utitur exemplo palatis, aut cujuslibet alterius gustûs organi, cui dulce eò magis arridet, quòd amarum gustaverit: ut nimirum significet, veritatem fugato errore fieri gratiorem. Hic autem labor apium est mel: apes enim liquentia mella stipant, auctore Virgilio. Non modò dicitur apium; sed etiam apium: quandoquidem illud est ex hòe contractum: sic dicitur *Qui ritium & Quiritum; loquentium & loquentum*. Sed labor magè dulcior modus est loquendi, quem Grammatici vocant *pleonasmum*: Sic Plautus dixit *magis majores nugas agere*.

6. Si malus ora prius fapor edat.] Forma elocutionis, quæ Græcis *ἰπαλλοειν* vocatur: quæ propter mutuam partium necessitudinem, quod de unâ dici solet, id aliquando de alterâ quoque dicitur. Sic Virgilius dixit *dare classibus austris*: alius dicere potuisset *dare classes austris*. Ea autem est inter saporem & ora necessitudo, ut, sicut fapor partes oris penetrans, has veluti partiur, ita eadem oris partes saporem admittentes hunc dividant: vel (ut cum philosophis lo-

quar) si organa gustûs modificentur ab eis, sic eicæ ab organis gustûs modificentur. Optimè tandem post amara mel dicitur dulcius: quemadmodum in musica concordia brevem discordiam excipiens videtur suavior: quòd nimirum ingrato illo motu quoddam organo sensifero infligatur vulnus, quod excipiente grato alio motu reparatur.

7. Gratiùs astra nitent, &c.] III. Philosophia utitur exemplo aëris, quatenus hic contrarias vices duplicis generis alternis subit. Primum quidem quatenus pluviam excipit tempus serenum: ubi Notus, idem qui Auster, ventus est à meridie flans, qui quòd cogat nubes in aquam abituras, idcirco imbriferos sive pluvios sonos dicitur emittere. Atqui quòd cadente pluvia lumen impeditum, fit minus idque interruptis vicibus oculos feriens, nativam oculorum temperiem turbet; idcirco lumen cessantem Notum excipiens turbatam oculorum complexionem sic reparat, ut idem lumen gratus videatur. Deinde quatenus dies succedit nocti: ubi Lucifer est stella matutina, quæ vocatur Venus: *intima est quinque errantium*, inquit Cic. 2. de nat. D. *terraque proxima stella Veneris, quæ roseos Græcè, Lucifer Latine dicitur quum antegredietur solem, quum autem subsequitur, Hesperus* Virgil. Ecl. 3. v. 17. *Nascere, praque diem veniens age Lucifer almun*. Sol porò diei parens, Poëtis fingitur vehi quadrigis equis, quos dies, utpote solem an-

Tu quoque falsa tuens bona prius,
 Incipe colla jugo retrahere;
 Vera dehinc animum subierint.

INTERPRETATIO.

Sic ts. o Boëti, qui antea animo atten- | tum vera bona intrabunt saltem notione
 debas ad bona ementita, incipias tandem | mentem tuam.
 subducere animum ab eorum tyrannide, |

NOTÆ.

recedens, nunc fingitur ducere.

11. *Tu quoque.*] Quæ cum ira se habeant, cum arva non serantur uberes fructus allatura, nisi prius fruticibus avulsis; cum mel post saporem amarum sit dulcius; cum sidera cessantibus ventis pluviisque jucundius fulgeant; cum denique dies non oriatur, nisi fugatis tenebris; propterea tu, o Boëti, non nisi depositis præjudiciis assequi poteris de bono veritatem: sed hæc eò tibi gratior erit, quòd errorem excipiat: ergo

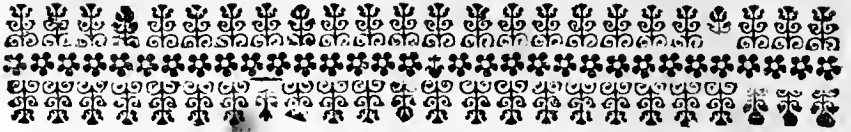
12. *Incipe colla jugo retrahere.*] Ut corporis, sic etiam mentis quædam est captivitas: sed in hoc mens differt à corpore, quod corpus possit; mens verò non possit, invito homine, cujus est, quibusdam vinculis detineri: propterea non abs re Philosophia hortatur Boë-

tium, ut incipiat colla jugo retrahere: Jugum enim illud mentis est.

Verum duobus modis mens humana intelligi potest vinculis detineri. Primum quidem ratione notionis, quatenus hæc obscura est, aut confusa: Deinde ratione suæ voluntatis, quatenus ignoratione ducta in errorem aut vitium labitur. Nondum agitur de posteriori hoc vinculorum genere: sed tantum de priori. Cum autem eadem mens ita sit particeps cogitationis, hæc ut nequeat exui obscurâ, quin clarâ notionis induatur, propterea Philosophia nunc ait fore ut mens Boëtij, si hæc bona falsa desinat intueri, vera inspiciat.

*Tu quoque falsa tuens bona prius,
 Vera dehinc animum subierint.*

P R O S A I I.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA, propositâ summi boni notione, ostendit generatim homines cuilibet bono creato unice studentes, falsâ assumptione decipi.

TUM ¹ defixo paullulum visu, & velut ² in ³ augustam suæ mentis sedem recepta, sic cœpit: ³ Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet, diverso quidem ^b calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. ⁴ Id autem est bonum, quo quis adepto, nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque intra se bonam continens: cui si quid ^c abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet ^d igitur, esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum.

I N T E R P R E T A T I O.

^a regiam. ^b diversâ quidem viâ. ^c abesse. [set. ^d patet.

N O T Æ.

1. *Defixo visu.*] Sicut oculi huc illicque voluti inconstantem, sic fixi constantem mentis ad aliquid attendentis cogitationem significant.

2. *In augustam sedem.*] Quod enim Philosophia sit quædam regina, idcirco hanc decet *augusta* sive regia sedes. Verùm Philosophia instar Philosophi sive ut loquuntur *in concreto* considerata & corpore & mente videtur constare. Quandiu autem mens corpore abrepta, pro hujus suasionem, cogitat, tandiu eriat, aut saltem errandi periculo subest, quod præcipitatione aut præjudicio ducatur. Quamobrem si mens philosophica voluerit oprime cogitare, necesse est, ut ipsa, corpore veluti valere jussu,

ad se redeat, suasque cogitationes attentius meditetur.

3. *Omnis mortalium cura, &c.*] Hæc est propositio, quam Philosophia nunc suscipit probandam, videlicet omnes homines ad beatitudinem tendere sed diversâ viâ, quod ut exequatur, primum proponitur summi boni notionem.

4. *Id autem est bonum.*] Bonum generatim vocatur illud quod beare videtur: bonum quippe ut censet Ulpianus, à *beando* dicitur: unde antiqui pro *bonus* dixere *benus*; ex quo in usu remansit *bene* & *bellus*. Sed quod beare videtur, Philosophis duplicis est generis: unum dicitur *Res*; alterum vocatur *Modus*: prius *beatitudo objectiva*: posterius *beatiss.*

5. *Hunc,*

5 Hunc, uti diximus, ^a diverso tramite mortales omnes conantur adipisci. ⁶ Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter ^b inserta cupiditas : sed ⁷ ad falsa ^c devius error abducit. ⁸ Quorum quidem alij summum esse bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant : ⁹ alij verò bonum, quod sit dignissimum veneratione, judicantes, adeptis honoribus, ^d reverendi civibus suis esse nituntur. ¹⁰ Sunt qui summum bonum in summâ potentiâ esse constituent : hi vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere conantur.

INTERPRETATIO.

a variis modis. b inserta. c aberrans. | d honorabiles.

NOTÆ.

ratio formalis iisdem appellatur : utrumque hîc definit Philosophia. Prius sic ; *bonum, quo quis adeptus, nihil ulterius desiderare queat* ; atque hoc dicit *summum bonum*, nimirum in genere rei. Posterior verò sic ; *statum honorum omnium congregatione perfectum* : & hoc vocat *beatitudinem*. Prius, nobis dicitur Deus : posterior, cogitatio mentis Deo constantè adhærentis. Sed de his postea.

5. *Hunc diverso tramite mortales.*] Deinde Philosophia probat, homines diversâ viâ tendere ad beatitudinem ; quòd innatam summi boni notionem malè applicent

6. *Est enim mentibus hominum, &c.*] Ut enim Deus mentem humanam propter semetipsum condidit ; sic eidem menti statim ab ortu indidit non solum notionem, sed etiam voluntatem summi boni, quod nihil est aliud quàm ipse Deus.

7. *Ad falsa devius error abducit.*] Quandiu mens humana Deum & magistrum audit, & ducem sequitur, tandem & erroris & vitij est expertus : sed vix eadem mens divinâ illâ lege soluta est, cum consors corpus, imperari impariens, in ipsâ mente plures excitat perturbationes, quibus obscuritas primùm & confusio ; deinde multiplex error ejusdem mentis oritur. Ille autem error dicitur *devius* : non solum quòd ille sit cogitatio mentis à verâ judicandi normâ aberrantis : sed etiam quòd idem

causa sit, cur appetitio, judicij antecedentis comes, a suâ etiam lege aberrat : hinc dicitur *abducere* ad falsa ; falsâ scilicet assumptione : ut jam probandum est de divitiis, honoribus, potentiâ, gloriâ, & voluptatibus, primùm quidem seorsum, postea comparatè spectatis.

8. *Quorum quidem alij, &c.*] I. Agitur de divitiis : qui his inhiant, sic argumentari videntur : summum bonum est *nihilo indigere* : quæ propositio est verissima : sed qui divitiis affluunt, hi nihilo indigent : quæ est assumptio falsissima : imò quòd ditior est homo, eò pluribus indiget.

9. *Alij bonum quod sit dignissimum veneratione, &c.*] II. Agitur de dignitatibus sive honoribus, quibus qui student sic videntur ratiocinari : summum bonum est *veneratione dignissimum* : vera propositio : sed veneratione dignissimus homo non est, nisi is magistratu decoretur : falsa assumptio : si quidem ipse magistratus non colitur, nisi fuerit cum virtute conjunctus.

10. *Sunt qui summum bonum in summâ potentiâ, &c.*] III. Agitur de potentiâ, quam qui appetit, sic videtur argumentari : summa potentia est individua comes summi boni : vera propositio : sed homo non habet summam potentiam nisi regnando, aut regnantibus adhærendo : falsa assumptio : quandoquidem ipsi reges non sunt potentes, nisi suis imperent perturbationibus.

- 11 At quibus optimum quiddam claritas videtur; hi vel belli, vel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. 12 Plurimi verò boni fructum gaudii, lætitiæque metiuntur: hi felicissimum putant voluptate diffluere. 13 Sunt etiam, qui horum sineis, causæque alterutro^a permittant: ut, qui divitias ob potentiam, voluptatesque desiderant; vel qui potentiam seu pecuniæ causâ, seu proferendi nominis petunt. 14 In his igitur, cæterisque talibus humanorum actuum, votorumque versatur^b intentio; veluti nobilitas, favorque popularis, quæ videntur quandam claritudinem comparare; uxor ac liberi, qui iucunditatis gratiâ petuntur. Amicorum verò, quod^c sanctissimum quidem genus est, non in fortunâ, sed in virtute numeratur. Reliquum verò vel potentiæ causâ, vel delectationis assumitur. Jam verò corporis bona^d promptum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur^e præstare valentiam; pulcritudo atque velocitas celebritatem; salubritas, voluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque præ cæteris petit, id summum esse iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definivimus. Quare beatum esse iudicat statum, quem præ cæteris quisque desiderat. Habes igitur ante oculos^f propositam fere formam felicitatis humanæ, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates,

INTERPRETATIO.

a ex prædictis bonis. b *summa*. c bo- | valeas. f mentis.
norum. d *omnibus pater*. e *efficere ut*]

NOTÆ.

11. *At quibus optimum quiddam claritas, &c.*] IV. Agitur de famâ, quam qui desiderant, sic videntur ratiocinari. Summi boni est esse clarum; quod verum est: sed clarus homo esse nequit nisi vel belli vel pacis artibus; quod falsum est: cum hæ artes sæpius sunt vitiorum materies.

12. *Plurimi boni fructum gaudii, &c.*] V. Agitur de voluptatibus, quibus qui indulgent, hi verè proponunt summum bonum non esse sine lætitiâ: sed falsò assumunt, hanc lætitiâ accipi posse à rebus caducis. Sicque actum est seorsum de bonis caducis.

13. *Sunt etiam qui horum sineis, &c.*] VI. Agitur de prædictis omnibus inter se comparatis: quibus modò pluribus, modò paucioribus; modò his, modò

illis homo adhæret, pro diversâ assumptione quam facit: quod ex solo orationis contextu videtur nobis notissimum.

14. *In his humanorum actuum votorumque versatur intentio.*] *Summa sive quicquid est desiderij operisque humani*: sicut enim opus humanum sequitur humanum desiderium; sic desiderium humanum sequitur prædictam mentis assumptionem propositionemque: siquidem non agimus extrinsecus, nisi quod intrinsecus volumus; nec volumus, nisi quod iudicavimus præstare; nec iudicamus nisi quod sic visum est sive obscure, sive evidenter: quod Philosophia confirmat exemplis primùm quidem quotidianis; deinde antiquioribus, ut Epicuri.

15. Quæ quidem sola considerans Epicurus, consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit; quod cætera omnia jucunditatem animo videantur asserere. Sed ad hominum studia revertor: quorum animus, & si ^a caligante memoriâ, tamen bonum summum
5. repetit, sed ¹⁶ velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat.
17. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod æquè perficere beatitudinem possit, quàm copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num verò labuntur ^b hi, qui quod sit optimum, id etiam reverentiæ
10. cultu dignissimum putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendumque est, quod adipisci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac sine viribus æstimandum est, quod omnibus rebus constat esse præstantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed ^c festiari nequit, quin omne quod excellentissimum sit, id etiam videatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam, tristemque beatitudinem, nec doloribus, molestiisque subjectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere fruique delectet?

INTERPRETATIO.

a obscuratâ. b judicando id est, errant. } c negari.

NOTÆ.

15. *Quæ quidem sola considerans Epicurus, &c.*] Epicurus, philosophus factis notus. Ille in physicâ quidem docuit, corpora ex atomis & inani componi: in ethicâ verò, summum bonum in voluptate versari statuit, quasi sic argumentatus: cum nulla alia sint bona præter opes, honores, potentiam, gloriam, & voluptates, quod bonum inter hæc omnia cæteris præstat, illud summum censei debet. Atqui voluptas inter hæc omnia cæteris præstat: quòd hæc omnia non quærantur, nisi quia jucunditatem animo videantur asserere. Hinc homines voluptarij dici consueverunt *Epicurei*.

16. *Velut ebrius.*] Optima similitudo ad exponendam prædictam uniuscujusque hominis bono caduco adhærentis ratiocinationem. Sicut enim ebrius homo 1. quamdam habet suæ demens ideam, quam, antequam egressus fuisset vinum bibiturus, ab ipsâ domo acceperat. 2. hujus ideæ semper memor domum suam cæteris præfert, etiam sepultus vino: unde eandem repetere studet. 3. vino

turbante memoriâ, viam solummodo, quâ revertatur, ignorat. 4. tenebris sensim crescentibus, alienis adibus, ut suis, adhæret immotus: ita mens humana. 1. quamdam habet sui principij sui que finis, nimirum Dei ideam, quam, antequam ab eo recessisset, corporeas voluptates haustura, ab ipso suo Auctore acceperat. 2. hujus ideæ numquam omnino immemor, Auctorem suum cæteris rebus præferendum putat, etiam voluptatibus corporis indulgens: unde ad eundem reverti cupit. 3. corpore impediente notionem officij, viam, quâ ad Deum redeat, nescit. 4. caligine sensim auctâ externis caducisque rebus, ut suo principio suoque proinde fini adhæret immota: quamobrem ut ebrius, sic mens humana non errat nisi assumptione præcipiti.

17. *Num enim videntur errare hi, &c.*] Philosophia denique seorsum expendit prædictas propositiones de opibus, honoribus, potentia, gloria, & voluptatibus, hæcque probat esse veras: ex quo

Atqui hæc sunt, quæ adipisci homines volunt, eaque de causâ diviti-
 as, dignitates, regna, gloriam, voluptatesque desiderant, quod per
 hæc sibi sufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, læri-
 5. tis^a studiis homines petunt: in quo quanta sit¹⁸ naturæ vis, ¹⁹ facile
 monstratur, cum²⁰ licet variæ dissidentesque sententiæ, tamen ²¹ in
 deligendo^b boni fine consentiunt.

INTERPRETATIO.

a affectionibus. b summo bono.

NOTÆ.

conficit, homines hic non errare nisi as-
 sumptione. De verbo *sequestrari* supra di-
 ctum est.

18. *Vis natura.*] Nempe *idea natura-*
liter insita mentibus humanis: in quâ
 unusquisque videt comprehensum, quod
 prædictis propositionibus asseritur.

19. *Facile monstratur.*] Saltem à con-
 sequentibus, sive ut Philosophi loquun-
 tur, à *posteriori*.

20. *Licet varia dissidentesque senten-*
tia.] Prædictæ nimirum assumptiones.

21. *In deligendo boni fine consentiunt*]
 Propter prædictam summi boni ideam
 unicuique insitam, ratione cujus præ-
 dictæ propositiones fiunt: ut sapius di-
 ctum est: usque adeo ut in cæteris, sic
 in homine finis ad ortum debet recur-
 rere.

M E T R U M I I.

QUOD dicitur Pindaricum. Est autem Catmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet quatuor pedes habet, sed tantâ libertate dispositos, ut unusquisque nunc spondeus, nunc dactylus, nunc anapæstus, nunc trochæus esse possit.

A R G U M E N T U M.

QUAMVIS naturalem leonum, avium, plantarumque indolem expellas, hæc instar Solis ab occasu ad ortum remeantis, recurrit, finem principio junctura.

QUANTAS rerum flectat habenas
 Natura potens, quibus immensum
 Legibus orbem provida seruet,
 Stringatque ligans irrefoluto
 5. Singula nexu, placet arguto
 Fidibus lentis promere cantu.

I N T E R P R E T A T I O.

Volo arguè canere chordistardis, quantas inclinationes rerum natura potens vertat, & quibus legibus eadem natura proficiens tutetur mundum ingentem, continet atque omnia connectens vinculo indissolubili.

N O T Æ.

1. *Habenas.*] Habena propriè dicitur de equis, quippe quos his instrumentis ad nutum habemus tractamusque. Quòd autem equi habenis huc illucque flectantur, factum est, ut habena dicantur modò de legibus, quibus res ceteræ reguntur; modò de ipsis rerum inclinationibus, quibus tamquam frenis, res ipsæ flectuntur. Sic Tullius de amic. *commodissimum est, inquit, quàm laxissimas habenas habere amicitia, quas vel adducas cum velis, vel remittas.* Sic etiam Virg. *Æneid.* 12. v. 498.

Terribilis sevam nullo discrimine eadem suscitavit, irarumque omnes effundit habenas.

2. *Natura potens.*] Natura, quòd dicitur à *nasci*, idem est quòd principium: quare ut principium sic Natura multiplicis generis. Hic Deus est, à quo primæ rerum omnium inclinationes, ut a primo principio oriuntur. Sic Tullius 2. de nat. D. *Natura, inquit, est, que continet mundum omnem eumque tueatur.* Sic Lucret. l. 1.

Denique ni minimas in partes cuncta resolvi

Cogere consuesset rerum natura creatrix.

2. *Quibus legibus.*] Ut enim corporibus ad movendum, sic mentibus ad cogitandum flux sunt leges, ab eo, à quo res istæ habent primùm ut moveantur & cogitent, Conditor constituta: quare

- Quamvis Pœni pulcra leones
 Vincula gestent, manibusque datas
 Captent escas, metuantque truce[m],
 10. Soliti verbera ferre, magistrum:
 Si cruor horrida tinxerit ora,
 Resides olim redeunt animi,
 Fremituque gravi meminere sui,
 Laxant nodis colla solutis,
 15. Primusque lacer dente cruento
 Domitor rabidas imbuit iras.

INTERPRETATIO.

Licet leones Africani gerant catenas splendidas, & capiant cibos porrectos manibus domini, & timeant ipsum dominum terribilem, soliti ab eodem vapulare: si tamen sanguis, verberibus præsertim fufus, imbuerit vultus eorum horrendos, spiritus | *jam pridem otiosi recurruunt, & leones memores sui, murmure ingenti, liberant sua colla, vinculis ruptis, & ipse dominus, primus discerptus ore crudeli, satiat furores. savos eorumdem.*

NOTÆ.

ut Deus est immutabilis, sic leges istæ firmæ sunt, dignæ propterea, quæ tanquam propria philosophicæ meditationis materies, ab ipsâ Philosophiâ considerentur, suisque auditoribus seu strictâ seu etiam solutâ oratione proponantur: *arguto* autem hoc *cantu* Philosophia ad probandum, id quod sibi proposuit, quatuor adhibet argumentorum genera: primum à leonibus: secundum à volucris: tertium à plantis: quartum ab ipso sole desumitur.

7. *Pœni leones.* | 1. Philosophia probatura, perpetuum esse cujuslibet rei ad suum principium remeantis circuitum, argumentatur a leonibus, quos vocat *Pœnos* sive *Africanos*, quod ut populi, sic Leones Africæ ferociore esse soleant. Virg. 1. *Æneid.* v. 306.

Et jam iussa facit, ponuntque ferocia Pœni

Corda, volente Deo.

Seneca in Hippol. v. 347.

Pœni quatunt colla leones,

Cum movit amor; tum sylva gemit

Murmure savo.

Quasi dicat: quemadmodum leones feroces, vinculis, escis, & verberibus mansueti, statim atque sanguinem missum, oculis, præsertim naribus, per-

ceperunt, veluti immemores suæ captivitatis, prioris vero suæ indolis memores, fremunt, vincula rumpunt, & ipsum domitorem lacerant: sic homo suæ originis memor ad suum principium conatur regredi: Sic Martialis epigram. 75. lib. 2. ait, leonem cicurem sanguine ferarum gladiatorumque in arenâ: amphitheatri effuso commotum pueros invasisse & miserabiliter in conspectu omnium laceravisse.

Verbera securi solitus leo ferre magistri.

Infertamque pati blandus in ora manum.

Dedidit pacem, subito feritate reversâ,

Quanta nec in Libycis debuit esse jugis:

Nam duo de tenerâ puerilia corpora turbâ

Sanguineam rastrois qua renovabat humum;

Savus & infelix furiali dente peremit:

Martia non vidit majus arena nefas.

12. *Resides olim redeunt animi.* | Illa

faciliter corpuscula, quæ sunt pars sanguinis subtilior, quæque cerebrum ingressa nervos hinc exortos subeunt, ut ventus organa musica: hæc quippe corpuscula propter quandam similitudinem, quam habent cum vento ejusque motu, *animi* vocantur & *spiritus*. Virgil. 1. *Georg.* v. 415.

- Quæ canit altis garrula ramis
 Ales, caveæ clauditur antro:
 Huic licet illita pocula melle,
 20. Largasque dapes dulci studio
 Ludens hominum cura ministrat;
 Si tamen, arto saliens tecto,
 Nemorum gratas viderit umbras;
 Sparsas pedibus proterit escas,
 25. Sylvas tantùm mœsta requirit,
 Sylvas dulci voce susurrat.

INTERPRETATIO.

Si volucris, qua loquax cantare solet in summis arboribus, includitur caveâ, veluti carcere: quamvis homo diligens illic suppediter eidem potum melle conditum, & escas copiosas, animi causâ; eadem nihilominus volucris, si angustâ in domo suâ saltans, conspexerit umbras jucundas sylvarum, conculcat dapes dispersas, tristis repetit solum sylvas, & suavi garrulitate murmurat sylvas eandem.

NOTÆ.

*Haud equidem credo, quia sit divinitus illis
 Ingenium, aut rerum fato prudentia major:
 Verum ubi tempestas & cœli mobilis humor
 Mutavere vias: & Iuppiter humidus Austris
 Densat, erant qua rara modo; & qua densa, relaxat,
 Vertuntur species animorum, & pectora motus
 Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt: hinc ille avium concentus in agris,
 Et lata pecudes, & ovantes gutture corvi.*

Similiter ergo illi spiritus in leonibus cicuribus propter vincula, escas, & verbera à solito itinere ita descendentur, ut otiosi & quasi residues videantur. At novo sanguinis fusi seu colore, seu odore, seu utroque viæ hæctenus obstructæ aperiantur: unde hi spiritus, qua data porta ruentes iter à naturâ sibi præscriptum tenent, leonemque insolito quidem sed non minùs naturali motu commovent: hinc leones fient, rumpunt vincula, & ipsum domitorem lacerant:

ita ut hic dicatur illorum iras imbuiere: Sicut Virgil. ait 7. Æucid. v. 541.

Promissi Deus facta potens, ubi sanguine bellum

Imbuit & prima commisit funera pugna.

17. *Quæ canit... ales.* | II. Philosophia propter prædictum finem argumentatur à volucris, quæ caveis inclusa, quamvis ibi summâ hominum curâ nutriantur, omni quo possunt modo sylvas requirunt. Ales ergo hæc, ut pote quæ ab alis vocatur, est avis alis utens; quippe quæ ad altissima usque loca ascendere solita, difficiliùs cæteris mores alienos induit.

18. *Cavea clauditur antro.* | Cavea generatim est quilibet locus cavatus obscurusque, hæc autem *cavea* sunt carceres, quibus aves præsertim includere solentur, vulgo *des cages*: voluit verò Philosophia ramis altis, in quibus ales garrire solet, opponere *cavea antrum*, quo ales includitur, ut magis denotaret, quantum hic alitis status à naturali distet.

22. *Arto saliens tecto.* | In tecto, inquam, non è tecto saliens: alioquin nec *sparsas pedibus proterere escas*, nec *mœsta*, nec *sylvas voce susurrare*, sed potius deseruisset escas, lata, & sylvas

Validis quondam viribus acta
 Pronum flectit virga cacumen :
 Hanc si curvans dextra remisit ,
 30. Recto spectat vertice cælum.
 Cadit Hesperias Phœbus in undas ;
 Sed secreto tramite rursus
 Currum solitos vertit ad ortus.

INTERPRETATIO.

Qui ramus olim coactus forti robore, demittit ad terras verticem curvatum, hic, statim atque manus flectens laxavit illum, respicit cælum cacumine erecto. Sol labitur

in aquas vespertinas : at iterum detorquet plaustrum ad orientem consuetum, occurrat viâ.

NOTÆ.

adefle diceretur. Nimirum cavea cæteraque corpora, quibus ales inclusa circumdatur, sic mutant vias, quibus animi sive spiritus diffundi solent, ut hi spiritus otiosi videantur. At ubi recens aut color, aut sonus, aut odor umbrosi nemoris ad cerebrum usque diffusus aut rarum densavit, aut relaxavit densum, tunc mutatis meatibus vertuntur cursus animorum, ita ut his & alæ ad saltandum, & pedes ad proterendas escas, & fames ad susurrandas sylvas commoveantur. Ovid. l. 2. de ponto, Eleg. 4.

Cum bene sint clausa caveâ Pandione nata,

Nititur in sylvas quaque redire suas.

27. *Validis viribus acta virga* | III. Philosophia prædictum ob finem argumentatur à plantis, quibus inest vis illa, quàm philosophi *elasticam* vocant *vertu de ressort* ; quæque in hóc versatur, quod corpus compressum tensumve ultro citroque quâ minùs resistitur, factâ libertatè resiliat. Hæc virtus occurrit non solum in quibusdam metallis, verùm etiam in pluribus plantis : quare si virga hujus generis *recto spectans vertice cælum*, ad terram majori virtute curvetur, eadem, factâ redeundi facultate, ad cælum recurrit.

31. *Cadit hesperias Phœbus in undas, &c.* | IV. Philosophia hanc ob causam argumentatur à sole, quem

Poëtæ fabulantur occidentem sese in undas æquoreas condere, ut pulvere cæterisque sordibus, quas per diem contraxerit, purgatus, manè purior oriatur. Hesperia undæ sive vespertina dicuntur ab Hespero, sive stellâ, quæ prima post occasum Solis nobis apparet. Phœbus verò, Sol dicitur à Græco *φῶς* *splendidus* ut sapius diximus.

32. *Secreto tramite.* | Via quippe, quâ Sol ab occasu ad ortum remeat, ignota est, omnibus quidem hominibus, quos sibi ex adverso stantes antipodas cæteri homines habent : quòd Sol his & illis hominibus simul non appareat, sed præsertim Poëtis, qui & occidentem solem in aquas præcipitare, & orientem ab iisdem aquis conflurgere mentiuntur.

33. *Currum solitos vertit ad ortus.* | Nam Sol ab iisdem Poëtis vehi fingitur curru, cujus sint axis, rotæ, equi : Ovid. 2. Metam. v. 63.

Ardua prima via est, & quâ vix mane recentes

Enituntur equi : medio est altissima cælo...

Ultima prona via est, & eget moderamine certo.

Tunc etiam qua me subjectis excipit undis

Ne ferar in præceps Tethys solet ipsa vereri.

Repetunt

35. Repetunt proprios quæque recursus,
 Redituque suo singula gaudent.
 Nec manet ulli traditus ordo,
 Nisi quod fini junxerit ortum,
 Stabilemque sui fecerit orbem.

INTERPRETATIO.

*Omnia requirunt regressus suos, & cuncta | junxerit suum finem cum suo principio &
 delectantur recursu suo. Ordo unicuique | fecerit circulum sui constantem.
 rei præscriptus non servatur, nisi hæc con-*

NOTÆ.

34. *Repetunt proprios quæque recur-*
sus, &c.] Singula conantur ad eum,
unde digressa sunt, statum recurrere,
hæc que statu recuperato veluti gaudent:
Sic bestia priores mores, planta prio-
res situs, Sol ipse priorem locum appe-
tere & quantum in se est repetere vide-
tur. Horatius Epist. l. i. ep. 10.

Naturam expellas furcâ, tamen usque
recurrat.

38. *Stabilemque sui fecerit orbem.] Ut*
unus sit cujuslibet rei in suum princi-
pium remeantis circuitus. Sic Ecclesia-
stæ. 1. Oritur Sol & occidit, & ad locum

suum revertitur: ibique renascens gyrat per
meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Lu-
strans unversa in circuitu pergit spiritus,
& in circulos suos revertitur. Omnia flu-
mina intrant in mare, & mare non re-
dundat, ad locum, unde exeunt, flumina
revertuntur, ut iterum fluant.

Atque ex his omnibus Philosophia
 concludendum relinquit homines à Deo
 tamquam à principio ortos, quemdam
 sui orbem facturos, instar cæterorum,
 ad Deum tamquam ad suum finem re-
 currere.

P R O S A I I I .

A R G U M E N T U M .

PHILOSOPHIA, quod hactenus generatim probavit, id deinceps speciatim probatura de divitiis, dignitatibus, regno, gloriâ, & voluptatibus, tam solutâ quàm strictâ oratione, de his scilicet veram propositionem, at falsam assumptionem fieri, incipit à divitiis, quas demonstrat non esse summum bonum, propter anxietatem, timorem, cæterasque perturbaciones, quibus comitantur.

VOs quoque ô ¹ a terrena animalia, ² b tenui licet imagine, ³ vestrum tamen principium ^c somniatis, ⁴ verumque illum beatitudinis finem, ⁵ licet minimè perspicaci, qualicumque tamen cogitatione prospicitis, eoque vos, & ⁶ ad verum bonum naturalis ducit intentio,

I N T E R P R E T A T I O .

a homines. b obscurâ quamvis cogita- | tione. c cogitatis.

N O T Æ .

1. *Terrena animalia.*] Homines rebus terrenis additi.

2. *Tenui imagine.*] Specie sive ideâ ingeniâ, quæ corporis consortis impressionibus obscuratur.

3. *Vestrum principium somniatis.*] Deum obscure, instar somniantium, percipitis: sicut jam explicuimus.

4. *Verumque finem*] Ut homo instar cæterarum rerum *stabilem sui faciat orbem*, necesse est ut quod fuit illi principium, idem sit finis cogitandi: quamobrem si homo, obscure saltem, suum agnoscat principium, idem homo, obscure pariter, suum finem cognoscat, necesse est.

5. *Licet minimè perspicaci, qualicumque tamen cogitatione.*] Prædictâ scilicet obscuraque specie sive ideâ, quæ quod sit in nobis & hujus proximè consicij sumus, meritò vocatur *cogitatio*.

6. *Ad verum bonum naturalis ducit intentio.*] Quod enim mens nostra divinitus informetur prædictâ specie, in quâ quædam attributa naturaliter videt comprehendi, propterea eadem nostra mens judicando veras naturaliter format de summo bono propositiones, quas propter necessitudinem, quæ est inter iudicium appetitumque boni, *naturalis intentio* sequitur.

& 7 ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinem putant, ad destinatum finem valeant pervenire? Si enim vel pecunia, vel honores, cæteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse videatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quòd si neque id valent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nonne^a liquidò falsa in eis beatitudinis species deprehenditur? ⁸ Primum igitur te ipsum, qui paulò antè divitiis affluebas, interrogo. ⁹ Inter illas abundantissimas opes nunquam ne animum tuum concepta ex qua-
 10. libet injurià confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuif-
 se animo, quin aliquid semper^b angeret, reminisci nequeo. Nonne quia vel aberat, quod abesse non velles; vel aderat, quod adesse noluisse? Ita est, inquam. Illius igitur præsentiam, hujus absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget verò, inquit, eo, quod quis-
 15. que desiderat. Eget, inquam. Qui verò eget aliquo, num est usque-
 quaque sibi ipse sufficiens? Minimè, inquam. Tu itaque hanc insuffi-
 cientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, sufficientemque sibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur.

INTERPRETATIO.

a evidenter. b cruciaret.

NOTÆ.

7. Ab eodem multiplex error abducit. | Nimirum dum eadem mens prædictis propositionibus convicta, præjudiciis ita defleat, ut falsis assumptionibus judicium intentionemque habeat de eo, cui antè captæ summi boni proprietates non conveniunt: sicut de unoquoque scorsum probandum est, videlicet de divitiis, dignitatibus, regno, gloriâ, & voluptatibus; ac primò quidem de divitiis.

8. Primum te ipsum qui paulo antè divitiis affluebas, interrogo | Boëtius quippe, priusquam apud Theodericum malè audiret, ditissimus fuit: unde expertus novit, quomodo homo afficiatur erga amissas, amittendas, & præsentis quoque divitias, potestque propterea interroganti Philosophiæ respondere, divites nec anxietate animi, nec me-
 tu, nec pluribus aliis effectibus va-

cate.

9. Inter illas, &c. | I. Ergo argumentatur Philosophia ab anxietate animi. *Anxietas* quasi *anctietas* à supino *anctum*; hoc autem ab *ango*, quod est *constringo*: quamobrem *anxietas* hic idem quod *animi angor*: sed *angor*, teste Tullio, est agritudo premens: ita ut animus, instar partium corporis compressi, videatur *confundi* propter *aliquam injuriam*: unde sic argumentari videtur Philosophia. Ubi est animi anxietas, ibi felicitas non est: anxietas enim illa, ut pore animi agritudo, est felicitati contraria. Atqui in divitibus semper quædam est animi anxietas: quòd his vel absit, quod abesse non velent, vel adsit, quod adesse nolent: sicut Boëtius expertus fatetur. *Insufficiencia* vox latina non videtur.

- Atqui ¹⁰ hoc quoque maximè considerandum puto, quòd nihil habeat suapte naturâ pecunia, ut his, à quibus possidetur, invitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cùm eam cotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim ^a forenses querimonix, nisi quòd vel vi, vel fraude à nolentibus pecuniam repetuntur ereptæ? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito præsidio, quo suam pecuniam quisque tueatur. Quis, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam posset amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quæ suffi-
5. cientes ^b sibi facere putabantur opes, alieno potiùs præsidio faciunt indigentes. ¹¹ Quis autem modus est, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hybetnum pecuniosorum membra non sentiunt? sed adest, inquires, opulentis, quo famem satient; quo sitim frigusque depellant. Sed
10. hoc modo ¹² consolari quidem divitiis indigentia potest, auferri penitus non potest. Nam si hæc ^c hians semper, atque aliquid poscens, opibus non expletur, maneat necesse est, quæ possit expleri. Taceo quòd ¹³ naturæ minimum, quòd avaritiæ nihil satis est.

INTERPRETATIO.

^a lites. ^b hominibus. ^c indigentia.

NOTÆ.

10. *Hoc quoque maximè considerandum puto.*] 11. Eadem Philosophia argumentatur à timore, cujus divites numquam sunt expertes, hæc fere ratione. Ubi cumque est timor, ibi non est felicitas, quòd timere sit malum; felicitas autem omne malum expellat. Atqui in divitibus semper est timor; saltem ne ipsi à potentioribus spolientur invitati: cùm pecunia vel vi vel fraude invito domino quotidie eripiatur, ut forenses querimonia probant, & ipse Boëtius experus est: quare tantum abest, ut divitiæ satisfacere possint, ut alieno potiùs præsidio faciant indigentes.

11. *Quis autem modus, &c.* III. Philosophia argumentatur à pluribus aliis affectibus, quos opes impedire nequeunt, imò sapius excitant, augentque: quod potest sic contrahi. Ubi est fames, sitis, frigus, cæteraque ejusmodi affectiones menti incommodæ, ibi

non est felicitas: quòd bonum his malis contrarium absit. Atqui in divitibus, non secus ac in pauperibus, est fames, sitis, frigus, & cætera hujusmodi, quæ quamvis opibus possint differri, opibus tamen omnino auferri non possunt.

12. *Consolari.*] Verbum hoc sæpius actionem significat: sed in contrariam etiam partem dictum invenies apud optimos auctores, Asinius in epist. Cic. *consolabar ob ea qua timui.*

13. *Natura minimum, avaritia nihil satis.*] Natura hinc corpus est, avaritia est mens appetens: corpori autem minimum sufficere potest: sicut minimus cibus famem, minimus potus sitim; minimus calor frigus expellere potest: at menti appetenti nihil satis est: nam, ut ait Juvenalis,

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Quare si opes nec summovere indigentiam possunt, & ipsæ suam faciunt, ¹⁴ quid est quod eas sufficientiam præstare credatis?

NOTÆ.

<p>14. <i>Quid est quod eas, &c.</i>] Quare, ô homines, arbitramini divitias instar summi boni vobis posse sufficere: verè quidem proponitis, illud esse sum-</p>	<p> mum bonum quod sufficere potest: Sed falsò assumitis, divitias posse suf- ficere: nam</p>
---	--

M E T R U M I I I .

C A R M E N constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior iambicus senis pedibus, dominante tamen iambo, constat: posterior est pentameter elegiacus.

A R G U M E N T U M .

C O P I A pecuniæ, gemmarum, & agrorum, inquit Philosophia, homines nec superstites curis eximit, nec defunctos solatur.

Q U A M V I S fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes;
Oneretque baccis colla rubri litoris;

I N T E R P R E T A T I O .

Etiamsi dives auri flumine manante avidus congreget divitias non satiaturas ipsi sum; etiamsi idem gravet suum collum unionibus maris rubri;

N O T Æ .

1. *Fluente dives auri gurgite.*] I. Agitur de pecuniâ. Hic autem primus versus tantâ industriâ compositus est: ut duplex esse possit legitima illius significatio. Primum enim rectè intelligitur *dives auri*: sicut apud Virgilium dicitur *dives pecoris* & apud Horatium, rerum multarum *dives*. Deinde non malè intelligitur *fluente auri gurgite*, cogitatio quodam auri flumine, quemadmodum Pactolus & Tagus dicuntur auro fluere: gurgis enim à sono sic dictus, significat profundiorē quemdam locum, in quem aqua, aliūsvē similis liquor affluens volvendo murmurat. Sic suprema faucium extremitas vocari solet *gurgulio*: unde qui abdomini natus heluacionibus indulget, hic *gurges* & *vorrago* patrimonij dicitur ipsi Tullio. Sic etiam mare & flumen apud Poëtâs no-

mine gurgitis significatur. Virgil. 1. Æneid. v. 122.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

2. *Avarus.*] Avarus quasi avidus æris, ex quo antiquitus pecunia fiebat, non satiatur opibus: quòd expertus præsentis parvi faciat; inexpertus verò absentes magni ducat.

3. *Oneretque baccis colla.*] II. Agitur de gemmis: *bucca* enim primum est minutus rotundusque arboris fructus, cujusmodi sunt olivæ, ut baccæ distinguantur à pomis, quæ majores sunt arborum fructus. Virg. Eclog. 10. v. 27.

Sanguineis ebulli baccis minioque rubentem.

Deinde bacca est gemma rotunda, sive unio, sic vocata quòd instar baccæ arboræ rotunda aut saltem ovata, figuræ:

Ruraque centeno scindat opima bove :

5. Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

INTERPRETATIO.

etiamsi colat agros pingues bobus innume-
ris; hæc divitiæ ut mordaces angunt viven-
tium. | tem, sic inconstantes non comitantur mor-
tuum.

NOTÆ.

sit uniusmodi : propterea enim. cepa
Gallis vocatur oignon. Horatius Epod.
od. 8.

*Nec sit marita quæ rotundioribus
Onusta baccis ambulet.*

Mare autem rubrum, quod Græcis dicitur
Ερυθραίον, ejusmodi uniones magni-
tudinè, figurâ, & colore præstantissimi-
mos ferre asserunt inter alios Plinius
l. 9. cap. 35. & Tibullus l. 4. carm. 2.

— Quascumque niger rubro de litore
conchas

Proximus Eois colligit Indus a-
quis.

4. Ruraque centeno.] III. Agitur
de agris, quorum eximia tum quanti-
tas, tum etiam qualitas exprimitur:
quantitas quidem centeno numero boum,
quibus agri colantur : centum enim
apud Auctores numerus magnus est.
Horat. l. 2. carm. od. 16.

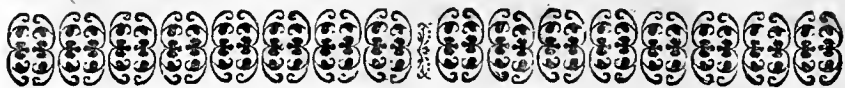
Te greges centum Siculaque circum

Mugiunt vacca.

Qualitas verò agris opimis.

5. Nec cura mordax, &c.] Quam-
vis, inquit Philosophia, dives abundet
pecuniâ, gemmis, & agris opimis, non
propterea felix erit : nam vel superstes
vitam ager, vel vitâ defunctus morietur.
Si vivat, anxiferis cruciabitur curis,
sive ad conservandas veteres, sive
ad comparandas novas opes. Si verò
moriatur, quicquid ex suis opibus sperare
poterat consolationis, illud ipsum
non comitabitur : opes enim, utpote ca-
ducæ vitæ famulantes, hæc recedente
recedunt, transituræ ad heredem, quem
similibus curis ita afficient, ut si te tan-
gat illius amor, opes novum tibi esse
debeant doloris argumentum: falsò igitur
assumes eam, quam naturaliter cog-
noscis appetisque felicitatem, in divitiis
reperiri. Videamus dignitates.

PROSA IV.

ARGUMENTUM.

HONOR dignitates consequens, inquit Philosophia, sic hab opinione vulgi pendet, ut nec ubique nec semper Magistratibus exhibeatur: unde falsâ pariter assumptione credideris, summum, quod naturaliter cognoscis & amas, bonum in dignitatibus versari.

SED ¹ dignitates ² honorabilem, reverendumque, cui provenerint, reddunt. ² Num vis ea magistratibus ^b ut utentium mentibus virtutes inferant, vitia depellant? ^c Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent, quò fit, ut indignemur eas sæpe nequissimis hominibus contigisse: ³ unde Catullus

INTERPRETATIO.

a objicit Boëtius. b reponit Philoso. [phia. c non certè.

NOTÆ.

1. *Dignitates honorabilem reverendumque reddunt.*] Id quidem objicit Boëtius Philosophiæ: sed hæc reponit, has dignitates non tam ratione sui, quàm opinione vulgi honorabilem reverendumque Magistratum reddere; ex quo fit, ut nec ubique nec semper Magistratus honore afficiantur.

2. *Num vis ea magistratibus, &c.*] I. Philosophia reponit dignitates ratione sui non reddere hominem honorabilem & reverendum. Cùm enim honor & reverentia sit intrinsecus quidem cogitatio, extrinsecus verò nota optima meriti alieni, idcirco honor & reverentia ita comitantur virtutem, ut quicquid ratione sui hominem reddit honorabilem & reverendum, illud si virtus ipsa non sit, virtutem mentibus inferere debeat adeoque vitia depellere. At-

qui dignitates sive magistratus non ita se habent: quandoquidem illustrare potius nequitiam solent, quàm fugare quo fit: ut indignemur eas sæpe nequissimis contigisse: sicut Catullus Nonium, & ipse Boëtius Decoratum ægrè tulit magistratum gerere.

3. *Vnde Catullus.*] Poëta notissimus, qui, quòd in versibus ita fuerit mordax, ut ne Cæsari quidem pepercerit, non dubitavit Nonium Magistratum, sive ut nunc dicitur *in curuli sedentem*, ejusdem cognomini alludens, conyitio confectari. Carm. 53.

Quid est Catulle, quid moraris emoriri?

Sellâ in curuli struma Nonius sedet:

Per Consulatum pejerat Vatinius.

Quid est Catulle, quid moraris emoriri?

4. licet

4 licet^a in curuli Nonium sedentem, strumam tamen appellat. Vidēs-ne quantum malis dedecus adjiciant dignitates? Atqui minūs eorum patebit indignitas, si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque nun tandem tot periculis adduci potuisti, ut cum Decorato gerere magistratum putares, cū in eo mentem nequissimi^b scurræ, delatorisque respiceres? Non enim possumus ob honores reverentiā dignos judicare, quos ipsis honoribus judicamus indignos. At si quem sapientiā præditum videres, num posses eum vel reverentiā, vel eā, quā præditus est, sapientiā, non dignum putare? Minimè. Inest enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit ad-
 10. juncta, transfundit.

INTERPRETATIO:

a Magistratum. b Sannionis, qui vide- | licet omnibus modis risum movere nititur.

NOTÆ.

4. Licet in curuli Nonium sedentem, strumam tamen appellat.] Plures hic putant, Boëtium ignorasse strumam esse cognomentum Nonij: Boëtius allucinatur, inquit Josephus Scaliger ad prædictos versus Catulli, qui strumam non cognomen Nonij putat, sed convitium. Unde Sitzmanus hic: notanda, ait, hoc loco ἀνιστορία nostri Boëtij, in eo quod strumam non cognomen Nonij putat, & Bernartius hic quoque: videamus, inquit, ne guttulam hausserit è flumine lethæ vir maximus, idem putat Murmelius. At Boëtius, pace tantorum viro-
 rum, accusandus non est hic aut ignorantia aut erroris: quamvis enim struma cognomen fuerit Nonij, Nonius tamen à Catullo instar convitij struma vocari potuit. Scilicet quod cognomen ab aliquo sive corporis sive mentis vitio desumitur, illud potest veluti convitium proponi, iis præsertim quibus primò impositum: ut ei qui primùm dictus est Servius à servo un esclave; Spurius à spurio un bastard; Brutus à bruto un stupide, cognomen tamquam convitium obijci potest. Imò id cognominis numquam reperias apud veteres Romanos cum nomine eorum, in quos invehuntur, conjunctum, nisi convitij causâ. Sic Marrucinus, quo cognomine donatur Asinius Asinij Pollionis frater, judicè prædicto Scaligero, ut convi-

tium eidem Asinio objicitur à Catullo Carm. 12.

Marrucine Asini manu sinistra

Non belle uteris in joco atque vino.

Sic superbus, cognomen Tarquinij, ut convitium ipsi Tarquinio proponitur à Propertio l. 3. Eleg. 10.

Quid nunc Tarquinij fractas juvat esse secures,

Nomine quem simili vita superba notat?

Atqui struma cognomen est Nonij, & quidem ipsi primo datum, quod cognomen ex vitio corporis, strumis videlicet, gallicè des esclouelles, desumitur.

Adde quod ad strumas, hujus cognominis originem, eò potiùs alludere visus est Catullus, quod Nonio Prætori in prædicto carmine Catullus conjungat Vatinium Consulem, qui, quòd strumis laboraret, ab ejus inimico Cicerone sapius struma aut strumosi tumoris nomine denotatur. Pro Sestio: mendentur civitati, qui exsecant pestem aliquam tanquam strumam: in Vatin. struma denique ebore improbo demigrarunt; & alibi: tumidum habemus oratorem. Hæc de Nonio.

5. Cum Decorato.] Decoratus hic est ille, ad quem Theodericus apud Cassiodorum Var. l. 5. ep. 31. scribit, ut compellat quosdam pecuniam solvere postulatam, si revera eos fortè consti-

- ⁶ Quod quia ^a populares facere nequeunt honores, liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud est animadvertendum magis: nam si eò abjectior est, quò magis à pluribus quisque contemnitur, cùm ^b reverendos facere nequeat, quos pluribus ostentat, ⁷ despectiores potiùs improbos ^c dignitas facit. Verùm non ^d impunè: reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas suà contagione commaculant. ⁸ Atque ut agnoscas veram illam reverentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere; si quis multiplici consulatu functus in Barbaras nationes fortè devenerit, veniendum ne Barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo, ^f quoquo gentium, nullo modo cessarent: sicut ignis ubique terrarum, numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis, sed hominum fallax adnectit opinio, vanescunt illico, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas esse non æstimant. Sed hoc apud exteras nationes: Inter eos verò, apud quos ortæ sunt, num perpetuò perdurant?

INTERPRETATIO.

a exhibitæ à populo. b dignitas. c ea- [que. g minime verò.
dem. d sine pœnâ. e non sanè. f ubi-]

NOTÆ.

terit debitores: quòd Adjutor Magistro Officiorum judicanti adesset: & propterea, solito officij nomine, ibidem vocatur *devotus*, *devotio tua*: quod non obstat quin verè nunc dicatur *nequissimus scurra & delator* (*Scurra* quidem, quòd potentes secutus, dicitur sibi victum aut aliud commodum aucuparetur. Juvenal.

— *Mimum agit ille,*

Urbani qualem facundus scurra Catulli. Delator verò, quòd alios calumniatus occultè accusaret) ejusmodi enim homines puniri iussit Domitianus: *principes*, inquit hic Imperator apud Suetonium, *qui delatores non castigat, irritat.* Propterea Boëtius convictus Magistratum non efficere meliores, *adducis*, etiam *periculis*, non potuit, *ut cum illo Decorato magistratum gereret.*

6. *Quod quia populares facere nequeunt honores.*] II. Eadem Philosophia innuit, honorem dignitatum ab opinione vulgi pendere: unde nunc vocatur *popularis* sive à populo exhibitus. Scilicet honor & reverentia, ut jam mo-

nuimus, nihil est aliud, quàm intrinsecus quidem cogitatio; extrinsecus verò nota: optima meriti alieni: unde sive illa cogitatio, sive hæc nota ita honorantis est, ut honoratum nequeat reddere *honorabilem & reverendum*: solius virtutis est honoratum reddere honorabilem: unde sola virtus est *propria dignitatis pulcritudo.*

7. *Despectiores improbos dignitas facit.*] Contemptus enim, ut pote honori contrarius, intrinsecus quidem est cogitatio, extrinsecus verò nota pessima meriti alieni: quare cùm improbus eò virtuosior videatur quò sublimiori dignitate affectus est, sicut dictum est Prof. 6. 2. lib. propterea *dignitas improbos facit abjectiores despectioresque.*

8. *Atque ut agnoscas, &c.*] III. Inquit Philosophia, si dignitates ratione sui potiùs, quàm vulgi opinione hominem redderent honorabilem & venerandum, sicut *ignis semper & ubique terrarum calet*, sic quicumque dignitatibus afficerentur, hi semper & ubique essent honorabiles, sed res non ita se habet:

Atqui ⁹ ^a prætura, magna olim potestas, nunc inane nomen est, & senatorij censûs gravis ^b sarcina. ¹⁰ Si quis quondam ^c populi curasset annonam, magnus habebatur: nunc eâ præfecturâ quid abjectius? Ut enim paulò antè diximus, quod nihil habet proprij decoris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates, si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione temporum splendere desinunt, si gentium æstimatione vilescunt, quid est, quod in se expetendæ pulcritudinis habeant, ne dum aliis præstent?

INTERPRETATIO.

a dignitas prætoris. b onus. c præfectus annonæ.

NOTÆ.

Primum enim qui dignitatibus afficiuntur, hi non sunt ubique honorabiles: nam si quis multiplici consulatione functus in Barbaras nationes fortè devenerit, non propterea his videbitur honorabilis: sed iis solum, qui quodam præjudicio consulationum honore dignum existimant. Deinde qui dignitatibus decorantur, hi non semper videntur honorabiles: si quidem apud easdem Genes, quæ uno tempore magni, hæc alio parvi penduntur dignitates: nam

9. Prætura magna olim potestas, nunc inane nomen.] Prætores Romani, ut docent Jurisperiti, ab initio, jure magistratûs edicta tantum proponebant, de quibus rebus, & quomodo jus dicturi essent: progressu autem temporis, non obnitente populo, hoc simul usurparunt, ut edicendo etiam jus constituerent: sed tandem suis sumtibus Circenses & Scenicos duntaxat ludos exhi-

bebant: unde inane nomen & gravis sarcina tunc erat illa Prætoris dignitas. Similiter

10. Si quis populi curasset annonam, &c.] Præfectus annonæ tantus olim erat apud Romanos, ut Augustus ipse acceptam à populo annonæ præfecturam, quoad vixit, tenuerit, aut certè paulò ante mortem substituerit sibi C. Turrianum, qui inter primos in verba Tiberij juravit, quasi inter præcipuos Magistratus: sed Boëtij temporibus Præfectus annonæ nullam nisi in pistores urbis negotiaroresque suos censuram & animadversionem habebat: ut colligitur ex formulâ hujus præfecturæ quam refert Cassiodorus l. 6. Variar. form. 13.

Falluntur ergo suâ assumptione qui summum bonum purant versari in dignitatibus sive magistratibus.

M E T R U M I V .

CA R M E N constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior Phalæsius quinque pedes habet, nempe spondeum, dactylum, & tres trochæos: posterior Archilochius duos dactylos totidemque trochæos.

A R G U M E N T U M .

PH I L O S O P H I A exemplo miseri Neronis dignitates conferentis, confirmat, dignitates neminem posse beare.

Q U A M V I S se Tyrio superbus ostro,
Comeret & niveis lapillis,

I N T E R P R E T A T I O .

Etiamsi Nero se adornaret, insignis pur- | purâ Tyriâ,

N O T Æ .

1. *Tyrio superbus ostro.*] Ostrum ab *ostreo* dicitur. *Ostreum* autem Græcis ὄστρεον generatim illud omne animalis genus significat, quod testâ inclusum latet. At inrer ista conchylia unum est, inquit Plinius, ex cujus conchâ incisâ colligitur succus tingendis vestibus experitus; & hoc propriè dicitur *ostrum*. Hinc *ostrum* accipitur non solum pro conchâ, sed etiam pro colore purpureo, qui ex conchâ istius sanie conficitur, imò pro vestibus, quæ hõc colore imbuuntur. Tyrus autem urbs Phœnicix ejusmodi conchylj piscatu celeberrima fuit: quare ostrum dicitur Tyrium ab urbe, & Phœnicem à provinciâ. Est porro purpura alia rubra; alia violacca. Virgil. Georg. 2. v. 506.

Vt gemmâ bibat & Sarrano dormiat ostro.

Et 3. Georg. v. 17.

Illi victor ego & Tyrio spectus in ostro.

Et Æneid. 1. v. 643.

Arte laborata vestes ostroque superbo.

2. *Comeret.*] *Comere* ornare est, ge-

neratim quidem corpus; speciatim verò capillos: dicitur enim à Græco κομῆν: unde *comtus*, ornatus, & *coma*, capilli studio exculiti. Id autem meritò dicitur de Nerone, quippe qui, ut ait Suetonius, circa cultum habitumque adeo *pendendus*, ut *comam* semper in gradus formatam, peregrinatione Achaicâ etiam *ponâ verticem summiserit*: ac plerumque *Synthefnam* indutus, ligato circa collum sudario prodierit in publicum sine cinctu, & *discalceatus*.

2. *Niveis lapillis.*] Hoc est, *gemmis pretiosissimis*. Si enim, ut de eo loquitur Suetonius, *nullam vestem bis induit*, si *piscatus est rete aurato purpurâ coccoque funibus nexis*; si *nunquam carrucis minis mille fecisse iter traditur*, soleis mularum argenteis; si *divitiarum & pecunia fructum non alium putabat, quam profusorem*; certè credibile est, ipsum oneratum fuisse *gemmis & margaritis, quarum, auctore eodem Suetonio, per omnes dies singula quotidie millia populo spargebat*.

Invisus tamen omnibus vigebat

Luxuriæ Nero sævientis.

5. Sed quondam dabat improbus verendis

Patribus indecores curules.

Quis illos igitur putet beatos,

Quos miseri tribuunt, honores?

INTERPRETATIO.

gemmisque candidis, idem nihilominus imperator luxus furentis, vivebat odiosus cumctis. At idem imperator sceleratus, olim tribuebat fasces infames Senatoribus | *venerandis. Quis ergo credat, dignitates illas, quas homines infelices dant, afferre felicitatem?*

NOTÆ.

3. *Invisus tamen omnibus vigebat.*] Id pater non solum ex maledictis convitiisque, quæ dum viveret, patientius tulit, sed etiam ex eo quod mors illius tantum gaudium publicè præbuit, ut plebs pileata totâ urbe discurreret.

4. *Luxuria Nero sævientis.*] Summa fuit Neronis luxuria, ut jam diximus: sed non minor ejus crudelitas: nam patricidia & cædes à Claudio exortus est. Britannicum non minùs æmulatione vocis, quæ illi jucundior suppetebat, quàm metu ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est: matrem, amitam, uxores, & conjunctissimos occidit.

5. & 6. *Dabat Patribus curules.*] Curulis erat sella eburnea cælaraque, curui, quo præstantiores Magistratus in Curiam vehi solebant, imposita, supra quam iidem Magistratus confiderent. Hinc *ebur curule, sella curulis, & curulis*, substantivè sæpè, ut nunc, majorem Senatoris dignitatem significant. Horatius Epist. l. 1. ep. 6.

Cuilibet hic fasces dabit: eripietque curule,

Cui volet, importunus ebur, frater, pater, adde.

Ovid. l. 4. de pont. el. 9.

Signa quoque in sellâ nossem formata curuli

Et totum Numida sculptile dentis opus.

Lucanus l. 3.

Prator adest vacuasque loco cessere curules.

Has autem Senatorum dignitates Nero iis, qui magis placerent, patribus conferebat, cautatus quemquam principum non scisse quid sibi liceret: sed hæc dignitates nequissimi Imperatoris arbitrio potius, quàm meritis delatæ ipsi Magistratibus erant *indecores*.

7. & 8. *Quis putet beatos, quos miseri tribuunt, honores?* Beatum nunc dicitur quod beatitudinem afferre potest: quem admodum *rus* & *arva beata* ab Horatio; *commoda beata* à Catullo; *terra beata* ab Ovidio; & *opes beata* à Statio vocantur. Atqui tales non sunt magistratus, quos Philosophia nunc appellat *honores*; præsertim *si hos miseri tribuant*: causa enim non dat, nisi quod ipsa aliquâ ratione in se contineat: fallitur ergo quisquis temerariâ assumptione, quam naturaliter sibi proponit amatque summi boni proprietatem, hanc magistratibus sive dignitatibus attribuit. Videamus, utrum meliùs judicetur de regno?

P R O S A V.

A R G U M E N T U M.

REGNA, inquit Philosophia, regumque familiaritas, ut pote quæ nec perpetua, nec immensa, nec secunda, potentiam, quam naturali notione ductus naturaliter appetis, præstare non possunt.

AN verò regna regumque familiaritas ² efficere potentem valent? Quidni ^a, quando eorum felicitas perpetuò perdurat. Atqui ³ plena est exemplorum vetustas ^b; plena etiam præsens ætas ^c, qui reges felicitatem calamitate mutaverint. O præclara potentia, quæ ne ⁵ ad conservationem quidem sui satis efficax invenitur!

I N T E R P R E T A T I O.

^a dicit aliquis. ^b inquit Philosophia. | ^c eorum hominum.

N O T Æ.

1. *An regna regumque familiaritas.*] Inter omnes imperij formas præstantissima & potentissima ea est, quæ principatus sive *regnum* appellatur: quandoquidem cæteræ plurimum, hæc unius duntaxat est: & vis collecta seipsâ dispersâ major est: quare si quæ naturaliter cognoscitur appetitusque summi boni potentia cuiquam hominum imperio meritò attribui possit, maximè regno atque iis, qui regni aliquatenus sunt participes. Sed neque regno neque regni participibus id convenit: quia nullatenus

2. *Efficere potentem valent.*] Eo scilicet modo, quo naturali summi boni notione & judicamus & appetimus potentiam: hæc enim potestas & perpetua, & immensa, & secunda esse debet: perpetua quidem, ne aliquando fatiscens infirmitate mutetur: immensa, ne finibus circumscripta majoribus vincatur,

aut impediatur æqualibus; secunda denique, ne quibus præest, mutatis vicibus, metuat subesse. Atqui neque regno neque regni participibus id convenit: ut seorsum probandum est.

3. *Plena est exemplorum vetustas, plena præsens ætas*] 1. Regnum perpetuum non esse & antiquioribus & recentioribus demonstratur exemplis. Antiquioribus quidem: nam Diomedes rex Thraciæ, dum equos suos humanâ carne aleret in Tyrida oppido truculentus, ab Hercule equis ipsi ad devorandum objectus est. Agis Lacedæmoniorum rex, qui cum Atheniensibus cruentissima bella gessit, à suis tandem civibus in carcere necatus est. Perfes Macedonum rex ab Æmilio victus Romamque ductus perit in carcere. Croesus Lydorum rex à Cyro in servitum redactus est, &c. Recentioribus verò quæ nimirum circa tempora Boëtij contige-

Quòd si hæc regnorum ^a potestas beatitudinis ^a auctor est, nonne si quâ parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam imponet? Sed ⁵ quamvis latè humana ^b tendantur imperia, plures necesse est gentes relinqui, quibus regum quisque non imperet. Quâ verò parte beatos
 5. faciens desinit potestas, hæc impotentia subintrat, quæ miseros facit: hõc igitur modo majorem regibus inesse necesse est miserix portionem. ⁶ Expertus sortis suæ periculorum Tyrannus ^c, regni metus pendentis supra verticem ^d gladij terrore simulavit. Quæ est igitur hæc potestas, quæ solitudinum morsus expellere, quæ formidinum
 10. aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipsi vixisse securi, sed nequeunt: de hinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem videas velle, quod non possit efficere? Potentem censes, qui satellite latus ambit; qui quos terret, ipse plus metuit, qui ut potens esse videatur, in servientium manu situm est?

INTERPRETATIO.

a causa. b proferantur. c Dionysius Sy- [torum numero.
 cilia rex. d Damoclis ex ejus assenta-]

NOTÆ.

runt. Alaricus Tolosensium rex à Francis: Syagrus Romanorum rex à Clodovæo: aliique ab aliis occisi sunt. Sic nimirum, inquit Vallinus hic, mortales agi sinit Deus, & moribus principum populorumque offensus urbes affligit, provincias pessundat, regna evertit.

4. Potestas beatitudinis auctor.] Id est, causa. Sic Plautus dixit auctorem habere rem: quamvis Servius malit dicere auctricem. Hanc controversiam videtur dirimere Valerius probus: auctor, inquit, si sit tractum à verbo augeo, auctrix facit: si non venit à verbo, sed significat principem, quod nomen non venit à verbo, etiam feminino genere auctor facit: sicut Virgilius ex persona Iunonis: Auctor ego audendi princeps: non qua augeat, nam auctrix diceret. Scilicet triplex est sententia de origine hujus vocis, auctor. Alij putant hanc oriri à Græco αὐτός, ut auctor idem sit quod αὐτός: alij ab inusitato supino verbi augeo; ut ab autum dicatur auctor; sicut à cautum, cautor, & à fautum, fautor: quomodo auctor is erit qui avertit ac cupit aliquid fieri sive à se sive ab alio: alij denique arbitrantur oriri ab augen-

do: ita ut primùm auctor dictus fuerit ille, qui rem ab alio cœptam promoveret; deinde ille etiam qui inciperet ac suaderet: cui ultimæ sententiæ favent antiquiores inscriptioes, in quibus non auctor, sed auctor scribitur. Quicquid sit: potestas regia non potest esse beatitudinis auctor sive efficax: quoniam hæc certis continetur finibus: nam

5. Quamvis latè, &c.] II. Regnum hominis immensum non est, quòd, quamvis rex vel maximus multis gentibus imperet, pluribus tamen non imperat: quare si felicitatem imperio metiaris, plus in hõc rege miserix iustis, quàm felicitatis.

6. Expertus sortis suæ.] III. Regnum hominis securum non esse satis evincit notissima Dionysij Tyranni historia: nam, inquit Cicero 5. Tusc. cum quidam ex ejus assentatoribus Damocles, commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam adium regiarum, negaretque unquam beatiorum quemquam fuisse: Vis-ne igitur, inquit, Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse ean-

Nam 7 quid ego de regum familiaribus disseram, cum regna ipsa tantæ imbecillitatis plena demonstrarem? quos quidem regia potestas sæpe incolumis, sæpe autem lapsa prosternit? 8 Nero Senecam familiarem, præceptoremque suum ad eligendæ mortis coëgit arbitrium. 9 Papinianum diu inter aulicos potentem, militum gladiis Antoninus objecit. Atqui uterque potentiæ suæ renuntiare voluerunt, a quorum Seneca opes etiam suas tradere Neroni, seque in otium conferre conatus est.

INTERPRETATIO.

a inter quos aulicos.

NOTÆ.

dem degustare, & fortunam experiri meam? cæm se ille cupere dixisset, collocari jussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto: abacosque complures ornavit argento auroque cælato. Tum ad mensam eximia forma pueros delectos jussit consistere eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderant unguenta, corona: incendebantur adores: mensa conquistissimis epulis exstruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari setâ equinâ appensum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulcros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: jam ipsa defluebant corona: denique exoravit Tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet esse. Satis ne videtur declarasse Dionysius nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendat? Id respiciens Horatius l. 3. Carm. od. 1. canit.

*Distinctus ensis cui super impiâ
Cervice pendet, non Sicula dapes.
Dulcem elaborabunt saporem,
Non arivum citharaque canius
Somnum reducent.*

Falsa igitur illa assumptio, quâ judicium summum bonum versari in regno. Sed felicior non est regum familiaritas.

7. *Quid de regum familiaribus disseram, &c.*] Regum familiares majorem habere non possunt potestatem adeoque felicitatem, quæm ij, quorum familiares sunt, reges, quorum tamen, ut

probavimus, potestas infirma est: imò multò minorem habent: vel enim regia potestas incolumis perseverat, vel labitur, si labatur, hæc regum familiares suâ secum ruinâ involvit. Si verò stet, eadem prædictos familiares sæpe prosternit. Testis Seneca, testis Papinianus: nam

8. *Nero Senecam familiarem.*] Nero, inquit Suetonius, Senecam præceptorem ad necem compulit: quamvis sæpe commertum petenti bonisque cedenti persanctè irasseret, suspectum se frustra, periturumque potius, quàm nociturum ei. Postquam enim unus ex Centurionibus, ait Tacitus, necessitatem ultimam Seneca denunciaffer: neque aliud inquit superesse post matrem fratremque interfectos, quàm ut educatoris præceptorisque necem adjiceret, post qua Seneca & uxor ejus eodem icu brachia ferro exsolvant: Seneca, quoniam senile corpus & parvo victu tenuatum, lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrupit.

9. *Papinianum Antoninus.*] Papinianus legum ita peritus, ut omnes ante pariter & post se Romanos Jurisconsultos superasse dicatur. Hic præterquam quod Scævola, cujus discipulus fuerat, in Advocacione filci successit, Severo imperatori per secundam uxorem affinis, & eidem adeo familiaris & amicus, ut Severus moriens huic suos filios commendaverit. At Antoninus cognomine Caracalla, qui post Severum renuit imperium Romanum, occiso Getâ fratre, prædicto Papiniano mandavisse fertur, ut in Senatu & apud populum facinus

Sed

Sed dum ruituros ¹⁰ moles ^a ipsa trahit. n. uter, quod voluit, effecit. Quæ est igitur ista potentia, quam pertimescunt habentes, quam, nec, cum habere velis, tutus sis, & cum deponere cupias, vitare non possis? ¹¹ An præsidio sunt amici ^b, quos non virtus, sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit ^c, infortunium faciet inimicum. ¹² Quæ verò pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?

INTERPRETATIO.

a divitiarum & potestatis. b nomine | tenus, c tibi.

NOTÆ.

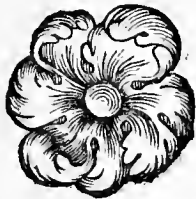
dilueret: Papinianus reuult, causatus parricidium facilius fieri, quam velatis aliudque esse parricidij genus, accusare innocentem occisum: quod Antoninum Papiniano infestum adeo irritavit, hunc ut ille à militibus occidi imperaverit: gladio-ne an securi, cuius poena gravior ignominiosiorque censetur, peractum facinus, incertum. Non dicitur hic interfectus, sed tantum ab Antonino obiectus militum gladiis.

10. Moles.] Hoc est ingens cum divitiarum tum potestatis sarcina, quæ ruentes suâ ruinâ Senecam & Papinianum prostraverunt.

11. An præsidio sunt amici, &c.] Amicorum duplex genus hic notatur, pro duplici nimirum modo, quo alius & aliena æstimari amarique possunt,

amicus scilicet virtutis, & amicus fortunæ. Prior cætera bona flocci faciens solam virtutem alterius æstimat & amat: unde hic æquo semper animo est erga amicum virtute præditum. Posterior virtutem parvi ducens cætera quæ vulgo habentur bona æstimat & amat: quamobrem hic inconstantis instar fortunæ est volubilis: adeo ut quem felicitus amicum fecit, eidem infortunium faciat inimicum: eoque magis noceat:

12. Quæ pestis efficacior ad nocendum.] Quod enim familiaris sit, hinc novit modum, quo tibi nocere possit, inde verò tu non cogitas, quomodo ejusdem insidias vitare possis. Usque adeo falsa est assumptio, quâ putas, regnum regumque familiaritatem habere rationem summi boni: quare

M E T R U M V.

QUOD dicitur Parthenicum. Carmen est constans ex uno genere versuum, quorum quilibet trimeter ante tertium pedem anapaestum, quem sequitur syllaba superstes, primum & secundum pedem habet spondeum vel anapaestum indiscriminatim.

A R G U M E N T U M.

DOMITOR mundi, inquit Philosophia, nisi suis dominetur perturbationibus, potens non est.

QUI se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis summittat habenis,

I N T E R P R E T A T I O.

Quicumque cupit haberi potens, hic subigat suos spiritus contumaces, neque subijiciat se voluptati superatum imperiis turbis.

N O T Æ.

1. *Qui se volet esse potentem.*] Præcipuâ sui parte, nimirum mente, haberi potentem.

2. *Animos domet ille feroces.*] Animus primâ significatione ventus est, non secus ac Græca vox ἀνεμος, unde videtur oriri. Quare quemadmodum ventus, quatenus hic à tempestate differt, nihil aliud est, quàm tenuis aquæ vapor huc illucque, quâ minùs resiltitur, discurrens; ita animus primâ significatione nihil est aliud, quàm subtilior sanguinis vapor è cerebro per nervos, quâ data porta, egressurus. Sic Virg. I. Geor. v. 420.

Vertuntur species animorum, & pectora motus

Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,

Concipiunt.

Et Georg. 4. v. 86.

Hi motus animorum atque hac certamina tanta

Pulveris exigui jactu compressa quiescent.

Sic etiam nunc potentia dicitur versari in animis domandis: quod nimirum Mens nostra nihil possit in nostrum corpus, nisi ope spirituum illorum: At quod iidem spiritus iter tritum facto agmine subire contententes, instar ferarum difficilius regi & veluri mansuefieri possint, idcirco nunc dicuntur *feroces*, ita ut ipsorum moderamen majus sit fortitudinis & potentia argumentum.

3. *Nec victa libidine colla.*] Similitudo desumpta ex captivis, qui colla catenis vincula solent gerere: quamobrem colla hæc intelliguntur & de mente & de corpore, libidine, sive malâ voluntate vi-

3. Etenim licet Indic longè
 Tellus tua jura tremiscat,
 Et seruiat ultima Thule;
 Tamen atras pellere curas,
 Miserasque fugare querelas
10. Non posse, potentia non est.

INTERPRETATIO.

Nam quamvis India proculdissita metuar } *non eris potens, quandiu non poteris re-*
tuam ditionem, & Thule ultima imperij } *movere libidinem funestam & repellere que-*
Romani insula pareat tibi; nihilominus } *rimonias miseras.*

NOTÆ.

Ætis: libido quippe generatim est mala voluntas, quasi Mens malo libitu à te-ctâ viâ deflectens labatur. *Omne, quod malè liber, libido est*, inquit S. August. l. 4. hypogn.

5. *Indica tellus.*] India ab Indo flumine sic dicta. Est autem vasta terrarum regio Asiam ad ortum terminans: quamobrem hic accipitur pro ortu.

6. *Tua jura tremiscat.*] *Jus*, sicut docet Sanctius, primâ suâ significatione signat olera aut pultem: sed quia in conviviis pares unicuique partes dabantur, ideo *jus* translatum ad significandum quod cuique suum est: ex quo societas hominum instituta ad reddendum unicuique quod suum est, *jus* forense dicitur: ita ut homo dicatur vocari in *jus*. Quoniam verò principes præsertim à Deo constituti sunt, ut populi suum quique haberent, propterea principum voluntas & edictum appellatur *jus* & ad hujus similitudinem aliæ leges *jura* dicuntur: hinc *jura* hinc cujuslibet poteris justia sunt.

7. *Seruiat ultima Thule.*] Thule insula terrarum, quas Romani olim noverint, ultima, & maximè septenttionalis versus occidentem: unde hic notat occasum. Vulgo dicitur *Icelandia*. De hâc regione loquitur Virgil. l. 1. Georg. v. 29.

An Deus immensi venias maris: ac tua nauta

Numina sola colant, tibi seruiat ultima Thule.

8. *Atras pellere curas.*] *Cura atra* nunc vocatur prædicta libido. Est quidem libido *cura*, quòd mens libidine præsertim saucia uratur; unde Virg. 4. Æneid. v. 1.

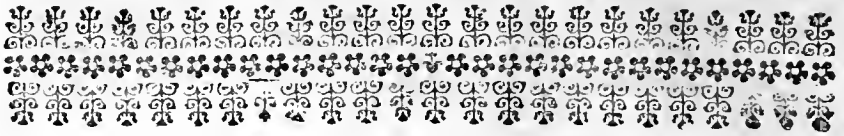
At regina gravi jam dudum saucia cura,

Vulnus alit venis, & caco carpitur igni.

At eadem libido est *cura atra* sive damnosa: nam apud antiquos candor boni, nigror mali omnis est: unde Æthiopsis occurfus infortunium credebatur portendere: hinc melancholia, quæ pluribus malis effectibus infamis est, *atrabilis* appellatur: prædicta autem libido non solùm corpori, sed etiam menti est damnosa.

9. *Miserasque fugare querelas.*] *Querelæ* nunc dicuntur miseræ & à causâ & ab effectu, quòd à miseris ortæ producant novas miserias.

10. *Non posse potentia non est.*] *Mens* enim ex eo solùm potens est, quòd sui domina perturbationibus moderetur: quod nisi præstent reges regumque familiares, falsò assumunt, se esse felices. Sequitur gloria.

P R O S A VI.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA addit, nec falsam, nec veram gloriam, propriis, alienis-ve meritis fundatam, habendam esse summum bonum.

GLORIA verò ² quàm fallax sæpe, quàm turpis est! Unde non injuriâ Tragicus ^a exclamat ^b: Ωὐδὲξ ἰδοῦξ, μυρίασι δὲ βροτῶν, ἃ δὲν γέσσι, ἔλοπον ὄγκωσας μίαν. Plures enim magnum sæpe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt, quo quid turpius excogitari potest? ⁵. Nam qui falsò prædicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant.

I N T E R P R E T A T I O.

^a Euripides in *Andromachâ*. ^b ὁ γλο- | lius meriti magnam vitam.
ria, gloria, fecisti millibus mortalium nul- |

N O T Æ.

1. *Gloria*.] Gloria est honos cum laude pervagatus alienorum meritorum. Primum quidem gloria est honos: videlicet judicium significatum de excellentiâ alterius: *summa enim est perfecta gloria*, inquit Tullius 2. offic. *constat ex tribus his, si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore nos dignos putat*: quamobrem metro 1. v. 7. primi libri diximus honorem esse genus gloriæ: vide sis. Deinde eadem gloria est honos cum laude conjunctus: nam *gloria*, inquit Cic. 3. Tusc. *est consentiens laus honorum incorrupta vox bene judicantium de eccellente virtute*. Atque in hoc gloria differt ab honore simpliciter dicto, qui non est semper cum istâ laude conjunctus. Postremò honor ille, qui dicitur gloria, debet esse cum laude pervagatus ita ut etiam ad optimates pervenerit: in quo gloria differt à

famâ, quæ vulgî solius esse potest. Hinc gloria alia est falsa, quæ est dissentanea, alia vera, quæ consentanea est meritis sive propriis sive externis ejus, qui prædicatur. Atqui neque falsa neque vera gloria, sive hæc propriis sive externis tuis meritis fundetur, rationem habet summi boni: sicut seorsum probandum est.

2. *Quàm fallax sæpe*.] I. Agitur de gloriâ falsâ: hæc autem, quòd meritis sit dissentanea, tantum abest, ut habeat rationem summi boni, ut potius sit error adeoque malum: unde *non injuriâ* Poëta *Tragicus*, scilicet Euripides ab Archelao Macedonum rege summo in honore habitus in *Andromachâ* cecinit: Ωὐδὲξ ἰδοῦξ, &c. hoc est, ὁ γλο-
ria, gloria fecisti millibus mortalium nul-
lius meriti, magnam vitam.

3. Quæ si etiam meritis conquistæ sint, quid tamen sapientis adjece-
rint conscientiæ, qui bonum suum non ^a populari rumore, sed con-
scientiæ veritate metitur? 4. Quod si hoc ipsum propagasse nomen,
pulcrum videtur; consequens est, ut fœdum non extendisse iudicetur.
5. Sed cum, uti paullo antè disserui, plures gentes esse necesse sit, ad
quas unius fama hominis nequeat pervenire, fit, ut quem tu æstimas
gloriosum, pro maximâ parte terrarum videatur ^b inglorius. Inter hæc
verò ^c popularem gratiam, ne commemoratione quidem dignam puto,
quæ nec iudicio provenit, nec unquam firma perdurat. Jam verò
10. quàm sit inane, quàm ^d futile nobilitatis nomen, quis non videat?
quæ ^e si ad claritudinem refertur, aliena est. Videtur namque esse no-
bilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudi-
nem prædicatio facit, illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Qua-
re splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit.
15. Quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut impo-
sita nobilibus necessitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.

INTERPRETATIO.

a vulgi. b inhonoratus. c vulgi. d le- | ve. e nobilitas.

NOTÆ.

3. *Quæ si etiam meritis.*] II. Agitur de gloriâ verâ meritis propriis fundatâ, quæ idcirco non habet rationem summi boni, quod hæc, utpote extra eum qui honoratur, nihil boni adjiciat menti sive conscientiæ sapientis; qui tamen, ut pote peritus suæ mentis, nihil sibi esse bonum existimat, nisi quod in suâ mente fuerit, & cujus eadem mens sit conscia.

4. *Quod si propagasse nomen, pulcrum videtur.*] At demus, quod tamen non est, inquit Philosophia, ipsi etiam sapienti videri bonum, & extrinsecus laudari & intrinsecus magni fieri à populis, necesse erit secundum legem contrariorum, non laudari & non magni fieri à populis, eidem sapienti esse malum: quare cum ex dictis longè plures sint homines, à quibus ille sapiens ignoratur, quàm à quibus cognoscatur laudabilis honorabilisque, idem

sapiens plus habebit mali, quàm summi boni.

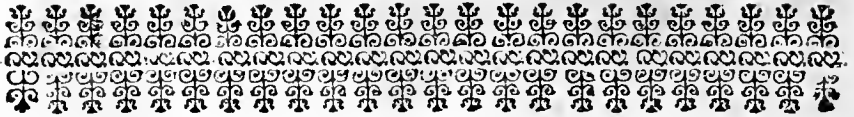
5. *Futile nobilitatis nomen.*] III. Agitur de gloriâ verâ meritis alienis, nempe genere fundatâ: quæ vulgò dicitur nobilitas; quæque nunc definitur *quædam de meritis veniens laus parentum*; sed hæc inane & futile nomen est, nisi quorum sanguinem participas, horum imiteris virtutem. Juvenal. Sat. 8. v. 19.

*Tota licet veteres exornent undique cera
Atria, Nobilitas sola est atque unica,
virtus.*

*Pæullus, vel Cossus, vel Drusus mori-
bus esto:*

*Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipsas illi te Consule virgas:
Prima mihi debes animi bona: sanctus
haberi*

*Iustitiæque tenax factis dictisque mere-
ris?*

M E T R U M V I.

CAR MEN constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior Alcmanicus habet tres pedes versus heroïci cum ultimâ syllabâ supetrite, ita tamen ut non fiat ex meris spondeis: posterior Pherecratius habet etiam tres pedes, nempe spondeum vel anapaestum, dactylum, & spondeum.

A R G U M E N T U M.

QUICUMQUE virtutem colit, inquit Philosophia, is Dei nobilissimi parentis proles non degener, revera nobilis est.

OMNE hominum genus in terris.
 Simili surgit ab ortu:
 Unus enim rerum pater est,
 Unus cuncta ministrat.

I N T E R P R E T A T I O:

Universum genus humanum in terris ori- |vens rerum omnium Deus, unus gubernat-
 tur ab eodem principio: nam unus est pa- |omnia.

N O T Æ.

1. *Omne hominum genus.*] Homo non est corporeus solum, ut bestia, neque solum incorporeus, ut bonus malus-ve Genius: sed admirabilis quaedam est animi corporisque junctio- rum compositio, quæ in terris surgit, ubi cum corpore instar cujusdam hospiti parato mens divinitus infusa jungitur, & quidem simili ab ortu: cum idem sit principium non solum mentis & corporis istius, verum etiam mutæ utriusque conjunctionis. Idem, inquam, est principium corporis & mentis hominis, videlicet Deus: cum enim tam hæc, quam illud res sit; cumque res non possit nisi à Deo creari; propterea idem Deus mentis corporisque hominis principium sit, necesse est. At Deus etiam est principium mutæ mentis corporisque illius conjunctionis: quod neque

corpus in mentem, neque mens in corpus, nisi Deo dante, agat. Arque hæc omnia speciatim nunc dicit Philosophia, postquam generatim dixerit omnia esse à Deo.

3. *Unus rerum pater est.*] 1. Generatim omnia ita sunt à Deo, ut Deus sit omnium pater: pater quippe idem est, quod causa non solum producens, sed etiam conservans: Deus vero est omnium causa producens & conservans. Hinc Deus vocatur pater à Christianis, Judæis, & ipsis etiam Ethnicis: Christiani enim orando dicunt, *Pater noster qui es in cælis*. Matth. 6. Judæis dicitur Deuterion. 32. *Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & creavit te*. Denique Horatius ait, *Gentis humana pater atque custos*: & Virg. *Pater ipse colendi haud facilem esse viam voluit*.

5. Ille dedit Phœbo radios,
 Dedit & cornua Lunæ.
 Ille homines etiam terris
 Dedit, & sidera cælo.
 Hic clausit membris animos
10. Celsâ fede petitos.

INTERPRETATIO.

Hic dedit splendorem Soli, & Luna vul- | inclusit corporibus humanis mentes ortas
tum crescentis decrescensque. Hic quoque | ex loco sublimi.
dedit homines terris, & astra cælo. Hic |

NOTÆ.

5. *Ille dedit Phœbo radios.*] Sol Poë-
 tis vocatur *Phœbus* à specie & nitore:
φῶστος enim adjectivum, est *splendidus*,
lucidus, *purus*. Soli autem Deus dedit
 radios: quamvis enim à corporibus ob-
 viis Sol videatur habere, quòd hoc vel
 illo modo luceat, idem tamen à solo
 Deo habet, quòd luceat. Scilicet duo
 observari possunt in Mundo effectorum
 genera: generalia quædam; alia, ut
 barbarè loquuntur philosophi, *particu-*
laris: priorum generalis, posteriorum
 verò peculiaris causa quærenda est. Sic
 quærenti cur me loquente auditor mo-
 veatur, non generalis, sed peculiaris
 causa afferenda, ut quòd aër à meo ore
 ad illius aures continuatus meis pulmo-
 nibus, linguâ, dentibus, & labris sic
 moveatur, ut eodem aures auditoris
 commoveantur. At quærenti cur com-
 moto auditoris cerebro cogitationes in
 ejusdem auditoris mente excitentur,
 non peculiaris, sed generalis causa res-
 ponderi debet. Similiter quærenti cur
 iris mille trahat varios adverso Sole co-
 lores, causa peculiaris, nempe pluvia
 cadens respondetur: sed quærenti cur
 Sol radios mittat, causa generalis, ni-
 mirum Deus optimè redditur. Sic
 Deus

6. *Dedit & cornua Luna.*] Luna,
 quòd hæc sit corpus opacum, lumen à
 Sole acceptum ita remittit, ut modò
 crescens, modò decrescens, modò si-
 lens, modò plena videatur: sive ut ait
 Plinius, *modò curvata in cornua, modò*
aquâ portione divisa, modò sinuata in or-

bem, maculosa eademque subito prænitens
immensa orbe pleno ac repente nulla. Virg.
 3. *Æn.* v. 645.

Tertius jam Luna se cornua lumine com-
plent.

Verùm quòd corpus illud opacum lu-
 men sic remittat, hoc ut pote effectum
 generale Deo tamquam causæ generali
 acceptum referri debet.

7. *Ille homines terris dedit.*] II. Spe-
 ciatim homo à Deo tamquam à patre
 oritur, primùm quidem ratione corpo-
 ris, quòd ex terrâ formatum in terris
 collocavit Deus, (*Genes. 1. formavit*
Dominus Deus hominem de limo terra) non
 secus ac sidera ex cælo formata in cæ-
 lo posuit: *Genes. 1. fecitque Deus duo*
luminaria magna, luminare majus, ut præ-
esset diei; & luminare minus, ut præesset
nocti, & stellas. Hinc *Psal. 113. Cælum*
cæli Domino, terram autem dedit filiis ho-
minum. Quin ipse Tullius 2. de nat. D.
homines, inquit, humo excitati quasi cul-
ttores terra constituti sunt.

9. *Hic clausit membris animos.*]

III. Idem homo à Deo tamquam à
 patre oritur etiam ratione mentis, quip-
 pe quæ, cum hujus nulla sit, nisi exte-
 rior causa, judicio philosophorum crea-
 tur: solius autem Dei est creare: hinc
 Philosophia nunc dicit *animos celsâ fede*
petitos. Neque verò corpus & mens hu-
 mana à Deo solùm creatur, sed à Deo
 veluti à causâ generali mutuo conjun-
 guntur: quærenti enim cur mens hu-
 mana aliquando & aliquandiu cum cor-
 pore humano conjungatur, nulla aliâ

Mortaleis igitur cunctos
 Edit nobile germen.
 Quid genus, & proavos strepitis?
 Si primordia vestra,
 15. Auctoremque Deum spectes,
 Nullus degener cxtat,
 Ni vitii pejora fovens
 Proprium deserat ortum.

INTERPRETATIO.

Nobile ergo semen emittit omnes homines. | principium & vestrum conditorem Deum.
Quare jactatis originem Majoresque ve- | nemo ante degenerat, quam peccando re-
ctios Mortales? si consideretis vestrum | cedat à Deo suo principio.

NOTÆ.

generalis affèrri potest causa, nisi voluntas Dei, qui *omnia quacumque voluit, fecit in cœlo & in terrâ.* Plal. 113. Hinc Deus, judicio Philosophiæ, *clausit membris animis.* Lactantius l. 1. div. instit. cap. 21. *Corpusculum hoc, inquit, quo inânti sumus, hominis receptaculum est. Nam: se homo neque tangi, neque adspici, neque comprehendi potest, quia latet intra hoc quod videtur.* Claudian. l. 1. de rapto Proserp. v. 55. inducit Lachesium sic loquentem.

— O maxime noctis

Arbiter, umbrarumque potens, cui nostra laborant

Stamina; qui finem cunctis & semina præbes,

Nascendisque vices alternâ morte rependis;

Qui vitam letumque regis: nam quicquid ubique

Gignit materies, hoc te donante creatur, Debeturque tibi, certisque ambagibus avi

Rursus corporeos anima mittuntur in artus

11. *Mortales cunctos edit nobile germen]*

Quod germen sit & præcuntis effectum, & subeuntis causa corporis; idcirco video duplicem esse hujus textûs interpretationem. Prima est Theodori Sitzmanni, qui arbitratus germen h c significare sobolem, ait nobile germen esse ap-

positionem, ut significetur Deus, de quo in superioribus versibus agitur, edere *cunctos mortales*, qui mortales sunt *nobile germen*, quod potest confirmari ex eo quod *germen* quasi *genimen*, dicitur id quod ex semine *genitur*.

Altera est aliorum, qui putantes germen hic significare principium dicunt esse *syntaxim*, quam Grammatici dicunt *Nominativi & verbi*, ut significetur nobilis origo Mortalium: quod potest confirmari etiam ex eo quod *germen* quasi *gerimen* dicatur quod sobolem gerit: sed quicquid sit de utrâque hâc nominis hujus interpretatione, posterior sententia nobis videtur rectius & concludi ex dictis, & statui pro principio statim dicendorum. Quasi dixit Philosophia: cum homines omnes cum ratione corporis mentisque, tum etiam ratione matris harum partium conjunctionis à Deo oriuntur, propterea homines omnes à nobilissimo parente oriuntur: quare iidem homines, concretis *genere & proavis* terrestribus, nobilissimi sunt, nisi *vitiiis proprium deserant ortum*.

Falsâ ergo assumptione falluntur, qui quam summi boni naturaliter norunt appetuntque, nobilitatem, hanc in solâ Majorum mortalium nobilium serie versari putant; supersunt voluptates corporis.

P R O S A V I I .

A R G U M E N T U M .

VOLUPTATES corporis, inquit Philosophia, quòd effectus habeant pœnitendos, idcirco rationem summi boni habere non possunt.

1. **Q**UID autem de corporis voluptatibus loquar, ² quarum ^a appetentia quidem plena est ^b anxietatis, ^c satietas verò pœnitentiæ? Quantos illæ ^d morbos, quàm intolerabiles dolores, quasi quendam fructum nequitix fruentium solent referre corporibus! quarum motus ⁵ quid habeat jucunditatis, ignoro. Tristeis verò esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suatum volet, intelliget.

I N T E R P R E T A T I O .

^a appetitio. ^b angoris. ^c usus. ^d vo- | luptates.

N O T Æ .

1. *Quid de corporis voluptatibus*] Voluptas est cogitatio, cujus mens conscia, jucunditate quâdam perfunditur: *in eo enim*, inquit Tullius 2. de fin. voluptas omnium latinè loquentium more ponitur, cum percipitur ea, qua sensum aliquem moveat, jucunditas. Quare quòd mens nostra & effectum Dei, & forma nostri corporis, jucundam cogitationem habere possit dupliciter, primùm quidem ab ipso Deo, à quo & propter quem condita est; deinde à corpore, cum quo conjungitur, propterea voluptas duplicis est generis. Una animi, de quâ hic non agitur: altera corporis, in quâ rationem summi boni non versari sic Philosophia videtur probare. Hæc corporis voluptas vel lege prohibetur, vel non. Si lege prohibeatur, & desideriiis antecedentibus, & dolori-

bus consequentibus ira circumfunditur, ut plus amati, quàm jucundi admistum habeat. Si verò lege permittatur, hujus fructus Liberi parentibus sæpe adeo sunt infensi, ut carens liberis suo videatur infortunio felix: quæ omnia seorsum nunc exponentur.

2. *Quarum appetentia.*] **I.** Agitur de illicitâ corporis voluptate, cujus futuræ concipitur appetentia: duplex enim, inquit Tullius 1. offic. est animorum vis atque natura. Una pars in appetitu posita est, qua est omnium Græcè, qua hominem huc atque illuc rapit. Altera in ratione qua docet & explanat quid faciendum fugiendumque. Illa autem voluptatis illicitæ appetentia plus mali admistum habet, quàm boni: quoniam plena est anxietatis, illius nimirum cogitationis, quâ mens veluti compressa angitur: sicut

Quæ si beatos^a explicare possunt, nihil causa est, quin pecudes quodque beatæ esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem^b lacunam festinat intentio. ⁴ Honestissima quidem conjugis foret, Liberatorumque jucunditas, sed^c nimis è naturâ dictum est, nescio quem filios invenisse tortores: quorum^d quàm sit mordax quæcumque conditio, neque aliàs expertum te, neque nunc anxium necesse est admonere. In quo^e Euripidis^e mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

INTERPRÆTATIO.

a demonstrare. b indigentiam. c expertum te. d quorum Liberatorum conditio quantas excites in parentibus curas. e philosophi.

NOTÆ.

eiusdem satiæta pœnitentia. Pœnitentia enim à pœnitendo dicta, est cogitatio mentis, ea quæ suo consilio & voluntate facta sunt, dolentis: quæ quidem tristis cogitatio individua est voluptatis illicitæ comes, quod Deus tum hominem de peccato commissio moneat. Neque verò in solâ mente versantur pœnitendi hujus voluptatis fructus; sed in corpus etiam diffunduntur: hinc morbi, dolores, mortes, & cætera id genus.

3. Nihil causa est quin pecudes.] Præterea beari ita videretur proprium hominis, ut nemo putet beatitudinem versari in eo quod bestiis etiam convenire potest: vacare autem iis unde voluptates corporis nascuntur, homini & pecudibus commune est, quandoquidem huc omnes pecudum motus videntur tendere, ut satisficiant corpori; quod idcirco nunc appellatur lacuna, quia, quemadmodum lacuna aquam continet, sic corpus nihil aliud sit, quàm plurimum vas suum quodlibet liquorem continens. Nisi dicas lacunam hic esse indigentiam, ut apud Tullium 4. in Verr. ut illam lacunam rei familiaris explerent.

4. Honestissima conjugis, &c.] II. Agitur de licitâ corporis voluptate, nimirum conjugii: hæc autem honestissima

dicatur, quatenus voluntate diviniâ, quæ est prima morum regula, capitur: pertinet quippe ad virtutis officium, inquit S. Aug. l. 19. de civ. D. cap. 1. & vivere patria & propter patriam filios procreare; quorum neutrum fieri potest sine corporis voluptate. Illa tamen voluptas sapius etiam tristifica est: quandoquidem Liberi non rarò sunt parentum tortores; si non quod spectat corpus, quemadmodum aiunt Oedipum ortâ inter Phocenses seditione ignarum occidisse patrem Laium Thebanorum regem, qui tumultum conabatur reprimere; saltem quoad mentem attinet, quatenus parentes propter Liberos perpetuis cruciantur curis, quibus ceu quibusdam canibus videntur morde: unde mordax conditio nunc appellatur. Hinc apud Plurarchum.

Tristitia ex Nato tempus in omne patri s. Euripidis mei sententiam probo.] Euripides, poëta licet, fuit tamen philosophus, teste Tullio, Anaxagoræ discipulus: unde non immeritò Philosophia nunc suum vocat, ejusque probat sententiam quam in Andromachâ exponit, scilicet, carentem Liberis infortunio esse felicem: quia, inquit, habere Liberos dulce inexpertis, expertis triste.

M E T R U M V I I .

QUOD dicitur Anacreontium. Est Carmen constans ex uno genere ver-
luum, quorum quilibet trimeter ante tertium pedem iambum, quem se-
quitur syllaba redundans, primò anapæstum, deinde iambum habet.

A R G U M E N T U M .

VOLUPTAS omnis, inquit Philosophia, api similis,
quos melle pavit, hos aculeo pungit.

HABET omnis hoc voluptas,
Stimulis agit fruentis,
Apiumque par volantum,
Ubi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morfu.

I N T E R P R E T A T I O .

*Voluptas omnis id obtinet, quod pun- | mella jucunda, evolat, & dente tenacior
git aculeis eos, qui huic indulgent, & si- | lacerat pectora, qua tetigit.
milis apibus abeuntibus, postquam emisit |*

N O T A .

Pulcherrima hæc allegoria, in quâ
similitudinem habes cum translatione
conjunctam: nam & voluptates apibus
similes perhibentur, & voces apibus pro-
pria transferuntur ad voluptates: quem-
admodum Ciceroni pro Mur. major di-
citur *Comitiorum quam Euripi inconstan-
tia*. Voluptates, inquam, apibus dicun-
tur similes in hoc, quòd sicut apes sic
voluptates jucunditatem & tristitiam ei-
dem homini afferant. Voces verò api-
bus propria, videlicet *stimulis, volan-
tum, grata mella, tenaci morfu*, transfe-
runtur ad voluptates: præsertim verò

observabis hæc verba: *ferit icta corda*:
his quippe & modus, quo aculeus cor-
pora, & modus, quo voluptas corpo-
rea mentem pungit, optimè videret sig-
nificari: sicut enim illic continuato mo-
tu apis carnem; ita hic continuatâ co-
gitatione voluptas mentem, repetitis
veluti ictibus, videtur lancinare: unde
ut prior motus corporis, sic posterior
cogitatio mentis haberi potest. *Quam-
obrem fallitur quisquis præcipatione
& præjudicio assumens, putat summum
bonum versari in voluptate corporis.*

PROSA VIII.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA prædictam de divitiis, dignitatibus, potestate, gloriâ, & voluptate doctrinam summam repetens, hæc ait malis adeo implicita, adversariorumque telis adeo exposita, ut rationem summi boni habere non possint.

Nihil igitur dubium est, quin hæc ad beatitudinem viæ^a deviarum quædam sint, nec perducere quemquam eò valeant, ad quod se perducituras esse promittunt. Quantis verò implicitæ malis sint, brevissimè monstrabo. Quid enim? pecuniam-ne congregare conaberis? Sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti supplicabis; & qui præire cæteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces. Potentiâ-ne desideras? subjectorum insidiis obnoxius, periculis subjacebis. Gloriam petis? sed per aspera quæque distractus, securus esse desistis. Voluptariam vitam degas. Sed quis non spernat, atque
 10. abjiciat vilissimæ fragilissimæque rei, ^b corporis, servum? Jam verò qui bona præ se corporis ferunt, quàm exiguâ, quàm fragili possessione nituntur! Num enim elephantos mole, tauros robore superare poteritis? num tigres velocitate præibitis? Respicite cæli spatium, firmitudinem, celeritatem, & aliquando desinite vilia mirari. Quod
 15. quidem cælum non his potiùs est, quàm suâ, quâ regitur, ^c ratione mirandum. Formæ verò nitor ut rapidus est, ut velox, & ^d vernalium florum mutabilitate fugacior! Quòd si, ut Aristoteles ^e ait, ¹ Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus,

INTERPRETATIO.

^a aberrantes. ^b cujusmodi est corpus | telis nunc videtur desiderari.
^c arte. ^d vernorum. ^e liber ille Aristo-

NOTÆ.

1. Lynceis oculis.] Lynceis oculis videre,] primus feratur reperiisse fodinas metal-
 Lynceo perspicacior: proverbium est ex eo, { lorum, æris, argenti, & auri: hinc
 ut arbitramur, ortum, quod Lynceus] enim fabulati sunt Lynceum usque adeo

illud ² Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus, turpissimum videtur ? Igitur ³ te pulcrum videri, non tua natura, sed ³ oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed æstimate, quàm vultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc, quodcumque miramini, ⁴ triduanæ febris igniculo posse dissolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in summam licet: quòd hæc; quæ nec præstare, quæ pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam ^b calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

INTERPRETATIO.

a quòd pulcher videaris, id. b via.

NOTÆ.

fuisse perspicacem, ut etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæque apud inferos fierent, pervideret. *Quis est tam Lynceus, inquit Tullius, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat.* Horatius Epist. l. i. ep. i.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,

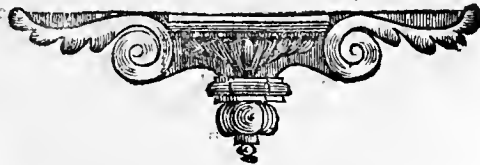
Non tamen idcirco contempnas lippus inungi.

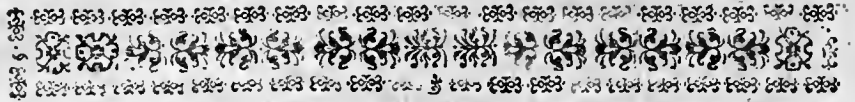
2. *Alcibiadis pulcherrimum corpus.* Alcibiades non fuit mulier pulcherrima, quemadmodum ait Thomas Anglicus, auctor commentariorum Boëtij, sed imperator Atheniensium, ingenio præstans, & corpore pulcherrimus, qui virtutibus studuit.

3. *Oculorum infirmitas.* Si enim tan-

ta esset oculorum perspicacitas, ut etiam viscera iisdem paterent, corpus propter majorem deformium, quàm formosarum partium multitudinem, deforme potius, quàm formosum haberetur: & eò quidem certius, quòd pulcritudo non nisi integrâ perfectione, deformitas vel minimo defectu oriatur.

4. *Triduanæ febris igniculo.* Quæcumque enim fuerit corporis amplitudo, quodcumque robur, quæcumque agilitas, quæcumque pulcritudo, hæc corpore per triduum æstu febrique jactato evanescent. Usque adeo verum est rationem summi boni, quod homo naturaliter cognoscit appetitque, non versari in ullo ex prædictis bonis, quibus homines falsâ assumptione ducti adherent.

M E T R U M V I I I .

CAR MEN- constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior Aselepiadeus spondeum, dactylum cum syllabâ, & duos alios dactylos habet; posterior iambicus quatuor pedes, sæpius locis imparibus spondeos, paribus iambos.

A R G U M E N T U M .

ERRANT homines, canit Philosophia, qui cum terrena in terris, aquatilia in aquis, volatilia in aëre, suo quæque loco reposita quærant, propriam summi boni sedem veluti ignorantibus, felicitatem inde expectant, unde oriri non possit.

HEU, quæ miseros tramite devios
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
5. Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapes.

I N T E R P R E T A T I O .

Heu qualis ignoratio avertit vos infelices à viâ rectâ aberrantes! Non quæritis aurum in arbore viridi, neque accipitis | *uniones ex vineâ. Non absconditis retiâ in montibus altis, ut addatis piscem epulis.*

N O T Æ .

1. & 2. *Tramite devios abducit ignorantia!*] Errant quidem homines præcipiti assumptione putantes summum bonum versari in divitiis, voluptatibus corporis, & ceteris ejusmodi, ut sæpius dictum est: sed causa istius erroris ignorantia est: ut enim, præsertim in Philosophiâ, cognitio clara & distincta ita est veritatis regula, ut si hanc sequamur, numquam erremus; sic ignorantia ita est erroris principium, ut nunquam erremus, nisi quia ignoramus.
3. *Non aurum in viridi quæritis arbo-* | *re.] Aurum in visceribus terræ, non in arboribus, præsertim virentibus generari solet, quòd nec semen auri huic adduci, nec adductum formari possit.*
4. *Nec vite gemmas carpitis.]* Uniones in terris aut in aquis, non in plantis consueverunt reperiri, propter prædictam de auro rationem.
5. *Non altis laqueos, &c.]* Homines non piscantur in aëre, nec apros venantur in mari. Hæc ab omni hominum cogitatione adeo aliena sunt, ut adagij loco usurpentur ad significandos eos, inquit Erasmus, qui præposterè ibi quarunt

Nec vobis capreas si libeat sequi,
 Tyrrena captatis vada.
 Ipsos quinetiam fluctibus abditos
 10. Norunt recessus æquoris,
 Quæ gemmis niveis unda feracior,
 Vel quæ rubentis purpura,
 Nec non quæ tenero pisce, vel asperis
 Præstent echinis litora.

INTERPRETATIO.

Neque ingredimini mare Tyrrenum, si
 vultis venari capreas. Imò verò homines
 cognoscunt ipsos secessus maris absconditos
 aquis: cognoscunt quanam aqua abun-
 dantior sit unionum candidorum, aut qua-
 nam abundantior purpura rubra, cog-
 noscunt quanam maria antecellant pisci-
 bus mollibus, aut echinis crustatis.

NOTÆ.

Aliquid, ubi ne sperari quidem possit: ut si
 quis in magistratibus vitam tranquillam,
 in voluptatibus beatam, in opibus felicem
 quarat. Itaque Libanus servus (apud
 Plantum in Asinaria) ab herosuo Dema-
 neto iussus, ut uxorem ipsius argento de-
 fraudaret, significans nullâ ratione fieri
 posse, ut à muliere tenacissimâ quicquam
 auferretur: jube, inquit, unâ me operâ
 piscari in aëre, venari autem jaculo in me-
 dio mari.

8. Tyrrena vada.] Mare Tyrren-
 num: est autem illa maris mediterranei
 pars, quæ Meridionale Italiæ latus, si-
 cut sinus Adriaticus Septentrionale al-
 luit: unde hoc superum, illud infer-
 rum mare vocatur. De hóc loquitur
 Virgil. 1. Æn. v. 71.

Gens inimica mihi Tyrrenum navigat
 æquor.

11. & 12. Gemmis feracior vel rubentis
 purpura.] Valla quidem ait rarum esse
 duos casus, licet ab eodem seorsum regi
 possint, cum eodem simul conjungi:
 ut hic conjunguntur, gemmis & purpu-
 ra feracior: id tamen vitiosum non est;
 quòd in Syntaxi, quam figuratam vo-
 cant, non tam voces conjungantur,
 quàm earum sensus. Sic Tullio dici-
 tur: emi centum aureis & pluris. Est ve-
 rò purpura propriè conchæ genus, cu-
 jus liquore vestes olim tingebantur:
 hunc liquorem nigrantis rosæ colore su-
 blucere docet Plinius l. 9. c. 36. unde

nunc vocatur rubens: cæruleus tamen,
 violaceus, & quicumque formosus ec-
 lor non raro dicitur purpureus: sic flu-
 ctus, violæ, & generatim flores om-
 nes vocantur purpurei: sicut jam di-
 ctum est.

13. & 14. Quæ tenero pisce vel asperis
 præstent echinis.] Quemadmodum ca-
 nente Virgilio, non omnis fert omnia
 tellus, sic non omnia litora omnes fe-
 runt pisces; illic molles, hic felicius
 veniunt crustati pisces. Echinus gene-
 ratim est bestia asperis undique capi-
 lis armata: hinc propter quamdam si-
 militudinem spinosum castanæ oper-
 culum, nec non etiam asperum quod-
 dam architecturæ opus appellatur echi-
 nus. Sed bestia, quæ vocatur echinus,
 alia est terrestris, alia marina. Echinus
 terrestris capite pedibusque implexis
 globi speciem ita induit aliquando, ut
 anteriores posterioreseque ejus partes
 distingui non possint. Marinus autem
 echinus, judicio ipsius Aristotelis, in
 cibum apponi solet: Thomas Anglicus
 hïc piscem hunc malè vocat remoram,
 quæ dicitur echeneis deceptus videlicet
 similitudine vocabulorum: meliùs Ho-
 ratius Satyr. l. 2. Sat. 4.

Sed non omne mare est generosa fertile
 testa.

Murice Bajano melior Lucrina Peloris:
 Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echi-
 ni;

15. Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum;
 Nescire cæci sustinent,
 Et, quod stelliferum trans abiit polum,
 Tellure demersi petunt.
 Quid dignum stolidis mentibus imprecet?
 20. Opes, honores ambiant,
 Et cum falsa gravi mole paraverint,
 Tum vera cognoscant bona.

INTERPRETATIO.

At cæci homines non indignantur se ignorare, ubi nam occultetur bonum, quod desiderant; quodque transcendit olympum stellantem, illud in terris involuti quaerunt. Quid infausti petam, dignum stul-

tis mentibus? Utinam quarant undique divitias & honores, cumque accumulaverint bona falsa magno labore, tum agnoscant bona vera.

NOTÆ.

Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.

17. *Stelliferum trans abiit polum.*] Est enim Deus.

18. *Tellure demersi petunt.*] In rebus caducis animus ex altissimo domicilio depressus & quasi demersus in terram, ut loquitur Tullius, falsâ assumptione putat versari summum bonum.

19. *Quid imprecet.*] Imprecari est aliquid mali in caput alicujus precari. Sic Virgil. 4. *Æneid.* v. 628.

Litora litoribus contraria, fluctibus undas

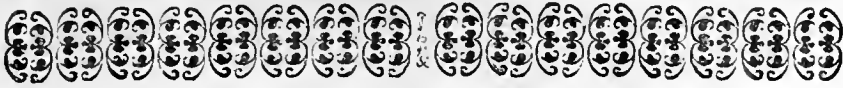
Imprecor, arma armis: pugnent ipsique nepotes.

20. *Opes, honores ambiant.*] Circum-eundo supplicent: ambio enim dicitur ab ambe circum, & eo, quod Romani undique irent populorum, aut etiam judicum captaturi suffragia: & hoc est malum, quod Philosophia in caput hominum stolidorum precatur: Sed quia non decet Philosophiam, magistratam illam

virtutum, imprecari malum, nisi propter bonum, quod ex hoc oriri possit, addit,

21. *Et cum falsa paraverint, tum vera cognoscant bona.*] Exemplo scilicet Salomonis, qui postquam omnibus prædictis bonis impiam operam dedisset, tandem aliquando ad Deum rediit, exclamans, *vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Gravi mole interpretamur magno labore: nam, ut puto me jam monuisse, moles primùm dicitur de corporibus, quæ ob insitam plurimarum partium quietem difficulter moveri possunt: unde non ineptè moles derivatur à Græco *μολύβω* vectibus submoveo: hinc lapis ingens dici solet molaris: hinc etiam moliri idem est quod viribus collectis aliquid movere. Deinde *mole's* propter quamdam similitudinem dicitur de omni negotio difficili: sicut Virg. 1. *Æn.* v. 37.

Tanta molis erat Romanam condere gentem.

PROSA IX.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA nunc utens transitione, quâ & dicta recordari, & dicenda prævidere videtur, addit, copiam, potentiam, reverentiam, celebritatem, & jucunditatem summi boni proprietates esse adeo individuas, ut pote plures unius ejusdemque rei modos, ut quicumque assumendo has illas-ve rebus diversis attribuit, hic præcipitatione vel præjudicio delusus fallatur.

HACTENUS mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit, quam si ² perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quæ sit vera monstrare. Atqui video, inquam ^a, nec opibus sufficientiam, nec re-
gnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, nec celebritatem glo-
ria, neclatitiam voluptatibus posse contingere. An etiam causas, cur
id ita sit,prehendisti ^b? Tenui quidem veluti rimulâ ^c mihi videor
intueri, sed ex te ^d cognoscere malim apertius. Atqui promtissima ra-
tio est ^e. ³ Quod enim simplex est, indivisumque naturâ, id error hu-
manus separat, & à vero, atque perfecto ad falsum imperfectumque
traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Mi-
nimè, inquam ^f.

INTERPRETATIO.

a ego Boëtius. b inquit Philosophia. c inquit Philosophia: f ego Boëtius.
e inquit Boëtius. d o Philosophia.]

NOTÆ.

1. *Hactenus.*] I. Quidem Philo-
sophia nunc utitur transitione, cujus fre-
quens est & utilis usus apud Oratores &
Poëtas. Sic Tullius: *quoniam*, inquit,
de genere belli dixi, nunc de magnitudine
pauca dicam. Sic Virgil. 2. Georg. v. 1.

Hactenus arborum cultus & sidera cœ-
li;

Nunc te, Bacche, canam, nec non syl-
vestria tecum

Virgulta & prolem tardè crescentis oli-
væ.

2. *Perspicaciter.*] An vox ista La-

tina est? dicerem, *perspicuè, evidenter.*

3. *Quod simplex est,* &c. II. Philo-
sophia proponit, copiam, potentiam,
& cetera ejusmodi esse modos summi
boni, non partes, ut vulgò putantur:
quare ut hæc & sequentia intelligan-
tur, animadvertendam discrimen quod
occurrit inter partem, & modum. In
hoc autem differunt, quòd pars possit,
modus non possit suâ scorsum ideâ cla-
rè & distinctè cogitari. Sic mens &
corpus sunt partes hominis, quòd mens
sine corpore, & corpus sine mente, suâ

- Rectè tu quidem ^a : nam si quid est , quod in ullâ re imbecillioris ^b valentia sit , in hâc præsidio necesse est egeat alieno. Ita est , inquam ^c. Igitur sufficientiæ , potentiæque una est , eademque natura. Sic videtur. Quod verò hujusmodi sit , spernendûm-ne esse censes , an contrâ
5. rerum omnium veneratione dignissimum ? At hoc , inquam , ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientiæ , potentiæque reverentiam , ut hæc tria unum esse judicemus. Addamus , siquidem vera volumus confiteri. Quid igitur ? inquit , obscurûm-ne hoc , atque ignobile censes esse , an omni celebritate clarissimum ? Considera ve-
10. rō , ne , quod nihilo indigere , quod potentissimum , quod honore dignissimum esse concessum est , egere claritudine , quam sibi præstare non possit , atque ob id aliquâ ex parte videatur abjectius. Non possum , inquam , quin hoc uti est , ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est , ut claritudinem superioribus tribus nihil differre
15. fateamur. Consequitur , inquam. Quod igitur nullius egeat alieni , quod suis cuncta viribus possit , quod sit clarum , atque reverendum , nonne hoc etiam constat esse lætissimum ? Sed unde huic ^d , inquam , tali mœror ullus obrepat , ne cogitare quidem possum. Quare plenum esse lætitiæ , siquidem superiora manebunt , necesse est confiteri. At-
20. qui illud quoque per eadem necessarium est ^e , sufficientiæ , potentiæ , claritudinis , reverentiæ , jucunditatis nomina quidem esse diversa , nullo vero modo discrepare substantiam. Necesse est , inquam. Hoc igitur , quod est unum , simplexque natura , ^f pravitas humana dispersit , & , dum rei , quæ partibus caret , partem conatur adipisci , nec portionem , quæ nulla est , nec ipsam , quam minimè affectat , assequitur.
25. Quonam , inquam , modo ? Qui divitias , inquit , petit , penuriæ fugâ , de potentiâ nihil laborat : vilis , obscurusque esse mavult , multas etiam sibi naturales quoque subtrahit voluptates , ne pecuniam , quam paravit , amittat. Sed hōc modo ne sufficientia quidem contingit ei , quem
30. ^g valentia deserit , quem molestia pungit , quem vilitas abjicit , quem recondit obscuritas. Qui vero solum posse desiderat ; profligat opes , despicit voluptates , honoremque potentiâ carentem , gloriam quoque

INTERPRETATIO.

a inquit Philosophia. b virtutis. c ego | esse unicam rem pluribus affectam modis.
Boëtius. d nulla tristitia videtur inesse | f malè judicando. g vis.
posse rei , quæ ejusmodi est. e ista omnia |

NOTÆ.

quodlibet ideâ clarè & distinctè cogitari possit. Sic figura , quies , & motus sunt modi corporis , quod neque figura , neque quies , neque motus possit clarè & distinctè cogitari , non cogitato corpore. Sic etiam notio & voluntas , quarum neutra potest , non cogitatâ mente , clarè & distinctè cogitari , sunt modi

mentis. Atqui prædicta bona , quæ homines falsâ assumptione tribuunt rebus creatis , non possunt clarè & distinctè cogitari non cogitatâ aliquâ re superiori , videlicet Deo , ut seorsum Philosophia probat & quidem ita evidenter , ut nullâ aliâ interpretatione videatur indigere.

- nihil pendit. Sed huic quoque quàm multa deficiant, vides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, potens esse desistit. Similiter ratiocinari de honoribus, gloriâ, voluptatibus licet.
5. Nam cum unumquodque horum idem, quod cætera, ^a sit, quisquis horum aliquid sine cæteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam, si quis cuncta simul cupiat adipisci? summam quidem ille beatitudinis velit: sed num in his eam reperiet, quæ demonstravimus, id, quod pollicentur, non posse conferre?
10. Minimè inquam. In his igitur, quæ singula quæque expetendorum præstare creduntur, beatitudo nullo modo investiganda est. Fateor, inquam, & hoc nihil dici verius potest. Habes igitur, inquit, & formam falsæ felicitatis, & causas: deflecte nunc in ^b adversum mentis intuitum; ibi enim veram, quam promisimus, statim videbis. Atqui
15. hæc, inquam, vel cæco perspicua est, eamque tu paullo antè monstrasti, dum falsæ beatitudinis causas aperire conabar. Nam, ni fallor, ea vera est, & perfecta felicitas, quæ sufficientem, potentem, reverendum, celebrem, latumque perficiat. Atque ut me interiùs ^c animadvertisse cognoscas, quæ unum horum, quoniam idem cuncta sunt,
20. veraciter præstare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adjeceris. Quidnam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod hujusmodi statum possit afferre? Minimè, inquam, puto; idque à te, nihil ut amplius desideretur, ostensum est. Hæc igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnovisti, quæ vera illa sit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc superest, ut unde veram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer expecto. Sed cum,
30. ⁴ uti in Timæo Platoni, inquit, nostro placet, in minimis quoque rebus divinum præsidium debeat implorari, quid nunc faciendum censēs, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo prætermisso, nullum rite fun-
35. datur exordium. Rectè, inquit; ac simul ita modulata est.

INTERPRETATIO.

a unica res pluribus modis se habens. b co- | gita contrarium- c ipsa mentis attentione.

NOTÆ.

4. Vti in Timæo, Platoni nostro placet.]
 Timæus inter sua carmina hoc retulit
 Pythagoræ præceptum,
 — Finem dein antè precatus
 Numina, opus facito.
 Ex quo Plato ait in libro qui inscribitur

Timæus: omnes qui vel minimam sanæ
 mentis particulam habent, cum aliquid sive
 parvum, sive magnum aggrediuntur, sem-
 per solent Deum invocare: quo nihil melius
 dici, fieri, cogitari potest.

M E T R U M I X.

QUOD dicitur Heroicum. Carmen est constans ex uno genere versuum, quorum quilibet hexameter sexto loco spondeum, quinto dactylum, quatuor reliquis spondeum, vel dactylum indiscriminatum habet.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA precatur Creatorem mundi, ut sicut im-
motus movet corpus omne generatim primùm, deinde spe-
ciatim, ita mentem humanam disjectis tenebris dignetur illu-
strare, eandemque clarâ summi boni notione informare.

O Qui perpetuâ mundum ratione gubernas
Terrarum cælique sator, qui tempus ab ævo

I N T E R P R E T A T I O.

O Creator cæli & terra, qui regis mun- | fluere à primâ aetate mundi,
dum lege immutabili, qui imperas tempus |

N O T Æ.

1. O.] Est hæc precatio & Philoso-
phiæ & materiæ tractandæ dignissima.
Est quidem precatio; cogitatio scilicet
mentis aliquid rectè desideratum peten-
tis à Deo: hinc quæ à S. Thoma 1. 2. q.
83. at. 17. probantur esse precationis
partes, videlicet *ascensus intellectus in*
Deum; gratiarum actio; & petitio, hæ
hic animadvertuntur: O enim interje-
ctio ut admirantis sic invocantis, notat
primum; enumeratio rerum condita-
rum, & modorum quibus reguntur, se-
cundum; lux rogata, tertium. Est
etiam precatio hæc Philosophiæ dignis-
sima: cum enim Philosophiæ sit natu-
rale lumen, tenebris sensum recedenti-
bus, elucens, nihil aliud nunc petitur,
quàm aliquod Philosophiæ incremen-
tum. Est denique eadem precatio mate-
riæ nunc tractandæ dignissima: ut enim
debet mentem sui finis notionem roga-

re, sic decet hanc notionem rogare
mundi Conditorum, quippe qui & pri-
ma causa & primus doctor ejusdem men-
tis est. *Nolite putare*, inquit S. August,
in Joan. *quemquam hominem aliquid dis-
cere ab homine; admonere possumus per stre-
pitum vocis nostræ: si non sit intus qui do-
ceat, inanis sit strepitus noster.*

2. *Terrarum cælique sator.*] Philoso-
phiæ precatur Creatorem mundi: Sa-
tor enim sive seminator primùm est il-
le, qui parato effecti semine sive mate-
riâ ejusdem effecti auctor est; quâ ra-
tione *mundus ipse*, iudice Tullio 2. de
nat. *omnium rerum sator & seminator est*,
deinde est quicumque auctor: Deus au-
tem est primus auctor cæli & terræ.
Virg. 1. Æn. v. 258.

*Olli subridens hominum sator atque Deo-
rum.*

Sed quòd Deus sit Mundi creator,

Ire jubes, stabilisque manens das cuncta moveri;
 Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
 5. Materiæ fluitantis opus, verùm insita summi
 Forma boni, livore carens: tu cuncta superno
 Ducis ab exemplo, pulcrum pulcerrimus ipse
 Mundum mente gerens, similique imagine formans,

INTERPRETATIO.

Constanter immotus facis omnia moveri,] pers invidia: Tu producis omnia ab exem-
quem causa exteriores non induxerunt ad] plari summo, habens in mente mundum
formandam machinam materia mæta, sed] præclarum ipse præclarissimus, quem mun-
potius species tibi insita summi boni, ex-] dum simili imagine formas,

NOTÆ.

propterea Mundus legibus à Deo consti-
 tutus regitur: unde nunc dicitur: *perpe-*
tuâ mundum ratione gubernas.

2. & 3. *Tempus ab ævo ire jubes.*] Dif-
 ferunt apud Philosophos æternitas,
 ævum, & tempus, quæ dicuntur quæ-
 dam genera diuturnitatis, sive ut lo-
 quantur *durationis*, Gallicè *durée*, quæ
 nihil est aliud, quàm perseverantia rei
 existentis. Æternitas est rei sine prin-
 cipio & sine fine existentis, nimirum
 Dei. Ævum est rei sine fine quidem,
 sed non sine principio existentis: ni-
 mirum Rei creatæ, qualis est mens &
 corpus, quorum nulla est nisi exterior
 causa: hoc enim & illa à Deo aliquan-
 do creata æternùm perseverabunt. Tem-
 pus est rei nec sine principio, nec sine
 fine existentis: formæ videlicet corpo-
 reæ, qualis est forma bestię, forma
 plantæ, & forma corporum inanima-
 torum: hæ enim formæ ut fugatis con-
 trariis aliquando incæperunt, ita ali-
 quando à contrariis formis fugatæ eva-
 nescent. Atqui vix materia Mundi fa-
 cta est ævum habitura, cùm hæc qui-
 busdam formis per aliquod tempus du-
 raturis juxta leges divinæ voluntate fan-
 citas, affecta fuit: quamobrem Deus
tempus ab ævo ire jubet.

3. *Stabilisque manens das cuncta move-*
ri.] Deus etenim immotus omnia mo-
 vet. Primum quidem omnia quæ mo-
 ventur, à Deo moveantur necesse est:
 cùm enim motus nihil sit aliud, quàm
 corpus quod suâ extremitate extremi-
 tatem tangit majorem, ab eo habent

omnia ut moveantur, à quo habent quòd
 & extremitatibus circumscribantur, &
 extremitatibus suis majores tangant ex-
 tremitates: Sed id non possunt habere
 nisi ab eo, à quo ut creantur sic conser-
 vantur, cujusmodi est solus Deus. Deinde
 Deus movendo omnia immotus ma-
 net: siquidem Deus est mens perfectissi-
 ma. Malachiæ 3. *Ego Dominus & non*
mutor. Jacobi 1. *apud quem non est trans-*
mutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

4. *Non externa pepulerunt causa.*] Phi-
 losophis vulgo quatuor sunt causæ, ni-
 mirum finis, efficiens, materia, & for-
 ma, quarum duæ priores, exteriores;
 duæ verò posteriores, interiores appel-
 lantur. Corpora quæ vocantur physica,
 cujusmodi est cælum & terra, & inte-
 riores & exteriores habent causas; men-
 tes creatæ non habent quidem interio-
 res, sed habent exteriores. Deus verò
 neque interiores neque exteriores habet:
 unde neque sine neque efficiente
 pelli potuit ad creandum mundum; sive

5. *Materia fluitantis opus.*] Mundus
 quippe rectè dicitur *materia fluitans*.
Materia quidem, cùm Mundus sit res
 quoquo versus extensa, cujusmodi est
 materia. *Fluitans* verò, quandoquidem
 cælum, terra, & cætera corpora, ex
 quibus constat Mundus, perpetuis moti-
 bus cientur, si non ratione omnium,
 saltem ratione plurimum suarum partium.

5. & 6. *Verum insita summi forma bo-*
ni.] Licet Dei natura simplex sit &
 uniusmodi, non solùm quatenus est ex-
 pers partium, instar cujuslibet alterius

- Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.
 10. Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
 Arida convenient liquidis: ne purior ignis
 Evolet, aut mersas deducant pondera terras..

INTERPRETATIO.

Et praecepit eundem perfectum perficere | cum liquidis convenient, ne ignis purior
 suas partes. Tu concilias elementa talibus | sursum abeat, aut gravitas ferat deorsum:
 modis, ut frigida cum calidis, & sicca | terram depressam.

NOTÆ.

mentis, sed etiam quatenus ne pluribus quidem cogitationibus sibi succedentibus afficitur, mens tamen humana, utpote Deo comprehendendo impar, Deum veluti quibusdam affectum cogitationibus adeoque formis, ideâ nimirum & voluntate cogitat: adeo ut nulla alia sit causa materia fluitantis, præter ideam & voluntatem Dei: hæc rationem habent non solum finis, & efficientis, verum etiam exemplaris causæ. S. Thomas 1. p. q. 15. a. 1. *Mundus, inquit, non est casu factus, sed est factus à Deo per intellectum agente, unde necesse est quod in mente divinâ sit forma, ad similitudinem cuius Mundus est factus, & in hoc consistit ratio ideæ. . . Deus secundum essentiam suam est similitudo omnium rerum: unde ideâ in Deo nihil est aliud, quàm Dei essentia.* Quod autem Deum, ad creandum mundum, externa non pejusulerunt causa, sed insita summi boni forma, sive infinita Dei sapientia & voluntas, propterea rectè Deus dicitur *livore carens*: cum enim, effectu pro causâposito, livor hic nihil sit aliud quàm invidia, ille rectè dicitur livore carere, qui non habet, cui invidere possit: Deus autem (utpote summum bonum) à quo & propter quem Mundus factus est, non habet, cui invidere possit: quandoquidem summo bono melius nihil excogitari potest. Hinc etiam Deus *cuncta superno ducit ab exemplo* videlicet à divinâ ideâ & voluntate, quæ cum sit Deus, hæc nihil superius esse potest. Hinc Deus *Mundum mente gerit, similique imagine format.* S. August. lib. 83. qq. q. 46. *singula propriis sunt creata rationibus. Hæc autem rationes, ubi arbitran-*

dum est esse nisi in ipsâ mente creatoris? Non enim extra se quicquam positum intuebatur, ut secundum id constitueret quod constituerat, nam hoc opinari sacrilegum est. Nonnulli putant hic legendum *similique in imagine* propter verbum. Sed à pluribus omittitur vox illa, in, quâ sublatâ rectius significabitur, ideam esse modum, quo Deus Mundum format, & stabit verius, ut apud Virgil. 1. Georg. v. 231.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.

9. *Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.*] Ut enim divinâ sapientiâ, divinæque voluntate Mundus primò formatus est; sic eadem divinâ sapientiâ, & voluntate Mundus perfectus, suas partes perfectas videtur absolvere, servatis scilicet quibusdam legibus corporum divinitus constitutis. Sic ex eo quod materia, ratione quarundam partium, ab initio fuerit in orbem mota, servatis quibusdam legibus motus, eriri poterunt primùm quidem *elementa*, deinde generalis quædam *anima Universi*, postea peculiaries quædam *anima corporea*, de quibus omnibus deinceps tractabitur.

10. *Tu numeris elementa ligas*] I. Agitur de elementis: quæ enim corpora ex *materiâ fluitante* primùm oriuntur, hæc vocantur *elementa*, quoniam ex his in fisis reliqua corpora, quæ propterea dicuntur *mista*, componuntur: hæc autem *elementa* cum multitudine, tum etiam qualitatibus sive modis ita inter se aptantur, ut & frigida cum calidis, & dura cum liquidis convenient, nec lævia à gravibus inani quodam hiatu separarentur: ubi Philolophia videtur faccre-

Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
 Connectens animam per consona membra resolvis ;
 15. Quæ cum secta duos motum glomeravit in orbes,
 Innetem reditura meat, mentemque profundam
 Circuit, & simili convertit imagine cælum.

INTERPRETATIO.

Tu conjungens animam inter mentes in- | partes, postquam perfecit duplicem circui-
 sensiles & corpora sensilia mediam, | tum, per suum corpus iterum movetur, re-
 moventemque omnia, distribuis eandem | versura in semetipsam, & circuit animam
 per membra consentanea, quæ anima in- | infimam, & circumagat cælum formâ unius-
 tar corporis liquidi divisa in minutas | modi.

NOTÆ.

mentionem qualitatium, quas Philoso-
 phi vulgo agnoscunt in elementis, quas-
 que minùs Latinè vocant *alterativas &*
motrices. *Alterativa*, inquit, sunt
calor & frigus, siccitas & humiditas, quæ
 significantur his verbis, ut *frigora flam-
 mis, Arida convenient liquidis*. *Motrices*
 verò sunt *levitas & gravitas*, quarum ef-
 fecta meritò hic timerentur, nisi ele-
 menta miro quodam modo à Deo certis
 locis continerentur; præsertim juxta
 vulgatam Peripateticorum opinionem.
 Si enim, ut Peripatetici optant, qua-
 tuor hæc elementa, nimirum ignis, aër,
 aqua, & terra, sive appetitu, sive in-
 clinatione, sive qualitate naturali ita
 afficiantur, ut aër & ignis sursum suâ
 levitate: aqua & terra deorsum suâ gra-
 vitate tendant, quid obstat, nisi Deus
 perpetuo quodam miraculo, quin qua-
 tuor hæc elementa, quantumlibet per-
 missa, tandem aliquando à se invicem
 liberata, si non intercepto quodam ina-
 ni hiatus, saltem suis quæque locis con-
 tineantur: quemadmodum aqua &
 oleum, quantumlibet permitta ita à se-
 se invicem liberantur, ut aqua deorsum
 subjiciatur, oleum verò sursum emi-
 neat: quamobrem rectè Philosophia
 addit: *ne purior ignis exolet, aut mersas
 deducant pondera terras*.

1. anima, 2. triplicis natura media,
 3. cuncta movere, 4. à Deo connecti, 5. per
 consona membra resolvi, 6. secta circuire,
 primùm quidem per majores, deinde
 per minores mundi vortices, & tandem
 ad suum reverti principium, ut hõc
 exemplo demonstretur, hominem, qui
 à Deo tamquam à principio processit, ad
 Deum tamquam ad finem, factò quo-
 dam circuitu, revocandum esse: quæ
 omnia postquam exposita fuerint, illa
suscepti operis pars, non erit, sicut Val-
 lino videtur, *difficillima*.

Primùm quidem spiritus ille Univerfi
 agnoscitur non solùm à sacris auctori-
 bus Ecclesiastæ 1. *lustrans universa in cir-
 cuitu pergit spiritus & in circulos suos re-
 vertitur*; sed etiam à profanis, ut Pla-
 tone, Aristotele, pluribusque aliis:
 citabo unum Virgilium, qui 6. *Æneid.*

v. 724. canit,
*Principio cælum, ac terras, camposque
 liquentes,
 Luculentemque globum luna, Titaniaque
 astra
 Spiritus intus alit: totamque insusa per
 artus
 Mens agit molem, & magno se corpo-
 re miscet.
 Inde hominum pecudumque genus, vita-
 que volantum,
 Et que marmore fert monstra sub aquo-
 re pontus.
 Igneus est ollis vigor & cælestis ori-
 go
 Seminibus: quantum non noxia corpora
 tardant*

13. Tu triplicis mediam naturæ, &c.]
 II. Agitur de spiritu Univerfi, qui po-
 sitis ipsius naturæ legibus, statim post
 producta Mundi elementa nasci debet.
 Hic autem spiritus, de quo plura dixi-
 mus in physicâ, meritò hic dicitur,

*Terronique lebetant artus, moribus da-
que membra.*

*Hinc metuumt cupiuntque, dolent gau-
dentque: nec auras*

*Respiciunt, clausa tenebris & carcere
caeco.*

Deinde idem spiritus rectè dicitur *ani-
ma*: cum enim *anima* dicatur ab *ani-
mus*, hic ab *ἀνεμος* ventus, cumque
ventus quadam sit occulta plurium mo-
tum causa, propterea usus obtinuit, ut
institum occultumque perennis & conti-
nuatae motionis principium vocaretur
anima: praedictus autem spiritus ita se
habet, non solum in plantis & bestijs,
sed in ipso quoque homine, in quo mens
sine illo spiritu famulante, manus & pe-
des ad nutum inovere non potest.

Præterea hæc anima dicitur *triplicis
natura media*: non quòd ex infitis tri-
bus elementis constet, quemadmodum
scire possent illi philosophi, quos ex
arte vocant *Chymicos*, aut alij quos pro-
prium ducem appellant *Cartesianos*, quibus
tria sunt Mundi elementa, sed potiùs
quòd ex tribus rebus, quas naturali lu-
mine cognoscere possumus, hæc anima
una sit, & quidem media: quædquid-
dem hæc media est inter mentem insen-
sibilem, & corpus sensibile, ut & instar
corporis sensibilis, sit res quoque versus
extensa, capax figuræ, quietis, & mo-
tus, & instar mentis insensibilis, sen-
sum fugiens pluriumque effectorum
principium: propterea a Virgilio supra
vocatur *spiritus* & *mens*. Hic enim dici
potuit *anima media triplicis natura*, sicut
lib. 2. pr. 3. dicitur *duorum medius con-
sulum* & à Cicerone, *duorum fratrum
medius*; & ab Horatio belli *pa* isque *me-
dius*; potuitque anima illa hanc *triplicis
natura* enumerationem instar partis su-
bire, quemadmodum Capua subivit ter-
num maximarum urbium numerum,
cujus tamen numeri ipsa fuerit pars:
Capua, inquit Florus supra citatus pag.
47. *quondam inter tres maximas Romam
Carthaginemque numerata.*

Insuper ista anima perhibetur *cuncta
movere*: non quòd cuncta corpora ab hæc
animâ moveantur: plura enim solida
sunt, quorum idcirco partes quiescunt:
sed quòd nulla corpora, nisi hæc ani-
mâ moveate, moveantur: sic Joan. 1.

omnia per Deum facta dicuntur, non
quòd omnia simul facta fuerint à Deo,
sed quòd quæcumque facta sunt, hæc
non nisi ab ipso Deo facta sunt. Scilicet
ut videmus quædam corpora sensilia mo-
veri ab alijs corporibus sensilibus v. g.
baculum à manu, sic hæc sensilia ab in-
sensilibus v. g. manum à spiritibus com-
moveri conijcimus, à notis ad minùs
nota progressi: donec aliquid primum
invenimus corpus quod ab ipso Deo
moveatur, juxta illud philosophorum
effatum: corpus quod movetur, ab alio
moveatur necesse est.

Adde quod eadem anima dicitur à
Deo *connecti*: cum enim corpus non
moveat nisi contactu, hæc anima non
posset movere, nisi cum corpore mo-
vendo connecteretur: connectitur au-
tem à Deo, à quo primum facta move-
tur, iis, quas ipse Deus constituit, na-
ture legibus.

Quinetiam hæc anima divinitus *per-
consona membra resolvitur*: Resolvitur,
inquam, per membra: anima enim illa
corpus est liquidissimum, cujus partes
ut moventur, sic in varia loca resolu-
tae varia subeunt corporis informati-
membra. Sed membra hæc sunt conso-
na, sive convenientia cum inter se,
tum cum ipsâ animâ, à quâ movenda
sunt: ut scilicet minima primum ab ani-
mâ, deinde majora & à minoribus & ab
ipsâ quoque animâ moveantur: sic *sal*
à mari, navis ab utroque contrita fa-
tiscit.

Imò prædicta anima *secta circuit*, ita
ut finem jungens principio suæ motio-
nis, *motum* videatur *glomerare in orbem*:
en faire comme un ploton de fil: glomus
enim Gallicè est *un ploton de fil*. Est qui-
dem illa anima *secta*: quia instar aquæ,
aëris, & ipsius ignis liquida, est con-
geries plurium corpusculorum, quæ ut
moventur, sic separantur a sese invi-
cem. At ipsa anima *circuit* per corpus,
in quo reperitur: quoniam generatim
corpus omne, quæ minus resistitur,
suum continuat motum: sic succus ar-
boris ad summum potiùs arboris verti-
cem ascendit, quàm per tenuiorem cor-
ticem exeat: sed eidem animæ, corpo-
ribus diversis undique resistentibus, fa-
cilius est intra suum corpus circuire;

Tu caussis

Tu cauffis animas paribus, vitalque minores
 Provehis, & levibus sublimateis curribus aptans
 20. In cœlum, terramque sevis: quas lege benignâ
 Ad te converfas reduci facis igne reverti.

INTERPRETATIO.

Tu producis animas & vitas minores simili modo, accommodansque altis corporibus levibus, eandem disseminas per cœlum &

terram; quas animas blandâ lege facis ad te converfas redire, instar ignis, ad locum unde venerat, regredientis.

NOTÆ.

quàm extra idem corpus egredi: Ecclâ. 1. *Lustrans universa*, inquit Spiritus Sanctus, *in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur*: quare ut nunc dicitur, hæc anima *in seænet reditura meat*. Verùm hæc anima, habitâ ratione machinæ, quam informat, duplicis est generis: major una, quæ per majorem mundi vorticem; altera minor, quæ per minorem ejusdem mundi vorticem diffusa circuit: atque inter minores una est, circa quam cœlum, veluti rota circa axem convertitur, quamque nunc Philosophia *mentem profundam* vocat; *mentem* quidem, sicut ipse Virgilius *mentem* neminavit, quoniam hæc, instar mentis, insensibile est motus principium: *profundam* verò; quia *centri* locum habet: in globo autem nulla pars est *centro* profundior. Fortè hæc machina, quæ profundâ illâ mente nunc significatur informari, terra est: quamvis enim nullâ demonstratione probari possit terra esse mundi *centrum*, terra tamen dici potest *centrum* illius vorticis, quem incolimus: ita ut major anima circa terram *semili imagine convertat cœlum*: nam aër saltem, qui sæpius tam apud sacros, quàm apud profanos auctores vocatur cœlum, terram circuit, nec ab alio corpore quàm ab isto spiritu aërem circumagi, satis probabile est: sicut simili semper imagine converti videtur: licet enim in isto aëre sive cœlo nubes, imbres, ventique cogantur, constans tamen est & uniusmodi hujus cœli circa terram circuitus, constansque ejusdem cæruleus color, qui nihil est aliud, quàm lumen obviis vaporibus exhalationibusque modificatum. At nisi pro-

funda illa anima fuerit terra, alia erit ex minoribus animabus, de quibus jam locutura est ipsa Philosophia.

18. *Cauffis animas paribus vitalque minores.*] III. Philosophia agit scorsum de animabus corporeis, quas dicit 1. *animas vitalque minores*; 2. *cauffis paribus à Deo proventus*; 3. *levibus curribus aptatas*; 4. *per cœlum terramque dispersas*; 5. *ad cœlum converfas reverti*.

Primum agitur hîc duntaxat de animabus corporeis, utpote quæ similes sunt spiritui, de quo statim agebatur, aut quadam illius portio: ut enim spiritus Universi, sic animæ hæc adducuntur in exemplum, ut his cognitis mens humana suis cogitationibus ad Deum, unde egressa est, revertatur.

Deinde hæc vocantur *anima vitalque minores*; quòd minoribus machinis inclusa, minores circuitus absolvant, ut in plantis, in bestiis, & in ipso homine: cum hîc tamen discrimine, quòd in homine præter hunc spiritum corporeum, sit mens sive res cogitans, cui spiritus ille famulatur: quo sit ut spiritus ille corporeus, utpote formæ principali famulatus, in homine nomen dignitatemque animæ amittat, dicaturque propterea in homine una duntaxat esse anima, eaque ratione prædita. Virgil. 4. Georg. v. 220.

Esse apibus partem divina mentis & haustus

Ætherios dixere: Deum namque ire per omnes

Terrasque tractusque maris calumque profundum.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,

- Da pater augustam menti conscendere sedem,
 Da fontem lustrare boni, da luce repertâ
 In te conspicuos animi desigere visus.
25. Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,
 Atque tuo splendore mica: tu namque ferenum,
 Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,

INTERPRETATIO.

Da, pater, da menti nostræ assurgere in Solium tuum regale; da quarere originem boni; da, lumine detecto, desigere in te claros conspectus mentis. Expelle nubem & gravitatem machina terrestris; & corusca tuo fulgore: nam tu serenitas es, tu quies tranquilla probis; & nostra de te notio finis;

NOTÆ.

Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Postea hæc minores animæ iisdem causis, quibus prædictus spiritus Universi, sunt, videlicet ex eadem materiâ fluentem, & ab ipso Deo, servatis iisdem naturæ legibus.

Præterea eadem animæ dicuntur aptata levibus curribus, hoc est corporibus, quibus includuntur, quæque ipsæ movere & regere videntur, ut vector movere & regere currum solet: anima enim plantæ v. g. diversa est ab animâ bestiarum: & animâ bestiarum pro diversis bestiarum generibus iterum diversa est. Sic animæ apum, de quibus jam loquebatur Virgilius, dici possunt levibus curribus aptata.

Insuper his, prædictæ animæ per cælum terramque dispersa sunt: nam præterquam quod etiam in cælo stellifero forte occurrere potest similis quidam spiritus, qui per corpus in quo includitur, prædictos circuitus agat; minores illæ animæ sunt in bestiis, quarum aliæ in terris, aliæ in cælo aërio vivunt.

Tandem hæc animæ ad cælum conversa revertuntur: hæc enim animæ, utpote quæ generali corporum motorum lege, quæ nunc vocatur benigna, quâ minus resistitur, tendunt, in cælum, quâ minus resistitur iisdem, nituntur: veluti igne reduci: maxima quippe est similitudo inter has animas & ignem: unde

Virgilio prædictus spiritus appellatur igneus vigor. Quoniam verò cælum habetur altissimum Dei domicilium: Matth. 5. non jurandum per cælum, quia thronus Dei est; propterea Deus nunc dicitur facere, has animas ad se conversas reverti: & propterea nunc in exemplum adducuntur.

22. *Da pater.*] Sic vocatur Deus non solum à Christianis, sed etiam ab Ethnicis, ut jam notavimus. Hæc est autem petitio Philosophiæ, cujus gratiâ prædicta præmisit. Rogat verò Deum, ut hinc liberet mentem tenebris ab ipso corpore ortis: corpus enim, Sap. 9. quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimis sensum multa cogitantem: inde verò informet cognitione summi boni, cuiusque amore.

26. *Tu namque ferenum.*] Serenans mentes: ut quemadmodum tempus serenum fingitur fugare nubes: sic Deus mentis tenebras pellat.

27. *Tu requies tranquilla piis.*] Dans cogitationes tranquillas; iis nempe, qui, dante Deo, suo erga Deum officio funguntur.

27. *Te cernere finis.*] Mens humana eo fine à Deo creata est, ut cogitet, adeoque ut cognoscat, Deum: Joan. 17. Hæc est vita aterna ut cognoscant te Deum verum.

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

INTERPRETATIO.

quòd sis *principium, vector, dux, via, & terminus.*

NOTÆ.

28. *Principium.*] Non minùs necessarium est, mentem nostram suum principium, quàm semetipsam cognoscere: ut videlicet primi beneficij à suo conditore accepti non immemor, se suaque eidem suo conditori devoteat. Deus autem ita mentis nostræ principium est, ut quamvis mens posset dubitare, utrùm Deus foret principium corporum, eadem tamen suæ tenuitatis conscia, semper convincatur, se non ab alio quàm ab ipso Deo fuisse creatam. Hinc Deus dixit Apocal. 1. *Ego sum α & ω principium & finis.*

Vector.] Quia Deus conservat nostram mentem: cùm enim conservatio nihil sit aliud, quàm continuata productio, Deus conservando nostram mentem, hanc videtur portare sive vehere. Ad Hebr. 1. Deus dicitur *portans omnia verbo virtutis suæ.*

Dux.] Deus enim mentem humanam non tantùm creat conservatque, sed eandem, etiam ab ortu, quibuldã informat cogitationibus, nimirum intelligentiã & inclinatione, quas si, neglecto corporis impetu, mens ipsa sequatur, numquam aberrabit.

Semita.] Nam semita mentis alia in genere *forma*; alia in genere *causa efficiētis*. Prior est cogitatio quã mens à rebus caducis recedens ad Deum accedit: Sic Proverb. 4. *pistorum semita, quasi lux splendens, procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Posterior est ipse Deus rectæ cogitationis auctor: Sic Christus Joan. 14. *Ego, inquit, sum via, & veritas, & vita.*

Terminus.] Id vocatur terminus, ultra quod res, eodem finita, non diffunditur: sicut cæcis nationibus, rudis informisque lapis, ultra quem ager, hõc lapide finitus, non diffunditur, vocabatur *Deus Terminus*. Atqui Deus est id ad quod mens humana cogitando diffundi debet; sed ultra quod eadem mens cogitando versari non potest. Joan. 6. *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ aeterna habes.*

Sicut autem omnia hæc rectè dicuntur de Deo, ut jam expositum est, ita non malè dicerentur de ipsâ cognitione Dei, menti nostræ insitã, quæ notatur his verbis, *Te cernere*. Primò enim illa de Deo insita cognitio rectè dicitur *finis*: quoniam eo fine facti sumus à Deo, ut Deum ipsum cogitemus. Secundò eadem cognitio rectè dicitur *principium*; quia ut omne nostrum bonum opus à bonã nostrã cogitatione; sic omnis nostra bona cogitatio ab ipsâ Dei cognitione, velut à principio oritur: *ignoti nulla cupido*, quod vulgò dicunt. Terriò eadem Dei cognitio rectè dicitur *vector, dux, & semita*; quòd hæc nostras cogitationes, nostraque omnia tam directã, quàm factã ad Deum videatur ferre, movere, & ducere. Denique hæc Dei nostra cognitio rectè dicitur *terminus*: siquidem comparatã eã, quã defuncti frui speramus, perfectã Dei cognitione, veluti comparato vitæ nostræ termino quiescemus. Joan. 17. *Hæc est vitæ aeterna ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.*

P R O S A X.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA demonstrat, aliquod esse summum bonum, & hanc qualitatem ita solius Dei esse, hanc ut à se indistinctam nec ab ullo acceperit, nec cum ullo communit: ex quo colligit eum, qui summo bono fruitor, hinc Deum esse participatione, inde participem potentiae, reverentiae, claritatis, & voluptatis.

QUONIAM igitur quæ sit imperfecti, quæ etiam perfecti boni forma, vidisti: nunc demonstrandum reor, quoniam hæc felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum, an aliquod huiusmodi bonum, quale paullo antè definisti, in rerum naturâ possit existere, ne nos præter rei subiectæ veritatem terrena cogitationis imago decipiat. ¹ Sed quin existat, sitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id imminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo sit, ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo, perfectum quoque aliquod esse, necesse sit. Etenim perfectione sublatâ, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim ab diminutis, inconsummatisque natura rerum cepit exordium, sed ab integris, absolutisque procedens, in hæc extrema atque effeta dilabitur. Quod si, uti paullo antè monstravimus, est quædam boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquam solidam, perfectamque non potest dubitari. Firmissimè, inquam, verissimeque conclusum est.

I N T E R P R E T A T I O.

a cognito modo tam imperfecti, quam perfecti boni, demonstranda est res illa quæ sit summè bona. b inanis. c imperfectis. d debilis. e felicitatem. f ego Boëtius.

N O T Æ.

1. *Quin existat, negari nequit.*] I. Philosophia demonstrat, aliquod esse summum bonum: quia cum ex dictis con-

² Quo vero, inquit, ^e habitet, ita considera. Deum rerum omnium principem, bonum esse, communis humanorum ^b conceptio probat animorum. Nam cum nihil Deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita verò bonum esse Deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque bonum in eo esse convincat. Nam si tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit: erit enim eo præstantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse videatur: omnia namque perfecta ^c minus integris priora esse claruerunt, quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum est summum Deum, summi, perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo Deo sitam esse, necesse est. Accipio, inquam ^d, nec est quod contradici ullo modo queat. Sed quæso, inquit ^e, te, vide quàm id sanctè atque inviolabiliter probes, ^f quod boni summi summum Deum diximus esse plenissimum. Quoniam, inquam ^g, modo? ^h Ne ^b hunc rerum omnium patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, vel extrinsecus accepisse, vel ita naturaliter habere præsumas, quasi, habentis Dei, habitæque beatitudinis diversam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes, præstantius id quod dederit, eo quod acceperit, existimare possis.

INTERPRETATIO.

a *cuinam rei insit illa felicitas, ait Philosophia.* b *notio Dei omnibus humanis mentibus insita.* c *imperfectis.* d *ego* Boëtius. e *Philosophia.* f *Deum habere rationem summi boni.* g *ego Boëtius.* h *inquit Philosophia.*

NOTÆ.

perfectum, si existat aliquod perfectum, necesse est, ut aliquod summum bonum existat: existere autem aliquod perfectum hæc probatur demonstratione. Imperfectum in aliquo genere existere nequit, nisi in eodem genere aliquod perfectum existat: quandoquidem illud imperfectum nec dicitur, nec cogitur, nec est nisi factâ comparatione cum hoc perfecto, cujus illud dicatur cogiteturque *imminutio* & a quo *ceperit exordium*. Atqui in genere boni existit aliquod imperfectum: illud scilicet quod fragile est & caducum, de quo hæcenus disputatum est.

2. Quo verò habitet? II. Philosophia demonstrat, hanc summi boni qualitatem, Dei esse & quoniam rerum omnium princeps rationem sive qualitatem summi boni habeat necesse est: alio-

quin erit aliquid eo melius, perfectius, prius, atque antiquius, adeoque ille non erit princeps. Atqui Deus est rerum omnium princeps: ut *communis humanorum conceptio probat animorum*: cum enim hæc conceptio nec de nihilo, nec a nihilo esse possit, si conceptio illa fuerit in omnibus mentibus humanis (ut revera esse unusquisque hujus conscius experitur) necesse est ut existat Deus, ille rerum omnium princeps, de quo & a quo sit illa *communis animorum humanorum conceptio*.

3. Ne hunc rerum omnium patrem? III. Philosophia demonstrat, hanc summi boni rationem sive qualitatem esse ab ipso Deo indistinctam: quia cum Philosophiæ nefas sit judicare nisi præsentibus notionibus, quas judicando inter se jungat aut separet, hæc non

- Sed hunc esse rerum omnium præcellentissimum, dignissimè confitemur. Quòd si naturâ quidem inest, sed est ratione diversum, cum de rerum principe loquamur Deo, fingat qui potest, quis hæc diversa conjunxerit? Postremò quod à qualibet re diversum est, id non est
5. illud, à quo intelligitur esse diversum. Quare quod à summo bono diversum est sui naturâ, id summum bonum non est: quod nefas est de Deo cogitare, quo nihil constat esse præstantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit existere, quare quod omnium principium sit, id etiam^a sui substantiâ summum esse bonum verissimâ ratione concluderim. Rectissimè, inquam. Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est, inquam. Igitur, inquit, Deum esse ipsam beatitudinem, necesse est confiteri. Nec propositis, inquam, prioribus^b refragari queo, & ab illis hoc illatum consequens esse perspicio. + Respice, inquit, an hinc quoque idem
 15. simili approbetur, quòd duo summa bona, quæ à se diversa sunt, esse non possunt. Etenim quæ discrepant bona, non esse alterum quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit, id summum non esse manifestum est: nullo modo igitur quæ summa sunt bona, ea possunt esse diversa. Atqui & beatitudinem, & Deum, summum bonum esse collegimus: quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quæ sit summa divinitas. Nihil, inquam, nec re hæc verius, nec ratiocinatione firmitus, nec Deo dignius concludi potest.
 - 20.

INTERPRETATIO.

a ratione sui. b adversari.

NOTÆ.

potest judicare rationem summi boni esse à Deo distinctam, nisi & summum bonum, & Deum, suâ quemlibet seorsum notione, clarè & distinctè cogitare possit: ita ut verè cogitare possit summum bonum non esse Deum, & Deum non esse summum bonum: propterea enim eadem Philosophia judicat mentem nostram esse distinctam à nostro corpore: ex quo sequeretur rationem summi boni, quam Deus haberet, esse extrinsecus acceptam, adeoque esse aliquam Dei causam, quæ Deum & summi boni rationem inter se conjunxerit: non secus ac mens humana, quæ corpus informatur, est extrinsecus accepta, agnoscitque aliquam sui causam, quæ mentem ipsam & corpus inter se conjunxerit. Atqui Philosophia non potest

summum bonum & Deum suâ quemlibet seorsum notione clarè & distinctè cogitare: quandoquidem ut Deus, sic summum bonum cogitur, quo nihil constat esse præstantius, melius, prius.

4. Respice an hinc quoque. } IV. Philosophia demonstrat, aliquid non posse cum Deo communicare prædictam summi boni rationem, sive, quod idem est, non posse esse duo summa bona: quia ex jam dictis quod habet rationem summi boni, sive quod est summum bonum, illud perfectum sit, necesse est. Atqui fieri non potest ut sint duo absolute perfecta: cum perfectum absolute nec dici nec cogitari nec esse possit, nisi illud cui nihil deest: cumque ex duobus summis bonis, si adessent, alterutrum alteri deesset.

Super hæc, inquit, igitur veluti Geometræ solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, ⁵ quæ ² *περίσματα* ipsi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollarium dabo. ⁶ Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo verò est ipsa divinitas, divinitatis adeptione fieri beatos, manifestum est. Sed uti iustitiæ adeptione justî, sapientiæ sapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, Deus; sed naturâ quidem unus, participatione verò nihil prohibet esse quàm plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc, atque pretiosum, sive ^b *ποιήματα*, sive corollarium vocari mavis. ⁷ Atqui hõc quoque pulcrius nihil est, quod his annectendum esse ratio persuadet. Quid? inquam. Cùm multa, inquit, beatitudo continere videatur, utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an sit eorum aliquid, quod beatitudinis substantiam compleat, ad hoc vero cætera referantur? Vellem, inquam, id ipsarum rerum commemoratione partefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum esse censemus? Ac summum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem sufficientia summa est, eadem summa potentia, reverentia quoque, claritas, & voluptas beatitudo esse judicatur. Quid igitur? Hæccine omnia, bonum, sufficientia, potentia, cæteraque veluti quædam beatitudinis membra sunt, an ad bonum, veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid investigandum proponas: sed quid constitutas, audire desidero. Hujus rei discretionem sic accipe. Si hæc omnia beatitudinis membra forent, à se quoque invicem discreparent. Hæc est enim partium natura, ut unum corpus diversa componant. Atqui hæc omnia idem esse monstrata sunt.

INTERPRETATIO.

a consecraria. b consecrarium. c an hæc | unum pluribus modis se habens. }
omnia sint unum & unum; an potius }

NOTÆ.

5. *Quæ περίσματα.* [V. Philosophia more Geometriæ ex demonstratis quadam infert, quæ Græcis *περίσματα* Latinis consecraria vocantur, sive etiam corollaria, quadam scilicet præter debitum data, Normanis *le repiquet*.

6. *Nam quoniam, &c.*] Primum consecrarium est, homines adeptione beatitudinis fieri deos: quod quidem sic infertur. Est Deus naturâ; est Deus participatione. Deus naturâ, est res summè perfecta: unde cùm ex dictis non possit esse multiplex res summè perfecta, idcirco Deus naturâ ita unicus est, ut non

possit esse multiplex. Deus verò participatione dicitur illa mens, quæ cogitatione divinæ simillimâ prædita est: sic Psalmo 81. *Ego dixi dij estis & filij excelsi omnes* Sic 2. Pet. 1. *ut per hæc efficiamini divina consortes natura.* Atque hõc modo beati fiunt dij: quoniam cogitatione divinæ simillimâ afficiuntur; quâ quidem cogitatione dij fiunt participatione: sicut justus, justitia, & sapiens, sapientiæ adeptione fit.

7. *Atqui hoc quoque, &c.*] Secundum consecrarium est, hominem qui Deo adeptione beatus, adeoque Deus

Minimè igitur membra sunt: alioquin ex uno membro beatitudo videtur esse conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est: sed id, quod restat, expecto. Ad horum verò cetera referri palàm est. Itcirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse

5. judicatur; itcirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causà bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id experi nullo modo potest. Contraque etiam, ⁸ quæ naturâ bona non

10. sunt, tamen si esse videantur, quasi vera bona sint, appetuntur. Quod fit, uti summa, cardo, atque causà expetendorum omnium, bonitas esse jure credatur. ⁹ Cujus vero causâ quid expetitur, id maxime videtur optari. Veluti si salutis causâ quispiam velit equitare, non tam equitandi motum desiderat, quàm salutis effectum. Cùm igitur om-

15. nia boni gratiâ petantur, non illa potius quam bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola queritur beatitudo. Ex quo ^a liquidò apparet ipsius boni, & beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil video, cur dissentire quispiam possit. Sed Deum

20. veramque beatitudinem unum, atque idem esse monstravimus. Ita; inquam. ^b Securè igitur concludere licet, Dei quoque in ipsò bono, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

INTERPRETATIO.

^a evidenter. ^b certò.

NOTÆ.

participatione est, divitiis, potentia, claritate, & voluptate cumulati: quod sic infertur. Si divitiæ, potentia, & cetera id genus quædam essent summi boni *membra*, hæc possent ita à summo bono separari, ut summum bonum esse posset sine illis: ut enim partes sive membra, suâ qualibet seorsum ideâ cogitari possunt, sic a se invicem separari & separatim conservari possunt: quemadmodum constat de mente & corpore, quæ sunt hominis partes: quin si hæc prædicta essent de genere modorum, sine quibus res, cujus sunt, potest existere: sicut corpus potest existere sine quieræ; posset etiam summum bonum existere sine prædictis, adeoque non sequeretur eum, qui frueretur summo bono, siui propterea prædictis: sed prædicta neque sunt *membra* summi boni; neque etiam modi, sine quibus esse possit summum bonum; quandoquidem

summum bonum ex dictis nec partes habet, nec modo afficitur, quo possit carere; alicui non esset absolute perfectum: quare necesse est, ut qui summo bono fruatur, hic & voluptate, & claritate, & cæteris ejusmodi fruatur. Imò neque divitiis neque alia ejusmodi expetimus nisi quia videntur habere rationem summi boni, sive beatitudinis.

8. *Quæ naturâ bona non sunt.*] Quicquid ab homine expetitur, id aut ipsa aut specie saltem bonum est: unde aiunt Philosophi *nec bonum quæ bonum est, odio haberi, nec malum quæ malum, amari.*

9. *Cujus causâ quid expetitur, &c.*] Hoc est axioma, quod a Philosophis solet sic exprimi: *propter quod unumquodque tale, illud magis tale est*; quod etiam si in aliis forte causarum generibus fallere possit; in genere tamen finis, in quo genere nunc adhibetur, constat.

M E T R U M X.

C A R M E N constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior Phaleucus spondeum, dactylum, & tres coreos habet, posterior Sapphico coreum, spondeum, dactylum, & duos coreos: nisi quod pro Sapphico, cujus erat alternare in secundo versu, repetitur Phaleucus. Corrigitur fuisse facillimum, sed id fortè neglexit Auctor, quod uterque versus endecasyllabus est.

A R G U M E N T U M.

P H I L O S O P H I A invitatur homines perturbationibus occæcatos ad prædictam summi boni notionem, quod hæc non solum sit tenebrarum expers, sed ipsâ Solis luce præstantior, & placidæ quietis parens.

H U C omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenas habitans libido menteis.

I N T E R P R E T A T I O.

*Convenite huc omnes decepti, quos libido | stringit vinculis crudelibus.
mendax, occupant mentes terrestres, con-*

N O T Æ.

1. *Huc.*] Ad prædictam summi boni notionem.

1. *Omnes pariter venite capti.*] Pariter intelligi potest jungi vel cum verbo *venite*, ut significetur, *convenite*; vel cum participio *capti*, ut significetur, *similiter decepti*: *captus* enim generatim is dicitur, qui in alterius potestate est: unde *captivus*: speciatim verò is est, qui corpori suo morem gerens suis ducitur perturbationibus. Virg. 4. *Æneid.*

v. 194.

Regnorum immemores turpique cupidine captos.

Hinc *libido*, quæ meritò dicitur *fallax*, perhibetur *ligare mentes terrenas improbis catenis*. *Libido*, inquam, quæ ni-

hil est aliud, quàm cogitatio mentis moribus corporeis obsequentis, meritò dicitur *fallax*; quia mentem à Deo, qui est prima veritas primaque bonitas, abducens in errorem vitiumque ducit. Eadem *libido ligat mentes improbis catenis*; quia mentem impedit, quominus hæc ad summi boni, quod naturaliter cognoscit appetitque, adeptionem perveniat. At *mentes*, quas *libido habitat*, sive ut sapius Auctor noster loquitur, *hebetat*, sunt *terrena*; quòd terreno corpori obsequantur. 1. Cor. 15. *Primus homo de terrâ, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.*

- Heic erit vobis requies laborum,
 5. Heic portus placidâ manens quiete,
 Hoc patens unum miseris asylum.
 Non quidquid Tagus aureis arenis
 Donat, aut Hermus rutilante ripâ,
 Aut Indus calido propinquus orbi,
 10. Candidis miscens virideis lapillos,
 Illustrant aciem, magisque cæcos
 In suas condunt animos tenebras.
 Hoc quidquid placet, excitatque menteis,
 Infimis tellus aluit cavernis.

INTERPRETATIO.

Hic quies laborum erit vobis: hic statio
 fruens tranquillitate perpetuâ: hoc unum
 refugium apertum miseris. Nec Tagus suis
 arenis aureis, nec Hermus suo litore rutilo,
 nec Indus, vicinus regioni calida; suis
 gemmis candidis viridibusque illuminant
 mentes, quin eas magis occacatas involunt
 in suam caliginem. Terra nutrit in suis
 antris inferioribus hæc corpora, qua dele-
 ctant commoventque animos.

NOTÆ.

4. Heic erit vobis, &c.] Evidens
 enim summi boni notio, utpote prin-
 cipium cum veritatis tum virtutis, men-
 tem liberabit à procellis errorum, vi-
 tiorumque: unde erit *requies*, *portus*, &
asylum.

7. *Tagus aureis arenis.*] Tagus est
 fluvius Lusitanix, qui in Celtiberis or-
 tus, Lusitaniam dividit, & ultra Ulyf-
 sionem, *Lisbone*, in Oceanum prorumpit.
 Hic non secus ac Pactolus, & Her-
 mus aureas arenas fertur volvere: unde
 hic versus

*Aurifer est amnis Tagus, & Pactolus,
 & Hermus.*

Juvenal.

*Quod Tagus & rutilâ Pactolus volvit
 arenâ.*

8. *Aut Hermus.*] Hermus est fluvius
 minoris Asiæ, qui juxta Dorylaum Phry-
 giæ civitatem ortus, Pactoloque junctus
 Smyrnæ campos irrigat, tandemque in
 Phocaicum sinum illabitur. Hic etiam
 aureas arenas trahere fertur: unde Vir-
 gil. 2. Geor. v. 137.

*Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus
 Hermus.*

9. *Aut Indus.*] Indus fluvius Orien-
 tis, qui Indiam ab occasu definiens, ei

nomen dedit: hic autem fluvius, aut
 saltem tellus, cui nomen dedit, gemmis
 abundat: quamobrem Claudianus signi-
 ficaturus vestem gemmis contextam
 Carm. 8. v. 584. canit.

— *Asperat Indus*

Velamenta lapis.

Gemmæ porro aliæ sunt candidæ, aliæ
 virides, aliæ caruleæ, aliæ alterius colo-
 ris, pro variâ luminis modificati ra-
 tione: unde *Indus* hic dicitur *miscere vi-
 rides lapillos candidis*: & Lueret. l. 2.

*Interdum quodam sensu fit, uti videan-
 tur*

*Inter caruleum virides miscere Sma-
 ragdos.*

11. *Illustrant aciem.*] Nempe mentis.

11. *Magisque cacos.*] Alludere vide-
 tur ad oculos, qui nimio auri, gemmæ,
 alteriusve corporis lucentis relucen-
 tisve splendore offunduntur, nec non in-
 ductâ caligine aliquando excæcantur:
 aurum enim & gemmæ, quamvis mul-
 to splendore oculis videantur splendere,
 mentis nihilominus aciem non illu-
 strant, imò potius inductâ perturba-
 tionum caliginem mentem ita excæcant,
 ut hanc in obscura terrâ, unde hæc
 corpora eruta sunt, viscera condere vi-

15. Splendor, quo regitur vigetque cœlum,
 Vitat obscuras animæ ruinas.
 Hanc quisquis poterit notare lucem,
 Candidos Phœbi radios negabit.

INTERPRETATIO.

At vero *lumen*, quo cœlum gubernatur & | hoc *lumen*, ille negabit radios Solis esse
 viget, cavet lapsus caliginosos mentis: | æquè puros.
 quare quicumque valebit animadvertere

NOTÆ.

deantur; quatenus mens horum amore
 capta nil nisi terram cogitat.

15. *Splendor.*] Summum bonum, sive
 Deus, qui ad Heb. 1. dicitur *splendor
 gloria* & Sap. 7. *candor lucis æterna.*

15. *Quo regitur vigetque cœlum.*] Deus
 enim non solum corpora, sed mentes
 omnes creat, conservat, & regit. Spe-
 ciatim verò cœlum viget regiturque
 motu, cujus Deus ita auctor est, ut hic
 non incipiat continueturque nisi statu-
 tis ab ipso Deo legibus.

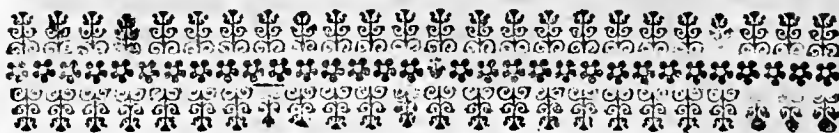
16. *Vitat obscuras animæ ruinas.*] Men-
 tis utpote immortalis nulla est ruina,
 quoad rem spectat, sed duntaxat quoad
 modum, nimirum cogitationem. Est
 autem cogitatio mentis ruina tum,
 cum mens à rectâ judicandi & eligendi
 normâ recedens, in errorem & vitium
 labitur. Vitium mentis nullum sine er-
 rore, error nullus sine obscuritate;

quamobrem ruina mentis ita obscura
 est, ut ab hâc Lux æterna Deus lon-
 giùs distare, hancque propterea vitare
 dicatur: unde Deus efficit, ut quos il-
 luminat, hi ejusmodi ruinam etiam vi-
 tent.

17. *Hanc quisquis poterit notare lucem.*] *Deum*
 qui est summum bonum.

18. *Candidos Phœbi radios negabit.*] *Candor*,
 color est omnium luci simil-
 limus: hinc sive corpora sive mentes eò
 majori candore affici dicuntur, quò
 majori perfunduntur luce: sicut stella,
 scriptio, ipsa cogitatio, Horatio, Ci-
 ceroni, Ovidio dicitur modò magis,
 modo minùs candida. Radij autem so-
 lares, quantumvis lucidi videantur,
 tantum nihilominus non lucent, quan-
 tum Deus, qui 1. ad Tim. 6. *Lucem in-
 habitat inaccessibilem.*

P R O S A X I.

A R G U M E N T U M.

POST QUAM Philosophia proposuit, bonum esse unum, quod omnia, suo quæque modo, appetunt; eadem concludit rerum omnium finem esse bonum.

ASSENTIOR, inquam. Cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant. Tum illa, quanti, inquit, æstimabis, si ¹ bonum ipsum quid sit, agnoveris? Infiniti, inquam: si quidem mihi pariter Deum quoque, qui bonum est, contingeret agnoscere. Atqui hoc veris-
 5. simâ, inquit, ratione patefaciam, ² maneat modò quæ paulo antè conclusa sunt. ³ Manebunt, inquam. Nonne, inquit, ² monstravimus ea, quæ appetuntur à pluribus, idcirco vera perfectaque ³ bona non esse, quoniam à se invicem discrepant, cumque alteri abesset alterum, plenum, absolutumque bonum afferre non posse? tum autem verum
 10. bonum fieri, cum in unam veluti formam, atque efficientiam colliguntur, ut quæ sufficientia est, eadem sit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas: nisi verò unum, atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur? Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quæ igitur, cum discrepant,
 15. minimè bona sunt; cum verò unum esse cœperint, bona fiunt: nonne hæc ut bona sint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minimè? Ita est ^c. Oportet igitur idem esse unum, atque bonum simili ratione concedas.

I N T E R P R E T A T I O.

a si memor præteritorum, hæc concesseris. | nitate afficitur.
 b hæc ita erunt. c quod bonum est, id bo-

N O T Æ.

1. Bonum ipsum quid sit.] Bonum | 2. Monstravimus.] Prosâ 9. hujus libri.
 simpliciter, de quo nunc agitur, est | 3. Bona non esse quoniam à se invicem
 summum: id sufficiat dixisse semel pro | discrepant.] I. Philosophia proponit,
 toto isto capite. | bonum, (quo nomine intelligit sum-

- 4 Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diversus effectus. Negare, inquam, nequeo. 5 Nostine igitur, inquit, omne quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum; sed interire atque dissolvi pariter, atque unum esse destiterit?
5. Quonam modo? Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt, ac permanent anima corpusque, id animal vocatur. Cum vero hæc unitas utriusque separatione dissolvitur, interire, nec jam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus cum in unâ formâ, membrorum conjunctione, permanet, humana visitur species. At si distributæ, segregatæque partes corporis distraxerint unitatem, desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cætera proculdubio parebit subsistere unumquodque, dum unum est: cum vero unum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura, minimè aliud videtur. Estne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat^a, relicta subsistendi appetentiâ, venire ad interitum, corruptionemque desideret? Si animalia, inquam, considerem, quæ habent aliquam volendi nolendique naturam, nihil invenio, quod^b, nullis extra cogentibus, abiciat manendi intentionem, & ad interitum sponte festinet. Omne namque animal tueri salutem laborat: mortem verò, perniciemque devitat. Sed

INTERPRETATIO.

a fugatâ sua conservationis appetitione. | atque violentiâ.
 b absque ullâ causarum exteriorum vi |

NOTÆ.

num) esse unum hõc fere modo. Cum inter unum & multa nullum excogitari possit medium, necesse est ut summum bonum sit unum aut multiplex. Atqui summum bonum non potest esse multiplex: idcirco enim probatum est divitias, potestatem; & cætera ejusmodi non habere rationem summi boni, quia sunt multa.

4. Eadem substantia est, quorum naturaliter non est diversus effectus.] Non judicamus de causâ nisi per ejusdem effectus: unde quorum non videmus diversos effectus, nullum argumentum habemus, quo judicemus hæc esse res diversas.

5. Nostine igitur, omne quod est.] II. Philosophia proponit, omnia, suo quæque modo, summum bonum appetere, sic. Cum unum & bonum sint eadem substantia, quicquid appetit unum, illud etiam appetat bonum necesse est. Atqui omnia appetunt unum:

siquidem appetunt esse; ut videre est in animalibus, in plantis, in corporibus inanimatis. Quæ omnia tam clarè proponuntur, ut explicatione nostrâ non indigeant. Moneo solùm duplicem hic distinguendum esse appetitum; voluntarium unum; alterum naturalem.

Appetitus voluntarius est ipsa mentis cognoscentis voluntas, cujus ita sumus conscij, docente ipso nostræ mentis voluntatisque auctore, majorem ut hujus intelligentiam à nullo homine accipere possimus. Talis est ille appetitus, quo volumus esse beati: talis est iste appetitus, quo, inquit nunc Philosophia, sæpe mortem cogentibus causis quam natura reformidat, mens humana amplectitur; aut gignendi opus interdum coërcet. Sed ait Philosophia, se nunc non de his voluntariis anima cognoscentis motibus tractare.

Appetitus autem naturalis, est instinctus rei etiam inficiæ ad ipsius con-

- quid de herbis, arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito. Atqui non est, quod de hoc possis^a ambigere, cum herbas, atque arbores intuearis, primum sibi convenientibus in nasci locis, ubi quantum earum natura queat, cito exarescere, atque
5. interire non possint. Nam aliæ quidem campis, aliæ montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliæ saxis hærent, aliarum secundæ sunt steriles arenæ, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod convenit, & ne, dum manere possunt, intereant, elaborat. Quid dicam, quod omnes, velut in terras ore
 10. demersò, trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quod mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra vero quadam ligni firmitate tegitur: ultimus autem correx adversum cæli intemperiem, quasi^b mali patiens defensor opponitur? Jam verò quanta est naturæ dili-
 15. gentia, ut cuncta semine multiplicato propagentur, quæ omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque, quasi in perpetuum permanendi, veluti quasdam machinas esse quis nesciat? Ea etiam quæ inanimata esse creduntur, nonne quod suum est, quæque simili ratione desiderant? Cur enim flammam quidem sursum levitas
 20. vehit, terras vero deorsum pondus deprimit, nisi quod hæc singulis loca, morionesque conveniunt? Porro autem quod cuique consentaneum est, id unumquodque conservat: sicuti ea, quæ sunt inimica, corrumpunt. Jam verò quæ dura sunt, ut lapides, adherent tenacissimè partibus suis, & ne facilè dissolvantur, resistunt. Quæ vero liquen-

INTERPRETATIO.

^a dubitare. ^b validius resistens.

NOTÆ.

servationem divinitus impressus. Primum quidem hic appetitus dicitur instinctus: est enim impulsio; & quælibet impulsio rectè dicitur instinctus: cum instinctus dicatur ab *instigando*, hoc ab *instando*; quòd qui instigat, hic instat & urget. Deinde idem appetitus est rei etiam insciæ: quandoquidem in corporibus inanimatis, in quibus nulla potest esse cognitio, locum habet. Præterea hic appetitus divinitus impressus est: non secus ac voluntarius: Deus enim movet omnia. Denique idem appetitus est ad rei conservationem: *dedit enim divina providentia*, ut hinc dicitur, *creatis à se rebus hanc vel maximam manendi causam, ut quoad possunt, naturali-*

ter manere desiderent. Hòc appetitu, ut quodam natura principio animalia manere amant. Eodem semper appetunt gignendi opus, quo solo mortalium rerum durat diurnitas. Hòc appetitu acceptas escas sine cogitatione transigimus. Eodem, in somno spiritum ducimus nescientes. Hòc denique appetitu cuncta quæ sunt, appetunt naturaliter constantiam permanendi, deviant perniciem. Sic in ove, viso lupo, spiritus à cerebro per nervos fluere soliti ad eas declinant ovis partes quæ ad fugam destinantur: In formicâ verò, viso frumento, iidem spiritus deturbantur ad eas formicæ partes, quæ ad capiendum dispositæ sunt.

tia ut aër, atque aqua, facilè quidem dividendis cedunt, sed citò in ea rursus, à quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit sectionem. Neque nunc nos de voluntariis animæ cognoscentis motibus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quòd ex-

5. ceptas escas sine cogitatione transigimus, quòd in somno^a spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animæ voluntariis, verùm ex naturæ principiis venit. Nam sæpè mortem cogentibus caussis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraque illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas,

10. gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coercet voluntas. Adeo hæc sui^b caritas non ex animali motione, sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à se rebus hanc vel maximam manendi causam, ut quoad possunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta,

15. quæ sunt, appere naturaliter constantiam permanendi, devitare perniciem. Confiteor, inquam^c, nunc me indubitato cernere, quæ dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id unum esse desiderat, hoc enim sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Verum est, inquam. Omnia igitur, in-

20. quit, unum desiderant. Consensi: Sed unum idipsum monstravimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita describis licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus. ⁶ Nihil, inquam, verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, & uno, veluti vertice destituta,

25. sine rectore, fluitabunt, aut si quid est, ad quod universa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, nimium, inquit, ô alumne lætor: ipsam enim ⁷ mediæ^d veritatis notam mente fixisti: sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paulò antè dicebas. Quid? inquam.

INTERPRETATIO.

a respiramus. b amor erga semetipsum | non possim amplius dubitare. d mani-
 c me jam animadvertere tam evidenter, | festa.
 ea de quibus antea dubitabam, ut de his |

NOTÆ.

6. Nihil verius.] Nam prædictus naturalis appetitus vel est à nihilo, vel est ab aliquo summo rectore, ad quem propterea veluti ad primum principium & ultimum finem revocandus est. Atqui fieri non potest, ut iste appetitus sit à nihilo: siquidem nihilum non potest esse ullius rei causa.

7. Media veritatis.] Manifesta: sic enim, interprete Servio. Virgil. 2. Æneid. v. 533. —
 Hic Priamus quamquam in mediâ jam morte tenetur.

Quis esset, inquit, ⁸ rerum omnium finis? Id est enim profectó, quod desideratur ab omnibus: quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse fateamur.

NOTÆ.

8. *Rerum omnium finis.*] III. Phi- | tur, id rerum omnium finis est. At-
 losophia concludit rerum omnium fi- | qui ex dictis summum bonum ab om-
 nem esse bonum & quidem summum: | nibus rebus desideratur.
 quia quod ab omnibus rebus desidera.]

M E T R U M X I.

QUOD dicitur iambicum. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet sex pedes habet, sæpe imparibus locis spondeum, paucibus iambum.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHUS, inquit Philosophia, suam attentius consideret mentem: huic quippe lumen ingenitum, quod, magistro docente, summæ etiam veritatis possit esse principium.

QUIS quis profundâ mente vestigat verum, Cupitque nullis ille deviis falli, In se revolvat intimi lucem visûs,

I N T E R P R E T A T I O.

*Qui inquirat veritatem alto animo, | revocet lumen interioris aspectûs ad suam
idemque optat nullis decipi erroribus; hic | mentem,*

N O T Æ.

1. *Quisquis.*] *Philosophus*: nam Philosophus, spectatâ nominis interpretatione, is appellatur, qui *totâ mente vestigat verum*, sapientiæ studiosus. Nimirum, inquit Tullius 5. *Tusc. Pythagora ingenium & eloquentiam cum admiratus esset Leon, quaerivit ex eo, quâ maximè arte consideret? ille artem quidem se scire nullam respondit, sed esse Philosophum. . . raros esse quosdam, qui cateris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiosè intuerentur, hos se appellare sapientia studiosos, id est enim, philosopos.*

1. *Profundâ mente.*] Profundum dicitur primùm quidem de corpore cuius porro suadus dimensionem terminat: sic profundum pelagus dicimus. Deinde verò propter quamdam simili. di-

nem de ipsâ mente, cujus cogitatio penetrans est: sic consilium vocatur profundum à Quintil. decl. 2.

1. *Vestigat verum.*] Verum sive veritas duplicis est generis, nempe res, & modus. Res vera est extra, modus verus est intra mentem: unde posterius hoc verum sive veritas definiti potest cogitatio mentis rectè percipientis aut judicantis. Agitur autem hic de hoc posteriori vero: unde statim dicitur vers. 6. *animum id suis reclusum possidere thesauris.*

3. *In se revolvat, &c.*] Suam mentem inspiciat: mens enim humana in his, quæ naturali lumine cognoscenda sunt, nullum potest habere iudicium verum certumque (quod nunc dicitur verum investigandum) nisi præeunte &

Longosque in orbem cogat inflectens motus,
 5. Animumque doceat, quidquid extra molitur,
 Suis retrusum possidere thesauris:
 Dudum quod atra texit erroris nubes,
 Lucebit ipso perspicacius Phæbo.
 Non omne namque mente depulit lumen

INTERPRETATIO.

Et convertens cogitationum longam seriem | ne, quod extra se quarit: tum quod jam-
 disponat in circuitum, Et instruat mentem | pridem caligo nigra erroris velavit, id cla-
 habere reconditum in suis thesauris id om- | rius ipso Sole fulgetit. Nam corpus,

NOTÆ.

regente evidentiâ quæ nihil est aliud, quam cognitio clara & distincta: evidentiâ autem hæc non antè haberi potest, quàm mens seipsam cognoverit: unde illud, nosce teipsum, de quo jam locuti sumus.

4. *Longosque in orbem, &c.*] Habeat cogitationem cogitationis, ipsiusque secundæ cogitationis tertiam cogitationem, & sic deinceps, ita ut fiat veluti circuitus cogitationum: hæc enim solum ratione præcipitatio & præjudicium, duo veritatis invenicndæ impedimenta, vitari possunt.

5. *Animumque doceat.*] Animum docere propriè solius Dei est, à quo animus conditus conservatusque primum informatur: frequenti tamen meditatione mens humana suas cogitationes attentius cogitans, ipsum etiam animum eò putatur docere, quòd, mente veluti Deum interrogante, Deoque eisdem respondente, naturale lumen sic diffundatur, ut quod antè latebat, id fugatâ caligine animadvertatur. Inter alia autem mens nostra, attentâ hæc suarum cogitationum meditatione, docetur, se in se possidere thesaurum, quem extra se invenire tentabat: unde additur

5. & 6. *Quidquid extra molitur suis retrusum possidere thesauris.*] *Molitur* dicitur à mole: moles fortè à *μολήναι* *vestibus submovere*: quare quicquid majori sive corporis sive mentis virtute agimus, illud dicimur *moliri*: sic corpore iter, mente infidias; utroque arcem di-

cimur *moliri*. Mens ergo extra se tum intelligitur moliri verum, cum spretis suis cogitationibus, subjctam ipsis cogitationibus materiam considerat attentius: quod quidem vitium non est: cum nostra cogitatio, utpote quæ non est nihili, a rebus exterioribus pendeat, velut effectus à causâ, nec vitiosum sit, cognoscendi effecti gratiâ, causam considerare. Verùm cum plura esse possint in causâ, quàm in effecto, nihil verò in effecto, quod non sit in causâ; propterea mens humana, inveniendò veritatem, melius suas cogitationes, quàm subjctam cogitationum materiam primum contemplabitur: sicque in se, sive suis in thesauris cognoscet, se possidere, quod extra se reperire tentabat: sic inveniet evidentiâ sive clarâ distinctamque cogitationem, quâ inventâ non solum *atram nubem*, hoc est ignorantiam, erroris causam, fugabit, sed ipsum etiam errorem vitabit. Nimirum

9. *Non omne mente depulit lumen corpus.*] Homo non est sola mens, neque solum corpus; sed compositio mentis & corporis in sese invicem agentium: hinc corpus suâ in mentem actione innatum ipsius mentis lumen non extinguit quidem sed offundit. Non extinguit, inquam: ut enim Deus, hujus luminis naturalis auctor, constantissimus est; sic lumen illud tandiu, quandiu mens durabit, duraturum perpetuum est. At offundit: *corpus enim quod corrumpitur, Sapientia 9. aggravat animam, & terre-*

10. Obliviosam corpus invehens molem.
 Hæret profectò semen introrsum veri,
 Quod excitatur ventilante doctrinâ.
 Nam cur rogati sponte recta censetis,
 Ni merfus alto viveret fomes corde?

INTERPRETATIO.

quamvis *machina oblivionis parens, non fugavit ex animo omnem lucem. Certè semen veritatis intus manet, quod diffunditur, agente magistro. Quomodo enim in-* | *terrogati rectè responderetis proprio Marte, nisi fomes veritatis menti profunda intus vigeret?*

NOTÆ.

na inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: hinc corpus nunc dicitur

10. *Obliviosam invehens molem.*] Cujus propositionis explicandæ duplex est modus: alter Platonius & falsus: alter philosophicus & verus. Platonici quidem existimant, omnes hominum mentes, antequam hæc cum corporibus conjungerentur, conditas fuisse, omnique doctrinarum genere instructas; sed propter aliquod suum crimen in corpora immittas infelicis commercio omnia, veluti hausto oblivionis poculo, oblitas fuisse, ita ut & corpus oblivionis causa, & mens ipsa deinceps addiscens reminisci dicatur: sed sententia hæc falsa est, cum mens humana non prius creata, quam ipsius corporis forma fuerit. Philosophi verò, saltem ij, qui præjudiciis non ducuntur, putant, mentem humanam inter Deum, cujus ipsa est effectus, & corpus, cujus eadem est forma, mediam à Deo quidem statim ab ortu optimis informari cognitionibus affectibusque de summo bono, sed à corpore adversis cogitationibus ita turbari, his ut illæ aut pellantur aut saltem obscurantur: tamen

11. *Hæret semen introrsum veri.*] Semen, illud dicitur, ex quo insito aliquod fit; quare semen veri, introrsum sive intra nostram mentem existens, nihil est aliud quam cogitatio, ex quâ insitâ fit verum judicium: cogitatio autem illa est notio; siquidem judicium verum non fit nisi ex præeuntibus notionibus: quamobrem si non obstante

impetu corporis, in mente nostrâ superfit semper aliqua notio sive idea, hæret profectò semen introrsum veri: at ejusmodi notio semper superest, ea saltem, quam ab ortu divinitus accepimus, ab eo & de eo quod est; nimirum Deo: hinc verum judicium excitatur ventilante doctrinâ, quatenus, Magistro monente, naturale illud lumen, instar ignis aurâ commoti, paulò longiùs diffunditur. Seneca ep. 94. *omnium enim honestarum verum semina animi gerunt, qua admonitione excitantur, non aliter quam scintilla flatu levi adjuncta ignem suum explicat.*

13. *Cur rogati, &c.*] Cur quicumque literis operam non dedistis, interrogari de iis, quæ vulgo vocantur *axiomata*, ut *an totum sit suâ parte majus; an alteri faciendum quod tibi fieri non vis?* rectè responderetis? Sic Socrates & Plato feruntur, pueros de Mathematicis interrogasse, quibus pueri, ceu periti, responderint.

14. *Ni merfus, &c.*] Nisi in mente ipsâ quædam præesset notio, quæ sit veluti fomes & materia hujus veri rectique judicij: quòd enim in mente ejus, qui cæcus natus est, nulla præsit talis colorum notio sive idea, idcirco frustra ejusmodi cæcum docebis frustra que interrogabis de coloribus, numquam verum rectumque de his feret judicium. Propterea Logici docent, in omni methodo semper fieri progressum à notioribus ad minùs nota.

15. Quòd si Platonis Musa personat verum,
Quod quisque discit, immemor recordatur.

INTERPRETATIO.

Quòd si Musa Platonis dicit verum: quod | antè oblitus.
unusquisque addiscit, hujus reminiscitur |

NOTÆ.

15. *Platonis Musa.*] Non approbat quidem Philosophia sententiam Platonis, in hòc quòd docuerit, mentes humanas conditas fuisse, antequam hæ conjunctæ fuerint cum corporibus: siquidem id naturali lumine cognosci non possè videtur; sed in hòc quòd putave-

rit, cognitionem philosophicam ita ab innatâ oriri, ut philosophica nihil aliud sit, quàm modus innatæ, sive innatæ modificata: quemadmodum appetitio libera divitiarum, nihil aliud est, quàm modus necessitatæ appetitionis circa bonum generatim. Propterea

PROSA XII.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA prænotione Boëtij utens, Boëtium veluti memorem docet, Deum tantâ bonitate & potentiâ mundum regere, ut omnia, dempto peccato, quod nihil est, ad Deum, factô quodam circuitu, sponte convertantur, nec sit aliquid quod summo huic bono vel velit vel possit obistere.

TUM ego, ^aPlatoni^a, inquam, vehementer assentior: nam me ^bhorum^b jam secundo commemoras. Primum, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum mœroris mole pressus, amisi. Tum illa, si superiora, inquit, concessa respicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Me-

INTERPRETATIO.

^a citato versu 15. Merri superioris. | ^b hac iterum in meam memoriam revocas.

NOTÆ.

1. *Platoni vehementer assentior.*] Prædicta Platonis sententia de recordatione in duobus versatur. Alterum est, mentes humanas, antequam hæ corporibus jungerentur, fuisse conditas & rerum omnium doctrinâ præditas: sicut Aristoteles ait 2. de gen. Alterum, easdem mentes propter suum cum corpore commercium præteritæ suæ doctrinæ oblitatas fuisse, donec suo magistro, unquam labore discentes antiquæ suæ eruditionis veluti memores recordarentur. Primum quibusdam etiam Christianis placuit, ut Origeni: sed refutatur cum Epist. Leonis 1. ad Turibium Asturicensis episcopi; tum Concil. Bracharenis 1. c. 6. Alterum verò à Boëtio

potuit approbari, quatenus mens humana in omni methodo semper à notioribus ad minus nota progreditur, ita ut quæcumque notio recens habeatur, illa sit alicujus prænotionis modus: quemadmodum qualibet nova appetitio prioris semper est appetitionis modus. Et certè cum cogitatio sit ipsa mentis humanæ vita, cumque mens eadem non potuerit creati nisi vitæ particeps, consequens videtur, mentem humanam a primo suo ortu prædictis cogitationibus, generali scilicet notione & appetitione summi boni, affectam fuisse.

2. *Horum commemoras*] Quasi dicat, *horum memoriam commemoras*: hæc enim duntaxat lege verba recordationis

- mini, inquam, me inscitiam meam fuisse confessum: sed quid afferas; licet jam prospiciam, planius tamen ex te audire desidero. Mundum hunc, inquit, à Deo regi paulo antè minimè dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam; nec unquam dubitandum putabo, quibusque in hoc rationibus accedam, breviter exponam. ³ Mundus hic ex tam diversis contrariisque partibus in unam formam minimè convenisset, nisi unus esset, qui tam diversa conjungeret; conjuncta verò naturarum ipsa diversitas, invicem discors, dissociaret, atque divelleret; nisi unus esset, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo procederet, nec tam dispositos motus, locis, temporibus, efficientiâ, spatiis, qualitatibus explicaret, nisi unus esset, qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo condita manent, atque agitantur, usitato cunctis vocabulo Deum nomino. Tum illa, cùm hæc, inquit, ita sentias, parvam tibi restare operam puto, ut felicitatis compos, patriam ^a sospes revisas: sed quæ propoluimus, intueamur. ⁴ Nonne in beatitudine sufficientiam numeravimus, Deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinsecus adminiculis indigebit: alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipsum bonum esse monstratus est. Memini, inquam, Per bonum igitur cuncta disponit: si quidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus; & hic est veluti quidam clavus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta servatur. Vehementer assentior, inquam, & id te paulo antè dicturam, tenui licet suspitione, prospexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantius ad cernenda vera oculos ^b deducis: sed quod dicam non minus ad ^c contuendum patet. Quid? inquam.

INTERPRETATIO.

^a inclumis. ^b mentis. ^c prospici potest.

NOTÆ.

<p>Grammaticis dicuntur <i>genitivum</i> regete.</p> <p>3. <i>Mundus hic.</i>] I. Boëtius probat Mundum à Deo regi hõc argumento. Cùm contrariorum aut nullus, aut brevis, aut saltem inæquabilis esse debeat concursus, si mundus sit perpetuus æquabilisque contrariorum concursus, ut revera est, necesse est ut mundus regatur à Deo, à quo illa contraria conjungantur, conjuncta contineantur,</p>	<p>contentaque suis quælibet officiis donentur.</p> <p>4. <i>Nonne in beatitudine.</i>] II. Philosophia utens prænotione Boëtij ipsum Boëtium docet, <i>bonitatem esse veluti clavum atque gubernaculum quo mundana machina</i> regatur: sic autem videtur argumentari. Cùm summum bonum, utpote sibi sufficiens, alieno præsidio non indigeat ad aliquid moliendum; cumque Deus sit summum bonum, Deus</p>
--	---

5. Cùm Deus, inquit, omnia bonitatis clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, sicuti docui, ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest, quin voluntariè regantur, seque ad disponentis^a nutum, veluti convenientia, temperataque rectori, sponte convertant? Ita, inquam, nec beatum regimen esse videretur; siquidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium salus. Nihil est igitur, quod naturam fervans, Deo^b contraire conetur. Nihil, inquam.^c Quid si conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adversus eum, quem^c jure beatitudinis potentissimum esse concessimus? Prorsus, inquam, nihil valeret. Non est igitur aliquid, quod summo huic bono vel velit vel possit obsistere. Non, inquam, arbitror. Est igitur, inquit, summum bonum, quod regit cuncta fortiter, suaviterque disponit^d. Tum ego, quàm, inquam, me non modò ea, quæ conclusa est, summa rationum, verùm multo magis hæc ipsa verba^e, quibus uteris, delectant, ut tandem aliquando stulticiam magna latrantem sui pudeat. Accepisti, inquit, in fabulis laceffenteis cælum⁷ Gigantes: sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo^f deposuit. Sed visne rationes ipsas invicem collidamus? forsitan ex hujusmodi conflictatione⁸ pulcra quædam veritatis scintilla

INTERPRETATIO.

a voluntatem. b adversari. c quia beatitudo est. d ut dicitur Sapientiæ 8. e utpote sacri textûs. f deturbavit. g velut ex mutuo corporum duriorum attritu.

NOTÆ.

alienæ opis non indigus, per se solum adeoque per suam bonitatem faciat necesse est, quod ab ipso fit. Si ergo mundus à Deo regatur, ut regi fateris, mundus divinâ bonitate regatur necesse est.

5. Cùm Deus omnia bonitatis clavo.] Ex prædictâ propositione infert Philosophia, omnia voluntariè & sponte regi: quia quæcumque summo bono sive bonitate reguntur, hæc voluntariè & sponte reguntur: cùm omnia ad bonum naturali intentione festinent. Sed omnia summo bono sive bonitate reguntur: siquidem Deus, à quo omnia reguntur, & summum bonum sunt una eademque res.

6. Quid si conetur.] Quinetiam quòd summum bonum sit potentissimum, quodque omnia summo bono regantur, propterea omnia etiam summâ potestate reguntur: adeoque, ut nihil est quod velit, nihil etiam est quod possit obsistere Deo rectori, sive summo huic bono. Hinc il-

lud Sapientiæ 8. Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter: quæ verba nunc rerulit Philosophia, est que unica sacri textûs auctoritas, quam in toto hõc opere adhibuerit disertis verbis. Nec mirum: Philosophia enim lumine duntaxat naturali nititur: quamquam Boëtium hæc Sapientiæ verba delectant, ut tandem aliquando stulticiam magna latrantem sui pudeat: stultitia enim non instar Sapientiæ, quidquid illa jactitet, attingit à fine ad finem fortiter & disponit omnia suaviter.

7. Gigantes.] Fabulantur, Gigantes homines fuisse ab iratâ tellure procreatos in Deorum perniciem; hinc eo usque crevisse feruntur, ut congestis montibus cælum armis invadere tentaverint, Jovemque & Superos de suis sedibus deturbare. Sed addunt; hinc eo usque Phlegreis cum diis congressos partim Jovis fulmine, partim Apollinis &

- dissiliet. ^a Tuo, inquam, arbitrato. Deum, inquit, esse ^b omnium potentem nemo dubitaverit. ^c Qui quidem, inquam, mente consistat, nullus profus ambigat. Qui vero est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum potest? Minimè, inquam. ^d Malum igitur, inquit, nihil est, cum id facere ille non possit, qui nihil non potest. Ludisne, inquam, me, ^e inextricabilem Labyrinthum rationis texens, quò nunc quidem, quà egrediaris, introeas; nunc vero quà introieris, egrediate: an mirabilem quandam divinæ simplicitatis orbem compli-
10. cas? Etenim paullo antè à beatitudine incipiens, eam summum bonum esse dicebas, quam in summo Deo sitam loquebare: ipsum quoque Deum summum esse bonum, plenamque beatitudinem diserebas: ex quo neminem beatum fore, nisi qui pariter Deus esset, quasi munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam, Dei, ac beatitudinis
15. loquebaris esse substantiam: ipsumque unum id ipsum esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur: Deum quoque bonitatis gubernaculis universitatem regere disputabas, volentiaque cuncta ^d parere, nec ullam mali esse naturam: atque hæc nullis extrinsecus sumtis, sed altero ^e ex altero fidem trahente, insitis, domesticisque proba-

INTERPRETATIO.

^a ut volueris. ^b omnipotentem. ^c hac | ^d obedire. ^e alterum probante.
de re nemo mente præditus dubitabit. |

NOTÆ.

Dianæ telis confixos cecidisse, aliosque sub Ætna monte, alios sub Mycone & Lycopara insulis sepultos esse: nonnullos etiam in Tartarum detrusos impietatis suæ pœnas luere. Ovid. 1. Metam.

*Nevè foret terris securior ardens æther
Affectasse ferunt regnum caeleste Gi-
gantes*

*Altaque congestos struxisse ad sidera mon-
tes, &c.*

Vide si placet Claudiani Gigantomachiam cum notis doctissimi Pyrrhonis, qui ut in omnibus ingenuis artibus, sic in Poeticâ ita versatus est, ut de quacumque re natâ tam strictâ quàm solutâ oratione dicere semper sit paratissimus; dignissimus propterea, cui, ad usum Severenissimi Delphini, cura explicandi Claudiani fuerit commissa.

8. *Malum nihil est.*] III. Philosophia addit, malum nihil esse, quòd Deus, qui hic dicitur mens omnipotens,

malum facere non possit. Scilicet philosophis distinguitur materia & forma mali. Materia est ipsa voluntas sive potius mens volens, quæ certè aliquid est: forma verò, uti loquuntur, est *privatio* sive *negatio*; hoc est ipsa voluntas quatenus non tendit ad Deum, ad quem debet tendere. Nemo ergo, inquit S. Aug. 1. 12. de civ. D. cap. 7. *quærat efficientem causam malæ voluntatis. Non enim est efficiens, sed deficiens: quia nec illa effectio est sed defectio: deficere namque ab eo quod summè est, ad id quod minus est, hoc est incipere habere voluntatem malam. Causas porò defectionum istarum, cum efficientes non sint, ut dixi, sed deficientes, velle invenire, tale est ac si quispiam velit videre tenebras vel audire silentium.*

9. *Inextricabilem labyrinthum.*] *Labyrinthus* locus est tantis viarum ambagibus inflexus, ut alterâ alteram excitationibus

tionibus explicabas. Tum illa, Minimè, inquit, ludinus; remque omnium maximam Dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea est enim divinæ forma substantiæ, ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquid ipsa suscipiat; sed, sicut de ea Parmenides ait: ¹⁰ Πάντοθεν ἂ εὐκύκλος σφαῖρας ἐκλήθειον ἴσκηρ, rerum orbem mobilem rotat, dum se immobilem ipsa conservat. Quod si rationes quoque non extra petitas, sed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitavimus, nihil est quod admirare, cùm Platone ^b sanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere esse sermones.

INTERPRETATIO.

a divinum numen est simile molis sphaera | cij & interpretes sunt, cognatione at-
undique rotunda b in Timeo, ubi Ser- | que affinitate quadam conveniant.
mones, inquit, iis rebus, quarum nun- |

NOTÆ.

piente, ingressus egredi nescias: unde vocatur *inextricabilis*, quòd in eum si quis improperet, sine glomere lini exitum invenire nequeat. Similitudine autem hinc acceptâ, oratio aut quælibet alia res, unde sese expedire sit difficillimum, vocari solet, ut nunc oratio

philosophica vocatur, *labyrinthus inextricabilis*.
10. πᾶντοθεν, &c.] Hoc est: *divinum numen est simile molis sphaera undique rotunda*; ut sicut huic sphaeræ, sic Deo nihil possit addi vel detrahi, illæsâ ejus naturâ, & ideâ.

M E T R U M X I I.

Q U O D dicitur Glyconium. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet spondeum & duos dactylos habet.

A R G U M E N T U M.

Q U A M primùm habes summi boni notitiam felix, inquit Philosophia, hanc infelix amittis, inspectâ terrâ: sicut Orpheus, conversis ad inferos luminibus, conjugem carmine emtam perdidit.

F E L I X, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terræ solvere vincula.

I N T E R P R E T A T I O.

Ille est felix, qui potuit videre fontem | expedire à laqueis corporis ponderosi.
luminosum boni, felix item, qui potuit se |

N O T Æ.

1. & 2. *Felix qui potuit boni fontem visere lucidum.*] Id est Deum. Primùm enim Deus est *fons boni*: quandoquidem ex dictis Deus est summum bonum. Deinde fons ille boni Deus, est *lucidus* sive lumen emittens: Deus enim non cognoscitur nisi lumine; quod Deus ipse menti cognoscenti dederit. Postremò *felix* est, qui notione Dei præditus est: quia notio illa Dei aut felicitas est aut saltem origo cuiuscumque cogitationis, in quâ felicitas versari possit: cum felicitas sit cogitatio mentis Deo sive summo bono constanter adherentis: unde

3. & 4. *Felix qui potuit gravis terræ solvere vincula.*] Id est corporis humani. Primùm enim corpus humanum terra

est, quòd ex terrâ tamquam ex suâ materiâ factum fuerit Eccli. 10. *quid superbit terra & cinis?* Deinde idem corpus est *grave*, quòd suo pondere mentem ad ima deprimat: Sapientiæ 9. *corpus, quod corrumpitur, aggravat animam.* Præterea sua sunt corporis istius vincula, quibus mentem constringat, videlicet perturbationes: ad Roman. 7. *infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Denique nemo antè felix, quàm hæc vincula solverit: siquidem prædicta Dei cogitatio, in quâ felicitas versatur, his vinculis veluti totidem contrariis impeditur. Sapientiæ 9. *terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.*

5. Quondam funera conjugis
 Vates Threicus gemens,
 Postquam flebilibus modis
 Sylvas currere mobiles,
 Amnes stare coegerat,
 10. Junxitque intrepidum latus
 Sævis cerva leonibus,
 Nec visum timuit lepus
 Jam cantu placidum canem;
 Cùm flagrantior intima
 15. Fervor pectoris ureret,
 Nec qui cuncta subegerant;
 Mulcerent dominum modi,

INTERPRETATIO.

Olim Orpheus, poeta Thracicus, deflens mortem suæ uxoris, postquam carmine tristi coëgit, arbores motas currere, & flumina stare immota; postquam eodem carmine cerva sociavit leonibus diris latus suum impravidum, neque lepus metuit ca-

nem aspectum, tunc placatum eodem carmine, cum flamma amoris ardentior consumeret interiora præcordia hujus vatis, nec carmina, quæ vicerant omnia, pacarent auctorem suum,

NOTÆ.

6. Vates Threicius.] Orpheus Thrax. Hic Apollinis & Calliopes filius, lyram à patre Apolline, aut à Mercurio acceptam ita suaviter impellebat, illius ut cantus sylvas & saxa movere; fluminum cursum inhibere; feraeque reddere mitiores dictus fuerit. Euridicen habuit uxorem, quæ cùm Aristæum illius amore captum per avia fugeret, serpentis morsu læsa interiit; quod maritus ægerimè ferens inferos adiit, infernosque tyrannos suo carmine ita demulsiit, ut illi uxorem reddiderint, eâ tamen lege, ut Orpheus non priùs intueretur uxorem, quam ad superos rediissent: quam legem cùm Orpheus nimio amore correptus non observasset; Euridice iterum mortua ad inferos rediit. Hæc fabula nunc eleganter describitur: sed à Virgilio priùs descripta fuit at 4. Georg. v. 454. & scqq. Hic Orpheus dicitur suis caminibus vicisse piùm corpora; deinde mentes: corpora quidem inanimata, quorum quietem motu, & motum quiete mutavit, quam animata, nimirum bestias, quibus ut cru-

delibus mansuetudinem, sic timidis inspiravit generositatem; mentes verò, infernas.

16. Nec qui cuncta subegerant, mulcerent dominum modi.] Hoc est: carmina quæ omnia vicerant, non vincebant ipsum Orpheum horum carminum auctorem: sive quia major erat illius dolor, sive etiam quia ut loquuntur Philosophi: ab assuetis non fit passio. Scilicet nullum corpus sentimus, nisi quatenus hoc, organum sensiferum, vel potius quasdam hujus organi particulas movet. Corpora autem, quæ rariùs sensui objiciuntur, hanc prædicto organo mutationem inferre possunt: quæ verò sensui sunt obvia, hæc organi ejusdem particulas à primo concursu, eo omni quo potuerunt, modo ita mutare, ut solas resistentes, quantum ope nequam sentimus, particulas reliquerint: hinc nativum cordis nostri calorem, nostrique corporis, imò & vestis consuetæ pondus sensui non percipimus.

- Immiteis superos querens,
Infernas adiit domos.
20. Illic blanda sonantibus
Chordis catmina temperans,
Quidquid præcipuis deæ
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
25. Quod luctum geminans amor,
Deflet, Tænara commovens,
Et dulci veniam prece

INTERPRETATIO.

hic questus superos crudeles, penetravit | præstantibus divina Calliopes suæ matris,
ades infernas. Illic componens cantus suos | & quidquid dolor effranatus amorque dolo-
rum fidibus citharæ blandè sonantibus pro- | rem duplicans suppeditat, excitans adi-
mit gemens quidquid hauserat ex fontibus | tum inferorum,

NOTÆ.

18. & 19. *Immites superos querens Infernas adiit domos.*] Poëtæ ponunt duplex genus Deorum, superos scilicet & inferos, quorum si priores videant inexorabiles, ad posteriores confugiunt. Virg. 7. *Æncid.* v. 312.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo

Ita finxit hic Vates: sed ad majorem sequentium intelligentiam, necesse est novisse, quomodo inferi describantur à Poëtis: sic autem describuntur à Virgilio 6. *Æn.* a. v. 273. 1. ante ipsum inferorum vestibulum & in primo aditu luctus & curæ vindices jacent, habitantque morbi, senectus, metus, famines, egestas, mors, labor, somnus frater mortis, mala mentis gaudia, bellum, furia, & discordia. 2. in medio eorumdem vestibulo ulmus magna & umbrosa explicat ramos & frondes, sub quibus inania sunt somnia. 3. ad portas eorumdem stabulant Centauri, Scyllæ bifformes, Briareus centum manibus instructus, Hydra Lernæ bellua, Chimæra ignivoma, Gorgones, Harpyiæ, & umbra tricorporis Getyonis. 4. inde incipit iter ad Acherontem fluvium, qui in Cocytum arenas exonerat: has fluminum aquas servat vector Charon, senex quidem sed crudus adhuc, qui relictis inhumatis, sepultos transportat.

5. trans fluvium canis est triceps, dictus Cerberus quasi *κρηβίεος κάραιου*. 6. undique occurrunt qui dignas criminibus pœnas luunt: ut Tityus, qui quòd Latonæ vim parasset, ab Apolline sagittis interfectus, & ab vulture, renatis fibris, æternum corroditur: Ixion, qui ob tentatam Junonis pudicitiam, rotæ alligatus perpetuò convertitur: Pirithous, qui quòd Proserpinam ex inferis rapere voluerit, tum timore saxi imminenti, cum fame mediis in epulis conficitur: Sisyphus, qui latrocinii infamis saxum ingens volvit, &c.

20. *Blanda sonantibus.*] *Blanda sonans* dicitur; sicut à Virgil. 9. *Æn.* v. 125. dicitur *rauca sonans*, intelligendo *negotia*, modo loquendi auctoribus, sed præsertim Poëtis usitato; vocatur *ellipsis*.

22. *Præcipuis deæ matris fontibus.*] *Calliopes*, quæ habetur 1. dea, 2. mater Orphei, 3. regina misarum, quibus fontes Castalij sunt sacri.

24. *Luctus impotens.*] Quòd mentem impotentem reddat: sic latitia à Cicerone 5. *Tusc.* vocatur impotens.

26. *Tænara commovens.*] *Aditum inferorum*: nam *Tanarus*, vel *Tanarum*, unde *plural. Tænara*, quoddam est Peloponnesi promontorium, quo Messeniacus à Laconico sinu dividitur. Hic non

Umbrarum dominos rogat.

Stupet tergeminus novo

30. Captus carmine janitor.

Quæ fontes agitant metu

Ultrices scelerum deæ

Jam mœstæ lacrymis madent.

Non Ixionium caput

35. Velox præcipitat rota,

Et longâ site perditus

Spernit flumina Tantalus.

Vultur dum satur est modis;

Non traxit Tityi jecur.

INTERPRETATIO.

oratuque suavi poscit veniam à principibus tenebrarum. Tum Cerberus ostiarius triceps, captus cantu inaudito admiratur. Dea vindices criminum. quæ timore concussunt nocentes, tristis hument fletibus. Rota

præceps non rapit caput Ixionis, Tantalusque siti longâ confectus remittit aquas. Vultur carmine satiatus non lanxavit jecur Tityi.

NOTÆ.

solum urbs, & sinus, sed austrum etiam, quod aditum inferorum fabulantur, hoc eodem nomine donantur. Unde Virg. 4. Georg. v. 467. de ipso Orpheo locutus canit.

Tanarias etiam fauces, alta ostia Ditis, Et caligantem nigrâ formidine lucum Ingressus, Maneſque adiit, regemque iremendum

Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.

28. *Umbrarum dominos.*] Principes inferorum: sive quia hic nihil est luminis; sive etiam quia dominantur mentibus defunctis, quæ non raro dicuntur umbræ.

29. *Tergeminus janitor.*] *Cerberus canis*, qui, inquit Apuleius l. 6. metam. *prægrandis trijugo & satis amplo capite præditus, & ante ipsum limen & atra atria Proserpina semper excubans servat vacuam Ditis domum.*

32. *Ultrices scelerum dea*] Vulgo *Eumenides* κατ' ἀρχαίαι: εὐμενίαι, quod minime benevolæ sint: εὐμενίαι enim benevolam significat: sic *Pæcca* vocantur, quod minime parcant.

33. *Iam mœstæ lacrymis madent.*] Ulque adeo magna est vis carminum Orphei; utpote quibus Eumenides flecti nesciæ, tantâ commiseratione commoventur, ut illis plurimæ lacrymæ manare videantur: sic sistitur Ixionis rota: sic Tantalus famis sitisque oblitus nec poma carpere, nec aquas potare curat: sic vultur non vellicat jecur Tityi.

34. *Non Ixionum caput*] De Ixionis supplicio jam diximus. Ovidius. *Voluitur Ixion & se sequiturque fugitique.*

36. *Site.*] Pro *siti*: sicut dicitur *mare pro mari*: ait mare vates: dubito utrum alius latinè sciens dixerit *siti*: quamquam legatur *vespere & vesperi, tempore & tempori; luce & luci; igne & igni* in ablativo.

37. *Tantalus.*] Tantalus Agamemnonis & Menelæ, qui propterea *Tantalida* dicuntur, avus, quod, inquit, filium membratim disceptum diis manducandum apposuerit, propositis pomis aquisque sibi inaccessibleis, fame sitique perpetuis cruciatur.

40. Tandem, vincimur, arbiter
 Umbrarum miserans ait:
 Donamus comitem viro
 Emtam carmine conjugem:
 Sed lex dona coërceat,
 45. Ne, dum Tartara liquerit,
 Fas sit lumina flectere.
 Quis legem det amantibus?
 Major lex amor est sibi.
 Heu, noctis prope terminos
 50. Orpheus Euridicen suam
 Vidit, perdidit, occidit.
 Vos hæc fabula respicit,
 Quicumque in superum diem
 Mentem ducere quæritis.
 55. Nam qui tartareum in specus
 Victus lumina flexerit,
 Quidquid præcipuum trahit,
 Perdit, dum videt inferos.

INTERPRETATIO.

Denique tyrannus inferorum miserans dixit: superamur: damus marito sociam uxorem acquisitam suo cantu: at conditio restringat munera; ne scilicet liceat illi convertere oculos, postquam egressus fuerit ex inferis. Quis imponat legem amantibus? amor ipse sibi est major lex. Heu non procul à finibus umbrarum Orpheus

vix respexit suam uxorem Euridicen, cum illam amisit extinctam. Hæc fabula spectat vos, quicumque vultis attollere animum ad Deum supremum lumen: quicumque enim fatiscens converterit oculos ad infernas cavernas, hic dum respicit loca inferna, amittit quidquid habet præcipuum cogitationis.

NOTÆ.

40. *Arbiter umbrarum*] Pluto. Saturnus enim ex Ope conjugem tres habuit filios, nempe Jovem, Neptunum, & Plutonem, qui mundi imperium partiti sunt: Jovi cæli, Neptuno maris, Plutoni inferorum imperium obtigit.

44. *Lex dona coërceat.*] Princeps tenebrarum nihil voluptatis concedit, nisi sub conditionibus, quæ aut non possunt, aut non debent impleri. Sic Matth. 4. Christo ostendit omnia regna mundi & gloriam eorum, & dixit: hæc

omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

52. *Vos hæc fabula respicit.*] Fabula est exemplum fictum ad persuadendam veritatem: propterea, auctore Varone, Theologia antiquis, alia erat physica, alia fabulosa: illa naturalibus, hæc commentitiis effectis, quod de diis credendum videbatur, persuadebat. Nimirum quanto obscurior & inventu difficilior veritas his velata, tanto magis inventa placet, huicque propterea ardentius mens adhaeret:

hinc in sacro textu frequentes sunt parabola apologis similes: hinc Horatius l. 1. Saryr. Sat. 1.

Tantalus à labris sitiens fugientia capiat

Flumina Quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur: congestis undique saccis

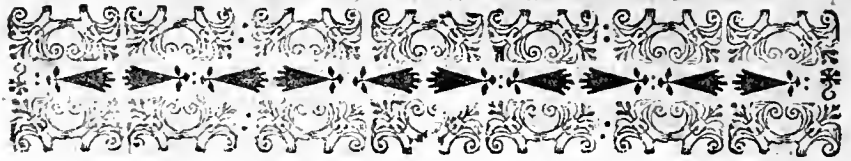
Indormis inhians, & tamquam par-

cere sacris

Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.

Ut ergo Orpheus, dum inferos respicit, perdit conjugem, quâ emtâ videbatur felix; sic præcipiti rerum caducarum cogitatione, ipsa summi boni cogitatio aut extinguitur, aut extinctæ similis obfcurat.

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII
 CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
 LIBER QUARTUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

BOETIUM mirantem, quòd Deo mundum regente non solum mala sint, & impunita, sed virtus & præmiis careat, & sceleratorum pedibus subjecta calcetur, docet Philosophia, nec vitia sine pœnis, nec virtutem sine præmio esse.

HÆc cum Philosophia, dignitate vultus, & oris gravitate servatâ, leniter suaviterque cecinisset, tum ego, nondum penitus infirmioris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupti.

INTERPRETATIO.

a *interius*. b *interpellavi*.

NOTÆ.

1. *Dignitate vultus & oris gravitate servatâ.*] Cum enim homo suas significaturas cogitationes, non modò linguâ, sed etiam oculis, fronte, nutu, gestu, cæterisque ejusmodi sic loquatur, ut pro diversis horum omnium modis diversas & loquentis sui significet, & audientis alterius excitet cogi-

tationes; propterea Philosophia humanam formam induta aptis illis signis veritatem feliciter persuadet, in quo differt à *musis pœticis*, quas suprà vocavit *meretriculas usque in exitum dulces*, quæque quòd alio vultu loquantur, alias etiam commovent in auditoribus cogitationes.

Et ô;

Et ô, inquam, ² veri prævia luminis ^a, quæ usque adhuc tua fudit oratio, ^b cum sui ³ speculatione divina, tum tuis rationibus invicta patuerunt; eaque mihi, & si ob injuriæ dolorem nuper oblita, non tamen antehac profus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima ⁴ nostri causa mœroris, quod cum rerum bonus rector existat, vel esse omnino mala possint, vel impunita prætereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione, profectò consideras. At huic aliud majus adjungitur: nam imperante florenteque nequitiâ, virtus non solum præmiis caret, verùm etiam sceleratorum pedibus subjecta calcatur, & in lo-
 10. cum facinorum supplicia luit. Quæ fieri ⁵ in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantummodo volentis Dei, nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Tum illa ⁶, Et ⁶ esset, inquit, infiniti ^d stuporis, omnibusque horribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti veluti patrisfamilias dispositissimâ domo, vilia vasa coleretur, ⁷ pretiosa fordescerent: sed non ita est.

INTERPRETATIO.

^a Philosophia. ^b & clara & certa. | ^c Philosophia. ^d summa admirationis.

NOTÆ.

2. *Veri prævia luminis.*] *Philosophia*; quæ quod sit cognitio clara & distincta adeoque errori non obnoxia, ipsa verum lumen est; sed quod attendenti lumen luminis sit origo, propterea eadem Philosophia dicitur *veri luminis prævia*. Nisi dicas, *verum lumen* hîc appellari illud, quo mens sperat, ruptis ipsius corporis nexibus, aliquando frui: hoc enim lumen lumine philosophico prævenitur.

3. *Speculatione.*] *Speculatio*, vox minus latina videtur.

4. *Nostri causa mœroris*] Ut summâ animi lætitiâ perfunditur ille, qui ex quibusdam principiis positis, conclusiones, quas aliunde scit esse verissimas, improvise colligit; sic tristitiâ afficitur, qui quod experienciâ probatur, cum suis non potest conciliare principiis: ut enim prius à lumine, quod amamus; sic posteriorius à tenebris, quas odio habemus, oritur.

5. *In regno scientis.*] Si Deus non sciret omnia; aut si sciens, non posset om-

nia; aut si sciens & potens, sola bona non veller, nihil mirum, quod mala essent: hæc enim aut scientiam præterire, aut potentiam superare, aut voluntatem divinam consequi viderentur; sed quod Deus nec ignarus, nec impotens mala, quæ odio habet, permittat, hoc mirum.

6. *Esset infiniti stuporis.*] Stupor, est vehemens admiratio, quâ qui afficitur, hic spiritibus cohibitis, voce motuque omni, instar stiptis vel trunci privatur. Virgil. 2. Æn. v. 774.

Obstupui steteruntque coma & vox faucibus hæsit.

Cui favet interpretatio nominis: *stupor* enim & *stupere* à *stipes* videtur dici: unde in antiquis Virgilij, Horatij, Terentij, aliorumque libris legebatur *stipet*, & *obstipuit*.

7. *Sed non ita est.*] Nam virtus nunquam est sine suo præmio, nec vitium sine suo supplicio, sicut ex dictis manifestum est.

Nam si ea, quæ paullo antè conclusa sunt, ^a inconvulsa servantur; ⁸ ipso, de cuius nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos verò abjectos semper, atque imbecilleis; nec sine pœnâ unquam esse vitia, nec sine præmio virtutes; 5. bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaque id genus, quæ sopitis querelis firmâ te soliditate corroborent. Et quoniam veræ formam beatitudinis me ^b dudum monstrante vidisti, quò etiam sita sit agnovisti, decursis omnibus, quæ præmittere necessarium puto, ⁹ viam tibi, quæ te ^c domum revehat, ostendam. ¹⁰ Pen-

10. nas etiam tuæ menti, quibus se in altum tollere possit, affigam, ut perturbatione depulsâ, ¹¹ sospes in patriam, ¹² meo ductu, meâ semitâ, meis vehiculis revertaris.

INTERPRETATIO.

a consent. b iam. c in patriam cœ- | lestem.

NOTÆ.

8. Ipso, de cuius regno loquimur, auctore.] Deo docente: tum autem Deus hominem docet, cum mente præjudiciis exuta, ipsæ duntaxat mentis cogitationes attentius considerantur; quòd ut solus Deus tunc interrogatur, sic solus menti interroganti respondeat.

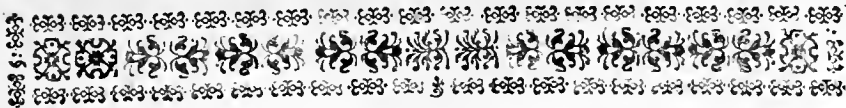
9. Viam tibi, qua te domum revehat, ostendam.] Homini cognoscenti suum ultimum finem, nihil superest, quàm ut cognoscat modum, quo ad ejusmodi finem pervenire possit: Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Quare cum Philosophia jam docuerit ultimum hominis finem, instituti ejus ratio postulat, ut de modo hujus finis consequendi tractet: quod nunc vocatur *viam, qua domum revehat*: propterea promittit pennas:

10. Pennas affigam.] Cogitationes videlicet, quibus si mens bene utatur,

eadem his veluti pennis, hinc quidem præjudicia veritati contraria fugare, inde verò ad veritatem ipsam pervenire poterit.

11. Sospes.] *Salvus & incolumis*: Sospes enim dicitur, cui vires sint quolibet meandi & remeandi.

12. Meo ductu, meâ semitâ, meis vehiculis.] Philosophica cognitio rectè dicitur dux, semita, & vehiculum, quibus homo sospes ad Deum, unde egressus fuit, regrediatur. Est quidem dux, quia hâc utpote ingenitâ præeunte mens ad judicandum ducitur. Est *semita*, quia sicut in eâ clarè & distinctè comprehensum, sic judicandum. Est *vehiculum*, quia hâc mens veluti contracta ita rapitur, ut penes eam non sit contrarium sentire. Propterea eadem Philosophia nunc canit.

M E T R U M I.

CARMEN constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior dactylicus quatuor primos versûs heroïci pedes habet; posterior Iambicus quatuor pariter pedes, sæpe locis imparibus spondeos, paribus Iambos.

A R G U M E N T U M.

ME juvante, inquit Philosophia, mens humana res omnes creatas transcendens pervenit ad Deum; quo cognito, conversa ad terras hîc videt, etiam principes exfulare.

SUNT etenim pennæ volucres mihi,
 Quæ celsa conscendant poli:
 Quas sibi cùm velox mens induit,

I N T E R P R E T A T I O.

Nam ego habeo alas celeres, quæ ascendant loca sublimia cæli, quas ubi mens | prompta sociavit sibi,

N O T Æ.

1. *Sunt penna mihi.*] Pennæ, sunt avium partes, quibus aves in aëra subvectæ sua reperunt loca: unde propter quamdam similitudinem pennæ tribuuntur sagittis, navibus, & cæteris ejusmodi corporibus, quæ æquatis veluti ponderibus rectius moventur. Sic ergo claræ distinctæque notiones, dicuntur philosophicæ pennæ, quod his veluti librata Philosophia rectius à tertis ad cælum, ex quo orta est, regrediatur.

1. *Volucres.*] *Volucer* à *volatu* dicitur: quare ut volatus motus est velox, sic *volucer* idem est, quod *velox* sive *celer*: quomodo Tullius pro Plancio; *nihil tam volucere*, inquit, *quàm maledictum*: *nihil facilius emittitur; nihil certius excipitur; nihil latius dissipatur.* Virg. Æn. 5. v. 242.

— Illa Noto citius volucrique sagittâ

Ad terram fugit, & portu se condidit alto.

Cùm igitur prædictæ Philosophiæ cogitationes tam celeres sint, ut vel celerissimus corporis motus cum illis collatus, tardissimus sit, propterea non immeritò dicuntur *pennæ volucres*.

2. *Celsa poli.*] *Celsa poli* nunc dicuntur, sicut à Virgilio *convexa cæli*; ab Horatio *acuta belli*; à Lucretio *aperta cæli, serena cæli, abdita terra*, intelligendo *locâ sive spatia*. Pennæ autem philosophicæ, in hõc omnibus avium pennis fortiores, ad summum usque cæli verticem, quatenus hic à Philosophiâ cognoscitur, pertingunt.

3. *Velox mens induit.*] Mens quidem humana velox est: quia quo momento veluti extra se raptâ ad terras, ad maria, ad cælum ipsum distitissimum pervenit, eodem ad se regressa cogitationem

- Terras perosa despicit,
 5. Aëris immensi superat globum,
 Nubesque post tergum videt;
 Quique agili motu calet ætheris,
 Transcendit ignis verticem,
 Donec in altriferas surgat domos,

INTERPRETATIO.

hæc odio habens terras, eas contemnit; | qui calet motu rapido ætheris; quoadusque
 transcendit orbem aëris vasti; cernit nu- | ascendat ad orbés stellatos,
 bes post se; & transgreditur fastigium ignis, |

NOTÆ.

sibi insitam contemplatur, ita ut hujus
 suæ circuitionis ne menti quidem ipsi
 liceat initium, progressum, & finem
 distinguere. In quo mens humana ita
 divinam videtur exprimere, ut inde ve-
 teres collegerint, mentem humanam
 & à Deo ortam, & instar Dei immorta-
 lem esse. At eadem mens induit pennas
 philosophicas, clarè & distinctè cog-
 noscendo.

4. *Terras perosa despicit.*] Continua-
 tur translata loquendi ratio: ut sicut
 aves volando à terris recedunt; sic mens
 pennis philosophicis instructa intelligit-
 tur terras exotâ despiciere. Nec abs re:
 nam quò magis mens terris adhæret, eò
 crassioribus involuta tenebris minùs ap-
 ta est, quæ Deum Auctorem suum con-
 templetur.

5. *Aëris immensi superat globum.*]
 Aër quidem suis definitur limitibus:
 sed quoniam illa diffunditur, ejus ut
 dimensio in nostro cerebro non distin-
 ctius, quàm qualibet alia longè etiam
 majoris corporis amplitudo exprima-
 tur, propterea nobis imaginantibus aër
 immensus habetur: at mens nostra, quæ
 plura concipere potest quàm imagina-
 ri, aërem, quo terra undequaque cir-
 cumsunditur, in orbem diffusum sic co-
 gitat, ut aliud ultra considerandum sibi
 proponat: unde fit ut eadem mens ve-
 luti post tergum relinquat nubes, quæ in
 aëre, non secus ac naves in aquis, li-
 bratis hinc & inde ponderibus, susti-
 nentur.

8. *Transcendit ignis verticem.*] Si

Philosophia hîc agnoscat ignem, hic
 certè ignis multùm differt ab eo, quem
 Peripatetici vulgò aiunt *existere in con-
 cavo luna propter ordinem & bonum Vni-
 versi*: nam hoc Peripateticorum elemen-
 tum calore non afficitur, quòd rarius
 sit; aut si incalcescat, id motu non ha-
 bet; aut si motu calefiat, id à se potius,
 quàm ab alio corpore moto obtinet:
 Cùm tamen ille Philosophiæ ignis *agili
 motu ætheris calorem* concipiat. Quare
 hic ignis nihil fortè aliud est, quàm
 pars ætheris, qui Ciceroni in lib. de
 nat. D. nominatur *ardor ultimus, estque
 tenuis, ac perlucens, & aquabili calore sus-
 fusus*: quo ætheris vertice considerato,
 prædicta mens altiùs evecta contempla-
 tur primùm quidem planetas Sole in-
 feriores, postea ipsum Solem, deinde
 planetas Sole superiores; tum stellas fi-
 xas, & tandem ipsum Deum, ut dein-
 cept dicitur.

9. *Donec in astriferas surgat domos.*]
 I. Mens humana contemplatur plane-
 tas Sole inferiores, cujusmodi sunt Lu-
 na, Venus, Mercurius, & si qui alij
 illic fuerint planeta: qui cùm partes
 cœli stelliferi infimas, terræque vici-
 niores teneant, potuerunt significari per
 nominatas astriferas domos. Nemo nescit,
 astrorum situs ab astronomis vocari
 domos.

— *Quid tibi prodest
 Aërias tentasse domos animoque rotun-
 dum
 Percurrisse polum?*

10. Phæboque conjungat vias,
 Aut comitetur iter gelidi Senis,
 Miles corufci fideris,
 Vel quocumque micans nox pingitur,
 Recurrat astri circulum,
 15. Atque ubi jam exhausti fuerit fati,
 Polum relinquat extimum,
 Dorfaque velocis premat ætheris
 Compos verendi luminis.

INTERPRETATIO.

Conjungat suum iter cum Sole eunte, aut comitetur viam Saturni Senis frigidi, aut fiat veluti miles Martis astri splendidi, aut repetat orbem cuiuscumque stella, quæ nox coruscans distinguitur; ac postquam suffecerit vidisse corpora inferiora, descendat supremum hoc cælum, conculcetque loca convexa ætheris celerrimi, particeps lucis augusta coleudæque.

NOTÆ.

10. *Phæboque conjungat vias.*] II. Eadem mens contemplatur solem: Sol enim, ut sæpius diximus, propter speciem nitoremque vocatur Phæbus: nam *φῶιβος* *adject.* idem quod *splendidus*. Via autem Solis duplex: diurna una, quæ ab ortu ad occasum spatio viginti quatuor horarum absolvitur: altera annua, quæ auctore Tullio 2. de nat. quinque diebus & quinquaginta & trecentis, quartâ scilicet diei parte additâ: quam utramque Solis viam mens contemplata suas dicitur vias cum viis solaribus conjungere.

11. *Comitetur iter gelidi Senis.*] III. Mens contemplatur planetas Sole superiores, inspicit primò Saturnum, ejusque iter comitatur. Saturnus astronomis omnium planetarum altissimus, poetis vocatur *senex gelidus*: *senex* quidem, quòd fingatur antiquissimus deorum, & Seni similis lento gradu feratur: *gelidus* verò, quòd, utpote omnium planetarum altissimus, terras minimo calore afficiat: unde Cic. *summa*, inquit, *Saturni stella refrigerat*. Iter denique Saturni in hoc versatur, quòd suum circuitum absolvat triginta annis.

12. *Miles corufci fideris.*] Deinde ipsa mens Martem, alterum planetam So-

le superiorem contemplatur, ipsiusque propterea *miles* nunc vocatur: Mars quippe, antiquis deus belli, quos habet comites, hi ejus milites appellantur. Mars porrò dicitur *corufcum sidus*, quòd Saturno magis splendeat: unde Tull. 2. de nat. *Summa*, inquit, *Saturni stella refrigerat, media Martis incendit*.

13. *Vel quocumque, &c.*] IV. Mens contemplatur stellas fixas, quibus scilicet *nox micans* pingitur, earumque circuitus, suâ pariter cogitatione circumeundo, absolvit.

15. *Exhausti fuerit fati.*] Id est: ubi prædicta fati cogitata fuerint: Sic enim Cicero ad Qu. frat. *exhaustus est*, inquit, *sermo hominum*: quasi dicat: *ea de re jam loqui est destitum*: sic etiam Virgil. 2. Georg. v. 397.

Est etiam ille labor curandis vitibus alter,

Cui numquam exhausti fati est.

16. *Polum relinquat extimum, &c.*] V. Mens consideratis omnibus sideribus, & ipso etiam æthere veloci, quos sidera circumfusa, ut naves aquis, deferuntur, ascendit ad considerandum cælum quod vocant *empyreum*, quod præcipua sedes Dei vocatur, quodque cæteris commotis vulgo dicitur immo-

- Heic regum sceptrum dominus tenet,
 20. Orbisque habenas temperat,
 Et volucrem currum stabilis regit,
 Rerum coruscus arbiter.
 Huc te si reducem referat via,
 Quam nunc requiris inmemor,
 25. Hæc dices, memini, patria est mihi;
 Hinc ortus, heic sistam gradum.
 Quod si terrarum placeat tibi
 Noctem relictam visere,

INTERPRETATIO.

Hic rex regum tenet sceptrum, & moderatur regimina mundi, immotusque gubernat currum mobilem, moderator præclarus rerum. Si tuum iter reportet te huc reversum, quam patriam nunc oblitus qua-

ris, hæc, dices, recordor, est mea patria; hinc ortus hic quiescam. Ex quâ sede si volueris convertere oculos ad tenebras terrarum, quas deseruisti,

NOTÆ.

tum: unde doctissimus noster Antonius Hallæus in epigrammate, cujus illud est argumentum,

At sola Emyrei moles altissima cœli,

Sancta Dci Divûmque domus, vertiginis expers

Stat firma, & motu numquam turbante cietur;

Congrua nam ratio vult, altâ ut pace fruuntur,

Atque quiescentum, sedes immota quiescat.

Deus, qui nunc appellatur regum Dominus, juxta illud Apoc. 19. rex regum & Dominus dominantium; & coruscus rerum arbiter, ut à Seneca in Hercule sur. v. 204. vocatur magnus Olympi rector & mundi arbiter, hic perhibetur sceptrum tenere, orbis habenas temperare, & volucrem currum stabilis regere: quia quamvis Deus ubique sit, ubique agendo; Deus tamen, utpote qui peculiari modo agit in hoc cœlo, peculiari etiam modo in hoc cœlo videtur existere. Psal. 148. Confessio & gloria ejus super cœlum & terram. Quinetiam ipse Aristoteles

1. de mundo: *Summam*, inquit, & primam sedem mundi sortitus est Deus. Hæc est nostræ mentis patria, adeo ut vel ipsi reges, quatenus hi in terris habitant, exsules haberi possint: sicut hic dicitur.

19. *Sceptrum.*] Sceptrum, ipsâ nominis origine, est baculus sive virga regalis: unde signo pro re significatâ posito, sceptrum idem est quod imperium hominis, à quo etiam ad Deum propter quamdam imperandi similitudinem transfertur.

20. *Orbis habenas.*] Similitudine sumptâ ab equis, quos habenis huc illucque ad nutum flectimus: Deus quippe omnia sic regit, ut omnia, quocumque voluerit, moveantur.

21. *Volucrem currum.*] Auctor videtur speciatim intelligere omnem mobilis cœli orbem, generatim tamen universus Mundus corporeus dici potest *volucer currus*: quia cum Mundus ille sit moles adeo conferta, nihil ut sit illic vacui, propterea nullus fit in Mundo motus, quin inibi fiat materia motæ circuitus.

30. Quos miseri torvos populi timent,
Cernes tyrannos exfules.

INTERPRETATIO.

videbis tyrannos, quos gentes afflictæ me- | ctos exulare.
gnunt sibi infensos, ex hac patriâ eje- |

NOTÆ.

29. & 30. *Torvos tyrannos.*] Torvus à torquendo dictus, ille est, qui vultu vel potiùs oculis tortis interiorem furoris motum ita significat, ut tuentibus sit terribilis : hinc taurus præsertim torvus habetur, quòd animal illud sæpius hanc formam induat. Virg. *Geor.* 3. *Optima torva forma bovis.* Por- rò cùm exsul, sive ut nonnulli scribunt, *exsol* dicatur quasi ex Solo sive patriâ pulsus, cumque tyranni in terris habitantes ex Solo sive potiùs cælo, patriâ suâ veluti expulsi sint, ideo videri possunt exfules. Ad Hebr. 13. *Non habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus.*

P R O S A I I .

A R G U M E N T U M .

EX prædictis Philosophia demonstrat, & probos potentes & improbos impotentes esse.

TUM ego, ¹ Papæ, inquam, ^a ut magna promittis ! nec dubito quin possis efficere : tu modò quem excitaveris, ne ^b moteris. ² Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis viribus esse desertos, agnoscas licebit : quorum alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum, malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali : at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti nostræ sententiæ fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans. ³ Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus ; voluntas scilicet, ac potestas : quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non vult : at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit ; ut si quem videas adipisci velle, quod minimè adipiscatur, huic obtinendi quod voluerit, defuisse ^c valentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem verò effecisse quod voluerit, videas, num etiam potuisse dubitabis ? Minimè. Quòd verò quisque potest, in eo validus ; quod verò non potest, in hòc imbecillis esse censendus est.

I N T E R P R E T A T I O .

a *quanta*. b *retardes*. c *potestatem*.

N O T Æ .

1. *Papæ*.] *Papæ*, sive ut loquitur Plautus *babe*, est interjectio hominis mira subito accipientis ; quòd, ut conjicimus, hæ voces primæ sint, quas pueri omnia ut ignorantes sic admirantes proferre soleant.

2. *Primum igitur*, &c.] Philosophia proponit, quod sibi in hæc oratione probandum incumbit, videlicet & probos

potentes & improbos impotentes : id autem probabit triplici argumentorum genere, quæ contrahere conabimur.

3. *Duo sunt*, &c.] I. Argumenti generis. Quicumque homo id adipiscitur quod vult, is potens est : quicumque verò vult aliquid, quod non adipiscitur, is est impotens : quòd effectus humanus, unde quis judicatur esse vel non

Fateor,

Fateor, inquam. Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diversis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsam esse bonum, eoque modo cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id memoriæ fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiscretâ intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò si adipiscerentur, quod appetunt bonum, mali esse non possent. Ita est. Cùm igitur utriusque bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi verò minimè; non dubium est, bonos quidem potentes esse, qui verò mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec consequentiam potest considerare rationum. Rursus inquit: Si duo sint, quibus idem^a secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio idipsum agat, atque perficiat; alter verò naturale illud officium minimè administrare queat, alio verò modo, quàm naturæ convenit, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem; quemnam horum^b valentior^c esse decernis? Ersi conjecto, inquam, quid velis, ^d planius tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundum naturam esse hominibus, num negabis? Minimè, inquam. Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliusque, cui hoc naturale pedum desit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valentior existimari potest? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officij potens, eo, qui idem nequeat, valentior sit, nullus^e ambi-

INTERPRETATIO.

a ex instinctu natura. b potentior^c. [rius. c dubitat.
c quamvis conjecturâ assequor. d cla-

NOTÆ.

esse potens, necessitudinem habeat cum voluntate & potestate, quarum utraque est in primo, & altera tantum in secundo illo homine. Atqui homo probus id adipiscitur quod vult: improbus verò quod vult non adipiscitur: cum uterque suam velit beatitudinem, quam probus, non improbus adipiscitur: siquidem ut bonus non dicitur nisi adeptione boni summi, ita malus non dicitur nisi privatione ejusdem boni.

4. Rursus si duo sint, &c.] II. Argumenti genus. Ex duobus, quibus ab ipso naturæ auctore constitutum est aliquid tendere, si alterum officio pãrens, illuc tendat, alterum ab officio decedens aut moretur, aut cerrè aliò deflectat, prius potens, posterius impotens haberi debet: cum enim potentia nihil sit aliud, quàm instinctus ille ab auctore naturæ acceptus, potentia est pervenire, imbecillitatis non pervenire quò

- git. Sed summum, inquit, bonum, quod æquè malis bonisque propositum, boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero vaniam per cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale officium non est, idem ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas? Minimè,
5. inquam, ^a nam etiam, quod est consequens, patet. Ex his enim quæ concesseram, bonos quidem potentis, malos verò esse necesse est imbecilleis. Rectè, inquit, præcurris, idque, uti medici sperate solent, indicium est erectæ jam, ^b resistentisque naturæ. ^c Sed quoniam te ad intelligendum promissimum esse conspicio, ^b crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem petvenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac penè compellit intentio. Et quid? si hõc tam magno ac penè invictò præventis naturæ deferrentur auxilio? Considera verò quanta sceleratos homines habeat impotentia. Neque enim levia, aut ludicra
15. præmia petunt, quæ consequi atque obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam, verticemque deficiunt, nec in eo miseris contingit effectus, quod solum dies, noctesque moliuntur: in quâ re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens, ad eum locum usque pervenire potuisset, quo nihil ulterius pervium jaceret incellini, ambulandi potentissimum esse censes: ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra est, apprehendit, potentissimum necesse est iudices. Ex quo fit, ^c quod huic objacet, ut iidem scelesti, iidem viribus omnibus videantur esse deserti.

INTERPRETATIO.

a *quin.* b *frequentes.* c *è contrario.*

NOTÆ.

Deus vocat: sic ex duobus hominibus, quibus ab ipso naturæ auctore constitutum est pedibus ambulare, si alter officio functus ambulet, alter ab officio discedens aut quiescat aut manibus tantum nitens ambulet; prior potens, posterior imbecillis habendus est. Atqui ex bouo & malo homine, quibus ab ipso naturæ auctore constitutum est ad summum bonum cã, quam Deus utriusque ab orru impressit, propensione tendere; bonus officio suo functus ad summum bonum tendit, malus verò à suo officio decedens aut gradum sistit, aut variis cupiditatibus abreptus ad bona caduca deflectit. Igitur bonus potens, malus verò imbecillis habeatur, necesse est.

5. Sed quoniam te, &c.] III. Argumenti genus. Si quò spectet intentio, consideraveris, hinc quædam tam bonorum, quam malorum patebit infirmitas; sed malorum major. Utrorunque, inquam, patebit infirmitas: quoniam cum utriusque ad summum bonum adspirent, huc neutri petvenire possunt, nisi præcunte, ducente, aut ferè compellente intentione, magno illo ac penè invictò præventis naturæ vel potiùs Dei auxilio, quam intentionem à Deo ad Deum ipsum adipiscendum acceperunt: quò autem majori opus est auxilio ad progrediendum, eò minores videntur progrediendi vires. At major malorum patebit infirmitas: sicut enim ex duobus proficiscentibus ille potentior, qui

Cur enim relicta virtute vitia sectantur? ⁶ infcitiane bonorum? sed quid ⁷ enervatius ignorantie cæcitate? An sectanda noverunt? sed transversos eos libido præcipitat, sic quoque intemperantiâ fragiles, qui ⁸ oblectari vitio nequeunt. ⁸ An scientes, volentesque bonum d serunt, ad vitia deflectuntur? Sed hoc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quæ sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuiuspiam mirum fortè videatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eisdem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo: sed, eosdem esse, purè atque simpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, simpliciter verò hominem appellare non possis: ita vitiosos, malos quidem esse concesserim, sed esse absolutè nequeam confiteri. Est enim, quod ordinem retinet, servatque naturam: quod verò ab hac deficit, esse etiam, ⁹ quod in suâ naturâ situm est, derelinquit. Sed possunt, inquires, mali: nec ego quidem negaverim; sed hæc eorum potentia non à viribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quæ minimè valerent, si in bonorum efficientiâ manere potuissent. Quæ possibilitas eos evidentiùs nihil posse, demonstrat. ⁹ Nam si, uti paullo antè collegimus, malum nihil est, cùm mala tantummodo possint, nihil

INTERPRETATIO.

a infirmius. b resistere. c quoad potest.

NOTÆ.

incedens ad eum usque pervenit locum, ultra quem progredi non licet; ille verò infirmior, qui ab eo, ad quem pervenire intendit, loco deflectens ne illum quidem attingit locum, ad quem errore suo videbatur duci: ita boni, utpote, qui ad ultimum finem, compellente tamen Deo, accedunt, potentiores; mali verò, utpote qui, nihil obstante insitâ propensione, ab ultimo fine aberrantes ne hæc quidem attingunt bona, quibus noctes diesque inhiant, infirmiores sunt: quod attendenti ad causas huiusmodi erroris magis ac magis patebit: nam vel mali recedunt ab eo, quò insita illorum inclinatio ferre videtur, ignorantione, vel perturbatione, vel scientiâ voluntateque.

6. *Inficitia-ne?*] Seu boni veri, à quo recedunt; seu boni ementiti ad quod accedunt? sed ignorantione, utpote quæ nihil est, nihil est infirmius. An

7. *Transversos eos libido præcipitat?*] Hoc est, an perturbatione? at hoc magnum est argumentum infirmioris mentis, quippe quæ mancipij corporis motibus victa oblectatur.

8. *An scientes volentesque bonum deserunt, ad vitia deflectuntur?*] Sed hoc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt, non quidem quoad rem spectat: improbi enim illi semper ex mente & corpore, duabus rebus inter se conjunctis, constant: sed quoad modum attinet: cùm enim Deus non minus sit finis ultimus mentis humanæ, quàm ejusdem est prima causa, ut mens humana dicatur esse secundum modum, hæc ad Deum debet tendere ut notione, sic voluntariâ propensione, quo modo improbi ad Deum non tendunt.

9. *Nam si malum nihil est, &c.*] Prædicta improborum infirmitas confirmari potest ex naturâ ipsius mali, ex potestata-

- posse improbos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas, quænam sit hujus potentia vis, summo bono nihil potentius paullo antè definivimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, facere malum nequit. Minimè. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines
5. putet? Nisi qui insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cùm igitur, bonorum tantummodo potens, possit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eosdem, qui mala possunt, minùs posse manifestum est. Huc accedit, quòd omnem potentiam inter expetenda numerandam,
 10. omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ suæ cacumen, ostendimus. Sed^a patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum verò
 15. minimè dubitabilis apparet infirmitas. Verainque illam^b Platonis esse sententiam liquet, Solos, quod desiderant, facere posse sapientes: improbos verò exercere quidem quod libeat, quod verò desiderant, explere non posse. Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum, quod desiderant, se adepturos putant; sed minimè
 20. adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem^c probra non veniunt.

INTERPRETATIO.

a potentia peccandi. *b* in Gorgia & Alcibiade primo; unde Boëtius videtur sua hæc rationum momenta hausisse. *c* quam tamen improbi, etiam peccandi, expetunt.

NOTÆ.

te Dei, & ex appetitu ipsius hominis.

1. quidem ex naturâ ipsius mali: nam qui nihil potest, ille non potens sed potius impotens haberi debet: Sed improbus nihil potest: quandoquidem malum, quod posse dicitur, ex dictis nihil est.
2. ex potestate Dei: quia quicquid est potentia, illud Deo convenit: siquidem Deus est summum bonum, quod supra probatum est esse omnipotens. Sed Deo non convenit, quod improborum est, posse malum: alioqui non esset summum bonum: igitur nihil est potentia in malo adeoque nec in improbo homine, quatenus hic improbus

est. 3. ex appetitu ipsius hominis: nam quicquid habet rationem potentia, illud habet rationem boni adeoque expeti potest, & ad summum bonum, cujus gratia expetuntur omnia, potest referri. Atqui patrandi sceleris facultas, quâ solâ gloriari potest improbus, nullam habet rationem boni, adeoque expeti non potest, nec ad summum bonum referri: ut cuique attendenti patet.

Quæ omnia confirmantur auctoritate Platonis, qui in Gorgia & Alcibiade maximam partem eorum, quæ in hæc oratione dicta sunt, docuisse videtur.

M E T R U M I I.

CARMEN constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior ex quatuor trochæis, spondeo aliquando permutandis; posterior ex tribus pedibus, nempe spondeo vel anapesto, dactylo, & spondeo constat.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA prædictam improborum infirmitatem exemplo confirmans, ostendit, tyrannos sede, veste, armis, vultu, affectuque terribiles, quot perturbationibus, totidem dominis subditos opprimi.

QUOS vides sedere celsos
 Solij culmine reges,
 Purpurâ claros nitente,
 Septos tristibus armis,
 5. Ore torvo comminantes,
 Rabie cordis anhelos;
 Detrahat si quis superbis
 Vani tegmina cultûs,
 Jam videbit intus arctas
 10. Dominos ferre catenas.

I N T E R P R E T A T I O.

Quos principes cernis sedere sublimes in fastigio sedis regia, splendidos ostro fulgente, stipatos armis crudelibus, minaces vultu aspero, percitos furore cordis, ab his ar- | *rogantibus si quis auferat velamina orna-*
 | *menti manis, statim animadvertet, hos*
 | *principes intrinsecus premi vinculis tena-*
 | *cibus:*

N O T Æ.

1. & 2. *Quos vides reges.*] Philosophia ampliùs probatura, malos esse infirmos, ostendit etiam principes, qui vulgo habentur fortissimi, in hoc impotentes, quod perturbationibus suis victi his subiciantur: propterea eorumdem principum potestatem primùm commendat; deinde enumerat eorumdem perturbationes.

2. *Solij culmine.*] Primùm regum potestas commendatur. 1. ab eorum sede, *culmine solij.* 2. à vestibus, *purpurâ claros;* 3. ab armis sive satellitibus, *septos tristibus armis.* 4. à vultu, *ore torvo comminantes.* 5. ab affectu mentis, *rabie cordis anhelos.* Ubi nihil videtur notandum; cum jam explicuerimus *solium, purpuram, os torvum.*

- Hinc enim libido versat
 Avidis corda venenis,
 Hinc flagellat ira mentem
 Fluctus turbida tollens,
 15. Mæror aut captos fatigat,
 Aut spes lubrica torquet.
 Ergo, cum caput tot unum
 Cernis ferre tyrannos,
 Non facit, quod optat, ipse
 20. Dominis pressus iniquis.

INTERPRETATIO.

nam hinc cupiditas agitât illorum pectora | *certa cruciat eodem. Cum igitur, ut vi-*
morbis insatiabilibus, inde ira turbata ver- | *des, unus princeps subjiçiatu tot tyrannis*
berat eorum mentem, excitans tumultus; | *affectibus, ipse vexatus dominis injustis,*
nunc tristitia frangit victos, nunc spes in- | *non agit, quod vult.*

NOTÆ.

11. *Hinc enim libido versat.*] Deinde enumerantur perturbationes præcipuæ, quibus reges victi obsequuntur; nimirum libido, ira, tristitia, & spes, ab undecimo versu, ad decimum septimum.

1. Quidem nominatur *libido*, sive effrænata cupiditas: cum enim solâ auctoritate nutuque legum, teste Tullio 1. de Orat. doceamur dominas habere libidines, coercere omnes cupiditates; princeps, qui nullis credit se teneri legibus, libidini maximè obnoxius est. Hæc autem cupiditas nunc dicitur *avidis venenis corda versare*: quoniam sicut venenum corpus est, quod venas ingressum & circumfuso sanguine delatum ita discurrit, ut animam extinguat, sic prædicta perturbatio menti infusa, tandem aliquando bonam voluntatem, præcipuam ejusdem mentis vitam, fugat.

2. Nominatur *ira*, sive ut loquitur Tullius, *libido puniendicjus, qui videatur lasisse injuriâ*: quia cum ejusmodi perturbatio ex opinione contemptus oriatur, cumque princeps, quantum major est, tantò scilicet opinari possit se contemni, idcirco iræ sæpius obnoxius est. Atque hæc regis ira tantò majores

fluctus tollet turbida; quantum major est irati auctoritas.

3. Nominatur *tristitia* sive mæror: quoniam perturbatio hæc est flebilis quædam ægritudo, orta ex malis, quæ nequeant repellii; unde eò major videtur esse in principe, quòd suæ auctoritatis conficius faciliè credat sibi nulla accidere debere mala, quæ non possit fugare.

4. Nominatur *spes*, sive expectatio boni: quòd enim rex divitiis, subditisque stipatus, omnia se posse putet, spe faciliè afficitur.

17. & 18. *Cum caput tot unum cernis ferre tyrannos.*] Cum videas, unum principem tot perturbationibus, veluti totidem tyrannis, subjici.

19. *Ipsè.*] Cuidam videbitur dicendum, *ipsum*; nempe quia videtur referri ad prædictum, *caput*: sed hæc est *symplesis*, sive compositio sensus potius, quam verborum: sicut dicitur Terentio: ubi est scelus qui me perdidit? Cicroni: duo importuna prodigia, quos egestas: Horatio: daret ut catenis fatale monstrum, qua generosius perire querens, &c.

PROSA III.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA addit, probos præmiis, improbos suppliciis ita affici intrinsecus, ut & probi in deos; & improbi in bestias convertantur.

VIDESNE igitur^a quanto in^b cæno probra volvantur, quâ probitas luce resplendeat? in quo perspicuum est, numquam bonis præmia, numquam sua sceleribus deesse supplicia. ¹ Rerum etenim quæ geruntur, illud propter quod unaquæque res geritur, ejusdem rei præmium esse^c non injuria videri potest: uti currenti in stadio, propter quam curritur, jacet præmium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum, propter quod omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum, veluti præmium commune propositum. ² Atqui hoc à bonis non potest separari. Neque enim bonus ultra jure vocabitur, qui careat bono; quare probos mores sua præmia non relinquunt. Quantum libet igitur sæviant mali, sapienti tamen corona non decideret, non arefcet. Neque enim probis animis proprium decus, aliena decerpit improbitas. Quòd si extrinsecus accepto lætaretur, poterat hoc vel alius quispiam, vel ipse etiam, qui contu-

INTERPRETATIO.

a ò Docti. b luto. c meritò.

NOTÆ.

1. *Rerum etenim quæ geruntur, &c.*] admodum S. Paulus 1. Cor. 9. ait: *qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium.* Atqui viri probi id assequuntur, propter quod omnes homines tam probi quàm improbi agunt: nimirum beatitudinem sive summum bonum: alioquin boni non essent: cum bonus non sit, qui careat bono.

2. *Atqui hoc à bonis, &c.*] II. Præmium, quo probi afficiuntur, est illis insitum: quia quod præmium versatur in cogitatione hominis, illud homini insitum credi potest: siquidem cogita-

I. Probi afficiuntur præmiis: quia cum præmium id dicatur honorarium, quo afficiebantur ij, qui primi ac principes aliquid præclari gesserant (unde Scaligero pluribusque aliis *præmium* dicitur quasi *præmium à præ & emo capso*) idcirco illud propter quod unaquæque res geritur, ejusdem rei præmium esse, non injuriâ, videri potest: siquidem est honorari. in quo actor victoriq; afficitur: sic currenti in stadio illa, propter quam curritur, corona est præmium: quem-

- lisset, auferre. Sed quoniam id sui cuique probitas confert, tum suo prænio carebit, cum probus esse desierit. Porro cum omne prænium iccirco appetatur, quoniam bonum esse creditur, quis boni^a compotem, prämij iudicet expertem? ³ At cuius prämij? omnium pulcherrimi, maximeque. Memento etenim corollarij illius^b, quod paullo antè præcipuum dedi, ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso quod boni sunt, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse convenit. Est igitur prænium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius^c fufcet improbitas, deos fieri. Quæ cum ita sint, ⁴ de malorum quoque inseparabili pœnâ dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item pœnæ atque prænium adversâ fronte dissideant, quæ in boni prämio videmus accidere, eadem necesse est in mali pœnâ contrariâ parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa sit prænium; ita improbis nequitia supplicium est. Jam verò quisquis afficitur pœnâ, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi^d æstimare velint, possunt ne sibi supplicij expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modò, verùm etiam vehementer inficit? Vide autem ex adversâ parte bonorum, quæ improbos
20. pœna comitetur. Omne namque, quod sit, unum esse, ipsumque unum bonum esse paullo antè didicisti. Cui consequens est, ut omne quod sit, id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, esse desistit: quo sit, ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines, adhuc ipsa humani corporis reliquâ speciem ostentat. Quare versi in malitiam, humanam quoque amittere naturam. Sed cum ultra homines quemque provehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humanâ conditione deiecit, infra hominis meritum detudat improbitas. Evenit igitur, ut quem transformatum vitis videas, hominem æstimare non possis.

INTERPRETATIO.

a participem. b consecrarij. c obscura- { bit. d iudicare.

NOTÆ.

tio est qualitas menti insita. Sed illud, quo probi afficiuntur, prænium versatur in cogitatione: alias prænium bonum non crederetur: cum nemo boni compotem, prämij iudicet expertem: hinc quantumlibet sæviant mali, ut non contulerunt, sic auferre nequeunt illud proborum prænium, quod, non nisi malâ ipsius possidentis voluntate, amitti potest.

3. At cuius [prämij, &c.] III. Probi in deos converuntur: quicumque enim

beati sunt, his deos esse convenit: non quidem naturâ, sed necessitudine, quâ nimirum eorum mens, non cognoscendo solum, sed etiam volendo fit unum aliquid cum Deo: sicut corollarij instar ex prædictis supra illatum est. Atqui boni omnes, quatenus hi, ut probavimus, prämio afficiuntur intrinsicè, sunt beati sive cum summo bono suâ cogitatione conjuncti.

4. De malorum quoque inseparabili pœnâ, &c.] IV. Improbi è contrario sup-

Avaritiâ

5^a Avaritiâ fervet alienarum opum violentus ereptor? lupi similem dixeris. ^b Ferox, atque iniquus linguam litigiis exercet? cani comparabis. ^c Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exaqueretur. ^d Iræ intemperans fremit? leonis animum gestare creditur. ^e Pavidus, ac fugax non metuenda formidat? cervis similis habeatur. ^f Segnis, ac stupidus torpet? ^g asinum vivit. ^h Levis atque inconstans studia permutat? nihil ab avibus differt. ⁱ Fœdis immundisque libidinibus immergitur? fordidiæ suis voluptione detinetur. Ita fit, ut qui, probitate desertâ, homo esse desierit, cum in divinam conditionem transire non possit, vertatur in belluam.

INTERPRETATIO.

a avarus lupo; b litigiosus cani; c insidiator vulpi. d iracundus leoni; e ignavus cervo; f piger asino; g volaticus avi; h voluptarius porco similis.

NOTÆ.

pliciis ita afficiuntur intrinsecus, ut in bestias convertantur: nam contrariorum, inquit Tullius, contraria sunt consequentia: atqui bonum & malum sunt contraria antecedentia, præmium verò & supplicium contraria consequentia, sive, quod idem est, *adversâ fronte dissident*. Igitur ut bonis præmium, sic malis suum est supplicium. Quin sicut bonorum præmium, bonis mentibus institum, versatur in eorum cogitatione; ita malorum supplicium, malis mentibus institum, versatur pariter in eorum cogitatione: nimirum in conscientia: *magna enim conscientia vis est in utramque partem*, inquit Cicero pro Milone; *ut neque timeant ij, qui nihil admiserunt, & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccaverunt*. S. Ambros. 1. offic. *Impius, inquit, ipse sibi pœna est, justus autem ipse sibi gratia, ut utrique aut bonorum aut malorum operum merces ex seipso solvatur*. Denique sicut bonus suâ bonâ cogitatione fit deus; sic malus suâ malâ cogitatione fit bestia. Nimirum mens humana ita media est inter Deum auctorem, & corpus consors, ut pro variâ suâ cogitatione, bonâ scilicet vel malâ, vel cum Deo, vel cum corpore, contractâ quadam necessitudine, fiat aliquid unum. Quamobrem cum tanta sit similitudo inter corpus hominis, & corpus bestię, ut prius â posteriori non differat, nisi penes mentem, quâ informatur, idcirco homo ratione malæ suæ

cogitationis fit bestia: quod prohibens Propheta Rex, Psal. 31. *Nolite, inquit, fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*.

5. *Avaritiâ fervet, &c.*] Sic avatus similis est lupo: quia lupus est animal voracissimum: unde meretrices, quod luporum instar, sint rapaces, teste Isidoro, dictæ sunt *lupa*: ferox atque iniquus sive inquietus, cani, quo nihil impudentius est: insidiator, vulpeculæ, quæ est bestia callidissima, vitæ conservandæ causâ: iræ obnoxius, leoni, qui Ovidio vocatur iracundus, quod; ut ait Lucretius, l. 3. *calidi plus est illi*: pavidus, cervis, quibus nullum animal est timidius: propterea *cervinus* vir olim dicebatur formidolosus & fugæ magis, quàm viribus fidens: quod, auctore Lucretio l. 3. *cervis plus sit frigidi*: segnis ac stupidus, asino, qui est animal tardissimum: levis atque inconstans, avibus, quæ huc illucque discurrunt: libidinosus, suis, qui, inquit Festus, *ex omni mansueto pecore immundissimi sunt, & ardentissima libidinis; ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare & surire dicuntur*.

6. *Asinum vivit*] Modus loquendi satis usitatus, dicitur *ellipsis*: ubi intelligi debet particula quadam tacita: hîc autem intelligitur *secundum*; ut cum dicitur: *magnam partem mentitur: cetera prudens*; & sic de aliis.

M E T R U M I I I .

QUOD dicitur Glyconicum. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet ex trochæo & duobus dactylis componitur : in quo hoc genus differt ab alio carmine Glyconico, de quo jam locuti sumus, in quo spondeus precedit duos dactylos.

A R G U M E N T U M .

QUIN mali mores, inquit Philosophia, Circæis carminibus potentiores, non instar horum, corpora convertunt in apros, leones, lupos, tigres, sues, sed in ipsam mentem sæviunt.

N O T Æ .

Carmen hoc non antè intelliges, quàm in memoriam revocaveris ea, quæ à Poëtris dici solent cum de Circe, tum etiam de Ulyssæ. Circe, inquit, Solis & Perseus Nymphæ filia, venustiorum peritissima fuit. Hæc Sarmatarum regi nupit, quo venenis occiso in Italiam fugit ad montem, qui quoniam quibusdam cingitur paludibus, ideo insulæ formam habere videtur, quique à suâ hospite postea dictus est Circaus. Hic saga crudelis homines in bestias, oblati quibusdam poculis, verbisque quibusdam prolatis, convertere ferebatur; alios quidem in leones, alios in lupos, alios in tigres, alios in sues, alios in alias bestias : quod eleganter sic expressit clarissimus noster Antonius Hallæus ex Homero,

Quæis hominum abstulerat faciem dederatque ferarum

Divæ salax. Hic namque lupi curvatus in artus,

Est qui ululat, seseque parvet; qui dente sed insons

Crescit & ungue leo, aut villis nigrantibus ursus,

Quique amplas tigris maculosa perambulat ades.

Ulysses verò ortus est ex Nerito monte Ithacæ, patre Laerta, vel ut alij volunt, Sisypho, matre verò Anticleâ: fingitur ab Homero vir multâ præditus facundiâ nec minore experienciâ, vafer consilio, egregius bello, laborum patientissimus. Hic, captâ Trojâ, navim conscendit, in patriam rediturus, sed post varios errores, de quibus hic non agitur, ventis adductus est ad montem Circæum, ubi Circe ejus exploratores in sues mutavit, ipse verò, sumptâ eâ, quam Mercurius docuit, herbâ, Moly vocatâ, illasam servavit suam formam, quod sic descripsit prædictus Hallæus continuans,

Quas simul intravit nova turba, haud immemor arvis

Colchiata, antonitis medicatos Saga propinat

Hospitibus calices; vertendisque apta figuris

Carmina Titanis demurmurat. Ordine & omnes

Vt portentifica percussit cuspidè virge,

VELA Neritij ducis,
 Et vagas pelago rates
 Eurus appulit insulæ,
 Pulcra quâ residens dea
 5. Sol s edita femine,
 Miscet hospitibus novis
 Tacta carmine pocula.

INTERPRETATIO.

Navis, quâ dux Ulysses cum sociis ferebatur, post varios errores in mari, ventis adducta est ad insulam, in quâ Circe dea { *pulcra, à Sole nata, habitans propinat calices incantatos advenis novis.* }

NOTÆ.

Haud mora, procubere Solo, & lugere parantes
Se rancidum porcos grunnire, & tergora densis
Iam setis horrere vident; subque ilice proni
Excussas mandunt, Cereris pro murere glandes.
Vnicus humanâ sub imagine restat Ulysses...
Carminaque obtundit rara vis abdita planta,
Numina Moly vocant: artes tutamen ad istas
Donârat Deus Heroi, Deus aëra plantis
Qui tranat, superoque Iovi famulatur & imo.
 1. *Vela Neritij ducis.*] Naves Ulyssis, qui dicitur Neritius a monte Nerito, unde ortus; & *dux*, quod eo nomine ad bellum Trojanum profectus, utilissimam Græcis operam navaverit: quamquam si credamus Ajaci apud Ovid. 13. Metam. v. 25.

Hac sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.

2. *Vagas pelago rates.*] Ulysses decem annis erravit in mari.

3. *Eurus appulit.*] Eurus speciatim ventus est ab ortu verno sive æquinoctiali spirans: sed hîc videtur accipi pro quocumque vento validiori. Nisi dicas Ulystem ab ortu ad occasum navigasse profecturum ad litus insandum Circes;

quod à Lastrigonibus immanissimis ad Circæum montem accedens solvit à Formiis: Formiæ autem supra Cajetam vetus promontorium fuit magis ad orientem, quàm vetus Circes promontorium, quod est infra Tarracinaam.

3. *Insulæ.*] *Monti Circao*, qui insulæ quamdam formam habet. Virgil. 3. Æneid. v. 386. *Æaque insula Circes.* Et Æn. 7. v. 10.

Proxima Circea raduntur litora terra.

5. *Solis edita femine.*] *Circe, filia Solis.* Ovid. 14. Metam. v. 10. *Sole sata Circes, & versu 33.*

En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,

Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,

Vt tua sim voveo.

Virgil. 7. Æneid. v. 11.

Dives inaccessos tibi Solis filia lucos

Affiduo resonat cantu.

7. *Tacta carmine pocula.*] Brevissimè significantur virga, caumen, & gramen, quibus Circe homines in bestias mutare solebat. Virgil. Eclog. 8.

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.

Et Æneid. 7. v. 19.

Quos hominum ex facie Dea sava potentibus herbis

Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

- Quos ut in varios modos
Verit herbipotens manus:
10. Hunc aprī facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus;
Hic lupis super additus
Flere dum parat, ululat:
15. Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat,
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
20. Peste solverit hospitis:

INTERPRETATIO.

Quos ubi Circe, potens herbis, mutavit in formas diversas, unus induit vultum aprī; alter factus leo Africanus crescit dentibus unguibusque: hic annumeratus lupis ululat, cum conatur lugere; ille velut tigris

India circuit domos, clemens tamen. At quamvis Mercurius, Deus aliger Arcadia, miseratus liberaverit à veneno lux hospitibus Vlyssē jactatum diversis casibus:

NOTÆ.

10. Hunc aprī, &c.] Ex hospitibus novis hic convertitur in aprum; ille in leonem; hic in lupum; ille in tigrim: sed leo Marmaricus, tigris Indica vocatur, quòd Marmarica Africa regio versus Ægyptum fortes leones, India verò tigres ferre consuevit. Harum etiam formarum meminit Ovid. l. 14. Metam. v. 260.

Mille lupi, mistique lupis ursique leaque

Occursu fecere metum: sed nulla timenda

Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus:

Quinetiam blandas movere per aëra candas

Nostrique adulantes comitant vestigia donec

Excipiunt famula.

18. Numen Arcadis alitis.] Mercurius, sic dictus à mercibus, quòd feratur præesse lucro, rebusque emendis ac vendendis: unde pingi solet, sinistra virgulam, dextrâ facculum nummularium tenens. Mercurius autem nunc vocatur Numen, quia Jovis & Maiæ filius, in-

star cujusdam Numinis, præsidere credebatur non solùm lucro tam injusto, quàm justo; sed etiam facundia: unde Deorum nuntius habetur: quatenus mentes facundo sermone innotescunt. Sed dicitur Numen alitis; quoniam alas ut in pedibus, sic in capite gerere ex eo fingitur, quod sermo, cui præsidet, per aëra velociter feratur. Dicitur etiam Numen alitis Arcadis: quia ab Arcade Jovis & Calistūs filio Arcades originem nomenque duxerunt: Mercurius autem natus est in Arcadiâ: unde Virgilius Arcades allocutus 8. Æn. v. 138.

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia

Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.

Denique Mercurius Ulyssi variis casibus jactato herbam dederat, cujus ope liberatus est ab insidiosis poculis Circes. Ovid. 14. Metam. v. 296.

Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,

Moly vocant superi: nigrâ radice tene-
tur.

Tutus eo, monitisque simul calesibus intrat.

- Jam tamen mala remiges
 Ore pocula traxerant:
 Jam sues Cerealia
 Glande pabula verterant.
 25. Et nihil manet integrum
 Voce, corpore, perditis.
 Sola mens stabilis, super
 Monstra, quæ patitur, gemit.
 O levem nimium manum,
 30. Nec potentia gramina,
 Membra quæ valeant licet,
 Corda vertere non valent.
 Intus est hominum vigor
 Arce conditus abditâ.
 35. Hæc venena parentiûs
 Detrahunt hominem sibi
 Dira, quæ penitus meant,
 Nec nocentia corpori
 Mentis ulcere sæviunt.

INTERPRETATIO.

Nihilominus remiges ejusdem ducis jam ore hauferant potiones malas; jam facti sues mutaverant glande panem, Cereris munus, amissisque loquelâ & formâ corporis nihil supererat integrum Vnâ mens superstes dolet prodigia quæ ipsa subit O dexteram Circes imbecillioem, ô herbas sagæ invalidas, quæ quamvis possint mutare cor-

pus, non tamen possunt mutare mentem: id virtutis est hominibus insita, quæ in mente velut in arce occultâ includitur, morum videlicet perverforum: hæc venena sæva abducunt hominem efficacius à semetipso, quippe quæ penetrant in mentem, & dum parant corpori, affligunt mentem gravi vulnere.

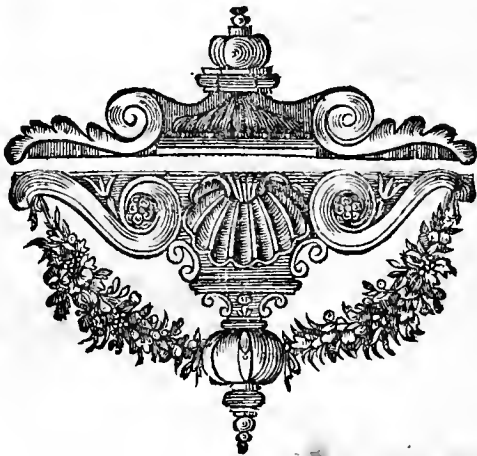
NOTÆ.

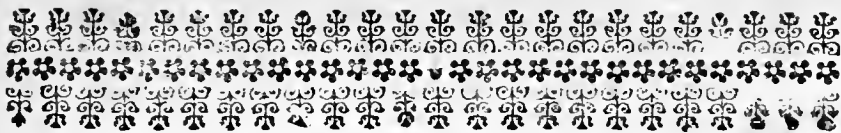
Ille domum Circes, & insidiosa vocatus Pocula conantem virgâ mulcere capillos Reppulit, & stricto pavidam deterruit ense.
 21. *Iam tamen mala remiges, &c.] Remex, à remo dictus, ille est, qui remo per aquas promovet navim: cujusmodi erant illi Ulyssis milites, quippe qui eâdem, quâ Ulysses nave vesti, hanc movebant (nam hæc servata manebat Sola ipsum, sociosque ferens.) Hi autem Ulyssis milites sive focij à suo ductore præmissi fuerant ad Circen explorandi causâ, à quâ antè quàm ipse Ulysses advenisset, jam hausto poculo in sues conversi fuerant, & panem sive pabula Cerealia glande verterant. Ovid. 14. Metam. v. 281.*

— *Accipimus sacrâ data pocula dextrâ*
Quæ simul arenti stientes hausimus ore
Et tetigit virgâ summos Dea dira capillos,
Et pudet & referam, setis horrescere cæpi
Nec jam posse queri, pro verbis edere rancum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu
Osque meum sensu pando occallescere rostro,
Colla tumere toris, & quâ modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illâ vestigia feci.
 27. *Sola mens, &c.]* Circe instat Solla, cujus erat filia, vi herbarum, ver-

borum, & virgæ, quibus utebatur, corpora quidem mutare poterat, non mentes, quippe quæ ut à solo Deo creatæ conservantur, sic à solo Deo mutari possunt; nisi quod eidem menti quædam virtus divinitus infusa est; volun-

tas scilicet sui domina, quæ perturbationibus obsecuta corpori quidem parere videtur, sed mentem, à Deo sic retrahit, ut eandem ad infimam bestiarum conditionem deprimere videatur.

PROSA IV.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA improborum miseriam ampliùs confirmatura, hõc eos esse miseriore ostendit, quòd cupita perficiant diutiùs; impuniti vivant; cæterisque inferant injuriam.

TUM ego ^a, Fateor, inquam, nec ^b injuria dici video vitiosos, tameris humani corporis speciem servant, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum perniciæ sævit, idipsum eis licere noluissem. Nec licet, inquit, uti convenienti monstrabitur loco: sed tamen si idipsum quod eis licere creditur, auferatur, magnà ex parte sceleratorum hominum pœna ^c relevatur. ¹ Etenim quod incredibile cuiquam fortè videatur, infeliciores esse necessè est malos, cum cupita perfecerint, quàm si ea, quæ cupiunt, implere non possint. Nam si miserum est voluisse prava, potuisse miserius est, sine quo voluntatis miseræ langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit, triplici infortunio necessè est urgeantur, quos videas scelus velle, posse, perficere. Accedo, inquam: sed uti hoc infortunio cirò careant, ^d patrandi sceleris possibilitate deferti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ^e ocyus, quàm vel tu forsitan velis, vel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam brevibus vitæ metis ita ^f serum, quod expectare longum immortalis præsertim animus putet: quorum magna spes, & excelsa facinorum machina repentino atque insperato sæpè sine destruitur: quod quidem illis miseriam ^g modum statuit.

INTERPRETATIO.

a Boëtius. b immeritò. c minuitur. | g finem imponit.
d peccare nescij. e citius. f tardum. |

NOTÆ.

1. Etenim quod incredibile, &c. | nam velle scelus, magna miseria est, |
1. Philosophia probat improbos hõc | posse, major, perficere, maxima: q an- |
esse miseriore, quòd cupita perficiant: | doquidem defectiones sunt, quæ tantò |

- ² Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse judicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de pravitatis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam.
5. Tum ego, Mira quidem, inquam, & concessu difficilis^a illatio; sed his eam, quæ prius concessa sunt, nimium convenire cognosco. Rectè, inquit, existimas: sed qui conclusioni accedere durum putat, æquum est vel falsum aliquid præcessisse demonstraret, vel collationem propositionum non esse efficacem necessariæ conclusionis ostendat:
10. alioquin concessis præcedentibus, nihil profus est, quod de^b illatione caussatur. ³ Nam hoc quoque quod dicam, non minus mirum videatur, sed ex his, quæ sumpta sunt, æquè est necessarium. Quidnam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia lucentes, quàm si eos nulla iustitiæ pœna coërceat. Neque id nunc^c molior, quod cui-
15. vis veniat in mentem, corrigi ultione pravos mores, & ad rectum supplicij terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis, nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, præter hos alius modus? Et illa, Bo-
20. nos, inquit, esse felices, malos verò miseros nonne concessimus? Ita est, inquam. Si igitur, inquit, miseriæ cujuscumque bonum aliquid addatur, nonne felicior est eo, cujus pura ac solitaria sine cujuscumque boni admittance miseria est? Sic, inquam, videtur. Quid si eidem

INTERPRETATIO.

^a consequentia. ^b consecutione conquera- | tur. ^c contendendo.

NOTÆ.

crefcunt, quando à Deo sive summo bono magis ac magis recedunt: quamobrem si improbi non solum velint, & possint, sed etiam perficiant scelus, hi eo ipso erunt miseres: atqui improbi cupita perficiendo, perficiunt scelus: cum enim improbi sint, hi nihil nisi malum adeoque scelus perficere conantur.

2. Nam si nequitia miseros facit, &c.] II. Eadem Philosophia probat, improbos hõc esse miseres, quod diuturniore vitam agentes cupita perficiant diutiùs: quia cum miseria sic miserum faciat, ut felicitas felicem, quemadmodum eò aliquis felicior est, quò ejus felicitas est diuturnior; sic eò aliquis est miserior, quò ejus miseria diuturnior est: utraque enim tantas vires acquirit eundo, ut quò antiquior, eò dif-

ficiiliùs alterutra suo destruatut contrario. Atqui quò diutiùs improbi, diuturniorem vitam agentes, cupita perficiunt, eò diuturnior est eorum miseria: cum ut diximus, miserissimi sit scelus perficere: quare infelicissimi essent, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret: quòd mors, licet non sit cujuslibet illorum miseriæ meta; est tamen sceleris ab iisdem perficiendi finis.

3. Nam hoc quoque quod dicam, &c.] III. Philosophia probat, improbos hõc esse miseres, quòd impuniti vivant: non solum quia pœnis & fontes deferunt & in fontes vitant crimina: verum etiam quia cum miseria crescat accessione mali, non secus ac felicitas accessione boni (quòd ut bonum felicimifero,

mifero, qui cunctis careat bonis, præter ea, quibus miser est, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infeliciores eo censendus est, cujus infortunium boni participatione^a relevatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cum puniuntur, boni quidem aliquid annexum, 5. pœnam ipsam scilicet, quæ ratione justitiæ bona est: iidemque cum supplicio carent, inest eis aliquid ulterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Negare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt injustâ impunitate donati, quam justâ ultione puniti. Sed puniri improbos, justum; impunitos verò^b elabi, iniquum esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem, ait, quisquam negabit, bonum esse omne, quod justum est: contraque quod injustum est, malum liquere esse. Tum ego: Ista quidem consequentia sunt eis, quæ paullo antè conclusa sunt. Sed quæso, inquam, te, nullane animarum supplicia post defunctum morte cor- 10. pus relinquas? Et magna quidem, inquit: ⁴ quorum alia pœnali acerbitate, alia verò purgatoriâ clementiâ exerceri puto. Sed nunc de his differere consilium non est. Id verò hætenus egimus, ut, quæ indignissima tibi videbatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres: quosque impunitos querebare, videres numquam improbitatis suæ 15. carere suppliciis: licentiam quam citò finiri precaberis, nec longam esse disceres: infelicioresque fore, si diuturnior; infelicissimam verò, si esset æterna: post hæc miseriores esse improbos, injustâ impunitate dimissos, quam justâ ultione punitos. Cui sententiæ consequens est, ut tum demum gravioribus suppliciis urgeantur, cum impuniti esse 20. creduntur. Tum ego, Cum tuas, inquam, rationes considero, nihil dici verius puto:

INTERPRETATIO.

^a minuitur. ^b abire.

NOTÆ.

tas, sic malum miseria sit ex dictis) propterea cuicumque misero accidit aliquid mali, ille hoc ipso miserior est: quemadmodum cuicumque felici accidit aliquid boni, ille eo ipso est felicior. Atqui improbo, ex eo quod hic impunitus vivat, accidit aliquid mali: cum enim puniri & non puniri sint contraria, cumque puniri sit aliquid boni etiam improbo, necesse est, ut non puniri eidem improbo sit aliquid mali: quamvis magna animarum supplicia post defunctum morte corpus supersint.

4. Quorum alia pœnali acerbitate, alia verò purgatoriâ clementiâ.] Malos, inquit Vallianus, hic agnoscit non Christia-

nus modò, sed & Catholicus Boëtius, alios quidem æternis pœnis damnari; alios verò pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari & purgari diu igne. Quod agnoscunt ipsi Magdeburgenses, Cent. 6. cap. 4. cogitatum à Boëtio. Nisi tamen Philolophia, quæ nunc loquitur, voluerit hic exprimere sensû Platonico- rum, vel etiam Pythagoræorum, quibus quædam mentes, quod earum scelera nullâ purgatione elui possent, æternis afficiebantur suppliciis; aliæ verò, quarum minora erant crimina, aut æternis Elysij voluptatibus fruebantur, omni purgatione perfunctæ, aut partim purgatæ ex Elysio in nova etiam bestia-

5. At si ad hominum judicia revertar, quis ille est, cui hæc non credenda modò, sed saltem non audienda videantur? Ita est, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuæ veritatis attollere, ⁶ similesque ^a avibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat: dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid æterna lex sanciat? Melioribus animum conformaveris; nihil opus est iudice præmium deferente; tu te ipse excellentioribus addidisti. Studium ad pejora deflexeris; extra ne quæsieris ultorem;
10. tu te ipse in deteriora detrusisti: veluti si ^b vicibus sordidam humum, cælumque respicias, cunctis extra cessantibus, ipsâ cernendi ratione nunc cæno, nunc sideribus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis simileis esse monstravimus? Quid, si quis amisso penitus visu, ipsum etiam se habuisse
15. oblivisceretur intuitum, nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num videntes eadem cæcos putaremus?

INTERPRETATIO.

a nocturnis b alternis.

NOTÆ.

rum corpora detrucebantur. Virgil. 6. | *creatura intellectualis est æterna sapientia;*
 Æn. v. 739. | *quod principium manens in se incommutabiliter, nullo modo cessat occultâ inspiratione*

Ergo exercentur pœnis veterumque malorum

Supplicia expendunt: alia panduntur inanes

Suspensa ad ventos: alius sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exuvitur igni.

Quisque suos patimur manes. Exinde per amplum

Mittimur Elysiûm, & pauci lata arva tenemus.

5. At si ad hominum judicia, &c.]

Mens nostra Deum inter & corpus humanum media; utpote Dei effectus, & corporis humani forma, ab utroque partitur, à Deo illuminanda, à corpore obscuranda: quamobrem eadem mens non antè apta est verum certumque de rebus propositis ferre iudicium, quam spretis ipsius corporis motibus, solum præceptorem Deum interrogaverit, intrusque respondentem intellexerit attentius: optimè enim S. August. 1. de Genes. ad lit. c. 5. *Principium*, ait,

creatura intellectualis est æterna sapientia; quod principium manens in se incommutabiliter, nullo modo cessat occultâ inspiratione vocationis loqui ei creatura, cui principium est, ut convertatur ad id ex quo est: quod aliter formata ac perfecta esse non possit. Ubique, inquit idem sanctus doctor l. 10. Conf. c. 26. Veritas præsidet omnibus consulentibus te simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Liguide tu respondes, sed non liquidè omnes audiunt: quis enim, ait idem sanctissimus pater, de immort. animæ c. 10. bene se inspiciens non expertus est tantò se aliquò intellexisse sincerius, quantò removere atque subducere intentionem mentis à corporis sensibus potuit. Atqui maxima pars hominum præcipitatione & præiudicio potius quàm his legibus iudicant: unde

6. *Similes avibus sunt, &c.] Vesperilionibus scilicet & nocturnis, quæ quod mobilioribus afficiantur oculorum fibris tunicisque, idcirco minimo noctis lumine illuminari, majori verò diei splendore offundi possunt: unde non nisi vespere & nocte, à quibus nomen ha-*

7. Nam ne illud quidem acquiescent, quod æquè validis rationum nititur firmamentis, infeliciores eos esse, qui faciunt, quàm qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò esse, qui sint improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Convenit, inquam. Si igitur ^a conitor, ait, resideres, cui supplicium inferendum putares, eine qui fecisset, an qui pertulisset injuriam? Nec ^b ambigo, inquam, quin perpeffo satisfacerem dolore facientis.
10. Miserior igitur tibi injuriæ illator, quàm acceptor esse videretur. Consequitur, inquam. Hac igitur aliisque de causis eâ radice nitentibus, quòd turpitudine suapte naturâ miseros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, sed inferentis esse miseriam. Atqui nunc, ait, contrâ faciunt ^c oratores. Pro his enim, qui grave quid, acerbumque perpeffi sunt, miserationem judicum excitare conantur, cùm magis admittentibus justior misératio debeat: quos non ab iratis, sed à propitiis potiùs, miserantibusque accusatoribus ad judicium, veluti ægros ad medicum duci oportebat, ut culpæ morbos supplicio refecerent: quo pacto defensorum opera, vel tota frigeret, vel si prodesse hominibus mallet, in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoque improbi, si eis ^d aliquâ rimulâ virtutem relictam fas esset adspicere, vitiorumque sordes pœnarum cruciatibus se deposituros viderent, compensatione adipiscendæ probitatis, nec hos cruciatus esse dicerent, defensorumque operam repudiarent, ac se totos accusatoribus judicibusque permitterent. Quo fit, ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos verò odisse ratione caret. Nam si, uti corporum languor, ita vitiositas quidam est quasi morbus animorum; cùm ægros corpore minimè dignos odio, sed potiùs misératione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

INTERPRETATIO.

a judex. b dubito. c advocati. d ali- | quo modo.

NOTÆ.

bent, volitare consueverunt. Ovid. l. 1.
 4. Metam. fab. 12.
*Iamque dies exactus erat, tempusque
 subibat
 Quod tu nec tenebras, nec possis dicere
 lucem,
 Sed cum luce tamen dubia confinia no-
 stis...*

Tettaque non sylvas celebrant lucemque
 perosa
 Nocte volant, seroque tenent à vespere
 nomen.
 7. Nam ne illud quidem acquiescent, &c.] IV. Philosophia probat, improbos eo esse miseros, quòd injuriam cæteris inferant: quia cùm im-

probus omnis sit miser, cumque improbus sit quicumque supplicio dignus est, propterea quò aliquis supplicio est magis dignus, eo magis improbus adeoque magis miser haberi debet: sic cognitor exiltimaus esse deterius inferre quàm pati injuriam, statuit supplicium inferendum non ei, qui pertulit, sed ei qui fecit injuriam. Unde Christus Matth. 5. *beati, inquit, qui persecutionem patiuntur,*

quò respiciens S. Chrylost. ait *neminem ladi nisi à seipso.* Atqui improbus eò magis dignus est supplicio, quòd alteri intulerit injuriam: reipublicæ quippe interest, ut improbi puniantur.

Atque ex his omnibus sequitur, improbos sive ægros animo, non secus ac ægros corpore non odio sed miseratione potiùs dignos esse: quare

M E T R U M I V.

CAR MEN constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior phalceus spondeum, dactylum, & duos trochæos habet, unde quinto versu legi debet *apri non aper*; posterior est pentameter elegiacus, de quo supra.

A R G U M E N T U M.

CUM mors imminet, aut sponte veniens, aut à feris aliisque hominibus accelerata, inquit Philosophia, præstat te diligere probos, & misereri improborum, quàm ullos odisse & armis laceßere.

QUID tantos juvat excitare motus
Et propriâ fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte suâ, volucreis nec remoratur equos,

I N T E R P R E T A T I O.

Quid prodest vobis excitare motus tantos odij, & urgere mortem vestris manibus? Si quaritis mortem, hæc appropinquat ultro neque tardat equos suos præcipites:

N O T Æ.

1. *Tantos motus.*] Ut perturbationes motibus corporis concipiuntur: sic eadem conceptæ diversos produciunt ejusdem corporis motus. Sed nulla perturbatio tantos motus, quantos odium parit: qui enim odio commoventur, hi in amicos, fortunas, famam, vitam denique ipsam adversariorum erumpunt.

2. *Fatum sollicitare manu.*] Sollicitare propriè dicitur ille, qui corpus de suo loco movet, quasi hoc de suo Solo movendo, vicinum à quo recedit, relinquat Solum, ut ipsum solum abit. Hinc propter quamdam similitudinem sollicitare dicimur mentem, cum eam spe, metu, aut qualibet aliâ ratione de suâ sententiâ movere tentamus. Sic ex-

go qui duello pugnant, quòd mortem veluti de suis sedibus pulsam ad semetipsos movere videantur, hi mortem dicuntur propriâ manu sollicitare: quemadmodum Seneca in Hercul. fur. v. 867. canit.

*Quid juvat durum properare fatum,
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes facietque inertia
Vela Coccyto.*

3. *Si mortem petitis, &c.*] Philosophia videtur deinceps afferre causas mortis. Causa autem mortis duplex. Una interior, sive naturalis elementorum, ex quibus homo constat, compositio: & hæc notatur his verbis, *propinquat ipsa sponte suâ.* Altera exterior,

5. Quos serpens, leo, tigris, ursus, apri
 Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
 An distant quia, dissidentque mores,
 Injustas acies, & fera bella movent,
 Alternisque volunt petire telis?
10. Non est iusta satis savitiæ ratio.
 Vis aptam meritis vicem referre?
 Dilige jure bonos, & miseresce malis.

INTERPRETATIO.

Scilicet homines sese perimunt gladio, quos serpens, leo, tigris, ursus, & apri perimunt dentibus. Num idcirco instrunt exercitus iniquos, parant arma crudelia cupiuntque occumbere telis reciprocis, quod eorum mo-

res inter se differunt ac dissentiunt? hac causa servandi non est satis æqua. Optasne rependere meritum simile merito simili? ama, ut æquum est, bonos, & miseresce improborum.

NOTÆ.

quæ rursus ponitur in duplici discrimine: hac enim mors est vel à feras, cujus modi sunt *serpens, leo, tigris, ursus, apri*; vel ab aliis hominibus, qui veluti indignantes, mortem prædictis causis acceleratam longiores moras agere, hanc conversis in sese invicem armis advocant.

5. *Apri*] Sic legimus cum Vallino, non *aper*: quod hujus prima syllaba semper corripitur: alioquin *apri* non haberet primam syllabam communem: sicut *matris* & *fratris* priores syllabæ non sunt communes, quod *mater* & *frater* primis syllabis producantur.

10. *Non est iusta satis savitiæ ratio*] Alterius cogitationes tuis cogitationibus contrariæ nullum tibi dare possunt jus necis in alterum hominem: cum vita humana ita in summâ solius Dei potestate versetur, ut neque iudici, neque ipsi regi, nisi quatenus hic vices Dei

gerit, fas sit hominem interficere: ad imaginem quippe Dei, inquit Deus Genes. 9. factus est homo.

11. *Vis aptam meritis vicem referre.*] Par pari cogitando referre, sive cogitationes cogitationibus compensare.

12. *Dilige jure bonos.*] Quod enim amor nequeat nisi amore compensari, justitiæ est bonos, à quibus diligimur, à nobis diligere. Neque tamen sequitur odium odio compensandum: sed

12. *Miseresce malis.*] Nihil quippe rationi magis consentaneum quam miserorum misereri: mali autem omnes miseri sunt, cum propter rationes prædictas, tum maxime quia peccando deficiunt: miser quippe, si credamus Varroni l. 4. de l. l. dicitur à *minus*, utpote cui cum opus est, minus nullo est, vel ut placet Cujacio à Græco *μῆκος, scelus*.

P R O S A V.

A R G U M E N T U M.

BOËTIUM, ut sibi videbatur, more sapientis mirantem, Deo mundum regente, bonis adversa, malis prospera accidere, Philosophia monet, non ideo homini dubitandum, cuncta rectè fieri, quòd causam tantæ dispositionis ille ignoret.

HERIC ego, Video, inquam, quæ sit vel felicitas, vel miseria in ipsis proborum atque improborum meritis constituta. Sed in hac ipsâ fortunâ^a populari, non nihil boni, malive inesse perpendo. Neque enim sapientum quisquam exsul, inops, ignominiosusque 5. esse malit potius, quàm pollens opibus, honore reverendus, potentiâ validus, in suâ permanens urbe florere. Sic enim clarius, ^b restatiusque sapientiæ tractatur officium, cùm in contingenteis populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur: cùm præsertim carcer, ^c nexus, ceteraque legalium tormenta pœnarum perniciosius potius 10. civibus, propter quos etiam constituta sunt, debeantur. Cur hæc igitur versâ vice mutentur, scelerumque supplicia bonos premant, præmia virtutum mali rapiant, vehementer admiror, quæque tam injustæ confusionis ratio videatur, ex te scire desidero.

INTERPRETATIO.

a vulgari. b apertiusque. c vincula.

NOTÆ.

<p>1. Neque enim sapientum quisquam, &c.]</p> <p>1. Boëtius, ut sibi videtur, more sapientis miratur, bonis adversa, malis prospera accidere, duplici de causâ. Prima est, quòd populi sapientibus ducibus faciliùs crederent, eorundemque præcepta observarent religiosiùs, si sapientum ducum felicitatem unâ cum sapientiâ populis infundi viderent. Altera quòd supplicia non nisi improbis videantur constituta. Supplicia autem</p>	<p>hic dicuntur <i>carcer</i> & <i>Nexus</i>. <i>Nexus</i> quidem, sive ut alij legunt, <i>lex</i>; quoniam vinculis premi supplicium est. Carcer verò etiam à Lucretio inter alia suppliciorum genera numeratur lib. 3.</p> <p><i>Sed metus in vitâ pœnarum pro malefactis</i></p> <p><i>Est insignibus insignis, scelerisque luetula,</i></p> <p><i>Carcer & horribilis de saxo jactis deorsum,</i></p>
---	---

- ² Minus etenim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum Deus rector^a exaggerat, qui cum sæpe bonis jucunda, malis aspera, contraque bonis dura tribuat, malis optata concedat, nisi causa deprehendatur, quid est quod à fortuitis casibus differre videatur? ³ Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignoratâ ratione, temerarium confusumque credatur. Sed tu quamvis causam tantæ dispositionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

INTERPRETATIO:

^a auget.

NOTÆ.

Verbera, carnisces, robur, pix, lamina, teda.
 2. Minus etenim mirarer, &c.]
 II. Boëtius eò magis miratur, bonis adversa, malis prospera accidere, quòd Deus infinitè sapiens, bonus, & potens, mundum regat: Deus enim accusari non potest aut ignorantia, quâ nesciat has vices; aut malitia, quâ velit; aut impotentia, quâ sciens volensque has vices nequeat mutare. Id mirabatur etiam David Psal. 72. *Mei autem panè moti sunt pedes, panè effusi sunt gressus mei, quia*

zelavi super iniquos pacem peccatorum videns. Id etiam mirabatur Jeremias cap. 12. *Quare via impiorum prospera, bene est omnibus qui pravavancantur & iniquè agunt?*
 3. *Nec mirum, &c.*] III. Philosophia respondet, hanc admirationem, ut cæteras, oriri ex ignoracione causæ: sed ignoracionem hanc non esse legitimum argumentum, ex quo concludi possit, Deum non esse bonum mundi rectorum, aut omnia non rectè fieri: sicut deinceps eadem Philosophia probabit.

M E T R U M V.

CARMEN, quod dici potest constare duplici genere versuum tetrametrorum alternorum, quorum prior trochæo, posterior spondeo incipit: uterque autem post primum pedem, spondeum, vel iambum, vel dactylum habens cum syllabâ superflite, quam vocant cæsuram, dactylo & spondeo finitur. Excipitur tamen vigesimus versus, cujus primus pes est iambus, & secundus tribrachus.

A R G U M E N T U M.

TDICIRCO, inquit Philosophia, vulgus miratur effecta cælestia, terrestria autem non miratur, quòd horum noscat, illorum ignoret causas.

SI quis Arcturi sidera nescit
 Propinqua summo cardine labi,
 Cur regat tardus plaustra Bootes,
 Mergatque seras æquore flammæ;
 Cum nimis celeres explicet ortus,
 Legem stupebit ætheris alti.

I N T E R P R E T A T I O.

Si quis ignoret, stellas Ursa verti prope
 supremum polum, hic admirabitur vhe-
 menter legem cæli sublimis, quæ Bootes, qui
 habet ortum velociorem, lentus agit currum
 suum, & nunquam demittat ignes suos
 tardos in mare,

N O T Æ.

1. Arcturi.] Arcturus dicitur ab ἄρκτος *ursa* & οὐρὰ *cauda*, quasi *ursa cauda*, est stella omnium, ex quibus major Ursa constat, maximè polo vicina: unde dici solet *stella polaris*: quare eum polus arcticus ab hâc ursâ sic vocatus, nobis semper appareat, urpote nostro horizonte sublimior, idcirco stella hæc, ceu antipodas horreat, numquam occidit: hinc Virgil. 1. Georg. v. 246.

Arctos oceani metuentes aquore tingi.
 Scilicet propter odium Junonis, ut sin-

gunt poëtae, quæ quòd majorem ursam in cælum admittam agrè ferret, Tethyn rogavit, ne suis hanc pellicem sineret aquis lavari.

Idem Arcturus vocatur etiam *Arctophylax*, & *Bootes*, de quo fit sermo in 3. versu. *Arctophylax* quidem sive *custos urse* sive, ut loquitur Ovidius, *custos Erimanthidos urse*, quòd videatur ursam, quam semper comitatur, custodire. *Bootes* verò sive *bubulcus*, quia stellis formam boum currusque referentibus

- Palleant plenæ cornua Lunæ
 Infecta metis noctis opacæ,
 Quæque fulgenti texerat ore
 10. Confusa Phæbe, detegat astra:
 Commovet gentes publicus error,
 Lassantque crebris pulsibus æra.
 Nemo miratur flamina Cori
 Litus frementi tundere fluctu,

INTERPRETATIO.

Si orbita Luna plena palleat, sadata terminis noctis obscura, & qua Luna velaverat vultu splendido stellas minores, hæc obscurata revelet easdem stellas, hinc error com-

munis turbat populos, qui propterea repetitis ictibus fatigant cymbala. Nemo miratur, ventos Cori ferire oras marinas undis tumultuantibus,

NOTÆ.

instar cujusdam bubulci adhæret: hinc Proportio dicitur *versare boves & plaustra Bootes*. Juvenal. Sat. 5. v. 22.

— Aut illo tempore, quo se

Frigida circumagunt pigri sarraca Boota. Illud porrò sidus triplici hōc nomine donatum, rectè dicitur *summo cardine*, cui *propinquum* est, *labi*; adeoque hinc *tardum* *feras flammæ in aquore mergere*, inde verò *celeris explicare ortus*. Primùm quidem sidus illud summo cardine labitur: quia vertitur ad polum Septentrionalem, qui nobis semper apparet, & in quo tanquam in altero Mundi cardine orbis celestis verri fingitur. Deinde idem sidus tardum *feras in mari mergit flammæ*: quoniam nunquam infra nostrum horizontem descendens, nunquam occidit. Denique idem sidus *celeris explicat ortus*: quòd majori duntaxat Solis lumine occultatum statim atque lumen solare objectâ terrâ minus est, emicat. Ille autem qui hanc causam ignorat, prædicta miratur.

7. *Palleant plena cornua lunæ.*] Luna, quæ etiam dicitur *Phæbe*, quòd per noctem splendeat, est corpus cœleste opacum, quod solari lumine ita relucet, ut modò angulatam, modò rotundam splendoris formam exhibeat. Contingit autem aliquando, ut inter solem, & lunam plenam sive rotundo splendore relucentem, terra ita interjaceat, ut luna umbris terrestribus obscurata ro-

tundum suum splendorem statim amittat, & stellæ, quæ majori lunæ lumine offusæ antè latebant, incipiant emicare: Tum veteres, qui falsâ superstitione existimabant hinc quidem lunam carminibus pati hoc deliquium, inde vero tinnitu aris vel cymbalorum liberari, ad *ara lunæ auxiliaria*, ut vocat Tibullus, confugiebant: idem Tibullus,

Cantus & è curru lunam deducere tentat,

Et faceret si non ara repulsa sonent.

Juvenalis Sat. 6. l. 2. v. 440.

Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicæ

Pulsari: jam nemo tubas: nemo ara fatiget:

Vna laboranti poterit succurrere luna.

Nemo nescit vulgatum illud Virgilij Ecl. 8. v. 69.

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.

Hæc autem omnia, quæ sex prædictis versibus eleganter describuntur à Philosophiâ, ideo miratur vulgus, quia horum causam nescit.

13. *Nemo miratur, &c.*] Postquam Philosophia quædam protulit, quæ homines propter ignorantiam causarum mirari solent; contraria refert, quæ iidem homines non mirantur, quòd illorum causas nōrunt. Primùm quidem homines non mirantur *Corum* sive *Can-*

19. Nec nivis duram frigore molem
 Fervente Phœbi solvier æstu.
 Heic enim causas cernere promptum est;
 Illic latentès pectora turbant
 Cuncta; quæ rara provehit ætas,
 20. Stupetque subitis mobile vulgus.
 Cedat insciti nubilus error,
 Cessent profectò mira videri.

INTERPRETATIO.

neque cumulum nivis frigore induratum liquari calore vehementi Solis: nam hic facile est cognoscere causas: illic causa occulte perturbant admiratione omnes mentes. | Plebecula inconstans miratur ea quæ raro & subito eveniunt. Error obscurus ignari vulgi facessat; hæc certè desinent videri admirabilia.

NOTÆ.

rum, ventum ab occasu æstivo spirantem fluctu frementi tundere oras marinas; quòd iisdem notum sit, ventum hunc esse corpus commotum, corpusque commorum naturaliter tundere corpora obvia. Deinde iisdem homines non mirantur, molem nivis frigore induratum fervente solis æstu liquefieri; quòd sciant, quietas nivis duræ partes moveri posse à commotis solaris æstus particulis.

19. & 20. *Qua rara provehit ætas stupetque subitis.* Ignara plebecula admiratur quacumque & raro & subito contingunt. Nimirum admiratio est subita commotio mentis attentius spectantis ea, quæ nova videntur & magna; unde causa hujus perturbationis est res & rara & subita. Rara quidem: nam, ut barbari loquuntur, *ab assuetis non fit passio*. Subita verò: quoniam, ut rectè ait S. Gregorius: *jacula quæ prævidentur, minus feriunt*. Verùm, inquit Grammaticus, quo jure hic variatis *causibus* dicitur vulgus stupere *rara* & *subitis*? num

conjunctio pares optat *casus*? Optat, inquam, pares *casus*: sed non raro, posthabita verborum contruentione, sentia duraxat junguntur: sic Cicero dixit: *emī centum aureis & pluris*: quamquam hic constructio solita non muratur: sed verbum quoddam tacitum debet intelligi: quasi diceretur *stupet quæ rara sunt*, & *stupet subitis*: sicut enim Tullius dixit 2. de fin. *nos l'arrones stupemus*: sic Horatius l. 1. Satyr. Sat. 4. cecinit,

Hunc capit argenti splendor: stupet Albius are.

21. *Cedat insciti.* Ignari: quamquam omnes hic legant, *inscitiæ*; existimavimus tamen deletâ ultimâ syllabâ, quæ scriptorum inscitiâ facilè introduci potuit, legendum esse *insciti*, hoc est, *ignari vulgi*: leges enim hujus carminis ferre non possunt *inscitiæ*, cujus secunda syllaba producitur Horatio Satyr. l. 2. Sat. 2.

Illum aut nequities aut vafri inscitiæ juris.

P R O S A V I.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA, indicatâ materiâ deinceps tractandâ,
& modo quo disputabitur, ponit cùm providentiæ divi-
næ, tum fati definitionem: unde hoc illi ita subjici demon-
strat, ut non minùs providentiæ divinæ, quàm fati sit, & pro-
bos tristibus & improbos optatis nunc affici.

ITA est, inquam. Sed cùm tui muneris sit latentium rerum cau-
sas evolvere, velatasque caligine explicare rationes: quæso^a uti hinc
decernas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbar,^b disse-
ras. Tum illa paullisper aridens, Ad rem me, inquit, omnium quæ-
5. situ maximam vocas, cui vix^c exhausti quidquam satis sit. Talis nam-
que materia est; ut unâ dubitatione succisâ, innumerabiles aliæ, ve-
lut^d hydræ capita, succrescant: nec ullus fuerit modus, nisi quis eas
vivacissimo mentis igne coërceat. ¹ In hac enim de providentiæ sim-
plicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione, ac præ-
10. destinatione divinâ, de arbitrij libertate quæri solet: quæ quanti one-
ris sint, ipse perpendis. Sed quoniam hæc quoque te nosse, quædam
medicinæ tuæ portio est, quamquam angusto limite temporis septi,
tamen aliquid^e deliberare conabimur. Quod si te musici carminis oble-
ctamenta delectant, hanc oportet paullisper differas voluptatem, dum
15. nexas sibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam.

I N T E R P R E T A T I O.

a ut hæc de re dicas tuam sententiam. | curatum. d serpentis plurium capitum.
b exponas. c dici potest aliquid satis ac. | e leviter attingere.

N O T A E.

1. In hæc enim de providentiæ simplici-
tate, &c.] I. Philosophia indicat ma-
teriam deinceps sibi tractandum, in quâ,
unâ dubitatione succisâ, innumeræ
aliæ oriuntur: hujusmodi sunt divina
providentia, fatum, concordia liberta-
tis humanæ cum divinâ prænotione.
Hydra autem, cujus similitudine nunc
ntitur Philosophia, quinquaginta vel
ut alij volunt, centum habebat capita,
quorum uno abscisso, duo renascebantur,
donec Hercules, amputato uno,

2 Tum velut ab alio orsa principio, ita disseruit. Omnium generatio rerum, cunctusque mutabilium naturarum progressus, & quidquid aliquo movetur modo, causas, ordinem, formas ex divinæ mentis stabilitate sortitur. Hæc in suæ simplicitatis arce composita, multis triplicem rebus gerendis modum statuit. Qui modus cum in ipsâ divinæ intelligentiæ puritate conspicitur, providentia nominatur: cum verò ad ea quæ movet, atque disponit, refertur, fatum à veteribus appellatum est. Quæ diversa esse faciliè liquebit, si quis utriusque vim mente conspexerit. 3 Nam providentia est illa ipsa divina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit:

INTERPRETATIO.

a constantiâ.

N O T A.

quoque capite, vulneri ignem admoverit. De Lernæ hæc bestia infra dicitur metro 7. hujus lib. v. 22.

2. Tum velut ab alio orsa principio.] II. Philosophia indicat modum, quo deinceps disputabitur. Nimirum cum Deus non minùs sit causa prima, quam finis ultimus rerum omnium, Philosophia ad suum institutum probandum argumenta desumere potest à Deo in utroque hęc genere causæ: quæ autem hætenus expositæ sunt rationes, hæc à Deo veluti sine acceptæ sunt: quare quæ deinceps afferentur, ipsæ à Deo velut à causâ efficiente primâ accipientur: hinc Philosophia incipit: quicquid, inquit, creatur, conservatur, & aliquo modo afficitur, illud à Deo velut à primâ causâ creatur, conservatur, & modificatur: quod enim id eodem eoque simplici semper modo fiat, propterea ab unâ eaque simplici mente, nimirum Deo fiat, necesse est. Sic divina mens multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsâ divinæ intelligentiæ puritate conspicitur, providentia nominatur; cum verò ad ea quæ movet atque disponit, refertur, fatum à veteribus appellatur.

Sit-ne puritas vox latina, dubitatur. Alij aiunt, alij negant. Scioppius in animadversionibus in Vossium, suam huic dictioni jus latinæ restitueret conatus, ait: *sen autem impuritate Vossius latinum esse assentitur propter Ciceronis auctoritatem, ipsius quoque judicio puritas*

minimè barbarum videri debet. . . . Meo ergo judicio potest jam Vossius securo esse animo, & quamvis in veterum auctorum libris qui sunt reliqui (cum maximam eorum partem interuisse, eoque innumerarum vocum latinarum jacturam factam esse constet) puritatis vocabulum non invenerit: quia tamen impuritatem in Cicerone legimus, non habet cur seipsum unâque secum alios doctissimos homines in vulgi barbari turbam conjiciat.

At quamvis Cicero dixerit *infinitem, infirmationem*, Terentiusque *infortunium*; non inde sequitur, *fnitatem, firmationem, fortunium* voces esse latinas.

3. Nam providentia, &c.] III. Philosophia affert definitionem divinæ providentiæ: est, inquit, illa ipsa divina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit. Quæ quidem definitio, quia ab omnibus Theologis propugnatur, ideo diligentius videtur exponenda. Igitur

Dicitur 1. ratio: cum enim ratio dicitur à reor, cumque reor idem sit quod *puto* sive *cogito*, propterea cogitatio omnis rectè dicitur ratio: hinc autem factum arbitror, ut ratio etiam Tullio sit mens, intelligentia, consilium, judicium, argumentatio, institutum & cætera id genus. Omnis autem providentia quædam est cogitatio: quandoquidem quædam est qualitas menti insita, cujus mens ipsa proximè conscia est. Igitur providentia est ratio.

- 4 fatum verò inhærens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necit ordinibus. Providentia namque cuncta pariter, quamvis diversa, quamvis infinita, complectitur: fatum verò singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa: ut
5. hæc temporalis ordinis explicatio, in divinæ mentis adunata^a prospectu, providentia sit: eadem vero adunatio digesta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Quæ licet diversa sint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providentiæ simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens,
10. movet operis effectum, & quod simpliciter,^b præsentarieque prospexerat, per temporaleis ordines, ducit: ita Deus providentiâ quidem singulariter, stabiliterque facienda disponit: fato verò hæc ipsa, quæ disposuit, multipliciter, ac temporaliter administrat.

INTERPRETATIO.

a notione. b & imaginando.

NOTÆ.

Verùm cum cogitatio duplicis sit generis, nimirum notio & voluntas, quæstio est inter Theologos, utrum providentia sit notio tantum, utrum voluntas tantum; utrum notio simul & voluntas; quod ultimum video pluribus probari, quamquam iidem inter se disputent, utra ex his duabus cogitationibus præcipua sit in ipsâ providentiâ? Hinc Providentia divina à Ludovico Vives definitur, voluntas Dei consilio universa gubernantis.

Dicitur 2. *divina*: nam providentia dici potest de omni mente, sive divinâ, sive etiam creatâ: imò cum *providentia*, auctore Tullio, sit *per quam futurum aliquid videtur antequam factum sit*; cumque menti divinæ nihil futurum sit: contrâ verò mentibus creatis plura sint futura; idcirco providentia meliùs rectiusque dicitur de cæteris mentibus, quàm de divinâ. Hæc tamen non agitur nisi de providentiâ divinâ; quæ propterea debuit dici *ratio divina*, sive cogitatio divinæ mentis.

Dicitur 3. *in se nemo omnium principe constituta*: quia providentia divina est attributum Dei, quatenus Deus est summus omnium princeps: summi quippe principis est, providere omnibus. Sapientia 6. *aqualiter cura est illi*

de omnibus, & cap. 8. attingit à fine aut finem fortiter & disponit omnia suaviter.

Dicitur 4. *qua cuncta disponit*: quoniam providæ mentis est, pro eo quem sibi proponit sine, materiam sibi subjectam suo quamque ordine & loco ponere. Hinc providentia divina definitur à S. Thoma *ratio ordinis rerum in finem.*

4. *Fatum verò inhærens, &c.*] IV. Philosophia subjicit definitionem fati: *fatum*, inquit, est *inhærens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necit ordinibus*: quod etiam clarius interpretari conabimur.

Primum igitur fatum, interpretatione nominis, nihil est aliud, quàm divinæ voluntatis signum, sive dictum divinum: nam iudicio Varronis, quod Parca constituerunt nascenti, à fando fatum est dictum: atque hoc modo S. Aug. l. 5. de civit. D cap. 9. ait, apud Christianos esse fatum: *non enim, inquit, abnuere possumus esse scriptum in literis sanctis: semel locutus est Deus... quod enim dictum est, semel locutus est, intelligitur immobiliter, hoc est, incommutabiliter est locutus, sicut novit incommutabiliter omnia quæ futura sunt, & quæ ipse facturum est.* Lucanus in nono

— Non vocibus ullis

5 Sive igitur, famulantibus quibusdam providentiæ divinis spiritibus, fatum exercetur, seu animâ, seu totâ inserviente naturâ, seu cælestibus siderum motibus, seu angelicâ virtute, seu dæmonum variâ solertiâ, seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series textitur; illud certè manifestum est, immobilem, simplicemque gerendarum formam rerum esse providentiam: fatum verò eorum, quæ divina simplicitas gerenda disposuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem.

6 Quo fit, ut omnia quæ fato subsunt, providentiæ quoque subjecta sint; cui ipsum etiam subjacet fatum. Quædam verò, quæ sub providentiâ locata sunt, fati seriem superent. Ea verò sunt, quæ primæ propinqua divinitati stabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circum eundem cardinem sese vertentium, qui est intimus, ad simplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum veluti cardo quidam, circa quem versentur, existit:

15. extimus verò majore ambitu rotatus, quanto à puncti mediâ individualitate discedit, tanto amplioribus spatiis explicatur: si quid verò illi se medio connectat & societ, in simplicitatem cogitur, diffundique, ac diffuere cessat. Simili ratione quod longius à primâ mente discedit, majoribus fati nexibus implicatur, ac tantò aliquid fato liberum

20. est, quantò illum rerum cardinem viciniùs petit. Quòd si supernæ

INTERPRETATIO.

a Deo.

NOTÆ.

Numen eget, dixitque semel nascentibus auctor,
Quicquid scire licet.
 Deinde fatum est *dispositio*: quia est ipsa res creata, corpus nimirum, aut mens suo tempore, loco, aut quocumque alio modo affecta: id quippe est Dei volentis iustum dictumque.

Præterea *dispositio hæc inhaeret rebus mobilibus*: est enim fatum, modus rei duntaxat creata: utpote quæ nec fieri, nec conservari, nec quocumque modo affici, nisi divinâ voluntate, cujus illa dispositio est signum, potest.

Insuper *per hanc dispositionem rebus mobilibus inhaerentem divina providentia suis quaque necesse ordinibus*: nam equidem, inquit Q. Curtius, *aternâ constitutione crediderim nexuque causarum latentium & multò antè destinatarum suum quaque ordinem immutabili lege percurrere*. Uno verbo fatum est ipse patiendi agendique modus, quo res mobilis ab immobili Deo sapientissimè afficitur: quod evi-

dentius patebit consideranti sequentia providentiæ & fati discrimina, quæ deinceps à Philosophiâ proponentur, veluti quædam prædictæ utriusque definitionis consecutaria.

5. *Sive igitur famulantibus, &c.*] Etiam si constet, fatum quemdam esse rei mobilis modum, consterque præterea, modum hunc esse à Deo, tamquam à primâ causâ, dubitari tamen potest, utrùm fatum sit à Deo proximè, an famulantibus quibusdam aliis rebus: hinc Philosophia quasdam philosophorum hæc de re perstringit opiniones, quarum nullam cæteris anteponit, quòd quamvis Deus utatur geniis cum bonis tum malis; spiritu universi; elementis; corporibus cælestibus; & aliis ejusmodi rebus ad fatum aliquod exercendum, nulla tamen est ex his rebus, quâ Deus utatur generatim ad movendas reliquas res creatas, sive ad omne fatum.

6. *Quo fit, &c.*] Ex dictis Philosophia conficit, providentiam divinam

- mentis hæserit firmitati, motu carens, fati quoque^a supergreditur necessitatem. 7 Igitur uti est ad^b intellectum ratiocinatio; ad id quod est, id quod gignitur; ad æternitatem tempus; ad puncti medium circulus: ita est fati series mobilis ad providentiæ stabilem simplicitatem.
5. Ea series cælum ac sidera mover, elementa in se invicem temperat, & alternâ commutatione transformat. Eadem^c nascentia, occidentiaque omnia per simileis fetuum, feminumque renovat progressus. Hæc actus etiam, fortunaſque hominum indissolubili causarum connexionione constringit: quæ cum ab immobilis providentiæ proficiſcantur exordiis, ipsas quoque^d immutabileis esse necesse est. Ita enim res optimè reguntur, si manens in divinâ mente simplicitas, indeclinabilem causarum ordinem promat; hic vero ordo res mutabileis, & alioqui temerè fluituras propriâ^e incommutabilitate coercet. Quo fit, ut tametsi vobis hunc ordinem minimè considerare valentibus, confusa omnia perturbataque videantur, nihilo minus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali causâ ne ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut^f uberrimè demonstratum est, bonum querentes pravus error avertit, & ne dum ordo de summi boni ordine proficiſcens, à suo quemquam deflectat exordio. 8 Quæ verò;
20. inquires, potest ulla iniquior esse confusio, quàm ut bonis tum ad-

INTERPRETATIO.

a transcendit. b intelligentiam. c sciantissimè. g tantum abest, ut ries. d fortunat. e constantiâ. f abund-

NOTÆ.

latius patere fato, quatenus quæcumque fato subsunt, hæc etiam providentiæ subjiciuntur; sed quæcumque subjiciuntur providentiæ, hæc non ita fato subsunt: non quòd res ulla creata possit, Deo non modificante, modificari; sed quòd non omnis res creata æquè sit mutabilis: cum enim fatum sit *dispositio rebus mobilibus inhaerens*, ex rebus creatis quædam magis, quædam minùs fato subjici dicuntur, prout magis aut minùs à primâ mente discedentes magis aut minùs obnoxia sunt mutationi: quod Philosophia exponit exemplo pluvium orbium circa immotum eundem axem ita actorum, ut quò ad axem magis aut minùs accedunt, eò minori aut majori motu cecantur.

7. Igitur uti est ad intellectum, &c.] Nimirum ut ex intellectu sive intelligentiâ, (quæ nihil est aliud quàm cog-

nitio clara & distincta, quæque est norma ut sententiæ sic ratiocinationis veræ certæque) constante & veluti immotâ oritur ratiocinatio, quæ est veluti progressus mentis unum judicium ex pluribus aliis probantis vel improbantis: ut ex materiâ eadem manente, diversa generantur corpora, v. g. seges, triticum, panis, sanguis, caro: ut ab æternitate, quæ est diuturnitas rei sine principio & sine fine existentis, procedit tempus quòd est diuturnitas rei cum principio & sine existentis: ut centro immoto movetur circulus, ita providentiæ Dei immotæ subjicitur fati series mobilis.

8. Quæ vero, inquires, potest ulla, &c.] IV. Philosophia ex prædictis principiis infert, non minùs providentiæ quàm fati esse, quòd bonis etiam adversa, & malis etiam prospera contingat.

versa,

- versa, tum prospera, malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur eâ mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbove censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit? Atqui in hoc hominum iudicia^a depugnant, & quos alij præmio, alij supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos, malosve discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, veluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimile est miraculum nescienti, cur sanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara convenient. Cur ægri etiam quidam lenibus, quidam vero acribus adjuvantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius, atque ægritudinis modum temperamentumque dignoscit, minimè miratur. Quid verò aliud animorum salus videtur esse, quàm probitas? quid ægritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel servator bonorum, vel malorum depulso, quàm rector ac medicator mentium
15. Deus? Qui, cum ex altâ providentiæ^b speculâ respicit, quid unicuique conveniat, agnoscit, & quod convenire novit, accommodat. Hinc jam sit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cum ab sciente geritur, quod stupeant ignorantes. Nam ut pauca, quæ ratio valet humana, ^c de divinâ profunditate perstringam, ^d de hoc, quem tu justissimum & æqui servantissimum putas, omnia scienti providentiæ diversum videtur. Et victricem quidem causam diis, victam verò Catoni placuisse^e familiaris noster Lucanus admonuit. Hinc igitur ^f quidquid citra spem videas geri, rebus quidem rectus ordo est: opinioni verò tuæ perversa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus, ut de eo divinum iudicium pariter, humanumque consentiat: sed est animi viribus infirmus: cui si quid eveniat adversi, desinet colere forsitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei, quem deteriolem facere possit adversitas, ne cui non convenit laborare, patiatur. Est alius cunctis virtutibus absolutus, sanctusque ac Deo proximus: hunc contingi quibuslibet adversis nefas providentia iudicat, adeò, ut ne corporeis quidem morbis agitari sinat.

INTERPRETATIO.

a inter se opponuntur. b vigiliâ, hoc est videt. c Philosophia peritus. f omnia loco, unde vigiles longius prospiciunt. c de quidem rectè sunt, sed de eorum eventus Deo incomprehenso. d quod tu putas male iudicas. æquum, idipsum Deus scientissimus iniquum

NOTÆ.

gant: sive quia quos probos improboveque homines censent, hi tales non sunt, Deo iudice: sive etiam quia ut corporum sic mentium diversa est temperies. Primùm quidem quòd homines ignorant, Deus verò perfectissimè noscat omnium hominum cogitationes, fieri potest ut humanum divinumque iudicium de bonis perversisque homini-

- ⁹ Nam ut quidam^a me quoque excellentior ait, ^b *Ἀὐτῷ εἰς τὴν σῶμα
ἁγίαν οἰκοδομησὶν*. Fit autem sæpe, ut bonis summa rerum gerenda
deferatur, ut^c exuberans retundatur improbitas. Aliis mista quædam,
pro animorum qualitate, distribuit: quosdam^d remordet, ne longâ
5. felicitate luxurient: alios duris agitari sinit, ut virtutes animi, pa-
tientię usu atque exercitatione, confirment. Alij plus æquo metuunt,
quod ferre possunt: alij plus æquo despiciunt, quod ferre non pos-
sunt. Hos, in experimentum sui, tristibus ducit. Nonnulli^e vene-
randum sæculi nomen, gloriosæ pretio mortis, emerunt. Quidam
10. suppliciiis inexpugnabiles, exemplum ceteris prætulerunt, invictam
malis esse virtutem. Quæ quàm rectè atque dispositè, & ex eorum
bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio est. Nam il-
lud quoque, quod improbis nunc tristitia, nunc optata proveniunt, ex
eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quòd
15. eos malè meritos omnes existimant. Quorum quidem supplicia, tum
ceteros ab sceleribus deterrent, tum ipsos, quibus invehuntur, emen-
dant: læta verò magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hu-
jusmodi felicitate debeant judicare, quam famulari sæpè improbis cer-
nant. In qua re illud etiam^f dispensari credo, quòd est forsitan ali-
20. cujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in scelera po-
tius^g exacerbare possit rei familiaris inopia: hujus morbo providentia
collatæ pecuniæ remedio medetur. Hic sædatam probris conscien-
tiam spectans, & se cum fortunâ suâ comparans, forsitan pertimes-
cit, ne cujus ei jucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur
25. tur mores, ac, dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelin-

INTERPRETATIO.

a fortè Hermes Trismegistus. b viri | morte consecuti sunt. f ideo fieri. g com-
sacri corpus virtutes adificiant. c grassata. | movers.
d affligit. e posteritatis famam illustri

NOTÆ.

bus differat: ut quos Deus probat, hos homines improbet, quosque homines probant, hos Deus improbet: sic quo tempore amici Jobi ipsum damnabant, eodem Jobum Deus absolvet. Quintiam hæc in re contraria sunt hominum judicia, & quos alij premio, alij supplicio dignos arbitrantur.

Deinde mentium sic diversa est temperies, saltem habitâ ratione corporis, cum quo junguntur, ut quædam ipso corpore sint infirmiores, quædam fortiores, quædam veluti libris viribus æquales: quibus omnibus, Deo provi-

dente, modò prospera, modò adversa contingunt, prout hæc conducunt ad vitia removenda, vel ad virtutes promovendas: quod tam ignotum est hominibus, quàm illa intima temperies animorum.

9. Nam ut quidam me quoque excellentior ait.] Creditur Hermes Trismegistus, inquit Ascensius, quem Deum effectum fabulatur Gentilitas. Græca autem illa verba *αὐτῷ εἰς τὴν σῶμα*, &c. sic reddi debent: *virii sacri corpus virtutes adificiant*: quamquam enim, teste Apotolo, 2. Cor. c. 12. *virtus in infirmitate perficitur*.

- quit. Alios in cladem meritam præcipitavit indignè acta felicitas, Quibusdam permissum puniendi jus, ut exercitij bonis, & malis esset causa supplicij. Nam ut probis atque improbis nullum fœdus est, ira ipsi inter se improbi nequeunt convenire. Quid ni? cùm à semet
5. ipsis discerpentibus conscientiam vitiis quique dissentiant, faciantque sæpè, quæ cùm gesserint, non fuisse gerenda decernant? Ex quo sæpè summa illa providentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi à pessimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantés ad virtutis frugem rediere, dum se eis
10. dissimileis student esse, quos oderant. Sola est enim divina vis, cui mala quoque bona sint, cùm eis comperenter utendo, alicujus boni elicit effectum, ¹⁰ Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignatâ ordinis ratione discesserit, hoc licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno providentiæ liceat temeritati.
15. ^a Ἀγχαλέον δ' ἐμὲ πάντα θεὸν ὡς πᾶσι ἀρρεῦειν. Neque enim fas est homini cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc tantùm perspexissè sufficiat, quòd naturarum omnium ^b proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta disponit: dumque ea quæ protulit, in sui similitudinem retinere festinat,
20. malum omne de reipublicæ suæ terminis per fatalis seriem necessitatis ^c eliminat. Quo fit, ut quæ in terris abundare creduntur, si disponentem providentiam spectes, nihil usquam esse perpendas. Sed video jam dudum te & pondere quæstionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum, aliquam carminis expectare dulcedinem. Acci-
25. pe igitur ^d haustum, quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

INTERPRETATIO.

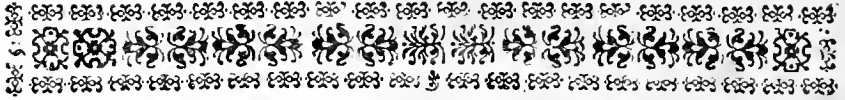
^a difficile autem est me hæc omnia velut ^c culum, deum eloqui. ^b creator. ^c expellit. ^d po-

NOTÆ.

tur, salus tamen corporis, divitiæ, & ceteræ ejusmodi prosperitates non rarò conducunt ad virtutem colendam: sic Deo dicenti, Jobum esse virum justum & colentem Deum, respondit malus Genius, non esse mirum: cùm omnia illi prospera essent. Lib. Job.

10. Ordo enim quidam, &c.] Ut enim rerum omnium creatarum unum

est principium unusque finis, sic necesse est unus sit earundem rerum ordo, una providentia, quam utpote infinitam neque animo comprehendere, neque verbis explicare possumus: optimè enim Homerus Iliad. M. ἀγχαλέον δ' ἐμὲ, &c. hoc est: difficile autem hæc omnia me tamquam Deum eloqui.

M E T R U M V I.

QUOD quibusdam vocatur *spondaicum* Carmen est constans ex uno genere versuum, quorum quilibet tetrameter reitio loco dactylum & quarto spondecum sæpius habet: aliis verò locis, præter hos pedes, etiam anapaestum.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA exemplis confirmatura divinam providentiam, hæc est, inquit, lex divinitus constituta, ut pace initâ inter sidera, elementa, anni tempestates, omniaque corpora viventia, hæc perpetuos repetant circuitus ad illud, à quo prodierunt, reditura boni cujuslibet principium.

SI vis celsi jura tonantis
Purâ follers cernere mente,
Adspice summi culmina cæli.

I N T E R P R E T A T I O.

*Si desideas advertere providentiam Dei [ra vertices cæli sublimis.
summi, mente diligenti & purâ, confide-*

N O T Æ.

1. *Iura tonantis.*] Providentiam Dei: nam cum hæc providentia ex dictis sit divina ratio in summo omnium principe constituta qua cuncta disponit, hæc non immeritò vocatur jus divinum, sive lex divina. Deinde verò tonans est Deus: cum enim causæ peculiare fulguris, tonitruum, & fulminis vulgo non innotescant, hæc effecta ita soli Deo tribui consueverunt, ut Poëtæ præsertim nominando *fulgurantem*, *tonantem*, & *fulminantem*, Deum intelligi velint.

2. *Purâ follers cernere mente.*] *Mente omnibus præjudiciiis exutâ clarè & distinctè cognoscere*, divinam nimirum providentiam, hujus autem providentiæ, judice Philosophiâ, argumenta sunt ipsæ naturæ leges, quas videmus observari primùm quidem in sideribus; deinde in elementis; postea in ipsiis anni tempestatibus; denique in omnibus corporibus viventibus: de quibus seorsum Philosophia dictura est.

- Illic iusto fœdere rerum
 5. Veterem servant sidera pacem,
 Non Sol rutilo concitus igne
 Gelidum Phœbes impedit axem.
 Nec quæ summo vertice mundi
 Fleſtit rapidos Urſa meatus,
 10. Numquam occiduo lota profundo,
 Cetera cernens sidera mergi,
 Cupit Oceano tingere flammæ.
 Semper vicibus temporis æquis
 Vesper ſeras nuntiat umbras,
 15. Revehitque diem Lucifer alnum.
 Sic æternos reficit curſus
 Alternus amor: ſic aſtrigeris
 Bellum diſcors exſultat oris.
 Hæc concordia temperat æquis
 20. Elementa modis, ut pugnantia
 Vicibus cedant humida ſiccis,
 Jungantque fidem frigora flammis;
 Pendulus ignis ſurgat in altum,
 Terræque graves pondere ſidant.

INTERPRETATIO.

<p>Hic aſtra retinent concordiam antiquam verum, certo fœdere. Sol raptus flammâ ſplendidâ non impedit currum frigidum Lu- na. Neque Urſa, quæ vertitur circa ſum- mum polum mundi, licet hinc nunquam abluta fuerit oceano occiduo, inde verò vi- deat cetera aſtra ablui, ſtudet abluere ſuos ignes hîc eodem mari. Semper alternâ ſed juſtâ ſucceſſione temporis ſtella veſperti- na indicat tenebras nocturnas, eademque</p>	<p>ſtella matutina refert lucem fœcundam. Sic amor reciprocus reparat motus perpe- tuos: ſic bellum diſcors eiektum eſt è re- gionibus ſtelliferis. Concordia iſta modera- tur elementa juſtis legibus, ut humida con- traria alternis cedant ſiccis, & frigida ineant pacem cum calidis; ignis ſuſpenſus evolet ſurſum, & terra ponderoſa ſubiſtat deorſum ſuâ gravitate.</p>
---	--

NOTÆ.

<p>5. <i>Servant ſidera pacem.</i>] I. Prædictæ providentiæ leges obſervantur in ſideri- bus, nimirum in Sole, Lunâ, Urſâ, Lu- cifero & cæteris ſtellis. Nam quamvis Sol ita ſit corpus lucidum, ut ignis ha- beri poſſit: juxta illud Eccli 41. <i>Sol</i> <i>exurens montes, radios igneos exſufflans;</i> Luna verò ita corpus opacum, ut niſi alieno lumine reluſcat, frigida potiùs quàm calida haberi debeat, Sol tamen ita movetur, ut Lunæ circuitum non impediât. Similiter <i>Urſa</i> polo, cui no- men dedit, vicina ita movetur circa</p>	<p>eundem polum, ut occidentibus cæte- ris ſideribus nunquam occidat. Nec ſe- cùs <i>Venus</i>, quæ alternis noctem diemque prænuntiat manè Lucifer, ſerò Vesper, nihil obſtantibus cæteris aſtris conſtan- tiſſimè ſuas alternat vices. Uſque adeo verum eſt ſidera præſcriptas providentiæ leges obſervare. Sed de <i>Lucifero</i> Metro 5. lib. 1. de <i>Urſâ</i> Metro 5. l. 4. & de ſi- deribus, quæ cùm occidunt, poëtis di- cuntur oceano mergi, paſſim dictum eſt. 19. <i>Hæc concordia, &c.</i>] 11. Eadem leges providentiæ ſervantur in elemen-</p>
---	---

25. Iisdem caussis Vere repenti
 Spirat florifer annus odores,
 Æstas Cererem fervida siccatur,
 Remeat pomis gravis autumnus,
 Hyemem defluus irrigat imber.
30. Hæc temperies alit, ac profert
 Quidquid vitam spirat in orbe:
 Eadem rapiens condit, & aufert,
 Obitu mergens orta supremo.
 Sedet intereâ conditor altus,
35. Rerumque regens flectit habenas,
 Rex & dominus, fons & origo,
 Lex & sapiens arbiter æqui,
 Et quæ motu concitat ire,
 Sistet retrahens, ac vaga firmat.

INTERPRETATIO.

His legibus annus florum parens emittit odores tempestate tepidâ Veris, æstas calidâ coquit messem, autumnus revertitur onustus pomis, pluvia cadens aspergit hyemem. Hæc temperies nutrit producitque corpus omne quod agit vitam in mundo; sed eadem temperies tollit & occultat idem corpus vivens, illud delens morte ultimâ. Interim Deus, summus omnium creator, sedet, & disponens moderatur veluti frânis res omnes, ipse princeps, dominus, principium, origo, lex, & prudens moderator æqui; ac quacumque dat motu cieri, hæc continens moratur firmatque commota.

NOTÆ.

ris. Elementum dicitur corpus dividuum, quod ita formatum est, ut ex ipso cætera componentur. Vulgo quatuor admittuntur elementa, nempe ignis, aër, aqua, & terra; quæ tum qualitatibus, quas vocant *alteratrices*, cum qualitatibus, quas dicunt *motrices* inter se pugnare perhibentur. Qualitates *alteratrices*, inquit, sunt *calor, frigus, humor, & siccitas*. Qualitates autem *motrices* sunt *levitas & gravitas*. Non agitur hîc nisi de concordia ejusmodi elementorum, sive ratione qualitatum *alteratricium*, quæ sic exprimitur (*cedant humida siccis, jungantque fidem frigora flammis*) sive ratione qualitatum *motricium*, quæ ita notatur (*pendulus ignis surgat in altum, Terra quo graves pondere sidant.*)

25. *Iisdem caussis, &c.*] III. Iisdem providentiæ legibus quatuor anni tempestates, nimirum ver, æstas, autumnus, & hyems sibi invicem succe-

dunt. Ver suo tempore flores odoresque emittit. Æstas suo fervore messem siccatur. Autumnus pomis onustus subit; tandemque Hyems ab imbribus, sive ἀπὸ τῶ ὕειν pluere dicta, pluviis agros irrigat: quæ omnia evidentissimè hîc proponuntur.

30. *Hæc temperies, &c.*] IV. Hic etiam divinx providentiæ legibus corpora viventia primùm quidem in utero formata aluntur, deinde in auras procedunt, tandemque peracto vitæ cursu moriuntur: quod admirabile quidem est generatim, sed longè admirabilius speciatim spectatum.

34. *Sedet intereâ, &c.*] V. Philosophia docet, illas corporum vicissitudines oriri à Deo providente. Hinc Deus ab eadem Philosophiâ vocatur *conditor, moderator, rex, dominus, fons, origo, lex, & sapiens arbiter*: ut scilicet his nominibus eam quam insitam habe-

40. Nam nisi rectos revocans itus,
 Flexos iterum cogat in orbeis,
 Quæ nunc stabilis continet ordo,
 Dissep̄ta suo fonte fatiscant.
 Hic est cunctis communis amor,
 45. Repetuntque boni sine teneri.
 Quia non aliter durare queunt,
 Nisi converso rursus amore
 Refluant causæ, quæ dedit esse.

INTERPRETATIO.

Nisi enim Deus prohibens itiones rectas, rursus promoveret circuitiones, ea, quæ jam cohererent serie firmâ, à suo principio avulsa perirent. Hoc est studium commune omnibus, omnia student teneri sine boni: quoniam quæ Deus condidit, hæc non possunt aliter perseverare, nisi amore iterum converso quidam fiat circuitus causarum.

NOTÆ.

mus Dei ideam notionemve, sed perturbationibus obscuratam, & veluti sopitam illustret, suscitaretque: hæc quippe ideâ seu potiùs Deo ipso docente, tandem aliquando cognoscemus, solum Deum esse proptiè causam prædictorum motuum quos miramur sive in sideribus, sive in elementis, sive in aliis ejusmodi corporibus: sicut non minùs piè quàm doctè demonstravit Auctor libri de inquisitione veritatis. Hinc eadem Philosophia nunc docet, non solum quietem, sed etiam motum corporum; imò & modos quibus corpora moventur, esse ab ipso Deo providente. *Sistit retrahens ac vaga firmat*: ecce quietem: *motu concitat ire*: ecce motum ipsum: *rectos revocans itus, flexos iterum cogat in orbes*: ecce modos motûs. Atque ne putares Deum id officij commisisse natura cuidam; *forma, qualitatibus, accidentibus* & cæteris ejusmodi, Philosophia addit, fore ut, nisi Deus ipse

hæc præstaret, *quæ nunc stabilis continet ordo, dissep̄ta suo fonte fatiscant.*

44. *Hic est cunctis communis amor.*] Amor propriè non est nisi mentis, huc, quò Deus saltem generatim impellit, propendentis: sed propter quamdam similitudinem amor dicitur etiam corporum, quatenus illa huc etiam, quò Deus impellit, sed mente humanâ rectiùs tendunt. Quare cùm Deus non agat nisi propter semetipsum, hæc corpora Deus non impellit nisi ad se: unde eadem corpora, utpote quæ student hoc pacto *boni sine teneri*, ad Deum pariter tendunt. Sicque fit circuitus causarum primæ scilicet causæ & finis ultimi; quatenus omnia, quæ oriuntur à Deo tamquam à causâ primâ, revertuntur ad ipsum Deum tanquam ad finem ultimum: ita ut sine illo cùm amoris tum causarum circuitu *quæ Deus dedit esse, hæc aliter durare non possent.*

P R O S A V I I .

A R G U M E N T U M .

SIc ergo, inquit Philosophia, omnis fortuna, sive hæc prospera fuerit, sive adversa, utpote quæ à Deo providente oritur, ad ipsum Deum refertur, ut sit bona, nec nisi abundantium vitio mala: sic probos prospera remunerare, adversa exercere; improbos verò adversa punire, prospera emendare debet.

JA M N E igitur vides, quid hæc omnia, quæ diximus, consequatur? Quid nam? inquam. ^a Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et ^b qui, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cum omnis fortuna vel jucunda, vel aspera, tum remunerandi exercendive
 5. bonos, tum puniendi corrigendive improbos causâ deferatur; omnis bona est, quam vel justam constat esse, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio; & si quam paullo antè docuisti providentiam fatumve considerem, firmis viribus nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas quas ^c inopinabileis paullo antè posuisti,
 10. numeremus. ^d Qui? inquit. Quia ^e id hominum sermo communis usurpat, & quidem crebrò, quorundam malam esse fortunam. Visne igitur, inquit, paullisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis usu recessisse videamur? Ut placet, inquam.

I N T E R P R E T A T I O .

a utramque fortunam, nempe prosperam | *c* incredibiles. *d* quare. *e* ita homines
 & adversam esse bonam. *b* quomodo. | vulgo loquuntur, & quidem sapius.

N O T Æ .

1. *Inopinabiles.*] *Incredibiles*, &, ut coloribus, & cæterisejusmodi. Sic ergo id hominum sermo communis usurpat, & quidem crebrò, quorundam malam esse fortunam. Quare Philosophia ipsius vulgi sermonibus utens probat, omnem fortunam esse bonam, nec nisi abundantium vitio malam aliquam esse.

Nonne

² Nonne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quæ verò aut exercet, aut corrigit, prodest. Fateor, inquam. Bona igitur. ^a Quid ni? Sed hæc eorum est, qui vel in virtute positi, contra aspera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid verò jucunda, quæ in præmium tribuitur bonis, num vulgus malam esse decernit? Nequaquam: verum unè est, ita quoque esse optinam censeret. Quid reliqua, quæ, cum sit aspera, justo supplicio malos coërcet, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari possunt, iudicat esse miseriam. Vide igitur ne opinionem populi sequentes quidam valde ^b inopinabile ^c confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ concessa sunt, ^d evenit eorum quidem, qui vel sunt in possessione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque sit, bonam; in improbitate verò manentibus, omnem pessimam esse ^{15.} fortunam. Hoc, inquam, verum est, tameti nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir sapiens mo¹ estè ferre non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi verò confirmandæ sapientiæ difficultas ipsa, ^{20.} materia est. Ex quo etiam ^e virtus vocatur, quòd suis viribus nitens non superetur adversis. Neque enim vos in provectu positi virtutis, ^f diffuere deliciis, & ^h emarcescere voluptate venistis, prælium cum omni fortunâ nimis acre ¹ conferistis, ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corumpat: firmis ^k medium viribus occupate. Quidquid autem ^{25.} infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contentum felicitatis, non habet præmium laboris.

INTERPRETATIO.

a quare non? b incredibile. c intulerimus d consequitur. e virtus à viribus est appellata. f progressu. g abundantia. h putrescere. i committitis. k merita. re. h putrescere. i committitis. k merita. re. h putrescere. i committitis. k merita.

NOTÆ.

2. Nonne igitur bonum, &c.] I. Philosophia probat vulgo omnem fortunam esse bonam argumento, quod vocant *ad hominem*. Cum utile, quoddam sit genus boni, etiam vulgo, cui familiaris est, bonum aliud honestum, aliud jucundum, aliud utile censeret, idcirco quicquid utile est, illud, etiam vulgo, bonum habetur necesse est. Atqui fortuna utraque utilis est, quippe quæ aut exercet aut corrigit. Nimirum fortuna omnis vel proborum est vel improborum; quæ rursus vel adversa solet haberi vel prospera. 1. Si hæc fortuna adversa fuerit proborum, eorum videret qui virtutem colunt, hæc iisdem prodest, aut ad ipsos absolvendos à peccatis præteritis, aut ad ipsos à futuris fervendos, aut ad eosdem ad virtutem majorem promovendos. 2. Si eadem fortuna prospera, fuerit eorumdem proborum; hæc vulgi etiam opinione optima est, non solum quia merces est virtutis præteritæ, sed etiam quia ejusdem virtutis futuræ materia est. 3. Si fortuna adversa fuerit improborum, hæc

⁵ In vestrâ enim situm manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quæ videtur aspera, nisi aut exercet, aut corrigit, punit.

N O T Æ.

justum est vitiorum supplicium prætorum, & futurorum frantum, 4. Si fortuna prospera fuerit ipsorum improborum, hæc non nisi illorum vitio mala est: nam

3. *In vestra situm manu, &c.*]

II. Philosophia ostendit, fortunam nullam esse malam nisi abutentium vitio: quia quæ bona, sunt extra hominis voluntatem, hæc pro bonâ aut malâ ejusdem hominis voluntate, bona censeferi possunt aut mala. Voluntas quippe in moribus præcipuè spectatur. Atqui fortuna sive prospera sive adversa, ut patet ex dictis, bonum est extra

hominis voluntatem existens. Hæc igitur fortuna ita bona, ut nisi abutentium malâ voluntate, aut vitio numquam sit mala: quare cum improbi, quatenus *in suâ improbitate perseverant*, suâ semper abutantur prosperâ fortunâ, idcirco Philosophia concludit *omnem improborum fortunam esse pessimam*: proborum verò semper bonam: quia *omnis fortuna, quæ probis videtur aspera, hos, nisi exercet, aut corrigit, punit*: neque hi etiam probi, ad æternam felicitatem nisi fortunâ, quæ iisdem videtur aspera, perveniunt: siquidem

M E T R U M V I I.

QUOD dicitur Sapphicum. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet coreum, spondeum, dactylum, & duos coreos habet. Clauditur tamen hoc carmen versu Adonio, qui Dactylo & spondeo constat, quique post tertium quæcumque versum Sapphicum, poni solet.

A R G U M E N T U M.

PHILOSOPHIA probat exemplis Agamemnonis, Ulyssis, & Herculis, homines optatis non frui, nisi post exant latos multos labores.

BELLA bis quinis operatus annis
 Ultor Atreides, Phrygiæ ruinis
 Fratris amissos thalamos piavir.
 Ille dum Graiæ dare vela classi
 5. Optat, & ventos redimit cruore,
 Exiit patrem, miserumque tristis
 Fœderat gnatæ jugulum sacerdos.

I N T E R P R E T A T I O.

Agamemnon Atrei filius, postquam militavit in Trojanos decem annis, vastatâ Trojâ ulciscendo piavit uxorem sui fratris Menelai raptam à Paride: sed antea idem Agamemnon volens dare vela navibus Græcis redimensque ventos (qui ipsi nega- bantur propter cervum Dianæ ab ipso occisum) sanguine effuso, deposuit pietatem paternam, & ipse sacerdotis officio functus, jugulavit mæstus Iphigeniam suam miseram filiam.

N O T A.

1. *Bella bis quinis, &c.*] I. Philo- sophia probat exemplo Agamemnonis, hominem non frui optatis, nisi post susceptos toleratosque multos labores. Nimirum Paris, Priami regis Trojanorum filius, instructâ classe in Græciam profectus ad Menelaum Spartæ regem pervenit, Helenamque ejus uxorem rapuit: quod iniquè ferens Agamemnon Atrei filius & prædicti Menelai frater, convocatis Græciæ principibus transfre-

tavit in Phrygiam, Trojam obsedit, eamque post decennale bellum dolo captam, ferro & igne populatus est. Sed idem Agamemnon Trojam obsessurus, cum ad Aulidem Bœoticiæ portum venisset, ibique suum exercitum recenseret, Dianæ cervum ignarus occidit: quamobrem Diana irata, immisâ pestilentia, ventos suppressit. Consuluerunt oraculum, à quo responsum est, non antè pacificatos fore deos, quam

Flevit amiffos Ithacus fodaleis,
 Quos ferus, vasto recubans in antro,
 10. Merfit immani Polyphemus alvo.
 Sed tamen, cæco furibundus ore,
 Gaudium mæftis lacrymis rependit.
 Herculem duri celebrant labores;
 Ille Centauros domuit superbos,

INTERPRETATIO.

Ulyffes rex Ithacæ doluit socios perditos, | vultu excacato furiofus, refituit lætitiã
 quos Polyphemus crudelis, incolens caver- | pro flentibus trifitibus eidem Ulyffis. Labo-
 nam magnã, demifit in fuum ventrum | res molefti commendant Herculem; hic vi-
 ingentem: attamen hic Polyphemus, | cit Centauros arrogantes,

NOTE.

Iphigenia Agamemnonis ipfius filia im-
 molata fuiffet. Obfequitur pater, ip-
 fiufque facerdotis officio functus, filiam
 jugulavit: ficque post multas calamita-
 tes multosque labores tandem aliquan-
 do aufis potitus eft. Virgil Æneid. 2.
 v. 108.

*Sape fugam Danai Trojã cupiere relicta
 Moliri: & longo feffi difcedere bello,
 Feciffentque utinam! Sape illos afpera
 ponti*

*Interclufit hyems. & terruit Auffer
 euntes.*

*Praecipue, cum jam hic irabibus contex-
 tus acernis*

*Staret equus, toto fonuerunt athere nim-
 bi.*

*Sufpenfi Eurypilum fcitatum oracula
 Phæbi*

*Mittimus; ifque adytis hac trifitia dicta
 reportat:*

*Sanguine placafis ventos, & virgine
 cafa*

*Quum primùm Iliacã Danai veniftis
 ad oras, &c.*

8. *Flevit amiffos Ithacus fodaleis.]*

II. Eadem Philofophia probat exem-
 plo Ulyffis, hominem non antè perfun-
 di lætitiã, quã trifititiã affectus fuerit.
 Scilicet Ulyffes rex Ithacæ & Dulichij
 infularum, de quo jam locuti fumus
 metro 3. hujus libri, inter alios fuos
 cafus in Siciliã delatus eft, & antrum
 cujufdam Cyclopi unã cum fociis fu-
 ingreffus. Cyclops ille Polyphemus di-

ctus, ferebatur Neptuni filius, ingenti
 corpore præditus, fed uno duntaxat oculo,
 quem in fronte habebat. Devoraverat
 jam quofdam ex comitibus Ulyffis,
 reliquos eodem mortis genere peremp-
 turus, cum Ulyffes fibi non minùs
 quã fuperfitibus fociis metuens, Poly-
 phemum inebriavit altoque fopore
 obrutum clavã, aut adufto ftipite, ex-
 cacavit; tum socios & femetipfum fub
 arietum villis implicuit, tandemque
 omnes unã cum grege ex antro egreffi
 tantam habuerunt lætitiã, quantam
 trifititiã ex morte fociorum, & fuo
 periculo conceperant.

13. *Herculem duri celebrant labores.]*

III. Philofophia exemplo Herculis,
 probat non comparari cælum nifi post
 fuperatos plures terræ labores. Hercu-
 les quippe Jovis, & Alcmenæ filius,
 Junoni propterea fic invidus fuit, ut
 novis periculis femper, agente eãdem
 Junone, fuerit objectus. Ut ab aliis, fic
 a Philofophiã nunc referuntur duodecim
 Herculis labores, fed alio & ge-
 nere & ordine.

14. *Ille Centauros, &c.]* Primus Her-
 culis labor. Centauri Thèffaliã populi
 fecus Pelion montem habitantes, qui
 quòd primi equos domare, & ex illis
 pugnare cæperint, ab aliis gentibus ceu
 monftra, quæ partim homines partim
 equi forent, cogitabantur; unde etiam
hippocentauri dicti funt, & propterea
 nunc vocantur *superbi*. Hos autem id-

15. Abstulit sævo spoliū leoni,
 Fixit & certis volucres sagittis:
 Poma cernenti rapuit draconi,
 Aureo lævam gravior metallo:
 Cerberum traxit triplici catenâ.
 20. Victor immitem posuisse fertur
 Pabulum sævis dominum quadrigis.

INTERPRETATIO.

abstraxit pellem à leone crudeli, transfodit aves Stymphalides telis inevitabilibus: abstulit poma serpenti vigilis, gereus manu metallum aureum. Duxit Cerberum triplici-

tem tribus vinculis. Perhibetur victor præbuisse Diomedem crudelem devorandum suis equis crudelibus. Victore eodem Hecule

NOTÆ.

circo agressus occidit Hercules, quòd iidem ad antrum Pholi, qui Herculem susceperat hospitio, quasi injuriam illaturi accurissent.

15. *Abstulit sævo spoliū leoni*] Secundus Herculis labor. In sylvâ Nemæâ leo erat magnitudinis inusitatæ, neque ferro, neque ære penetrabilis: unde hunc de cœlo lapsum dicebant: eundem persecutus Hercules solâ manuum vi interfecit, interfectique pelle telis imperviâ vestitus, quoad vixit, incessit.

16. *Fixit & certis volucres sagittis.*] Tertius Herculis labor. Aves à Stymphalo urbe, monte, aut lacu dictæ Stymphalides, tantæ magnitudinis ferebantur, ut radios Solis obumbrarent, tantæque rapacitatis, ut totam Arcadiam devastarent. Has Hercules, ut ait Diodorus Siculus l. 4. constructo zincu crepitaculo & ingente per id sonitu excitato abegit, aut potius, ut Catullus suis versibus exponit, sagittis suis confixit. De his avibus Lucretius l. 5.

Vnicisque timenda

Vnguibus Arcadia volucres Stymphala colentes.

17. *Poma cernenti rapuit draconi, &c.*] Quartus Herculis labor. Hesperides filia Hesperii, qui frater Atlantis fuit; videlicet Æglæ, Arethusa, & Hesperethusa, ad Lixum Mauritanix oppidum feruntur hortos incoluisse aureis arboribus pretiosos, & à vigili dracone custoditos. Sed draconem interfecit Hercu-

les, fructusque ablatos ad vitricum Euristheum detulit. Ex illo Hesperidum horto Venus fertur accepisse mala aurea, quibus dispersis Hippomenes Atalantam cursu superavit. *Lævam gravior:* intellige hanc particulam, *secundum:* sicut Virgilio dicitur 1. Æn. v. 593. *os humerosque Deo similiis.*

19. *Cerberum traxit triplici catenâ.*] Quintus Herculis labor. Pirithoüs Ixionis filius, mortuâ Hippodame uxore, convenit cum Theseo, nullam ut uxorem nisi ex Jove natam ducerent. Hinc Theseus Helenam rapuit: Pirithoüs verò meditatus Proserpinam Plutonis conjugem rapere, comitantibus Theseo & Hercule, ad inferos descendit. Verùm Pirithoüs primo impetu à Cerbero interfectus est, cui cum Theseus opem ferre conaretur, vivus in Ditis potestatem pervenit, & ab eo vincetus, donec Hercules Cerberum tripitem triplici catenâ vincetum teneret. De Cerbero diximus Metro 12. lib. 3.

20. *Victor immitem, &c.*] Sextus Herculis Labor. Diomedes rex Thraciæ sic parcus hordei fuit, inquit Apuleius l. 7. met. *ut ediscium jumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret:* unde Ovid.

Non tibi succurrit crudi Diomedis imago,

Essetus humanâ qui dape pavit equos?
 Sed tyrannum hunc Hercules iidem equis devorandum objecit.

- Hydra combusto periit veneno,
 Fronte turpatus Acheloüs amnis,
 Ora demersit pudibunda ripis.
 25. Stravit Antæum Libycis arenis,
 Cacus Evandri satiavit iras,
 Quosque pressurus foret altus orbis
 Setiger spumis humeros notavit.
 Ulrimus cælum labor irreflexo
 30. Sustulit collo, pretiumque rursus
 Ultimi cælum meruit laboris.

INTERPRETATIO.

Serpens multorum capitum occubuit, ejus veneno extincto flammis, Acheloüs fluvius, infamatus facie propter cornu avulsam involvit vultum pudendum suis litibus. Idem Hercules interfecit Antæum in agris Libyæ, Cacus ab eodem Hercule occisus compefcuit iras Evandri sui adver-

sarij. Aper macularvit suâ spumâ humero: Herculis, quos cælum sublime erat pressurum. Vltimus tandem labor Herculis in hoc versatur, quod idem portaverit cælum collo immoto: unde iterum meruit cælum, veluti mercedem ultimi præsertim sui laboris.

NOTÆ.

22. *Hydra combusto periit veneno.*] Septimus Herculis labor. Hydra serpens non solum in terrâ vivax, verum etiam in aquis: unde illi nomen ab ἵδα & ἀqua, in Lerna palude inter Mycenæ & Argos habitabat: quare dicitur Lerna pestis. Septem aut, ut aliis placet, quinquaginta habebat capita, quorum si quædam abscissa fuerant, alia duplicato numero renascebantur. Hercules autem, admoto ad singula vulnera igne, bestiam tandem interfecit.

23. *Fronte turpatus Acheloüs amnis.*] Octavus Herculis labor. Acheloüs filius Oceani & Tethyos cum Hercule pugnavit pro Dejanirâ filiâ Oenei regis Calidoniæ: sed Acheloüs viribus impar se vertit primùm quidem in serpentes, deinde in taurum, cui Hercules amputavit cornu, quod Copiæ comiti fortunæ datum est: unde Acheloüs uno turpis cornu sese occultavit in fluvio cognomine. Non opus est, me monere hîc turpatus ultimam producere propter vim casura: cujus rei infinita sunt exempla apud Poëtas.

25. *Stravit Antæum Libycis arenis.*] Nonus Herculis labor. Antæus Nepturni ex terrâ filius tanto corpore præditus, ut in quadraginta cubitos excre-

verit. Hic cum Hercule congressus, quoties membra deficiebant, toties tactâ terrâ recrebatur, quod animadvertens Hercules, eundem in aëre pressum interfecit.

26. *Cacus Evandri satiavit iras.*] Decimus Herculis labor. Cacus Vulcani filius, qui Latium undique latrociniis suis infestabat, ne ipsi quidem Herculi pepercit: hujus quippe boves noctu caudâ versisque propterea vestigiis in antrum suum traxit: sed bovis mugitu admonitus Hercules, receptis bobus, Cacus extinxit, ultus injuriam Evandri, cujus Cacus hospes fuerat, aut ut alij volunt, servus.

28. *Setiger spumis humeros notavit.*] Undecimus Herculis labor. Aper Erymanthius in Arcadiâ, quod hic immensa molis erat, regionem undique vastabat: hunc Hercules adduxit ad Erysthemum: sed quia tunc aper ille ab Hercule non fuerit interfectus, idcirco nunc dicitur duntaxat humeros Herculeos spumis notasse, quos humeros pressurus erat suis humeris cælum portasse: unde

29. *Vltimus cælum labor irreflexo.*] Duodecimus Herculis labor. Atlas rex Mauritanix cælum humeris sustinuisse

Ite nunc fortes, ubi celsa magui
 Ducit exempli via: cur inertes
 Terga nudatis? superata tellus
 35. Sidera donat.

INTERPRETATIO.

Ergo agite, generosi homines: quando- | iter sublime: quare desidiost ostenditis dor-
quidem magnum exemplum vobis monstrat | sum fugiendo? terra victa dat calum.

NOTÆ.

fertur, quem ut tanto onere liberaret Hercules, hic suos humeros cælo suppositus, quo ultimo præsertim labore meruit cælum, & in Deorum collegium translatus, Martis, ut quidam putant, stella.

Porro omnium istorum Herculis laborum descriptiones ita frequentes sunt apud Poëtas, ut nullius Poëtæ hæc de re conscripta carmina referenda esse putaverimus. Sed omittere hic non debemus, quod doctissimus Huetius in aureo suo Demonstrationis Evangelicæ libro de Hercule nuper edidit, nempe Propos. 4. de lib. Josue n. 13. "Per-
 ,, vulgata, inquit, hæc est doctorum
 ,, hominum sententia, plures fuisse
 ,, Hercules, & gesta omnium à Græcis
 ,, fuisse in unum Thebanum collata;
 ,, seu potius fortibus quibusque viris
 ,, Hercules nomen fuisse impositum.
 ,, Tres statuit Diodorus; Ægyptium,
 ,, Creticum, & Thebanum. Tres Ar-
 ,, rianus lib. 2. de expedit. Alexandri;
 ,, Ægyptium, Tyrium, & Græcum;
 ,, quibus Indium præterea addit in In-
 ,, dicis ex Megasthene. Herculem alij
 ,, antiquissimum arbitrantur Phœni-
 ,, cium, secundum Ægyptium, postre-
 ,, mum ac recentiorum Thebanum.
 ,, Quidam Ægyptios duos agnoscunt,
 ,, Herodotus duos Græcos, Deum alte-
 ,, rum, alterum Heroem; Cicero sex;
 ,, duodecim alij; quidam etiam longè
 ,, plures. Ego omnino unicum, cum-

[que Josuam fuisse statuo; nam quæ
 ,, tribuuntur aliis, ad Josuam omnia
 ,, commodè referri posse vides.

32. *Vbi.*] Non locus hic significatur:
 aliàs dicendum fuisset quò ducit: sed po-
 titius causa cur fortibus viris sit eundem,
 quemadmodum Cicero dixit: *ubi semel
 quis pejeraverit, ei credi postea non oportet.*

33. *Ducit exempli via.*] Agamemnonis,
 Ulyssis, & Herculis, quorum laboribus
 docemur, vitij quidem facile iter, sed
 amarum finem; virtutis verò difficilem
 viam, sed dulcem exitum. Seneca in
 Hercule Octavo v. 1987.

*Nunquam stygias fertur ad umbras
 Inclyta virtus: vivite fortes,
 Nec Lethæos fava per amnes
 Vos fata trahent: sed cum summas
 Exiget horas consumpta dies
 Iter ad superos gloria pandet.*

34. *Terga nudatis.*] Similitudine de-
 sumptâ à militibus, quibus turpe est
 propositis magnis præmiis, & ducibus
 generosis præeuntibus, terga vertere in
 prælio, significatur turpe pariter menti
 humanæ, ipsam propositâ vitâ æterna,
 pluribusque sanctis viris exemplum
 monstrantibus, averti à Deo & ad res
 cæteras converti: hinc additur: *superata
 tellus sidera donat*, quasi dicatur: quæ
 mens inconcussa corpus vicerit, hæc
 Deo æternum adhærebit. Matth. 11.
*Regnum cælorum vim patitur, & violenti
 rapiunt illud.*

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII
 CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
 LIBER QUINTUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

QUOD omnia providenti nihil possit esse inopinatum, quodque casus eventum sit inopinatum, propterea Boëtius objicit fore ut positâ divinâ providentiâ nullus esset casus: sed huic respondet Philosophia, quæstionem de casu ita esse de nomine, ut, pro diverso nominis usu, casus negari possit & asseri.

DIXERAT^a, orationisque cursum¹ ad alia quædam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego, Recta quidem, inquam, exhortatio, tuâque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de providentiâ quæstionem pluribus implicitam esse dixisti, re^b expetior. Quæro enim an esse aliquid omnino, & quidnam esse casum arbitrere.

INTERPRETATIO.

a Philosophia. b *re ipsa*.

NOTÆ.

1. *Ad alia quædam tractanda.*] Quæ | sionis-ve, & sicut loquuntur, per acci-
 enim jam dicenda sunt de casu, hæc | dens Quocirca statim dicit Philosophia,
 non pertinent ad præsens institutum, | hac, etsi perutilia cognita, tamen à proposito
 nisi instar cujusdam appendicis access- | sui tramite paullisper aversa esse.

Tum

Tum illa, Festino, inquit, debitum promissionis absolvere, viamque tibi, qua ^a patriam reveharis, aperire. Hæc autem etsi perucilia cognitu, tamen ^b à proposito nostri tramite paullisper averfa sunt: verendumque est, ne ^c devius fatigatus, ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maximè delector, agnoscere. Simul cùm ^d omne disputationis tuæ latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ^e ambigatur. Tum illa, ^f Morem, inquit, geram tibi; simulque sic ^g exorsa est. ^h Si quidem, inquit, aliquis eventum temerario motu, nullaque causarum connexionione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, & ⁱ præter subjectæ rei significationem inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo existere, vera sententia est; cui nemo ^k umquam veterum refragatus est: quamquam id illi non de ^l operante principio, sed de materiali subjecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam jecerint fundamentum. At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse videbitur. Quòd si hoc fieri nequit, nec casum quidem hujusmodi esse possibile est, qualem paulò ^m antè definivimus. Quid igitur, inquam, nihilne est, quod vel casus, vel fortuitum jure appellari queat? An est aliquid, tamen vulgus lateat, cui vocabula ista conveniant? Aristoteles ⁿ meus id, inquit, in Phisicis, & brevi, & veri propinquâ ratione definivit. Quonam, in-

INTERPRETATIO.

<p>a in patriam reducaris. b ab instituto nostro aliquatenus aliena. c extraneis quaestionibus. d omnis circumspectio tua quaestionis. e dubitetur. f obsequar. g incipit. h Quod si. i qua nullam rem sub-</p>	<p>jectam significet. k contradixit. l non de causa efficiente, sed de materiâ tantum sive de re qua modificetur: quasi dixerint motum sive rationem non esse nihili. m Philosophus. n 2. lib. cap. 5.</p>
---	--

NOTÆ.

2. Patriam reveharis.] *Vsurpatum ab auctoribus, inquit Servius, ut in quaestione quòd vel addant vel detrahant propositionem. Sic Virgil. 1. Æn. v. 6. Italiam fato profugus Lavinaque venit Litora.*
 3. Omne disputationis latus.] *Ut antecedentia, comitantia, consequentia: vulgo dicimus facies quaestionis: les choses que nous considerons, dit l'Auteur du Livre de la Recherche de la Verité, ne nous paroissent jamais entierement evidentes, que lorsque l'entendement en a examiné tous les côtez & tous les rapports.*
 4. Si quidem aliquis eventum, &c.]

Deinceps Philosophia varios usus exponit hujus nominis, casus, docetque quo modo casus rejici debeat & admitti. Scilicet casus dicitur à cadere eâ notione, quâ cadere idem est, quod venire: quamobrem casus generatim nihil est aliud quam eventus. Verùm eventus ille duobus modis dici potest: primùm quidem nullâ; deinde aliquâ causarum connexionione productus. Si casus dicatur eventum temerario motu, nullaque causarum connexionione productum; certè casus nihil est, præter inanem vocem: cùm enim nihilum non possit esse ullius rei causa, eventum omne aliquam habeat causam,

- quam, modo? Quoties, ait, aliquid cuiuspiam rei gratiâ geritur, aliudque quibusdam de causis, quàm, quod intendebatur, obtingit, casus vocatur: ut si quis colendi agri causâ fodiens humum, defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidisse: verùm non de nihilo est. Nam proprias causas habet: quarum improvisus, inopinatusque concursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eò loci pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inventum. Hæ sunt igitur fortuiti causæ^a compendij, quod ex obviis sibi & confluentibus causis, non ex gerentis intentione provenit. Neque enim, vel qui aurum obruit, vel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: sed utè dixi, quo ille obruit, hunc fodisse^b convenit, atque concurrir. Licet igitur definire casum esse inopinatum, ex confluentibus causis, in his, quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere verò atque confluere causas facit ordo ille inevitabili connexionem procedens, qui de providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis, temporibusque disponit.

INTERPRETATIO.

a *quæstus sive utilitatis.* b *contingit.*

NOTÆ.

saltem exteriorem, necesse est. Si verò *casus* dicatur eventum aliquâ causarum connexionem productum, sed præter notionem voluntatemque agentis; distinguendum est. Vel enim causa hæc, præter cuius notionem voluntatemque eventum dicitur fieri, est prima, nimirum Deus; vel est secunda, nempe homo. Si causa hæc fuerit prima, nullus omnino *casus* est: quandoquidem nullum eventum producit præter notionem voluntatemque Dei: cum concurrere ac confluere causas, ut nunc dicitur, faciat ordo ille inevitabili connexionem procedens, qui de providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis temporibusque disponit. At si prædicta causa fuerit secunda, *casus* potest admitti: quia sæpe eventum producit

præter notionem & voluntatem hominis: ut *si quis colendi agri causâ fodiens humum, defossi auri pondus inveniat*: quamquam enim causa aliqua fuerit, quæ aurum obruerit, quamquam etiam aliqua causa sit, quæ exercendo terram aurum detexerit, quia tamen aurum præter notionem voluntatemque agricolæ invenitur ab ipso agricolâ, idcirco eventum illud *casus* appellatur: ex quo conficitur hæc casus definitio; *inopinatum ex confluentibus causis, in his quæ ob aliquid geruntur, eventum*. Quare cum bestix, plantæ, & corpora inanimata non habeant propriè notionem voluntatemque, præter quas eventum producat, ideo his nullus est *casus*.

M E T R U M I.

QUOD vocatur elegia. Elegia autem est carmen constans ex duplici genere versuum alternorum, quorum prior hexameter, posterior pentameter, sicut dictum est in 1. Met. lib. 1.

A R G U M E N T U M.

SICUT, inquit Philosophia, fortuitus esse potest navium constanti duorum fluminum cursu abreptarum occurfus, ita casus constantibus divina providentiæ legibus regitur.

RUPIS Achæmenix scopulis, ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,

I N T E R P R E T A T I O.

Quemadmodum Tigris & Euphrates profluunt, veluti ex eadem origine, ex saxis montis Persici, ubi Parthus dimicans fugiendo infigit sagittas conversas cordibus insequentium,

N O T Æ.

1. *Rupis Achæmenia scopulis.*] Ex monte Persico. Achæmenia enim Persis est, aut saltem ipsius Persidis pars sic dicta ab Achæmene, qui, apud Herodotum l. hist. 4. primus Persarum rex, à quo omnes reges usque ad Darium descendunt. Hinc Horatius l. 2. Carm. od. 12. *Num tu qua tenuis dives Achæmenes,* id est Persarum rex, & lib. 3. od. 1. *Achæmeniumque costum,* hoc est unguentum Persicum. Achæmenia autem hic quibusdam est Armenia, mons vero ille est mons Taurus: quod Sallustius, auctor certissimus, ut legitur in fragmentis historix ejusdem Sallustij, *asserit Tigrim & Euphratem uno fonte manare in Armeniâ, qui per diversa euntes longius dividantur, spatio medio relicto milliorum millium; qua tamen terra, qua ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur.*

1. *Vbi versa sequentum, &c.*] Hic agitur de Parthis, iis scilicet populis, qui è Scythis oriundi ad eas usque Asiæ regiones, quæ Tigri & Euphrate fluminibus alluuntur, suum protulerunt impetium. Hi autem populi erant formidolosi luis præsertim sagittis, quas inter fugiendum in insequentes ita retorquebant, ut in versa hostium pectora has vibrarent: tum versis subito equis pugnam instaurarent: unde Virgil. 3. Georg. v. 31. *Fidentemque fugâ Parthum, versisque sagittis.*

- Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abjunctis diffociantur aquis.
5. Si coeant, cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat aeterni quod trahit unda vadi:
Convenient puppes, & vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos:
Quos tamen ipsa vagos terrae declivia casus,
10. Gurgitis & lapsi defluus ordo regit.

INTERPRETATIO.

statimque duo illa flumina separantur
suis aquis divisis. Si convenient & rur-
sum redigantur in unum cursum, tum quod
aqua utriusque fluvij defert, illud coarctat,
quare nares truncique abrepti fluvio coi-

bunt & aqua permista confundent suos
fluctus fortuitos, quos tamen incertos even-
tus ipsa terra declivis, & series fugax flu-
minis labentis moderatur:

NOTÆ.

3. *Tigris & Euphrates.*] Tigris à ce-
leritate sic dictus propter sagittam per-
ficâ linguâ cognominem, flumen est,
quod oritur in Armeniâ, si non ex eod-
em fonte, quemadmodum ait præd-
ictus Sallustius, saltem ex eodem mon-
te, ex quo Euphrates: tum fluctibus
Mesopotamiam alluentibus influit in
Euphratem, cum quo in sinum Persicum
influit. De hoc fluvio loquitur Virg. 1.
Eclo. v. 62.

*Ante pererratis amborum finibus exsul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germa-
nia Tigrim.*

Euphrates verò sic vocatus propter læ-
titiâ quam incolis affert suâ innunda-
tione agros fœcundans, est aliud flu-
men, quod ex prædictis Armeniæ mon-
tibus pariter oritur. Mesopotamiam, ut
Nilus Ægyptum, exundans fœcundat,
& adjanctis Tigris fluctibus in Persi-
cum sinum labitur. De hoc locutus
Virgilius, ut significaret bellum Partho-
rum, quorum terminus erat Euphrates
1. Georg. v. 509.

*Hinc movet Euphrates, illinc Germa-
nia bellum.*

Nec possum omittere quod Q. Curtius
1. 5. dicit de utroque hoc flumine: *Isti
amnes, inquit, ex Armenia montibus pro-
fluunt, & magno deinde aquarum divor-
tio iter, quod capere, percurrunt, duo mil-*

*lia & quingenta stadia emensi sunt, qui
amplissimum intervallum circa Armenia
montes notaverunt. Iidem cum Media &
Gordianorum terras secare ceperunt, paul-
latim in arcibus coeunt: & quò longius ma-
nant, hoc angustius inter se spatium terra
relinquunt. Vicini maximè sunt, quos in-
cola Mesopotamiam vocant. Mediam nam-
que ab utroque latere concludunt. Eadem
per Babyloniorum fines in Rubrum mare
prorumpunt.*

6. *Vnda vadi.*] Vadum dicunt aquam,
quæ litoribus non ita diffitis, pede, aut
equo, aut saltem cymbâ facilius, quàm
mare transiri potest: unde à *vadendo*,
vel à Græco *βάδος*, locus per quem *vadi-
tur*, vadum putant oriri Gallicè dici-
mus *le gué, passer à gué*: inferiores Nor-
mani dicunt, *le grand & le petit vé*. Al-
ternum ergo illud vadum sive flumen,
utpote quod ipsis naturæ legibus fluit,
tam noto tamque certo cursu fertur, ut
ab ipsis hominibus prævideri & intendi
possit: cum tamen puppes, trunci, &
cætera ejusmodi corpora, quæ ejusmodi
aquis circumfusa vehuntur, fortuito sive
inopinato eventu convenient.

9. *Terra declivia.*] Intelligi possunt
loca. Hæc est autem lex corporis moti
divinitus constituta, ut corpus motum,
quà minùs refistitur, pergat: sed loca
declivia minùs refistunt.

Sic, quæ permissis fluitare videtur habenis,
 Fors, patitur frenos, ipsaque lege meat.

INTERPRETATIO.

Similiter casus, qui videtur contingere nullo duce & veluti laxatis habenis, regitur eeu passus frenos, idemque accidit imperio Dei providentis.

NOTÆ.

11. *Permissis habenis.*] Similitudo sumitur ab equis, qui, laxatis habenis, huc illucque temere currunt.

12. *Fors.*] Id est *casus*: causâ pro effecto sumptâ: antiquis enim *fors* dicitur causa, quæ temere fert aliquid: unde Virgil. 2. *Æn.* v. 94.

— Et me fors si qua tulisset.

12. *Patitur frenos.*] Continuatur similitudo equorum, qui frenis reguntur: Virg. 3. *Georg.* v. 182.

Primus equi labor est animos atque arma videre.

Bellantum, lituosque pati, tractuque gementem

Ferre rotam, & stabulo franos audire sonantes.

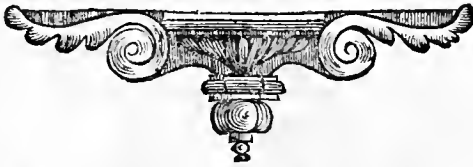
Hinc quidquid regitur, id vulgo dicitur frenos pati; quemadmodum ab eodem Virgilio *Æneid.* II. v. 567.

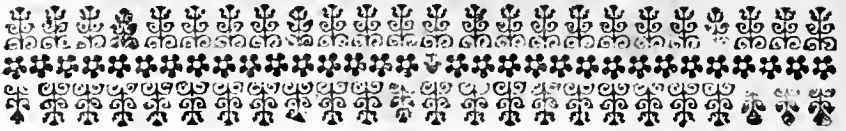
Urbem hodie causam belli, regna ipsæ Latini,

Ni franum accipere & victi parere farentur

Eruam & aqua solo fumantia culmina ponam.

12. *Ipsaque lege meat.*] Divinâ scilicet providentiâ, quæ ut jam dictum est, attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

P R O S A I I .

A R G U M E N T U M .

DUBITANTEM Boëtium, an propter prædicta, neganda sit mentis humanæ libertas, docet Philosophia suam esse cuilibet menti libertatem, variaque hujus genera exponit.

ANIMADVERTO, inquam, idque uti tu dicis ita esse consentio. Sed ¹ in hac coherentium sibi serie causarum, estne ulla nostri arbitrij libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est ², inquit.

I N T E R P R E T A T I O .

a nostri arbitrij libertas.

N O T Æ .

1. *In hac coherentium sibi serie causarum, &c.*] Boëtius videtur induere personam eorum, qui humanam libertatem conciliare non potuerunt cum divinâ providentiâ, arbitrati alterum ex his duobus esse necessarium, aut Deum non providere futura, aut hominis nullam esse libertatem: sic Cicero, & plures alij veteres. Verùm cum homo quilibet suæ sit libertatis conscius, magis quàm divinæ providentiæ, Cicero, & quidam illi veteres, positâ humanâ libertate, negaverunt divinam providentiam: Cicero, inquit, S. Aug. l. 5. de civit. D. cap. 9. *ut vir magnus & doctus & vita humana plurimum ac peritissime consulens, ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium. Quod ut confirmaretur, negavit præscientiam futurorum: atque ita dum vult facere liberos, facit sacrilegos. Religiosus autem animus utrumque eligit, utrumque constetetur, & fide pietatis utrumque confirmat.* Ut igitur ea quæ à Philosophiâ deinceps proponuntur de hâc ma-

teriâ, clariùs intelligantur, propositâ ipsius libertatis definitione, eandem, Philosophiâ duce, libertatem propugnabimus, variaque hujus genera declarabimus.

I. Libertas generatim definiiri potest *mens, qua cognitione duce semetipsam, volendo, agere potest.*

Dicitur 1. *mens*: quia libertas quidam est mentis modus: modus autem mentis, utpote qui, instar cæterorum modorum, suâ seorsum ideâ cogitari nequit, cognosci non potest, nisi factâ mentione mentis: sic figuram, quietem, & motum non cognoscimus, nisi factâ mentione corporis: *modi*, inquit Philosophi, *melius in concreto noscuntur quàm in abstracto.*

Dicitur 2. *qua semetipsam agere potest*, sive ut nonnulli loquuntur *movere* ac *determinare*: optimè enim à Græcis, nominibus ab intelligentiâ experientiaque communi derivatis, mens libera vocatur *αὐτοαίματος movens seipsam, & αὐτε-*

Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrij. Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quodque discernat. Per se igitur fugienda, optandave dignoscit. Quod

N O T Æ.

κεχρησ̄ς sibi ipsi imperans: Hęc libertatis notione usus est S. Augustinus cum alibi, tum præsertim initio tertij libri de libero arbitrio, ubi agit, ut hęc agitur, de concordia liberi arbitrij cum divina providentiã: *motus*, inquit, *quo huc atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostrã positus potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis: neque omnino monendus esset ut istis neglectis aeterna vellet adipisci, atque ut malè nollet vivere, vellet autem bene.*

Dicitur 3. *volendo*: nam, ut ait S. Aug. l. 2. retract. c. 1. *non dicimus esse in potestate nostrã, nisi quod cum volumus, fit, ubi prius & maximè est ipsum velle*. Propterea omnes Philosophi docent, sedem libertatis esse voluntatem: unde duplex agnoscunt genus actûs liberi: alterum vocant *elicium*, qui est ipsum velle: alterum dicunt *imperatum*, qui est obsequium corporis ad nutum mentis.

Dicitur 4. *duce cognitione*: quia, quemadmodum aiunt iidem Philosophi, *voluntas non fertur in incognitum: ignoti nulla cupido.*

Ut autem mens generali hac libertate prædita seipsam agat moveaturque, non est necesse ut veluti media & indifferens constituatur inter duo contraria, vel etiam contradicentia: quandoquidem Theologi docent, hanc generalem libertatem reperiri, etiam ubi nulla est ejusmodi *indifferentia*: siquidem S. Thomas q. 10. de potentia, art. 2. ad 5. post S. Augustinum docet, & Deum liberè amare seipsum, & Spiritum Sanctum à Patre Filioque, quamvis non *possibi-*ter, liberè tamen procedere: nemo autem dixerit aut Deum ad seipsum amandum, aut Patrem Filiumque ad producendum Spiritum Sanctum esse indifferentem. Quinetiam idem S. Thomas in 3. Sent. diff. 18. q. 1. art. 2. ad 5. vi-

detur hanc libertatem in Christo Domino agnoscere: *etiamsi liberum Christi arbitrium, inquit, esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non coactè, sed sponte tendit, atque ita est actûs sui dominus.* Ex quibus sequitur, potestatem peccandi non pertinere ad rationem hujus libertatis: si quidem Deus & Christus, in quibus nulla fuit peccandi potestas, hac saltem libertate afficiuntur. Sequitur etiam, Deum mentem nostram ad semetipsum tamquam ad summum bonum, sive dum nostra mens cum nostro corpore conjungitur, sive etiam dum eadem ab eodem corpore sejuncta est, angere potiùs quam auferre generalem hanc mentis nostræ libertatem: *voluntas enim nostrã, inquit S. Aug. l. 3. de lib. arb. c. 3. nec voluntas esset, nisi esset in nostrã potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse quod habemus.*

Quamvis autem mens generali hęc libertate prædita, non propterea sit indifferens: id tamen non obstat, quin in nobis mortalem hanc vitam agentibus libertas sit facultas ad utrumlibet sive indifferens: unde apud nos duplex est libertas: altera contradictionis, quã possumus agere vel non agere: altera contrarietatis, quã possumus agere hoc vel illud: sicut fusiùs Philosophi docent. *Liberum arbitrium, inquit S. Aug. l. de cor. & gr. cap. 1. & ad malum & ab bonum faciendum, consistendum est nos habere.*

2. *Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrij.*] II. Positã prædictã libertatis definitione facile potest, Philosophiã duce, eadem libertas propugnari hęc ratione: cum libertas nihil sit aliud, quàm mens,

- verò quis optandum esse judicat, petit: refugit verò, quod existimat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest volendi, nolendique libertas. ³ Sed hanc non in omnibus æquam esse constituo. Nam supernis, divinisque substantiis & perspicax judicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præsto est potestas. Humanas verò animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis divinæ^a speculatione conservant: minus verò, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artibus colligantur. Extrema verò est servitus, cum vitiis deditæ, rationis propriæ possessione ceciderunt.

INTERPRETATIO.

^a *contemplatione.*

NOTÆ.

quæ cognitione duce semetipsam, volendo, agere potest, quacumque mens, cognitione duce, semetipsam agit, volendo, hæc libertate afficiatur, necesse est. Atqui mens omnis ita se habet: nam mens omnis non solum cognoscit, & judicando discernit, quod fugiendum est, & optandum; sed quod optandum esse judicat, petit, refugit verò, quod existimat esse fugiendum: quod unusquisque in semetipso experitur.

3. *Sed hanc non in omnibus æquam esse constituo.*] III. Posito discrimine inter mentem divinam, angelicam, & humanam Philosophia docet, diversam esse in his mentibus libertatem. Nam quod spectat divinam & angelicam mentem, quas Philosophia nunc vocat *supernas, divinasque substantias*, de his sic videtur ratiocinari eadem Philosophia: quæ mens, cognitione duce, semetipsam, volendo, efficacius agere potest, hæc liberior censei debet: siquidem libertas versatur in hæc potestate: sed prædictæ mentes supernæ, Deus videlicet & Angelus, semetipsas cognitione duce, volendo, efficacius agere possunt: nam in unaquaque mente quatuor considerari possunt, nimirum perceptio, judicium, electio, & executio, quæ ita inter se connexa sunt, ut nec executio sine electione; nec electio sine judicio; nec judicium sine perceptione esse debeat: quare pro varietate perceptionis cætera variantur: in supernis autem divinisque substantiis; magis quam in cæteris, est perspicax judicium, incorrupta voluntas,

& efficax optatorum potestas. Quod verò pertinet ad mentem humanam, hujus distinguuntur quatuor status, qui proiit sunt sublimiores aut humiliores, majorem habent aut minorem libertatem. Primus status est mentis à corpore separata, quæ scilicet *se in mentis divinæ speculatione conservat*: & hæc mens liberrima est: quod præstantissimâ cognitione duce semetipsam, volendo amandeque Deum, maximè agere potest. Secundus status est mentis conjunctæ cum corpore, quod illi ad nutum obsequitur: qualis erat mens primi parentis, antequam peccasset: hæc enim *dilapsa est ad corpus*: atque hæc mentis humanæ libertas, non est quidem tanta, quanta est beatarum mentium: sed reliquarum tamen maxima: siquidem Adamus majori cognitione præditus melius semetipsum, volendo, agere poterat. Tertius status est mentis perturbationibus quidem afflictæ, sed iisdem non consentientis: qualis erat mens S. Pauli dicentis ad Roman. 7. *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Et hæc humanæ mentis terrenis artibus conjunctæ libertas antecedente minor, est subsequente major: quod mens nondum victa fatiscat. Quartus denique status est mentis perturbationibus obsequentis: quæ libertas tam exigua est, ut servitutis potius ra-

Nam

4. Nam ubi oculos à summæ luce veritatis, ad inferiora, & tenebrosa dejecerint, mox inscitæ nube caligant, perniciosi turbantur affectibus, quibus accedendo consentiendoque, quam invexere sibi, adjuvant servitutem, & sunt quodam modo propriâ libertate captivæ. Quæ tamen ille, ab æterno cuncta prospiciens, providentiæ cernit intuitus, & suis quæque meritis prædestinata disponit, ^b ὁ πάντ' ἐφοεῖ καὶ πάντ' ἐπακούει.

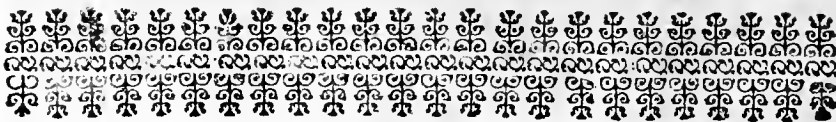
INTERPRETATIO.

a Deus providens. b omnia cernit, & omnia audit.

NOTÆ.

<p>tionem habere videatur: extrema verò libertas, inquit Philosophia, est servitus, cum vitis dedita mentes rationis propriæ possessione ceciderunt.</p>	}	<p>lis prædictorum ratio Lectori potiùs attendenda, quàm mihi exponenda.</p>
<p>4. Nam ubi oculos, &c.] Admirabi-</p>	}	<p>5. πάντ' ἐφοεῖ καὶ πάντ' ἐπακούει.] Hoc est, omnia cernit & omnia audit, ut de sole ait Homerus Iliad. γ.</p>

M E T R U M I I.

QUOD nonnulli vocant Archilochium. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet tetrameter quatuor habet ultimos versus Heroici pedes.

A R G U M E N T U M.

QUOD ab Homero dicitur de Sole, inquit Philosophia, id solius Dei est, omnia cernere.

PURO clarum lumine Phœbum
Melliflui canit oris Homerus:
Qui tamen intima viscera terræ
Non valet, aut pelagi, radiorum
5. Infimâ perumpere luce.

I N T E R P R E T A T I O.

Homerus, poëta eloquentia dulcis, canit Solem præstantem luce purâ, qui Sol nihilominus non potest pervadere viscera inte- | *riora terra, aut maris, splendore imbecilli suorum radiorum.*

N O T Æ.

2. *Homerus.*] Homerus poëta celeberrimus: sic dictus, quòd captus oculis duce indigeret. Hujus etsi incerta sunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum: Colophonij esse dicunt suum; Chij suum vendicant; Salaminij hunc repetunt; Smyrnæi suum esse contendunt, unde delubrum eidem in suo oppido constructum dedicaverunt. Quidquid sit de ejus patriâ, tam facundus fuit vates, ut Alexander magnus in hoc præsertim dicatur fortunatus, quòd suæ virtutis præconem Homerum natus fuerit. Homerus autem sapius commendat solem ejusque lumen, sed occasionem horum versuum, Philosophia nobis videtur sumpsisse ex Iliad. γ: unde ultima verba proæ superioris de-

sumpta sunt, & ubi Homerus Solem allocutus sic canit.

Ἡ ἑλῖος θ' ὅς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol quoque qui omnia vides & omnia audis.

Quasi Homerus putaverit, Solem, instar cujusdam Numinis, omnia videre & audire. Plinius l. II. cap. 6. *Hic* (Sol) inquit, *suum lumen cateris quoque sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video.*

3. *Qui tamen, &c.*] Quamvis Sol ab Homero dicatur tanto præstans lumine, ut omnia videat, Sol tamen lumine adeo debili est, ut remissis cum à terrâ, tum

Haud sic magni conditor orbis :
 Huic ex alto cuncta tuenti
 Nullâ terræ mole resistunt ;
 Non nox atris nubibus obstat,
 10. Quæ sint, quæ fuerint, veniantque
 Uno mentis cernit in ictu.
 Quem, quia respicit omnia solus,
 Verum possis dicere Solem.

INTERPRETATIO.

Non ita Deus creator magni mundi: terra etiam crassissima non resistunt ei, quippe qui cernit omnia ex sublimi: nox obscuris suis tenebris non impedit ejusdem aspectum: videt, uno intuitu mentis, presentia, præterita, & futura. Quoniam igitur Deus solus videt omnia, potes dicere Deum esse Solem verum.

NOTÆ.

etiam à mari ejusdem radiis, Sol nequeat illustrare, adeoque nec videre intima aut terrarum aut maris viscera: hæc videre solius est Dei, à quo hæc omnia creata conservantur.

6. *Magni conditor orbis.*] Deus, qui revera est creator non solum hominis qui dicitur parvus mundus, sed reliquorum omnium; quorum congeries vocatur magnus mundus.

7. *Ex alto cuncta tuenti.*] Si Deus eam, quam habet rerum creatarum, notionem ipsi rebus creatis referret acceptam, cum ejusmodi res sint Deo longè inferiores, Deus diceretur res istas ex humili tueri. Quare cum Deus alienæ opis nihil indigus ut ad volendum sic ad cognoscendum, harum rerum notionem ex semetipso habeat, optimè dicitur res istas ex alto tueri.

10. *Quæ sint, quæ fuerint, veniantque.*] *Præsentia, præterita, & futura:*

nam cum cognitio Dei infinita sit, hæc nullis præsentis, præteriti, aut futuri temporis differentiis circumscribi potest. Quinetiam, quod eadem Dei cognitio sit infinita, hæc multiplex esse nequit: unde Deus omnia uno mentis cernit in ictu.

12. *Quia respicit omnia solus, &c.*] Videtur Philosophia respexisse cum ad prædictam Homeri sententiam, tum etiam ad hæc Ciceronis verba 1. de divin. & 2. de nat. D. Sol, inquit, dictus est, vel quia solus ex omnibus sideribus est tantus, vel quia cum exortus est, obscuratis cæteris sideribus solus apparet: quasi sic argumentata esset Philosophia: quicumque omnia respicit & quidem solus, ille judicio Homeri & Ciceronis, verus Sol dici potest. Atqui Deus omnia respicit & quidem solus. Ergo Deus verus Sol dici potest, judicio tantorum virorum.

P R O S A I I I .

A R G U M E N T U M .

BOËTIUS, cognitis divinâ providentiâ & libertate humanâ, utriusque concordiam difficilem ostendit, primùm quidem generatim, deinde speciatim, cùm ex parte ipsius providentiæ, quæ non potest esse incerta, tum ex parte ipsius libertatis, quæ videtur necessitatis expers.

TUM ego ^a, en, inquam, ¹ difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quænam, inquit, ista est? Jam enim, quibus perturbere, conjecto. Nimiùm, inquam, ^b adversari ac repugnare videtur, prænocere universa Deum, & esse ullum libertatis arbitrium. ² Nam si cuncta prospicit Deus, neque falli ullo modo potest, evenire necesse est, quod providentia futurum esse præviderit. Quare si ab æterno non facta hominum modò, sed etiam consilia, voluntatesque prænoscit, nulla erit arbitrij libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet existere poterit voluntas, nisi quam nescia falli providentia divina præ-

I N T E R P R E T A T I O .

^a Boëtius. ^b *præsenso divina & humana libertas videntur sibi invicem contradicere.*

N O T Æ .

1. *Difficiliori ambiguitate.*] Ambiguitas versatur in hoc, quòd propositâ multiplici viâ dubitetur, quâ eundem sit: *ambiguum* enim dicitur ab *ambigo*: *ambigo* autem ab *ambe circum*, & *ago*: quâsi ille qui ambigit, circum agatur. Hinc ambiguitas dicitur primò de corporibus, quæ paribus hinc inde virtutibus acta, neque hâc potius quàm illac moventur; secundò de mentibus, quæ paribus utrinque argumentis impulsæ, non uni potius, quam alteri quæstionis parti consentiunt, Quò magis autem

Boëtius Philosophiam differencem intelligit, cò ejus mens libtratis argumentorum momentis incerta videtur circa divinam providentiam libertatemque humanam, de quibus hætenus Philosophia disseruit, quæque ita videntur pugnare, ut altera alteram destruat. Hinc idem Boëtius proponit argumenta, quibus putat destrui posse concordiam divinæ providentiæ & libertatis humanæ.

2. *Nam si cuncta prospicit Deus, &c.*]

I. Generatim probatur prædicta con-

- senferit. Nam si res aliorum, quàm provisa sunt, detorqueti valent, non jam erit futuri firma præscientia: sed opinio potiùs incerta: quod de Deo credere nefas judico. ³ Neque enim illam probo rationem, quæ se quidam credunt hunc quæstionis nodum posse dissolvere. Ajunt enim, ⁴ non esse ideo quid eventurum, quoniam id providentia futurum esse prospexerit: sed è contrario potiùs, quoniam quid futurum est, id divinam providentiam latere non posse, eoque modo necessarium hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse esse contingere, quæ providentur: sed necesse esse, quæ futura sint, providere.
10. ri. ⁴ ^b Quasi verò, quæ cujusque rei causa sit, præscientiane, futurorum necessitatis; an futurorum necessitas, providentiæ, laboretur. ^c At nos illud demonstrare nitamur, quoquo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse eventum præscitarum rerum, etiam si præscientia futuris rebus eveniendi necessitatem non videatur inferre.
15. Etenim si quispiam sedeat, opinionem quæ eum sedere conjectat, veram esse necesse est: atque è converso rursus, si de quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest: in hoc quidem sedendi, at verò in altero veritatis. Sed non iccirco quisque sedet, quoniam vera est opinio; sed hæc potiùs
20. vera est, quoniam quempiam sedere præcessit. Ita cùm causa veritatis ex alterà parte procedat, inest tamen communis in utrâque neces-

INTERPRETATIO.

a non ideo aliquid futurum quod Deus id præsenferit, sed contra Deum id præsenfisse quoniam futurum erat. b sed hoc non solvit; c idipsum tamen probare con-

NOTÆ.

cordia non posse stare: quia cùm libertas hominis viatoris, ut jam dictum est, & experienciâ quotidianâ, ipsi Cicero ni cæterisque paganis notâ confirmatur, sit facultas ad utrumlibet, propterea quod ita necessarium est, ut aut nullatenus, aut non alio, quàm quo existit modo, existere possit, illud homini non est liberum, adeoque circa illud nulla est ipsius hominis libertas. Atqui, posita divinâ providentiâ, omnia facta, dicta, cogitataque hominis ita se habebunt: eum enim divina providentia sit horum omnium non solum præteritorum, præsentiumque, verùm etiam futurorum cognitio, si hæc possunt aut non existere aut alio, quàm quo existunt, modo existere, divina providentia non erit præsentio evidens, adeoque

firma, & falli nefcia; sed potiùs obsecura, incerta, & errori obnoxia; quod de Deo cogitare nefas.

3. Neque illam probo rationem, &c.] Boëtius sibi objicit, quod nonnulli respondere solent ad tuendam prædictam concordiam, videlicet non divinam providentiam futurorum eventuum, sed futuros eventus divinæ providentiæ esse causam: ex quo sequitur, divinam providentiam potiùs, quàm futurum eventuum, esse necessariam. Sed idem Boëtius hanc responsionem refutat, primùm ex eo quod non solvit difficultatem; deinde ex eo quod præposterum est, eventus futuros esse causam divinæ providentiæ.

4. Quasi verò, &c.] Primùm, inquit, hæc responsio non solvit difficultatem: quandoquidem non quæritur,

- fitas. Similia de providentiâ, futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, providentur; non verò ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilo minus tamen à Deo vel ventura provideri, vel provisâ evenire necesse est: quod ad perimendam arbitrij libertatem solum satis est. 5. Jam verò quàm^a præposterum est, ut æternæ præscientiæ temporalium rerum eventus causa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam sunt eventura, providere, quàm putare quæ olim acciderunt, causam summæ illius esse providentiæ? Ad hæc, sicuti, cum quid esse 10. scio, id ipsum esse necesse est: ita cum quid futurum novi, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut eventus præscitæ rei nequeat evitari. Postremò⁶ si quid aliquis^b aliorsum, atque sese res habet, existimet, id non modò scientia non est, sed est opinio fallax, ab scientiæ veritate longè diversa. Quare si quid ita futurum est, ut ejus 15. certus ac necessarius non sit eventus, id eventurum esse præsciri quî poterit? Sicut enim scientia ipsa^c impermissa est falsitati: ita id quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque causa est, cur mendacio scientia careat, quòd se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid 20. igitur? Quoniam modo Deus hæc incerta futura prænoscit? Nam si inevitabiliter eventura censet, quæ etiam non evenire possibile est, fallitur: quod sentire non modò nefas est, sed etiam voce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut æquè vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat, quæ est hæc præscientia, quæ nihil certum, 25. nihil stabile comprehendit?

INTERPRETATIO.

a perversum. b non perinde. c est ex- { pers erroris.

NOTÆ.

utra sit alterius causa, an providentia rei futuræ, an res futura providentiæ? nec minus, utraque sit necessaria, sequitur alterius necessitas: quemadmodum ex eo quod verè judicem te sedere; sequitur necessariò te verè sedere; aut ex eo quod moles lignea fuerit æqualis cum decempedâ, sequitur necessariò, decempedam esse æqualem cum hâc mole lignæ: licet decempeda hujus æqualitatis, aut tuus situs illius judicij dicatur causa.

5. *Iam verò quàm præposterum, &c.*] Deinde *præposterum* est sive perversum; mutato scilicet rerum ordine, eventus futuros esse causam divinæ providentiæ:

quia cum omnis causa sit suo effectu prior, *præposterum* est illud, quod à certo duntaxat tempore existit, esse causam ejus quod ex omni æternitate existit: id autem se haberet, si eventus futurus esset causa divinæ providentiæ: nam *quæ olim acciderunt*, verbi gratia, Romana mænia, cum hæc antea futura essent, essent causæ divinæ providentiæ quæ æterna est.

6. *Si quid aliquis aliorsum, &c.*]

II. Probatur speciatim, ex parte ipsius divinæ providentiæ, prædicta concordia non posse stare: quia quæ mentis qualitas a Philosophis vocatur scientia, hæc debet esse non modò evidens, verùm

- Aut quid hoc ^a refert 7 vaticinio illo ridiculo Tiresiæ? ^b *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* ^c Quid etiam divina providentia humanâ opinionione præstiterit, si, uti homines, incerta judicat, quorum est incertus eventus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est eventus, quæ futura firmiter ille præscierit. Quare nulla est humanis consiliis, actionibusque libertas: quas divina mens sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat & constringit eventum. ⁸ Quo ^d semel recepto, quantus ^e occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis, malif-
 5. que præmia, pœnæve proponuntur, quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. Idque omnium videbitur iniquissimum, quod nunc æquissimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ^f ad alterutrum non propria mittit voluntas, sed futuri cogitæ certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, sed
 10. omnium meritum potius mista atque ^g indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex providentiâ rerum, omnis ordo ducatur, nihilque consiliis liceat humanis, sit, ut vitia quo-

INTERPRETATIO.

a differt à divinatione. b apud Horatium l. 2. serm. Sat. 5. c quomodo divina providentia major erit opinione humanâ. d quod si concesseris, nullam scilicet esse in ipsis hominibus libertatem. e interitus. f ad utrumlibet. g confusa perturbatio.

NOTÆ.

etiam vera, & certa, saltem ratione judicij quod sibi habet annexum: adeo ut nec instar erroris sit falsa, nec instar opinionis sit incerta: cum igitur providentia divina sit scientia, & quidem meliori jute, quam quælibet humana cognitio, propterea providentia divina debet esse non modò evidens, verum etiam vera, & certa: atqui eorum, quæ libertate humanâ futura essent, nulla posset esse providentia evidens, vera, & certa: quòd hæc non sit nisi de iis quæ necessaria sunt.

7. *Vaticinio illo ridiculo Tiresiæ*] Et certè si divina providentia esset de futuris istis liberis, sive de iis quæ æquè possint non fieri ac fieri; eadem opinio foret similis vaticinationi illi ridiculæ Tiresiæ: quicquid dicam aut erit aut non Tiresias fuit vates Thebanus, qui fertur à Junone læsâ occæcatus, & à Jove miserante donatus facultate vaticinandi. Horat. l. 2. serm. Sat. 5.

Hoc quoque Tiresia, præter narrata per-
tenti

Responde quibus amissas reparare queam
res

Artibus atque modis . .

— — — *o nulli quicquam mentite vi-*
des, ut

Nudus inopsque domum redeam te vate.

Hic autem vates, instar carcerorum, ambigè locutus, solebat dicere: *quicquid dicam, aut erit, aut non*: intelligens, sua dicta fore aut non fore vera; cum tamen aliis intelligendum præberet sua dicta sive aucto sive negando semper fore vera. Horatius prædicto loco.

O Lærtidde, quidquid dicam aut erit
aut non:

Divinare etenim magnus mihi donat
Apollo.

8. *Quo semel recepto.*] III. Probatum speciatim, ex parte ipsius libertatis humanæ, prædicta concordia non posse

- que nostra ad honorum omnium referantur auctorem^a. Igitur nec sperandi aliquid nec^b deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel speret quisquam, vel etiam^c deprecetur, quando optanda omnia series^d indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, sperandi scilicet ac^e deprecandi. Siquidem^f justæ humilitatis pretio inæstimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui solus modus est, quo cum Deo colloqui homines posse videantur, illique inaccessiblei luci prius quoque quam impetrent, ipsa supplicandi ratione conjungi: quæ si, receptâ futurorum necessitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo summo illi rerum principi^g connecti atque adherere possimus? Quare necesse erit humanum genus, uti^h paullo antè cantabas, ^h dissociatum atque disjunctum suo fonte fatiscere.

INTERPRETATIO.

a Deum. b rogandi. c roget. d im- | test satis estimari. g Deo. h separatum
mutabilis. e rogandi. f rectâ nostri ab- | à suo principio perire.
jectione mereatur Dei gratiæ, quæ non po- |

NOTÆ.

stare: quia ubi non est potestas ad utrumlibet, ibi non est hominis viatoris libertas: Sapientissimè enim Ecclesia damnavit hanc propositionem: *ad merendum & demerendum in statu natura lapsa non requiritur in homine libertas à necessitate; sed sufficit à coactione*: optimè etiam nunc dicitur hanc potestate sublata fore ut 1. nec virtus esset nec vitium, adeoque nec primum, nec supplicium.
2. Deus esset auctor omnium vitiorum.
3. nec sperandi nec deprecandi ratio esset, adeoque auferretur unicum illud inter ho-

mines & cumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi. 4. denique humanum genus disseptum atque disjunctum suo fonte fatiscat Atqui positâ divinâ providentiâ, nulla erit in homine viatore potestas ad utrumlibet: siquidem divina providentiâ, ut dictum est, utpote quæ evidens est, vera, & certa scientia, non est nisi de necessariis, atque, ut loquuntur Philosophi, ad unum determinatis.

9. Paullo antè cantabas.] Libro videlicet quarto, Metro 6. versu 43. ubi Philoſophia loquebatur.

M E T R U M I I I.

QUOD vocari potest Pindaricum. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet tetrameter nullis videtur teneri legibus: modò enim constat ex quatuor ultimis versùs Heroïci pedibus; modò hos mutat anapæstis. Hoc tamen carmen clauditur versù Adonico, qui dactylum & spondeum habet.

A R G U M E N T U M.

UNDE, canit Boëtius, præfensio divina, & humana libertas, quæ seorsum stant, conjunctim pugnare videntur? Scilicet ut in cæteris, sic in hóc, mens humana nec omnia nescit nec omnia novit, ut à notis progredi nitatur ad ignota.

QUÆNAM discors fœdera rerum
Causa resolvit? quis tanta Deus

I N T E R P R E T A T I O.

Quanam causa discors dirimit concordiam rerum? quis Genius

N O T Æ.

1. *Quanam discors causa*] I. Boëtius, factâ divinæ præfensionis & libertatis humanæ comparatione, miratur quòd hæc & illa seorsum firmis demonstrari videantur argumentis, conjunctim verò altera ab alterâ destrui: hinc causam tanti mysterij inquirat. Causa autem hæc vocatur discors, quia videtur fœdus inter divinam prænotionem libertatemque humanam factum, aut saltem faciendum dirimere.

2. *Quis Deus.*] Cùm effectum non sit sine suâ causâ, prædicta divinæ providentiæ & libertatis humanæ discordia, cujus Boëtius jam conscius est, causam aliquam habeat, necesse est: quæ cau-

sa, utpote ignota, dubitatur an sit Deus aliquis. Sic antiquis dicebatur *Deus ex machinâ*, sive ex improviseo apparens: quòd, inquit Tullius 1. de nat. D. *quia quemadmodum natura efficere sine aliquâ mente possit, non videtis, ut tragici poeta cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum, cujus operam profecto non desideraretis, si immensam & interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis.* Quod Tullius accepisse videretur ex Platonis Cratylo: ubi *nisi sanè*, inquit, *quemadmodum tragicædiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, Deos sustollentes.*

- Veris statuit bella duobus,
 Ut, quæ carptim singula constant,
 5. Eadem nolint milia jugari?
 An nulla est discordia veris,
 Semperque sibi certa cohærent?
 Sed mens, cæcis obruta membris,
 Nequit oppressi luminis igne
 10. Rerum tenuis noscere nexus.

INTERPRETATIO.

ponit tantam pugnam inter duas istas res veras, divinam scilicet providentiam, & libertatem humanam, ut cum unaquaque seorsum subsistat, amba repugnent consistere simul? Nonne est aliqua discordia inter ea quæ vera sunt, | semper ne hæc certa conveniunt inter se? Est discordia, nec semper hæc convenire videntur menti humanæ, quippe quæ oppressa corpore cæcante non potest splendore luminis sopiti percipere minimos etiam nexus rerum familiarium.

NOTÆ.

3. Veris duobus.] Nempe divina providentia, & libertati humana: ut enim verum est, Deum omnia prænoscere, sic etiam verum est, hominibus inesse arbitrij libertatem: alterum tamen ita videtur cum altero pugnare, ut quamvis seorsum stent, conjunctim tamen sese destruere videantur.

6. An nulla.] Quasi an non ulla? An enim quaestio est, quæ ita interrogatur, ut tamen interrogans videatur postulare id sibi concedi quod quaerit. Sic Terentius: an non hoc dixi esse futurum? n'ay-je pas bien dit, que cela arriveroit? Sic ergo Boëtius ait: nullâ-ne etiam inter ea, quæ vera sunt occurrit discordia? num semper vera omnia ita inter se conveniunt, ut neutrum cum altero pugnet? non certè, non semper ita conveniunt: quod eleganter exprimitur hæc particulâ proximè sequenti, sed. Nimirum si infinitum menti nostræ lumen esset infinitum, quæ seorsum menti nostræ, ut pote clarè & distinctè cognita, sunt vera, hæc etiam conjunctim eidem menti viderentur vera: quandoquidem infinitam lucem nihil lateret: sic Deo quæ seorsum vera sunt, etiam conjunctim sunt vera. Verùm quòd idem mentis nostræ lumen suis, & quidem brevissimis contineatur terminis, idcirco fieri potest, ut quæ à nostrâ mente clarè &

distinctè cognoscuntur, adeoque illi sunt vera seorsum, hæc ab eadem mente ignorentur, adeoque illi non sint vera conjunctim: neque tamen ullum ex his quæ clarè & distinctè cognoscuntur, propterea negandum est: nam non sunt neganda perspicua ex eo, quòd obscura animo comprehendi nequeant. S. Aug. l. 2. de dono persever. c. 14. Nunquid, inquit, ideo negandum est quod apertum est, quia comprehendi non potest, quod occultum est? Nunquid inquam, propterea dicturi sumus, quod ita esse perspicuum non ita esse, quoniam cur ita sit non possumus invenire.

8. Sed mens cæcis obruta membris, &c.] Præterquam quod mens nostra finita est, hoc insitum menti humanæ lumen corpore, cum quo mens humana conjungitur, ita obscuratur, juxta illud sacri textûs oraculum Sap. 9. corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & terræ inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, ut eadem mens non possit vel tenues rerum nexos, (in quo veritas judicij versatur) noscere: quomodo igitur eadem mens sublimes divinæ providentiæ & libertatis humanæ nexus comprehendet? difficile æstimamus, continuat Sapiens prædicto loco, quæ in terrâ sunt & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore, quæ autem in cælis sunt, quis

Sed cur tanto flagrat amore

Veri tectas reperire notas?

Scit-ne quod appetit anxia nosse?

Sed quis nota scire laborat?

15. At si nescit, quid cæca petit?

Quis enim quidquam nescius optet?

Aut quis valeat nescita sequi?

Quòve inveniat, quòve repertam

Queat ignarus noscere formam?

INTERPRETATIO.

Quare verò eadem mens accenditur tanto studio inveniendi signa occulta veritatis? cognoscit-ne illud quod sollicita desiderat cognoscere? non: quis enim nititur cognoscere ea quæ jam sibi nota sunt? Sed si

ignorat, quid ignara quærit? nam quis desiderat id, cuius ignarus est? aut quis possit prosequi ignota? quo modo aliquis inveniat, aut dignoscere possit formam inventam, hujus ignarus?

NOTÆ.

investigabit? Ecce quæstionem Boëtij, quam ut solvat, statuit primùm mentem nostram non omnia scire, deinde eandem non omnia etiam nescire, ut ex notis transeat ad ignota.

11. *Sed cur tanto flagrat amore, &c.]* II. Boëtius probat, mentem humanam non omnia scire: quia cum desiderium non sit nisi ejus quod non habetur, si mens humana anxiam appetat aliquid nosse, certè mens humana non habet illius, quod nosse appetit, notionem: adeoque illud certè mens humana non scit. Atqui experientia probat, mentem humanam anxiam appetere *veri tectas reperire notas*: has igitur notas nescit.

14. *Nota scire.]* Observari potest quantitas hujus vocis, *nota*, cujus ultima syllaba alioqui brevis, hic longa est, ut aiunt, *positione*, propter duplicem litteram consonantem quæ sequitur: quamvis enim utraque hæc littera consonans ab antecedente vocali dictione separaretur, non desinit tamen eandem vocalem producere, ut apud Virgil. *Æn. 9. v. 37. tela.*

Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.

Et sapissimè apud Catullum, & Martialem: hinc autem factum puto, ut veteres poëtæ diligentius vitaverint con-

cursum vocalis aliàs brevis, & plurium ejusmodi *consonantium*, quamvis hæc omnes *consonantes* in dictione sequente occurrant: præsertim si utriusque hujus litteræ sonus distinctè percipiatur auribus, quarum judicium est superbissimum: ut *omnia stringunt, omnia spernunt, omnia scribunt, &c.*

15. *At si nescit, &c.]* III. Boëtius probat, mentem humanam non omnia nescire: quia præterquam quod mens humana optat nosse veritatem ut jam dictum est, nemo verò optat nescius: *ignoti nulla cupido*; præter hoc, inquit Boëtius, primùm quidem *nemo valet nescita sequi*; cum inquisitio illa, utpote prima mentis cogitatio, quædam sit cognitio sive perceptio. Deinde quamvis ignarus posset inquirere, hic tamen non posset invenire: *quo modo inveniat?* quandoquidem non invenitur nisi notionem: ut autem color cæco, sic resonino ignota menti ignaræ nullam dabit sui notionem. Postremò licet ignarus posset ignotum & inquirere & invenire, hic tamen non posset ignotum dignoscendo à cæteris distinguere: *quis repertam queat ignarus noscere formam?* Sic argumentatur Plato sub personâ Socratis in Menone: "Ponamus, inquit, servum fugitivum ab alio servo, à quo omnino prior ignoratur, domino"

20. An cùm mentem cerneret altam,
Pariter summam & singula nôrat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in torum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
25. Igitur quisquis vera requirit,
Neutro est habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia nescit:

INTERPRETATIO.

Nonne cùm mens humana videret mentem supremam, ipsa cognoscebat res tam singulatim quàm generatim? nunc verò velata tenebris corporis, cū non est omnino immemor sui, cætera non singulatim quidem, sed generatim cognoscit. Quicumque ergo investigat veritatem, is non afficitur omnino aut ignorantie aut scientiâ: siquidem ille neque cognoscit omnia, neque tamen omnino ignorat omnia:

NOTÆ.

» utriusque imperante, quæri: frustra hic servus quæret: quamvis enim idem in servum fugitivum, quem quærit, incurrat, eundem se invenisse ignorans, ipsum non poterit dignoscere, sive à cæteris distinguere.

20. An cùm mentem, &c.] Plures putant, Boëtium in reliquo hōc carmine sequi sententiam Platonis, qui ut ex ipsius Menone, pluribusque aliis libris constat, existimavit, mentes humanas, antequam hæ cum corporibus conjungerentur, conditas, perfectâ omnium intelligentiâ fuisse divinitus instructas, sed hanc intelligentiam commercio corporeo ita amisisse, ut non nisi multo labore, eorum quæ antea noverrant, recordationem sibi comparent: quam quidem Boëtij interpretationem admitti posse non infirior: sed quæ nunc ab eodem Boëtio dicuntur, hæc etiam refutatâ illâ Platonis sententiâ, possunt intelligi: posito eo, in quo credimus Adamum conditum fuisse, innocentia statu: in hōc enim statu mens humana peculiari quodam modo cernebat mentem altam, nempe Deum: unde maximam partem rerum cognoscendarum non solum generatim, sed etiam singulatim cognoscebat: pariter summam & singula norat. At ejus potteri, in peccatum peccati hujus sui primi parentis, perturbationibus ita afficiuntur, ut eo-

rum mens, nondum tamen omnino oblita sui, plura non singulatim sed generatim solum cognoscat: summam enim tenet singula perdens: quatenus etenim Dei sive ejus qui est notione informatur, omnia generatim novit: sed quatenus corpore consortio impeditur, plura non percipit singulatim.

25. Vera requirit.] Philosophus: Philosophia enim, interpretatione nominis, est studium sapientiæ; sive inquisitione veritatis.

26. Neutro est habitu.] Habitus, auctore Tullio 2. de Inv. in aliquâ perfectâ & constanti animi aut corporis absolute consistit: quamobrem habitus generatim, prout hic dici potest & de cogitatione, & de oppositâ ejus privatione, intelligi potest modus in suo genere absolutus: quâ ratione mens nunc dicitur neutro habitu; quòd videlicet mens humana, neque in absolutâ rerum omnium notitiâ, neque in absolutâ rerum omnium ignorantie versetur: nam

26. & 27. Neque novit nec penitus tamen omnia nescit.] Contra Academicos & Dogmaticos. Academici enim, illi videlicet Platonis discipuli, qui ab Academia, Collegio Atheniensi, ita vocati sunt, nihil ab hominibus evidenter sciri, adeoque nullum ab hominibus verum, certumque judicium haberi posse

Sed, quam retinens meminit, summam
 Consultit, altè visa retractans,
 30. Ut servatis queat oblitus
 Addere parteis.

INTERPRETATIO.

*sed consultit summam cuius memor recor- | vit, ut cognoscendo possit addere rebus,
 datur, recognoscens ea quæ divinitus no- | quas meminit, res quarum oblitus est.*

NOTÆ.

arbitrabantur: quod etiam Pyrrhoneis, quos Græci *σκηπηκτες* contemplatores appellabant, placuit. Dogmatici verò, uti loquuntur, è contrario arbitrantur, omnia tam evidenter ab homine cognosci, nullus ut sit de quacumque materiâ dubitandi locus.

28. *Quam retinens meminit, summam consultit.*] *Instam* videlicet & *innatam* nobis Dei notionem. Primum enim hanc notionem mens humana semper retinens meminit: quandoquidem notio hæc exringui nescia, tandiu durat, quandiu mens humana, nempe æternum. Deinde eadem notio rectè dicitur *summa* cæterorum, quæ ab humanâ mente cognosci possunt: siquidem notio mentis, notio corporis, notio rei, imò notio

entis generatim, ut loquuntur Logici, nihil aliud est, quàm ingenita hæc Dei notio, sive simpliciter, sive modificata. Denique mens humana generalem hanc notionem priùs *consultit*, ut quid in hæc clarè & distinctè comprehensum, priùs cognoscatur, quam iudicium fera: quòd nimirum illa notio, prima sit veri, certique iudicij norma: sicut fufius alibi probatur. Quinetiam hanc notionem mens humana magis ac magis attendendo *retractans* doctior fit, & oblita aut à primo parente, aut ab unoquoque homine *momento creationis*, ut purat Vallinus hic, veluti recordatur. *Oblita* porrò dicuntur *passivè* etiam à Virgil. Eclog. 9. v. 53.

Nunc oblita mihi tot carmina.

P R O S A I V .

A R G U M E N T U M .

PHILOSOPHIA causata, prædictam divinæ providentiæ, humanæque libertatis concordiam idcirco videri cum antiquis, tum recentioribus difficilem, quòd divina prænotio humanam infinitè superans, mente humanâ non capiatur; explicatisque iis, quibus Boëtius movebatur, argumentis, probat, quidquid cognoscitur, non secundum sui vim, sed secundum cognoscentis potiùs comprehendi facultatem.

TUM illa^a, *Vetus*, inquit, hæc est de providentiâ querela, ¹ Marcoque Tullio, ^b cum divinam onem distribuit, vehementer agitata, tibi que ipsi res diu prorsus multumque quæsitæ; sed haud quaquam ab ullo vestrum hæctenus satis diligenter ac firmiter expedita. ² Cujus^c caliginis causa est, quòd humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præscientiæ simplicitatem non potest admoveri: quæ si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquetur^d ambigui: quod ita demum patefacere, atque^e explicare tentabo, si priùs ea quibus moveris, ^f explicavero.

I N T E R P R E T A T I O .

a Philosophia. b lib. 2. de Divinat. | *asseruerat, nititur tollere.* c *obscuritatis, ubi divinationem, quam Quinctus frater* | d *dubij.* e *explicare.* f *explicavero.*

N O T A E .

1. Marcoque Tullio.] I. Philosophia meminit veteres, quibus hæc divinæ providentiæ, libertatisque humanæ concordia visa est difficilis: inter hos autem excelluit Marcus Tullius Cicero, qui hinc negatâ divinâ providentiâ, inde verò stabilitâ humanâ libertate, dum vult homines facere liberos, inquit S. Aug. 5. de civ. D. c. 9. eosdem *facit sacrilegos*. Argumentum Tullij illud est, quo supra usus est Boëtius, quòd nimium positâ humanâ libertate, quemadmodum experientiâ probatur po-

nenda, providentiâ divina nequeat esse, (qualis est, aut nulla) evidens, vera, & certa scientia.

2. Cujus caliginis causa.] II. Philosophia ait, ideo veteres recentioresque non posse conciliare providentiâ divinam cum humanâ libertate, quia eorum mens infirmior est, quàm ut possit divinam prænotionem percipere: unde præcipitatione & præjudicio judicans, negat divinam providentiâ, quod eadem Philosophia promittit se demonstraturam, postquam argumentis, qui-

3 Quæto enim, cur illam solventium rationem ^a minùs efficacem putes: quæ quia præscientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri præscientiâ arbitrij libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quòd
5. ea quæ præsciuntur, non evenire non possunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit necessitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid est, quòd voluntarij exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim positionis gratiâ, ut quid consequatur advertas, statuamus nullam esse præscientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad necessitatem coguntur? Minimè.
10. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed præscientia, inquires, tametsi futuris eveniendi necessitas non est, signum tamen est, necessariò ea esse ventura. Hoc igitur modo, etiam si præ-
15. cognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantùm quid sit, ostendit, non verò efficit quod designat. Quare demonstrandum priùs est, nihil non ex necessitate contingere, ut prænotionem signum esse hujus necessitatis appareat. Alioquin si hæc nulla est, nec illa quidem ejus rei signum poterit esse, quæ
20. non est. Jam verò probationem firmâ ratione subnixam constat, non ex signis, neque petitis extrinsecis argumentis, sed ex convenientibus necessariisque causis esse ducendam. Sed ^b quò fieri potest, ut ea non proveniant, quæ futura esse providentur? Quasi vero nos ea, quæ providentia futura esse prænoscit, non eventura credamus: ac non il-
25. lud potiùs arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, sui naturâ necessitatis habuisse: quod hinc facillè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, subjecta oculis intuemur: ut ea, quæ in ^c quadrigis moderandis atque stectendis facere spectantur aurigæ: atque ad hunc modum cætera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas
30. ulla compellit? Minimè. Frustra enim esset artis effectus, si omnia coacta moverentur. Quæ igitur cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem priùs quàm fiant, sine necessitate futura sunt. Quate sunt quædam eventura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus.

INTERPRETATIO.

a quæ habetur Prosa 3. hujus lib. | not. 3. b quomodo. c curribus.

NOTÆ.

bus antea Boëtius movebatur, responderit.

3. *Quæto enim, &c.*] III. Philosophia responderet argumentis, quibus supra usus est Boëtius; hoc ferè pacto: si positâ humanâ libertate providentia di-

vina possit esse non modò evidens, verùm etiam vera & certa futurorum scientia, certè divina providentia rectè conciliabitur cum humanâ libertate: si quidem prædicta omnia argumenta contraria, hæc propositione continentur: si

Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quæ nunc fiunt; priùs quàm fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam sicut scientia præsentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præscientia futurorum nihil his, quæ ven-
 5. tura sunt, necessitatis importat. Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quæ necessarios exitus non habent, ulla possit esse prænotio^b. Dissonare etenim videntur: putasque, si prævideantur, consequi necessitatem: si necessitas desit, minimè præciri, nihilque scientiâ comprehendi posse nisi certum. Quòd si, quæ incerti sunt
 10. exitus, ea quasi certa providentur, opinionis id esse^c caliginem, non scientiæ veritatem. Aliter enim ac sese res habeant^d, arbitrari; ab integritate scientiæ credis esse diversum. 4 Cujus erroris causa est, quòd omnia, quæ quisque novit, ex ipsorum tantùm vi atque naturâ cognosci existimat quæ sciuntur, quod totum contra est. Omne^e enim
 15. quod cognoscitur, non secundùm sui vim, sed secundùm cognoscen-
 tium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter visus, aliter tactus agnoscit^f. Ille eminus manens, totum simul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipsum motus ambi-
 20. tum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoque hominem
 aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia con-
 tuetur. Sensus enim figuram in subjectâ materiâ constitutam. Imagi-
 natio verò solam sine materiâ judicat figuram. Ratio vero hanc quo-
 que transcendit, speciemque ipsam, quæ singularibus inest, univer-

INTERPRETATIO.

a *infert.* b *pugnare.* c *obscuritatem.* | *noscentis cognoscitur.* f *corpus rotundum*
 d *judicare.* e *quod cognoscitur, id non ad* | *visu absens, tactu præsens solummodo per-*
modum cogniti, sed ad modum potius cog- | *cipitur.*

NOTÆ.

cut attendenti patebit. Atqui res ita se
 habet: cùm enim notio præsentium &
 prænotio eorumdem futurorum sint
 idem cogitandi modus, nec differant
 nisi tempore, cui Deus non subest,
 propterea ut notio præsentium, sic præ-
 notio futurorum liberorum potest esse
 evidens, vera, & certa nullamque ipsis
 affert necessitatem.

4. *Cujus erroris causa.*] IV. Philo-
 sophia ostendit, prædicti erroris cau-
 sam in eo versari, quod cùm ad cog-
 noscendum necessaria sit cùm mens cog-
 noscens, tum materia cognoscenda, præ-
 dicti providentiæ divinæ adversarij præ-

notionem divinam accipiant secundùm
 naturam materiæ cognoscendæ, cùm
 tamen accipienda sit secundùm naturam
 mentis cognoscentis: sicut Philosophia
 probat primùm pluribus exemplis, dein-
 de ratione.

5. *Aliter sensus, &c.*] Primùm qui-
 dem exempla ista sunt sensus speciatim,
 sensus generatim, imaginatio, ratio,
 & intelligentia, quæ ita accipi debent
 ex parte ipsius cognoscentis, ut quam-
 vis sint de eadem materiâ subjectâ v. g.
 de eodem corpore rotundo, differant.
 Nimirum mens humana, quæ non nisi
 ab alio informari potest, duobus gene-
 sali

fali consideratione perpendit. ^a Intelligentiæ verò celsior oculus existit. Supergressa namque universitatis ambitum, ipsam illam simplicem formam purâ mentis acie contuetur. In quo illud maximè considerandum est: quòd superior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferior verò ad superiorem nullo modo confurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet, vel universales species imaginatio contuetur, vel ratio capit simplicem formam: sed intelligentia quasi deituper spectans, conceptâ formâ, quæ subsunt etiam cuncta dijudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quæ nulli alij nota esse poterat, comprehendit. Nam & rationis universum, & imaginationis figuram, & materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cùm quid universale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia, vel sensibilia comprehendit. Hæc est enim, quæ conceptionis suæ universale ita definit: homo est anima bipes rationale. Quæ cum universalis notio sit, tum imaginabilem, sensibilemque esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatione quoque tametsi ex sensibus vitendi, formandique figuras sumit exordium, sensu tamen absente sensibilia quæque collustrat, non sensibili, sed imaginariâ ratione judicandi. Videsne igitur, ut in cognoscendo cuncta, suâ potius facultate, quàm eorum quæ cognoscuntur, utantur?

INTERPRETATIO.

^a intelligentia sublimior est cognoscendi modis.

NOTÆ.

ratim modis informata cognoscit, nimirum à Deo, cujus ipsa est effectum; & à corpore, cujus eadem est forma. Mens humana à Deo informata rursus dupliciter dicitur cognoscere, nempe primâ, & continuatâ attentione: prima attentio vocatur *intelligentia*: continuata verò dicitur *ratio*, ut *ratio* nihil aliud sit, quàm innata notio paulò longius diffusa. Mens autem humana ab ipso corpore informata duobus pariter modis cognoscere potest. Primò quatenus mens ipso duntaxat cerebro, cujus est forma, movente percipit: ut cùm per somnum mens venatoris sylvas & lustra cogitat; idque vocatur *imaginatio*. Secundò quatenus eadem mens ab ipsis

etiam aliis corporibus cùm interioribus, tum etiam exterioribus commota percipit: quod vocatur *sensus*: hic autem vel est interior, ut fames, & sitis; vel est exterior nempe visus, auditus, odoratus, gustus, & tactus. Atque hi omnes cognoscendi modi ita inter se disponuntur, ut quòd à paucioribus causis pendent, eò, utpote ad divinam sapientiam propius accedentes, sint perfectiores: sic gustus tactu; odoratus gustu; auditus odoratu; visus auditu; imaginatio sensu; ratio imaginatione; intelligentia ratione est perfectior: sic probatur exemplis, modum cognoscendi accipi secundum naturam cognoscentis.

Neque id^a injuriâ : nam cùm omne judicium judicantis actus existat, necesse est, ut suam quisque operam non ex alienâ, sed ex propriâ potestate perficiat.

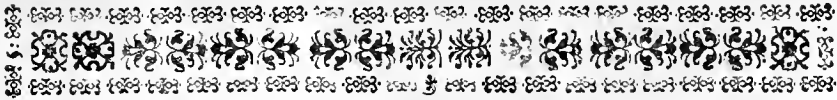
INTERPRETATIO.

a immeritò.

NOTÆ.

6. *Neque id injuriâ.*] Deinde idipsum probatur ratione: nam modus rei, utpote qui non distinguitur à re modificatâ, accipi debet potiùs secundùm naturam rei modificatæ, quàm secundùm naturam alterius etiam modificantis. Atqui notio non secus ac judicium est modus ipsius mentis cognoscentis & judicantis. Et certè

M E T R U M I V.

QUOD vocatur Glyconicum. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet trimeter sapius unum spondeum & duos dactylos habet. Dico sapius: modò enim idem sit numerus syllabarum, prædicta illarum quantitas aliquando negligitur.

A R G U M E N T U M.

QUAMQUAM, inquit Philosophia, Stoici existimaverint, mentem humanam, nihil nisi à corporibus informatam, percipere; hæc tamen ab efficaciore principio informatam, & insensilia sine ministerio corporum, & sensilia, famulantibus ipsis corporibus, percipit.

QUONDAM Porticus attulit
Obscuros nimium senes,

INTERPRETATIO.

Porticus Atheniensis produxit olim Philosophos indoctiores.

NOTÆ.

1. *Porticus.*] Nimirum *Atheniensis.* | nunc vocat *senes obscuros*: *senes* quidem, | quòd virtutem præsertim, in quâ unâ | vitam beatam versari arbitrabantur, co- | lerent instar sapientissimorum Senum: | *obscuros* verò, quod hic erraverint; er- | tor enim ex obscuritate nascitur. Quia | verò iidem Stoici Dialecticæ, cujus | princeps eorum Zeno fertur esse inven- | tor, præcipuè studebant, idcirco Phi- | losophia nunc, exposito illorum erro- | re, eisdem refutat argumentis ex Dia- | lecticâ desumptis; tum quid sentien- | dum sit, declarat.

Erat enim Athenis quædam porticus, in quam nonnulli ad differendum de quacumque materiâ convenire solebant: sic suus Cadomi, Bajocarum, cæterarumque minorum urbium locus, in quem plures dicendarum audiendarumque rerum novarum causâ convenire consueverunt. Zeno autem inter veteres Philosophos celeberrimus, nactus hanc occasionem, hic instituit docere Philosophiam, illiusque discipuli ab isto loco vocati sunt Stoici: *στωά* enim Græcis est *porticus*. Hos Philosophia

- Qui sensus & imagines
E corporibus extimis
5. Credant mentibus imprimi,
Ut quondam celeri stylo
Mos est æquore paginæ,
Quæ nullas habeat notas,
Pressas figere literas.
10. Sed mens si propriis vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens jacet
Notis subdita corporum,
Cassasque in speculi vicem
15. Rerum reddit imagines;
Unde hæc sic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis singula prospicit,
Aut quæ cognita dividit?
20. Quæ divisa recolligit,
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inferit,
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
25. Veris falsa redarguit?

INTERPRETATIO.

qui existimabant sensus notionesque omnes, ortas ex corporibus exterioribus imprimi mentibus: quemadmodum veteres solebant calamo veloci imprimere literas in chartâ aquabili, nullisque antea caracteribus insignitâ. At si mens nostra nihil evoluit propriâ suâ cogitatione, sed obnoxia impressionibus corporum ab his solum patitur, & refert imagines inutiles rerum objecta-

rum instar speculi, cur cognitio universalis omnium, est adeo perspicax in mentibus humanis? quomodo singula cognoscuntur? quomodo cognita dividuntur? quomodo divisa resumuntur? quomodo alternis, modo ab imis ascenditur ad summa, modo à summis descenditur ad ima? quomodo mens sese componens secum, veritate refutat errorem?

NOTÆ.

3. Qui sensus & imagines, &c.] I. Philosophia exponit errorem Stoicorum, qui in hoc versatur, quod putarent, non modò sensus, sed omnes notiones, quas hic Philosophia vocat *imagines*, quasque ipsi Stoici, auctore Tullio in Top. appellabant *εἰρησῆς καὶ πρῶτα*, à corporibus etiam externis imprimi mentibus: non secus ac literæ currente calamo imprimuntur chartæ. Hinc Stoici, inquit S. Aug. 1. 8. de civ. D. c. 7.

posuerunt iudicium veritatis in sensibus corporis, eorumque infideli & fallacibus regulis omnia qua discuntur, metienda esse censuerunt.

10. Sed mens si propriis, &c.] II. Philosophia refutat Stoicorum hunc errorem argumentis ex Dialecticâ, cui illi plurimum studebant, desumptis: nam in dialecticâ præter notionem tam universalem quam singularem, tractatur divisio, definitio, methodus, & ipsa

veritatis norma : quæ omnia fieri non possunt, si mens humana omnes suas notiones corporibus acceptas referat. Primò enim nulla erit notio universalis : sive *cernens omnia notio* : siquidem notio universalis non acquiritur sensibus, quibus quidquid percipitur, illud certo tempore, certoque loco ita circumscribitur, ut sit singularare. Secundò nulla etiam erit notio singularis, quâ mens *singula prospicit* : quia præterquam quòd mens humana seipsam singularem non prospicit famulante corpore, qui tactu visusque percipi creditur, triangulus, circulusve singularis, hic revera triangulus circulusve non est : quandoquidem triangulus singularis non constat nisi tribus lineis, quæ ita inter se cõnant, ut ex his fiant tres anguli æquales duobus rectis : circulus verò non constat nisi unâ linâ circa unum punctum ita circumductâ, ut omnes illius partes ab hõc puncto æqualiter distent : cum tamen omnis triangulus circulusve sensibilis, sicut exquisitis perspicillis sive ut loquuntur *microscopis* animadvertere possumus, infinitis propè constat lineis, quarum aliæ egressæ, aliæ ingressæ prædictam anguli circuli-ve notionem singularem impediunt. Tertio nulla quoque erit divisio, quâ mens *cognita dividit* : cum hæc non fiat nisi mente ea quæ sensibus videntur conjuncta separante, sive ut loquuntur Logici *abstractione*. Quarto nulla erit definitio, quâ mens *divisa recolligit* : nam, inquit Crassotius, l. 2. post. anal. cap. 1. ar. 1. *si mechanalis horologij partes omnes dissolvantur, & post dissolutionem singula spectanda exhibeantur, tum videtur esse quasi specimen divisionis & partitionis Logica. Si partes eas omnes clarè & distinctè apprehendas, sed suo quamque loco & ordine in toto, tunc videtur esse definitionis specimen* : ex quo sequitur vim, quæ non potest cognita dividere, non posse etiam *divisa recolligere*, sive definire. Quintò nulla erit methodus, quæ scilicet monti vallique similis nunc à speciebus subjectis ad genus supremum ascendit; nunc à genere supremo ad subjectas species descendit, suis quæque ordinibus disponendo : nam, ut jam dictum est, genus, species, illorumque ordo sensibus non per-

cipitur. Sextò denique nulla erit veritatis norma, quâ mens *falsa redarguit* : nam regula veritatis Græcis *νετρίαιον*, illud est, quo tamquam duce fallere & falli nescio, mens humana ita persuadetur, hæc ut verum omnisque dubitationis expers judicium formet : talis autem non potest esse sensus, de quo nunc agitur : siquidem hõc sæpius fallimur : quare Stoici putantes, omnem notionem oriri à sensibus, omnem etiam veritatis normam abjiciebant : ut monuit S. Aug. prædicto lib. 8. de civit. c. 7. ubi etiam ait : *cùm pulcro dicant non esse nisi sapientes, quibus sensibus corporis istam pulcritudinem viderint, qualibus oculis carnis, formam sapientia decusque conspexerint?*

Hanc verò veritatis normam indicat Philosophia dicens mentem *se referentem sibi* : nam duplex est ejusmodi veritatis norma : una exterior & in genere causæ efficientis, videlicet Deus, qui quòd sit infinitè sapiens & bonus, idcirco falli & fallere non potest : altera interior & in genere formæ, nempe evidentia, hoc est notio clara & distincta, quam secuti nunquam errabimus, utpote ab ipso præceptore Deo docti. Mens ergo nostra *se referens sibi*, attendat animo ad hanc suam evidentiam sive notionem claram & distinctam : ut quandiu ipsa evidentem, sive clarè & distinctè, in rebus ad mysteria fidei non pertinentibus, non noverit, tandiu *asserionem sustineat, ne recipiet si temere processerit*, ut loquitur Tullius : *turpe enim est, inquit idem Orator, cognitioni & perceptioni asserionem approbationemque præcurrere*. At ubi eadem mens claram distinctamque suam notionem clarè & distinctè perceperit, tum remotâ omni dubitatione judicium proferat, certa non ab hominibus, sed ab ipso Deo intrinsecus doceri : *si intellexistis, inquit S. August. in Joan. 40. dictum est & cordi vestro. Munus Dei est intelligentia*.

Notandum in libro de Spiritu & animâ, qui vulgo recensetur inter opera S. Augustini, cap. 11. reperiri hæc verba : *mens nunc caput summis inserit, nunc decidit in infimis; nunc sese inferens sibi veris falsa redarguit; cum his etiam scripturæ erroribus, decidit, infimis, inferens;*

- Hæc est efficiens magis
 Longè caussa potentior,
 Quàm quæ materiæ modo
 Impressis patitur notas.
30. Præcedit tamen excitans,
 Ac vires animi movens,
 Vivo in corpore passio.
 Cùm vel lux oculos ferit,
 Vel vox auribus instrepat:
35. Tum mentis vigor excitus,
 Quas intus species tenet,
 Ad motus similes vocans,
 Notis applicat exteris,
 Introrsumque reconditis
40. Formis miscet imagines.

INTERPRETATIO.

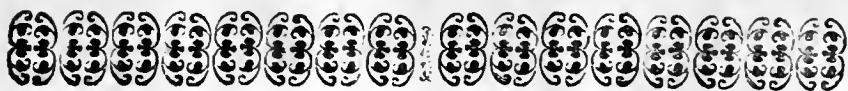
Causa istorum omnium est multò magis efficiax, & magis potens quàm mens humana, quæ instar materiæ patitur formas impressas. Ipsa tamen corporis vivæ impressio præit excitans commovensque vires | *mentis: ut cùm lumen verberat oculos, aut vox insonat auribus: deinde vis illa mentis commota, conferens species sibi instas cum ejusmodi motibus, sive speciebus adventitiis, conjungit utrasque.*

NOTÆ.

ex quo, ut ex pluribus aliis argumentis optimè Lovanienteses concludunt, librum hunc non esse S. Augustini opus, sed cujusdam multò recentioris, fortè Hugonis à S. Victore; quippe qui capite 33. ejusdem libri Boëtium nominat.

26. *Hæc est efficiens magis, &c.*]
 III. Philosophia declarat quid sit sentiendum. Primùm quidem nisi mens humana informaretur à Deo, qui non minùs est ejus præceptor, quàm conditor, eadem mens non posset cognoscere, neque generatim, neque singulatim; non posset dividere, definire, aut in ordinem redigere; nullam etiam haberet normam veritatis: quandoquidem hæc omnia sunt aut ingenua notio Dei qui est, aut quidam ejusmodi notionis modus: propterea hæc est efficiens magis longè caussa potentior. Deinde eadem mens, utpote quæ est corporis forma, ipso corpore commoto etiam afficitur

sentiendo: sensus enim, docente S. Augustino l. de quant. an. c. 25. est *passio corporis per seipsam non latens animam*: idcirco *præcedit excitans vivo in corpore passio*: ubi observabis hanc vocem, *passio*, non esse ita Latinam, sed aptiorem nullam esse ad significandam hanc Philosophiæ cogitationem. Sic lux nihil est aliud quàm motus oculi à Sole aut aliquo alio simili corpore commoti; commoto oculo nervus hinc ad cerebrum usque productus movetur; unde movetur & cerebrum, quo moto ipsa mens cerebro præsertim conjuncta ita commovetur, ut non modo sentiat, sed etiam videat. Sic etiam vox commovet aures. Postremò mens conferens hanc ideam adventitiam, cum priori ideâ innatâ, tantâ libertate judicat, ut possit non modò jungere consentaneas, & dissentaneas separare, verùm etiam omnem assensionem sustinere.

PROSA V.

ARGUMENTUM.

Sicut ergo, inquit Philosophia, neque ex imbecillitate sensûs, imaginatio; neque ex imbecillitate imaginationis, ratiocinatio; neque ex imbecillitate ratiocinationis, intelligentia humana: sic neque ex imbecillitate intelligentiæ humanæ, divina futurorum liberorum prænotio neganda est.

QUOD si in corporibus sentiendis, quamvis afficiant^a instrumenta sensuum^b forinsecus objectæ qualitates, animique agentis vigore passio corporis antecedit, quæ in se actum mentis provocet, excitetque interim quiescentis intrinsecus formas: si in sentiendis, inquam, corporibus^c animus non passione insignitur, sed ex suâ vi subjectam corpori iudicat passionem, quanto magis ea quæ cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non objecta extrinsecus sequuntur, sed actum suæ mentis expediunt? ^d Hac itaque ratione multiplices cognitiones diversis ac differentibus cessere substantiis. ^e Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus, immobilibus animantibus cessit: quales sunt conchæ maris, quæque alia saxi hærentia nutriuntur. Imaginatio verò mobilibus belluis, quibus jam inesse fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio verò humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola divini: quo fit ut ea notitia ceteris præstet, quæ suapte natura non modo proprium, sed ceterarum quoque notitarum subjecta cognoscit.

INTERPRETATIO.

a organa. b extrinsecus. c à corporum commercio libera sunt. d hoc modo diversis rebus diversa insunt cognoscendi genera. e & suam propriam & ceteris cognitionibus subjectam materiam percipit.

NOTÆ.

1. Animus non passione insignitur] Tali scilicet, quali corpus cum animo conjunctum insignitur, videlicet figurâ, quiete, & motu, quibus etiam si corpus afficiatur, non propterea mens afficitur. Sed id non obstat, quin mens sentiendo dicatur pati, auctore ipso Aristotele; quatenus videlicet non lætet mentem, corpus pati: sicut docet S. Aug. est.

2. Sensus] Aliter quidem iudicamus de sensu; ali et nosse auctor: sed hoc nihil facit ad præsens institutum.

- ne rationis potiùs causam probatemus? Simile est, quod humana ratio divinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita differis, si quæ certos ac necessarios habere non videantur eventus, ea certò eventura præsciti nequunt. Harum igitur
5. rerum nulla est præscientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita divinæ iudicium mentis habere possemus, sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere iudicavimus, sic divinæ sese menti humanam summittere rationem iustissimum censeremus.
 10. 4. Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen, si possumus, erigamur; illic enim ratio videbit, quod in se non potest intueri. Id autem est, quoniam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat, ac definita prænotio; neque id sit opinio, sed summæ potiùs scientiæ nullis terminis inclusa simplicitas.

N O T Æ.

ra cum suâ materiâ ad intelligentiam collatam cum suâ materiâ: sicut ergo ex imbecillitate sensûs non est neganda imaginatio, aut ex imbecillitate imaginationis non est neganda ratiocinatio; sic ex imbecillitate ratiocinationis aut intelligentiæ humanæ non est neganda divina futurorum liberorum intelligentia sive prænotio.

4. Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen, &c.] Studeamus accedere

ad intelligentiam divinam: cùm enim hæc intelligentiâ divinâ perfectè comprehendatur prædicta divinæ providentiæ humanaque libertatis concordia, quantò propiùs ad divinum intelligendi modum accedemus, tantò magis hæc concordia nobis innotescet: sed ad Deum accedere non possumus nisi diligenti ad ipsum Deum factâ attentione: ad quod ipsa etiam nostri corporis figura nos videtur hortari: siquidem

M E T R U M V.

QUOD vocatur Archilochium. Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet heptameter habet, primum quatuor primos versus Heroici pedes; deinde tres trochaos.

A R G U M E N T U M ex Cicerone 1. de legib.

NA T U R A, inquit Philosophia, ceteras animantes abiecit ad partem, solum hominem erexit, ad caelique quasi cognationis, & domicilij pristini conspectum excitavit.

QUAM variis tertas animalia permeant figuris! Namque alia extento sunt corpore, pulveremque verunt, Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum. Sunt quibus alarum levitas vaga verberetque ventos,

I N T E R P R E T A T I O.

Quam diversis figuris praedita animantes percurrunt terras: alia enim habent corpus longum, qua serpentes virtute sui | *pectoris verunt pulverem & ducunt sulcum continuatum: alia errantes pennis levibus percipiunt ventos,*

N O T A E.

1. *Quam variis, &c.*] Hominem solum erecto, cetera vero animalia prono vultu incedere dixerunt plurimi ram oratores quam poeta: audivisti Tullium, audi Ovidium l. 1. metam. fab. 2.

Pronaque cum spectent animalia caetera terram,

Os homini sublime dedit caelumque videre

Iussit & erectos ad sidera tollere vultus.

Hic tamen distinguendum videtur inter situm corporis, situmque vultus tam hominis, quam caeterorum animalium: nam erectus homo, caetera vero animalia prona sunt corpore: vultus autem adeoque aspectus tam hominis, quam caeterorum animalium (saltem si exci-

piatur piscis ille, qui *ἄεθροσπίος* vocatur, quod oculos in supernâ corporis parte habens, caelum veluti invitus spectet) non sublimis, sed ad horizontem plus, minus est directus: unde diversa in omnibus animalibus est cerebri constitutio: quod discrimen videtur hic observari: non enim dicitur bestias terram, hominem vero caelum conversis deorsum sursum-ve oculis videre: sed tantum caetera animalia prono, hominem vero recto stare corpore: quod sufficit, ut mens humana peculiari sui corporis figurâ excitetur ad cogitandum Deum. Bestiæ autem, quæ hic numerantur, sunt 1. serpentes, 2. volucres, 3. pedites; quæ vel campos percurrunt, vel sylvas ingrediuntur: de quibus nihil occurrit annotatione dignum.

5. Et liquido longi spatia ætheris enatet volatu ;
 Hæc pressisse vestigia gressibusque gaudent
 Vel viridæis campos transmittere, vel subire sylvas.
 Quæ variis videas licet omnia discrepare formis,
 Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.
10. Unica gens hominum celsum levat altiùs cacumen,
 Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
 Hæc, nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
 Qui recto cælum vultu petis, exerisque frontem,
 In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
15. Inferior fidat mens corpore celsiùs levato.

INTERPRETATIO.

5. *Liquido longi spatia ætheris volatu.*] *Con-*
fuso verborum, quæ Grammaricis vo-
catur Hyperbate: liquidem æther liqui-
duus & volatus longus dici deberet. Sic
Virgil. ibant obscuro solâ sub nocte: scele-
ratorum intorsit hastam: dare classibus au-
stros.

9. *Prona facies hebetes valet ingravare*
sensus.] Sensus enim non vigent nisi
 spiritibus à corde ad cerebrum, & à ce-
 rebro per nervos ad reliquas corporis
 partes diffusis: hi aurem spiritus minùs
 liberè in pronom, quàm in erectum ca-
 put à corde diffluunt.

12. *Admonet figura.*] Si corpora ge-

tiùs caput suum sublime, levisque stat cor-
 pore erecto, & contemnit terras. Hæc figu-
 ra te monet, nisi obrutus terrâ stultè deli-
 ras, ut qui tendis ad cælum vultu recto,
 & erigis frontem, tu extollas etiam men-
 tem tuam in altum, ne mens oppressa ja-
 ceat deorsum, inferior ipso corpore altiùs
 erecto.

NOTÆ.

5. *Liquido longi ætheris volatu.*] Con-

neratim possunt esse quædam mentium
 exempla, ut certè sunt, corpus huma-
 num præcipuum quoddam esse debet
 mentis consortis exemplum, ut quemad-
 modum corpus humanum, veluti ser-
 vatis corporum levium legibus, ad cælum
 rectâ tendit, ira mens humana ad
 Deum cogitando adspiret: sed est alia
 ratio: nimirum

9. *Prona facies hebetes valet ingravare*
sensus.] Sensus enim non vigent nisi
 spiritibus à corde ad cerebrum, & à ce-
 rebro per nervos ad reliquas corporis
 partes diffusis: hi aurem spiritus minùs
 liberè in pronom, quàm in erectum ca-
 put à corde diffluunt.

14. *Ne gravata pessum, &c.*] Ne mens
 humana victa perturbationibus ejus,
 cujus domina esse debet, corporis fiat
 mancipium. Nam ad Philipp. 3. *gloria*
in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

PROSA VI.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA tandem concludit, cognitionem divinam instar Dei cognoscentis aeternam, ita esse totam simul, ut sicut notio praesentium, sic praenotio divina futurorum liberorum libertati humanae non noceat.

QUONIAM igitur, uti paullo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc quantum fas est, quis sit divinae substantiae status, ut quanam etiam scientia ejus sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse, cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur aeternitas, consideremus. Haec enim naturam nobis pariter divinam, scientiamque patefecerit. Aeternitas igitur est, interminabilis vitae tota simul & perfecta possessio. Quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id praesens a praeteritis in futura procedit: nihilque est in tempore constitutum, quod totum vitae suae spatium pariter possit amplecti. Sed craftinini quidem nondum apprehendit: hesternum ve-

INTERPRETATIO.

a Philosophis. b viventium. c aeternitate cognita, divina cum natura, tum etiam scientia cognoscatur necesse est. d infinita. e comparatione. f patet.

NOTAE.

1. Deum aeternum esse commune iudicium est. Nam aeternitas clare & distincte comprehensa cognoscitur in clara distinctaque Dei notione, quam omnes homines divinitus insitam habent: non secus ac tres anguli cognoscuntur comprehendi in ideam trianguli: quare sicut omnes homines iudicant, triangulum constare tribus angulis: sic omnes iudicant, Deum esse aeternum.

2. Aeternitas est interminabilis vita tota simul & perfecta possessio. Haec aeternitatis definitio a S. Thoma & ceteris Theologis admittitur: quare particulatim videtur exponenda.

Dicitur r. possessio: quia aeternitas est propria Dei perfectio. Nimirum possessio a corporibus ad mentes transfertur: possessio autem corporum in hunc versatur, quod illorum ita domini sumus, ut in iis & pedem ponere & sedem figere possimus: possidere quippe videtur dici quasi potens, vel potis, vel etiam posse: cum posse pro potis vel potens remaneret in compos & imposit. Quamobrem possessio in mentibus optime vocabitur individua mentis perfectio: aeternitas autem est individua Dei perfectio: quandoquidem res summe perfecta cogitari non potest nisi aeterna. Sanctus Thomas r.

ro jam perdidit. In hodiernâ quoque vitâ non amplius vivitis, quam in illo mobili & transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles^b, nec cœperit unquam esse, nec desinat, vitæque ejus cum temporis infinitate tendatur, 5. nondum tamen tale est, ut æternum esse jure credatur. Non enim totum simul, infinita licet vitæ spatium comprehendit, atque complectitur: sed futura nondum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec præteriti fluxerit, id æternum esse jure perhibetur: id 10. que necesse est, & sui compos præsens sibi semper assistere, & infinitatem mobilis temporis habere præsentem. Unde non rectè quidam, qui cum audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri cœternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam esse præsentiam, quod divinæ mentis proprium esse manifestum est. Neque enim Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate natura. Hunc enim vitæ immobilis præsentiarum^c statum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cumque eum effingere, 20. res, atque æquare non possit, ex immobilitate deficit in motum, ex simplicitate præsentia decrescit in infinitam futuri ac præteriti quantitatem; & cum totam pariter vitæ suæ plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quòd aliquò modo nunquam esse desinit, illud, quod implere atque exprimere non potest; aliquatenus videtur æmulari, alligans se ad qualemcumque

INTERPRETATIO.

a fluxo. b lib. 1. de cælo. c qui sit 10- | tus simul.

NOTÆ.

p. q. 10. a. 1. ad 6. *illud quod possidetur, inquit, firmiter & quietè habetur: ad designandam ergo immutabilitatem & indeficientiam æternitatis* Boëtius usus est nomine possessionis.

Dicitur 2. *vita*: ut enim æternitas quidam est modus, sic æternitas, alicujus dici debet æternitas: nullius autem melius æternitas dici potest, quam *vita*, quippe quæ non solum animata corpora ab inanimatis, sed etiam mentes à corporibus, imò & ab aliis mentibus differunt. *Vita* autem cujus æternitas veluti modus est, nihil aliud esse videtur, quam cogitatio; quòd æternitas non possit esse nisi mentis, cujus vivere est cogitare. Hinc Aristoteles 1. 12. meta. c. 7. *mentis*, inquit, *cogitatio vita est*, unde Philosophus ille ibid. ait S. Thom. 1. p. q. 18. a. 3. *ostenso quòd Deus sit intelligens, concludit quòd habeat vitam perfectissimam & sempiternam, quia intellectus ejus est perfectissimus & semper in actu.*

Dicitur 3. *tota simul*: quia vita illa, cujus æternitas dicitur modus, nihil successionis habet: in quo differt à tempore, quod dicitur diurnitas rei, quæ ut incipit sic desinet esse, cujusmodi est forma equi: differentia enim temporis, nimirum præsens, præteritum, & futurum nunquam sunt simul, sed sibi invicem succedunt.

Dicitur 4. *interminabilis*: quia æternitas illius est vitæ, quæ neque principio neque fine circumscribitur: in quo etiam differt ab ævo, quod dicitur diurnitas rei, quæ habuit quidem principium, sed nunquam habitura est finem; cujusmodi est mens mea: ævum quippe illud saltem uno termino circumscribitur, videlicet principio, ex quo incœpit.

Dicitur 5. *perfecta*: quia cum æternitas sit mentis adeoque vitæ perfectæ modus, hæc etiam perfecta sit, necesse est, quamo-

- præsentiam hujus exigui volucrisque momenti: quæ, quoniam manentis illius præsentia quandam gestat imaginem, quibuscumque contigerit, id præstat, ut esse videantur. Quoniam verò manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo vitam, cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem æternum, mundum verò dicamus esse perpetuum. ³ Quoniam igitur omne iudicium secundum ^a sui naturam, quæ sibi subiecta sunt, comprehendit; est autem Deo semper æternus, ac præsentarius status: scientia quoque ejus, omnem temporis supergressa motionem, in suâ manet simplicitate præsentia, infinitaque præteriti ac futuri spatia complectens, omnia, quasi jam gerantur, in suâ simplici cognitione considerat. Itaque si præsentiam pensare velis, quâ cuncta dignoscit, non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantia rectius æstimabis. Unde non prævidentia, sed providentia potius dicitur, quòd porro ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quæ divino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria faciant esse, quæ videant? Num enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minimè. Atqui, si est divini humanique præsentis digna ^b collatio, uti vos vestro hoc temporario præsentis quædam videtis, ita ille omnia suo cernit æterno^c. Quare hæc divina prænotio naturam rerum, proprietatemque non mutat, taliaque apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum iudicia confundit, unoque suæ mentis intuitu ^d tam necessariè, quam non necessariè, ventura dignoscit. Sicuti vos cum pariter ambulare in terrâ hominem, & oriri in cælo Solem videtis, quamquam simul utrumque conspectum, tamen ^e discernitis, & hoc ^f voluntarium, & illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem præsentium, ad con-

INTERPRETATIO.

^a mentis iudicantis. ^b comparatio. ^c Deus. | ^d *sarid* ventura sunt, cognoscit. ^e ponitis dis-
^d & ea qua necessariè, & ea qua non neces- | ^f *crimen*. *h* hominem am-
bulare. ^g *solem oriri*.

NOTÆ.

brem hæc nullam agnoscere debet sui causam: in quo æternitas differet adhuc à mundo, si hic ut somniavit Aristoteles, ex æterno exitisset.

Ex his porro omnibus, in quibus ratio æternitatis versari dicitur à Philosophiâ, unum est quod eadem Philosophia præferrim explicat; nempe quòd sit *tota simul*, atque cæteras diurnitates videlicet ævum, & tempus, hanc æternitatis proprietatem, quoad possunt, imitari; ut, si non possunt habere, saltem *habere videantur manentem illam præsentiam*.

3. Quoniam igitur, &c.] Ex prædictis

Philosophia sic nobis videtur argumentari. Cum iudicandum sit de notione secundum naturam mentis cognoscentis; cumque Deus cognoscens futura libera, de quibus nunc agitur, naturâ suâ sit æternus, hoc est semper cogitans semperque vivens sine ullâ differentiâ præsentis, præteriti, & futuri; idcirco notio Dei ita cogitari debet æterna sive *tota simul*, ut eodem modo se habeat circa futura libera, quomodo circa præsentia: quòd fit ut illa Dei notio *non præscientia quasi futuri, sed scientia nunquam deficientis instantia rectius æstimetur: unde non prævidentia, sed*

ditionem verò temporis futurarum. Quo fit, ut hoc non sit opinio, sed a veritate potius nixa cognitio, cum existiturum quid esse cognoscit, quod idem existendi necessitate carere non nesciat. Hæc si dicas, quod eventurum Deus videt; id non evenire non posse: quod autem non potest non evenire; id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis adstringas: Fatebor rem quidem b solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi divini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, necessarium: cum verò in suâ naturâ perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Dux sunt etenim necessitates; simplex una, veluti quod necesse est omnes homines esse mortales; altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter ac notum est, nequit. Sed hæc conditio minimè secum illam simplicem c trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntariè d gradientem, quamvis eum tamen, cum e graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tamen si nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrij libertate proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per se vero considerata, ab absoluta naturæ e suæ libertate non desinunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoscit, sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant, existendo tamen propriam naturam non amittunt; quæ prius, quàm fierent, etiam non evenire potuissent. Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter divinæ scientiæ conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eveniant? Hoc scilicet, quod ea quæ paullo antè proposui, Sol oriens, & g gradientis homo, quæ dum fiunt, non fieri non possunt: eorum tamen unum prius quoque quàm fieret, necesse erat existere: alterum verò minimè. Ita etiam quæ præsentia Deus habet, d bio procul existunt: sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit: illud verò de potestate facientium. h Haud igitur injuria diximus, hæc, si ad divinam notitiam referantur, necessaria, si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. Sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est: si ad seipsum respicias, singulare. Sed si

INTERPRETATIO.

a certa scientia. b rem quidem esse verissimam, sed ei solum menti perviam, qua resbus divinis contemplandis assueta est. c necessitate. d ambulans. e ambulans. f non privantur absolutâ libertate sua natura. g ambulans. h non immeritò.

NOTÆ.

providentia potius dicitur, quod porrò ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Atqui notio liberorum præsentium, nullam illis imponit necessitatem: non enim qua præsentia certis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus: similiter si Deus ignarus futurorum illa non cognosceret nisi dum adsunt præsentia, notio hæc Dei nullam illis afferret necessitatem: essetque idem discrimen quòd nunc animadvertisimus, inter ortum Solis & meam locutionem, quòd ille necessariò, hæc liberè fiat. Quamobrem sicut ex notione præsentium, sic ex

- in meâ, inquires, potestate situm est mutare propositum, ^a evacuabo providentiam, cum, quæ illa prænoscit, fortè mutavero. Respondebo, Propositum te quidem tuum posse deflectere, sed, quoniam & id te posse, & an facias, quove convertas, præsens providentiæ veritas intuetur, divinam te
5. præscientiam non posse vitare; sicuti præsentis oculi effugere non possis intuitum, quamvis te in varias actiones liberâ voluntate converteris. Quid igitur, inquires? Ex meane dispositione scientia divina mutabitur, ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoque noscendi vices alternare videatur? Minimè. Omne namque futurum divinus præcurrit intritus, &
 10. ad præsentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat. Nec alternat, ut existimas, nunc hoc, nunc illud prænoscendi vices; sed uno ictu mutationes tuas manens prævenit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia visendi que præsentiam, non ex futurarum ^b proventu rerum, sed ex propriâ Deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resolvitur, quod
 15. paullo antè posuisti, indignum esse, si scientiæ Dei causam futura nostra præstare dicantur. Hæc enim scientiæ vis præsentariâ notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa constituit, n' h'íl verò posterioribus ^c debet. Quæ cum ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrij libertas. Nec iniquæ leges, solutis omni necessitate voluntatibus, præmia pœ-
 20. nalque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum præscijs Deus, visionisque ejus præsens semper aternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrat, bonis præmia, malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in Deo positæ spes precesque; quæ cum rectæ sunt, inefficaces esse non possunt. Aversamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes
 25. animum sublevate, humileis preces in excelsa porrigite. ⁴ Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis ^d.

INTERPRETATIO.

a destruum. b eventum. c refert acceptum. d Dei.

NOTÆ.

prænotione divinâ futurorum liberorum, non potest inferri hæc esse necessaria nisi sub conditione: sicut etiam notio præsentium (licet in homine tunc liberè agentè, illaxa remaneat potestas ad utrumlibet) est evidens, vera, & certa scientia, sic etiam prænotio divinâ futurorum (quamvis in homine olim acturo intemerata perseveret potestas ad utrumlibet) est evidens, vera, & certa scientia. Atque id eo potiùs, quod quamvis mea locutio sit causa notionis, quâ nunc cognoscis me loqui; nulla tamen res, sive præsens, sive futura est causa divinæ seu notionis, seu prænotionis: nam comprehendendi omnia visendique præsentiam, non ex futurarum proventu

rerum, sed ex propriâ Deus simplicitate sortitus est: ut nunc dicitur.

4. Magna vobis est necessitas indicta probitatis, &c.] Nam ut loquitur S. Basilus in regul. brevioribus respons. 21. Mens iners ex eo efficitur seque justo plus dedit otiosa securitati, quod Deum adesse non credit, qui scrutetur corda & renes. Si enim hoc crederet profusus illud faceret, quod dictum est: providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commovear. . . . Quis est enim, inquit respons. 29. alterius potestati subiectus, qui in oculis principis sui aliquid ausurus sit unquam eorum, quæ ipsi non placent?

FINIS.

INDEX

INDEX VOCABULORUM OMNIUM,
quæ in quinque libris Boëtii de Consolatione
Philosophiæ leguntur.

Prior numerus paginam, posterior lineam notat.

A

44: 7. 53: 8. 72: 2, aliisque locis 43.
ab 11: 7. 20: 2. 27: 4, aliisque locis 45.

abditâ 277: 14.
abditis 214: 5.
abditos 215: 3.
abducit 177: 3. 187: 1. 214: 2.
abeat 114: 4. 123: 8.
aberat 187: 12.
aberit 245: 5.
aberrasti 72: 3.
abesse 84: 1. 84: 5. 120: 2, aliisque locis 3.
abesset 236: 8.
abeundi 95: 3.
abeunte 101: 12.
abforet 176: 7.
abjecerint 87: 3.
abjectiss 24: 3.
abjecit 41: 3. 148: 3.
abjectior 194: 3.
abjectius 195: 3. 218: 12.
abjectos 258: 3.
abiere 33: 8.
abierunt 111: 9.
abjice 94: 8.
abjicit 218: 30.
abjiciat 212: 10. 237: 17.
abite 14: 2.
abituram 94: 12.
abjunctis 316: 1.
abnuo 267: 10.
abolere 144: 4.
abreptis 33: 7.
abrupti 256: 3.
abscidit 148: 3.
abscissa 239: 2.
absente 337: 20.
absentiam 187: 13.
absit 264: 13. 349: 9.
absolvere 222: 1. 313: 1.
absolvit 166: 3.
absoluta 335: 12. 343: 7. 351: 33.
absolutâ 351: 20.
absolutè 267: 13.
absolutis 228: 13.
absolutum 236: 9. 351: 9.

absolutus 297: 30. 335: 33.
abstulerant 11: 9. 146: 5.
abstulerunt 204: 4.
abstulisti 111: 4.
abstulit 166: 10. 309: 1.
abundantiam 135: 5.
abundantior 264: 8.
abundantissimas 187: 9.
abundare 299: 21.
abundes 118: 4.
ac 12: 3. 27: 2. 33: 4, aliisque locis 63.
Academicis 14: 1.
accedam 246: 5.
accedamus *pro*, *consentiamus*, 282: 13. 304: 12.
accedat 136: 8.
accedendo 321: 3.
accedens 14: 8.
accedere 12: 5.
accedere *pro*, *consentire*, 280: 7.
accedit 60: 5. 268: 9. 295: 13.
accedo *pro*, *consentio*, 273: 12.
acceperit 229: 20.
accepisse 229: 17.
accepisti 156: 5. 247: 16.
acceptâ 158: 22.
accepto 271: 13.
acceptor 283: 10.
acceptum 229: 19.
accesserit 351: 7.
accidere 272: 13. 298: 12.
acciderit 31: 5.
acciderunt 326: 8.
accidisse 314: 4.
accipe 158: 16. 231: 23. 299: 24.
accipientis 283: 13.
accipimus 148: 7.
accipio 229: 13.
accipit 195: 5.
accommodat 297: 16.
accusantium 50: 9.
accusata 50: 9.
accusationis 48: 3. 283: 20.
accusatores 50: 8.
accusatoribus 283: 17. 283: 24.
acerbæ 47: 1.
acerbis 142: 1.
acerbitate 281: 15.
acerbum 283: 14.
Achæmenis 315: 1.

Achelous 310: 2.
acie 337: 3.
aciem 36: 3. 234: 8.
acies 14: 5. 286: 4.
acquiescent 283: 1.
acre 305: 23.
acribus 297: 10.
acriora 170: 6.
acrioris 76: 8.
acta 184: 1. 299: 1.
actibus 271: 8.
actiones 352: 6.
actionibus 327: 6.
actum 343: 3.
actura 14: 8.
actus 338: 1.
actus, *accus* 68: 4. 296: 8.
actum 44: 8. 343: 8.
actuini 178: 7. 264: 10. 352: 21.
aculeos 199: 10.
ad 10: 4. 11: 7. 12: 4, aliisque locis 119.
ad hunc modum cætera 335: 28.
ad nutum 122: 4.
ad tempus 238: 16.
ad unum 119: 10.
adaçurum 148: 1.
addamus 218: 6. 218: 7.
addas 231: 17.
addatur 280: 22.
adde quod 122: 3. 157: 9.
addere 333: 4.
addidisti 282: 9.
addit 310: 19.
additur 154: 4.
adduci 193: 4.
adducitur 305: 17.
adeo ut 170: 5. 297: 31.
adeo *pro*, *usque adeo* 122: 6. 123: 3. 239: 11.
adeptione 187: 5. 231: 3. 231: 5. bis, aliisque locis 3.
adeptis 177: 6.
adepto 176: 5.
adeptos 231: 6.
adepturos 187: 2. 268: 19.
adeptus 137: 11.
aderat 187: 12.
adesse 187: 12. 264: 3.
adest 149: 10. 188: 13.
adhæc 125: 6. 149: 1. 326: 9.
adherent 238: 23.

Y y

INDEX VOCABULORUM.

- adharere 177: 8. 328: 11.
 adhuc 43: 1. 94: 7. 109: 2,
 aliisque locis 5.
 adjecerint 205: 1.
 adjeceris 219: 20.
 adjecisset 158: 8.
 adjectio 551: 14.
 adjiciant 193: 2.
 adjicit 335: 6.
 adiit 252: 2.
 adipiscantur 265: 12.
 adipiscatur 264: 14.
 adipiscendæ 283: 21.
 adipiscendi 266: 3.
 adipiscerentur 265: 10.
 adipifici 177: 1. 179: 11. 180:
 1, aliisque locis 4.
 adipiscuntur 265: 9. 268: 20.
 aditum 86: 1.
 adjuncta 150: 4. 193: 10.
 adjungit 150: 4.
 adjungitur 257: 7.
 adjuvant 321: 3.
 adjuvantur 297: 10.
 adminiculis 115: 3. 246: 19.
 administrate 265: 18.
 administrat 294: 13.
 administrationis 44: 8.
 admirari 257: 12.
 admiratione 257: 7.
 admirationem 133: 7.
 admirare 35: 4. 249: 8.
 admiror 53: 12. 83: 8. 133: 3.
 287: 12.
 admittance 57: 5. 280: 23.
 admittentibus 283: 16.
 admodum 9: 3.
 admonere 210: 6.
 admonet 347: 8.
 admonitione 41: 1.
 admonuit 297: 22.
 admovebo 109: 3.
 admoveri 334: 6.
 admovit 24: 6.
 adolescentiâ 31: 1. 110: 3.
 adolescentulus 103: 3.
 adortus 158: 18.
 adscende 102: 8.
 adscensus 11: 7.
 adsit 90: 3. 93: 7. 319: 1.
 adspice 300: 3.
 adspicere 283: 21.
 adspirare 36: 7. 344: 10.
 adstante 33: 3.
 adstittisse 9: 2.
 adstrictum 149: 15.
 adstringas 351: 5.
 adstrui 50: 6.
 advertas 335: 8.
 adversa 149: 3. 149: 13. 166: 6.
 296: 20.
 adversâ 272: 12. 272: 19.
 adversæ 61: 2.
 adversam 165: 6.
 adversari 324: 3.
 adversi 297: 26.
 adversis 297: 31. 305: 21.
 adversitas 297: 28.
 adversitate 117: 3.
 adversitatis 122: 5. 166: 5.
 adversum 47: 3. 219: 13.
 adversum *præpos.* 148: 2. 238:
 13.
 adversus *præpos.* 76: 1. 109: 2.
 247: 9.
 advertis 84: 3.
 adulta 157: 15.
 adunata 294: 5.
 adunatio 294: 6.
 adyto 9: 2.
 ædes 56: 4.
 ædium 50: 3.
 ægri 297: 9.
 ægritudinis 86: 1. 92: 1. 297:
 11.
 ægritudo 297: 13.
 ægros 283: 18. 283: 28.
 ægrotes 83: 9.
 ægrum 12: 5.
 æmulari 349: 24.
 æqua 76: 2.
 æquam 320: 3.
 æquanimitate 123: 4.
 æquanimos 124: 2.
 æquare 349: 20.
 æquat 162: 11.
 æquæ 179: 6. 266: 1. 280: 12.
 283: 1. 326: 23.
 æque ac 59: 2.
 æqui 302: 13.
 æqui servantissimum 297: 20.
 æquis 301: 10. 301: 16.
 æquissimum 327: 12.
 æquo 95: 1. 125: 11.
 æquora 19: 2. 129: 8.
 æquore 102: 4. 115: 2. 284: 4.
 340: 5.
 æquoris 215: 4.
 æquum 280: 8.
 ær 239: 1.
 æra 290: 6.
 æris 260: 2.
 æris 49: 2.
 æstas 66: 3. 302: 3.
 æstimabis 236: 2. 350: 14.
 æstimandum 53: 1. 166: 7. 179:
 13.
 æstimant 194: 15.
 æstimare 272: 16. 272: 29.
 æstimas 94: 12. 205: 6.
 æstimate 213: 3.
 æstimatione 195: 7.
 æstivos 133: 12.
 æstu 153: 8. 291: 2.
 æstum 38: 5. 89: 3.
 ætas 138: 1. 198: 3. 291: 5.
 ætate 157: 13.
 ætatem 5: 2. 33: 1.
 ætatis 10: 3. 119: 6.]
 æterna 281: 22. 282: 7.
 æternâ 115: 7.
 æternæ 326: 6.
 æternam 280: 4.
 æternitas 348: 6. 348: 7. 352:
 21.
 æternitate 158: 13.
 æternitatem 296: 3.
 æternitatis 158: 5.
 æterno 321: 5. 324: 6. 350: 21.
 æternos 301: 13.
 æternum 348: 5. 349: 5. 349:
 9. 350: 6.
 æternus 350: 9.
 ætherios 18: 1.
 ætheris 130: 2. 161: 3. 260: 4.
 261: 8. 289: 6. 347: 1.
 Ætnæ 142: 9. 146: 1.
 ævi 10: 3.
 ævo 37: 1. 220: 2.
 ævum 130: 1.
 affectu 218: 25.
 affectibus 321: 2.
 affectionibus 343: 7.
 affectionum 87: 6.
 affectu 92: 2.
 affectum *adjct.* 272: 16.
 affectus *subst.* 282: 5. 343: 13.
 affectuum 12: 7. 76: 4.
 æstheras 246: 1.
 æsther 179: 3. 219: 24. 236:
 9.
 æstherunt 187 4.
 æstherant 343: 1.
 æstheritur 272: 15.
 æsthergam 258: 10.
 æstherines 60: 2.
 æstheritur 61: 3.
 æstheritatem 109: 6.
 æsthermem 101: 12.
 æstheruant 177: 4.
 æstherbas 187: 8.
 æstherentiâ 101: 7.
 æstherentiam 133: 17.
 ægat 237: 14. 265: 17.
 æge 131: 2.
 ægentis 343: 2.
 ægredimur 171: 5.
 ægreditur 264: 12.
 ægi 73: 1. 83: 1.
 ægiles 66: 4.
 ægili 260: 4.
 ægis 100: 3.
 ægit 65: 2. 107: 1. 149: 11.
 174: 6. 211: 2.
 ægitant 253: 4.
 ægitantur 246 13.
 ægitare 100: 1.
 ægitari 297: 32. 298: 5.
 ægitata 334: 2.
 ægitavimus 249: 8.
 ægitemur 35: 5.
 ægiteris 32: 1.
 ægitis 352: 27.
 ægitur 265: 3.
 ægnoscas 125: 1. 194: 7. 219:
 29. 264: 4.
 ægnosceret 87: 7. 172: 3. 236:
 4. 313: 6. 348: 4.
 ægnosceres 171: 6.
 ægnosceis 24: 4.
 ægnosceit 297: 16. 336: 18.
 ægnosveris 236: 3.
 ægnosvisti 219. 28. 258: 8.
 ægri 314: 3. 314: 7.

INDEX VOCABULORUM.

- agrorum 133: 8.
 agrum 173: 1. 314: 10.
 ait 24: 1. 212: 17. 245: 6, aliif-
 que locis 9.
 aiunt 325: 4.
 alacritate 110: 8.
 alarum 346: 4.
 albentes 113: 3.
 Albinum 48: 3. 55: 2.
 Alcibiadis 213: 1.
 alerent 12: 6.
 ales 183: 2.
 argentēs 65: 2.
 alia 346: 2.
 alia *p. r.* 136: 1. 238: 7. 281: 13.
 aliifque locis 3.
 aliæ 238: 5 bis. 238: 6. 292: 6.
 aliam 85: 5.
 aliarum 238: 6.
 alias 238: 6.
 aliās 210: 6.
 alicujus 57: 5. 133: 11. 298: 19.
 299: 11.
 aliena 133: 15. 134: 5. 205: 11.
 205: 14. 271: 13.
 alienā 338: 2.
 alienam 102: 6.
 alienarum 273: 1.
 alieni 49: 2. 137: 7. 179: 8.
 218: 15.
 alienis 101: 8. 137: 2. 158: 16.
 alieno 121: 4. 188: 10. 218: 2.
 alii *dativ.* 337: 9.
 alii 177: 3. 177: 5. 297: 4. bis,
 aliifque locis 2.
 aliis 94: 7. 195: 9. 283: 11,
 aliifque locis 2.
 alimenta 238: 10.
 alimentis 24: 2. 133: 16.
 alio 148: 6. 148: 10. 232: 22,
 aliifque locis 3.
 alioqui 296: 12.
 alioquin 232: 1. 246: 19. 280:
 10. 335: 18.
 aliorum atque 326: 12.
 aliorum, quam 325: 1.
 alios 132: 5. 157: 19. bis. 298:
 5. 299: 1.
 aliquā 120: 9. 218: 12. 283:
 21.
 aliquam 158: 8. 228: 16. 237:
 16. 299: 24. 350: 19.
 aliquando 165: 2. 212: 14. 219:
 2.
 aliquantum 120: 6.
 aliquatenus 349: 24.
 aliquem 147: 3. 351: 11.
 aliquibus 295: 4.
 aliquid 325: 40: 3. 84: 5, aliif-
 que locis 32.
 aliquis 158: 17. 188: 4. 268: 4,
 aliifque locis 6.
 aliquo 187: 15. 193: 3. 349: 23.
 aliquod 61: 3. 147: 7. 228: 4.
 228: 10.
 aliquos 56: 2. 187: 5.
 alit 302: 6.
 aliter 30: 1. 46: 4. 135: 9, aliif-
 que locis 10.
 aliter ac 336: 11. 351: 12.
 aliter atque 326: 17.
 alitis 276: 11.
 aliud 35: 2. 85: 5. 94: 15, aliif-
 que locis 10.
 alium 148: 5. 299: 13.
 aliunde 335: 4.
 alius 122: 1. 265: 25. 271: 14,
 aliifque locis 3.
 allata 101: 10.
 allatura 94: 13.
 allucere 156: 2.
 alligabit 102: 6.
 alligans 349: 24.
 alligat 327: 8.
 alluderet 94: 6.
 alnum 301: 12.
 alta *substant.* 141: 1.
 altā 297: 15.
 altam 162: 9. 332: 1.
 altas 67: 5.
 altē 333: 2.
 alter 148: 11. 265: 17.
 altera 351: 11.
 alterā 325: 21.
 alteri 236: 8.
 alternā 296: 6.
 alternare 352: 8.
 alternat 352: 10.
 alterni 316: 4.
 alternis 286: 5.
 alternum 340: 19.
 alternus 301: 14.
 altero 244: 19. bis. 264: 5.
 294: 8. 325: 18.
 alterum 132: 4. 230: 16. 230:
 17, aliifque locis 5.
 alterutri 230: 18.
 alterutro 94: 17. 178: 4. 264:
 8,
 alterutrum 264: 10. 327: 13.
 alti 128: 5. 289: 6.
 altior 108: 6.
 altis 89: 3. 183: 1. 214: 5.
 altissima 140: 5.
 altius *adverb.* 10: 6. 84: 1. 347:
 6.
 alto 243: 5. 323: 2,
 altos 106: 8.
 altum 258: 10. 301: 20.
 altus 302: 10. 310: 6.
 aluit 234: 11.
 alumne 12: 1. 219: 21. 239: 26.
 alvo 308: 3.
 amantibus 254: 8.
 amara 297: 9.
 amaritudinibus 123: 7.
 amar 168: 15.
 ambient 216: 6.
 ambigat 248: 3.
 ambigatur 313: 8.
 ambigere 338: 2.
 ambigit 84: 2.
 ambigit 265: 28.
 ambigo 283: 9.
 ambiguae 10: 4.
 ambigui 334: 7.
 ambiguitate 219: 10. 324: 1.
 ambiguos 94: 6. 166: 9.
 ambit 199: 13.
 ambitione 48: 2.
 ambitionem 155: 1.
 ambitu 295: 15.
 ambitum 57: 5. 156: 5. 162: 2,
 aliifque locis 3.
 ambitiūs 135: 6.
 ambulandi 265: 22. 266: 20.
 ambulare 265: 26. 350: 26.
 351: 11. bis.
 ambulet 265: 25.
 amici 8: 1. 201: 4.
 amicorum 59: 1. 166: 8. 178:
 10.
 amicos 166: 12.
 amicum 201: 5.
 amifere 272: 25.
 amiferit 125: 10.
 amissi 245: 3.
 amississe 92: 7.
 amissā 101: 12.
 amissās 166: 12.
 amissio 298: 24.
 amissis 134: 8.
 amisso 282: 14.
 amissos 307: 3. 308: 1.
 amissum 125: 11.
 amittere 125: 9. 218: 29.
 amittere 124: 6. 188: 8. 298:
 25.
 amittit 125: 9.
 amittit 195: 5.
 amittunt 351: 24.
 amnes 251: 5.
 amnis 89: 4. 140: 4. 310: 2.
 amœnæ 129: 4.
 amor 142: 10. 168: 13. 169: 2,
 aliifque locis 5.
 amore 48: 6. 303: 8. 331: 1.
 amoribus 168: 23.
 amovebis 147: 10.
 amplecti 348: 12.
 amplectitur 239: 8. 337: 4.
 amplexaris 133: 14.
 amplioribus 295: 16.
 amplius 219: 24. 349: 11.
 amplum 157: 8.
 an 24: 4. 31: 3. 32: 1, aliifque
 locis 48.
 Anaxagoræ 34: 1.
 ancoræ 120: 2.
 angelicā 295: 3.
 angeret 187: 11.
 angustā 157: 16.
 angustas 132: 10.
 angustia 121: 2.
 angustis 157: 8.
 angustissima 157: 5.
 angusto 292: 12.
 anhelos 267: 6.
 anima 237: 6.
 animā 295: 2.
 animadvertē 100: 2.
 animadvertendum 194: 2.
 animadvertisse 219: 18.
 animadvertō 318: 1.

INDEX VOCABULORUM.

- animæ 133: 3. 235: 2. 239: 3. 239: 7.
 animal 85: 3. 135: 9. 237: 6. aliisque locis 3.
 animali *adfect.* 239: 11.
 animalia 147: 2. 186: 1. 237: 15. 346: 1.
 animalibus 237: 5. 239: 6.
 animam 223: 2.
 animantibus 136: 11. 157: 2. 343: 11.
 animantium 133: 15.
 animarum 281: 14.
 animas 225: 1. 320: 6.
 animatæ 133: 4.
 animi *singul.* 24. 2. 58: 2. 92: 2. aliisque locis 5.
 animi *plural* 182: 6.
 animis 271: 12. 340: 14.
 animo 42: 1. 43: 1. 95: 1. aliisque locis 5.
 animorum 93: 4. 108: 7. 170: 3. aliisque locis 8.
 animos 169: 2. 202: 2. 207: 5. 234: 9.
 animum 84: 6. 175: 3. 187: 9. aliisque locis 5.
 animus 171: 7. 179: 4. 279: 17. 343: 5.
 an-ne 43: 1.
 annectendum 231: 11.
 annectit, *vel* adnectit 194: 13.
 annexum 281: 2. 281: 4.
 annis 6: 1. 158: 7. 307: 1.
 anno 21: 1. 102: 3.
 annonam 195: 2.
 annorum 158: 9.
 annos 95: 7.
 annum 67: 1.
 annumerare 134: 12.
 annus 302: 2.
 Antæum 310: 4.
 ante 25: 3. 33: 1. 94: 16. 178: 19. 352: 26.
 ante *sine regim.* 83: 6. 102: 11. 187: 8. aliisque locis 24.
 antecedit 343: 3.
 antehac 257: 4.
 antiquâ 68: 1.
 antiquior 349: 17.
 antiquissimam 73: 2.
 antiquius 229: 8.
 Antoninus 200: 5.
 antro 27: 4. 183: 2. 308: 2.
 anxia 120: 9. 331: 3.
 anxiam 179: 16.
 anxietas 187: 10.
 anxietatibus 219: 2.
 anxietatis 209: 2.
 anxios 124: 2.
 anxium 210: 6.
 anxius 120: 8.
 aperire 219: 16. 313: 2.
 aperit 165: 3.
 aperta 53: 5.
 apertius 217: 7.
 aperto 17: 4.
 apium 174: 1. 211: 3.
 appareat 335: 18.
 appareat 232: 18. 268: 15. 283: 12.
 appellare 267: 12.
 appellari 150: 1. 313: 21.
 appellat 193: 1.
 appellatum 293: 8.
 appetatur 272: 3.
 appetendâ 134: 8.
 appetendi 343: 13.
 appetentia 209: 1.
 appetentiâ 237: 14.
 appetere 239: 15.
 appetit 239: 10. 239. 18. 331: 3.
 appetitur 179: 18.
 appetunt 265: 10. 265: 11.
 appetuntur 232: 10. 236: 7.
 applicat 341: 13.
 appositâ 137: 3.
 appositis 137: 2.
 apprehendit 219: 6. 266: 21. 348: 12.
 approbetur 230: 15.
 appulit 275: 3.
 apri 276: 3. 286: 1.
 aptam 286: 7.
 aptans 80: 2. 225: 2.
 apud 32: 6. 32: 7. 48: 5. aliisque locis 12.
 aqua 239: 1.
 Aquilo 115: 1.
 Aquilonibus 79: 2.
 aquis 316: 2.
 arbiter 254: 1. 262: 4. 302: 13.
 arbitrantur 297: 5.
 arbitrareretur 282: 16.
 arbitrari 326: 7. 336: 11.
 arbitraris 86: 5. 217: 10.
 arbitrato 82: 3. 248: 1.
 arbitremur 335: 25.
 arbitrentur 123: 1.
 arbiter 170: 5.
 arbitrare 312: 6.
 arbitrii 292: 10. 318: 2. 319: 1. aliisque locis 5.
 arbitrio 94: 14. 335: 10. 351: 22.
 arbitrium 200: 4. 324: 4.
 arbitror 52: 8. 92: 8. 146: 3. aliisque locis 7.
 arbore 214: 3.
 arbores 78: 4. 238: 3.
 arboribus 238: 1.
 Arcadis 276: 11.
 arce 277: 14. 293: 4.
 arcem 36: 4.
 arcas 269: 9.
 arcata 157: 8.
 arcto 183: 6.
 arctum 162: 1.
 Arcturi 289: 1.
 Arcturus 67: 4.
 ardentibus 153: 9.
 ardentibus 10: 1.
 ardentis 39: 3.
 ardescit 106: 12.
 ardet 142: 10.
 ardeat 171: 5.
 area 157: 5.
 aream 95: 2.
 arenæ 238: 7.
 arenas 105: 2. 128: 6. 153: 9.
 arenis 234: 4. 310: 4.
 arefcent 238: 7.
 arefcent 271: 12.
 arguimur 51: 1.
 argumentis 335: 21.
 argumentum 298: 17. 335: 4.
 arguor 53: 4.
 arguto 181: 5.
 arida 222: 3.
 Aristoteles 212: 17. 313: 22. 349: 3.
 arma 24: 3. 142: 2. 142: 4.
 armis 269: 4.
 arrectis 170: 2.
 arridens 292: 4.
 arripiunt 305: 4.
 arripuit 350: 4.
 arrogantiæ 158: 17.
 artes 50: 7.
 artibus 178: 2.
 artifex 294: 9.
 artificio 11: 1.
 artificis 134: 2.
 artis 335: 30.
 artubus 320: 8.
 arva 173: 2.
 arvis 95: 6. 138: 2.
 asinum 273: 6.
 aspera 166: 8. 212: 8. 288: 39. aliisque locis 4.
 asperis 215: 7.
 asperitas 43: 2.
 aspirare 125: 6.
 assentior 219: 27. 236: 1. 245: 1. 246: 26.
 assequitur 218: 25.
 assignatâ 299: 13.
 assistentes 12: 2.
 assistere 349: 10.
 assuefaciunt 12: 8.
 assuetos 282: 3.
 assumitur 178: 12.
 assumit 158: 22.
 astra 174: 3. 290: 4.
 astri 261: 5.
 astriferas 260: 6.
 astrigeris 301: 14.
 astri 27: 2.
 astrologicis 156: 5.
 asylum 234: 3.
 ar 13: 1. 14: 5. 34: 2. aliisque locis 32.
 at verò 60: 5. 325: 18.
 Athenienfium 72: 5.
 atque 10: 2. 11: 5. 14: 1. aliisque locis 100.
 atqui 24: 2. 32: 3. 44: 1. aliisque locis 38.
 atra 242: 4.
 atras 203: 4.
 Atreides 307: 2.

INDEX VOCABULORUM.

atris 88: 1. 323: 4.
 atrocior 283: 31.
 atrox 279: 3.
 atrende 304: 3.
 attentionem 91: 1.
 attentus 171: 1.
 attenuare 87: 6.
 atrineat 159: 4.
 atrinet 53: 4. 179: 17.
 attingendum 75: 4.
 attingere 82: 2.
 attingit 133: 11.
 atollere 282: 4.
 attrulit 339: 1.
 avaritia 46: 2. 132: 3.
 avaritiâ 273: 1.
 avaritiæ 188: 18.
 avaritiam 149: 14.
 avarus 190: 2.
 aucti 17: 2.
 aucti 162: 3.
 auctor 199: 1.
 auctore 258: 2.
 auctorem 208: 5. 328: 1.
 auctori 86: 8.
 auctoribus 158: 3.
 auctoritate 46: 2. 312: 3.
 auctoritatem 44: 7.
 auctoritatis 14: 6.
 audacter 101: 12.
 audeat 305: 15.
 audendum 61: 10.
 audes 133: 11.
 audienda 282: 2.
 audiendi 170: 1. 170: 7. 171: 4.
 audieram 84: 8.
 audire 231: 23. 246: 2. 265: 21. 283: 3.
 audit 98: 3.
 auditum 132: 8.
 audiunt 349: 11.
 audiuntur 108: 5.
 averſa 313: 3.
 averſamini 352: 24.
 avertit 296: 18.
 avertitur 7: 1.
 auferatur 279: 6.
 auferetur 328: 4.
 auferre 125: 1. 126: 4. 272: 1.
 auferri 125: 5. 188: 2. 188: 15.
 aufert 67: 2. 302: 8.
 augustam 176: 1. 226: 1.
 avibus 273: 7. 282: 4.
 avidâ 79: 4.
 avidis 270: 2.
 avidos 106: 5.
 avidum 168: 7. 170: 1.
 avidus 55: 1. 137: 7. 170: 7.
 aviti 119: 6.
 aulicos 48: 6. 200: 5.
 aurâ 164: 8.
 auras 158: 14.
 aure 7: 1.
 aureis 234: 4.
 aureo 168: 4. 309: 4.
 auri 106: 4. 137: 8. 141: 2. 190: 1. 314: 3.

auribus 58: 3. 108: 6. 170: 2. 341: 9.
 aurigæ 335: 28.
 aurum 132: 1. 214: 3. 314: 8. 314: 10.
 Auſter 89: 2. 114: 3. 128: 7.
 aut 39: 2. 405: 3. 108: 2. aliisque locis 29.
 autem 49: 1. 61: 6. 61. 11. 83: 8. aliisque locis 30.
 autumnno 79: 7.
 autumnus 21: 2. 302: 4.
 auxilio 266: 13.
 axem 301: 4.

B.

Bacchica 139: 4.
 Bacchus 79: 8.
 baccis 190: 3.
 barbaras 194: 9.
 barbaris 194: 10.
 barbarorum 46: 1.
 Baſilium 49: 1.
 beata 123: 4. 125: 8.
 beate 210: 2.
 beatas 44: 2.
 beati 231: 4. 272: 8.
 beatitudine 246: 16. 248: 10.
 beatitudinem 125: 2. 125: 5. 126: 4. aliisque locis 25.
 beatitudinî 120: 7.
 beatitudinis 110: 5. 122: 6. 126: 5. aliisque locis 17.
 beatitudo 124: 1. 125: 2. 137: 11. aliisque locis 8.
 beatos 126: 7. 197: 5. 199: 4. aliisque locis 4.
 beatum 178: 18. 247: 5. 248: 13.
 beatus 231: 7.
 bella 286: 4. 307: 1. 330: 1.
 belli 178: 1.
 bellicus 305: 18.
 bello 148: 8.
 belluam 273: 10.
 belluas 279: 2.
 belluis 282: 13. 343: 12.
 bellum 165: 1. 168: 16. 301: 15. 305: 4.
 bene 159: 6. 165: 2. 297: 24.
 beneficium 61: 5.
 benigna 247: 17.
 benignâ 225: 3.
 bestias 136: 10.
 bibliotheca 43: 3.
 bibliothecæ 74: 4.
 bibulas 128: 6.
 bipes 337: 16.
 bis 307: 1.
 blanda 165: 7. 252: 3.
 blandiebarur 94: 5.
 blandientem 93: 1.
 blandiore 76: 9.
 blandiri 102: 4.
 blandiſſimam 92: 5.
 blanditiæ 13: 1.

blanditias 94: 18.
 blanditiis 166: 6.
 bona *ſubſtant.* 54: 2. 100: 4. 119: 8. aliisque locis 22.
 bona *adjct.* 60: 8. 232: 9. 232: 10. aliisque locis 3.
 bonam 304: 2. 305: 8. 305: 14.
 boni *ſubſtant.* 149: 2. 177: 2. 178: 3. aliisque locis 26.
 boni *adjct.* 265: 7. 265: 10. 266: 2. 272: 7.
 bonis *ſubſtant.* 7: 3. 61: 4. 86: 3. aliisque locis 8.
 bonis *adjct.* 44: 6. 54: 4. 56: 5. aliisque locis 12.
 bonitas 232: 11.
 bonitatis 150: 3. 247: 1. 248: 16.
 bono *ſubſtant.* 166: 6. 232: 5. 232: 21. aliisque locis 5.
 bonorum *ſubſtant.* 103: 5. 120: 10. 166: 2. aliisque locis 13.
 bonorum *adjct.* 44: 10. 54: 3. 266: 17. aliisque locis 3.
 bonos 61: 8. 150: 4. 258: 3. aliisque locis 11.
 bonum *ſubſtant.* 75: 1. 125: 3. 125: 4. aliisque locis 86.
 bonus 257: 5. 271: 9. 288: 7.
 Bootes 289: 3.
 Boreas 27: 4.
 Boreæ 67: 2.
 bove 191: 1.
 brevem 162: 2.
 brevi 313: 23. 336: 16.
 brevibus 279: 16.
 breviores 66: 2.
 brevis 157: 9.
 breviter 119: 2. 124: 4. 212: 3. 246: 5.
 brumæ 66: 1.
 Brutus 163: 2.
 Buſiridem 148: 6.

C.

Cæſare 53: 8.
 cæchinno 147: 4.
 cacumen 128: 5. 184: 2. 268: 11. 345: 10. 347: 6.
 cacumine 10: 6. 356: 16.
 Cacus 310: 5.
 cadaver 267: 11.
 cadit 136: 8. 184: 5.
 caduca 125: 6. 131: 2.
 caducis 115: 5. 219: 23.
 cæca 331: 5.
 cæcat 282: 5.
 cæci 94: 6. 216: 2.
 cæcis 330: 6.
 cæcitate 125: 8. 267: 2.
 cæco 219: 15. 308: 4.
 cæcos 234: 8. 282: 16.
 cæleſtibus 295: 2.
 cæleſtis 43: 8. 156: 7.
 cæli 156: 6. 212: 13. 220: 2.

Zz

INDEX VOCABULORUM.

- 238: 13. 300: 3.
 cælibem 121: 3.
 cælitus 102: 12.
 cælo 17: 4. 27: 2. 102: 1, aliif-
 que locis 7.
 cælum 10: 5. 10: 7. 30: 1, aliif-
 que locis 17.
 cælis 152: 1.
 cætera 101: 10. 179: 2. 187: 3.
 aliifque locis 9.
 caterarum 343: 16.
 cateri 33: 4.
 cateris 83: 7. 136: 9. 136: 10.
 aliifque locis 9.
 caterorum 132: 11. 295: 13.
 cateros 48: 5. 132: 7. 212: 6-
 298: 16.
 calamitate 197: 4.
 calamitacibus 103: 1.
 calamitatis 94: 15.
 calamitosos 94: 14.
 calcant 69: 2.
 calcatur 257: 9.
 calculum 111: 5.
 calere 194: 12.
 calet 260: 4.
 calido 234: 6.
 caligant 321: 2.
 caligante 179: 4.
 caligantia 25: 4.
 caligarat 14: 5.
 caligine 292: 2.
 caliginem 336: 10.
 caliginis 334: 4.
 caligo 11: 4. 87: 4.
 calle 93: 8. 176: 3. 264: 8.
 callem 90: 5. 137: 10.
 calles 213: 8.
 calor 87: 7.
 calumniis 46: 1.
 Camenæ 2: 3.
 caminis 38: 6.
 Campaniam 47: 2.
 campis 238: 5.
 campos 347: 3.
 campus 79: 3.
 Cancrî 77: 2.
 candidis 234: 7.
 candidos 235: 4.
 canem 231: 9.
 canendi 170: 4.
 canes 48: 1.
 cani *capilli* 5: 3.
 cani *bestiæ* 273: 2.
 Canij 53: 8.
 Canios 34: 2.
 canit 183: 1. 322: 2.
 cantabas 328: 12.
 cantares 137: 11.
 cantu 181: 6. 251: 9.
 cantum 170: 1.
 capeffendæ 44: 4.
 capit 337: 7.
 capita 292: 7.
 capiunt 60: 1.
 capreas 215: 1.
 captare 58: 5.
 captaris 136: 2. 215: 2.
 captent 182: 3.
 capti 103: 1. 233: 1.
 captivæ 321: 4.
 captos 148: 8. 270: 5.
 captes 213: 3.
 caput 7: 4. 10: 6. 162: 10, aliif-
 que locis 3.
 cara 94: 12.
 carcer 287: 8.
 carcere 159: 7.
 cardine 31: 3. 289: 2. 296:
 18.
 cardinem 124: 4. 295: 12.
 295: 20.
 cardo 232: 11. 295: 14.
 careant 279: 13.
 careat 271: 10. 281: 1. 326: 18.
 carebit 272: 2.
 carebunt 279: 14.
 carens 133: 3. 221: 4. 296: 1.
 carent 187: 6. 281: 6. 335: 31.
 carentem 210: 7. 218: 32.
 carere 281: 20. 351: 3.
 caret 218: 24. 257: 9. 283:
 27.
 cariora 119: 9.
 caritas 239: 11.
 carituros 279: 15.
 carmina 2. 1. 252: 4.
 carmine 253: 3. 254: 4. 275:
 7.
 carminis 170: 2. 292: 13. 299:
 24.
 carpere 90: 3.
 carpitis 214: 4.
 carptim 330: 2.
 carus 109: 8.
 casibus 83: 1. 288: 1. 288: 4.
 292: 9.
 casta 228: 6.
 castas 340: 12.
 castis 168: 23.
 casum 312: 5. 313: 10. 313: 11.
 aliifque locis 3.
 casurum 20: 2.
 casus 313: 20. 314: 3. 316: 7.
 casuum 86: 10.
 catena 318: 3.
 catenâ 309: 5.
 catenam 41: 4.
 catenas 269: 10.
 catenis 22: 2. 148: 9. 149: 15.
 233: 2.
 Cato 163: 2.
 Catoni 297: 22.
 Catullus 192: 5.
 Caucasum 157: 14.
 cavæ 183: 2.
 cavernis 234: 11.
 causa 94: 9. 103: 7. 172: 1,
 aliifque locis 13.
 causâ 171: 10. 178: 6. 178: 12,
 aliifque locis 6.
 causæ 86: 8. 210: 1. 221: 2,
 aliifque locis 2.
 causam 44: 5. 85: 6. 239. 13.
 288. 6, aliifque locis 5.
 caulari 118: 7.
 caufarum 296: 8. 296: 11. 313:
 10, aliifque locis 2.
 caufas 19: 1. 21: 4. 92: 1, aliif-
 que locis 9.
 caufetur 280: 11.
 caufis 225: 1. 239: 8. 283: 11.
 aliifque locis 7.
 cautus 127: 2.
 ceciderint 146: 1.
 ceciderunt 320: 9.
 cecidit 8: 2.
 ceciniffet 256: 2.
 ceciniffi 83: 6.
 cedant 301: 18.
 cedat 291: 7.
 cedere 345: 8.
 cedit 155: 2.
 cedunt 239: 1.
 celeberrimum 218: 13.
 celebrant 308: 6.
 celebrem 219: 18.
 celebrentur 75: 5.
 celebritate 22: 9.
 celebritatem 178: 15. 180: 3.
 217: 4.
 celeres 289: 5.
 celeri 340: 4.
 celeritatem 212: 14.
 celsa 154: 1. 259: 2. 311:
 1.
 celsâ 207: 6.
 celtas 39: 2.
 celsi 300: 1.
 celfior 337: 1.
 celfius 347: 11.
 celfo 69: 1.
 celfos 269: 1.
 celfum 162: 10. 347: 6.
 cenfemus 231: 16.
 cenfendus 264: 18. 281: 2.
 cenferemus 345: 9.
 cenferes 266: 20.
 cenfes 32: 6. 52: 3. 199: 11,
 aliifque locis 5.
 cenfet 305: 7. 326: 21.
 cenfetis 243: 4.
 cenfor 153: 3.
 cenfu 118: 5.
 cenfuerint 297: 3.
 cenfuit 349: 3.
 cenfum 121: 4.
 cenfura 50: 2.
 cenfus 121: 1.
 cenfus 195: 2.
 Centaurôs 308: 7.
 centeno 191: 1.
 cepit 228: 13.
 Cerberum 309: 5.
 Cerealia 277: 3.
 Cererem 302: 3.
 Cereris 78: 3.
 Ceres 173: 4.
 cernant 298: 18.
 cernas 270: 8.
 cernat 161: 3.
 cernebat 18: 2.
 cernenda 246: 28.
 cernendi 282: 11.

INDEX VOCABULORUM.

- cernens 301: 8. 340: 15.
 cernenti 309: 3.
 cernentis 352: 27.
 cernere 22: 4. 90: 3. 226: 6.
 aliiſque locis 3.
 cerneret 321: 1.
 cernes 263: 2.
 cernis 350: 19.
 cernit 321: 5. 323: 6. 350: 21.
 certa 83: 3. 327: 14. 330: 5.
 aliiſque locis 2.
 certamen 33: 1. 47: 2. 305: 17.
 certavimus 33: 2.
 certè 146: 2. 295: 4.
 certent 168: 19.
 certis 209: 2.
 certissimam 43: 4.
 certissimum 327: 4.
 certo *nomen* 68: 3. 106: 10.
 168: 8.
 certo *adverb* 345: 4.
 certos 166: 9. 345: 3. 345: 12.
 certum 80: 6. 265: 9. bis,
 aliiſque locis 3.
 certus 129: 6. 246: 10. 326: 15.
 327: 5.
 cervæ 251: 7.
 cervis 273: 5.
 cessabit 52: 5.
 cessantibus 282: 11.
 cessarent 194: 11.
 cessat 295: 18.
 cessent 291: 8.
 cessere 343: 9.
 cesset 106: 2.
 cessisse 33: 8.
 cessit 343: 11.
 chordis 252: 4.
 chorus 14: 3.
 circa 36: 5. 94: 4. 266: 15.
 aliiſque locis 2.
 circo 111: 1.
 circuit 223: 5.
 circum 261: 5.
 circulus 296: 3.
 circum *præpaf. cum accus.* 295:
 12.
 circumdedi 101: 7.
 circumstantibus 35 5.
 circumflus 121: 3.
 circumfufæ 111: 1.
 circumſepti 157: 6.
 citò 238: 4. 239: 1. 279: 13.
 281: 20.
 citra 297: 23.
 civibus 44: 5. 177: 6. 287: 10.
 civitate 146: 5.
 civitatis 73: 2. 109: 7.
 civium 72: 7.
 cladem 35: 2. 299: 1.
 clamor 103: 2.
 clara 69: 5.
 clarescat 264: 7.
 claris 106: 5. 162: 8.
 clarissimos 158: 1.
 clarissimum 179: 16. 218: 9.
 claritas 178: 1. 231: 19. 236:
 11.
 claritudine 218: 11. 232: 6.
 claritudinem 178: 9. 205: 11.
 205: 12. 218: 14.
 claritudinis 218: 21.
 claritudo 179: 14. 205: 14.
 clarius 287: 6. 348: 9.
 claro 90: 2.
 claros 132: 3. 269: 3.
 claruerunt 229: 9.
 clarum 1: 6: 3: 322: 1.
 classi 307: 4.
 classica *ſubſt.* 141: 4
 claudere 7: 2.
 clauditur 183: 2.
 clausit 207: 5.
 cluſum 27: 5.
 clavo 247: 1.
 clavus 246: 14.
 clementiâ 281: 16.
 clypeum 41: 3.
 coacervabo 166: 9.
 coacervando 132: 2.
 coacta 335: 31.
coact. num 349: 13.
 coarctabitur 157: 23.
 coeant 316: 3.
 coegerat 251: 5.
 coegit 200: 4.
 coemptio 47: 2. 47: 4.
 coeno 89: 8. 271: 1. 282: 12.
 coeperint 236: 15.
 coeperit 113: 2. 349: 3.
 coepi 14: 8.
 coepisti 109: 8.
 coepit 176: 2.
 coerecat 168: 8. 254: 5. 280:
 14. aliiſque locis 2.
 coërcente 313: 13.
 coercet 239: 10. 305: 8.
 coërcuit 80: 3.
 coetus 59: 1.
 coeunt 237: 5.
 cogantur 335: 7.
 cogat 190: 2. 242: 1. 301: 2.
 cogentibus 237: 17. 239: 8.
 cogis 64: 2.
 cogit 327: 13. 351: 15.
 cogitare 218: 18. 230: 7.
 cogitari 334: 6.
 cogitatione 157: 4. 186: 3.
 239: 5.
 cogitationibus 58: 3.
 cogitationis 228: 6.
 cogitatis *verbum* 157: 7. 158: 5.
 cogites 229: 19.
 cogitetur 158: 13.
 cogitur 22: 4. 295: 17.
 cognatos 249: 9.
 cognita 340: 17.
 cognitio 351: 2.
 cognitione 166: 3. 292: 9. 344:
 11. 350: 12.
 cognitionem 344: 9.
 cognitiones 343: 9.
 cognitionibus 343: 10.
 cognitionis 352: 10.
 cognitio 157: 2.
 cognito 84: 10.
 cognitor 283: 7.
 cognitu 313: 3.
 cognovici 216: 8.
 cognovcas 119: 8. 219: 19.
 cognofcat 326: 24.
 cognofcendam 30: 2.
 cognofcendo 337: 22.
 cognofcente 47: 4.
 cognofcentis 239: 3.
 cognofcentium 336: 15.
 cognofcere 217: 7.
 cognofceres 281: 18.
 cognofces 92: 7. 258: 2.
 cognofci 336: 14.
 cognofcit 136: 9. 337: 11. 343:
 16. 345: 2. 351: 2.
 cognofcitur 336: 15. 348: 2.
 cognofco 219: 21. 280: 6.
 cognofcunt 101: 11.
 cognofcuntur 337: 22.
 cognoverit 15: 3.
 cognovi 11: 2. 7: 1. 9: 1.
 cogor 2: 2.
 coguntur 335: 10.
 cohærens 336: 19.
 cohærent 330: 5.
 cohærentem 147: 10.
 cohærentium 318: 2.
 cohibebat 10: 5.
 cohibere 60: 5.
 colendi 314: 3.
 colere 197: 26.
 colerentur 157: 14.
 colite 352: 24.
 colla 22: 2. 69: 3. 95: 2. aliiſ-
 que locis 5.
 collata 149: 16.
 collata 298: 22.
 collatio 158: 12. 150: 20.
 collatione 345: 9.
 collationem 200: 8.
 collecto 41: 1.
 collectum 265: 2.
 colleg mus 230: 21. 240: 2.
 267: 20.
 collegit 91: 2.
 collidamus 247: 18.
 colligantur 320: 8.
 collige 125: 2. 272: 6.
 colliguntur 236: 10.
 collo 310: 9.
 collocata 133: 7.
 collocatas 249: 8.
 collocavi 74: 6.
 colloqui 328: 7.
 colluſtrat 137: 20.
 colore 10: 2. 69: 8.
 combuſto 310: 1.
 comeret 196: 2.
 comitantur 191: 3.
 comitem 254: 3.
 comites 3: 3.
 comitetur 261: 2. 272: 20.
 commaculant 194: 7.
 commemoras 117: 1. 245: 2.
 commemoratione 205: 8. 231:
 15.
 commendaverit 60: 7.

INDEX VOCABULORUM.

- commercii 157: 11.
 commercium 328: 5.
 comminantes 269: 5.
 comminutæ 132: 8.
 committeres 95: 5.
 commodaverant 111: 4.
 commodi 47: 3.
 commota *fin. nl.* 12: 3.
 commovens 252: 9.
 commovet 290: 5.
 commune 44: 10. 75: 1. 103: 8. aliisque locis 2.
 communen: 10: 1. 10: 4. 25: 1. 267: 6.
 communia 110: 3.
 communicato 32: 3.
 communis 47: 3. 55: 1. 229: 2. aliisque locis 3.
 commutatione 296: 6.
 compage 133: 4.
 comparabis 273: 2.
 camparans 298: 23.
 comparare 178: 9.
 comparari 158: 10.
 compellare 149: 18.
 compellit 266: 12. 335: 30.
 compendii 314: 8.
 compensatione 283: 23.
 compertum 50: 3.
 competenter 299: 11.
 compleat 231: 14.
 complectens 350: 11. 352: 17.
 complecti 350: 5.
 complectitur 294: 3. 299: 12. 349: 6. 352: 12.
 complexam 349: 15.
 complicas 248: 9.
 component 231: 26.
 componebas 58: 5.
 compos 124: 6. 246: 15. 261: 9. 349: 10.
 composita 293: 4.
 compositæ 120: 8.
 compositis 53: 3.
 composito 37: 1.
 compotem 149: 14. 272: 4.
 comprehendendi 352: 12.
 comprehendentium 348: 2.
 comprehendere 299: 16.
 comprehendi 336: 9.
 comprehendit 326: 19. 326: 25. aliisque locis 6.
 comprehenditur 336: 16.
 comprehensam 18: 6.
 compressa 157: 16.
 comprime 70: 8.
 compulfus 49: 3.
 computas 134: 7.
 comita 69: 8.
 comtos 74: 4.
 conabaris 219: 16.
 conaberis 212: 4.
 conabimur 292: 13.
 conabor 172: 2.
 conantur 177: 1. 177: 8. 266: 4. 283: 15.
 conaris 96: 1.
 conatur 218: 24.
 conatus 200: 7.
 concedam 101: 3.
 concedamus 297: 5.
 concedas 236: 19.
 concedat 288: 3.
 concedis 236: 18.
 conceperit 53: 14.
 concepta 187: 9.
 conceptâ 337: 8.
 conceptio 229: 2.
 conceptione 337: 18.
 conceptionem 344: 6.
 conceptionis 337: 15.
 concessa 245: 4. 280: 6. 305: 12.
 concesseram 266: 6.
 concesserim 119: 4. 267: 12.
 concessimus 232: 17. 246: 17. 246: 24. aliisque locis 2.
 concessis 280: 10.
 concessisse 52: 8.
 concessu 280: 5.
 concessum 218: 11. 230: 11.
 conchæ 343: 11.
 conciliat 201: 4.
 concipitur 326: 17. bis.
 concitat 115: 2. 302: 14.
 concitus 301: 3.
 concludere 150: 2. 232: 21.
 concludi 230: 23.
 conclusa 236: 5. 258: 1. 281: 13.
 concluderim 230: 10.
 conclusi 157: 6.
 conclusimus 280: 3.
 conclusioni 280: 7.
 conclusionis 280: 9.
 conclusum 228: 17.
 concordat 122: 2.
 concordēs 56: 2. 167: 2.
 concordia 301: 16.
 concurrere 314: 14.
 concurrat 314: 12.
 concursus 314: 6.
 condat 64: 5.
 condens 153: 5.
 condere 102: 2.
 condignum 247: 17.
 condit 302: 8.
 condita 69: 4. 88: 2. 246: 13. 332: 3.
 conditio 56: 3. 120: 10. 135: 8. aliisque locis 3.
 conditione 122: 2. 272: 27.
 conditionem 273: 9. 349: 2. 350: 29. aliisque locis 2.
 conditionis 351: 11. 351: 14.
 conditis 349: 17.
 conditor 63: 1. 302: 10. 323: 1.
 conditorem 83: 4.
 conditori 136: 3. 349: 13.
 conditoris 133: 5.
 conditum 349: 13.
 conditus 129: 9. 277: 14.
 conducatur 157: 21.
 condunt 234: 9.
 conetur 238: 7. 247: 7. 247: 8. 265: 26.
 confecerimus 305: 11.
 conferatur 156: 7. 158: 7.
 conferre 200: 7. 219: 9. 219: 27.
 confert 272: 1.
 confessio 56: 1.
 confessione 53: 5.
 confessus 14: 4. 245: 5. 281: 7.
 confessum 56: 6. 246: 1.
 confirmandæ 305: 19.
 confirmat 264: 9.
 confirmat 298: 16.
 confirmo 313: 11.
 confitear 218: 13.
 confitemur 230: 1.
 confitentium 229: 9.
 confiteor 85: 4. 187: 14. 239: 16.
 confiteri 218: 8. 218: 19. 230: 12. aliisque locis 2.
 conflictatione 247: 19.
 confuati 316: 4.
 confluentibus 314: 9. 314: 13.
 confluere 314: 14.
 conformaveris 282: 7.
 confudit 187: 10.
 confundat 92: 5.
 confundere 102: 4. 139: 5.
 confunderis 86: 2.
 confundit 87: 5. 124: 4. 350: 24.
 confundor 324: 1.
 confusa 290: 4. 296: 14.
 confusio 296: 20. 297: 24. 327: 15.
 confusionis 287: 13.
 confusum 288: 6.
 congeratur 132: 6.
 congestæ 132: 1.
 congregare 212: 4.
 congregatione 176: 9. 213: 7.
 congererat 148: 8.
 conjectare 232: 6.
 conjectas *verbum* 123: 1.
 conjectat 325: 15.
 conjecto *verbum* 84: 1. 265: 21. 324: 3.
 Coniugatum 45: 3.
 conjugem 254: 4.
 conjugii 168: 22.
 conjugis 110: 1. 210: 3. 251: 1.
 conjuncta 232: 2. 246: 7.
 conjunctione 237: 8.
 conjunctus 336: 19.
 conjungant 231: 13.
 conjungat 261: 1.
 conjungeret 246: 7.
 conjungi 328: 8.
 conjunxerit 230: 4.
 conjurationis 53: 9. 148: 2.
 connectat 295: 17.
 connectens 223: 2.
 connecti 328: 10.
 connectit 328: 4.
 connexione 296: 8. 313: 10. 314: 15.
 conqueraris 120: 8.
 conquereris

INDEX VOCABULORUM.

conqueretis 101: 12.
 conqueri 257: 12.
 conquesta 14: 11.
 conquestus 76: 2.
 conquistæ 205: 1.
 conscendant 259: 2.
 conscendere 226: 1.
 conscia 159: 7.
 conscientia 45: 2. 55: 5. 158: 15. 205: 2 bis.
 conscientiam 57: 6. 298: 22. 299: 5.
 conscii 44: 9.
 conscios 148: 2.
 conscius 53: 9.
 confedit 14: 9.
 confesceret 155: 3.
 consensu 239: 20.
 consentanum 238: 21.
 consentiam 238: 1.
 consentiat 297: 25.
 consentiendo 321: 3.
 consensio 318: 1.
 consentiunt 18c: 7.
 consequatur 304: 1. 327: 9. 335: 8.
 consequens 205: 4. 218: 14. 230: 14; aliisque locis 4.
 consequenter 179: 1.
 consequentia 281: 13.
 consequentiam 265: 15.
 consequi 266: 15. 336: 8.
 consequitur 218: 15. 283: 10.
 confertis 305: 23.
 conservant 320: 7.
 conservat 238: 22. 249: 6.
 conservationem 198: 5.
 considera 156: 4. 187: 1. 218: 9. 229: 1. 266: 13.
 considerandum 149: 8. 188: 1. 337: 3.
 considerans 179: 1.
 consideranti 237: 12.
 considerare 265: 15. 296: 14.
 consideras 257: 7.
 considerat 337: 18. 350: 12.
 considerata 351: 20.
 consideratione 337: 1.
 consideratis *verorum* 147: 2.
 consideratum 131: 4.
 consideram 237: 16. 304: 8.
 consideremus 348: 6.
 considerentur 351: 32.
 consideres 111: 7.
 consideret 344: 7.
 considero 281: 25.
 consilia 324: 7.
 consiliis 327: 6. 327: 17.
 consilium 281: 17.
 consimilem 18: 6.
 consimiles 136: 1.
 consistat 248: 2.
 consolari 188: 15.
 consona 223: 2.
 conspectum *adjc* 350: 27.
 conspexerit 149: 9. 293: 9.
 conspiciere 344: 9.
 conspicio 266: 9.

conspicitur 293: 6.
 conspicuos 226: 3.
 constant 236: 2. 330: 2.
 constantiam 94: 4. 102: 5. 112: 2. 239: 15.
 constare 125: 2.
 constaret 335: 15.
 constat 87: 3. 115: 3. 115: 7; aliisque locis 9.
 constet 115: 8.
 constiterit 264: 6. 313: 7.
 constituent 177: 7.
 constituas 231: 23.
 constitutumus 229: 11.
 constituit 179: 2. 352: 17.
 constituo 326: 3.
 constituta 228: 3. 287: 2. 287: 10; aliisque locis 2.
 constitutam 336: 22.
 constitutum 348: 11.
 constringit 296: 9. 318: 4. 327: 8.
 consulare 146: 3.
 consularem 48: 1. 48: 3.
 consulares 119: 5.
 consuatu 194: 9.
 consules 110: 7.
 consulit 333: 2.
 consulum 111: 1. 146: 4.
 consumtos 164: 4.
 consurgit 337: 5.
 contabescas 103: 7.
 contagione 194: 7. 195: 6. 245: 3.
 contemendum 179: 10.
 contemnitur 194: 4.
contemperata 247: 4.
 contemptum 305: 25.
 contendas 299: 25.
 contende 101: 1.
 contendit 47: 4.
 contenta 133: 18. 136: 1. 138: 2.
 contentus 157: 22.
 contexe 265: 27.
 contexo 292: 15.
 contigerit 350: 2.
 contigisse 192: 5.
 contigit 44: 3.
 continens 176: 7.
 continere 231: 12.
 contineret 246: 9.
 continet 168: 21. 303: 3.
 continetur 74: 1.
 contingant 297: 1.
 contingat 123: 2.
 contingentes 287: 7.
 contingere 194: 8. 217: 5. 258: 5; aliisque locis 3.
 continget 236: 4.
 contingi 297: 30.
 contingit 93: 4. 218: 29. 236: 16. 266: 16.
 contingunt 76: 6.
 continuato 71: 1.
 continuò 168: 16.
 continuum 102: 7. 346: 3.
 contra 36: 3. 53: 9. 53: 11; aliisque locis 3.

contra *fine regimin.* 108: 2. 123: 4. 135: 5; aliisque locis 7.
 quod totum contra est: *contra-*
rio 326: 14.
 contracta 25: 5.
 contradici 229: 13.
 contrahit 36: 4.
contrari e 247: 7.
 contraria 149: 3. 264: 5.
 contraria 272: 13.
 contrarium 172: 2. 325: 8.
 contrariarum 149: 12.
 contrarius 246: 6.
 contrarium 135: 2. 188: 9.
 contuendum 246: 29.
 contuetur 336: 21. 337: 3. 337: 7. 351: 19.
 contuleram 24: 2.
 contulisset 271: 14.
 contulit 79: 8.
 contum 137: 9.
 contumacis 109: 2.
 contumelia 158: 22.
 contumeliis 158: 18.
 convellere 84: 12.
 conveniant 222: 3. 297: 9. 313: 22. 316: 5.
 conveniat 297: 16.
 conveniebat 58: 4.
 convenienti 279: 5.
 convenientia 247: 4.
 convenientibus 238: 3. 335: 21.
 convenire 280: 6. 297: 16. 299: 4.
 convenisset 246: 7.
 convenit 238: 8. 265: 19. 272: 8; aliisque locis 3.
 convenit 238: 21.
 conversas 225: 4.
 converso 303: 8.
 convertant 247: 5.
 convertas 352: 4.
 converteris 352: 6.
 convertit 223: 5.
 convictum 56: 6.
 convineat 229: 5.
 convinci 57: 3.
 copia 105: 6.
 copia 135: 2.
 copias 36: 4.
 copiosus 179: 6.
 coquit 117: 3.
 coram 137: 10.
 corda 211: 6. 270: 2. 277: 12.
 corde 243: 5.
 cordis 269: 6.
 Cori 290: 7.
 cornu 64: 3. 64: 6. 105: 6.
 cornua 207: 2. 290: 1.
 Coro 26: 3.
 corollarii 272: 5.
 corollarium 231: 3. 231: 9.
 corona 271: 6. 271: 12.
 corpora 320: 7.
 corporales 344: 10.
 corporalem 210: 2.
 corpore 51: 4. 277: 6. 283: 28; aliisque locis 4.

A a a

INDEX VERBORUM.

- corporeâ 245: 3.
corporeis 277: 31.
corporei 277: 18. 343: 6.
corporibus 209: 4. 297: 7.
297: 8, aliisque locis 3.
corporis 126: 3. 173: 13. 209:
1, aliisque locis 8.
corporum 283: 27. 340: 11.
343: 6.
corpus 147: 5. 147: 8. bis,
aliisque locis 9.
correctionis 280: 18.
corrigendi 304: 5.
corrigi 280: 15.
corrigit 305: 2. 306: 2.
corripere 48: 3.
corroborent 288: 6.
corrumpit 305: 2. 4.
corrumpunt 238: 23.
corruptionem 237: 15.
cortex 238: 13.
corticem 238: 10.
corufci 261: 3.
corufcus 262: 4.
cotidiè *vide* quotididè.
crastinum 348: 12.
creatis 239: 12.
crebras 266: 9.
crebris 290: 6.
crebrò 304: 11.
credamus 35: 24. 345: 5.
credant 340: 3.
credantur 328: 10.
credatis 189: 2.
credatur 232: 12. 247: 1. 273:
4, aliisque locis 2.
crede 115: 5. 115: 6.
credenda 282: 1.
crelendum 344: 12.
credente 33: 8. 177: 4.
credere 325: 3.
credere 288: 1.
crederes 95: 7.
credere 101: 3.
credi 159: 5.
credidit 78: 2.
credis 83: 2. 86: 11. 336: 12.
credit 107: 2. 161: 2.
creditor 232: 5. 272: 3. 279:
6. 314: 4.
credo 94: 2. 135: 1. 246: 27.
298: 19.
credunt 180: 4. 325: 4.
creduntur 61: 4. 111: 10. 219:
11, aliisque locis 3.
crefcit 17: 3. 276: 5.
crimen 52: 3. 55: 1. 61: 3. 69:
6.
crimimur 52: 2.
criminatione 75: 7.
criminationem 32: 4.
criminationibus 32: 1.
crimine 57: 3.
criminis 51: 1. 59: 3. 60: 1.
Cræfum 102: 11.
cruciatibus 283: 22.
cruciatu 148: 4. 283: 23.
crudelitatis 148: 4.
cruento 182: 9.
cruor 142: 2. 182: 5.
cruore 152: 3. 307: 5.
cui 119: 8. 126: 1. 149: 9.
aliisque locis 17.
cuiumque 149: 9.
cuilibet 283: 12.
cuipiam 267: 8.
cuiquam 72: 4. 219: 19. 279:
7.
cuique 238: 8. 238: 21. 272: 1.
cuivis 280: 14.
cujus 14: 5. 31: 1. 31: 3. aliis-
que locis 20.
cujuspian 280: 21. 314: 1.
cujusquam 101: 2. 280: 12.
cujusque 45: 3. 122: 4. 136: 5.
149: 11. 325: 10.
culmina 300: 3.
culmine 269: 2.
culpa 283: 18.
culpanda 280: 16.
cultor 314: 6.
cultu 179: 10.
cultûs 263: 8.
cum *præpof* 3: 1. 45: 1. 92: 4.
aliisque locis 10.
cum *conjunct* 10: 6. 24: 5. 26:
3, aliisque locis 163.
cum *ante tum* 257: 2.
cumulum 110: 4.
cumulus 60: 5.
cuncta 84: 9. 122: 4. 176: 6.
206: 4, aliisque locis 39.
cunctas 299: 16.
cunctatione 171: 9.
cunctis 56: 3. 75: 3. 149: 6.
aliisque locis 8.
cunctorum 348: 5. 352: 20.
cunctos 208: 1.
cunctum 55: 2.
cunctus 293: 2.
cupias 201: 3.
cupiat 219: 7.
cupidinem 58: 1. 106: 9.
cupiditas 177: 2.
cupiditatem 266: 3.
cupido *subst* 156: 3.
cupido 171: 4.
cupierunt 146: 4.
cupis 212: 6.
cupit 241: 2. 301: 9.
cupita 279: 8.
cupiunt 116: 1. 279: 9.
cur 20: 1. 68: 6. 83: 8, aliisque
locis 14.
cura 17: 3. 109: 6. 119: 7.
aliisque locis 3.
curæ 83: 7.
curandum 14: 3.
curas 203: 4.
curasset 195: 2.
curat 98: 3. 128: 4.
curationem 109: 2.
curationis 82: 2.
curiâ 110: 9.
currenti 271: 5.
currere 251: 4.
curribus 225: 2.
curritur 271: 6.
curru 168: 4.
currum 184: 7. 162: 3.
curfus 301: 11.
curtium 117: 2. 312: 1. 316:
3.
curvans 184: 3.
curules 110: 9. 197: 4.
curuli 193: 1.
cutis 5: 4.
Cypriani 48: 4.
Cyro 102: 11.

D.

- DA 226: 1. 226: 2. bis.
dabas 248: 14.
dabat 140: 3. 197: 3. 252: 7.
dabimus 108: 3.
dabo 231: 3.
Daemonum 295: 3.
damna 76: 1.
damnamur 57: 3.
damnatio 50: 8.
danti 212: 5.
dapes 183: 4. 214: 6.
dare 174: 4. 219: 26. 307: 4.
das 221: 1.
dit 238: 8.
datas 182: 2.
datur 164: 4.
de 14: 10. 43: 5. 52: 6, aliisque
locis 81.
dea 275: 4.
deæ 252: 5. 253: 5.
debeant 298: 18.
debeantur 287: 10.
debeat 219: 32.
debeatur: 83: 16.
debeatur 133: 16.
debet 305: 16. 349: 17. 352:
18.
debita *adject.* 68: 8.
debitum 313: 1.
deblateravi 71: 1.
debui 48: 5.
debuisset 93: 10.
decederent 50: 4.
decem 158: 7.
decernant 299: 6.
decernas 292: 3.
decernis 265: 20.
decernit 305: 6. 326: 23.
decerno 313: 12.
deceperit 271: 13.
decefferit 120: 5.
deceit 305: 17.
decidet 271: 12.
decipiat 228: 6.
declinantes 305: 4.
declivem 22: 3.
decliviam 316: 7.
decora *adject.* 164: 3.
Decorato 193: 4.
decoris *subst.* 153: 3. 195:
4.

INDEX VOCABULORUM.

- decrevit 349: 21.
 decretis 52: 6.
 decreto 52: 8.
 decrevisset 50: 2.
 decursus 258: 8.
 decus 114: 4. 118: 8. 120: 4.
 271 13.
 dedecus 193: 2.
 dederint 146 2.
 dederit 123: 5. 151: 1.
 dedi 272: 6.
 dedisti 95: 8. 111: 2.
 dedit 21: 1. 38: 1. 207: 1, alii-
 que locis 4.
 dedita 320: 9.
 deducant 222: 4.
 deduci 280: 16.
 deducis 246. 28.
 deduxi 30: 3.
 deesse 271: 3. 282: 15.
 deest 230: 18.
 defectum 349: 13.
 defectus 53: 13.
 defenderim 55: 4.
 defendunt 59: 3.
 defensione 50: 3. 61: 11.
 defensor 278: 14.
 defensorum 183: 19. 283:
 24.
 defensum 102: 12.
 deferantur 146: 6.
 deferatur 298: 3. 304: 5.
 deferente 182: 8.
 deferentibus 49: 1. 50: 6.
 deferret 52: 1.
 deficient 219: 1.
 deficiente 264: 11.
 deficientis 350: 14.
 deficit 267: 14. 272: 23. 349:
 20.
 deficient 266: 16.
 defigere 226: 3.
 definiat 313: 11.
 definire 314: 12.
 definiisti 228: 4.
 definit 337: 15.
 definita 345: 13.
 definitum 158: 8.
 definitivus 268: 3. 313. 20.
 definiuit 313: 23.
 defixerat 170: 2.
 defixi 30: 3.
 defixo 14: 7. 176: 1.
 defleat 296: 19.
 defleat 219: 13.
 defleatere 352: 3.
 defleantur 267: 5.
 deflet 103: 2. 121: 3. 252:
 9.
 deflexeris 282: 9.
 deflexus 89: 4. 302: 5. 316: 8.
 defossi 314: 3.
 defuerit 199: 1.
 defuisse 264: 14.
 defunctum 191: 3. 281: 14.
 degas 212: 9.
 degener 121: 1. 208: 6.
 degenerent 205: 16.
 degentis 125: 3.
 degentium 348: 5.
 degunt 297: 2.
 degustare 93: 6.
 degustata 171: 3.
 dehinc 175: 3. 199: 11. 245: 3.
 Dei 229: 18. 232: 21. 248: 14.
 aliique locis 3.
 deiecerint 321: 2.
 deieci 45: 6.
 deiecit 14: 4. 94: 1. 272:
 27.
 deiecitum 14: 10.
 deinceps 14: 7. 33: 4. 217:
 2.
 deinde 102: 12.
 delapsa 11: 3.
 delatio 50: 7.
 delationem 49: 2.
 delationum 61: 8.
 delatorem 52: 1.
 delatoris 48: 4. 52: 4. 193:
 5.
 delatorum 53: 6. 75: 4.
 delatum 55: 2.
 delectant 247: 15. 292: 14.
 delectantur 268: 18.
 delectat 110: 5. 124: 1. 133: 8.
 157: 20.
 delectationis 178: 12.
 delectet 179: 18.
 delector 313: 6.
 delectus 109 6.
 delegeras 43 4.
 deleri 110: 7.
 delevit 158: 2.
 delibare 292: 13.
 delictissimus 122: 4.
 delicias 111: 3. 120: 6.
 delicias 305: 22.
 delictus 122: 1.
 deligendo 180: 7.
 demersi 216: 4.
 demersit 310: 3.
 demerso 238: 10.
 demonstra 171: 9.
 demonstrandum 228: 2. 335:
 17.
 demonstrare 325: 12.
 demonstrat 166: 1. 229: 5. 267:
 19.
 demonstrationibus 126: 1. 156:
 5.
 demonstratis 231: 1.
 demonstratum 236: 13. 265: 4:
 296. 17.
 demonstratur 264: 4.
 demonstravimus 215: 9.
 demonstrum 200: 2.
 demonstrat 280: 8.
 demulcet 111: 3.
 demum 281: 24. 334: 7.
 denique 157 13.
 dente 182: 9. 276: 5. 286. 2.
 Deo 53: 14. 58: 6. 84: 2, alii-
 que locis 16.
 deos 231: 6. 272: 8. 272: 9.
 depellant 188: 14. 192: 3.
 depellat 83: 5.
 depellere 219: 3.
 depellit 149: 13.
 deplorasti 83: 7.
 deponere 201 3.
deposi or 314: 7.
 deposituros 283: 22.
 deposuit 247: 18.
 deprecabamur 249: 2.
 deprecandi 328: 2. 328: 5.
 deprecetur 328: 3.
 deprehendatur 388: 4.
 deprehendisti 94: 6. 217: 6.
 deprehenditur 187: 7.
 deprimis 238. 20.
 depugnant 297: 4.
 depulit 242: 6.
 depulsus 258: 11.
 depulsionem 72: 7.
 depullor 297: 14.
 depulsus 49: 2.
 derelinquit 267: 15. 298: 25.
 descendens 314: 15.
 descendere 102: 9.
 descendit 267: 17. 351: 30.
 descendunt 131: 1.
 describas 239: 22.
 describeres 43: 7.
 deseras 112: 5.
 deserat 60: 8. 208: 8.
 deserent 32: 2.
 deserentur 266: 13.
 deserentur 80: 6. 93: 9. 191: 2.
 218: 30.
 deserta 273: 9.
 deserti 266: 23. 279: 14.
 desertus 264: 4.
 deserunt 267: 5.
 desiderabas 187: 14.
 desiderant 178: 5. 180: 2. 238:
 19, aliique locis 2.
 desiderare 176: 5.
 desiderari 178: 16. 265: 5.
 desideras 52: 1. 212: 7.
 desiderat 178: 19. 187: 15. 218:
 31, aliique locis 3.
 desideratis *verbum* 135: 1.
 desideratur 232: 15. 240: 2.
 desiderent 239: 13. 268: 16. 268:
 17.
 desideres 103: 8.
 desideret 237: 15.
 desideretur 219: 25. 239:
 22.
 desidero 92: 2. 119: 4.
 desidero 231: 23. 246: 2. 265:
 21. 287: 13.
 desidiit 340: 21.
 deserint 108: 7.
 deserit 74: 2. 136: 10. 272:
 2. 273: 9.
 designare 172: 1.
 designarem 9: 2.
 designat 335: 16.
 designat 272: 23.
 designat 349: 4.
 desine 166: 11.
 desinet 297: 26.

INDEX VOCABULORUM.

- definit 74: 3. 132: 5. 174: 4.
 aliisque locis 4.
 definite 212: 14.
 definunt 195: 7. 267: 6. 351: 21.
 desipis 347: 8.
 desistam 52: 4.
 desisti 85: 6.
 desist s 137: 12. 212: 9.
 desistit 96: 2. 194: 12. 219: 3.
 272: 23.
 desistunt 267: 7.
 desit 264: 11. 265: 25. 336: 8.
 desultum 109: 5.
 despectiores 194: 5.
 despicens 350: 28.
 despiciit 218: 32. 260: 1. 347:
 7.
 despiciunt 298: 7.
 destinatum 187: 2.
 destitit 237: 4.
 destituit 86: 9.
 destituta 235: 24.
 destitutus 343: 10.
 destruit 279: 18.
 desuper 27: 3. 36: 6. 337: 8.
 352: 20.
 det 254: 8.
 detegas 42: 3.
 detegat 290: 4.
 detegit 165: 3.
 deterat 172: 9.
 deteriora 282: 10.
 deteriore 297: 28.
 deterrent 298: 16.
 detexit 166: 9.
 detinetur 273: 8.
 detorqueri 325: 1.
 detrahat 269: 7.
 detraherent 13: 2.
 detrahunt 122: 7. 277: 16.
 detraximus 100: 4.
 detraxit 35: 2. 46: 3.
 detrectantium 247: 6.
 detrudat 272: 28.
 detruditis 136: 5.
 detrusisti 282: 10.
 detulere 57: 4.
 detulisse 44: 10.
 devenerit 194: 9.
 devix 212: 1.
 devix 241: 2. 313: 4.
 devios 166: 6. 214: 1.
 devitare 239: 15.
 devitat 237: 19.
 devius 177: 3.
 Deum 83: 4. 84: 9. 208: 5.
 aliisque locis 18.
 devorassent 48: 2.
 Deus 44: 9. 54: 2. 80: 2. aliis-
 que locis 20.
 dextera 12: 1.
 dextra 184: 3.
 dextrâ 97: 1.
 dic 84: 1. 84: 6.
 dicam 119: 5. 246: 28. 280: 11.
 dicamus 267: 9. 350: 7.
 dicantur 210: 2. 352: 16.
 dicas 351: 3.
 dicatur 326: 7.
 dicebas 170: 6. 239: 28. 248:
 11. 248: 15.
 dicendi 108: 3.
 dicentes 344: 2.
 dicere 53: 5. 165: 4. 179: 17.
 aliisque locis 2.
 dicemur 56: 5.
 dicerent 283: 23.
 diceretur 53: 9.
 dices 262: 7.
 dici 219: 12. 279: 1. 281: 26.
 297: 7.
 dicimur 51: 1.
 dicis 171: 5. 318: 1.
 dicitur 159: 6. 228: 8. 350: 15.
 dicunt 2: 2.
 dicantes 12: 3.
 dicat 168: 25.
 dictum 210: 4.
 dicturam 246: 26.
 dicturum 54: 6. 336: 1.
 didiceram 44: 7.
 didiceris 249: 9.
 didicisti 103: 5. 157: 2. 272:
 21.
 die 50: 6.
 diebus 89: 6.
 diem 27: 5. 50: 4. 168: 3. aliis-
 que locis 2.
 dies 83: 5. 102: 2. 112: 4. aliis-
 que locis 5.
 differas 292: 14.
 differentibus 343: 9.
 differre 218: 14. 288: 4.
 differt 273: 7.
 difficiliori 324: 1.
 difficilis 280: 5.
 difficultas 305: 19.
 difficultate 157: 11.
 diffuere 178: 4. 295: 18. 305:
 21.
 diffundi 295: 17.
 diffundunt 238: 11.
 diffusa 162: 7.
 digerit 294: 4.
 digesta 294: 6.
 digna 350: 5. 350: 20.
 dignam 205: 8.
 dignissima 312: 3.
 dignissimè 230: 1.
 dignissimum 137: 8. 177: 5.
 179: 10. aliisque locis 2.
 dignitas 149: 16. 150: 1. 193:
 10. 194: 5.
 dignitate 146: 8. 256: 1.
 dignitatem 57: 4. 136: 4.
 dignitates 110: 4. 180: 2. 192:
 1. aliisque locis 4.
 dignitatibus 61: 5. 145: 1. 146:
 8. aliisque locis 6.
 dignitatis 57: 5. 145: 2. 194:
 2.
 dignitatum 101: 1.
 dignius 230: 23.
 digniùs 149: 6.
 dignos 149: 16. 193: 6. 283: 29.
 297: 5.
 dignoscere 14: 6.
 dignoscit 297: 11. 319: 3. 350:
 13. 350: 25.
 dignum 157: 19. 193: 9. 216: 5.
 aliisque locis 2.
 diis 297: 21.
 dijudicat 337: 8.
 dilabatur 249: 3.
 dilabitur 228: 14.
 dilabuntur 320: 7.
 dilatare 157: 17.
 dilige 286: 8.
 diligenter 334: 4.
 dilgentia 238: 14.
 diluvium 146: 2.
 diminutis 228: 12.
 dimissus 281: 23.
 dimotis 87: 6.
 dira 277: 17.
 dirigebas 54: 7.
 dirigens 296: 16. 299: 18.
 diripiendis 36: 5.
 discedens 166: 10.
 discedit 295: 16. 295: 18.
 discedunt 101: 12.
 disces 281: 21.
 discernat 319: 3.
 discernendo 343: 7.
 discernere 297: 6.
 discernitis 350: 27.
 disceptantibus 299: 5.
 discesseris 93: 5.
 discesserit 94: 13. 299: 13.
 discessi 103: 6.
 discedunt 33: 7.
 disciplinis 60: 2.
 disceit 244: 2.
 discordant 157: 18.
 discordia 330: 4.
 discordiâ 45: 1.
 discordias 48: 5.
 discors 246: 8. 301: 15. 329: 12.
 discrepant 230: 16. 236: 14.
 discrepare 218: 22. 347: 4.
 discreparent 231: 25. 236: 8.
 discretionem 231: 23.
 discretionis 10: 4.
 discriminis 61: 9.
 discessit 26: 1.
 disjice 226: 4.
 disjunctum 328: 12.
 dispendans 352: 22.
 dispendari 298: 19.
 dispendatio 297: 28.
 dispendit 218: 23.
 displicere 35: 6.
 disponat 296: 16.
 disponentem 299: 21.
 disponentis 247: 3.
 disponeret 246: 12.
 disponit 246: 21. 246: 23.
 247: 13. aliisque locis 6.
 dispositè 298: 11.
 dispositio 294: 1.
 dispositione 352: 7.
 dispositionis 288: 7.
 dispositissimâ 257: 14.
 dispositos 246: 10.

disposuit

INDEX VOCABULORUM.

- disposuit 294: 13. 295: 7.
 disputabas 248: 17.
 disputationis 313: 7.
 dissentiant 299: 5.
 distentire 232: 19.
 dissepta 303: 4.
 disseptum 328: 12.
 disseram 145: 1. 200: 1.
 differebas 43: 6. 248: 12.
 differere 281: 17.
 differis 345: 3.
 differui 205: 5.
 differuit 293: 1.
 diffideant 272: 12.
 dissident 286: 1.
 dissidentes 180: 6.
 dissiliet 248: 1.
 dissimile 297: 8.
 dissimiles 299: 10.
 dissimillimi 35: 3.
 dissimulare 352: 26.
 dissociantur 316: 2.
 dissociaret 247: 8.
 dissolvantur 238: 24.
 dissolvat 112: 3.
 dissolvere 325: 4.
 dissolvi 213: 5. 237: 4.
 dissolvitur 237: 7.
 dissolutus 30: 1.
 distonæ 61: 1.
 dissonare 336: 7.
 distant 286: 3.
 distantes 157: 10.
 distenditur 157: 4.
 distinctione 133: 6.
 distingueris 133: 12.
 distractus 212: 8.
 distrahunt 76: 5.
 distraxerint 237: 10.
 distribuit 298: 4. 334: 2.
 distributa 294: 4.
 distributa 237: 9.
 directis 214: 6.
 diu 200: 5. 334: 3.
 divelleret 246: 8.
 diversa 218: 21. 230: 3. 230:
 15, aliisque locis 7.
 diversam 229: 17.
 diversarum 157: 17.
 diversis 180: 4. 246: 6. 265:
 2. 343: 9.
 diversitas 246: 8.
 diversitate 157: 11.
 diverso 176: 3. 177: 1.
 diversum 76: 5. 230: 2. 230:
 4, aliisque locis 4.
 diversus 237: 2.
 dives 107: 1. 190: 1.
 dividentibus 239: 1.
 dividis 66: 4.
 dividit 340: 17.
 divina 257: 2. 293: 9. 295: 6,
 aliisque locis 5.
 divinâ 292: 10. 296: 11. 297:
 19. 352: 7.
 divinæ 83: 6. 86: 11. 248: 9,
 aliisque locis 13.
 divinam 273: 9. 325: 7. 345:

- 2, aliisque locis 4.*
 divinarum 43: 5.
 divinationem 334: 2.
 divini 299: 16. 343: 14. 350:
 20. 351: 7.
 divinis 295: 1. 320: 4.
 divinitas 230: 22. 231: 4.
 divinitatem 231: 6.
 divinitati 295: 11.
 divinitatis 231: 4.
 divinitus 118: 5.
 divino 150: 17.
 divinum 135: 9. 219: 32. 297:
 25. 351: 19.
 divinus 350: 28. 352: 9.
 divisa 340: 18.
 divites 188: 12.
 divitiæ 131: 5. 132: 8. 137: 6.
 150: 1.
 divitiarum 166: 12.
 divitias 132: 10. 134: 11. 178: 5,
 aliisque locis 2.
 divitiis 134: 12. 177: 4. 187: 8,
 aliisque locis 2.
 diuturnior 280: 1. 281: 21.
 diuturnitas 239: 9.
 diuturnitate 158: 6.
 diuturnitatem 158: 10.
 dixerat 312: 1.
 dixerim 61: 2.
 dixeris 267: 11. 273: 1.
 dixi 314: 11.
 diximus 177: 1. 195: 4. 229:
 15, aliisque locis 2.
 dixisti 75: 2. 257: 4. 312: 4.
 dixit 25: 4. 210: 8.
 doceat 242: 2.
 doctrinâ 243: 3.
 docui 247: 2.
 docuisti 304: 7.
 documenta 52: 1.
 doleas 134: 8.
 dolor 5: 2. 76: 2. 76: 5. 90: 3.
 dolore 71: 1. 92: 5. 119: 4.
 283: 9.
 dolorem 257: 3.
 dolores 12: 5. 209: 3.
 doloribus 126: 6. 179: 17.
 doloris 109: 2.
 doluisti 75: 7. 86: 3.
 domesticis 248: 19.
 domet 202: 2.
 dominæ 95: 8.
 dominam 95: 3. 101: 11.
 dominatam 155: 2.
 dominis 270: 10.
 domino 134: 4.
 dominos 253: 1. 269: 10.
 dominum 251: 13. 305: 7.
 dominus 262: 1. 302: 12.
 domitor 182: 10.
 domo 110: 8. 257: 14.
 domos 252: 2. 260: 6.
 domuit 308: 7.
 domum 129: 5. 179: 5. 258: 9.
 domus 59: 1. 162: 8.
 domus 45: 5. 134: 4.
 dona *nomen* 131: 3. 254: 5.

- donamus 254: 3.
 donat 234: 5. 311: 4.
 donati 281: 8.
 donec 260: 6.
 dorâ 261: 8.
 dotes 119: 2.
 draconis 309: 3.
 duæ 351: 9.
 dubio procul 351: 30.
 dubitabilis 268: 15.
 dubitabis 264: 17.
 dubitandum 246: 3. 246: 4.
 dubitare 239: 14. 264: 15. 272:
 11.
 dubitari 126: 3. 188: 8. 218: 5,
 aliisque locis 3.
 dubitas 265: 24. 283: 6.
 dubitat 119: 9. 125: 9. 149: 8,
 aliisque locis 2.
 dubitatio 298: 12.
 dubitatione 292: 6.
 dubitatur 336: 5.
 dubitaverit 248: 2.
 dubites 288: 6.
 dubitet 229: 4.
 dubito 238: 2. 264: 1.
 dubium 149: 4. 212: 1. 232: 2.
 263: 13.
 ducatur 327: 17.
 duce 36: 2.
 ducem 276: 12.
 ducendam 335: 22.
 ducere 171: 5. 254: 15.
 duces *verbum* 130: 1.
 duci *verbum* 283: 18. 349: 14.
 ducimus 239: 5.
 ducis *nomen* 275: 1.
 ducis *verbum* 221: 5.
 ducit 186: 4. 266: 11. 294: 11,
 aliisque locis 2.
 ducitur 298: 4.
 ductu 258: 11.
 dudum 89: 4. 98: 1. 239: 16,
 aliisque locis 5.
 dulcedinem 299: 24.
 dulcedinis 93: 8. 108: 5.
 dulcedo 123: 7.
 dulces 142: 2.
 dulcescant 171: 4.
 dulci 183: 4. 183: 10. 252: 10.
 dulcia 297: 9.
 dulcibus 61: 12: 6.
 dulcior 174: 1.
 dum 7: 3. 9: 1. 61: 3. 92: 5,
 aliisque locis 23.
 duo 230: 15. 264: 9. 265: 16.
 duobus 330: 1.
 duorum 111: 1.
 duos 110: 7. 223: 3.
 dura 98: 4. 238: 23. 288: 3.
 duram 291: 1.
 durare 303: 7.
 durat 239: 9.
 durus 308: 6.
 duris 298: 5.
 durum 280: 7.
 dux 36: 4. 227: 1.
 duxerit 168: 5.

INDEX VOCABULORUM.

E.

E 210: 4. 340: 2.
 è contrario 325: 6.
 è conversio 325: 16.
 ea *nomin. sing.* 84: 12. 92: 2.
 159: 6, aliisque locis 9.
 ea *nomin. plur.* 213: 7. 230: 19.
 238: 17, aliisque locis 7.
 ea *accus. plur.* 60: 6. 75: 5. 134:
 12, aliisque locis 19.
 eâ 33: 7. 92: 7. 102: 9, aliis-
 que locis 8.
 eadem 94: 10. 94: 17. 132: 6,
 aliisque locis 16.
 eâdem *ablat.* 11: 2.
 eam 30: 3. 74: 2. 86: 10, aliis-
 que locis 12.
 eandem 11: 8. 146: 5. 232: 18.
 336: 17.
 earum 44: 3. 132: 1. 238: 4.
 336: 6.
 eas 44: 2. 189: 2. 192: 4, aliis-
 que locis 3.
 eat 173: 4.
 ebore 74: 4.
 ebrius 179: 5.
 ecce 2: 3.
 echinis 215: 8.
 edat 174: 2.
 edisseras 292: 3.
 edit 208: 2.
 edita 105: 3. 275: 5.
 edixit 50: 4.
 educatus 24: 2.
 educavi 101: 6.
 effecerat 52: 6.
 effecisse 53: 12. 264: 16.
 effecit 201: 1.
 effectibus 149: 13.
 effectu 149: 19.
 effectum 232: 14. 294: 10. 299:
 12.
 effectus 237: 2. 264: 10. 266:
 17, aliisque locis 2.
 efficacem 280: 9. 335: 1.
 efficacior 201: 6.
 efficax 198: 5. 320: 5.
 efficere 148: 11. 187: 6. 198: 1.
 264: 2.
 efficiendum 61: 10.
 efficiens 341: 2.
 efficientiâ 246: 11. 267: 18.
 efficientiam 236: 10.
 efficit 126: 8. 149: 16. 150: 4,
 aliisque locis 3.
 effingere 349: 19.
 effragito 170: 7.
 effrta 228: 14.
 effrto 5: 4. 22: 1.
 effugere 352: 5.
 effundendo 132: 2.
 effuso 152: 3.
 egeat 218: 2. 218: 15. 219: 2.
 246: 19.
 egebit 188: 6.

egens 179: 8.
 egentem 107: 2.
 egere 217: 10. 218: 11.
 egeret 188: 7.
 eget 43: 1. 187: 14. 187: 15.
 bis.
 egimus 281: 17.
 ego 14: 5. 43: 1. 45: 3, aliis-
 que locis 24.
 egrediare 248: 9.
 egrediatis 248: 8.
 eheu 7: 1. 214: 1.
 ei 73: 3. 83: 2. 95: 3, aliisque
 locis 4.
 eidem 280: 23. 319: 1.
 eis 123: 2. 131: 3. 146: 7, aliis-
 que locis 10.
 eisdem 50: 6. 110: 9. 136: 7.
 298: 14.
 ejus 12: 1. 12: 5. 25: 4, aliis-
 que locis 12.
 ejusdem 44: 4. 271: 4.
 elabi 281: 9.
 elaborant 177: 5.
 elaborat 238: 9.
 Eleaticis 14: 1.
 Elegi *nomen.* 3: 1.
 elegisti 95: 4.
 clementia 222: 2. 296: 5. 301:
 17.
 elementum 11: 7.
 elephantos 212: 12.
 elicit 299: 12.
 eligenda 200: 4.
 eliminat 299: 21.
 elinguem 24: 6.
 elucet 119: 6.
 eludere 92: 4.
 elusus 78: 3.
 emarcescere 305: 22.
 emendant 298: 16.
 emerens 118: 9.
 emerunt 298: 9.
 emetiendum 313: 4.
 emicat 28: 1.
 eminent 266: 18.
 eminet 43: 2.
 eminus 336: 18.
 emissiles 166: 11.
 emissus 27: 4.
 emtam 254: 4.
 en 324: 1.
 enatabimus 120: 4.
 enatet 347: 1.
 enervarius 267: 2.
 enim 5: 1. 12: 6. 32: 6, aliis-
 que locis 117.
 ense 286: 2.
 eo *nomen* 13: 2. 36: 7. 136: 5,
 aliisque locis 18.
 eò *adverbiū loci* 186: 3. 212: 2.
 eò loci 314: 7.
 eò quo magis 194: 3.
 eò ipso quòd 272: 7.
 eò usque 92: 4.
 eò *pro. idem* 137: 7. 165: 5.
 eodem 33: 2. 50: 6. 187: 1.
 351: 16.
 eorum 33: 10. 193: 3. 198: 2,
 aliisque locis 16.
 eos 135: 4. 193: 10. 194: 1, aliis-
 que locis 10.
 eoidem 102: 2. 267: 9. 267:
 10. 268: 8.
 Epicureum 33: 4.
 Epicurus 179: 1.
 equitandi 232: 14.
 equitare 232: 13.
 equos 174: 6. 285: 4.
 erant 11: 1.
 erat 8: 2. 32: 3. 43: 6, aliis-
 que locis 5.
 cretæ 266: 8.
 creptæ 188: 5.
 creptor 273: 1.
 erga 94: 3.
 ergo 164: 5. 270: 7.
 erigamur 345: 10.
 eripi 125: 4.
 eripiat 188: 4.
 eripies 212: 5.
 erit 157: 21. 229: 6. 234: 1,
 aliisque locis 7.
 errare 179: 6.
 erras 94: 3.
 error 56: 3. 124: 3. 137: 1, aliis-
 que locis 6.
 errore 33: 10. 36: 2. 327: 7.
 erroris 242: 4. 336: 12.
 erubescant 204: 5.
 cruciantibus 146: 2.
 es 24: 1. 42: 1. 72: 3, aliisque
 locis 7.
 escas 182: 3. 183: 8. 239: 5.
 esse 33: 9. 44: 5. 48: 5, aliis-
 que locis 324.
 essem 48: 6.
 essent 131: 3.
 esset 11: 7. 14: 6. 14: 7, aliis-
 que locis 15.
 est 9: 3. 14: 11. 23: 1, aliis-
 que locis 402.
 esurire 188: 12.
 et 3: 1. 5: 2. 5: 4, aliisque lo-
 cis 193.
 et *initio periodi* 132: 7. 136: 1.
 231: 8, aliisque locis 9.
 etenim 158: 6. 158: 10. 165: 5,
 aliisque locis 17.
 etiam 10: 7. 53: 3. 54: 4, aliis-
 que locis 67.
 etiāmi 325: 13. 326: 2. 335:
 14.
 etſi 112: 3. 179: 4. 257: 3,
 aliisque locis 2.
 evacuabo 352: 1.
 Evandri 310: 5.
 evaſeras 24: 2.
 eveniant 335: 25. 351: 23. 351:
 26.
 eveniat 297: 26.
 eveniendi 325: 14. 335: 13.
 evenire 324: 5. 326: 4. 326: 2,
 aliisque locis 4.
 evenerent 335: 25.
 evenit 272: 28. 305: 12.

INDEX VOCABULORUM.

- eveniunt 326: 3. 335: 10.
 eventum 60: 6. 313: 9. 314: 14.
 aliiſque locis 3.
 eventura 326: 8. 326: 21. 335: 24.
 aliiſque locis 3.
 eventurum 325: 5. 326: 15. 351: 3.
 eventus 55: 7. 326: 6. 326: 11.
 aliiſque locis 5.
 evici 74: 4.
 evidentiùs 267: 19.
 evitari 326: 12.
 eum 14: 2. 171: 2. 193: 8.
 aliiſque locis 8.
 eundem 295: 12.
 eundo 350: 4.
 evolet 222: 4.
 evolvere 292: 2.
 Euphrates 316: 1.
 Euri 128: 2.
 Euridicen 254: 11.
 Euripi 97: 2.
 Euripidis 210: 7.
 Eurus 275: 3.
 ex 87: 1. 87: 4. 94: 14. aliiſque locis 66.
 exacerbare 298. 21.
 exacerbaffe 48: 5.
 exacerbés 95: 4.
 exæquatis 145: 2.
 exæquetur 273: 3.
 exæſtuant 97: 2.
 exaggerat 288: 2.
 exarcicere 238: 4.
 exarmaveris 40: 4.
 excedere 324: 11.
 excedunt 295: 11.
 excellat 136: 9.
 excellentiam 98: 5. 133: 7.
 excellenter 298: 8.
 excellentioribus 282: 8.
 excellentis 136: 2.
 excellentiſſimum 179: 15.
 excella 279: 18. 352: 25.
 excelſio 350: 16.
 exceperit 55: 7.
 excepi 45: 4.
 exceptas 239: 4.
 exceſſit 14: 5.
 excipiat 106: 3.
 excitans 341: 5.
 excitantis 38: 5.
 excitare 283: 15. 285: 1.
 excitat 234: 10.
 excitatur 243: 3.
 excitaveris 264: 2.
 excitet 343: 4.
 excitus 341: 10.
 exclamare 61: 12.
 exclamat 204: 2.
 excogitari 204: 4. 229: 3. 239: 23.
 aliiſque locis 2.
 exegimus 249: 2.
 exemplar 43: 8.
 exempli 280: 19. 311: 2.
 exemplo 221: 5. 316: 17.
 exemplorum 198: 3.
 exemplum 280: 16. 298: 10.
 exemptam 159: 9.
 exercendi 304: 4.
 exercere 102: 1. 147: 8. 268: 17.
 exerceri 281: 16.
 exercet 18: 5. 176: 3. 273: 2. 305: 2. 306: 2.
 exercetur 295: 2.
 exercitatione 166: 5. 298: 6.
 exercitii 299: 2.
 exercitus 36: 1.
 exercuit 314: 10.
 exercis 347: 9.
 exhausti 261: 6. 292: 5.
 exhorreat 122: 3.
 exhortatio 312: 2.
 exigeretur 47: 4.
 exigua 212: 11.
 exigua 157: 1.
 exigui 350: 1.
 exiguis 157: 8.
 exilus 156: 4.
 exiſtat 228: 6. 257: 5. 338: 1.
 exiſtendi 335: 31. 351: 3.
 exiſtendo 351: 23.
 exiſtere 228: 5. 230: 8. 313: 14.
 aliiſque locis 2.
 exiſtimant 297: 3. 298: 15.
 exiſtimare 229: 20.
 exiſtimari 72: 3. 109: 4. 149: 7. 265: 27.
 exiſtimas 86: 6. 111: 8. 257: 13.
 aliiſque locis 3.
 exiſtimat 320: 1. 335: 3. 336: 11.
 exiſtimatio 60: 5. 60: 8.
 exiſtimatione 61: 5. 136: 7.
 exiſtimationis 137: 2.
 exiſtimaverim 83: 3.
 exiſtiment 279: 15.
 exiſtinet 326: 13.
 exiſtit 295: 14. 337: 1.
 exiſtunt 351: 30.
 exitii 55: 1.
 exitus 80: 7. 94: 16. 209: 5.
 aliiſque locis 4.
 exoptandas 94: 18.
 exopto 279: 14.
 exordiùs 296: 9.
 exordiò 269: 19.
 exordium 219: 35. 228: 13. 337: 20.
 exorſa 91: 2. 313: 9.
 exorſa 119: 3. 119: 10.
 expectare 14: 8. 279: 16. 299: 24.
 expectas 42: 3.
 expectationem 111: 2.
 expectavi 171: 2.
 expecto 219: 30. 232: 3.
 expedienda 312: 2.
 expedire 334: 8.
 expedita 334: 4.
 expediunt 343: 8.
 expellere 199: 9.
 expendero 334: 8.
 experimentum 298: 8.
 expetior 312: 4.
 expertem 272: 4.
 expertes 272: 17.
 expertum 210: 6.
 expertus 122: 3. 199: 7.
 expetenda 236: 13. 268: 9. 268: 10. 268: 12. 268: 13.
 expetendæ 195: 5.
 expetendorum 219: 10. 232: 7. 232: 11. 266: 20.
 expetendum 150: 2.
 expeti 232: 9.
expetibilis 147: 1.
 expetitur 232: 12.
 explendam 210: 2.
 explere 268: 17.
 expleri 188: 17.
 explerur 188: 17.
 expleturas 190: 2.
 explicabas 249: 1.
 explicare 165: 5. 210: 1. 292: 2. 299: 17.
 explicaret 246: 11.
 explicari 264: 11.
 explicat 340: 9.
 explicata 294: 6.
 explicatio 294: 5.
 explicatur 295: 16.
 explicet 162: 7. 289: 5.
 expoliatum 86: 3.
 exponam 146: 5.
 exprimere 349: 23.
 exilii 31: 2.
 exilium 50: 1. 72: 1. 123: 3.
 exortes 83: 6.
 exſtat 208: 6.
 exſtet 159: 6.
 exſtincti 153: 3.
 exſtirpare 84: 13.
 exſtiterit 228: 12.
 exſtiturum 351: 2.
 exſul 74: 2. 287: 4.
 exſulare 73: 3.
 exſulat 301: 15.
 exſulem 72: 1. 86: 3.
 exſules 263: 2.
 extendiſſe 205: 4.
 extento 346: 2.
 exteròs 194: 15.
 exteris 341: 13.
 externa 133: 13. 249: 3.
 externa 221: 2.
 externas 17: 1.
 externis 135: 7.
 externum 249: 4.
 extimeſcas 40: 3.
 extimis 340: 2.
 extimum 261: 7.
 extimus 295: 15.
extra, una regimine 337: 6.
extrà ſine regim. 124: 3. 237: 17. 238: 12. aliiſque locis 5.
 extrema 228: 14. 272: 18. 280: 3. 320: 8.
extrema ſolat. 14: 8.
 extremam 156: 2.
 extremo 11: 4. 76: 3. 153: 6.
 extrinſecus 176: 8. 188: 6. 129: 17.
 aliiſque locis 6.

INDEX VOCABULORUM.

- extulisset 10: 6.
 exuberans 298: 3.
 exuberat 121: 1.
 exiit 307: 6.
 exutus 61: 5.
- F.**
- F**abricii 163: 1.
 fabula 254: 13.
 fabulis 247: 16.
 fac 171: 8.
 facere 1: 6. 7. 148: 5. 128: 15.
 aliique locis 11.
 facerent 299: 8.
 faceres 58: 6.
 faceret 52: 2.
 faciam 171: 9.
 faciant 132: 9. 299: 5. 350: 18.
 facias 352: 4.
 faciat 283: 12.
 faciatis 136: 3.
 facie 133: 9.
 faciem 30: 2.
 facienda 294: 12.
 faciendæ 294: 9.
 faciendum 219: 32.
 faciens 199: 5.
 facientem 45: 4.
 facientis 283: 9.
 facientium 351: 31.
 facies *nomen* 43: 3. 74: 4. 276: 3. 347: 5.
 faciet 133: 14. 194: 10. 201: 5.
 facile 25: 2. 122: 2. 149: 18.
 aliique locis 5.
 facili 139: 2.
 facinoris 56: 1.
 facinorosus 257: 10. 279: 18.
 facinus 61: 10.
 facis 225: 4.
 facit 74: 6. 94: 14. 94: 18.
 aliique locis 12.
 faciunt 188: 10. 189: 1. 268: 18.
 aliique locis 2.
 facta 324: 6.
 factæ 53: 9. 148: 2.
 factum 55: 6. 67: 6. 93: 4.
 aliique locis 3.
 facturum 54: 7.
 factus 118: 9.
 facultate 337: 22.
 facultatem 336: 16.
 facultatiæ 110: 10.
 falce 173: 3.
 fallacem 7: 5.
 fallacium 87: 6.
 fallax 98: 2. 165: 2. 194: 13.
 aliique locis 2.
 falli 241: 2. 324: 5. 324: 9.
 fallit 166: 2.
 fallitur 326: 22.
 fallor 219: 16.
 falsa 175: 1. 177: 3. 187: 7.
 aliique locis 2.
 falsæ 94: 5. 118: 1. 219: 13.
 219: 16.
- falsis 32: 1. 87: 4. 149: 18.
 204: 3.
 falsitate 75: 3.
 falsitari 326: 16.
 falsitatis 327: 7.
 falso *adverb* 53: 4. 204: 5.
 falsum 158: 19. 217: 9. 280: 8.
 fama 156: 3. 157: 12. 157: 14.
 aliique locis 4.
 famâ 157: 7. 159: 3.
 famæ 55: 6. 157: 20. 157: 22.
 famam 158: 4.
 famem 188: 14.
 familiarem 200: 3.
 familiares 33: 9.
 familiaribus 200: 1.
 familiaris 121: 2. 201: 6. 297: 22. 298: 21.
 familiaritas 108: 1.
 familiaritatem 92: 5.
 familiarium 54: 1.
 famis 47: 1.
 famulæ 101: 11.
 famulanteibus 295: 1.
 famulari 298: 18.
 femulorum 134: 3.
 fas 32: 3. 36: 8. 52: 8. aliique locis 7.
 fata 4: 2.
 fatalis 294: 8. 295: 4. 295: 11.
 aliique locis 3.
 fateamur 187: 5. 218: 15. 240: 3.
 fateare 188: 3.
 fatebare 335: 6.
 fatebimur 51: 4.
 fatebor 351: 6.
 fateor 188: 3. 219: 11. 265: 1.
 aliique locis 2.
 fati 292: 9. 295: 10. 295: 19.
 aliique locis 2.
 fatigat 270: 5.
 fatigatum 299: 24.
 fatigatus 313: 4.
 fatiscant 303: 4.
 fatiscere 328: 12.
 fato 294: 12. 295: 8. 295: 19.
 fatum 38: 1. 285: 2. 293: 7.
 aliique locis 7.
 faucibus 48: 2.
 faveret 7: 3.
 favor 178: 8.
 favore 101: 6.
 febris 213: 4.
 fecerit 93: 7. 132: 7. 149: 15.
 185: 5.
 fecimus 100: 3.
 fecisset 283: 8.
 fecit 50: 8. 98: 4. 133: 15. 148: 5. 201: 5.
 fecellit 84: 5.
 felicem 8: 1. 111: 7. 118: 1.
 aliique locis 6.
 felices 86: 5. 187: 5. 280: 20.
 felicia 103: 3. 258: 5.
 felicior 280: 21.
 feliciores 280: 13.
- felicissimi 324: 3.
 felicissimum 110: 1. 178: 3.
 felicitas 60: 7. 125: 7. 198: 23.
 aliique locis 5.
 felicitate 298: 5. 298: 18.
 felicitatem 94: 11. 119: 3. 124: 11.
 2. aliique locis 4.
 felicitatis 94: 5. 109: 5.
 4. aliique locis 12.
 felix 6: 1. 99: 2. 121: 3. aliique locis 7.
 fera 286: 4.
 feraces 95: 7.
 feracior 215: 5.
 ferax *verbum* 347: 10.
 feratur 125: 11.
 ferè 57: 1. 157: 1. 178: 19.
 179: 11.
 ferendum 13: 2.
 ferire 39: 2.
 ferit 29: 1. 211: 6. 341: 8.
 feroces 202: 2. 11. 28. 7. 14. 8. 21. 11.
 feros 40: 1.
 ferox 273: 2.
 ferre 120: 7. 119: 2. 183: 4.
 aliique locis 5.
 fertilis 21: 1.
 fertur 97: 2. 309: 6.
 fervens 142: 10.
 fervente 291: 2.
 ferventes 115: 1.
 fervet 273: 1.
 fervida 66: 3. 302: 3. 302: 10.
 fervunt 2: 12. 11. 213: 8. 238: 6.
 fervor 251: 11.
 ferus 152: 2. 308: 2.
 festinant 178: 2.
 festinare 265: 3.
 festinat 210: 3. 299: 19.
 festinent 239: 25. 247: 2.
 festinet 237: 18.
 festinus 313: 1.
 festivè 158: 17.
 fetuum 296: 7.
 fiant 298: 12. 335: 32. 350: 17.
 17.
 fiat 296: 17.
 fidamanendi 94: 13.
 fide 78: 3. 167: 1. 168: 17.
 313: 7.
 fidelibus 138: 2.
 fidelis 163: 1.
 fidelium 166: 8.
 fidem 60: 1. 248: 19. 301: 19.
 fides 112: 4. 264: 8.
 fidibus 181: 6.
 fidis 168: 24.
 fient 351: 21.
 fient 336: 2. 351: 24.
 ficeret 351: 28.
 fieri 84: 10. 131: 4. 137: 2.
 aliique locis 18.
 fiet 133: 19.
 figere 129: 6. 340: 7.
 figit 315: 2.
 figura 347: 8.
 figuram 336: 2. 336: 23. 337: 19.
- figuras *id est*

INDEX VOCABULORUM.

- figuras 337: 19. 344: 10.
 figuris 346: 1.
 filix 122: 1.
 filicem 173: 3.
 filii 122: 1.
 filio 53: 9.
 filios 210: 4.
 filis 11: 1.
 fine 68: 3. 106: 10. 126: 5.
 aliiſque locis 4.
 finem 176: 4. 186: 2. 187: 3.
 aliiſque locis 3.
 fines 178: 4.
 ſingat 230: 3.
 hungere 221: 2.
 ſingl 228: 12.
 ſingis 92: 3.
 ſini 185: 4.
 ſinterat 170: 1.
 ſiniret 280: 3.
 ſiniri 126: 3. 281: 20.
 ſinis 84: 7. 84: 11. 86: 4. 226:
 6. 240: 1.
 ſiniri 158: 11.
 ſinitis 158: 11.
 firma *n. men* 205: 9. 325: 2.
 firmâ 147: 10. 258: 6. 335: 20.
 firma *verbum* 70: 10.
 firmamentis 283: 2.
 firmat 302: 15.
 firmior 299: 25.
 firmiori 344: 11.
 firmioribus 87: 2.
 firmis 304: 8. 305: 24.
 firmiſſimè 228: 16.
 firmiſſimis 236: 1.
 firmiras 264: 7.
 firmitate 24: 3. 238: 12.
 firmitati 296: 1.
 firmiter 327: 5. 334: 4.
 firmitudinem 212: 13.
 firmius 230: 23.
 firmiùs 230: 15.
 fit 60: 7. 146: 7. 158: 12. aliiſ-
 que locis 8.
 ſunt 231: 4. 231: 6. 236: 15.
 aliiſque locis 6.
 fixa 295: 11.
 fixiſti 239: 27.
 fixit 309: 2.
 fixum 265: 6.
 flagellat 270: 3.
 flagitioſis 44: 5.
 flagitioſum 61: 9.
 flagrantes 299: 9.
 flagrantior 251: 10.
 flagrantes 171: 5.
 flagrat 331: 1.
 flamina 19: 2. 290: 7.
 flammâ 238: 19. 289: 4. 301:
 9.
 flammâ 152: 1.
 flammis 64: 4. 102: 12. 113: 4.
 aliiſque locis 3.
 flatibus 17: 2. 105: 1. 128: 2.
 flatu 114: 1.
 flatus 95: 6.
 flebilibus 251: 3.

- flebilis 2: 2.
 flectat 181: 1.
 flectendis 335: 28.
 flectere 254: 7.
 flectit 184: 2. 301: 6. 302: 11.
 flentes 7: 2.
 flere 106: 2. 276: 7.
 fles 42: 2.
 flētibus 3: 1. 12: 2. 25: 5.
 flerus 98: 3.
 fleviſti 76: 1.
 flevit 308: 1.
 flexa 18: 5.
 flexeris 172: 2.
 flexerit 254: 17.
 flexos 303: 2.
 florente 2: 1. 257: 8.
 florere 287: 6.
 floribus 20: 4. 102: 3. 133: 12.
 florifer 302: 2.
 florum 212: 17.
 fluctibus 102: 5. 114: 6. 128: 3.
 215: 3.
 fluctu 93: 4. 290: 8.
 fluctus 70: 8. 270: 4.
 fluens 106: 11.
 fluente 190: 1.
 fluentem 166: 4.
 fluitabunt 239: 25.
 fluitantes 61: 7.
 fluitantis 221: 3.
 fluitare 86: 7. 317: 1.
 fluituras 296: 13.
 flumina 253: 10.
 flumine 316: 5.
 fluxerit 349: 9.
 foderet 314: 7.
 fodiens 314: 3.
 fodiſſe 314: 12.
 fodit 144: 1.
 fœcundæ 238: 6.
 fœdatam 298: 22.
 fœdatus 61: 5.
 fœdera 70: 5. 329: 1.
 fœderat 307: 7.
 fœderat 70: 10. 168: 21. 301: 1.
 fœdis 202: 4. 273: 7.
 fœditate 137: 4.
 fœdum 205: 4.
 fœdus 168: 2. 299: 3.
 formenta 109: 2. 131: 1.
 fomentis 87: 6.
 fomes 243: 5.
 fomitem 86: 9.
 fons 228: 7. 302: 12.
 fonte 303: 4. 314: 15. 316: 1.
 328: 12.
 fontem 226: 2. 250: 2. 327:
 4
 fontibus 252: 6.
 fore 44: 2. 248: 13. 281: 21.
 forenſes 188: 4.
 forent 101: 12. 231: 24.
 foret 10: 3. 50: 4. 194: 11. aliiſ-
 que locis 3.
 forinſecus 343: 2.
 forma 115: 3. 221: 4. 228: 2.
 232: 7. 249: 3.

- formâ 237: 8. 337: 8.
 formæ 212: 16.
 formalit r 337: 12.
 formam 178: 20. 217: 1. 219:
 12. aliiſque locis 10.
 formanti 337: 19.
 formans 221: 6.
 formare 306: 1.
 formares 43: 9.
 formas 293: 3. 343: 4.
 formidabilem 102: 11.
 formidandas 94: 17.
 formidat 273: 5.
 formidinum 199: 9.
 formidolofa 157: 16.
 formis 294: 4. 341: 15. 347: 4.
 fors 96: 2. 317: 2.
 forſitan 247: 18. 279: 15. 297:
 27. 298: 19. 298: 23.
 fortaſſe 53: 13.
 fortè 165: 4. 194: 9. 267: 8.
 279: 7. 352: 2.
 fortem 149: 9. 305: 17.
 fortes 311: 1.
 fortiter 247: 12.
 fortitudinem 149: 9.
 fortitudo 247: 18.
 fortuitâ 83: 3.
 fortuitæ 118: 3.
 fortuitam 126: 3.
 fortuiti 314: 8.
 fortuitis 83: 1. 112: 3. 125: 1.
 288: 1. 288: 4.
 fortuito 314: 4.
 fortuitos 316: 6.
 fortunatum 313: 21.
 fortuna 7: 3. 68: 7. 94: 12.
 aliiſque locis 7.
 fortuna 111: 5. 150: 2. 178: 11.
 aliiſque locis 3.
 fortunæ 43: 2. 56: 3. 60: 6.
 aliiſque locis 20.
 fortunam 38: 2. 50: 8. 76: 1.
 aliiſque locis 11.
 fortunarum, *adverſæ & proſpec-*
 te 86: 6.
 fortunâ 45: 3. 46: 3. 296: 8.
 fortunatiſſimus 122: 6.
 fortunatum 111: 8.
 fortunatus 166: 11.
 fortunis 15: 5.
 fovens 208: 7.
 foverent 12: 6.
 foveit 111: 3.
 fovi 101: 5.
 fragiles 267: 3.
 fragili 212: 11.
 fragilis 166: 3. 228: 15.
 fragiliſſimâ 212: 10.
 fragilitas 264: 6.
 fratre 152: 2.
 fratris 64: 4. 307: 3.
 fraude 188: 5.
 fraudes 50: 1.
 fraudibus 61: 8. 75: 4. 273: 3.
 frivus 53: 5. 69: 8.
 frementi 290: 8.
 fremit 273: 4.

INDEX VOCABULORUM.

fremitu 182: 7.
 frena 106: 9. 168: 14.
 frenis 73: 1. 90: 5.
 frenos 317: 2.
 frequentia 72: 7. 110: 8.
 frigeret 283: 19.
 frigora 222: 2. 301: 19.
 frigore 66: 1. 291: 1.
 frigiditas 102: 4.
 frigus 188: 12. 188: 14.
 frondes 67: 3.
 frondiflua 66: 1.
 fronte 272: 12. 310: 2.
 frontem 165: 3. 347: 9.
 frontibus 50: 5.
 fructum 126: 6. 178: 3. 209: 4.
 fructus 110: 5. 133: 12. 133: 15.
 fruens 159: 8.
 fruentes 211: 2.
 fruenti 123: 8.
 fruentium 166: 3. 209: 4.
 fruge 173: 4.
 frugem 299: 9.
 fragibus 102: 3.
 frui 79: 6. 179: 18.
 frustra 162: 5. 264: 13. 327: 9.
 335: 30. 352: 23.
 frustrabatur 10: 7.
 fruticibus 173: 2.
 fucus 9: 4.
 fudit 211: 4. 257: 1.
 fueram 31: 1.
 fuerant 272: 23.
 fuerat 146: 4. 237: 10.
 fuerint 323: 5. 327: 14. 336: 2.
 fueris 95: 4. 124: 6. 137: 12.
 fuerit 53: 13. 54: 3. 83: 4. 4.
 aliisque locis 9.
 fugâ 218: 26.
 fugacibus 115: 6.
 fugacior 212: 17.
 fugam 34: 1.
 fugare 135: 1. 192: 3. 203: 5.
 fugato *verbum* 90: 2.
 fugax 94: 15. 273: 5. 315: 2.
 fugienda 319: 3.
 fugiendi 280: 16. 343: 13.
 fugiendo 112: 6.
 fugiendum 320: 2.
 fugiens 94: 14. 129: 3.
 fugit 211: 5.
 fuisse 53: 9. 60: 2. 101: 3. aliisque locis 7.
 fuisset 72: 4. 335: 15.
 fuit 143: 1. 247: 17.
 fulgeat 162: 8.
 fulgenti 105: 4.
 fulgenti 290: 3.
 fulgere 134: 1. 212: 5.
 fulgor 13: 1.
 fulminis 39: 3.
 fumifcos 39: 1.
 fumosus 11: 3.
 fundus 194: 9.
 fundamentum 313: 17.
 fundare 73: 3.

fundat 195: 5.
 fundatur 219: 34.
 fundere 88: 3.
 funditur 27: 3.
 funditus 38: 5.
 funduntur 5: 3.
 funera 251: 1.
 fungi 149: 4.
 furentes 40: 2.
 furibundus 308: 4.
 furiosus 36: 7.
 furor 142: 3.
 fuscarent 57: 5.
 fuscet 272: 9.
 fufus 142: 1.
 fufule 205: 10.
 futura 325: 9. 326: 2. 326: 7.
 aliisque locis 12.
 futura 94: 15. 352: 22.
 futurarum 351: 1. 352: 13.
 futuri 120: 2. 158: 4. 325: 2.
 aliisque locis 5.
 futuris 325: 14. 326: 1. 335: 2.
 aliisque locis 2.
 futurorum 325: 10. 325: 11.
 328: 9. aliisque locis 3.
 futurum 324: 6. 325: 5. 325: 6.
 aliisque locis 5.

G.

Garrula 183: 1.
 gaudeamus 102: 8. 133: 10.
 gaudet 70: 3. 185: 2. 347: 2.
 Gaudentium 50: 1.
 gaudet 159: 8. 273: 3.
 gaudetis 14: 17.
 gaudia 90: 6.
 gaudiis 133: 13.
 gaudio 61: 7. 178: 3.
 gaudium 308: 5.
 gelidâ 18: 3.
 gelidi 153: 7. 261: 2.
 gelidum 153: 1. 301: 4.
 gemens 107: 1. 251: 2.
 geminans 152: 8.
 gemit 277: 8.
 gemitus 98: 4.
 geminarum 133: 1. 133: 2. 137: 8.
 gemmas 143: 3. 214: 4.
 gemmis 215: 5.
 generatim 238: 16.
 generatio 293: 1.
 genere 228: 9.
 generis 118: 8. 343: 14.
 genitum 115: 8.
 gens 347: 6.
 gentes 199: 3. 205: 5. 290: 5.
 gentibus 157: 16.
 gentis 157: 22.
 gentium 157: 18. 195: 7.
 genus 106: 1. 109: 7. 118: 13.
 aliisque locis 8.
 Geometræ 231: 1.
 geram 313: 8.
 gerantur 350: 11.
 gerenda 295: 8. 298: 1. 299: 6.
 gerendarum 295: 5.
 gerendis 155: 2. 293: 5.
 gerens 22: 1. 221: 6.
 gerentis 314: 9.
 g. rere 165: 1. 193: 4.
 geret 168: 16.
 geri 297: 23.
 geritur 95: 2. 271: 4. 297: 18.
 314: 1.
 Germanici 53: 8.
 germen 208: 2.
 gerunt 305: 4.
 giuntur 271: 4. 271: 7. 314: 13.
 gesserint 299: 6.
 gestabat 12: 1.
 gestare 273: 4.
 gestar 350: 21.
 gestent 182: 2.
 gestorum 75: 2.
 gestio 165: 4.
 gestium 162: 5.
 Gigantes 247: 17.
 gignendi 239: 10.
 gignitur 296: 13.
 gladij 199: 8.
 gladiis 200: 5.
 gladio 56: 5.
 gladium 137: 9.
 gladius 154: 4.
 glande 139: 3.
 globi 156: 7.
 globum 260: 24.
 glomerantem 260: 3.
 glomeravit 223: 3.
 gloria 4: 1. 157: 8. 157: 17.
 159: 5. 204: 1.
 gloria 157: 21. 217: 4. 219: 4.
 gloria 156: 3. 305: 18.
 gloriam 110: 10. 118: 19. 159: 3.
 aliisque locis 6.
 gloriantur 199: 11.
 gloriarî 133: 11.
 glorioâ 298: 9.
 glorio um 178: 21. 205: 7.
 gnata 307: 7.
 gradicns 351: 27.
 gradientem 351: 15.
 graditur 351: 15.
 gradu 8: 2.
 gradum 262: 8.
 gradus 11: 6.
 Grajæ 307: 4.
 gramina 277: 10.
 grassanti 36: 7.
 grata 134: 1. 211: 4.
 gratas 183: 7.
 grates 86: 8.
 gratia 178: 10. 232: 16.
 1.
 gratia 318: 6.
 gratiam 101: 8. 205: 8.
 gratius 174: 3.
 gravata 147: 10.
 grave 77: 1. 283: 14.
 gravem 14: 9. 154: 3.
 graves 45: 1. 301: 21.

INDEX VOCABULORUM.

gravi 182: 7. 216: 7.
 gravibus 22: 2.
 gravidis 31: 2.
 graviot 309: 4.
 graviores 93: 10.
 gravioribus 281: 24.
 gravis 47: 1. 173: 4. 195: 2.
 250: 3. 302: 4.
 gravitate 256: 1.
 gressibus 347: 2.
 gubernacula 44: 6.
 gubernaculis 84: 2. 86: 5. 245: 6. 248: 17.
 gubernaculum 246: 24.
 gubernans 68: 3.
 gubernare 247: 1.
 gubernas 220: 1.
 gubernatione 86: 10.
 gurgite 190: 1.
 gurgitis 316: 8.

H.

Habe 101: 8.
 habeant 120: 4. 195: 8.
 336: 11.
 habeat 137: 8. 188: 1. 209: 5.
 aliisque locis 4.
 habeatur 273: 5. 280: 18.
 habebat 18: 6.
 habebatur 195: 3.
 habebit 246: 20.
 habemus 86: 9.
 habenas 65: 3. 181: 1. 262: 2.
 302: 11.
 habendi 106: 12. 142: 10.
 habenis 202: 4. 317: 1.
 habent 237: 16. 181: 3. 336: 3.
 336: 6. 345: 12.
 habentes 149: 18. 201: 2.
 habenti 137: 5. 212: 5.
 habentis 229: 18.
 habere 112: 10. 156: 8. 179: 18. aliisque locis 9.
 haberes 108: 2.
 habes 101: 8. 158: 6. 178: 19.
 aliisque locis 3.
 habet 45: 2. 53: 6. 80: 7. aliisque locis 12.
 habitaculo 157: 9.
 habitare 229: 18.
 habitans 233: 3.
 habitet 229: 1.
 habitu 33: 1.
 habitum 92: 1. 171: 2. 283: 20.
 habitus 43: 6. 331: 2.
 habitus 33: 9.
 habiturum 349: 12.
 habuisse 92: 7. 282: 14. 335: 26. 349: 12.
 habuit 56: 1.
 hæc 83: 5. 87: 1. 93: 9. aliisque locis 10.
 hæcenus 217: 1. 281: 17. 334: 4.
 hæz 13: 6. 129: 1. 212: 1. 314: 8.

hæc singular 14: 6. 94: 10. 97: 1. aliisque locis 38.
 hæc *nomin. neut.* 90: 6. 108: 6. 109: 1. aliisque locis 18.
 hæc *accus. neutr.* 9: 1. 25: 4. 42: 1. aliisque locis 19.
 hæccine *singul.* 43: 3.
 hæccine *plur. nomin.* 131: 20.
 hæccine *plur. accus.* 44: 1.
 hæceant 10: 3.
 hærent 120: 1. 232: 6.
 hærentia 343: 12.
 hætere 149: 5.
 hæret 143: 2.
 hæretic 296: 1.
 hæc 27: 4. 44: 1. 44: 4. aliisque locis 15.
 hærum 11: 4. 345: 4.
 hæz 3: 2. 12: 4. 31: 2. aliisque locis 4.
 hæud 30: 1. 54: 1. 92: 8. aliisque locis 5.
 hæudquam 334: 3.
 hæurire 93: 5.
 hæuferat 252: 6.
 hæusi 30: 1.
 hæustibus 93: 7.
 hæustum 299: 25.
 hæbet 16: 2.
 hæbetata 113: 3.
 hæbetavit 53: 11. 84: 8.
 hæbetes 347: 5.
 hærbas 142: 1.
 hærbas 238: 3.
 hærupotens 276: 2.
 hærbis 238: 1.
 hærcule 148: 7.
 hærculem 308: 6.
 hæredi 121: 4.
 hæreditatem 33: 3.
 hærmus 2: 4. 5.
 hæspertus 20: 1. 184: 5.
 hælperus 65: 2. 168: 5.
 hæsternum 348: 12.
 hæu 2: 2. 16: 1. 22: 4. aliisque locis 3.
 hæ 84: 11. 94: 3. 177: 7. aliisque locis 5.
 hæians 188: 16.
 hæiante 84: 5.
 hæiantium 48: 2.
 hæiatus 106: 8.
 hæic 17: 4. 62: 5. 123: 2. aliisque locis 15.
 hæic *adverb. loci* 234: 1. 234: 2. 262: 1. aliisque locis 5.
 hæinc 230: 14. 262: 8. 264: 8. aliisque locis 5.
 hæis 14: 3. 14: 10. 108: 1. aliisque locis 22.
 hæisceres 108: 2.
 hæoc 35: 5. 52: 6. 61: 2. aliisque locis 53.
 hæoc ipsum 336: 5.
 hæoc est 313: 16.
 hæoc *adverb. loci* 35: 4. 133: 1. 157: 5. aliisque locis 19.
 hæoc ipso, quod 60: 2. 349: 22.

hoccine 85: 3.
 hodiernâ 349: 1.
 Homerus 322: 2.
 homine 147: 5.
 hominem 84: 12. 85: 1. 112: 3. aliisque locis 7.
 homines 54: 3. 70: 7. 83: 6. aliisque locis 20.
 homini 299: 16.
 hominibus 136: 11. 257: 5. 165: 2. aliisque locis 4.
 hominis 148: 10. 205: 6. 272: 27.
 hominum 6: 1. 10: 1. 10: 5. aliisque locis 24.
 homo 85: 2. 94: 1. 100: 2. aliisque locis 3.
 honeste 75: 3.
 honestissima 210: 3.
 honestissimum 59: 1.
 honor 146: 8. 194: 10.
 honorabilem 192: 1.
 honore 212: 6. 218: 10. 287: 5.
 honorem 218: 32.
 honores 101: 10. 146: 6. 178: 20. aliisque locis 5.
 honoribus 106: 5. 177: 6. 193: 3. aliisque locis 2.
 hota 7: 4. 112: 3.
 horâ 99: 2.
 horas 203: 6. 66: 4.
 horribilis 166: 9.
 horribilissimus 257: 13.
 horrida 142: 2. 182: 5.
 horum 101: 2. 133: 11. 134: 6. aliisque locis 9.
 hos 15: 3. 280: 19. 298: 8.
 hospes 112: 1. 141: 3.
 hospite 148: 7.
 hospites 148: 7.
 hospitibus 275: 6.
 hospitibus 276: 13.
 hosticus 142: 3.
 huc 233: 1. 262: 5. 268: 9.
 huic 50: 5. 121: 1. 157: 3. aliisque locis 10.
 huius 59: 3. 74: 3. 119: 3. aliisque locis 8.
 huiusmodi 158: 16. 218: 4. 219: 23. aliisque locis 5.
 humana 199: 3. 218: 23. 237: 9. aliisque locis 2.
 humanâ 272: 27. 327: 2.
 humanâ 123: 7. 136: 8. 178: 29. aliisque locis 2.
 humanam 272: 25. 282: 15. 345: 9.
 humanarum 43: 5. 327: 9.
 humanas 320: 5.
 humani 56: 2. 118: 8. 272: 24. aliisque locis 3.
 humanis 112: 2. 271: 8. 327: 6. 327: 17.
 humanitatis 304: 13.
 humanorum 120: 10. 178: 7. 229: 2. aliisque locis 2.
 humanum 106: 1. 136: 4. 297: 25. 328: 11.

INDEX VOCI ABULORUM.

humanus 217: 8: 31
 hueros 310: 7: 8: 1
 humi: 14: 4: 1
 humida 301: 18.
 humile 162: 10.
 humilem 98: 2.
 humiles 352: 25.
 humili 129: 5.
 humilitate 212: 6.
 humilitatis 328: 6.
 humum 14: 10. 282: 10. 314:
 3. 314: 7.
 hunc 12: 4. 14: 1. 102: 7, aliif-
 que locis 12.
 huccine 83: 1.
 hybernium 188: 13.
 Hydra 310: 1.
 hydræ 292: 7.
 hyemem 302: 5.

I.

Jacent 163: 1.
 jacere 61: 8. 103: 5.
 jaceret 266: 19.
 jacet 22. 1. 271: 6. 310: 10.
 jacetis 164: 5.
 jactasse 55: 5.
 jactastis 8: 1.
 jactis 336: 18.
 jam 45: 5. 48: 1. 70: 4, aliif-
 que locis 40.
 jam dudum 219: 30. 299: 23.
 jam verò 271: 15. 326: 5. 335:
 20.
 janitor 253: 3.
 ibi 219: 14.
 icta 211: 6.
 ictibus 170: 5.
 icu 103: 3. 323: 6. 337: 12.
 352: 11.
 id 50: 3. 53: 1. 72: 1, aliifque
 locis 81.
 id ætatis *pro. ejus ætatis* 119: 6.
 id genus, *pro. ejusmodi* 258: 5.
 id locorum 157: 15.
 idcirco 111: 8. 122: 1. 134: 11,
 aliifque locis 6.
 idem 126. 1. 119: 5. 219: 19,
 aliifque locis 12.
 idem *eundem rem* 54: 5. 150: 2.
 232: 6.
 idem ipsum 266: 4. 271: 6.
 ideo 106: 1. 325: 5. 326: 3. 326:
 7.
 idipsum 239: 10. 248: 15. 265:
 17, aliifque locis 4.
 jecerint 31: 17.
 jecur 253: 12.
 jejunia 139: 3.
 igitur 44: 7. 82: 1. 85: 2,
 aliifque locis 143.
 ignaram 166: 4.
 ignarus 331: 9.
 igne 225: 4. 292: 8. 301: 3.
 330: 7.
 ignes 39: 1.

ignibus 142: 9.
 igniculo 213: 14.
 ignis 194: 11. 222: 3. 239: 2.
 260: 5. 305: 20.
 ignobile 218: 9.
 ignominiosus 287: 4.
 ignorabas 102: 10.
 ignorabiles 164: 5.
 ignorantans 297: 18.
 ignorantia 214: 2.
 ignorantia 125: 8. 267: 1.
 ignorare 136: 11. 239: 28.
 ignoras 73: 2. 86: 4.
 ignorat 179: 5. 337: 17.
 ignorata 257: 4.
 ignoratâ 288: 5.
 ignores 84: 11. 288: 7.
 ignoret 122: 3.
 ignoro 209: 5.
 idem 265: 22. bis. 263: 5.
 281: 5. 286: 2.
 iis 92: 4.
 ii dem 302: 1.
 illa *singular.* 14: 8. 32: 1. 71: 1,
 aliifque locis 39.
 illa *plural.* 232: 15.
 illa ipsa 293: 9.
 illabuntur 42: 1.
 illaerymar 121: 1.
 illæ 150: 1. 209: 3.
 illæsum 118: 5.
 illam 73: 2. 111: 5. 166: 4,
 aliifque locis 7.
 illas 187: 9.
 illatam 283: 12.
 illatas 158: 20.
 illatio 280: 5.
 illatione 280: 10.
 illator 283: 10.
 illatum 230: 13.
 ille 8: 2. 14: 3. 24: 1, aliifque
 locis 29.
 illecebrosus 94: 5.
 illi *singular.* 295: 16. 305: 19. 328:
 7. 328: 10.
 illi *plural.* 36: 5. 50: 2. 60: 1,
 aliifque locis 4.
 illic 252: 3. 291: 4. 301: 1. 345:
 11.
 illico 71: 3. 194: 14.
 illis 120: 3. 230: 13. 279: 19.
 297: 9.
 illita 183: 3.
 illius 52: 5. 92: 3. 110: 6, aliif-
 que locis 6.
 illo 327: 1. 337: 12. 349: 2.
 illorum 335: 29.
 illos 50: 8. 197: 5.
 illud 58: 4. 118: 7. 125: 3,
 aliifque locis 38.
 illum 38: 4. 87: 5. 186: 2,
 aliifque locis 2.
 illuminar 282: 4.
 illufarum 25: 1.
 illuferit 158: 17.
 illustrant 234: 8.
 illustrare 192: 3.

illuxerit 87: 21.
 imaginabile 344: 1. 344: 8.
 imaginabilem 337: 17.
 imaginabilia 337: 14.
 imaginandi 344: 13.
 imaginaria 337: 21.
 imaginatio 336: 21.
 337: 6, aliifque locis 3.
 imaginatione 337: 11. 337: 14.
 337: 18.
 imaginationem 345: 7.
 imaginor 344: 5.
 imaginor 337: 10.
 imagine 186: 1. 221: 6. 223: 5.
 imaginem 350: 2.
 imagines 11: 3. 171: 7. 219: 25,
 aliifque locis 3.
 imago 228: 6.
 imbecilles 258: 3. 265: 11.
 266: 6.
 imbecillioris 218: 1.
 imbecillitas 45: 1. 264: 18.
 imbecillitas 264: 6.
 imbecillitate 267: 17.
 imbecillitatis 309: 2.
 imbecillus 147: 5.
 imbecillum 179: 15.
 imber 302: 5.
 imbre 102: 12.
 imbribus 27: 1.
 imbriferes 174: 4.
 imbuit 182: 10.
 imbuit 60: 2.
 imitatur 149: 19.
 imitetur 265: 20.
 immani 308: 3.
 immemor 244: 2. 262: 9.
 immensi 260: 2.
 impenfum 17: 3. 70: 2. 181: 2.
 inmergitur 273: 8.
 immerito 136: 8.
 immeritum 61: 8.
 immunditate 228: 8.
 immitem 309: 6.
 immixtes 252: 1.
 immo 305: 9.
 immobilis 249: 6. 295: 5.
 immobilibus 343: 10.
 immobilis 296: 9. 349: 18.
 immobilitate 349: 20.
 immortalis 279: 17.
 immortalitas 157: 2.
 immortalitatem 158: 4.
 immortis 114: 6.
 immundis 273: 7.
 immutabiles 296: 10.
 immutare 2: 7.
 imparem 170: 5.
 impatientem 101: 5.
 impatientia 95: 4.
 impatientia 123: 3.
 impediendi 52: 4.
 impediri 335: 3.
 impedisse 52: 2.
 impedit 301: 4.
 impellerent 95: 6.
 impendisse 103: 2.
 imperabis 147: 9.

imperante

INDEX VOCABULORUM. M I

- imperante 257: 8.
 imperet 162: 6, 199: 4.
 imperfecta 219: 25, 228: 16, 228: 15.
 imperfecti 228: 1.
 imperfectum 217: 9, 228: 8, bis 228: 9, 228: 11.
 imperia 199: 3.
 imperio 72: 6.
 imperiosa 14: 6.
 imperitans 163: 13.
 imperium 146: 3.
 impermissa 326: 16.
 impetrent 328: 8.
 impetum 45: 4, 96: 1.
 impia *frug.* 7: 6.
 impio 56: 4.
 impios 53: 11.
 impleat 265: 19.
 implentem 265: 20.
 implere 279: 9, 349: 13.
 implicatur 265: 19.
 implicet 316: 6.
 implicita 212: 3.
 impliciram 312: 4.
 implorati 219: 32.
 imponere 350: 6.
 importat 326: 5.
 importet 199: 2.
 importuna 298: 20.
 imposita 205: 15.
 impotens 252: 7.
 impotentia 199: 5, 266: 14.
 impotentis 40: 4.
 imprecer 216: 5.
 impressus 341: 4.
 imprimi 340: 3.
 improbi 194: 6, 281: 4, 181: 8, alii que locis 3.
 improbis 44: 5, 45: 1, 149: 16, alii que locis 6.
 improbissimum 146: 1, 149: 7.
 improbitas 271: 13, 272: 10, 272: 28, alii que locis 2.
 improbitate 305: 14.
 improbitatis 281: 19.
 improborum 35: 1, 195: 6, 287: 2.
 improbos 31: 6, 194: 5, 268: 1, alii que locis 9.
 improbum 283: 4.
 improbus 197: 3.
 improvisus 314: 5.
 imprudentia 33: 9, 52: 7.
 impune 194: 5.
 impunita 46: 1, 257: 6.
 impunitas 281: 6.
 impunitate 61: 10, 281: 8, 281: 22.
 impunitatem 282: 6.
 impuniti 281: 24.
 impunitos 280: 17, 281: 9, 281: 19.
 imputare 118: 2.
 in *cum accus.* 11: 6, 14: 2, 14: 7, alii que locis 14.
 in locum 257: 9.
 in orbem 242: 1.
 in perpetuum 238: 16, eudine
 in primum 305: 5, eudine
 in quantum 219: 14, eudine
 in totum *omatae* 332: 4, eudine
 in vicem *infat.* 340: 12, eudine
 in *cum ablat.* 11: 4, 11: 5, 13: 2, alii que locis 150.
 in cognoscendo 337: 21.
 in discernendo 343: 7.
 inaccessa 328: 8.
 inaccessibile 328: 6.
 inastuat 77: 2.
 inane 118: 3, 164: 2, 195: 1, 205: 10.
 inanem 313: 12, 344: 6.
 inanes 158: 14.
 inanibus 133: 13.
 inanimata 238: 18.
 inanimata 135: 10.
 inanimatis 238: 1.
 incanduit 76: 2.
 incedens 266: 18.
 incedere 265: 25, 351: 15, 351: 16, incelebris 35: 1.
 incepta 45: 5.
 incerta 56: 3, 239: 17, 325: 2, 326: 20, 327: 3.
 incerti 327: 5, 336: 9.
 incertus 327: 3.
 incessere 93: 1.
 incelsui 266: 19.
 in ipe 175: 2.
 incipientes 248: 10.
 incipit 96: 2.
 incitant 168: 18.
 incitata 346: 3.
 incitus 105: 1.
 inclarescant 193: 3.
 includam 119: 2.
 inclusa 345: 14.
 inclusus 121: 2.
 incolatur 157: 3.
 incolentibus 123: 3.
 incolimus 118: 7, 200: 3.
 incolunt 157: 9.
 incommittatum 32: 4.
incommittati 296: 13.
 inconstans 273: 6.
 inconfusum 228: 12.
inconfusa 258: 1.
 incorrupta 246: 25, 320: 4.
 incredibile 279: 7.
 increpiti 14: 3.
 increpisti 75: 6.
 increpuit 305: 18.
 incubuerit 36: 4.
 incubuit 76: 5, 120: 1.
 inde 45: 1, 264: 8.
 indeclinabile 296: 11.
 indecores 197: 4.
 indefensi 57: 1.
 inflexa 328: 3.
 Indica 203: 1, 276: 8.
 indicium 94: 15, 266: 8.
 indicta 47: 1, 352: 26.
 indigeat 217: 10.
 indigebit 246: 19.
 indigentem 187: 18.
 indigentes 188: 17, 188: 15.
 indigentia 188: 17, 188: 15, 189: 1.
 indigere 135: 4, 177: 4, 179: 6, 218: 10.
 indignari 305: 17.
 indigni 299: 1.
 indignemur 192: 4.
 indignissima 281: 17.
 indignitas 193: 3.
 indignus 149: 17, 193: 7.
 indignum 352: 15.
 indiffereta 327: 15.
 indiffereta 265: 7.
 indi creto 103: 3.
 inditolubili 11: 1, 296: 8.
individuate 295: 15.
 indivisum 217: 8.
 indolui 46: 5.
 induantur 87: 4.
 indubitata 313: 7.
 indubitato 239: 16.
 induerat 158: 19.
 induit 259: 3.
 indulgentius 101: 6.
 induruerit 76: 8.
 Indus 234: 6.
 inefficaces 352: 23.
 inertes 311: 2.
 inertii 139: 1.
 inesse 5: 2, 112: 2, 149: 9, alii que locis 4.
 inesset 149: 1.
 inest 122: 2, 134: 8, 193: 9, alii que locis 8.
 inevitabili 314: 14.
inevitabiliter 326: 21.
 in exhausta 158: 13.
 in exhausti 10: 2.
 inexorabile 165: 1.
 inexorabiles 45: 1.
 inexpertus 122: 3.
 inexplata 102: 6.
 inexpleram 149: 13.
 inexplorabilis 47: 1.
 inexpugnabiles 298: 10.
 inextricabilem 248: 7.
 infecta 290: 2.
 infelices 60: 8, 283: 4.
 infelicio 281: 2.
 infeliciosem 281: 21.
 infeliciores 279: 7, 280: 17, 281: 8, 283: 2.
 infelicissimam 281: 21.
 infelicissimos 280: 2.
 infelicissimum 117: 4.
 inferendum 283: 8.
 inferentis 283: 13.
 inferior 337: 5, 347: 11.
 inferiora 321: 1.
 inferiore 11: 7.
 inferiorem 337: 4.
 infernas 252: 2.
 inferos 254: 19.
 inferre 231: 2, 325: 14.
 inferrent 44: 6.
 inficit 271: 19.

Ddd

INDEX VOCABULORUM.

- infima 102: 8. 136: 5. 162: 11.
 340: 21.
 infamis 102: 8. 136: 2. 234: 11.
 350: 15.
 infinita 158: 5. 294: 3. 350: 11.
 infinita 349: 6.
 infinitam 280: 4. 349: 11.
 infinitate 349: 4.
 infirmitatem 349: 10.
 infiniti 158: 11. 236: 3. 257:
 12.
 infuitis 46: 1.
 infinitum 229: 9. 350: 3.
 infuitus 349: 19.
 infirma 322: 5.
 infirmitas 213: 3. 266: 10. 268:
 15.
 infirmus 297: 26.
 inficiabimur 52: 3.
 inficiari 117: 2.
 inflammare 56: 4.
 inflammata *inquit* 12: 3.
 inflectens 242: 1.
 inflexus 21: 2.
 influentibus 76: 7.
 informare 172: 1.
 infortunata 258: 5.
 infortunii 118: 1.
 infortunio 118: 7. 210: 7. 279:
 11. aliisque locis 2.
 infortunium 201: 5. 281: 3.
 infra 133: 6. 136: 5. 136: 10.
 aliisque locis 3.
 infrascriptis 12: 7.
 insuderis 133: 19.
 ingemiscis 101: 9.
 ingemiscit 118: 10.
 ingenij 56: 3. 110: 9. 119: 6.
 ingenio 119: 1. 299: 16.
 ingenium 134: 2.
 ingenium 173: 1.
 inglorius 205: 7.
 ingratas 7: 6.
 ingravare 347: 5.
 ingruentium 110: 6.
 inhabitandi 157: 5.
 inhabitare 74: 2.
 inhaerens 294: 1.
 inhorrescere 102: 5.
 inhorrui 79: 3.
 inimica 134: 5. 238: 22.
 inimicum 201: 5.
 inimicus 201: 6.
 iniqua 299: 8.
 iniqua 352: 19.
 iniqui 69: 6.
 iniquior 296: 20.
 iniquis 270: 10.
 iniquissimum 327: 11.
 iniquitatis 281: 7.
 iniquum 281: 10. 301: 11.
 iniquus 154: 3.
 inire 21: 2.
 initium 349: 12.
 injucundum 133: 19.
 injungere 333: 11.
 injuria 45: 5. 54: 1. 187: 10.
 aliisque locis 5.
 injuria 257: 3. 283: 18.
 injuriam 46: 1. 106: 3. 102: 10.
 aliisque locis 4.
 injurias 158: 21.
 injuriis 118: 16.
 injurius 95: 4.
 injusta 69: 3. 281: 8. 281: 12.
 injusta 333: 3. 287: 12.
 injustis 286: 4.
 injusti 75: 6.
 injultum 281: 11.
 inna'ci 238: 3.
 innocens 59: 1.
 innocentia 50: 9.
 innocentiam 53: 13. 55: 3. 55: 7.
 297: 27.
 innocentis 32: 4.
 innotuit 94: 7.
 innumerabiles 292: 6.
 innumeras 50: 1.
 innumeri 70: 2.
 innutritum 14: 1.
 inopem 101: 4.
 inopes 132: 7. 132: 10.
 inopia 298: 21.
 inopia 47: 2.
 inopina 5: 1.
 inopinabile 305: 11.
 inopinabiles 304: 9.
 inopinatum 314: 13.
 inopinatus 314: 6.
 inops 158: 1. 287: 4.
 inquam 31: 2. 54: 8. 82: 3. aliis-
 que locis 156.
 inquires *nomen* 273: 1.
 inquires *verbum* 124: 5. 137: 6.
 188: 13. aliisque locis 5.
 inquirendum 228: 3.
 inquis 336: 5.
 inquisita 84: 4.
 inquit 12: 4. 23: 1. 25: 1. aliis-
 que locis 87.
 intubuit vel irubuit 114: 2.
 intani 154: 2.
 insanat 268: 5.
 insanum 114: 3.
 insciji 145: 2.
 insciti 291: 7.
 inscitia 124: 4.
 inscitiâ 267: 1.
 inscitiâ 321: 2.
 inscitiâ 246: 1.
 insectabare 93: 2.
 inseparabili 272: 11.
 insequendi 283: 30.
 inserant 192: 3.
 inserit 6: 2. 340: 20.
 inserta 177: 2.
 inserviente 295: 2.
 inseruit 44: 9.
 insidentibus 110: 9.
 insidiator 273: 3.
 insidias 212: 7.
 insigne 297: 17. 299: 7.
 insigniti 11: 6. 50: 5.
 insignitur 343: 5.
 insita 58: 1. 221: 3.
 insiti 256: 2.
 insitit 248: 19.
 insitum 133: 7.
 insitus 108: 7.
 insolentia 157: 11.
 insolubilibus 149: 15.
 insonare 103: 6.
 insonare 61: 11. 68: 7.
 inspectantes 53: 14.
 insperata 92: 6.
 insperato 279: 18.
 instabilem 166: 1.
 instabilitas 115: 6.
 instantia 350: 14.
 instur 351: 26.
 instillabas 58: 3.
 instituta *substant.* 93: 9. 157:
 18.
 instituti 35: 5. 60: 3.
 instruit 341: 9.
 instruit 166: 2.
 instrumentum 343: 1.
inf. efficientem 187: 16.
 insula 275: 3.
 insultans 158: 22.
 insuper 12: 6.
 intempe 166: 11.
 integra 335: 12.
 integris 228: 13. 229: 8.
 integritate 297: 2. 336: 17.
 integrum 277: 5.
 intellectum 296: 2.
 intellexeram 159: 1.
 intelligam 82: 3.
 intelligas 268: 1.
 intelligendum 266: 9.
 intelligentia 336: 21. 337: 7.
 343: 14.
 intelligentia 293: 6. 337: 1.
 345: 10.
 intelligentiam 345: 2.
 intelligit 209: 6.
 intelligis 158: 23. 165: 4.
 intelligit s 136: 2.
 intelligitur 230: 5.
 intelligo 92: 3. 231: 2.
 intemperata 352: 18.
 intemperans 273: 4.
 intemperantia 267: 3.
 intemperantem 238: 13.
 intemptivi 5: 3.
 intendebatur 342: 2.
 intendit 314: 1.
 intenta 23: 2.
 intentio 84: 7. 178: 8. 179: 11.
 aliisque locis 3.
 intentione 239: 4. 239: 11. 247:
 2. aliisque locis 2.
 intentionem 237: 18. 256: 3.
 265: 2.
 inter 11: 5. 44: 7. 95: 7. aliis-
 que locis 13.
 interdem 219: 10.
 interea 302: 10.
 intereat 238: 9.
 interempto 152: 12.
 interesse 282: 12.
 interim 343: 4.
 interiora 93: 6.

INDEX VOCABULORUM.

- interiore 238: 12.
interire 237: 4. 237: 7. 237: 12. 238: 5.
interitum 86: 7. 237: 15. 237: 18.
interiùs 171: 4. 219: 18.
interminabilis 158: 10. 349: 14.
interminabilis 348: 8. 349: 7. 349: 15.
interrogas 85: 3.
interrogo 187: 8.
intextum 11: 5.
intima 251: 10. 322: 3.
intimam 297: 6.
intimi 241: 3.
intimus 295: 13.
intolerabiles 209: 3.
intolerabili 9: 5.
intra 50: 4. 95: 1. 103: 8. aliisque locis 4.
intruses 137: 10.
intrepidum 251: 6.
intrinsecus 343: 4.
introas 248: 8.
introieris 248: 8.
introitus 147: 7.
introsfum 243: 2. 341: 14.
introspectus 212: 19.
intueamur 246: 16. 348: 3.
intuearis 238: 3.
intuemur 315: 27.
intuens 14: 9.
intuentur 282: 5.
intueri 94: 16. 171: 8. 217: 7. aliisque locis 4.
intueris 217: 2.
intuetur 336: 18. 352: 4.
intuitu 134: 1. 350: 24.
intuitum 10: 8. 30: 3. 87: 5. aliisque locis 5.
intuitus 321: 5. 350: 19. 352: 9.
intumescit 133: 13.
intus 269: 9. 277: 13. 341: 11.
invehens 243: 1.
invehuntur 298: 16.
inveni 86: 2.
inveniat 314: 4. 311: 8.
invenio 237: 17.
invenisse 210: 5.
invenisti 166: 13.
invenitur 198: 5.
inventum 314: 8.
investigandi 219: 11.
investigandum 231: 22.
invexere 321: 3.
invicem 158: 11. 168: 15. 231: 24. aliisque locis 4.
invicti 257: 2.
invicta 24: 3.
invictam 298: 10.
invicto 266: 12.
invictum 38: 3.
invidiâ 32: 2.
inviolabile 229: 14.
inviolatum 118: 6.
invisus 197: 1.
invitari 61: 11.
invito 188: 4.
invidis 188: 2.
invocandum 219: 33.
involvit 162: 10.
inufitatum 94: 2.
inutiles 36: 5.
Jovis 103: 4.
ipla *singul.* 11: 3. 43: 3. 43: 4. aliisque locis 22.
ipsâ *abl.* 61: 11. 94: 4. 282: 11. aliisque locis 3.
ipfa *neutr. nomin.* 158: 2. 200: 1. 213: 8. aliisque locis 3.
ipfa 189: 1.
ipfam 171: 8. 218: 25. 230: 12. aliisque locis 8.
ipfam illam 337: 2.
ipfarum 149: 19. 231: 15.
iplas 247: 18. 283: 1. 296: 10.
ipse 9: 1. 56: 2. 72: 4. aliisque locis 18.
ipsi *dit.* 134: 4. 334: 3.
ipsi *plural.* 57: 4. 177: 8. 199: 12. aliisque locis 5.
ipsis 48: 2. 63: 7. 149: 1. aliisque locis 4.
ipsius 100: 1. 166: 5. 232: 18. 297: 10.
ipso 232: 21. 242: 5. 258: 2.
ipforum 53: 5. 336: 13.
ipfos 215: 3. 298: 16. 318: 3.
iptum 10: 6. 112: 2. 157: 9. aliisque locis 17.
ira 76: 5. 270: 3.
irâ 273: 4.
iram 40: 4.
iras 130: 2. 182: 10. 310: 5.
iratus 283: 16.
ire 17: 1. 18: 1. 33: 5. aliisque locis 4.
irrefl. *xo* 310: 8.
irreperit 84: 6.
irrevoluto 181: 4.
irridemus 36: 6.
irrigat 30: 5.
irrubuit 114: 2.
is 159: 6.
ista 94: 3. 108: 4. 125: 7. aliisque locis 8.
ita 10: 2. 50: 7. 53: 10. aliisque locis 70.
itane 50: 8. 115: 6.
itaque 30: 2. 35: 4. 61: 12. aliisque locis 13.
ite 31: 1.
item 272: 12.
iter 3: 3. 32: 4. 261: 2. aliisque locis 4.
iterum 65: 3. 303: 2. 316: 3. 335: 11.
Ithacus 308: 1.
itinerum 157: 11.
itus 303: 1.
jubens 222: 1.
jubes 221: 1.
jucun la 12: 8. 288: 2. 304: 4. aliisque locis 2.
jucunditas 210: 4. 236: 12.
jucunditate 179: 4. 232: 6.
jucunditatem 179: 2.
jucunditatis 178: 10. 209: 5. 218: 21.
jucundum 93: 6.
jucundus 298: 24.
judicanus 193: 7.
judicandi 337: 21.
judicantes 177: 6.
judicantis 338: 1.
judicare 193: 7. 298: 18.
judicarem 280: 2.
judicat 60: 7. 178: 17. 178: 18. aliisque locis 6.
judicatis 136: 7. 350: 28.
judicator 231: 19. 232: 5. 327: 12.
judicavimus 345: 8.
judice 101: 1. 282: 8.
judicemus 218: 7. 283: 29.
judices *nomen* 56: 1.
judices *verbum* 266: 22.
judicet 272: 4.
judicetur 156: 8. 157: 19. 205: 4.
judicia 282: 1. 297: 4. 350: 24.
judicibus 283: 25.
judicio 53: 1. 205: 9. 344: 12.
judicis 352: 27.
judicium 283: 17. 297: 25. 319: 2. aliisque locis 6.
judico 325: 3.
judicum 283: 15.
jugari 320: 3.
jugo 95: 2. 162: 4. 175: 1.
jugulare 56: 4.
jugulum 107: 7.
jugum 247: 6.
junctos 163: 21.
jungunt 301: 19.
junguntur 149: 3.
junxerit 185: 4.
junxit 251: 6.
jura 168: 25. 203: 2. 300: 1.
jure 45: 2. 46: 3. 103: 8. aliisque locis 14.
juris 41: 2. 101: 7. 101: 11. 111: 7.
jus 73: 3. 100: 2. 101: 8. aliisque locis 5.
justi 5: 2.
justa 103: 6. 286: 6.
justâ 281: 9. 281: 23.
justa 328: 5.
justam 304: 6.
justi 231: 6.
justior 283: 16.
justitiam 297: 19. 345: 9.
justitia 48: 6. 73: 1. 231: 5. aliisque locis 2.
justo 301: 1. 305: 8.
justos 50: 8.
justam 211: 9. 281: 17.
justus 69: 5.
juvat 285: 1.
juventæ 4: 1.
Ixionium 253: 7.

INDEX VOCABULORUM.

L.

- L** abatur 126: 5.
 labi 289: 2.
 labor 174: 1. 176: 3. 310: 8.
 laborare 297: 29.
 laborat 179: 11. 218: 27. 237: 19. 331: 4.
 laboratus *verbum* 357: 17.
 laboraverim 92: 9.
 labore 3: 3.
 labores 308: 6.
 laboretur 325: 11.
 laboris 105: 26. 310: 10.
 laborum 234: 1.
 labuntur 179: 9.
 labyrinthum 248: 7.
 lacer 182: 9.
 laceræ 2: 3.
 lacereris 60: 4.
 lacerentes 247: 16.
 laceris am 32: 6.
 lacrymabilem 9: 1.
 lacrymantem 71: 2.
 lacrymas 10: 2. 119: 9.
 lacrymis 14: 5. 42: 2. 119: 4.
 alii'que locis 3.
 lacte 24: 1.
 lacunam 210: 2.
 læderentur 13: 3.
 læsa 76: 1.
 læta 11: 8. 298: 17.
 lætaretur 271: 4.
 lætatur 72: 7.
 lætatus 122: 1.
 læteris 114: 9. 158: 6.
 lætissimum 218: 17.
 lætitiâ 61: 7. 178: 3.
 lætitiæ 218: 19.
 lætitiâ 180: 3. 217: 5.
 lætor 239: 27.
 lætorum 111: 6.
 lætos 80: 7.
 lætum 219: 18.
 lævam 309: 4.
 langueret 279: 10.
 languor 283: 27.
 languore 283: 30.
 lapides 238: 23.
 lapis 196: 2.
 lapillos 234: 7.
 lapis 200: 3.
 lapis 316: 8.
 laqueos 214: 5.
 larga 72: 1.
 largas 183: 4.
 largiendi 132: 5.
 largis 106: 11.
 largitas 132: 3.
 largitione 181: 2.
 Laribus 31: 1. 43: 4.
 Laris 93: 9.
 lullant 290: 6.
 lullant 170: 3.
 latè 137: 1. 161: 3. 199: 3.
 lateat 216: 1. 313: 21.
 latentes 291: 4.
 latentis 21: 3.
 latentium 292: 5.
 latere *verbum* 53: 2. 141: 3. 325: 7.
 latet 27: 2. 69: 4.
 latos 168: 10.
 latrantem 247: 16.
 latrone 137: 10.
 latus *nomen substant.* 199: 12. 231: 6. 313: 7.
 laudantur 137: 3.
 laude 55: 5. 157: 19.
 laudibus 204: 5.
 laudis 110: 9.
 laus 205: 12.
 laxa *nomen* 5: 4.
 laxant 182: 8.
 lectis 141: 2.
 lectuli 14: 9.
 lecturus 79: 1.
 legalium 287: 9.
 lege *nomen* 68: 1. 102: 9. 115: 7. alii'que locis 2.
 legebatur 11: 5.
 legem 64: 2. 73: 2. 95: 3. alii'que locis 2.
 legens 0: 19.
 leges 35: 2. 19.
 legibus 181: 3.
 lenibus 87: 5. 297: 9.
 lenioribus 76: 6.
 leniter 24: 7. 158: 21. 256: 2.
 lentis 181: 6.
 leo 276: 4. 286: 1.
 leones 182: 1.
 leoni 309: 1.
 leonibus 251: 7.
 leonis 273: 4.
 lepus 251: 8.
 lethargum 25: 1.
 levare 162: 5.
 levat 347: 6.
 levato 347: 11.
 levem 277: 9.
 leves 191: 3.
 levia 266: 14.
 levibus 7: 3. 225: 2.
 leviores 93: 10.
 levis 273: 6. 347: 7.
 levitas 238: 19. 346: 4.
 levitate 158: 17.
 lex 254: 5. 254: 9. 282: 7. 302: 13.
 libeat 79: 6. 215: 1. 268: 17.
 libellos 12: 1.
 libens 106: 3.
 liberenter 171: 10.
 liber *adject.* 17: 4. 327: 10.
 libera 159: 7.
 liberâ 352: 6.
 liberant 173: 8.
 liberat 173: 2.
 liberi *substant.* 178: 9.
 liberiores 320: 6.
 liberis *substant.* 121: 4. 210: 7.
 libero *nomen adject.* 147: 9. 187: 10. 351: 22.
 liberorum *substant.* 210: 3.
 liberos *substant.* 110: 7. 119: 5.
 liberos *adject.* 336: 3.
 libertas 45: 2. 53: 7. 73: 1. alii'que locis 7.
 libertate 292: 10. 321: 4. 351: 18. 351: 21.
 libertatem 53: 4. 326: 5. 335: 3.
 libertatis 146: 3. 324: 4.
 liberum 148: 1. 295: 19. 351: 9.
 liber 61: 12. 101: 8. 110: 3. 292: 15.
 libidine 202: 3.
 libidines 149: 15.
 libidinis 273: 8.
 libidinum 209: 6.
 libido 233: 3. 267: 3. 270: 1.
 libris 74: 6.
 librorum 74: 6.
 libros 74: 5.
 libuit 70: 1.
 Libycis 310: 4.
 liceat 168: 9. 299: 14. 327: 17.
 licebit 264: 4. 335: 26.
 licentiam 281: 20. 282: 6.
 licere 279: 4. 279: 5.
 licet *verbum* 102: 1. 102: 2. 118: 4. alii'que locis 10.
 licet *conjunctio* 158: 8. 162: 6. 180: 6. alii'que locis 15.
 licuisset 53: 6.
 ligans 181: 4.
 ligas 222: 2.
 ligat 166: 3. 168: 11. 233: 2.
 ligni 238: 12.
 limen 14: 4.
 limine 103: 5.
 limite 292: 12.
 fimitibus 157: 8.
 linguâ 157: 10.
 linguam 148: 3. 273: 2.
 linguas 162: 7.
 linquit 68: 2.
 liqueat 3: 6. 16.
 liquebit 293: 8.
 liquentia 238: 24.
 liquerit 281: 12.
 liquerit 254: 6.
 liquerunt 26: 1.
 liquet 124: 1. 149: 5. 176: 8. alii'que locis 13.
 liquidis 222: 3.
 liquido 134: 7. 187: 7. 232: 17.
 lite 344: 12.
 literas 11: 6. 340: 7.
 lituris 53: 4. 164: 2.
 litigis 273: 2.
 litora 141: 3. 215: 8.
 litoris 190: 3.
 litus 290: 8.
 livalent 111: 6.
 livore 221: 4.
 loca 238: 7. 238: 21.
 locata 295: 10.
 locaturum 295: 14.
 locatus 83: 9. 103: 3.

loci

INDEX VOCABULORUM.

loci 43: 3. 74: 3.
 locis 238: 5. 246: 10. 294: 4.
 314: 16.
 loco 41: 3. 84: 12. 157: 13.
 alii que locis 2.
 locum 58: 2. 108: 3. 266: 19.
 locus 123: 3. 283: 26. 313: 13.
 longā 253: 9. 298: 4.
 longam 281: 20.
 longē 203: 1. 326: 14. 341: 2.
 longi 347: 1.
 longinquum 72: 1.
 longior 158: 3.
 longius 164: 7. 245: 4. 295:
 18.
 longos 242: 1.
 longum 279: 17.
 longus 134: 3.
 loquamur 230: 3.
 loquar 165: 4. 209: 1.
 loquebare 248: 11.
 loquebaris 248: 13.
 loquendi 157: 11.
 loqueretur 108: 1.
 loquimur 249: 9. 258: 2.
 loquor 147: 8.
 loquuntur 298: 17.
 lora 301: 7.
 lubrica 68: 6. 270: 6.
 lubricus 140: 4.
 Lucanus 297: 22.
 luce 16: 2. 226: 2. 271: 2.
 alii que locis 2.
 luceat 137: 3.
 lucebir 242: 5.
 lucem diem 66: 2. 113: 2.
 lucem splendorem 235: 3. 241: 3.
 282: 3.
 luci 328: 8.
 lucida 64: 3. 141: 1.
 lucidos 102: 2.
 lucidum 250: 2.
 Lucifer 65: 4. 174: 5. 301: 12.
 lucis 87: 7. 110: 6.
 luctu 14: 9.
 luctum 94: 1. 252: 8.
 luctuosus 120: 7.
 luctus 252: 7.
 ludens 183: 5.
 ludentem 94: 9.
 ludicra 266: 14.
 ludicri 102: 9.
 ludimus 102: 7. 249: 1.
 ludis verbum 248: 6.
 ludit 98: 5.
 ludum 102: 7.
 lucentes 280: 13.
 luis 118: 2.
 luir 257: 10.
 lumen 88: 4. 242: 6.
 lumina 18: 2. 64: 7.
 lumina oculos 25: 3. 254: 7.
 254: 17.
 lumine 22: 1. 28: 1. 90: 2.
 alii que locis 2.
 luminibus oculis 12: 4. 23: 2.
 26: 2.
 luminis 257: 1. 261: 9. 330: 7.

Luna 64: 5.
 Lunæ 18: 3. 207: 2. 290: 1.
 Lunam 133: 10.
 lupi 27: 1.
 lupis 276: 6.
 lustrare 226: 2.
 lustrentur 350: 17.
 lux 133: 2. 341: 8.
 luxu 139: 1.
 luxuria 197: 2.
 luxuriant 298: 5.
 Lydorom 102: 11.
 Lymphante 36: 3.
 Lynceis 212: 17.

M.

Machina 246: 25. 279:
 18.
 machinam 168: 19.
 machinas 238: 17. 299: 16.
 machatum 148: 7.
 madent 253: 6.
 maduit 142: 3.
 mage 174: 1.
 magis 48: 6. 132: 2. 137: 7.
 alii que locis 5.
 magistra 31: 2. 52: 2.
 magistratibus 193: 2.
 magistratum 44: 10. 193: 5.
 magistrum 182: 4.
 magna 162: 8. 195: 1. 247: 16.
 alii que locis 4.
 magnā ex parte 279: 6.
 magnæ 86: 7.
 magnas 48: 4.
 magni 311: 1. 323: 1.
 magnificentum 157: 8.
 magnitudinem 156: 7.
 magnitudo 178: 14.
 magno 266: 12.
 magnum 33: 1. 95: 1. 204: 3.
 298: 17.
 magnus 195: 3.
 majestatis 52: 2. 55: 1.
 major 254: 9.
 majore 295: 15.
 majorem 199: 6.
 majoribus 295: 19.
 majorum 205: 16.
 majus 257: 7.
 mala substantia 54: 2. 257: 6.
 267: 17. alii que locis 4.
 mala adjectivum 277: 1.
 malam 304: 11. 305: 6.
 malē 298: 15. 347: 8.
 maleficio 60: 2.
 malefida 7: 3.
 mali substantia 238: 14. 248: 18.
 264: 6. alii que locis 5.
 mali adjectivum 265: 7. 265: 10.
 265: 11. alii que locis 7.
 malim 217: 7.
 malis nomine substantia 5: 1. 60: 5.
 212: 3. alii que locis 3.
 malis adjectivum 193: 2. 258: 5.
 266: 1. alii que locis 6.

malis 287: 5.
 malitiam 272: 25. 280: 2.
 malitis 306: 1.
 malleum 24: 5.
 mallei 121: 2. 283: 20.
 malo nomine substantia 272: 16.
 malorum substantia 1. 108: 6. 110:
 7. 268: 8. alii que locis 4.
 malorum adjectivum 281: 18. 297:
 14.
 malos 258: 3. 264: 3. 266: 6.
 alii que locis 8.
 maluerit 73: 3.
 maluisti 134: 12.
 malum substantia 248: 5. bis
 264: 5. 267: 20. alii que lo-
 cis 5.
 malus 174: 2.
 manas 42: 2.
 mardavi 53: 3.
 maneat 236: 5.
 maneat 188: 17.
 manebit 335: 11.
 manebunt 218: 19. 236: 6.
 manendi fida 94: 13.
 manendi 95: 2. 112: 3. 277: 17.
 alii que locis 3.
 manens 221: 1. 234: 2. 246: 12.
 alii que locis 3.
 manent 246: 13.
 manentibus 120: 3. 305: 14.
 manentis 112: 5. 350: 1.
 manere 96: 2. 132: 3. 237: 3.
 alii que locis 4.
 manet 164: 10. 185: 3. 277: 5.
 alii que locis 3.
 manibus 11: 2. 33: 7. 282: 2.
 265: 26.
 manifesta 56: 1.
 manifestum 125: 5. 149: 10.
 150: 3. alii que locis 6.
 manu 79: 4. 199: 14. 285: 2.
 306: 1.
 manum 24: 7. 101: 8. 105: 5.
 alii que locis 2.
 manus singulari 276: 2.
 manus plurali 11: 8. 123: 6.
 148: 9.
 Marci Tullij 157: 13.
 Marco Tullio 334: 1.
 mare 89: 1. 114: 6. 168: 7.
 margine 11: 5.
 mari 102: 4.
 maria 157: 3.
 maris 133: 9. 141: 1. 343: 11.
 Marmaricus 276: 4.
 mas u'x 110: 2.
 materia 292: 6. 305: 19.
 materia adjectivum 11: 2. 336: 22.
 336: 23.
 materia 134: 2. 221: 3. 341:
 3.
 materiale 337: 11.
 materiali 313: 16.
 materialium 148: 4. 255: 2. 337:
 6.
 matris 101: 4. 152: 3. 252: 6.
 mavis 72: 3. 231: 10.

Ecc

INDEX VOCABULORUM.

- misera 124: 1. 203: 1074: 1
 miseriz 279: 10. 1074: 1075: 1
 miserandi 283: 30. 1074: 1075: 1
 miserandum 102: 12. 216: 12.
 miserans 254: 2. 276: 12.
 miserantibus 283: 17.
 miseras 70: 4. 106: 1. 203: 5.
 miseratio 283: 16.
 miseratione 83: 29.
 miseracionem 283: 15.
 miserece 286: 8.
 miseri 40: 1. 197: 6. 263: 1.
 miseria 279: 11. 280: 23. 287: 28.
 miseria 199: 6. 279: 19. 280: 21.
 miseriam 126: 5. 199: 2. 280: 4. 283: 13.
 inferior 280: 1. 283: 10.
 inferiores 281: 22.
 miseris 61: 3. 108: 6. 234: 3. 266: 16.
 miserius 279: 10.
 misero *nomen* 281: 1.
 miseros 7: 1. 46: 1. 98: 3. aliique locis 7.
 miseriam 305: 10.
 miserum 71: 3. 109: 4. 111: 9. aliique locis 3.
 misso 102: 12.
 mista 298: 3. 316: 6. 327: 15. 330: 3.
 mitis 67: 3. 276: 9.
 mittit 327: 11.
 mobile 291: 6.
 mobilem 249: 6. 295: 8.
 mobiles 251: 4.
 mobili 349: 2.
 mobilibus 294: 1. 343: 12.
 mobilis 296: 4. 449: 11.
 mobilitatis 295: 11.
 moderaodis 335: 28.
 modesta 119: 1.
 modesta 91: 1.
 modi 251: 13.
 modis 251: 3. 253: 11. 301: 17. 351: 26.
 modo *nomen* 10: 3. 68: 5. 83: 3. aliique locis 46.
 modo *adverb.* 12: 5. 24: 6. 61: 11. aliique locis 12.
 modos 2: 2. 93: 10. 276: 1. 316: 6.
 modulata 219: 35.
 modum 11: 8. 51: 1. 109: 5. aliique locis 5.
 modus 82: 2. 188: 11. 280: 19. aliique locis 4.
 moror 53: 10. 76: 5. 84: 8. aliique locis 3.
 morore 14: 10.
 mororem 94: 13.
 mororis 94: 9. 245: 3. 256: 3. 257: 5.
 morst 11: 10. 183: 9.
 morst 253: 6.
 morst *gonit.* 4: 2.
 morstior 14: 4.
 morstis 6: 2. 308: 5.
 morstianam 94: 1.
 morstos 2: 2.
 morstum 71: 2.
 mastrus 122: 1.
 mole 110: 7. 112: 11. 216: 7. aliique locis 2.
 molem 24: 1. 291: 1.
 moles 201: 1.
 molestè 13: 2. 305: 16.
 molestia 218: 30.
 molestiis 179: 17.
 molior 280: 14.
 molirentur 33: 5.
 moliretur 55: 2.
 molis 226: 4.
 molitos 53: 11.
 molitur 242: 2.
 moliantur 266: 17.
 molle 93: 6.
 mollescant 76: 9.
 mollissimum 238: 11.
 momentaria 131: 3.
 momenti 158: 7. 350: 1.
 momento 349: 2.
 momordit 148: 3.
 monstra 277: 8.
 monstrabitur 279: 5.
 monstrabo 212: 4.
 monstrante 258: 7.
 monstrare 217: 3.
 monstrasti 219: 15.
 monstrat 99: 1.
 monstrata 231: 26.
 monstratum 348: 1.
 monstratur 134: 7. 180: 6.
 monstratus 246: 22.
 monstraveris 101: 2.
 monstravimus 228: 15. 232: 20. 236: 6. aliique locis 2.
 monstri 53: 14.
 monstis 257: 13.
 montem 257: 14.
 montibus 89: 3. 214: 5. 238: 5.
 montis 128: 5.
 monuisti 44: 5.
 mora 118: 6.
 morâ *abl.* 66: 2.
 moras 7: 6.
 moratus 297: 24.
 morbi 85: 5. 109: 1.
 morbis 297: 32.
 morbo 12: 8. 298: 21.
 morbos 183: 18.
 morbum 25: 2. 86: 7.
 morbus 84: 6. 283: 28.
 morlaiciter 159: 1.
 mordax 191: 2. 210: 5.
 mordeant 171: 3.
 mordeatur 219: 2.
 more 97: 2.
 morem geram *obsequar* 313: 8.
 moreris 264: 2.
 mores 32: 6. 43: 8. 69: 2. aliique locis 11.
 moribus 35: 3. 60: 3. 94: 8. aliique locis 4.
 moriendo 112: 5. aliique locis 159: 5.
 mors 61: 1. 112: 4. 162: 9. aliique locis 2. 216: 12.
 morsu 211: 6.
 morsus 147: 6. 199: 9.
 mortale 85: 4.
 mortales homines 124: 3. 177: 1. 208: 1.
 mortales *adject.* 126: 2. 351: 10.
 mortali 162: 4.
 mortalibus *substant.* 56: 3. 119: 7. 219: 26. 352: 18.
 mortalibus *adject.* 219: 23.
 mortalis 164: 8.
 mortalium *substant.* 126: 4. 176: 2. 179: 11.
 mortalium *adject.* 25: 4. 58: 1. 96: 1. aliique locis 6.
 morte 126: 3. 126: 6. 159: 4. 281: 14.
 mortem 237: 19. 239: 8. 285: 3.
 morti 57: 2.
 mortis 33: 3. 126: 5. 200: 4. 298: 9.
 mortuum 267: 11.
 mos 340: 5.
 mora 71: 2. 302: 14.
 moi 57: 1.
 motibus 168: 18. 239: 4. aliique locis 2.
 motione 239: 11.
 motionem 350: 10.
 motiones 238: 21.
 motu 133: 4. 260: 4. 296: 1. 313: 10.
 motum 213: 3. 232: 14. 265: 22. aliique locis 2.
 motus 41: 3. 209: 4. 242: 1. aliique locis 8.
 moveantur 83: 3.
 movebare 83: 8.
 movebit 39: 3.
 movens 341: 6.
 movent 286: 4.
 moventem 223: 1.
 movere 84: 12. 142: 4.
 moverentur 335: 11.
 movereris 147: 4.
 moveri 221: 1.
 moveris 334: 8.
 mover 43: 3. 74: 4. 118: 3. aliique locis 3.
 moveret 293: 3.
 mox 89: 7. 102: 11. 148: 9. aliique locis 2.
 mulcedo 179: 2.
 mulcerent 251: 13.
 mulier 9: 3. 14: 6.
 multa 231: 11. 258: 5.
 multis 218: 27.
 multi 106: 4.
 multiformes 92: 3.
 multiplex 158: 9. 187: 1.
 multiplicato 238: 15.
 multiplicem 293: 4.

INDEX VOCABULORUM.

- multiplices 56: 1. 61: 1. 43:
 9.
 multiplici 194: 9.
 multipliciter 283: 5. 294: 13.
 multiplicium 176: 3.
 multitudine 75: 2.
 multitudinis 33: 10. 72: 6.
 111: 1.
 multo 281: 2. 281: 7.
 multo magis 247: 14. 283: 29.
 multorum 13: 7.
 multos 126: 5.
 multa 92: 8. 34: 3.
 mundana 146 25.
 mundi 86: 10. 301: 5.
 mundo 115: 3. 157: 1. 349: 3.
 349: 14.
 mundum 83. 1. 84: 2. 220: 1.
 aliiſque locis 7.
 mundus 86: 6. 167: 1. 245: 6.
 246: 5.
 munera 79: 8. 139: 4.
 munere 249: 2.
 muneribus 106: 11. 149: 6.
 muneris 292: 1.
 munimine 74: 1.
 muniti 36: 7.
 munus 111: 4. 194: 10.
 munusculum 248: 13.
 mures 147: 3.
 muſa 244: 1.
 muſa 76: 3.
 muſas 12: 2.
 muſularum 147: 5.
 muſica 93: 9. 149: 10.
 muſice 108: 5.
 muſici 292: 13.
 muſicos 149: 10.
 muſis 14: 2.
 mutabilem 125: 7.
 mutabiles 296: 12.
 mutabilitas 94: 17. 103: 6.
 mutabilitate 94: 4. 212: 17.
 mutabilium 293: 2.
 mutabit 298: 24.
 mutabitur 352: 7.
 mutare 102: 8. 123: 6. 352: 1.
 mutari 279: 3.
 mutat 350: 22.
 mutata 92: 3.
 mutatam 94: 3.
 mutatio 93: 3.
 mutatione 166: 1. 195: 7.
 mutationes 352: 11.
 mutationum 246: 12.
 mutaverint 198: 4.
 mutavero 352: 2.
 mutavit 7: 5.
 mutentur 287: 11.
 mutet 65: 3.
 mutum 24: 6.
- N.**
- N**Am 10: 4. 53: 3. 53: 7.
 aliiſque locis 82.
 namque 120: 3. 187: 1. 194: 6.
 aliiſque locis 15.
 natiſcentia 296: 6.
 nationes 157: 10. 194: 9. 194:
 15.
 nativa 150: 3.
 natura 86: 9. 94: 3. 101: 4.
 aliiſque locis 19.
 natura 131: 5. 134: 9. 149: 5.
 aliiſque locis 19.
 natura 21: 4. 43: 6. 84: 7.
 aliiſque locis 19.
 naturale 194: 10. 165: 18. 265:
 23. aliiſque locis 2.
 naturales 218: 28.
 naturali 239 4. 2 9: 11. 247:
 2. aliiſque locis 2.
 naturalis 149: 1. 186: 4. 265:
 27. 266: 11.
 naturaliter 177: 2. 229 18.
 aliiſque locis 5.
 naturam 87 3. 92: 6. 134: 2.
 aliiſque locis 12.
 naturarum 246: 8. 293: 2.
 299: 17.
 ne ut non 3: 3. 14: 5. 44: 5. aliiſ-
 que locis 30.
 ne interrog 24: 1. 24: 4. 42: 1.
 bis, aliiſque locis 46.
 ne pro, non 94: 8. 103: 7. 109:
 4. aliiſque locis 5.
 ne dum pro tantum abeſt, ut 84:
 4. 195: 9. 296: 18.
 ne quidem 157: 12. 158: 10.
 198: 4. aliiſque locis 17.
 nebulas 226: 4.
 nebulis 30: 1.
 nebulofus 114: 3.
 nec 6: 1. 32: 2. 34: 1. ter, aliiſ-
 que locis 128.
 nec non pro, & 215: 7.
 necant 12: 8.
 necare 118: 7.
 necat 147: 6.
 necem 56: 5.
 neceſſaria 350: 17. 350: 18. 351:
 19. aliiſque locis 2.
 neceſſaria 280: 9.
 neceſſariam 44: 4.
 neceſſarie 350 24. 350: 25.
 neceſſariis 219: 2. 335: 22.
 neceſſario 335: 14.
 neceſſarios 335: 15. 336: 6. 345:
 3.
 neceſſarium 218: 20. 246: 20.
 258: 8. aliiſque locis 6.
 neceſſarius 326: 15.
 neceſſe 125: 9. 132: 9. 188: 17.
 aliiſque locis 40.
 neceſſitas 325: 11. 325: 17. 325:
 21. aliiſque locis 6.
 neceſſitate 49: 3. 135: 6. 328:
 9. aliiſque locis 9.
 neceſſitatem 296: 1. 325: 14.
 335: 6. aliiſque locis 5.
 neceſſitates 351: 9.
 neceſſitatis 299: 20. 325: 11.
 335: 2. aliiſque locis 8.
 neceſſitudo 205: 16.
 neceſſus 70: 5.
 neceſſit 41: 4. 168: 23. 294: 2.
 neſarius 61: 16.
 neſarios 54: 3. 86: 4.
 neſis 52: 5. 52: 6. 60: 1. aliiſ-
 que locis 4.
 negabis 265: 23.
 negabit 235: 4. 281. 11.
 negantibus 78: 1.
 negare 111: 7. 237: 2. 281: 7.
 305: 5.
 negari 228: 7. 246: 21. 264:
 16.
 negas 288: 4.
 negat 7: 2.
 negatas 110: 4.
 negaverim 267: 16.
 neget 188: 7. 181: 10.
 neglecta 11: 4.
 negligendum 125: 10.
 nego 137: 5. 267: 11.
 negotiis 53: 6.
 negotium 159: 8.
 neminem 57: 3. 248: 13.
 nemo 94: 11. 119: 9. 122: 2.
 aliiſque locis 8.
 nemorum 183: 7.
 nomus 78: 5. 114: 7.
 nequam 86: 4. 280: 1.
 nequaquam 305: 6.
 neque 94: 15. 134: 11. 142: 11.
 aliiſque locis 31.
 nequeam 267: 13.
 nequeat 115: 5. 188: 2. 194: 4.
 aliiſque locis 6.
 nequeo 187: 11. 237: 2. 305: 5.
 nequeunt 187: 18. 188: 11. 194:
 1. aliiſque locis 6.
 nequiſſimi 193: 5.
 nequiſſimis 192: 4.
 nequit 126: 4. 137: 1. 179: 15.
 aliiſque locis 10.
 nequitia 272: 15. 272: 18.
 280: 1.
 nequitia 257: 8.
 nequitia 209: 4.
 nequitiam 192: 4. 298: 25.
 Neritii 275: 1.
 Nero 197: 2. 200: 3.
 Neroni 200: 7.
 Neronis 154: 2.
 neſcia 324: 9.
 neſciat 238: 17. 351: 3.
 neſciebam 72: 2.
 neſciebas 102: 10.
 neſcientes 239: 6.
 neſciente 297: 8.
 neſcio quem 210: 4.
 neſcio quid 84: 1.
 neſcire 216: 2. 245: 5.
 neſciſſes 53: 10.
 neſcit 125: 7. bis. 289: 1. 334:
 5. 332: 8.
 neſcita 331: 7.
 neſcitis 128: 15.
 neſcius 331: 6.
 neuter 201: 1.
 neutro 332: 7.

neutrum

INDEX VOCABULORUM.

- neutrum 230: 17.
 nexa 236: 1.
 nexas 292: 15.
 nexibus 295: 19. 351: 33.
 nexu 181: 5.
 nexuit, 246: 9.
 nexum 295: 8.
 nexus 287: 9. 330: 8.
 ni 50: 4. 208: 7. 219: 16, aliif-
 que locis 2.
 nihij 13: 2. 25: 1. 35: 2, aliif-
 que locis 86.
 nihil ex nihilo 313: 14.
 nihili 179: 14.
 nihil non *omne* 248: 6. 335: 17.
 nihilo 177: 4. 179: 6. 187: 18,
 aliifque locis 4.
 nihilominus 137: 4. 296: 15.
 326: 3.
 nihilum 239: 24.
 nil 69: 7. bis. 106: 6.
 nimbas 102: 3.
 nimboſis 27: 1.
 nimis 210: 4. 211: 5. 289: 5,
 aliifque locis 2.
 nimium 120: 1. 138: 1. 159: 1,
 aliifque locis 6.
 niſi 24: 3. 35: 3. 44: 10, aliif-
 que locis 32.
 nitamur 325: 12.
 nitens 265: 26. 305: 20.
 nitent 132: 2. 174: 3.
 nitente 269: 3.
 nitentibus 283: 11.
 nititur 92: 4. 176: 4. 283: 1.
 nitor 212: 16.
 nituntur 177: 6. 179: 6. 212:
 12. 265: 8.
 niveis 196: 2. 215: 5.
 nivis 291: 1.
 nixa 304: 8. 351: 2.
 nixus 63: 2.
 nobile 208: 2.
 nobilibus 205: 16.
 nobilitas 121: 1. 178: 8. 205:
 11.
 nobilitate, 205: 15.
 nobilitatis 205: 10.
 nobis 53: 5. 58: 1. 101: 10, aliif-
 que locis 3.
 noccat 137: 5.
 nocendum 201: 6.
 nocentia 277: 18.
 nocentes 69: 3.
 noet 63: 7.
 nocte 26: 1.
 noctem 262: 10.
 noctes 266: 17.
 noctibus 102: 2. 105: 3. 168: 6.
 noctis 65: 1. 66: 4. 254: 10.
 290: 2.
 nocuerunt 137: 6.
 nodis, 182: 8.
 nodum 325: 4.
 nolendi 237: 16. 320: 3.
 nolentes 50: 2.
 nolentibus 188: 5.
 nolint 330: 3.
 noluisse 279: 4.
 noluisse 187: 12.
 nomen 118: 3. 146: 5. 157: 20,
 aliifque locis 9.
 nomina 218: 21. 350: 6.
 nominatur 293: 6.
 nomine 157: 7.
 nominibus 149: 18.
 nominis 32: 2. 49: 2. 50: 6,
 aliifque locis 4.
 nomino 246: 14.
 non 8: 2. 12: 5. 12: 8, aliifque
 locis 303.
 nondum 27: 2. 76: 6. 86: 8,
 aliifque locis 12.
 Nonium 193: 1.
 nonne 32: 7. 95: 4. 103: 3, aliif-
 que locis 17.
 nonnihil 165: 2. 287: 13.
 nonnulli 298: 8.
 nonnullos 33: 10.
 norant 159: 4.
 norat 332: 2.
 norunt 215: 4.
 nos 25: 3. 36: 3. 36: 6, aliifque
 locis 10.
 noſcendi 35 2: 8.
 noſcere 330: 8. 331: 9.
 noſco 84: 4
 noſſe 85: 6. 136: 10. 292: 11.
 311: 3.
 noſter 297: 22.
 noſtri 23: 2.
 noſtra 26: 4. 93: 8. 102: 7, aliif-
 que locis 4.
 noſtrâ 75: 7.
 noſtræ 14: 3. 13: 3. 14: 10,
 aliifque locis 3.
 noſtram 55: 7.
 noſtri 31: 2. 33: 1. 33: 8, aliif-
 que locis 10.
 noſtris 24: 1. 35: 3. 43: 4, aliif-
 que locis 3.
 noſtro 12: 2. 24: 1. 93: 2. 219:
 31.
 noſtrorum 352: 21.
 noſtros 43: 8. 53: 10.
 noſtrum 3: 3.
 nota *adj et* 75: 3. 264: 7. 331:
 4. 337: 9.
 notam *ſubſtant.* 239: 27.
 notare 235: 3.
 notas *ſubſt.* 50: 5. 331: 2. 340:
 6. 341: 4.
 notavit 310: 7.
 notio 337: 16. 340: 15. 344:
 10.
 notione 352: 16.
 notionem 351: 8.
 notionis 351: 20.
 notior 172: 1.
 notis 340: 11. 341: 13.
 notitia 343: 15.
 notitiam 351: 32.
 noticiarum 343: 16.
 notos 164: 6.
 notum 121: 2. 344: 5. 351: 12.
 Notus *ſubſtant.* 153: 8. 174: 3.
 nova 141: 3. 173: 4.
 noverunt 267: 2.
 novi *verbum* 84: 9. 326: 10.
 novimus 151: 1. 164: 3.
 novis 61: 8. 275: 6.
 novissi 34: 2. 85: 5.
 novit 297: 16. 332: 7. 336: 13.
 351: 12.
 novo 253: 2.
 novum 32: 5. 94: 2.
 nox 27: 3. 261: 4. 282: 4. 323:
 4.
 noxia 17: 3. 62: 8.
 noxiorem 299: 9.
 noxiun 133: 19.
 nube 25: 4. 321: 2. 332: 3.
 nubes 242: 4. 260: 3.
 nubibus 88: 1. 323: 4.
 nubila 7: 5. 90: 4.
 nubilus 291: 7.
 nudatis *verbum* 311: 3.
 nudum 101: 4.
 nulla 101: 9. 158: 11. 158: 14,
 aliifque locis 12.
 nulla 55: 4. 313: 10. 323: 3.
 nullum 281: 18. 335: 6. 335: 9.
 351: 17.
 nullas 340: 6.
 nulli 111: 4. 337: 9.
 nullis 12: 5. 193: 3. 237: 17,
 aliifque locis 5.
 nullius 218: 15. 230: 8. 272:
 9. bis.
 nullo 10: 3. 36: 2. 83: 2, aliif-
 que locis 10.
 nullum 44: 9. 88: 2. 135: 7,
 aliifque locis 3.
 nullus 3: 2. 74: 1. 208: 6, aliif-
 que locis 7.
 num 54: 5. 84: 4. 103: 1, aliif-
 que locis 38.
 numen 276: 11.
 numerabitur 134: 6.
 numeranda 179: 12.
 numerandam 268: 9.
 numeratur 178: 11.
 numeravimus 246: 17.
 numeremus 304: 10.
 numerentur 236: 13.
 numeris 18: 6. 222: 2.
 numeroſus 36: 1.
 numerum 109: 4. 111: 6.
 numerus 158: 9.
 numinis 94: 6.
 numquam 46: 2. 72: 4. 78: 5,
 aliifque locis 15.
 nunc 4: 2. 7: 5. 10: 4, aliifque
 locis 64.
 nuntiat 301: 11.
 nuper 257: 3.
 nuptius 121: 5.
 nutricem 30: 3.
 nutrit 121: 4.
 nutritus 24: 1.
 nutriuntur 343: 12.
 nutrix 117: 1.
 nutum 122: 4. 247: 4.

INDEX VOCABULORUM

ordo 1341 3. 285: 3. 217: 2.
 allisque locis 11: 18: 229.
 ore 44: 2. 44: 4. 75: 5. allif-
 que locis 57.
 oriatur 313: 18. colupitula
 oriens 351: 27. 24. monoil. 10
 origo 302: 12. 1. 1. 1. 1. 1.
 oriri 350: 26. 1. 1. 1. 1. 1.
 oris 46: 01 256: 1. 322: 2. 1. 1.
 oris plur. 301: 15. 1. 1. 1. 1. 1.
 oriundus 72: 5.
 oriuntur 238: 5. 1. 1. 1. 1. 1.
 ornamenta 136: 2. 1. 1. 1. 1. 1.
 ornamentis 120: 5. 137: 1.
 ornari 137: 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 orner 20: 4. 106: 5.
 Orpheus 254: 11. 3. 2. 1. 1. 1.
 orsa 293: 1. 81: 18. 360: 109.
 orta 87: 4. 302: 9. 1. 1. 1. 1. 1.
 ortu 194: 16. 1. 1. 1. 1. 1.
 ortu 20: 2. 65: 4. 133: 6. 206:
 2.
 ortum 185: 4. 208: 8. 313: 18.
 ortus 262: 8. 289: 5.
 ortus acuis. 65: 2. 184: 7.
 os vulum 148: 3. 1. 1. 1. 1. 1.
 ossa 163: 1. 18: 701. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostendam 134: 4. 258: 9. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostendat 280. 9. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostendimus 268: 11. 271: 7.
 ostendisse 217: 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostendit 335: 16. 2. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostensum 219: 25. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostentando 55: 6. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostentat 149: 17. 194: 4. 272:
 25.
 ostentum 99: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 ostro 196: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 otia 44: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 otium 200: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

P

Pabula 277: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pabulum 309: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pacem 301: 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pacis 178: 190. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pacto 283: 190. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 paginæ 340: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 palam est patet 232: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 Palatini 48: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pallant 290: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pallens 65: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pallet. 113: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pallida 64: 6. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 palmites 79: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 paludes 157: 3. 238: 6. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pandit 106: 8. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 panniculus 332: 7. 205. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 papæ 83: 8. 264: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 Papiuanum 200: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 par. 89: 5. 211: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parantis 256: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parat 276: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 paraverint. 216: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 paravit 218: 28. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parvit 297: 27. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

parem 194: 6. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parente 109: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parentum 205: 12. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parere *obedire* 501: 2. 248: 17.
 paribus 225: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parietes 74: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pariter 74: 2. 110: 7. 131: 7.
 allisque locis 16.
 Parmenides 249: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pars 70: 6. 123: 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 parta 106: 6.
 parte 14: 9. 33: 5. 103: 5. allif-
 que locis 8.
 partem 33: 6. 172: 2. 218: 24.
 325: 8.
 partes 222: 1. 237: 10. 333: 4.
 Parthis 157: 15.
 partibus 218: 24. 238: 24. 246:
 6. 336: 20.
 participatione 231: 8. 235: 17.
 281: 3.
 particeps 345: 6.
 particulas 11: 9.
 partitir 32: 3.
 partium 231: 13. 231: 25.
 parva 158: 13.
 parvam 246: 14.
 passim 36: 2.
 passio 341: 7. 343: 3.
 passione 343: 5.
 passionem 343: 6.
 passuum 57: 1.
 pateat 266: 10.
 patebit 193: 3. 137: 11.
 patefacere 334: 7.
 patefaceres 231: 16.
 patefaciam 236: 5.
 patefecerit 348: 7.
 patens 234: 3.
 patentes 161: 3.
 pater 206: 3. 226: 1.
 patris 82: 1.
 paterni 119: 6.
 patet 137: 1. 146: 29. 266: 5.
 351: 33.
 pati 64: 2.
 patientur 120: 3. 149: 6.
 patiuntur 297: 29.
 patiebantur 46: 5.
 patiens 238: 14. 340: 10.
 patienter 158: 21.
 patientiam 158: 21.
 patientiæ 298: 5.
 patitur 15: 1. 80: 4. 277: 8.
 allisque locis tribus.
 patiuntur 183: 2.
 patrandi 268: 11. 279: 13.
 patrem 219: 34. 219: 16. 397:
 6.
 patri 119: 2.
 patria 123: 3. 262: 7.
 patri 13: 72: 2.
 patriæ 71: 5.
 patriam 246: 15. 258: 11. 313:
 2.
 patribus 54: 5. 152: 1. 197: 4.
 patrisfamilias 257: 14.
 patrum 110: 8.

patuerunt 257: 2.
 patuisse 53: 5.
 patuit 239: 28.
 pauca 75: 2. 100: 1. 297: 18.
 paucis 133: 17. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pauculis 82: 11. 164: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pavet 41: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pavidus 273: 5.
 Paulinum 48: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pauli per 12: 3. 15: 2. 255: 3.
 allisque locis 9.
 paulo 83: 6. 102: 11. 131: 2.
 allisque locis 27.
 paululum 176: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 Paulum 103: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pauperes 132: 9. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 paupertate 132: 11. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pax 76: 4.
 p. ora 291: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 peccati 24: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 peccatoribus 315: 2.
 peccatoris 251: 11. 346: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pecudes 210: 1.
 pecunia 132: 5. 187: 3. 188: 2.
 314: 11.
 pecunia 132: 1. 178: 6. 188: 5.
 298: 22.
 pecuniam 188: 7. 188: 8. 212:
 4. allisque locis 2.
 pecuniosorum 188: 13. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pedibus 38: 1. 183: 8. 257: 9.
 allisque locis 2.
 pedum 265: 23. 265: 25. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 peiora 208: 7. 282: 9. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pelagi 321: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pelago 275: 2.
 pelagus 168: 12. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pellatur 188: 11. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pelle - *erbum* 90: 1. 90: 6. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pellebas 58: 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pellere 203: 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pellerentur 50: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pendenda 179: 14. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pendens 195: 8. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pender 294: 8. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penit 219: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pendulum 129: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pendulum 301: 20. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penè *vide* penè. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penetrabat 107: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penetrat 59: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penetraret 212: 18. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penetrent. 109: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penitus 92: 1. 188: 15. 256: 2.
 allisque locis 3.
 pennæ 259: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pennas 258: 9. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pensare 350: 12. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pensares 95: 7. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pensari 76: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 penurie 218: 26.
 pe. ulerit 174: 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pepulerunt 221: 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 pepulisti 72: 4.
 per 18: 5. 43: 2. 84: 5. allifque
 locis 24.
 percipiendam 125: 3. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 percipiens 294: 9. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

INDEX VOCABULORUM.

percussus 49: 1.
 percurrenti 237: 11.
 perdat 64: 7.
 perdens 332: 5.
 perdidit 101: 9.
 perdidisses 101: 13.
 perdidit 254: 12. 349: 1.
 perdit 154: 19.
 perdit 139: 1.
 perditis 277: 6.
 perdit solum 61: 7.
 perditum 54: 5.
 perditus 253: 9.
 perducere 212: 2.
 perductus 156: 2.
 perdurans 212: 3.
 perdurant 194: 16.
 perdurans 124: 2. 137: 4. 198: 2.
 05: 9.
 peregrini 2: 1.
 peregrina 34: 2.
 perennem 127: 1.
 perennis 153: 1.
 perexigua 122: 6.
 perexile 125: 11.
 perfecerint 279: 8.
 perfecit 171: 3.
 perfecta 213: 7. 219: 17. 229: 8.
 3. aliisque locis 2.
 perfectus 11: 2.
 perfectum 228: 16.
 perfectus 222: 1.
 perfecti 228: 1. 228: 8. 229: 10.
 perfectio 228: 3.
 perfectione 156: 2. 228: 11.
 perfectionem 282: 15.
 perfectiori 344: 11.
 perfecto 217: 9.
 perfectum 176: 9. 219: 27. 222: 1.
 1. aliisque locis 6.
 perferunt 61: 4.
 perficere 179: 6. 279: 12.
 perficiat 219: 18. 265: 17. 338: 3.
 perficiunt 213: 8.
 perfidam 94: 8.
 perit 78: 4.
 perhibetur 128: 9. 228: 11.
 229: 17. 349: 9.
 perhorrescerem 32: 5.
 perhorrescis 94: 8.
 perhorresco 170: 6.
 pericula 144: 1.
 periculi 25: 1. 55: 3.
 periculis 326: 46. 2. 193: 4.
 218: 7.
 periculorum 199: 7.
 periculosa 119: 3.
 perit 210: 1.
 perimendam 326: 4.
 perire 286: 5.
 perjuria 69: 7.
 pernancibit 29: 19.
 pernancie 238: 17. 239: 15.
 permanens 300: 5.
 permaens 287: 6.
 permanent 237: 6.

permanere 239: 17.
 permanet 237: 9.
 permeant 346: 1.
 permisit 12: 5.
 permisus 317: 1.
 permittunt 299: 2.
 permittent 283: 25.
 permulta 135: 5.
 permultus 126: 1. 135: 4.
 permutant 178: 5.
 permutare 95: 5.
 permittit 273: 7.
 pernancie 279: 4.
 pernanciem 44: 6. 237: 19. 239: 15.
 pernanciosus 94: 9. 134: 4.
 pernanciosus 287: 9. 321: 2.
 perosa 260: 1.
 perpendas 299: 12. 335: 26.
 perpendit 337: 1.
 perpenditur 352: 8.
 perpendo 287: 3.
 perperis 183: 15.
 perperis 283: 9.
 perperit 299: 8.
 perperat 45: 5.
 perpetua 120: 11. 124: 2.
 perpetua 220: 1.
 perpetuo 63: 2.
 perpetuo 194: 16. 198: 2.
 perpetuum 168: 2. 350: 7.
 perرارum 146: 6.
 perرumpere 322: 5.
 perررpe 137: 6.
 perررtemur 84: 1.
 Perرr 103: 1.
 personat 244: 1.
 perspecta 172: 2.
 perspectum 131: 4.
 perspexisse 299: 17.
 perspicaci 186: 3.
 perspicacibus 10: 1.
 perspicaciter 217: 2.
 perspicacia 242: 5.
 perspicax 320: 4.
 perspicax 230: 14.
 perspicua 219: 15.
 perspicua 282: 3.
 perspicuum 264: 15. 268: 1.
 271: 2.
 perstringam 297: 19.
 perstringit 111: 6.
 persuadet 231: 11.
 persuasum 126: 1.
 pertimescis 87: 1.
 pertimescis 137: 9.
 pertimescit 298: 23.
 pertimescunt 203: 2.
 pertractes 118: 5.
 pertulisset 283: 8.
 perturbat 292: 3. 350: 29.
 perturbat 296: 14.
 perturbatio 14: 11. 258: 11.
 perturbationibus 76: 7.
 perturbationum 84: 6. 84: 11.
 87: 4.
 perturbare 324: 2.

pervagata 157: 11.
 pervenire 157: 13. 176: 4. 187: 3.
 3. aliisque locis 4.
 perverfa 297: 24.
 perverfus 69: 1.
 pervertit 33: 10. 92: 3.
 pervertita 35: 1.
 pervincere 3: 2.
 pervium 66: 19.
 perurilia 312: 2.
 pervulganda 157: 6.
 pessimum 305: 14.
 pessimis 35: 6. 149: 2. 149: 5.
 299: 8.
 pessimus 149: 4.
 pessimus 137: 7.
 pessum 347: 10.
 pessumari 46: 4.
 peste 276: 13.
 pestem 44: 6.
 pestis 201: 6.
 petant 265: 12.
 petantur 232: 15.
 petas 79: 1.
 petebat 219: 3.
 petere 219: 29.
 peteret 95: 6.
 peteretur 148: 16.
 petis 133: 17. 212: 8. 347: 9.
 petit 159: 7. 161: 1. 178: 17.
 1. aliisque locis 5.
 petitas 249: 7.
 petitis *verbum* 214: 3. 285: 3.
 petitis *adjectivum* 335: 21.
 petito 188: 6.
 petitos 207: 6.
 petitur 232: 4. 265: 5.
 petunt 54: 4. 159: 3. 178: 7.
 1. aliisque locis 7.
 petuntur 178: 10.
 philosophi 158: 19.
 Philoſophia 256: 1.
 Philoſophia 32: 3.
 Philoſophiam 31: 1.
 philoſophum 158: 23.
 philoſophus 158: 20.
 Phæbe 168: 6. 190: 4.
 Phæbes 01: 4.
 Phæbi 65: 4. 77: 1. 235: 4.
 291: 2.
 Phæbo 64: 7. 207: 1. 242: 5.
 261: 1.
 Phæbum 322: 1.
 Phæbus 28: 1. 113: 1. 153: 6.
 1. aliisque locis 2.
 Phrygia 307: 2.
 phycis 31: 23.
 pius 103: 1.
 piavit 307: 3.
 piger 61: 2. 120: 6.
 pius 226: 6.
 pinguis 261: 4.
 pinus 140: 5.
 pisce 214: 6. 215: 7.
 placet 102: 9. 146: 7. 181: 5.
 1. aliisque locis 5.
 placida 214: 1.
 placidas 203: 3.

placido

INDEX VOCABULORUM.

- placido 71: 1.
 placidum 251: 9.
 placuisse 297: 2.
 placuissent 134: 10.
 plagas 161: 3.
 planè 158: 13.
 planiùs 246: 2. 265: 21.
 Plato 349: 15.
 Platone 249: 8.
 Platonem 359: 6.
 Plitoni 219: 31. 245: 1. 349: 12.
 Platonis 33: 1. 44: 2. 244: 1. 268: 15.
 plaustra 289: 3.
 plebis 110: 8.
 plena 10: 3. 198: 3. bis. 200: 2. 209: 2.
 plenè 290: 1.
 plenam 219: 20. 246: 19. 248: 12.
 plenissimè 86: 1.
 plenissimum 229: 10. 229: 15.
 plenitudinem 349: 8. 349: 22. 350: 5.
 pleno 21: 1. 64: 3. 105: 6.
 plenum 218: 18. 236: 9.
 plenus 187: 17. 229: 17.
 plerumque 149: 4. 166: 6.
 plura 237: 13. 335: 26. 344: 5.
 plures 132: 8. 148: 8. 157: 9.
 aliisque locis 4.
 pluribus 132: 11. 135: 3. 187: 6.
 aliisque locis 4.
 pluuii 178: 2.
 plutimis 118: 3.
 plurimorum 60: 6.
 plurimos 157: 20.
 plurimus 76: 4.
 plus 165: 5. 199: 13.
 plus æquo 298: 6. 298: 7.
 pocula 183: 3. 275: 7. 277: 2.
 pœna 48: 3. 68: 8. 272: 20.
 aliisque locis 2.
 pœnâ 258: 4. 272: 11. 272: 13. 272: 16.
 pœnæ 272: 12. 327: 10.
 Pœnali 281: 15.
 Pœnam 281: 5.
 Pœnarum 283: 22. 287: 9.
 Pœnas 55: 8. 352: 19.
 pœnè 7: 4. 266: 12. bis.
 Pœni 182: 1.
 pœnitentiæ 209: 2.
 Pœnocum 148: 8.
 pœticas 12: 2.
 poli 259: 2.
 Pollens 287: 5.
 pollicentur 213: 6. 219: 9.
 poluisse 57: 6.
 polo 113: 1.
 polum 216: 3. 261: 7.
 po'us 27: 1.
 Polyphemus 308: 3.
 poma 309: 3.
 pomis 302: 4.
 pondera 143: 2. 222: 4. 226: 4.
 pondere 22: 3. 179: 4. 299: 23. 301: 21.
 pontis 156: 4.
 pondus 116: 6. 129: 2. 238: 20. 314: 4.
 ponere 111: 5. 127: 2.
 Ponti 19: 2. 38: 4.
 Pontum 128: 4.
 Pontus 105: 2.
 popularem 205: 8.
 populares 158: 14. 194: 1.
 populari 205: 2. 287: 3.
 popularis 178: 8.
 populi genit 61: 1. 195: 2. 305: 10.
 populi plur. 70: 2. 263: 1.
 Populus 153: 4. 157: 20. 162: 6.
 aliisque locis 2.
 populus 305: 8.
 ποσειδά 231: 9.
 ποσειδάτα 231: 2.
 porrigite 252: 25.
 porro 238: 21. 350: 15.
 Porticus 339: 1.
 portio 133: 9. 157: 1. 292: 12.
 portionem 158: 8. 199: 6. 218: 24.
 portus 234: 2.
 potendi 212: 6.
 potens 188: 16.
 potest 102: 9.
 potest 352: 23.
 poticam 124: 3.
 positi 305: 3. 305: 21.
 positionis gratiâ 335: 8.
 positum 115: 7.
 posse 50: 6. 53: 13. 57: 3. aliisque locis 25.
 possem 14: 6. 217: 5. 218: 31. 236: 9.
 possemus 945: 7.
 possent 265: 11. 268: 6.
 posses 193: 8.
 possessio 348: 8.
 possessione 101: 1. 135: 10. 212: 11. aliisque locis 2.
 posset 53: 7. 176: 7. 176: 8. 188: 8.
 possibile 313: 19. 326: 21.
 possibilitas 267: 18. 268: 11.
 possibilitate 279: 13.
 possibilitatem 268: 13.
 possideant 135: 5.
 possidebas 118: 5.
 possidebis 124: 6.
 possidens 229: 7.
 possidentibus 137: 6.
 possidere 242: 3. 349: 22.
 possideret 188: 8.
 possideri 132: 5.
 possidet 349: 8.
 possidetur 188: 2.
 possumus 328: 11. 348: 4.
 possint 84: 12. 84: 13. 238: 5.
 aliisque locis 3.
 possis 87: 7. 95: 5. 111: 7. aliisque locis 13.
 possit 25: 3. 123: 9. 125: 1. aliisque locis 26.
 possum 117: 2. 120: 7. 218: 12.
 aliisque locis 2.
 possumus 193: 6. 345: 10.
 Possunt 88: 3. 132: 9. 188: 12.
 aliisque locis 18.
 post 159: 3. 260: 3. 281: 14.
 post desinit 11: 2. 170: 3.
 posterioribus 352: 17.
 Posteros 53: 2.
 posthac 170: 5.
 posthac 91: 1. 281: 22.
 postquam 251: 3.
 postrema 133: 6.
 postremò 95: 1. 150: 2. 166: 6.
 aliisque locis 3.
 postremus 76: 1.
 postulas 350: 17.
 postulatis 158: 16.
 postulet 100: 2.
 potuisse 309: 6.
 potuissent 76: 4. 304: 9. 352: 15.
 potens 181: 2. 219: 3. 264: 6.
 aliisque locis 2.
 potentem 198: 1. 199: 11. 199: 12. aliisque locis 4.
 potentes 86: 5. 258: 3. 265: 13.
 aliisque locis 3.
 potentia substanti. 147: 1. 150: 1. 179: 12. aliisque locis 10.
 potentia 145: 1. 177: 7. 217: 10. aliisque locis 3.
 potentia adiecti. 277: 10.
 potentia 178: 12. 200: 6. 218: 3. aliisque locis 3.
 Potentiam 148: 10. 178: 5. 178: 6. aliisque locis 7.
 Potentior 341: 2.
 Potentiorum 45: 2.
 Potentis 257: 11.
 Potentissimum 218: 10. 247: 9. 266: 20. 266: 21.
 Potentius nomen 268: 2.
 potentius adverb. 277: 15.
 poterat 271: 14. 337: 9.
 poteris 85: 2. 118: 6. 199: 13.
 poterit 94: 11. 110: 6. 158: 12.
 poteris 212: 13.
 potest 52: 7. 53: 7. 84: 10. aliisque locis 49.
 potestas 149: 14. 154: 1. aliisque locis 10.
 potestate 199: 11. 338: 2. 351: 31. 352: 1.
 potestatem 147: 3.
 potestatis 149: 1.
 potestatis 145: 2.
 potius adiecti 132: 1.
 potius adverb. 14: 2. 60: 4. 72: 3. aliisque locis 28.
 potuisse 264: 17. 279: 10.
 potuissent 267: 18. 351: 24.
 potuisset 266: 19.
 potuisti 35: 2. 193: 4.
 Potuit 3: 2. 11: 9. 38: 3. aliisque locis 5.
 potum 140: 4.

INDEX VOCABULORUM.

- Præ 147: 3. 178: 16. 178: 18.
 212: 11.
 præbuit 148: 9.
 præcedentibus 280: 10.
 præcedit 341: 5.
 præcellens 119: 1.
 præcellentissimum 230: 1.
 præcellit 125: 4.
 præceptus 298: 20.
 præceptor 33: 2.
 præceptorem 200: 4.
 præcisse 280: 8.
 præcessit 325: 20.
 præcipitat 253: 8. 267: 3.
 præcipitavit 299: 1.
 præcipitem 106: 9.
 præcipiti 16: 1. 26: 3. 80: 5.
 161: 1.
 præcipua 119: 7.
 præcipui 133: 2.
 præcipuis 252: 5.
 præcipuos 159: 2.
 præcipuum 254: 18. 272: 6.
 præclara 137: 11. 147: 1. 157:
 22. 198: 4.
 præcognita 336: 3.
 præcognitio 335: 14.
 præcurris 266: 7.
 præcurrit 352: 9.
 prædæ 33: 6.
 prædestinata 321: 6.
 prædestinatione 292: 9.
 prædicantur 204: 5. 205: 13.
 prædicatio 157: 20. 205: 13.
 prædicavit 110: 2.
 præditum 193: 8.
 præditus 193: 9.
 præeunt s 266: 13.
 præfectum 47: 3.
 præfecturâ 195: 3.
 prægravat 108: 7.
 præhibitis 212: 13.
 præire 212: 6.
 præiudicatâ 48: 3.
 prælium 305: 22.
 præmia 44: 1. 76: 2. 142: 6.
 aliisque locis 8.
 præmii 272: 4. bis.
 præmiis 55: 8. 61: 10. 257: 8.
 præmio 258: 4. 272: 2. 272:
 13. 297: 4.
 præmissa 50: 8.
 præmittere 258: 8.
 præmium 271: 5. 271: 6. 271:
 8. aliisque locis 6.
 prænoscenti 352: 11.
 prænoscere 324: 3.
 prænoscit 324: 7. 326: 20. 335:
 24. aliisque locis 2.
 Prænotio 335: 5. 336: 7. 345: 13.
 350: 22.
 prænotionem 335: 18.
 præpositum 45: 5.
 præposterum 326: 5.
 præscientia 325: 2. 325: 10. 325:
 14. aliisque locis 4.
 præscientiâ 335: 3.
 præscientiâ 326: 6. 334: 5.
 præscientiam 335: 2. 335: 9. 350:
 13. 352: 5.
 præcierit 327: 6.
 præferri 326: 15. 336: 8. 345: 4.
 præcitra 326: 11.
 præficturum 325: 13.
 præficiuntur 335: 5.
 præficius 352: 20.
 præscriptum 50: 4.
 præsens 54: 7. 94: 12. 126: 7.
 aliisque locis 6.
 præsenferit 324: 9.
 præsentariâ 352: 16.
 præsentare 294: 10.
 præsentarium 349: 18.
 præsentarius 350: 9.
 præsentem 56: 5. 93: 1. 349:
 11.
 præsentis. 350: 21.
 præsentia *adj. f.* 350: 18. 350:
 23. 351: 18. 351: 29.
 præsentia 349: 21. 350: 2. 350:
 10.
 præsentiam 187: 13. 349: 16.
 350: 1. aliisque locis 3.
 præsentis 120: 2. 350: 20. 352:
 5.
 præsentium 336: 3. 350: 29.
 præsertim 279: 17. 287: 8.
 præsidere 83: 4. 147: 2.
 præsidia 58: 5.
 præsidio 168: 6. 188: 10. 201:
 4. 217: 2.
 præsidium 219: 32.
 præstantes 156: 1.
 præstantiâ 158: 15.
 præstantius 179: 14. 229: 7.
 229: 20. 230: 7.
 præstare 136: 4. 178: 14. 189:
 2. aliisque locis 5.
 præstat 350: 3.
 præstent 195: 9. 215: 8.
 præstat 343: 15.
 præstiterit 327: 3.
 præsto 320: 5.
 præstumas 229: 18.
 præter 228: 5. 280: 19. 281: 1.
 313: 11.
 præterea 59: 1.
 prætereant 257: 6.
 prætereo 110: 3.
 prætereunt 111: 10.
 præterire 110: 3.
 præterit 103: 1.
 præteriti 349: 9. 349: 21. 350:
 11.
 præteritis 348: 10.
 prætermisso 219: 34.
 prætorij 47: 3.
 prætulcunt 298: 10.
 prætura 195: 1.
 prævenit 352: 12.
 prævia 257: 1.
 prævideantur 336: 7.
 prævidentia 350: 14.
 præviderit 324: 6.
 præva 279: 9.
 prævitas 218: 23.
 prævitatâ 280: 3.
 prævos 280: 15.
 prævus 296: 18.
 prævabar 281: 20.
 præce 252: 10.
 præces 352: 23. 352: 25.
 præcio 118: 8. 298: 9. 328: 6.
 præciosa 132: 4. 134: 11. 134:
 12. aliisque locis 2.
 præcior 131: 5. 135: 3.
 præciosam 94: 11.
 præciosissimum 109: 7. 118: 5.
 118: 7. 166: 12.
 præciosius 124: 5. 136: 6.
 præciosum 231: 9.
 præcium 55: 6. 74: 6. 110:
 9.
 præcor 120: 3.
 præcor 287: 11.
 præmat 261: 8.
 præmentibus 113: 4.
 præmit 68: 7. 158: 3.
 præmit 155: 7. 157: 3.
 præmissa 340: 7.
 præmissa 347: 2.
 præmissus 310: 6.
 præstius 22: 2. 245: 3. 270:
 10.
 præma 60: 8.
 præmâ 295: 18.
 præma 65: 1. 295: 11.
 præmordia 208: 4.
 præmium 245: 2.
 præmium 32: 6. 82: 1. 113: 6.
 aliisque locis 5.
 præmus 143: 1. 182: 9.
 prænceps 229: 6.
 prænceps 230: 3. 293: 10.
 præncipem 229: 2.
 præncipi 328: 10.
 præncipiis 239: 7.
 præncipio 84: 10. 230: 8. 293:
 1. 313: 16.
 præncipium 146: 3. 186: 2. 227:
 1. 230: 9.
 præncipum 109: 7.
 prærior 26: 2. 138: 1. 142: 4.
 præriora 229: 9.
 prærioribus 230: 13.
 prærioris 92: 2.
 prærifcos 142: 8.
 præprivatis 46: 4.
 præprivato 111: 4.
 præprivatos 61: 12.
 præprius 229: 7.
 præprius 24: 3. 109: 8. 146: 5.
 aliisque locis 8.
 præpriquam 335: 32. 336: 2. 335:
 24. 351: 28.
 præpro 33: 4. 45: 2. 55: 7. aliis-
 que locis 6.
 præproavos 208: 3.
 præprobante 157: 2.
 præprobantis 55: 5.
 præprobaremus 345: 1.
 præprobas 94: 7.
 præprobat 98: 5. 229: 2.
 præprobationem 335: 20.

INDEX VOCABULORUM.

- probationibus 248: 19.
 probes 229: 14.
 Probi 1: 4: 5.
 probis 146: 6. 271: 12. 271: 14.
 299: 3.
 Probitas 134: 6. 146: 7. 271: 1.
 aliiſque locis 4.
 Probitate 273: 9.
 Probitatis 283: 23. 352: 26.
 Probo *verbum* 210: 7. 325: 3.
 Proborum 287: 2.
 Probos 271: 10. 297: 2. 327:
 12.
 Probra 263: 20. 271: 1.
 Probris 293: 22.
 Probus 272: 2.
 Procedam 264: 8.
 Procedat 325: 21.
 Procedens 228: 14. 314: 15.
 Procederet 246: 10.
 Procedit 93: 8. 176: 3. 239: 12.
 aliiſque locis 2.
 Procellas 115: 1.
 Procellis 35: 5. 102: 5.
 Proceſſerint 84: 9.
 Procul 57: 1. 72: 2.
 Proculdubio 133: 16. 237: 11.
 351: 21.
 Prodeat 229: 9.
 Prodente 11: 2.
 Proderet 148: 2.
 Prodeſſe 165: 6. 283: 19.
 Prodeſt 305: 1. 305: 2.
 Prodiditſet 72: 2.
 Prodigii 92: 4.
 Prodigus 106: 4.
 Prodit 149: 17.
 Proditor 299: 18.
 Productum 311: 10.
 Produxit 101: 4.
 Profanz 33: 10.
 Profinum 13: 1.
 Profecto 108: 1. 240: 1. 243: 2.
 aliiſque locis 2.
 Proferas 108: 3.
 Proferendi 178: 6.
 Proferendo 157: 7.
 Proferre 85: 3. 102: 1. 157: 21.
 326: 22.
 Profert 302: 6.
 Proficiant 158: 2.
 Proficiet 247: 8.
 Proficiſcantur 396: 9.
 Proficiſcens 296: 19.
 Proficiſcantur 351: 22.
 Profitetur 165: 3.
 Profligat 218: 31.
 Profligatura 47: 2.
 Profuſiſſe 60: 3.
 Profundâ 241: 1.
 Profundam 223: 4.
 Profunditate 297: 19.
 Profundo *ſubſtant.* 16: 1.
 Profundum 109: 3.
 Progreditur 305: 25.
 Progreſſus 293: 1. 296: 7.
 Prohibebor 102: 1.
 Prohibet 231: 8.
 Profatis 93: 2.
 Prole 122: 1.
 Proliſ 110: 2.
 Prolixi 158: 12.
 Prolixitate 299: 23.
 Promat 296: 12.
 Promere 181: 6.
 Promeremur 328: 6.
 Promerunt 33: 3.
 Promiſſimus 219: 14.
 Promiſſionis 313: 1.
 Promittere 187: 19.
 Promittis 264: 1.
 Promittunt 187: 6. 212: 3.
 Promovereris 95: 6.
 Promovimus 120: 5.
 Promiſſiſſima 217: 7.
 Promiſſiſſimum 66: 9.
 Promtum 178: 13. 291: 3.
 Prona 101: 6. 347: 5.
 Pronum 184: 2.
 Propagandæ 305: 19.
 Propagare 157: 17. 158: 4. 178:
 2.
 Propagaſſe 205: 3.
 Propagentur 238: 15.
 Prope 254: 10.
 Propenſius 57: 2.
 Properata 5: 1.
 Propinqua 289: 2. 295: 11.
 Propinquâ 313: 23.
 Propinquat 285: 3.
 Propinquitatis 109: 7.
 Propinquus 234: 6.
 Propior 64: 7.
 Propitiis 183: 17.
 Propius 14: 8.
 Proponas 231: 21.
 Proponunt 352: 20.
 Proponuntur 327: 10.
 Propoſita 264: 9.
 Propoſitam 178: 19.
 Propoſiti 313: 3.
 Propoſitionum 280: 9.
 Propoſitis 230: 13. 231: 1.
 Propoſitum *ſubſtant.* 265: 19.
 351: 1. 52: 2.
 Propoſitum *adject.* 35: 6. 265:
 16. 266: 1. 271: 8.
 Propoſui 351: 27.
 Propoſuimus 246: 16.
 Propria 193: 10. 194: 13. 327:
 13. 351: 14.
 Propriâ *ablat.* 16: 2. 285: 2.
 296: 13. aliiſque locis 3.
 Propriæ 68: 2. 147: 10. 320: 9.
 352: 10.
 Propriam 94: 4. 194: 1. 351:
 23.
 Proprias 314: 5.
 Proprietate 349: 18.
 Proprietatem 350: 22.
 Proprii 149: 2. 195: 4.
 Propriis 80: 1. 86: 3. 340: 8.
 Proprio 103: 8.
 Proprios 185: 1.
 Proprium 101: 2. 135: 7. 149:
 12. aliiſque locis 4.
 Propter 232: 16. 271: 4. 271:
 5. aliiſque locis 3.
 Propugnare 54: 4.
 Proſius 24: 6. 45: 5. 94: 7.
 aliiſque locis 16.
 Proſcriptioni 57: 2.
 Proſequerentur 3: 3.
 Proſpectu 294: 1.
 Proſpera 297: 5.
 Proſperam 165: 6.
 Proſperitatis 117: 2.
 Proſpexerat 294: 10.
 Proſpexerit 325: 6.
 Proſpexi 246: 27.
 Proſpiciam 246: 2.
 Proſpiciat 350: 16.
 Proſpiciens 321: 5. 327: 7. 337:
 13.
 Proſpiciat 324 5. 340: 16.
 Proſpiciſtis 186: 3.
 Proſtratos 61: 9.
 Proſternit 100: 3.
 Proſternitur 122: 5.
 Proterit 98: 1. 183: 8.
 Protervus 128: 7.
 Protexi 46: 2.
 Protrahit 7: 6.
 Protinus 19: 10.
 Protulit 299: 7. 299: 19.
 Proſectu 305: 13. 305: 21.
 Provehere 272: 26.
 Provehit 110: 8.
 Provehis 225: 2.
 Provehit 168: 4. 291: 5.
 Provenerint 192: 1.
 Proveniant 335: 23.
 Proveniat 120: 11. 345: 6.
 Provenient 350: 23.
 Provenirent 149: 2.
 Provenit 149: 17. 205: 9. 314:
 10.
 Proveniunt 149: 7. 298: 13.
 351: 18.
 Provenit 352: 13.
 Provida 181: 3.
 Providentia 239: 12. 293: 6.
 293: 9. aliiſque locis 13.
 Providentiâ 294: 11. 295: 9.
 312: 4. aliiſque locis 3.
 Providentia 292: 8. 294: 8.
 295: 1. aliiſque locis 11.
 Providentiam 295: 6. 299: 22.
 304: 7. aliiſque locis 2.
 Providentur 325: 9. 326: 2.
 326: 3. aliiſque locis 2.
 Providere 326: 8.
 Provideri 325: 9. 326: 4.
 Provincialium 46: 3.
 Proveniam 47: 2.
 Proviſa 60: 7. 326: 4.
 Proviſa 325: 1.
 Provocet 343: 3.
 Proximos 123: 1.
 Proximus 109: 8. 297: 30.
 Prudentem 166: 5.
 Prudentia 94: 17.
 Ptolomæo 157: 2.
 Publicæ 44: 8.

INDEX VOCABULORUM.

publicis 46: 4.
 publicus 190: 5.
 pudeat 147: 16.
 pudebit 162: 3.
 pudibunda 310: 3.
 pudicitia 1191: 1.
 pudore 24: 4. 24: 5. 110: 2. 119: 1.
 pudori 52: 3. 121: 1.
 puduit 50: 9.
 pueris 119: 6.
 pugna 315: 2.
 pugnantia 168: 1. 301: 17.
 pulcerrimi 133: 9. 272: 5.
 pulcerrimum 213: 1.
 pulcerrimus 221: 5.
 pulcrâ 133: 9. 134: 9. 174: 6.
 aliiſque locis 3.
 pulcris 168: 18.
 pulcritudinem 194: 2.
 pulcritudinis 133: 6. 134: 8. 195: 8.
 pulcritudo 133: 8. 178: 14.
 pulcrus 231: 10.
 pulcrum 92: 7. 133: 5. 134: 1.
 aliiſque locis 4.
 pulſare 10: 5.
 pulſibus 290: 6.
 pulſum *adjekt* 72: 3.
 pulſus 61: 5. 72: 3.
 pulverem 346: 2.
 puncti 156: 6. 157: 6. 295: 15. 296: 3.
 puncto 157: 6.
 pungit 118: 30.
 puniendi 299: 2. 304: 5.
 puniri 281: 9. 327: 12.
 puniſſet 56: 6.
 punit 306: 2.
 puniti 281: 9.
 punitos 281: 23.
 puniuntur 281: 4.
 puppes 316: 5.
 pura 280: 22.
 purâ 300: 1. 337: 3.
 purè 267: 10.
 purgatoria 281: 16.
 purior 222: 3.
 puritate 293: 6.
 puro 322: 1.
 purpurâ 269: 3.
 purpurâ 215: 6.
 purpureum 78: 5.
 putabantur 188: 10.
 putabas 246: 3.
 putabat 148: 4.
 putabo 246: 4.
 putant 178: 3. 179: 10. 187: 2.
 aliiſque locis 3.
 putarem 13: 2.
 putaremus 282: 16.
 putare 193: 9. 326: 8.
 putares 193: 5. 283: 8.
 putaret 148: 2.
 putas 83: 1. 94: 3. 134: 1. aliiſque locis 5.
 peracti 75: 4.
 puta: 125: 11. 137: 9. 280: 7.

aliiſque locis 3.
 putatis *verbum* 164: 7.
 putes 102: 10. 111: 9. 123: 4.
 aliiſque locis 3.
 putet 197: 5. 268: 5. 279: 17. 344: 2.
 puto 131: 2. 149: 8. 188: 1.
 aliiſque locis 6.
 Pythagoricum 58: 3.

Q.

Quâ 41: 4. 43: 4. 51: 10.
 aliiſque locis 13.
 qua *adterio loci* 248: 8. bis.
 quâdam 231: 13. 248: 12.
 quadrigis 113: 1. 309: 7. 335: 27.
 quæ *ſingulari*: 6: 1. 10: 6. 12: 2.
 aliiſque locis 77.
 quæ *plur ſæmin* 12: 5. 12: 7. 120: 2. aliiſque locis 14.
 quæ *plur. neut. nomin.* 76: 7. 101: 6. 106: 9. aliiſque locis 76.
 quæ *plur neut. acuf.* 24: 3. 53: 12. 53: 14. aliiſque locis 52.
 quæcumque *ſingul* 18: 4. 210: 5. 305: 13.
 quædam *ſingul.* 11: 4. 112: 4. 158: 11. aliiſque locis 4.
 quædam *plur. ſæmin.* 212: 2. 335: 33.
 quædam *plural. nomin. neut.* 33: 8. 109: 2. 230: 16. aliiſque locis 4.
 quædam *plural. acuf.* 219: 26. 298: 3. 312: 1. 350: 21.
 quælibet 268: 18. 324: 8.
 quænam 14: 6. 125: 8. 268: 1.
 aliiſque locis 3.
 quæque *nomin. plur. neut.* 149: 3. 185: 1. 238: 18.
 quæque *acuf. plur.* 36: 6. 112: 6. 136: 5. aliiſque locis 6.
 quæras 79: 4.
 quærat 135: 8.
 quætere 166: 12.
 quæri 292: 10.
 quæris 51: 1.
 quæritis 135: 2. 214: 3. 254: 15.
 quæritur 232: 17.
 quæro 312: 5. 335: 1.
 quæſieris 282: 9.
 quæſiſſe 126: 7.
 quæſita 106: 7. 334: 3.
 quæſitu 292: 4.
 quæſivit 54: 1.
 quæſo 229: 14. 281: 13. 292: 2.
 quæſtionem 312: 4.
 quæſtionis 299: 23. 325: 4.
 quale 228: 4.
 qualem 306: 1. 313: 19.
 qualemcumque 349: 24.
 quales 343: 11.
 qualia 350: 23.
 quâlibet 187: 9. 230: 4.
 qualicumque 186: 3.
 qualitate 120: 9. 279: 3. 298: 4. 352: 22.
 qualitatem 350: 29.
 qualitates 343: 2.
 qualitaribus 246: 11.
 quam 32: 1. 33: 6. 43: 3. aliiſque locis 37.
 quàm diu 237: 3.
 quàm multa 219: 1.
 quàm multus 123: 6.
 quàm multos 123: 1. 158: 1.
 quàm plurimos 131: 8.
 quàm vultus nimid 133: 3.
 quàm *quantum* 7: 1. 16: 1. 61: 1. aliiſque locis 21.
 quàm. *poſt. ad uel* 94: 15. 146: 7. 179: 6. aliiſque locis 4.
 quàm *poſt. aliu* 297: 14.
 quàm *poſt. alio modo* 265: 19.
 quàm *poſt. aliter* 46: 5.
 quàm *poſt. magis plus & comparat.* 132: 2. 165: 6. 201: 6.
 aliiſque locis 10.
 quam *poſt. potius* 74: 5. 212: 15. 232: 15. 287: 5. 337: 22.
 quàm *poſt. tam* 74: 3. 232: 14. 350: 25.
 quàm *poſt. prius* 109: 8. 328: 8. aliiſque locis, de quibus ſuprà.
 quàmquam 178: 9. 350: 2.
 quamlibet *pro quantumlibet* 158: 12.
 quamquam 158: 2. 291: 12. 313: 15. 350: 26.
 quamque 326: 18.
 quamvis 10: 2. 106: 3. 129: 7.
 aliiſque locis 11.
 quando 120: 1. 179: 17. 198: 2.
 quanta 231: 6. 180: 5. 238: 15.
 aliiſque locis 2.
 quantâ 55: 3. 257: 6.
 quantâlibet 110: 6.
 quantas 105: 1. 151: 1. 181: 1.
 quanti 166: 10. 236: 2. 292: 10.
 quantis 212: 3.
 quantitate 349: 17.
 quantitatem 349: 21.
 quanto 147: 4. 171: 5. 271: 1.
 quanto *ante*, *tandè* 195: 15.
 quanto *magis* 341: 6.
 quantos 209: 3.
 quantum 120: 4. 193: 2.
 quantum ad hoc attinet 335: 9.
 quantum 136: 3. 157: 3. 157: 4.
 aliiſque locis 3.
 quantumlibet 158: 9. 271: 11.
 quantus 327: 8.
 quare 86: 1. 119: 9. 125: 9.
 aliiſque locis 23.
 quarta 157: 1.
 quartæ 157: 3.
 quarum 11: 3. 53: 5. 134: 1.
 aliiſque locis 5.

quas

INDEX VOCABULORUM.

- quas 11: 2. 11: 9. 67: 2. aliif-
 que locis 13.
 quasdam 238: 17.
 quasi 32: 5. 93: 3. 209: 3. aliif-
 que locis 14.
 quasi verò 325: 40. 335: 23.
 quatinus 70: 7.
 que 4: 1. 9: 1. 10: 7. aliifque
 locis 392.
 queam 84: 4.
 queant 263: 7.
 queas 147: 5. 239: 14.
 queat 53: 3. 131: 4. 157: 13.
 aliifque locis 9.
 quem 13: 9. 58: 5. 123: 3. aliif-
 que locis 24.
 quemlibet 132: 11.
 quemnam 265: 20.
 quempiam 147: 7. 325: 20.
 quemquam 132: 4. 212: 2. 296:
 19.
 quemque 61: 8. 61: 9. 146: 1.
 aliifque locis 2.
 quemdam 48: 1. 209: 3. 248: 9.
 quibus 165: 5. 230: 13.
 querat 53: 11.
 queraris 94: 8.
 querere 281: 19.
 querela 334: 1.
 querela 23: 1. 101: 8.
 querelam 108: 2.
 querelis 106: 2. 203: 5.
 querelis 100: 3. 258: 6.
 querens 252: 1.
 querentes 296: 18.
 querimonie 188: 4.
 querimoniam 9: 1.
 quernas 78: 4.
 quectibus 71: 2.
 queunt 149: 14. 266: 11. 303: 7.
 qui *fin gul.* 2: 1. 8: 2. 24: 1. aliif-
 que locis 69.
 qui *plural.* 46: 5. 54: 3. 57: 4.
 aliifque locis 39.
 qui *quomodo* 84: 9. 84: 10. 204:
 5. aliifque locis 3.
 qui *quare* 304: 10.
 quia 7: 5. 187: 12. 194: 1. aliif-
 que locis 6.
 quibus 11: 7. 33: 8. 35: 5. aliif-
 que locis 39.
 quibuscumque 350: 2.
 quibusdam 295: 1. 299: 2.
 314: 2.
 quibuslibet 297: 30.
 quibusque 122: 5.
 quicumque 161: 1. 254: 14.
 quid *aliquid* 101: 2. 108: 1. 108:
 2. aliifque locis 23.
 quid aliud? *interrog.* 103: 2.
 146: 6.
 quid? *que res?* 20: 3. 21: 1.
 503: 5. aliifque locis 23.
 quid *quantibet rem* 54: 7.
 quid *quam rem* 135: 1. 157: 7.
 158: 5. aliifque locis 14.
 quid *quare* 8: 1. 24: 4. 31: 2.
 aliifque locis 15.
 quid? *interrog.* 266: 12. 285: 1.
 297: 12. aliifque locis 10.
 quid si 103: 5. 103: 6. bis. 247:
 8. aliifque locis 2.
 quid dicam quod 238: 9.
 quid est, quod 134: 8. 189: 2.
 288: 4. 335: 7.
 quid proficiant? 158: 2.
 quid referre putas 112: 5.
 quid id tua refert 134: 9.
 quid hoc refert? 327: 1. 351:
 24.
 quid quod 157: 17. 238: 11.
 quid igitur? 50: 7. 52: 2. 179:
 12. aliifque locis 10.
 quid enim? 212: 4.
 quid attinet 53: 4.
 quidam *fin gul.* 54: 1. 158: 17.
 228: 7. aliifque locis 5.
 quidam *plural.* 11: 6. 213: 8.
 297: 9. aliifque locis 5.
 quiddam 178: 1. 179: 10. 305:
 10. 344: 7.
 quidem 10: 4. 12: 1. 25: 3.
 aliifque locis 90.
 quidnam 14: 7. 219: 22. 280:
 12. aliifque locis 2.
 quid ni? 85: 2. 133: 8. 187: 17.
 aliifque locis 5.
 quidquam 147: 9. 247: 8. 292:
 5. aliifque locis 5.
 quidquid 95: 1. 137: 7. 168: 15.
 aliifque locis 12.
 quiescentes 343: 4.
 quiete 234: 2.
 quieti *adject.* 129: 9.
 quietis *adstant.* 147: 10. 313: 5.
 quin 83: 7. 126: 4. 179: 15.
 aliifque locis 11.
 quinetiam 19: 1. 215: 3.
 quingentis 57: 1.
 quinis 307: 1.
 quippe 13: 2. 135: 3. 136: 8.
 171: 3.
 quique *plural.* 299: 5.
 quis 12: 4. 19: 3. 55: 6. aliif-
 que locis 46.
 quispiam 232: 13. 232: 19. 238:
 7. aliifque locis 2.
 quisquam 46: 3. 147: 7. 148:
 6. aliifque locis 3.
 quisque 11: 9. 33: 5. 53: 14.
 aliifque locis 15.
 quisquis 37: 1. 41: 1. 70: 5.
 aliifque locis 10.
 quo 36: 7. 48: 6. 60: 7. aliif-
 que locis 46.
 quo fit, ut 157: 19. 192: 4. 228:
 9. aliifque locis 10.
 quo *quomodo* 147: 7. 311: 8.
 quò *adverb. in interrog. ad locum.*
 84: 7.
 quo *supl. loco* 314: 11.
 quò, *quem in scopum* 95: 5. 95: 6.
 352: 4.
 quò *pro, ut* 123: 8. 155: 3. 248:
 7.
 quò magis 194: 33.
 quoad possunt 139: 13.
 quocumque *ablat.* 261: 4.
 quod *que res* 53: 6. 80: 5. 94:
 16. aliifque locis 30.
 quod *quam rem* 25: 3. 44: 7.
 45: 1. aliifque locis 32.
 quod *quodnam* 146: 2.
 quod *cum antec. deinde* 35: 4. 74:
 6. 84: 5. aliifque locis 166.
 quòd *conjunctio* 34: 1. 35: 3. 41:
 2. aliifque locis 43.
 quòd si 94: 13. 95: 2. 111: 7.
 aliifque locis 23.
 quodam 93: 3. 157: 6. 157: 13.
 280: 17.
 quodammodo 55: 5. 287: 8.
 321: 4.
 quodcumque 213: 4.
 quoddam 94: 15. 268: 10. 313:
 17.
 quodque 238: 11. 319: 3.
 quolibet 228: 9.
 quonam 126: 7. 134: 5. 216: 1.
 aliifque locis 7.
 quonam *adverb. loci* 171: 5. 171:
 6.
 quondam 2: 1. 17: 4. 24: 1.
 aliifque locis 10.
 quoniam 33: 8. 34: 2. 36: 2.
 aliifque locis 47.
 quopiam 325: 16.
 quoque 31: 3. 32: 7. 54: 6. aliif-
 que locis 73.
 quoquo gentium *pro oblique* 194:
 11.
 quoquo modo 53: 1. 325: 12.
 quorum 35: 1. 36: 1. 49: 1. aliif-
 que locis 15.
 quorumdam 11: 8. 304: 11.
 quos 35: 2. 46: 1. 54: 4. aliif-
 que locis 38.
 quosdam 298: 4.
 quot 105: 3.
 quotidianis 100: 3.
 quotidie 58: 3. 188: 3.
 quoties 17: 2. 38: 6. 45: 3. aliif-
 que locis 8.
 quovis 101: 1.

R.

- R** Abidas 182: 10.
 rabie 269: 6.
 rabiem 154: 2.
 rabies 38: 4.
 radiat 114: 5.
 radice 283: 11.
 radicibus 238: 10.
 radiis 29: 1. 77: 1. 336: 18.
 radio 43: 7.
 radiatorum 322: 4.
 radiis 153: 5. 207: 1. 235: 4.
 ramis 183: 1.
 rapacitas 106: 7.
 raparis 133: 13.
 rap ant 287: 12.
 rapidis 105: 1.

H h h

INDEX VOCABULORUM.

- rapido 64: 1.
 rapidos 70: 8. 301: 6.
 rapidus 212: 16.
 rapiebas 171: 1.
 rapiens 302: 8.
 rapientes 36: 6.
 rapier 164: 9.
 rapinis 46: 4.
 raptatur 36: 3.
 raptum 33: 5.
 rapuit 309: 3.
 rata 112: 3. 115: 3. 291: 5.
 rata 33: 9.
 rates 275: 2.
 ratio 102: 9. 217: 7. 229: 4.
 aliiſque locis 18.
 ratiocinandi 344: 13.
 ratiocinari 219: 4. 326: 1.
 ratiocinatio 296: 2.
 ratiocinationem 230: 22.
 ratiocinationi 344: 1.
 ratiocinationis 334: 5.
ratiocinabili 133: 4.
 rationale 85: 3. 337: 16.
 rationali 337: 18.
 rationalis 319: 1.
 ratione 47: 3. 83: 7. 125: 3.
 aliiſque locis 24.
 rationem 43: 8. 86: 1. 156: 6.
 aliiſque locis 4.
 rationes 159: 4. 247: 18. 249:
 6, aliiſque locis 5.
 rationi 86: 11. 345: 8.
 rationibus 236: 1. 246: 5. 248:
 7, aliiſque locis 2.
 rationis 12: 7. 83: 2. 135: 9.
 aliiſque locis 7.
 rationum 131: 1. 247: 14. 265:
 15, aliiſque locis 2.
 Ravenna 50: 4.
 re 53: 10. 218: 1. 230: 4. aliiſ-
 que locis 5.
 rea 32: 1.
 ream 100: 2.
 reatus 57: 4.
 rebus 101: 4. 112: 2. 118: 2.
 aliiſque locis 23.
 recepti 30: 2.
 recepta 171: 4. 176: 2.
 recepta 328: 9.
 recepto 327: 8.
 ceſſiſſe 304: 13.
 ceſſus 215: 4.
 recipiendam 76: 8.
 recipit 55: 6.
 reclamantem 33: 5.
 recognoſcentis 75: 5.
 recolentem 117: 3.
 recolligit 340: 18.
 reconciliandæ 86: 1.
 recondit 218: 31.
 reconditis 341: 14.
 reconditur 238: 12.
 recoquens 153: 9.
 recordabitur 25: 2.
 recordaris 265: 4.
 recordatur 244: 2.
 recorderis 245: 5.
 recordor 265: 6.
 recta 243: 4. 312: 2.
 rectæ 352: 23.
 rectas 352: 24.
 recte 75: 4. 128: 15. 218: 1.
 aliiſque locis 6.
 rectiſſimè 230: 10.
 rectius 350: 14.
 recto 90: 4. 93: 8. 184: 4. aliiſ-
 que locis 2.
 rector 68: 5. 70: 8. 257: 5. aliiſ-
 que locis 3.
 rectore 86: 7. 239: 25.
 rectores 44: 3.
 rectori 247: 4.
 rectos 303: 1.
 rectum 280: 15. 313: 4.
 rectus 38: 2. 297: 23.
 recubans 308: 2.
 recurrat 261: 5.
 recurſus 18: 4. 185: 1.
 recurſant 129: 2.
 redarguit 340: 23.
 redarguuntur 149: 19.
 reddere 21: 4.
 reddic 213: 3. 340: 13.
 reddunt 192: 2. 194: 6.
 redeunt 182: 6.
 rediere 299: 9.
 redigatur 136: 10.
 redigere 213: 5.
 rediit 26: 2.
 redimere 102: 3.
 redimit 307: 5.
 redirent 142: 7.
 reditu 185: 2.
 reditura 223: 4.
 reducecem 262: 5.
 reduceſ nomen 166: 7.
 reduci nomen 225: 4.
 reſeſtus 299: 25.
 referantur 178: 13. 231: 15. 328:
 1. 351: 32.
 referas 351: 34.
 referat 262: 5.
 referens 340: 22.
 referimus 44: 1.
 referre 209: 4. 286: 7.
 referri 232: 3. 268: 10. 268:
 11.
 refertur 205: 11. 293: 7. 351:
 8.
 referuntur 231: 22. 239: 24.
 reficit 301: 13.
 reſuant 303: 9.
 reformidat 239: 8.
 reſoviſti 170: 4.
 refragari 230: 13.
 refragatus 313: 15.
 refragentur 344: 1.
 reſugit 239: 2. 320: 1.
 regantur 247: 3.
 regat 169: 3. 289: 3.
 regatur 84: 3. 86: 6. 245: 6.
 rege 47: 4.
 regebat 153: 4.
 regem 102: 11.
 regendum 95: 8. 246: 18.
 regens 168: 12. 302: 11.
 regentium 287: 7.
 regere 248: 17.
 regerent 44: 3.
 regerentur 83: 7.
 regeret 76: 4.
 reges 70: 3. 98: 1. 198: 4. 269:
 2.
 regi nomen 50: 3.
 regi verbum 84: 2. 246: 3.
 regia adjectivum 50: 2. 200: 2.
 regia adjectivum 45: 4. 110: 9.
 regibus 199: 6.
 regimen 83: 2. 247: 5.
 regio ſubſtantivum 157: 4.
 regio adjectivum 49: 2.
 regionis 157: 1.
 regis nomen 103: 1.
 regis verbum 70: 9.
 regit 246: 23. 247: 12. 262: 3.
 316: 8.
 regitur 36: 2. 72: 6. 169: 3.
 aliiſque locis 2.
 regium 146: 5.
 regna nomen 103: 3. 180: 2. 198:
 1. 200: 1.
 regnant 90: 6.
 regnantibus 177: 8.
 regnare 177: 8.
 regni 199: 7.
 regnis 217: 3.
 regno nomen 257: 10. 258: 2.
 299: 14.
 regnorum 199: 1.
 regnum 103: 8.
 Regulus 148: 8.
 regum 198: 1. 199: 4. 200: 1.
 262: 1.
 reguntur 296: 11.
 rei nomen ſubſtantivum 53: 2. 121:
 2. 149: 12, aliiſque locis 15.
 reipublicæ 44: 4. 157: 14. 299:
 20.
 relabatur 299: 14.
 relabi 325: 8.
 relabuntur 239: 2.
 relapſa 188: 9.
 relata 351: 19.
 relevatur 279: 7. 281: 3.
 reliſta ablativum 16: 2. 158: 15. 237:
 15. 267: 1.
 reliſta plurimum 44: 6.
 reliſtam 282: 10. 283: 21.
 reliſtiam 94: 11.
 relinquit 261: 7.
 relinquantur 283: 26.
 relinquare 32: 4.
 relinqueretur 176: 8.
 relinquetur 157: 5. 334: 7.
 relinquitur 199: 4.
 relinquitur 281: 15.
 relinquitur 14: 3.
 relinquo 53: 2.
 relinquantur 132: 10. 267: 7.
 271: 11.
 reliqua 53: 7. 272: 24. 305: 7.
 reliquerit 92: 6.
 reliquius 123: 2.

INDEX VOCABULORUM.

- reliquit 94: 10. 166: 10.
 reliquum 178: 11.
 reliquus 113: 13.
 rem 249: 1. 292: 4. 326: 18;
 aliiſque locis 2.
 remeat 302: 4.
 remedia 76: 6. 109: 1 170: 6.
 remediis 12: 5. 87: 2.
 remedio 298: 22.
 remiges 277: 1.
 reminifcere 92: 7.
 reminifcaris 72: 5.
 reminifci 61: 2. 187: 11. 209:
 6.
 remiferit 168: 14.
 remiſit 184: 3.
 remoratur 285: 4.
 remordet 298: 4.
 remotos 162: 6.
 rempublicam 156: 3.
 remunerandi 304: 4.
 remunerari 327: 12.
 renitentem 335: 5.
 renovat 296: 7.
 renunciare 200: 6.
 reor 165: 6. 228: 2.
 rependit 308: 5.
 repentinis 192: 9.
 repentino 179: 18.
 reperiet 219: 8.
 reperire 147: 5. 219: 33. 331: 2.
 reperiretur 314: 11.
 repertâ 226: 2.
 repertam 331: 8.
 repetis 101: 3.
 repetit 179: 5.
 repetunt 185: 1. 303: 6.
 repetuntur 188: 5.
 replere 133: 16. 162: 2.
 replet 132: 7.
 reptantium 147: 6.
 repudiarent 283: 24.
 repugnare 324: 3.
 reputarem 9: 1.
 reputes 118: 4.
 requies 226: 6. 234: 1.
 requiris 262: 6.
 requirit 183: 9. 332: 6.
 requiro 74: 5.
 reris 112: 2.
 rerum 25: 4. 36: 6. 43: 5. aliiſ-
 que locis 48.
 res *ſingul.* 120: 10. 188: 9. 267:
 9. aliiſque locis 3.
 res *plural.* 120: 4. 149: 18. 296:
 10. aliiſque locis 3.
 refecarent 283: 18.
 refecat 171: 3.
 referet 27: 5.
 refervari 48: 7.
 reſidens 43: 5. 275: 4.
 reſident 69: 1.
 reſideres 283: 7.
 reſides 182: 6.
 reſiſtens 266: 8.
 reſiſtit 89: 5.
 reſiſtunt 238: 4. 323: 3.
 reſolvit 223: 2.
 reſolvit 329: 2.
 reſolvitur 352: 14.
 reſoluta 159: 7.
 reſoluto 89: 7.
 reſolurum 159: 3.
 reſolvunt 316: 1.
 reſpectus 280: 18.
 reſperſa 123: 7.
 reſpice 70: 4. 230: 14.
 reſpiceres 193: 6.
 reſpicias 245: 4. 282: 11. 351:
 34.
 reſpicientium 10: 7.
 reſpicio 10: 3.
 reſpiciit 254: 13. 282: 11. 297:
 15. aliiſque locis 2.
 reſpiciite 212: 13.
 reſplendeat 271: 2.
 reſpondeant 272: 14.
 reſpondeas 85: 1.
 reſpondeat 344: 8.
 reſpondebo 351: 7. 352: 2.
 reſpondere 84: 4.
 reſpondi 84: 10.
 reſpondiſſem 53: 8.
 reſponſurum 82: 3.
 reſpublicas 44: 2.
 reſpuiſ 63: 4.
 reſpuit 149: 3.
 reſtant 171: 3.
 reſtare 246: 15.
 reſtat 232: 3.
 reſtinguere 149: 14.
 reſtentent 106: 10.
 reſtentis 134: 9.
 reſtinendâ 119: 7.
 reſtinens 118: 6. 333: 1.
 reſtinent 149: 15.
 reſtinere 96: 1. 297: 27. 299: 19.
 reſtineri 93: 14. 123: 9.
 reſtinet 232: 8. 267: 14.
 reſtorquet 352: 10.
 reſtractus 333: 2.
 reſtrahat 105: 5.
 reſtrahens 302: 15.
 reſtrahere 101: 7. 175: 2.
 reſtrahit 166: 7.
 reſtrum 242: 3.
 reſtundatur 298: 3.
 reſveharis 313: 2.
 reſvehat 67: 3. 258: 9.
 reſvchit 301: 12.
 reſverendi 9: 3. 177: 6.
 reſverendos 194: 4. 195: 5.
 reſverendum 192: 1. 218: 16.
 219: 17.
 reſverendus 59: 2. 287: 5.
 reſverentia 231: 18. 236: 11.
 reſverentiâ 193: 6. 193: 8. 232: 6.
 reſverentiâ 179: 9. 218: 21.
 reſverentiam 60: 4. 180: 3. 194:
 7. aliiſque locis 2.
 reſvertat 282: 1.
 reſvertaris 258: 12.
 reſvertatur 179: 5.
 reſverti 225: 4.
 reſvertor 179: 3.
 reſviſas 146: 16.
 reum 52: 2.
 revocans 303: 1.
 revocare 92: 8.
 revocat 352: 10.
 revocatur 316: 3.
 revolverat 241: 3.
 rex 55: 1. 302: 12.
 rhetores 149: 11.
 rhetorica 149: 11.
 rhetorice 93: 7. 148: 4.
 ridens 130: 2.
 ridet 98: 4.
 ridiculo 327: 11.
 rigidat 3: 1.
 rigidus 166: 2.
 rimarer 43: 7.
 rimari 21: 3.
 rimulâ 217: 6. 283: 21.
 ripâ 234: 5.
 ripis 110: 3.
 rite 219: 34.
 rixetur 120: 9.
 robore 84: 5. 129: 10. 212: 12.
 robur 24: 2. 178: 13. 238: 10.
 rogat 233: 1.
 rogati 243: 4.
 rogationibus 82: 1.
 rogationis 84: 3.
 rogato 82: 4.
 rogi 102: 12.
 Romanæ 157: 14.
 Romanam 53: 4.
 roſei 18: 2.
 roſeis 20: 4. 113: 1.
 roſeos 174: 6.
 roſeum 168: 3.
 roſis 114: 2.
 rota 253: 8.
 rotæ 96: 1.
 rotam 102: 7.
 rotat 249: 6.
 rotatus 295: 15.
 rotunditatem 336: 17. 336: 20.
 rubentis 215: 6.
 rubore 14: 4.
 rubos 173: 3.
 rubri 190: 3.
 rugam 25: 5.
 ruinas 151: 1. 235: 2.
 ruinis 129: 7. 307: 2.
 ruituros 201: 1.
 rumore 205: 2.
 rumores 61: 1. 158: 15.
 rupe 89: 6.
 rupis 315: 1.
 ruptis 338: 6.
 rura 191: 1.
 ruſus 184: 6. 248: 14. 265: 15.
 aliiſque locis 4.
 ruſilante 234: 5.
 ruſilo 20: 2. 301: 3.

S.

Sacerdos 307: 7.
 ſacerdotes 56: 4.
 ſacrarium 50: 2.

INDEX VOCABULORUM.

- factas 56: 4.
 sacrilegio 57: 5, 58: 2.
 sacrum *subst.* 168: 22.
 sæculi 298: 9.
 sæpe 6: 2, 33: 1, 43: 5, aliisque locis 17.
 sæva 7: 2, 98: 1, 106: 7, aliisque locis 2.
 sæviant 271: 11.
 sævientis 43: 2, 76: 1, 148: 3, 177: 2.
 sævior *nomen* 142: 9.
 sævis *nomen* 79: 2, 251: 7, 309: 7.
 sævit 279: 4.
 sævitæ 286: 6.
 sæviant 277: 19.
 sævo 154: 4, 309: 1.
 sagittis 309: 2.
 saliens 183: 6.
 salo 35: 5, 70: 7.
 saltem 3, 2, 280: 2, 282: 2.
 salubres 140: 3.
 salubri 83: 8.
 salubritas 178: 15.
 salus 247: 6, 297: 12.
 salutem 52: 5, 237: 19.
 salutis 86: 10, 232: 13, 232: 14.
 saluum 51: 2.
 sanandum 14: 3.
 sanciat 182: 7.
 sanciente 249: 9.
 sancitum 73: 2.
 sancta 69: 2.
 sanctè 229: 14.
 sanctissimum 178: 10.
 sancto 168: 20.
 sanctus 59: 2, 297: 30.
 sanguinem 54: 4.
 sanguinis 142: 6.
 sanguis 121: 1.
 sanis 297: 8.
 sanitatis 297: 10.
 sanxisti 44: 2.
 sapiens 148: 5, 272: 11, 297: 28, aliisque locis 2.
 sapientes 231: 6, 268: 16, 283: 25.
 sapienti 271: 11.
 sapientiâ 118: 9, 193: 8, 193: 9.
 sapientiæ 44: 3, bis, 231: 6, 287: 7, 305: 19.
 sapientiam 32: 7.
 sapientibus 44: 4.
 sapientis 205: 1.
 sapientium 44: 9, 53: 1.
 sapientum 287: 4.
 sapor 174: 2.
 sarcina 195: 2.
 sarcinam 32: 2, 61: 3.
 sarcinulis 36: 5.
 satellite 199: 12.
 factissimi 111: 2.
 factavit 310: 5.
 factient 188: 14.
 facturas 209: 2.
 facteratum 133: 18.
 factis 43: 2, 48: 4, 60: 3, aliisque locis 8.
 factis:acerem 283: 9.
 factor 220: 2.
 satur 253: 11.
 saxi 89: 7.
 saxis 238: 6, 313: 11.
 saxo 129: 6.
 scalarum 11: 6.
 scelera 298: 20.
 scelerata 53: 11, 279: 3.
 sceleratius 1327: 16.
 sceleratorum 61: 6, 257: 9, 279: 6.
 sceleratos 1266: 13.
 sceleri 68: 8.
 sceleribus 75: 3, 271: 3, 298: 16.
 sceleris 53: 8, 57: 3, 268: 11, 279: 13.
 scelerum 253: 5, 282: 6, 287: 11.
 scelesti 266: 22.
 scelus 279: 12.
 scenam 112: 1.
 scenicas 12: 4.
 scepro 153: 4.
 sceptrum 12: 1, 262: 1.
 sciam 85: 3.
 scias 351: 11.
 sciat 213: 4.
 sciderant 11: 8.
 sciente 297: 17.
 scientes 267: 4.
 scienti 297: 20.
 scientia 326: 13, 326: 16, 326: 18, aliisque locis 5.
 scientiâ 41: 5, 336: 9.
 scientiæ 326: 14, 336: 11, 336: 12, aliisque locis 4.
 scientiam 348: 7, 350: 13.
 scientis 257: 10.
 scilicet 32: 4, 156: 3, 165: 3, aliisque locis 4.
 scimus 126: 5.
 scindat 191: 1.
 scintilla 247: 19.
 scintillula 87: 1.
 scio 83: 4, 85: 4, 85: 5, aliisque locis 2.
 scire 35: 2, 164: 4, 287: 13, 331: 4.
 scis 55: 4, 84: 9, 155: 1.
 scissim 53: 10.
 scit 125: 7, 125: 8, 331: 3.
 scitur 348: 2.
 scirurum 158: 20.
 sciuntur 336: 14.
 scopulis 315: 1.
 scribenda 2: 3.
 scribere 95: 3.
 scripta *subst.* 158: 2.
 scriptorum *subst.* 158: 1.
 scurræ 193: 5.
 se 6: 1, 43: 2, 53: 9, 55: 5, aliisque locis 63.
 secabat 141: 1.
 secreta 43: 7, 44: 7, 147: 6.
 secreto 184: 6.
 secretum 55: 6.
 secrevit 166: 10.
 sedâ 223: 3.
 sedanda 267: 2.
 sectionem 239: 3.
 secum 351: 13.
 secunda 164: 10.
 secundò 245: 2.
 secundum *præf.* *cum regimine* 265: 16, 265: 22, 336: 15, bis, 350: 8.
 securè 232: 21.
 securi 36: 6, 199: 10.
 securitate 55: 3, 61: 11.
 securus 94: 11, 118: 10, 137: 12, 212: 8.
 secucus 44: 7.
 sed 14: 1, 23: 1, 24: 5, aliisque locis 235.
 sede 58: 2, 207: 6, 238: 12.
 sedeat 325: 15.
 sedem 43: 4, 73: 3, 74: 5, aliisque locis 4.
 sedendi 325: 18.
 sedentem 193: 1.
 sedere 269: 1, 325: 15, 325: 17, 325: 20.
 sedet 302: 10, 325: 17, 325: 19.
 sedis 129: 4.
 segetem 12: 7.
 segetes 67: 5.
 segnis 118: 9, 273: 6.
 segregata 237: 9.
 seipsum 351: 34.
 Seirens 14: 2.
 Seirus 67: 5.
 semel 95: 2, 327: 8.
 semen 243: 2.
 semet 223: 4.
 semetipsum 299: 4.
 semina 67: 4, 78: 2, 95: 6, 168: 1.
 semine 238: 15, 275: 5.
 feminum 296: 7.
 semita 227: 1.
 semitâ 258: 12.
 semper 45: 2, 46: 1, 52: 6, aliisque locis 20.
 Senatorii 195: 1.
 Senatui 54: 5.
 Senatuum 51: 1, 52: 1, 57: 2.
 Senatus 54: 4, 55: 2, 55: 3, 75: 6.
 Seneca 200: 6.
 Senecam 200: 3.
 Senecas 35: 1.
 senectus 5: 1.
 senes 339: 2.
 senibus 110: 4.
 senis *subst.* 4: 2, 261: 2.
 sensu 17: 1.
 sensibile 337: 11, 344: 3, 344: 4, aliisque locis 2.
 sensibilem 337: 17.
 sensibili 337: 21.
 sensibilia 3: 7, 14: 337: 20.
 sensibus 337: 12, 337: 14, 337: 19, aliisque locis 2.
 sensu 337: 18, 337: 20.
 sensum 345: 8.

INDEX VOCABULORUM.

- sensus 53: 10. 108: 6. 122: 4,
 aliisque locis 6.
 sensuum 343: 2.
 sententia 56: 6. 304: 8. 313: 14.
 sententiâ 83: 8.
 sententiæ *singul.* 83: 5. 264: 7.
 281: 23.
 sententiæ *plur.* 61: 1. 180: 6.
 sententiam 44: 1. 84: 3. 86: 10,
 aliisque locis 3.
 sententiarum 170: 4.
 sententiis 74: 6.
 sententiis 93: 2.
 sentias 246: 14.
 sentiendi 344: 13.
 sentiendis 343: 1. 343: 4.
 sentire 326: 22.
 sentis 42: 1.
 sentiunt 188: 13.
 separari 171: 9.
 separat 217: 9.
 separatione 237: 7.
 sepositis 133: 8.
 septem triones 153: 7.
 septi 292: 12.
 septos 269: 4.
 septum 157: 9.
 sequentes 305: 10. 350: 6.
 sequentibus 313: 8.
 sequentum 313: 1.
sequetrati 179: 14.
sequetrati 134: 10.
 sequi 215: 1. 331: 7.
 sequuntur 343: 8.
 sera 139: 2. 164: 9.
 seras 289: 4. 301: 11.
 sereni 133: 9.
 serenis 83: 5.
 sereno *substant.* 114: 5.
 serenum *substant.* 226: 5.
 serenus 37: 1. 130: 1.
 serere 173: 1.
 serie 292: 9. 318: 2.
 seriem 53: 2. 168: 11. 295: 10.
 299: 20.
 series 295: 4. 296: 4. 296: 5.
 328: 3.
 seris *verbum* 225: 3.
 sermo 159: 2. 304: 10.
 sermone 299: 17.
 sermones 249: 10.
 sermonibus 304: 12.
 sermunculis 158: 16.
 serpens 286: 1.
 servans 247: 7.
 servant 279: 2. 301: 2.
 servantissimum 297: 20.
 servantur 258: 1.
 servat 119: 3. 267: 14.
 servatâ 256: 1.
 servatis 333: 13.
 servator 297: 3.
 servatur 118: 6. 246: 25.
 servavit 94: 4.
 servet 181: 3.
 serviat 203: 3.
 servientium 199: 14.
 servitus 320: 8.
 8, aliisque locis 4.
 simul cùm *statim atque* 313:
 6.
 simulavit 199: 8.
 simus 52: 3.
 sin 134: 5. 159: 6.
 sinat 297: 32.
 sine 40: 2. 86: 7. 93: 3, aliis-
 que locis 13.
 singula 181: 5. 185: 2. 219: 10,
 aliisque locis 5.
 singulare 344: 6. 351: 34.
 singularem 110: 4.
 singularibus 336: 24.
 singulariter 294: 12.
 singulis 122: 2. 238: 20. 279:
 11.
 singulorum 157: 12.
 sinistra manus 12: 1.
 sinit 125: 10. 298: 5.
 sint 205: 1. 205: 13. 212: 2,
 aliisque locis 16.
 siquando 36: 3. 146: 6.
 siquidem 61: 4. 132: 2. 158: 20,
 aliisque locis 8.
 sis 72: 5. 85: 6. 201: 5.
 sistam 262: 8.
 sistit 502: 15.
 sit 36: 8. 41: 2. 53: 1, aliisque
 locis 76.
 sita 258: 8.
 sitam 229: 12. 232: 22. 248:
 11.
sive ablat. 253: 9.
 sici 157: 4.
 sicim 188: 14.
 sicut 188: 12.
 sicut 106: 12.
 situm 94: 16. 162: 1. 199: 14,
 aliisque locis 3.
 sive 251: 9 bis. 295: 1.
 sobriam 166: 4.
 socer 59: 2. 118: 8.
 socerorum 110: 1.
 sociâ 168: 17.
 sociari 149: 3.
 societ 295: 17.
 Socrates 33: 2.
 Soeratico 52: 8.
 Socratis 34: 1.
 sodales 308: 1.
 sodalibus 168: 25.
 sodalium 166: 9.
 sol 27: 2. 301: 5. 351: 27.
 sola 102: 1. 179: 1. 232: 17,
 aliisque locis 4.
 solam 161: 1. 178: 16. 336:
 23.
 solamen 120: 2. 170: 3.
 solantur 4: 2.
 solebas 93: 1.
 solebat 159: 2.
 solem 133: 10. 323: 8. 350: 26.
 solent 149: 3. 192: 4. 209: 4,
 aliisque locis 2.
 solers 300: 2.
 solertia 295: 3.
 solet 114: 4. 292: 10. 297: 7.

INDEX VOCABULORUM.

- follicitare 285: 2.
 follicitent 19: 2.
 follicitudinem 199: 9.
 follicitus 137: 9.
 solidum 228: 16.
 solidissimæ 351: 6.
 soliditate 258: 6.
 folij 269: 2.
 folio 63: 2. 69: 2.
 Solis *sufl.* 18: 2. 275: 5.
 solitaria 280: 22.
 solitas 65: 3.
 soliti 39: 2. 182: 4.
 solitos 184: 7.
 solitudines 31: 2.
 solitum 13: 1. 148: 7.
 solutus 21: 3.
 Solo *su fl.* 347: 2.
 solo *adject.* 239: 9.
 solus 68: 4. 268: 16.
 solventium 335: 1.
 solvere 139: 3. 168: 19. 250: 4.
 solverit 276: 13.
 solvier 291: 2.
 solum *adject.* 137: 8. 147: 8.
 218: 31. aliisque locis 4.
 solum 12: 6. 205: 15. 257: 8.
 267: 5.
 solus 223: 7. 328: 7. 343: 10.
 solutæ 129: 1.
 soluti 89: 6.
 solutis 182: 8. 352: 19.
 solutum 68: 1.
 somniat 171: 7.
 somniatis 186: 2.
 somno 239: 5.
 somnos 140: 3.
 sonantibus 252: 3.
 sonora 19: 1.
 sonori 128: 1.
 sonos 174: 4.
 fontes 253: 4.
 sopitis 248: 6.
 Soranos 35: 1.
 fordes 283: 22.
 fordescerent 257: 15.
 fordescent 195: 6.
 fordida 89: 8.
 fordida 273: 8.
 fordidam 282: 10.
 fors 123: 4. 125: 8.
 fortem 95: 4. 129: 4. 154: 3.
 fortis 120: 6. 199: 7.
 fortitur 293: 4.
 fortitus 352: 14.
 fospes 246: 15. 258: 11.
 fospitatis 86: 2. 86: 8.
 fspargere 113: 2.
 fspargas 183: 8.
 spatia 158: 5. 347: 1. 350: 11.
 spatij 156: 7.
 spatii 246: 11. 295: 16.
 spatium 156: 6. 158: 8. 212: 13.
 aliisque locis 2.
 spe 48: 1.
 specie 165: 7. 166: 2.
 speciem 11: 3. 279: 2. 336: 24.
 species 134: 2. 187: 7. 237: 9.
 aliisque locis 3.
 specimen 119: 6. 172: 3.
 speciosa 108: 4.
 spectans 298: 23. 337: 8.
 spectantium 213: 2.
 spectantur 335: 28.
 spectat 60: 6. 184: 4. 350: 23.
 spectator 352: 69.
 spectes 147: 5. 208: 5. 299: 22.
 speculâ 297: 15.
 speculatione 257: 2. 320: 6.
 speculator 351: 7.
 speculi 340: 12.
 specus 254: 16.
 spem 90: 2. 120: 2. 297: 23.
 sperandi 103: 7. 328: 1. 328: 5.
 sperare 266: 7.
 sperari 53: 7.
 sperasse 53: 4.
 speraverint 53: 12.
 speres 40: 3.
 speret 328: 2.
 spernat 212: 9.
 sperne 94: 8.
 spernendum 218: 4.
 spernendus 36: 1.
 spernere 128: 4.
 spernet 159: 8.
 spernit 162: 9. 253: 10.
 spes *singul.* 270: 6. 279: 17.
 352: 23.
 spes *plural.* 352: 24.
 spicula 315: 2.
 spinis 12: 7. 114: 4.
 spirat 302: 2. 302: 7.
 spiret 112: 3.
 spiritibus 295: 1.
 spiritum 119: 3. 239: 5.
 spiritus 19: 3. 67: 2.
 spirituum 58: 4.
 splendere 135: 9. 195: 7.
 splendidum 205: 14.
 splendor 235: 1.
 splendore 101: 7. 110: 1. 133: 1.
 aliisque locis 2.
 splendorem 87: 7. 195: 5.
 spoliium 309: 1.
 sponte 95: 3. 101: 3. 237: 18.
 aliisque locis 3.
 spreta 45: 2.
 spumis 310: 7.
 stabile 326: 25.
 stabilem 19: 3. 185: 5. 296: 4.
 stabiles 70: 10.
 stabili 8: 2. 167: 1.
 stabilis 41: 2. 128: 1. 221: 1.
 aliisque locis 4.
 stabilitate 293: 4.
 stabiliter 294: 12. 295: 11.
 stadio 271: 5.
 stare 251: 5.
 star 347: 7.
 statim 219: 14.
 stationis 68: 2.
 statu 147: 10.
 statuamus 335: 8. 335: 11.
 statuit 279: 19. 293: 5. 330: 1.
 statum 82: 1. 92: 2. 123: 6.
 aliisque locis 4.
 statura 10: 3.
 status 179: 8. 348: 3. 350: 9.
 status 120: 9.
 stella 18: 4. 113: 4.
 stellas 64: 5.
 stelliferi 63: 1.
 stelliferis 105: 3.
 stelliferum 216: 3.
 steriles 95: 7. 238: 6.
 sterni 128: 2.
 stetit 27: 1.
 stimulus 211: 2.
 Stoicum 33: 4.
 stolidam 22: 4.
 stolidis 216: 5.
 stolidissime 96: 2.
 strages 146: 2.
 strato 102: 4.
 stratus 99: 2.
 stravit 310: 4.
 strepitus 208: 3.
 strepitu 135: 1.
 stricium 75: 4.
 stridens 79: 3.
 stringat 181: 4.
 stringere 79: 9.
 stringit 66: 2.
 struens 36: 3.
 strumam 193: 1.
 struxisse 56: 5.
 student 299: 10.
 studere 44: 3.
 studia 179: 3. 273: 7.
 studiis 14: 1. 35: 3. 180: 5.
 265: 3.
 studio 2: 1. 183: 4.
 studiorum 176: 3.
 studiosi 44: 2.
 studium 44: 10. 57: 2. 282: 9.
 stultissimus 283: 26.
 stultitiam 33: 1. 36: 7.
 stultitiam 247: 15.
 stupeant 297: 18.
 stupebit 289: 6.
 stupentem 170: 1.
 stupet 253: 2. 291: 6.
 stupidus 273: 6.
 stupor 24: 5.
 stupore 24: 4.
 stuporem 288: 2.
 stuporis 257: 13.
 styli 9: 2.
 stylo 53: 3. 340: 4.
 sua 79: 7. 115: 3. 168: 24.
 aliisque locis 4.
 sua 33: 5. 137: 4. 194: 6. aliis-
 que locis 10.
 suadela 93: 7.
 suæ 122: 2. 176: 1. 199: 7.
 aliisque locis 12.
 suam 5: 2. 135: 9. 188: 6. aliis-
 que locis 4.
 suapte 188: 2. 283: 12. 343: 15.
 suarum 118: 10. 209: 6.
 suas 36: 4. 98: 5. 111: 3. aliis-
 que locis 2.

INDEX VOCABULORUM.

- suaviter* 247: 13. 256: 2.
sub cum accusativo 153: 5.
sub cum ablativo 38: 1. 58: 2.
 110: 8. bis. 295: 9.
subdere 70: 3.
subdita 340: 11.
subditam 86: 11.
subegerant 251: 12.
subiacebit 212: 7.
subjacet 295: 9.
subiecta substant. 343: 16.
subiecta adiect. 257: 9. 295: 8.
 335: 27, aliiſque locis 2.
subiecta 316: 22.
subiectæ 228: 5. 313: 11.
subiectam 179: 17. 343: 5.
subiecto substant. 313: 16.
subiectorum adiect. 212: 7.
subierint 175: 3.
subimus 55: 8.
subintrat 19: 3.
subire 347: 3.
subita 93: 3.
subitis 291: 6.
subito 28: 1.
subitus 112: 1.
sublatâ 228: 11.
sublato 239: 18.
subleuat 98: 2.
sublevate 352: 25.
sublime 347: 10.
sublimes 225: 2.
subnixam 335: 20.
subſtat 120: 11.
subſtendi 237: 14.
ſuſſitere 237: 3. 237: 11. 239: 17.
subſtitit 305: 25.
ſubſtantia 237: 1.
ſubſtantiâ 230: 9.
ſubſtantiæ 249: 3. 348: 3.
ſubſtantiâ 218: 22. 229: 19.
 221: 14, aliiſque locis 2.
ſubſtantiis 320: 4. 343: 9.
ſubſunt 295: 8. 337: 8.
ſubtili 11: 1.
ſubtrahit 118: 28.
ſubtraxeris 157: 4.
ſuccinat 93: 10.
ſuccinctam 166: 5.
ſuccisâ 292: 6.
ſuccreſcant 292: 7.
ſues 277: 3.
ſuetus 18: 1.
ſuffecerit 94: 16. 217: 1.
ſufficere 313: 4.
ſufficiat 299: 17.
ſufficiens 179: 8. 187: 16.
ſufficientem 187: 18. 219: 17.
ſufficientes 188: 9.
ſufficiencia 218: 29. 231: 18. 231: 20, aliiſque locis 2.
ſufficiencia 218: 3. 218: 6. 218: 20.
ſufficienciam 180: 3. 189: 2. 217: 3, aliiſque locis 2.
ſui 25: 2. 41: 2. 94: 4, aliiſque locis 23.
- Suis nomen* 273: 8.
ſuis pronomen 11: 2. 52: 6. 136: 1, aliiſque locis 11.
ſulcis 78: 2.
ſulcum 346: 3.
ſumma 73: 1. 102: 8. 230: 15, aliiſque locis 8.
ſummâ 177: 7.
ſumma 124: 4. 321: 1. 325: 9, aliiſque locis 2.
ſummam 51: 1. 122: 6. 213: 5, aliiſque locis 6.
ſummi 10: 5. 219: 33. 221: 3, aliiſque locis 4.
ſummis 102: 8. 162: 11. 340: 20.
ſummiferis 95: 2.
ſummittat 202: 4.
ſummittere 345: 9.
ſummitteret 56: 3.
ſummittitis 136: 7.
ſummoſ 229: 12. 230: 5. 230: 22, aliiſque locis 7.
ſummorum 109: 6.
ſummos 70: 3.
ſummovere 189: 1.
ſumnum 125: 3. bis. 161: 2. 170: 3, aliiſque locis 22.
ſumſiſti 103: 5.
ſumſit 337: 20.
ſumta 280: 12.
ſumtas 110: 3.
ſumtis 248: 18.
ſumus 49: 1. 60: 3. 345: 7.
ſunt 12: 6. 34: 2. 57: 6, aliiſque locis 76.
ſuo 83: 4. 185: 2. 194: 11, aliiſque locis 6.
ſuos 157: 21. 166: 10. 282: 5.
ſupellectilis 135: 3. 135: 10.
ſuper 2: 1. 277: 7.
ſuperadditus 276: 6.
ſuperare 212: 12.
ſuperat 260: 2.
ſuperata 311: 3.
ſuperbâ 97: 1.
ſuperbam 158: 19.
ſuperbi 162: 4.
ſuperbiam 146: 4. 146: 5.
ſuperbis 263: 7.
ſuperbos 308: 7.
ſuperbum 38: 1.
ſuperbus 196: 1.
ſuperent 295: 10.
ſuperest 219: 29.
ſuperetur 305: 21.
ſuperficie 213: 1.
ſuperfluus 133: 18.
ſuperfluitate 135: 6.
ſupergreditur 296: 1.
ſupergreſſa 337: 2. 350: 10.
ſuperior 337: 4.
ſuperiora 178: 13. 218: 19. 245: 4.
ſuperiorem 337: 5.
ſuperioribus 218: 14. 265: 1.
ſuperius nomen 11: 7.
ſupernæ 295: 20.
ſupernis 320: 4.
ſuperno 221: 4.
ſupero 21: 3.
ſuperos ſubſtant. 252: 1.
ſuperſtes 164: 1.
ſuperſtite 33: 2.
ſuperſtitem 191: 2.
ſuperum adiect. 254: 14.
ſuppellet 122: 5.
ſuppelunt 119: 8.
ſupplicabit 212: 5.
ſupplicandi 328: 8.
ſupplicia 257: 10. 271: 3. 280: 13, aliiſque locis 4.
ſupplicii 272: 17. 280: 16. 299: 3.
ſupplicis 126: 6. 148: 1. 281: 20, aliiſque locis 2.
ſupplicio 157: 19. 281: 6. 283: 4, aliiſque locis 4.
ſupplicium 61: 6. 118: 2. 272: 15. 283: 7.
ſupra cum regim. 9: 2. 199: 8.
ſupremâ 159: 4.
ſupremo 11: 5. 302: 9.
ſurdâ ablat. 7: 1.
ſurgat 20: 2. 260: 6. 301: 20.
ſurgit 206: 2.
ſurripuiſſe 273: 3.
ſurſum 238: 19.
ſuſcepi 47: 3. 101: 5.
ſuſcepit 109: 6.
ſuſcepta 50: 7.
ſuſcipiat 249: 4.
ſuſpiciione 59: 3. 246: 27.
ſuſtinebas 187: 17.
ſuſtinent 216: 2.
ſuſtinere 148: 6.
ſuſtulit 32: 2.
ſuſtulit 310: 9.
ſuſurrat 183: 10.
ſuum 123: 6. 200: 4. 205: 2, aliiſque locis 2.
ſuus 296: 15.
ſylvas 183: 9. 183: 10. 151: 4. 347: 3.
Symmachus 59: 2. 118: 8.

T.

- T**Abescis 92: 2.
tabeſcit 119: 5.
tacebant 141: 4.
taceo 109: 5. 188: 17.
tacita 155: 3.
tacitum 24: 6.
taciturnitate 91: 2.
tacitus 9: 1. 14: 8. 171: 11.
tacta 275: 7.
tactu 76: 8.
tactus ſubſtant. 336: 17.
tacuiſſes 159: 1.
Tænara 252: 9.
Tagus 234: 4.
tale 187: 4. 229: 6.
tale, ut 349: 5.
tali 218: 18.

INDEX VOCABULORUM.

talia 24: 2. 101: 10. 171: 3. temporalis 294: 5.
 350: 23. temporaliter 294: 13.
 talibus 178: 7. temporalium 326: 6. 348: 9.
 talis 43: 6. bis. 94: 5. 292: 5. 349: 19.
 talium 133: 11. temporario 350: 21.
 tam 14: 6. 74: 3. 83: 3. aliis-
 que locis 17. tempore 47: 1. 65: 1. 348: 10.
 tamdiu 237: 3. aliisque locis 2.
 tam, quam 344: 13. 350: 14. temporibus 158: 1. 246: 19.
 tamen 11: 8. 36: 1. 56: 6. aliis-
 que locis 51. 294: 4. aliisque locis 2.
 tamenſi 36: 1. 133: 5. 279: 2. temporis 120: 2. 158: 4. 158:
 aliisque locis 7. 12. aliisque locis 10.
 tandem 154: 1. 158: 2. 193: 4. temporum 195: 7.
 aliisque locis 2. tempus 23: 1. 87: 2. 93: 5.
 tandem aliquando 247: 15. aliisque locis 2.
 tanquam 101: 9. tenaces 120: 1.
 tanta 329: 2. tenaci 211: 5.
 tantæ 200: 1. 288: 6. tenacissimè 238: 23.
 Tantalus 253: 10. tendantur 199: 3.
 tantas 68: 6. 105: 5. 115: 4. tendat 84: 7.
 146: 2. tendatur 349: 4.
 tanti 60: 1. 70: 6. 94: 9. 257: 14. tendere 168: 10.
 tanto 110: 1. 135: 1. 331: 1. tendit 17: 1.
 tantò cum, quàm 295: 16. 295: tenebræ 26: 1.
 19. tenebris 171: 1. 174: 5. 234: 9.
 tantos 285: 1. tenebris 69: 5. 87: 7. 282: 3.
 tantum 36: 2. 40: 1. 60: 7. tenebrosa 321: 1.
 aliisque locis 13. tenebrosus 102: 2.
 tantummodò 257: 11. 267: 20. tenent 168: 2.
 268: 6. teneo 265: 7.
 tardus 289: 3. tenere 38: 3.
 Tartara 254: 6. teneri 303: 6.
 Tartareum 254: 16. tenero 215: 7.
 tauros 212: 12. tenet 162: 1. 332: 5. 141: 11.
 te 24: 3. 24: 5. 270: 1. aliisque tentabo 87: 6. 334: 8.
 locis 74. tentare 82: 2.
 templo 124: 5. tenues 330: 8.
 teſta ſubſtant. 276: 9. tenui 186: 1. 217: 6. 246: 26.
 teſtas 331: 2. tenuis 164: 1.
 teſti adject. 143: 2. tenuissimis 11: 1.
 teſto ſubſtant. 183: 6. tepenti 301: 1.
 teſtum adject. 137: 4. tepentis 114: 1.
 tecum 32: 3. 43: 6. 100: 1. 108: 1. terga 311: 3.
 regit 276: 3. tergamus 25: 4.
 regitur 238: 13. tergeminus 253: 1.
 regmina 169: 8. tergum 260: 3.
 telis 286: 5. terminis 299: 20. 345: 14.
 tellure 216: 4. terminos 157: 22. 168: 10. 254:
 tellus 203: 2. 234: 11. 311: 3. 10.
 temerarius 83: 1. terminus 227: 1.
 temerarium 188: 6. terræ 102: 3. 156: 5. 250: 4.
 temerè 36: 2. 296: 12. aliisque locis 4.
 temeritate 33: 2. 83: 3. terram 14: 7. 20: 4. 22: 4.
 temeritati 86. 11. 299: 14. 313: 13. aliisque locis 2.
 temperamentum 297: 11. terrarum 133: 15. 162: 1. 205:
 temperans 25: 4. 7. aliisque locis 2.
 temperat 67: 1. 262: 2. 288: 7. terras 70: 4. 70: 10. 76: 3.
 aliisque locis 2. aliisque locis 7.
 temperet 20: 3. terrena 146: 2. 186: 1.
 temperiem 297: 7. terrenæ 224: 4.
 temperies 302: 6. terrenas 23: 13.
 tempeſtas 120: 1. terrenis 17: 2. 136: 4. 159: 8.
 tempeſtivum 109: 3. 320: 8.
 tempora 80: 1. 142: 8. terreno 159: 7.
 temporalem 95: 7. terrenum 159: 8.
 temporales 294: 11. terrenus 347: 8.
 terror 3: 2. terret 199: 13.
 terrore 61: 9. 199: 8. 286: 16. terris 168: 9. 206: 1. 207: 3.
 teſtarius 287: 6. 299: 21.
 teſtens 248: 7. Threicius 251: 2.
 teſtatur 290: 3. Thule 203: 3.
 teſtit 242: 4. Threicius 27: 4.
 teſtitur 295: 4. Threicius 251: 2.
 teſtueram 33: 6. Threicius 251: 2.
 teſtuerat 11: 3. Threicius 251: 2.
 thalamus 307: 3. Threicius 251: 2.
 theſaurus 24: 3. Threicius 251: 2.
 Threicius 27: 4. Threicius 251: 2.
 Threicius 251: 2. Threicius 251: 2.
 Thule 203: 3. Threicius 251: 2.
 tibi 43: 4. 44: 1. 52: 3. Threicius 251: 2.
 que locis 33. Threicius 251: 2.
 tigris 21: 13. Threicius 251: 2.
 tigris biſſia 276: 8. 286: 1. Threicius 251: 2.
 Tigris fluvius 316: 1. Threicius 251: 2.
 Timæo 219: 31. Threicius 251: 2.
 timent 261: 1. Threicius 251: 2.
 timor 125: 10. Threicius 251: 2.
 timorem 90: 1. Threicius 251: 2.
 timuit 251: 8. Threicius 251: 2.
 tingere 301: 9. Threicius 251: 2.
 tinxerat 142: 2. Threicius 251: 2.
 tinxerit 182: 5. Threicius 251: 2.
 tinxit 153: 2. Threicius 251: 2.
 Tیرهیا 327: 1. Threicius 251: 2.
 titulus 162: 8. Threicius 251: 2.
 Tityi 253: 12. Threicius 251: 2.
 tolerantis 123: 5. Threicius 251: 2.
 toleraſſet 158: 21. Threicius 251: 2.
 toleres 95: 1. Threicius 251: 2.
 tollens 270: 4. Threicius 251: 2.
 tollere 258: 10. Threicius 251: 2.
 tonantis 300: 1. Threicius 251: 2.
 tonet 1: 9: 7. Threicius 251: 2.
 tormenta 34: 2. 287: 9. Threicius 251: 2.
 toro 12: 2. Threicius 251: 2.
 torpet 273: 6. Threicius 251: 2.
 torquet 39: 1. 270: 6. Threicius 251: 2.
 torret 153: 9. Threicius 251: 2.
 tortores 210: 5. Threicius 251: 2.
 torris 12: 3. Threicius 251: 2.
 torvo 269: 5. Threicius 251: 2.
 torvos 263: 1. Threicius 251: 2.
 tot 193: 4. 270: 7. Threicius 251: 2.
 tota 94: 7. 103: 6. 120: 10. Threicius 251: 2.
 aliisque locis 4. Threicius 251: 2.
 tota 150: 2. 295: 2. Threicius 251: 2.
 totam 33: 7. 349: 8. 349: 15. Threicius 251: 2.
 349: 22. Threicius 251: 2.
 totas 132: 11. Threicius 251: 2.
 totis 159: 5. Threicius 251: 2.
 toties 8: 1. Threicius 251: 2.
 totis 23: 2. 64: 4. 128: 8. Threicius 251: 2.
 totius 36: 6. 43: 8. 54: 3. Threicius 251: 2.
 que locis 4. Threicius 251: 2.
 totos 283: 24. Threicius 251: 2.
 totum 14: 13. 86: 9. 336: 18. Threicius 251: 2.
 aliisque locis 2. Threicius 251: 2.
 totus 118: 9. Threicius 251: 2.
 tractabamus 249: 7. Threicius 251: 2.
 tractamus 239: 4. Threicius 251: 2.
 tractanda 312: 1. Threicius 251: 2.
 tractatur 287: 7. Threicius 251: 2.
 tradere, 200: 7. Threicius 251: 2.
 traditum

INDEX VOCABULORUM.

traditum 102: 12.
 traditus 185: 3.
 traducit 217: 10.
 tragicus 204: 2.
 tragœdiarum 103: 2.
 trahente 248: 19.
 traherent 33: 6.
 trahi 41: 4. 164: 7.
 trahis 335: 4.
 trahit 133: 1. 166: 6. 201: 1,
 aliiſque locis 3.
 trahunt 133: 6. 238: 10. 346: 3.
 trahite 90: 14. 177: 1. 179: 5,
 aliiſque locis 3.
 tranquilla 226: 6.
 tranquillitate 93: 5.
 tranquillitatis 94: 10.
 tranquillo 114: 5.
 tranſabit 216: 3.
 tranſacta 126: 8. 349: 7.
 tranſcenderat 157: 15.
 tranſcendit 260: 5. 336: 24.
 tranſferre 44: 8. 55: 2. 238:
 7.
 tranſfertur 132: 4.
 tranſformat 296: 6.
 tranſformatum 272: 28.
 tranſfundit 193: 11.
 tranſfunditur 287: 8.
 tranſſigimus 239: 5.
 tranſſire 132: 8. 273: 10.
 tranſitorio 349: 2.
 tranſlata 132: 5.
 tranſmiſſum 93: 6.
 tranſmittere 347: 3.
 tranſverſos 267: 3.
 traxerant 277: 2.
 traxi 48: 2.
 traxit 253: 12. 309: 5.
 tremendos 98: 1.
 tremiſcat 203: 2.
 tremit 5: 4.
 trepidus 41: 10. 107: 1.
 tria 218: 7.
 tribuat 288: 3.
 tribuit 349: 15.
 tribuitur 305: 6.
 tribus 218: 14.
 tribuunt 197: 6.
 triduanæ 213: 4.
 Triguillam 45: 4.
 triones 153: 7.
 triplici 279: 11. 309: 5.
 triplicis 223: 1.
 triſtem 179: 16.
 triſtes 209: 5.
 triſtia 298: 13.
 triſtibus 269: 4. 298: 8. 298:
 14.
 triſtis 7: 4. 14: 5. 298: 24,
 aliiſque locis 2.
 triſtitia 30: 1.
 triſtium 111: 7.
 triumphali 111: 2.
 truncem 182: 3.
 trunci 316: 5.
 tu 24: 1. 31: 2. 31: 3, aliiſque
 locis 60.

tua ſingul 67: 1. 72: 2. 74: 4,
 aliiſque locis 3.
 tua *nomi plur.* 101: 12.
 tua *acuf. plur.* 100: 3. 101: 3.
 101: 9, aliiſque locis 3.
 tuâ 93: 5. 312: 3.
 tuæ 73: 2. 74: 5. 82: 1, aliiſ-
 que locis 16.
 tuam 60: 4. 108: 3. 119: 4. 205:
 14.
 tuas 120: 7. 134: 11. 281: 25.
 352: 12.
 tuearis 108: 3.
 tueatur 188: 7.
 tuendam 135: 3.
 tuendo 45: 2.
 tuens 38: 2. 175: 1.
 tuenti 323: 2.
 tuereatur 24: 3. 50: 3.
 tueri 237: 19.
 tui 85: 5. 86: 2. 92: 2, aliiſque
 locis 6.
 tuis 58: 2. 60: 2. 60: 3, aliiſ-
 que locis 8.
 tuli 61: 6.
 iulit 69: 5.
 cum 14: 8. 23: 1. 43: 1, aliiſ-
 que locis 50.
 tum *poſt. cum* 257: 2.
 tum, tum 298: 15. 304: 4.
 tumorem 76: 7.
 tumultus 76: 4. 305: 18.
 tumultus 36: 7.
 tunc 26: 1. 111: 8. 132: 4, aliiſ-
 que locis 2.
 tunderi 290: 8.
 tuo 42: 1. 53: 1. 82: 3, aliiſque
 locis 2.
 tuorum 54: 1.
 tuos 110: 7. 166: 10.
 turbant 291: 4.
 turbantur 321: 2.
 turbida 270: 4.
 turbidus 89: 2.
 turbine 64: 1.
 turpatus 310: 2.
 turpis 204: 1.
 turpiſſimum 213: 1,
 turpitudi 283: 12.
 turpius 204: 4.
 turres 39: 2.
 tutior 48: 5. 48: 6.
 tutus 201: 3.
 tuum 84: 6. 134: 7. 187: 9.
 352: 3.
 tuus 171: 7. 350: 19.
 tyranni 148: 3.
 tyrannos 40: 1. 263: 2. 270: 8.
 tyrannus 148: 1. 148: 4. 199: 7.
 Tyrio 140: 2. 196: 1.
 Tyrrhena 215: 2.

V.

VAcua 156: 4.
 vacuas 137: 10.
 vada 215: 2.

vadi 316: 4.
 vaga 302: 15. 346: 4.
 vagas 275: 2.
 vagatur 89: 2.
 vagis 168: 9.
 vagos 18: 4. 316: 7.
 vagus 38: 6.
 valde 305: 11.
 valeant 187: 3. 212: 2. 277:
 11.
 valcar 41: 4. 148: 11. 331:
 7.
 valens 265: 25.
 valent 187: 6. 198: 1. 277: 12.
 325: 1.
valentia ſubſtant. 84: 12. 218:
 30.
valentia 218: 1.
valentium 10: 1. 178: 14. 264:
 14.
 valentibus 296: 14.
 valentior 36: 4. 188: 3. 265: 26.
 265: 28.
 valentiorum 265: 20.
 valentis 162: 2.
 valeret 267: 18.
 valeret 247: 10.
 valet 297: 18. 322: 4. 337: 6.
 347: 5.
 valida 120: 1.
 validiora 76: 6.
 validioribus 93: 7. 131: 2.
 validis 184: 1. 283: 1.
 validus 264: 18. 287: 6.
 valli 84: 5. 129: 10.
 vallo 36: 7. 74: 1.
 valuit 154: 1. 350: 5.
 vanefcunt 194: 14.
 vana 269: 8.
 varia 295: 3.
 varia 180: 6.
 variam 266: 2.
 varias 21: 4. 352: 6.
 variat 115: 4. 167: 2.
 varietate 231: 13.
 varietatem 135: 4.
 varietates 246: 12.
 variis 134: 1. 276: 10. 346: 1.
 347: 4.
 varios 18: 5. 276: 1.
 variunt 67: 1.
 vaſa 257: 14.
 vaſta 157: 4.
 vaſto 308: 2.
 vates 251: 2.
vaſtatio Tireſiæ aut eſt aut non:
 327: 1.
 uberem 12: 7.
 uberiora 149: 7.
 uberius 75: 5. 103: 5.
 uberrimè 296: 17.
 ubertas 133: 13.
 ubi *int. rogat. ve* 163: 1.
 ubi *ſtatim aq. et* 12: 2. 30: 2.
 71: 1. 91: 1.
 ubi *adv. ſub. m. loci* 238: 4. 315: 1.
 ubi *quando* 90: 6. 174: 3. 221:
 4, aliiſque locis 3.

INDEX VOCABULORUM.

ubique gentium 12: 6.
 ubique terrarum 194: 12.
 ve 54: 7. 56: 6. 84: 7; aliif-
 que locis 14.
 vectigalibus 46: 4.
 vector 227: 1.
 vehementer 53: 12. 75: 6. 83:
 8; aliifque locis 10.
 vehementius 117: 3.
 vehiculis 258: 12.
 vehit 123: 7. 238: 20.
 vel 20: 1. 41: 1. 44: 2; aliifque
 locis 99.
 vel *pro*, etiam 85: 5. 119: 4.
 125: 10; aliifque locis 3.
 vela *nomen* 95: 5. 275: 1. 307: 4.
 velat 94: 7.
 velatas 292: 2.
 velatum 137: 4.
 velim 85: 1. 352: 8.
 velimus 350: 6.
 velint 272: 17.
 ve *is verbum* 95: 3. 109: 4. 124:
 7; aliifque locis 7.
 velit 123: 8. 219: 8. 232: 13.
 247: 11.
 vel-e 52: 4. 53: 13. 74: 2; aliif-
 que locis 2.
 vellem 100: 1. 231: 15. 283: 3.
 vellent 199: 10.
 vellera 140: 1.
 velles 187: 12.
 vellet 142: 4.
 velocem 149: 10.
 velocis 261: 8.
 velocissimum 117: 2.
 velocitas 149: 10. 178: 15.
 velocitate 212: 13.
 velox 112: 3. 212: 16. 253: 8.
 259: 3.
 velur 33: 6. 84: 5. 101: 8; aliif-
 que locis 8.
 veluti 11: 3. 178: 8. 217: 6;
 aliifque locis 19.
 vendicantem 147: 4.
 venena 277: 15.
 venenis 12: 6. 270: 2.
 veneno 140: 2. 154: 4. 310: 1.
 venenum 34: 1.
 venerandum 194: 9. 298: 8.
 veneratione 177: 5. 218: 5.
 venere 134: 11.
 venerint 194: 14.
 venerit 66: 3.
 veniam *nomen* 252: 10.
 veniant 323: 5.
 veniat 280: 15.
 veniens 153: 6. 205: 12.
 venientibus 27: 2.
 venire 110: 4. 237: 15.
 venisti 31: 3. 112: 1.
 venistis 305: 22.
 venit *praesens* 6: 2. 136: 11. 239:
 7.
 venit *praeteritum* 5: 1.
 venite 233: 1.
 veniunt 101: 11. 132: 12. 168:
 20.

ventilante 243: 3.
 ventis 95: 5.
 ventos 307: 5. 346: 4.
 ventosam 166: 4.
 ventura 326: 4. 335: 14. 336: 4.
 350: 25.
 venturam 180: 4.
 ventus 119: 8.
 ver 55: 4. 75: 1. 117: 1; aliif-
 que locis 19.
 veraciter 219: 20.
 verae 55: 7. 87: 7. 145: 1; aliif-
 que locis 3.
 veram 86: 10. 171: 6. 194: 7;
 aliifque locis 7.
 veras 87: 3.
 verba 12: 3. 111: 3. 171: 1. 247:
 15.
 verbera 182: 4.
 verberet 27: 5. 346: 4.
 verbis 93: 2. 100: 1. 165: 5.
 172: 1.
 verbo 53: 8.
 Vere *nomen subst.* 302: 1.
 vereare 313: 5.
 verecundiam 14: 4.
 verendi 261: 9.
 verendis 197: 3.
 verendum 313: 3.
 vererer 32: 5.
 veri 177: 2. 219: 25. 243: 2;
 aliifque locis 3.
 Veris *substant.* 20: 3.
 veris *adject.* 3: 1. 230: 1. 332: 4.
 340: 23.
 verissimâ 230: 10. 236: 4.
 verissimè 228: 17.
 veritas 352: 4.
 veritate 83: 5. 205: 3. 326: 14.
 351: 1.
 veritatem 52: 8. 53: 2. 228: 5.
 336: 11.
 veritatis 239: 27. 247: 19. 282:
 3; aliifque locis 4.
 verius 171: 2. 219: 12. 230: 12;
 aliifque locis 2.
 vernalium 212: 16.
 vernis 114: 2. 133: 12.
 vernos 79: 5.
 vernula 93: 9.
 vero *adject.* 166: 6. 217: 9.
 verò 10: 5. 11: 5. 12: 1; aliif-
 que locis 142.
 Verone 55: 1.
 verrunt 346: 2.
 versa 135: 8. 315: 1.
 versâ 287: 11.
 versamus 102: 8.
 versas *verbum* 64: 1.
 versat 68: 6. 105: 2. 270: 1.
 versatur 178: 8.
 versentur 295: 14.
 versu 272: 25.
 versibus 14: 10.
 verso 115: 2.
 versum *adject.* 38: 5.
 versatur 273: 10.
 vertebat 312: 2.

vertentem 103: 3.
 vertentium 295: 12.
 vertenter 277: 4.
 vertere 154: 2. 277: 12.
 vertetur 283: 20.
 verterit 97: 1.
 vertice 5: 3. 184: 4. 339: 24;
 301: 5.
 verticem 9: 2. 199: 8. 231: 21.
 260: 5. 266: 16.
 verticis 10: 6.
 verticis 184: 7. 276: 2.
 verum *substant.* 90: 3. 241: 1.
 244: 1.
 verum *adject.* 87: 5. 135: 4.
 186: 2; aliifque locis 7.
 verum *conjunction* 12: 7. 53: 1.
 61: 11; aliifque locis 11.
 verum etiam *post non solum*.
modo 126: 6. 238: 16.
 257: 9. 272: 18.
 verumtamen 109: 4.
 Verus 39: 1.
 vesper 301: 11.
 veste 25: 5.
 vestem 11: 8. 33: 6.
 vestis 137: 13.
 vestes 11: 1.
 vestibus 134: 1.
 vestigat 241: 1.
 vestigia 33: 9. 347: 2.
 vestra *sigul.* 147: 3.
 vestra 136: 7. 306: 11.
 vestra *plur.* 135: 8. 136: 6. 208:
 4.
 vestre 13: 1. 132: 8.
 vestram 133: 6. 135: 7. 136: 4.
 vestri 131: 5. 146: 4.
 vestro 136: 3. 350: 20.
 vestros 165: 2.
 vestrum 131: 4. 186: 1.
 vestrum *genit.* 334: 4.
 vetant 159: 5.
 veterem 301: 2.
 veteres 32: 7. 146: 4.
 veteribus 293: 7.
 veterum 313: 15.
 vetus 334: 1.
 vetustas 158: 3. 198: 3.
 vetustatis 112: 4.
 vexabat 46: 2.
 vi 188: 5. 336: 13. 343: 5. 346: 3.
 via 39: 3. 262: 5. 311: 2.
 viâ 80: 5.
 viam 212: 1.
 vias 43: 7. 258: 9. 313: 1.
 viator 137: 10.
 vibratus 281: 2.
 vice 69: 3. 287: 1.
 vicem 194: 6. 286: 7. 328: 6.
 vices 68: 7. 80: 4. 86: 6; aliif-
 que locis 5.
 vicibus 282: 10. 301: 10. 301:
 18.
 viciniis 295: 20.
 victa 202: 3.
 victam 197: 21.

INDEX VOCABULORUM.

- victi 98: 2.
 victor 18: 6. 309: 6.
 victoriam 33: 3.
 victorum *adject.* 148: 9.
 victricem 297: 21.
 victus 254: 17.
 vide 229: 14. 266: 10. 273: 19.
 aliiſque locis 2.
 videamini 147: 2.
 videamur 304: 13.
 videant 350: 18.
 videantur 179: 3. 232: 10. 266: 10.
 23, aliiſque locis 5.
 videaris 282: 12.
 videas 166: 4. 199: 11. 264: 13.
 aliiſque locis 5.
 videat. 205: 10. 345: 13.
 videatur 123: 8. 133: 5. 135: 10.
 aliiſque locis 18.
 videbantur 11: 7. 33: 9. 35: 4.
 aliiſque locis 4.
 videbaris 166: 11.
 videbatur 10: 6. 281: 18.
 videbimur 60: 2.
 videbis 219: 14.
 videbit 269: 9. 345: 11.
 videbitur 231: 1. 313: 18. 327: 11.
 videmini 158: 4.
 videmus 272: 13.
 videntes 282: 16.
 videtur 106: 6. 178: 9. 178: 14.
 aliiſque locis 5.
 video 241: 5. 217: 3. 232: 19.
 aliiſque locis 3.
 videor 48: 4. 61: 6. 217: 6.
 viderant 54: 5.
 viderat 141: 3.
 videre 61: 6.
 viderent 142: 5. 283: 22.
 videres 147: 3. 191: 8. 281: 19.
 videretur 47: 2. 213: 1. 247: 5. 283: 10.
 videri 211: 2. 271: 5. 272: 17.
 aliiſque locis 3.
 viderit 183: 7.
 viderunt 57: 4.
 vides 55: 7. 120: 5. 157: 16.
 aliiſque locis 6.
 videt 153: 5. 254: 19. 260: 3.
 aliiſque locis 2.
 videtis 350: 21. 350: 26.
 videtur 50: 6. 165: 7. 178: 11.
 aliiſque locis 16.
 vidiffem 71: 3.
 vidiffet 24: 6.
 vidiffi 94: 2. 110: 8. 228: 2. 258: 7.
 vidit 12: 2. 67: 4. 254: 11.
 vigebar 197: 1.
 vigenis 340: 8.
 viger 118: 7. 235: 1. 340: 14.
 vigilantius 246: 27.
 vigor 26: 2. 277: 13. 341: 10.
 vigore 343: 3.
 vigoris 10: 2.
 vile 179: 10.
 vileſcat 131: 5.
- vileſces 212: 6.
 vileſcunt 195: 8.
 villa 212: 14. 257: 14.
 vilis 70: 6. 218: 27.
 viliffima 36: 6. 136: 6.
 viliffimæ 212: 10.
 viliffimorum 58: 4.
 vilitas 218: 30.
 vilitatis 50: 9.
 vim 76: 8. 293: 9. 336: 15.
 vincimur 254: 1.
 vineta 90: 5.
 vincula 148: 8. 182: 2. 250: 4.
 violas *nomen* 79: 1.
 violentia 101: 10.
 violentorum 11: 8.
 violentus 153: 8. 273: 1.
 vir 118: 9. 148: 5. 305: 16.
 vires 43: 1. 53: 6. 98: 5. 266: 18. 341: 6.
 virga 184: 2.
 viri 44: 4.
 viribus 40: 2. 70: 1. 128: 8.
 aliiſque locis 10.
 virides 234: 7. 347: 3.
 viridi 214: 3.
 viridis 4: 1.
 virilibus 93: 1.
 virilis 2: 2.
 virium 328: 9.
 viro 254: 3.
 virotum 109: 6.
 viros 158: 1. 159: 2.
 virtus 69: 4. 155: 3. 201: 4.
 aliiſque locis 2.
 virtute 146: 8. 159: 3. 178: 11.
 aliiſque locis 4.
 virtutem 53: 11. 283: 21. 298: 11.
 virtutes 192: 2. 258: 4. 298: 5.
 aliiſque locis 2.
 virtuti 193: 10.
 virtutibus 118: 9. 146: 7. 237: 29.
 virtutis 55: 8. 148: 5. 158: 15.
 aliiſque locis 5.
 virtutum 31: 3. 117: 1. 156: 2.
 aliiſque locis 2.
 virum 48: 1. 48: 3. 148: 1. 305: 17.
 vis *nomen* 67: 1. 102: 7. 132: 11.
 aliiſque locis 9.
 vis *verbum* 90: 1. 111: 5. 247: 18. aliiſque locis 3.
 viſa 9: 3. 333: 2.
 viſatur 99: 2.
 viſcera 322: 3.
 viſceribus 212: 19.
 viſebat 18: 3.
 viſendi 337: 19. 352: 13.
 viſere 250: 2. 262: 10.
 viſibus 89: 1.
 viſionis 352: 21.
 viſitur 237: 9.
 viſu 14: 7. 153: 1. 171: 8. 176: 1. 282: 14.
 viſum *adject.* 251: 8. 349: 11.
 viſus *ſubſtant.* 212: 18. 226: 3. 336: 17.
- viſus 241: 3.
 vita 7: 6. 126: 7. 349: 4.
 vitâ 119: 8. 349: 1.
 vitæ 35: 4. 43: 8. 112: 1. aliiſque locis 14.
 vitalis 87: 1.
 vitam 121: 3. 164: 7. 212: 9.
 aliiſque locis 3.
 vitare 199: 10. 201: 3. 352: 5.
 vitas 225: 1.
 vitat 235: 2.
 vite 214: 4.
 vitet 128: 6.
 vitia 192: 3. 258: 4. 267: 1.
 aliiſque locis 5.
 vitios 208: 7. 272: 29. 299: 5.
 aliiſque locis 2.
 vitio 136: 11. 267: 4.
 vitiorum 283: 22.
 vitioſæ 149: 15.
 vitioſi 134: 4.
 vitioſitas 283: 27.
 vitioſorum 266: 10.
 vitioſos 267: 12. 279: 11.
 vitrea 89: 4.
 vitro 74: 4.
 vivaciffimo 292: 8.
 vivere 101: 8.
 viveret 243: 5.
 vivo 10: 2.
 vivit 119: 1. 119: 2. 273: 6. 348: 9.
 vivitis 349: 1.
 vivo 341: 7.
 vix 84: 3. 157: 4. 165: 5. aliiſque locis 2.
 vixiſſe 199: 10.
 v'cere 277: 19.
 ulla 53: 8. 142: 3. 142: 6.
 aliiſque locis 5.
 ullâ 218: 1.
 ullam 148: 9. 248: 18.
 ulli 185: 3.
 ullo 125: 4. 129: 13. 236: 14.
 aliiſque locis 5.
 ullum 83: 2. 110: 5. 112: 2.
 aliiſque locis 2.
 ullus 218: 18. 292: 7. 313: 13.
 ulteriora 299: 25.
 ulterius 176: 5. 266: 19. 281: 6.
 ultima 203: 3.
 ultimam 61: 2.
 ultimi 310: 10.
 ultimus 112: 4. 238: 13. 310: 8.
 ultione 280: 15. 281: 9. 281: 23.
 ultor 307: 2.
 ulcorem 282: 9.
 ultra 10: 1. 272: 26. 305: 25.
 ultrâ *ſi e regimine* 266: 21.
 271: 10.
 ultrices 253: 5.
 ultro 60: 4. 98: 4. 149: 13. 195: 6.
 ulular 276: 7.
 umbrarum 253: 1. 254: 2.
 umbras 140: 5. 183: 7. 301: 11.
 umbratiles 194: 8.
 umquam 52: 4. 55: 4. 56: 11.
 aliiſque locis 12.

INDEX VOCABULORUM.

- una 218: 3. 351: 10.
 unâ 99: 2. 237: 8. 292: 6.
 unam 232: 18. 236: 10. 246: 6.
 unaquaque 271: 4.
 unco 166: 7.
 unda 89: 6. 215: 5. 316: 4.
 316: 6.
 undantes 25: 5.
 undas 20: 1. 153: 5. 184: 5.
 unde 19: 1. 54: 1. 54: 2. bis,
 aliiſque locis 10.
 undique 141: 2.
 unguibus 276: 5.
 unjca 347: 6.
 unicuique 297: 15.
 unicum 328: 4.
 unitas *ſubſtant.* 237: 6.
 unitatem 237: 10.
 unitatis 236: 16.
 univerſa 239: 25. 324: 4.
 univerſale 337: 13. 337: 15. 344:
 2, aliiſque locis 2.
 univerſales 337: 6.
 univerſali 336: 24.
 univerſalis 337: 16.
 univerſi 55: 3.
 univerſitatem 248: 17.
 univerſitatis 337: 2. 344: 9 bis.
 univerſum 337: 10. 344: 3.
 unius 157: 22. 158: 6. 205: 6.
 uno 119: 3. 232: 1. 239: 24,
 aliiſque locis 5.
 unum 132: 6. 147: 3. 156: 1,
 aliiſque locis 27.
 unumquodque 219: 5. 237: 11.
 238: 22.
 unus 206: 3. 206: 4. 231: 8,
 aliiſque locis 4.
 vobis 13: 1. 135: 2. 135: 7, aliiſ-
 que locis 7.
 vocabitur 271: 10.
 vocabo 52: 5.
 vocabulz 164: 3. 313: 22.
 vocabulo 246: 13.
 vocans 341: 12.
 vocant 231: 2.
 vocari 231: 10.
 vocas 123: 3. 292: 5.
 vocatz 6: 2.
 vocatur 237: 6. 305: 20. 314: 3.
 voce 183: 10. 277: 6. 326: 22.
 vocem 313: 12.
 vocetur 294: 7.
 volantum 211: 3.
 volatu 347: 1.
 volendi 237: 16. 320: 2.
 volentes 143: 3. 267: 4.
 volentia 248: 17.
 volentis 257: 11.
 voles 82: 3.
 volet 127: 1. 173: 1. 202: 1.
 209: 6.
 volvantur 271: 1.
 volvat 19: 3.
 volubili 102: 7.
 volucrem 262: 3.
 volucres *ſubſtant.* 309: 2.
 volucres *adject.* 259: 1. 285: 4.
 volucris *adject.* 350: 1.
 volvens 89: 1.
 volventis 96: 1.
 voluerit 264: 14. 264: 16.
 voluerunt 200: 6.
 volui 52: 3.
 voluiſſe 51: 2. 54: 5. 56: 4.
 279: 9.
 voluit 116: 4. 201: 1.
 volumus 218: 8.
 volunt 177: 8. 180: 1. 286: 5.
 voluntariè 247: 3. 351: 15.
 voluntarii 335: 7.
 voluntariis 239: 3.
 voluntarium 350: 27.
 voluntarius 317: 10.
 voluntis 95: 5. 239: 8. 239: 10,
 aliiſque locis 5.
 voluntate 264: 11. 352: 6.
 voluntatis 124: 7.
 voluntatibus 209: 1. 239: 7.
 352: 19.
 voluntatis 265: 2. 279: 10.
 voluptariam 212: 9.
 voluptas 211: 1. 231: 19.
 voluptate 178: 3. 273: 8. 305:
 22.
 voluptatem 178: 15. 179: 2.
 292: 14.
 voluptates 178: 5. 178: 20. 180:
 2, aliiſque locis 2.
 voluptatibus 217: 5. 219: 4.
 voluptatum 209: 5.
 vorans 106: 7.
 vos 114: 3. bis. 133: 8. 136: 1,
 aliiſque locis 12.
 voſmetipſos 136: 7.
 vota 76: 4. 106: 3.
 votorum 178: 8.
 vox 132: 7. 341: 9.
 urat 67: 5.
 urbe 50: 4. 152: 1. 287: 6.
 urbium 44: 5. 157: 12.
 ureret 251: 11.
 urgeantur 279: 12. 281: 24.
 urgere 133: 19.
 urget 128: 8. 283: 31.
 utiz 301: 6.
 urſus 286: 1.
 uſitato 246: 13.
 uſquam 137: 8. 232: 22. 299:
 22.
 uſque 14: 2.
 uſque ad 266: 19.
 uſque adhuc 257: 1.
 uſquequaque 187: 15.
 uſu 132: 5. 298: 6. 304: 13.
 uſum 158: 19.
 uſurpat 304: 11.
 uſus *ſubſtant.* 298: 24.
 uſus *adject.* 101: 8.
 ut 10: 3. 20: 4. 21: 1, aliiſque
 locis 110.
 utica dicam 337: 12.
 ut ſicut 24: 5. 26: 3. 54: 6,
 aliiſque locis 28.
 ut poſſquam 174: 5.
 ut quantum 211: 16. bis. 264: 1.
 utantur 337: 21.
 utcumque 120: 4.
 utemur 76: 7.
 utendo 299: 12.
 utendum 131: 2.
 utens 337: 11. 337: 14.
 utentium 146: 7. 192: 2. 195: 5.
 utere 94: 7.
 uterentur 212: 18.
 uteris 247: 15.
 utero 101: 4.
 uterque 200: 6.
 uti *verbum* 53: 6. 70 1. 319: 2.
 uti *conjunct.* 11: 2. 13: 1. 51: 6,
 aliiſque locis 36.
 utilem 304: 6.
 utinam 53: 7. 142: 7. 268: 5.
 utramque 38: 2.
 utraq; 325: 21.
 utraſque 11: 6.
 utrique *plural.* 265: 12. 305:
 18.
 utriuſque 237: 7. 193: 8.
 utroque 121: 3. 325: 17.
 utrùm 231: 12.
 utrumque 158: 7. 350: 27.
 uris 21: 2. 79: 6.
 vulgi 75: 5. 204: 4. 304: 12.
 vulgo 13: 1.
 vulgus 33: 4. 281: 12. 291: 6,
 aliiſque locis 2.
 vulnera 142: 5.
 vulnus 42: 3.
 vulpeculis 273: 3.
 vulſi 316: 5.
 vult 264: 12.
 vultis 352: 26.
 vultu 71: 1. 347: 9.
 vultum 7: 5. 14: 9. 22: 3,
 aliiſque locis 3.
 vultur 253: 11.
 vultus *nomin. ſing.* 43: 6.
 vultus *genit.* 9: 3. 256: 1.
 vultus *accuſ. plur.* 94: 6. 113: 3,
 166: 9.
 uxor 119: 1. 178: 9.

Z.

Zenoniz 34: 1.
 Zephyri 114: 1.
 Zephyrus 67: 3.

VARIÆ

VARIÆ LECTIONES

ex recensione Renati Vallini.

Prior numerus paginam , posterior lineam notat.

4: 2. *Solantur*. Sic omnes veteres codices : non *solatur*.

11: 1. *indissolubiliq̄ue*. *Indissolubili*, legunt duo codices Victorini, prior est è bibliothecâ S. Victoris Parisiensis.

11: 9. *abstulerant*. *Abstulerat*, legit codex Victorinus secundus.

14: 1. *innutritum*. Hic variantibus libris, *innutritum* potius quàm *enutritum* retinimus; quòd eodem, quo hic, sensu ab antiquis sapius videamus usurparum: Velleio Paterculoj lib. 2. à quo scribitur Tibetius *innutritus celestium praeceptorum disciplinis*: Apuleio, *virgo deliciis omnibus innutrita*. Et antè Plinius junior *homines mari innutritos* dixerat.

14: 2. *abite potius*. *Abite*, legit codex Thuanus primus, è bibliothecâ amplissimi viri.

14: 5. *Caligarat, ne*. *Caligaret nec*, non malè.

17: 2. *aucta. Acta*, legit Florentina editio.

18: 6. *in numeris*. Id est, *in numerato habebat*: quæ lectio est omnium codicum.

24: 3. *prius*. Prior, omnes codices, excepto Florentino.

31: 1. *obversatus*. Solus Florentinus, *versatus*.

32: 2. *nec sarcinam*. *Ne sarcinam*, Regius codex, qui è bibliothecâ Regiâ.

32: 5. *Et quasi novum*. Sic Victorinus secundus, & Florentinus: reliqui legunt, *novi*,

Ibid. *perhorrescerem*. Codex Reg. & Vict. secundus legunt: *sic perhorrescerem*.

38: 6. *excitantis astum*. Codex Th. primus, Reg. & uterque Vict. legunt: *excitantis astum*: sed malè, & contra rationem versûs.

40: 1. *feros tyrannos*. Th. primus, & uterque Vict. habent: *feros tyrannos*: item

malè.

42: 3. *Oportet vulnus detegâs*. Sic Th. primus, Reg. Flor. & uterque Vict. codex.

44: 5. *inferrent*. Th. primus, Reg. & Flor. codex habent: *ferrent*.

45: 2. *potentiorum*. Flor. habet: *potentum*.

Ibid. 4. *Triguillam*. Codex Vict. secundus habet: *Triguillam*: & is fortasse est, quem apud Theodericum gratiâ pollentem vocat Ennodius *Trigguam*, epist. 21. lib. 9.

Ibid. 5. *perpetrataque*. Reg. & Vict. secundus habet: *Et perpetrata*: sed optimè Vict. primus: *imperataque jam*.

48: 1. *Palatini*. Th. primus & uterque Vict. *Palatina*.

49: 1. *quorum Basilius, olim*. Ita omnes libri. Solus Flor. uuâ voce auctior: *Basilius unus*.

50: 1. *innumeras multiplicesque*. Codex Flor. *injurias atque multiplices*.

Ibid. 4. *ut ni*. Uterque codex Vict. *utî ni*.

Ibid. 6. *eodem die*. Codex Vict. primus: *eo die*: Codex Vict. secundus: *in eo die*.

Ibid. 9. *vilitatis*. Th. primus & uterque Vict. *vilitas*. Flor. *utilitatis*: malè.

52: 9. *concessisse mendacium*. Th. primus: *consensisse mendacio*.

53: 13. *posse verò contra*. Th. primus, & uterque Vict. *posse contra*.

55: 4. *nulla umquam mei laude*. Flor. editio: *nullam umquam mei laudem*.

59: 2. *ac tu ipsa*. Deest *ipsa* in codice Vict. primo.

61: 3. *affingitur*. Th. primus, Flor. & Vict. secundus: *affigitur*.

Ibid. 6. *supplicium tuli*. Vict. primus: *supplicium peruli*.

71: 1. *deblateravi*. alij legunt, *dilatavi*, sive *dilatavi*: sed minùs bene.

VARIAE LECTIONES.

Ibid. 2. *inquit, mœstum*. Viçt. primus: *inquit; alumne mœstum*.
 76: 6. *itaque lenioribus*. Th. primus: *itaque lenioribus*.
 78: 3. *elusus* Viçt. primus: *illusus*.
 83: 4. *conditorem*. Viçt. primus: *Creatorcm*.
 84: 2. *à Deo*. Viçt. uterque: *Deo*.
 Ibid. 11. *Verùm hi perturbationibus mores sunt, ea*. Viçt. secundus optimè: *verùm hi perturbationum mores sunt, ea*.
 87: 3. *veras*. Viçt. primus: *vera*: ut lib.
 3. *vera de hinc animum subierint*.
 92: 5. *familiaritatem, dum*. Codex Reg. *familiaritatem exercet, dum*.
 93: 4. *contingit*. Reg. *contigit*.
 Ibid. 11. *vernula*. Th. primus; Viçt. uterque; Reg. & Flor. *vernacula*.
 94: 2. *tu fortunam*. Flor. *tu si fortunam*.
 Ibid. 3. *mores sunt, ista natura*. Reg. *mores, hæc natura est*.
 Ibid. 8. *perfidam*. Viçt. secundus, Th. primus, Reg. & Flor. *perfidiam*.
 95: 4. *sortem exacerbes*: Th. primus, & Reg. *sortem exacerbabis*.
 Ibid. 6. *promovereis* Th. primus, & Viçt. primus: *promoveres*.
 97: 2. *exastuantis*. Sic à Pomponio Me-la scribitur *Garumna obuius Oceani exastuantis accessibus adaugeri*: proprium quippe Oceani est exastuare. Viçt. uterque, Reg. & Flor. *Exastuantis*.
 98: 4. *haud curat*. Th. primus, Reg. & Viçt. primus: *aut curat*.
 99: 1. *suique magnum*. Sic, inquit Val-linus: *ex conjecturâ reposuimus: cum id ratio Scaxonis necessariò postularet: nec mihi dubium, quin sic scripserit Boëtius*.
 101: 4. *matris ex utero*. Viçt. uterque & Flor. *matris utero*.
 Ibid. 6. *omnium*. Viçt. uterque: *omniumque*: Th. primus, & Reg. *omnium*.
 Ibid. 8. *habe gratiam*. Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *habes gratiam*.
 Ibid. 10. *est allata*. Flor. *illata est*.
 102: 6. *alligabit*. Viçt. uterque: *alligavit*.
 106: 8. *altos pandit*. Th. primus, Viçt. uterque, & Reg. *alios pandit*.
 107: 1. *dives agit*. Viçt. secundus: *dives erit*.
 111: 1. *medius consulum*. Reg. *medius confidens*: malè.
 Ibid. 6. *perstrinxit*. Th. primus, Reg.

& uterque Viçt. *perstrinxit*.
 118: 2. *luis*. Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *luis*.
 120: 4. *quantum decus ornamentis* Viçt. secundus, & Reg. *quantum ornamentis*.
 Ibid. 8. *composita*. Viçt. secundus: *copiosa*.
 125: 5. *quod ad beatitudinem*. Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *quin ad beatitudinem*.
 Ibid. 8. *cacitate*. Viçt. secundus: *cacitati*: quæ & forsan vera lectio est: iudicent docti.
 126: 4. *auferre*: Viçt. primus, & Flor. *asserre*.
 131: 3. *momentaria* Suaferunt sic edere codices Viçt. primus, Th. primus, & Reg.
 Ibid. 4. *perspectum*. Th. primus: *prospectum*.
 Ibid. 5. *vestri, vel*. Th. primus, Reg. & Viçt. primus: *vestra, vel*.
 132: 1. *congesta pecunia*. Th. primus, Reg. & Flor. *congesta pecunia*.
 133: 4. *atque membrorum compage*. In Thuanæo primo & utroque Victorino deest *membrorum*.
 134: 6. *qua in tuis*. Th. primus, Reg. uterque Viçt. & Flor. *qua tu in tuis*.
 135: 5. *contraque minimo*. Th. primus, & uterque Viçt. *contraque minimum*.
 136: 7. *astimatione*. Uterque Viçt. *existimatione*.
 Ibid. 11. *hominibus verò* In Th. primo, Reg. & utroque Viçt. deest *verò*.
 137: 5. *nego illud esse*. Reg. & Viçt. primus: *nego ullum esse*.
 Ibid. 6. *minimè, inquires* Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *minimè, inquis*.
 Ibid. 7. *eoque alieni*. Viçt. secundus: *atque alieni*.
 139: 4. *munera norant*. Th. primus, & Flor. *munera norat*.
 142: 2. *arma*. Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *arva*.
 Ibid. 3. *hosticus*: ita omnes codices.
 143: 1. *primus quis*. Flor. *quis primus*.
 146: 1. *Qua flammis Ætna eructantibus*. Ea lectio fuit veterum omnium codicum, quæ & vera est: tantum pro, *Ætna*, legendum est, *Ætna*.
 Ibid. 4. *cupierunt*. Viçt. secundus: *cupiverunt*. Th. primus, & Reg. *cupivere*.
 147: 3. *Nam si*. Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *Nunc si*.

VARIÆ LECTIONES.

Ibid. 9. *Num quidquam umquam.* Th. primus: *Num quid umquam.* Viçt. uterque: *Num quidquam libero.*

149: 7. *proveniunt.* Viçt. secundus: *perveniunt.*

154: 2. *insani.* Th. primus, Reg. & uterque Viçt. *pravi:* sed malè.

157: 2. *qua à nobis.* Uterque Th & Reg. *qua à nobis.* Viçt. secundus: *qua nobis cognitâ ab animalibus.*

Ibid. 17. *propagare ac dilatare.* Uterque Th. & Viçt. uterque: *dilatata ac propagare.*

183: 9. *ejusque quantumlibet.* Uterque Th. & Reg. *ejusque quamlibet.*

Ibid. 10. *ne comparari.* Uterque Th. & Flor. *nec comparari.*

Ibid. 11. *etenim finitis.* Viçt. secundus: *etenim si finitis.*

159: 5. *credi vetant.* Viçt. secundus: *credi prohibent.*

Ibid. 8. *spernet.* Uterque Th. & Reg. *spernat.* Viçt. primus: *sperneret.*

163: 1. *jacent.* Uterque Th. Reg. & Viçt. primus: *manent.*

166: 12. *nunc amissas.* Viçt. secundus, & Reg. *nunc & amissas.*

170: 1. *finierat.* Uterque Th. Reg. & Viçt. secundus: *siniverat.*

Ibid. 3. *quantum me.* Th. primus: *quam tu me.*

Ibid. 6. *pauld acriora.* Flor. *pauld ante acriora.*

174: 1. *apium.* Th. secundus, & Reg. *apum.*

178: 5. *permutant.* Uterque Th. *permutent.*

Ibid. 10. *qui jucunditatis.* Uterque Th. Reg. & Viçt. secundus: *qua jucunditatis.*

Ibid. 18. *definivimus.* Reg. *decrevimus.*

179: 4. *bonum summum repetit.* Uterque Viçt. *bonum suum repetit.*

Ibid. 10. *dignissimum putant.* Viçt. secundus: *dignissimum putant.*

Ibid. 12. *Num imbecillum.* Th. primus, & Viçt. secundus: *numquid imbecillum.*

187: 3. *vel pecunia, vel honores.* Th. primus: *pecunia vel honores.*

Ibid. 11. *angeret.* Uterque Th. Reg. & Viçt. secundus: *angeret.*

Ibid. *nequeo.* Reg. & Viçt. secundus: *non queo.*

183: 8. *possit amittere.* Uterque Viçt. *possit amittere.*

Ibid. 17. *opibus non expletur.* Vallinus ait se edendum putasse, non expletur, ut ex serie orationis stet Boëtij sententia: licet libri repugnent: quamquam, ait, & sensus aliquis esse potest dispunctâ negativâ dictione.

191: 2. *deseret superstitem.* Reg. & Viçt. primus: *deseret superstitem:* Viçt. secundus: *deserat.*

193: 2. *adjiciant.* Th. primus: *adjiciunt.*

Ibid. 4. *adduci potuisti.* Viçt. secundus: *abduci potuisti.*

194: 8. *contingere; si quis.* Flor. *contingere, sic collige; si quis.*

195: 1. *pratura.* Ea lectio fuit codicis Thuanxi secundi: malè alij omnes: *prafectura*, quod nomen nihil, tempore quidem Boëtij, significabat.

199: 14. *situm est.* Viçt. secundus, & Flor. *situs est.*

200: 5. *Antoninus.* Sic. Viçt. secundus rectè.

205: 6. *astimas gloriosum.* Uterque Th. Reg. & Viçt. secundus: *astimas esse gloriosum.*

Ibid. 7. *pro maximâ parte.* Hactenus editi & uterque Th. habebant: *proximâ:* sed lectionem codicis Victorini secundi & Regij sequi maluit Vallinus, ut è quibus hauriretur sensus præstantior.

210: 2. *lacunam.* Sic omnes libri.

212: 8. *gloriam petis.* Uterque Th. & Reg. *gloriam petas.*

Ibid. 10. *corporis servum.* Sic omnes veteres & recentiores libri.

219: 7. *si quis.* Sic locum hunc restituit Vallinus ex conjecturâ, quam postea libri confirmant.

Ibid. 16. *conabaris.* Th. secundus: *conaris.*

228: 12. *ab diminutis.* Th. primus: *ab imminutis:* uterque Viçt. & Reg. *deminutis.*

230: 2. *sed ratione.* Reg. & Viçt. secundus: *sed est ratione.*

Ibid. 13. *& ab illis.* Uterque Th. Reg. & Viçt. uterque: *& illis.*

231: 2. *qua πορτσηματα.* Reg. quod πορτσηματα, bene.

232: 10. *tamen si.* Uterque Viçt. *tamen et si.*

Ibid. *vera bona sint.* Th. primus, &

VARIÆ LECTIONES.

Viçt. primus: *verè bona sint.*

Ibid. 21. *securè igitur.* Uterque Th. Reg. & Viçt. uterque: *securò igitur.*

233: 3. *habitans libido.* Regius: *hebetans libido:* quod verbum quia Boëtio familiare est, hæc genuina Vallino loci hujus videret esse scriptura.

236: 7. *appetuntur à pluribus.* Viçt. secundus: *appetuntur pluribus.*

Ibid. 13. *quo inter expetenda.* Th. primus & Viçt. secundus: *quod inter expetenda.*

237: 4. *postquam unum.* Reg. *cum unum.*

238: 9. *Quid, quod.* Flor *quid dicam, quod.*

Ibid. 11. *mollissimum quodque.* Uterque Th. & Viçt. uterque: *mollissimum quidque.*

Ibid. 13. *tegitur,* abest in Th. & Viçt. utriusque, nec-non in Flor. & tunc expungi potest.

239: 5. *sine cogitatione.* Viçt. secundus: *sine cognitione.*

240: 1. *is est enim.* Th. primus: *id est enim.*

245: 3. *si superiora.* Uterque Th. Reg. & Viçt. uterque: *si priora.*

246: 3. *à Deo regi.* Viçt. uterque & Flor. *Deo regi.*

Ibid. 17. & 24. *esse concessimus.* Uterque Th. Reg. & Viçt. uterque: *esse concessimus,* bene.

Ibid. 19. *extrinsecus,* abest in Viçt. primo, & Reg.

247: 3. *voluntariè regantur.* Uterque Viçt. & Reg. *voluntaria regantur.*

Ibid. 10. *valeret.* Reg. & Viçt. secundus: *valebit.*

Ibid. 16. *magna latrantem.* Uterque Th. & Reg. *magna lacerantem.*

Ibid. 18. *deposuit.* Reg. & uterque Viçt. *disposuit.*

248: 8. *qua nunc quidem.* Sic rotum locum Vallinus emendavit, veterum codicum ope: tantum pro, *quo introieris,* ex conjecturâ reposuit: *qua introieris.*

249: 9. *loquimur rebus.* Omnes rectè: *loquuntur rebus.*

253: 9. *longâ site.* Omnes: *longâ siti.*

254: 3. *donamus.* Reg. Flor. & Viçt. secundus: *donemus.*

257: 3. *tamen ante hac.* Viçt. secundus: *tamen hactenus.*

Ibid. 9. *locum facinorum.* Reg. & Viçt.

secundus: *loco facinorum:* longè meliùs. Nisi legas: *in locum.*

258: 8. *præmittere.* Uterque Th. & Viçt. primus: *prætermittit:* malè.

Ibid. 12. *revertaris.* Reg. & Viçt. secundus: *reveharis.*

259: 2. *conscendant.* Viçt. secundus: *conscendant.*

264: 16. *quem verò effecisse.* Reg. *quem vera,* inquit, *effecisse.*

265: 3. *id quoque.* Th. uterque, uterque. Viçt. & Reg. *illud quoque.*

Ibid. 9. *certum.* *Adipiscuntur.* Reg. *certum, inquam, adipiscuntur.*

Ibid. 27. *ambigit.* Th. primus, & Viçt. secundus: *ambigat.*

266: 7. *præcurris.* Uterque Th. *percurris.*

Ibid. 19. *incessui.* Viçt. secundus: *incessu.*

Ibid. 22. *scelesti, iidem viribus.* Viçt. secundus, & Flor. *scelesti, viribus.*

267: 5. *defectuntur.* Viçt. secundus: *defectunt.*

Ibid. 15. *sui natura.* Viçt. secundus: *sua natura.*

268: 4. *minimè.* Est. Th. primus: *minimè, inquam.* Est.

272: 19. *infcit.* Viçt. secundus: *infcit.*

273: 3. *insidiator occultis.* Uterque Th. Reg. & uterque Viçt. *insidiator occultus.*

Ibid. 7. *ab avibus.* Uterque Th. Viçt. primus, & Reg. *avibus.*

277: 19. *mentis ulcere.* Non; *vulnere:* sic exigente metro, & ad stipulante non uno codice.

279: 12. *velle, posse, perficere.* Hæc distinctio, inquit Vallinus, restituitur locum.

281: 12. *liquere esse.* Th. primus, & Reg. *liquere respondi.*

282: 2. *saltem non audienda.* Uterque Th. & Viçt. uterque: *saltem audienda.*

283: 2. *faciunt.* Viçt. secundus, & Reg. *faciant.*

Ibid. *patiantur.* Viçt. secundus, & Reg. *patiantur.*

Ibid. 11. *hæc igitur.* Th. primus & Reg. *hinc igitur.*

Ibid. 23. *esse dicerent.* Uterque Viçt. *esse ducerent:* bene.

Ibid. 27. *Nam si, nisi,* &c. Corruptum antea locum, inquit Vallinus, in omnibus impressis, juvenibus partim antiquis

VARIÆ LECTIONES.

antiquis libris, sic tandem restituumus suæ integritati.

286: 1. *apri*. Sic, licet repugnent etiam veteres libri, scripsisse videtur potius Boëtius, quam immani illâ licentiâ usus, si retinueris, *aper*, quam non admittunt hendecasyllabi.

293: 13. *delibare*. Omnes: *deliberare*.

294: 4. *digerit in motum*. Th. secundus: *digerit immotum*. Th. primus, & Reg. *in motu*: rectè.

296: 3. *puncti medium*. Th. uterque, Reg. uterque Viêt. & Flor. *punctum medium*.

Ibid. 9. *proficiscantur*. Viêt. uterque, & uterque Th. *proficiscatur*.

Ibid. 10. *ipsas quoque immutabiles*. Viêt. secundus: *ipsam quoque immutabilem*.

Ibid. 19. *suo quemquam*. Th. uterque, Reg. & Viêt. secundus: *suo quoquam*: bene.

297: 3. *consuerit*. Viêt. secundus: *consuerunt*.

Ibid. 15. *respicit*. Viêt. secundus, & Reg. *respexit*.

298: 2. *gerenda*. Th. uterque, & Viêt. primus: *regenda*.

Ibid. 5. *agitari finit*. In omnibus deest: *finit*: malè.

Ibid. 22. *conscientiam spectans*. Uterque Th. Reg. & Viêt. uterque: *conscientiam expectans*.

299: 1. *aucta felicitas*. Viêt. secundus: *aucta felicitas*.

Ibid. 2. *ut exercitij*. Th. primus: *ut exercitium*.

Ibid. 5. *quique dissentiant*. Th. uterque Reg. & uterque Viêt. *quisque dissentiant*: malè.

Ibid. 13. *ab assignata*. Reg. à *signati*. fortè: *ab assignati*: rectè.

Ibid. *discesserit*. Th. uterque, Viêt. secundus: & Flor. *decesserit*.

Ibid. 16. *divini operis*. Reg. & Viêt. primus: *divina opera*.

301: 9. *tingere flammâs*. Uterque Th. & Reg. *tinguere flammâs*.

303: 7. *durare queant*. Viêt. secundus: *durare queunt*.

304: 3. *qui? inquit*. Th. primus, & Viêt. primus. *Et qui? inquit*.

305: 19. *confirmanda sapientia*. Uterque Th. Reg. & Viêt. secundus: *conformanda sapientia*.

Ibid. 24. *quicquid autem*. Th. uterque; & Reg. *quicquid aut*: bene.

306: 2. *nisi aut exercet, aut corrigit, punit*. Sic omnes libri: Planudes quoque. Victorini verò, verbo auctiores: *nisi aut exercet, aut corrigit, aut damnat, punit*: sed malè.

314: 4. *hoc igitur fortuito*. Th. uterque, Reg. & uterque Viêt. *hoc igitur fortuitus*.

Ibid. 7. *eo loci*. Reg. *eo loco*. Th. secundus: *in eo loco*.

Ibid. 11. *quo ille obruit*. Reg. & Viêt. secundus: *quod ille obruit*.

316: 5. *convenient*. Th. secundus: Reg. & Viêt. secundus: *conveniunt*.

319: 3. *quodque discernat*. Ambo tam Th. quam Viêt. *quidque discernat*.

320: 2. *quibus inest ratio*. Uterque Th. Reg. & Viêt. uterque: *quibus in ipsis inest ratio*.

Ibid. 9. *ceciderunt*. Uterque Th. Reg. & Viêt. secundus: *ceciderint*. Flor. *cedere*.

321: 2. *inscitia*. Reg. & Viêt. secundus: *inscientia*.

323: 5. *quæ sint, quæ fuerint, veniantque vno*. Sic ambo tam Th. quam Viêt. & Flor. rectè: nemo enim non videt transpositionem factam in aliis editionibus omnibus.

325: 1. *si res aliorum*. Uterque Th. Reg. & uterque Viêt. *si aliorum*: bene.

Ibid. 12. *at nos*. Uterque Th. & Viêt. secundus: *ac non*. Reg. *ac nunc*.

326: 12. *atque sese res*. Reg. & Viêt. secundus: *quam sese res*: bene.

327: 2. *humana opinione*. *Humana opinione*: fortasse: *humana opinioni*.

328: 2. *speret quisquam*. Uterque Th. Reg. Viêt. secundus, & Flor. *speret quisque*.

331: 5. *at si nescit*. Th. secundus: *aut si nescit*.

335: 10. *arbitrio eveniunt*. Uterque Th. Reg. & Viêt. secundus: *arbitrio veniunt*.

336: 9. *quæ incerti*. Th. secundus: *quibus incerti*: non malè.

Ibid. 10. *opinionis constat id*. Uterque Th. Reg. & Viêt. secundus: *opinionis id*.

337: 10. *imaginationis*. Viêt. secundus: *imaginis*.

Ibid. 15. *ita definit*. Th. secundus, & Reg. *ita definit*.

Ibid. 18. *non imaginatione*. Th. secundus: *non imaginis*.

V A R I Æ L E C T I O N E S .

340: 21. *desidit.* Uterque Th. & Vict. primus: *decedit.*

344: 7. *quoddam universale.* Uterque Th. & Vict. primus: *quiddam universale.*

Ibid. *consideret.* Uterque Th. *considerat.*

345: 5. *nulla est præsientia.* Th. secundus: *nullam esse præsientiam.*

Ibid. 7. *habere possemus.* Vict. secundus: *habere possimus.*

348: 7. *patefecerit.* Uterque Vict. *patefacit*: & uterque Th. *patefecit.*

349: 16. *præsientiam.* Sic emendavit Vallinus ex consensione omnium veterum codicum.

350: 24. *necessaria, quàm non necessaria.* Uterque Th. Reg. & Vict. secundus: *necessariè quàm non necessariè.*

351: 11. *aliquem ambulare.* Th. primus: *aliquem hominem ambulare.*

Ibid. 15. *voluntariè gradientem.* Uterque Th. Reg. & Vict. secundus: *voluntate gradientem.*

Ibid. *eum tamen.* Vict. primus: & Reg. *cum tum.*

Ibid. 24. *qua prius.* Uterque Th. *qua prius.*

Ibid. 27. *propofui.* Th. primus: *posui.*

352: 5. *divinam te præsientiam.* Th. secundus, & Reg. *divinam te præsientiam.*

Ibid. 8. *nunc illud velim.* Uterque Th. & Vict. secundus: *nunc aliud velim.*

Ibid. 16. *scientia vis.* Th. secundus: *scientia ejus.*

Ibid. *cuncta complectens.* Reg. *cuncta prospiciens vel complectens.*

Ibid. *posterioribus debet.* Th. secundus: *dedit posterioribus.*

Ibid. 23. *recta sunt.* Th. primus: *recepta sunt.*

Ibid. 26. *indicta.* Vict. secundus: *indita.*

F I N I S .

P R I V I L E G E D U R O Y .

L O U I S PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE: A tous nos Amés & Feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlemens; Grand Conseil, Requeste de nostre Hostel, & de nos Palais; Baillifs; Seneschaux, Prevosts, Lieutenans, & à tous nos Amés Justiciers & Officiers

qu'il appartiendra : SALUT. Ne voulant rien oublier de tout ce qui peut contribuer à la bonne éducation de Nostre Tres-cher & Tres-amié Fils le DAUPHIN, & considérant que son avancement dans l'étude des bonnes Lettres en fait une partie, Nous avons jugé que rien ne luy seroit plus utile pour cela que de luy faciliter la lecture & l'intelligence des anciens Auteurs de la Langue Latine, par des moyens plus prompts & plus commodes que ceux dont on s'est servy jusques icy; & nous nous sommes d'autant plus portés à l'exécution de ce dessein, que nous avons appris en mesme temps que le public en recevoit beaucoup davantage. Ainsi Nous avons jetté les yeux sur plusieurs personnes sçavantes, tant de Nostre Royaume que des Pais Etrangers, pour travailler sur ces anciens Auteurs de la Langue Latine, y faisant des Notes & des Explications qui pussent en donner l'intelligence sans avoir besoin d'autres Commentaires, & dans la distribution qui a esté faite de ce travail, Nous avons chargé le Sieur CALLY, Professeur Royal d'Eloquence & de Philosophie, & Principal du College des Arts en l'Université de Caën, des *Oeuvres de Boëce, touchant la Consolation de la Philosophie*; dont il s'est acquitté à Nostre satisfaction: desorte que son Ouvrage estant en état d'estre imprimé, Nous avons permis & accordé, permettons & accordons à LAMBERT ROULLAND, Imprimeur & Libraire Ordinaire de la Reyne nostre Tres-cherre Epouse, en Nostre bonne Ville de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter lesdits *Oeuvres de Boëce, touchant la Consolation de la Philosophie*; avec l'Interpretation & les Notes dudit Sieur CALLY, dans tous les lieux de Nostre Obeïssance; en telle marge, tel volume & caracteres qu'il voudra, pendant le temps de six ans, à compter du jour qu'elles seront achevées d'imprimer, pendant lequel temps nous faisons tres-expresses inhibitions & deffences à tous Imprimeurs, Libraires, & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'imprimer ou faire imprimer lesdits *Oeuvres de Boëce, touchant la Consolation de la Philosophie*; sous pre-
texte d'augmentation, correction ou autrement, en quelque sorte & maniere que ce soit, vendre ny debiter icelles sans la permission & consentement dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de trois mille livres d'amende, applicable un tiers à Nous, un tiers à l'Hospital General, & l'autre tiers audit Exposant, confiscation des Exemplaires contrefaits, & de tous dépens dommages & interets au profit dudit Exposant. A condition qu'il sera mis deux Exemplaires desdites Oeuvres en Nostre Bibliotheque publique, un en celle du Cabinet de nos Livres en Nostre Chasteau du Louvre, & un en celle de Nostre tres-cher & feal le Sieur le Tellier Chancelier de France, avant que de l'exposer en vente, à peine de nullité des presentes. Du contenu desquelles vous mandons faire jouïr & user ledit Exposant, ou ceux qui auront droit de luy, pleinement & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens aucontraire. Voulons qu'en mettant au commencement ou à la fin desdites Oeuvres extrait des presentes, elles soient tenuës pour bien &

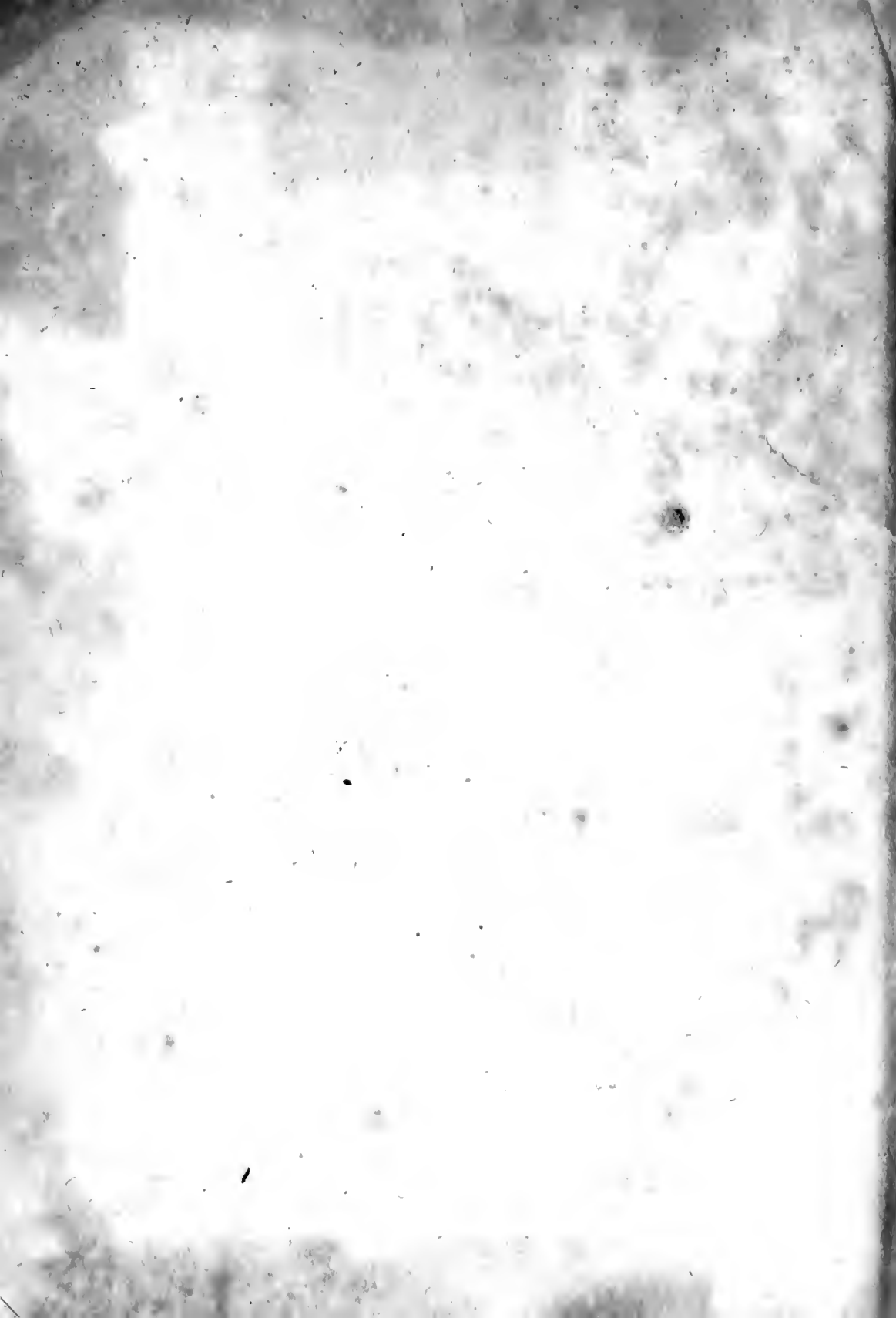
deuëment signifiées, à tous qu'il appartiendra. C A R tel est nostre plaisir. D O N N E' à Saint Germain en Laye, le vingt-neufième jour d'Octobre, l'an de Grace mil six cens soixante & dix-neuf. Et de nostre Regne le trente-septième. Par le Roy en son Conseil. Signé, D U M A R Y.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 7. Novembre 1679. suivant l'Arrest du Parlement du 8. Avril. 1653. & celui du Conseil Privé du Roy, du 27. Février 1665. Signé, A N G O T, Syndic.

Achévé d'imprimer pour la premiere fois, le 8. Janvier 1680.

Les Exemplaires ont esté fournis.

10

20

180

WILMINGTON LIBRARY ASSOCIATION.

Abbreviated Rules and Regulations.

Library rooms are open daily, Sunday excepted, from 10 A. M. to 10 P. M. The privileges of the room are extended to strangers in the city. Any conduct which will disturb readers, cannot be permitted in the reading room.

Subscribers and members must be responsible persons, and their continuance in the Library will be always subject to the decisions of the Directors of the Association. No one but subscribers and members will be allowed to take out books. Guarantee deposits will be required from non-residents. Dues will be fixed yearly by the Board of Directors and must be paid in advance in sums of not less than \$1.00.

Ordinary books, and back numbers of periodicals, may be taken from the library, to be returned within two weeks.

Whenever books are taken from the library, the Librarian must first be properly notified of the number of the book and name of the borrower; and whenever books are returned, the Librarian must also be properly notified of the number of the book and the name of the returner.

In case any book be materially injured or lost, it must be replaced by the borrower by another copy of equal value. If the book be of a set, the new copy must match the set.

No member or subscriber shall loan a book belonging to this Association, to any person out of the dwelling house of said member or subscriber.

Books of general reference or of special value and the latest numbers of periodicals, either need constant supervision or are needed for constant use in the library, and so must not be taken from the reading room.

Books taken away from the shelves for consultation in the reading room, should after consultation, be placed by the reader on the Librarian's table for the latter's notice.

Any violation of the above regulations will subject the offender to such extra charges or penalties as may be fixed by the Directors.

